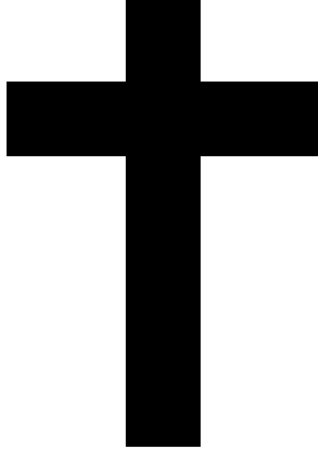

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

aúgen-anona-anon-aimma
**Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of
Papua New Guinea**
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Áaimo Ataárainne	1
Máátiyu	12
Mááki	60
Arúke	83
Yóáane	134
nôrabi urááqtaba (Apótoro)	166
Arómani	211
1 Korítiani	230
2 Korítiani	250
Karétiani	263
Ipítiani	270
Pirípiani	277
Koráátiani	282
1 Tetaróniani	287
2 Tetaróniani	291
1 Tímoti	294
2 Tímoti	299
Tááítati	303
Pírímoni	306
Íbaru	308
Yêmiti	325
1 Pítaa	330
2 Pítaa	337
1 Yóáane	341
2 Yóáane	346
3 Yóáane	347
Yúti	348
Arébárétiani	350

Áaimo Ataárainne 12

Ítogo Abaramma Ááyaraiye

¹ Yawe Ítogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqa wao.

² Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua uyakanune. Ení awíqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

³ Náyumo atimuqó uyakinomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”

⁴ Abaramma tébéníqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe Ítogo timamiteni-umá Abaramma Áráni maruqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye. ⁵ Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni áanine,* máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Árániqo aikuyikara mayai wayukagaraq yiwíqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqá maretta Keinen koyarae.

⁶ Mikánábímmá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya maretta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae. ⁷ Yawe Ítogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-márá yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Ítogoka yaare mika tarouraiye.

⁸ Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitibaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaiabaqa Ááiyé. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Ítogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye. ⁹ Abaramma mikáké kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Ítipi Maíneaq Kukaiye

¹⁰ Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paagyakanabi Ítipiq mainena kukaiye. ¹¹ Ítipiq wemá koyanekeena anakomma Taraitaba tena, “Kemó aonaunama emá kateko ínímmá maane. ¹² Ítipiq wayukama emmó aoneta, yerawáqá miráitinoe, ‘mami nínnímmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone. ¹³ Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enayawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

¹⁴ Aanibo Abaramma Ítipíqo witana, Ítipi wayuka wení aanaqa aonama aara-urane tirae. ¹⁵ Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane téta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naaupa urae. ¹⁶ Mamin-ínitaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégárq awai típítíráróqá, mémeraooqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragárq waagaraq amikaiye.

¹⁷ Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Ítogo tawi gari yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye. ¹⁸ Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq timatimikano?” ¹⁹ Nóra-itawa emá wetaba ketimánáre tenara, ‘kemá awiqma ketínári urauno?’ Abo íbeqa manna enánáqibo, awiqme kówao!” ²⁰ Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá Abaramma wakuyakawana wení anakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

13

Abaramya Roti Óqkaqoq Urááye

¹ Abo Abaram maréna Ítipike Négíbi utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye. ² Abaram anón óтанаqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

³ Mí maruqa Négibikemma wemá maréna marutaba marutaba wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétérikaraq Ái) emó-urai nakumorakaraq, yaaremo tarourai maruqaq.

⁴ Abo mikáqá wemá Yawe Ítogoka monoqá tiyakaraiye.

⁵ Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegárq, poiymma, wení nétuya yuwaiq-namma makaiye. ⁶ Abo yenákámó mí-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-waniq uráye. ⁷ Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mí kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákárq mí marabi máqe-urae.

* 12:5: Aran Abaramni abakowe

⁸ Abo Abaram Rotitaba tiráiyee, “Kerátámá morá-naemuyee, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uníti áiqaimma íma ténátae. ⁹ Anó maranamma kerátáyábá paa-maiyee. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúyee. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaq winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”

¹⁰ Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárari-uráitana abo aonaraiyee. Yawe Ítgoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípíq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiyee. (Minna-íma Yawe Ítógoma Totomkaraq Komoraga yikamma tawitawa urai-tupae.) ¹¹ Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiyee. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma ókaoka-urayee. ¹² Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koní aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení netúya terinamma uraiyee. ¹³ Totom wayuka anómma Yawe Ítógoka tawi aaima ke-eta kuniq aaima uyakararee.

¹⁴ Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyee, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemba aonao. ¹⁵ Mí-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne. ¹⁶ Kemá ení iyápó-anna mama taíbariq-ona maragoni káitora íyáta abo íma wayuka yorautinoe. ¹⁷ Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraqa kemó íbeqo emmó amunna marama aonao.”

¹⁸ Miráitana Abaram wení netúya térínámmá yawítimena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiyee. Míkaq Yawe Ítógoka yaare tarouraiyee.

14

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiyee

¹⁻⁹ Mí-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yetí wayuka Ketoraomani aménápá maqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakaneta-urree. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yetí áái-wayukate yagarotareta Títími arubi aikutae, (Mipimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kíniráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átiróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíriatam arubikékárq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-urree. Mikákémó yemó yawwékámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (miraruqa íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yikama-táwitawa-urree.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí aiwayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Érémqo, Koimiqo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukati kinie, abo Titarima Kóimi kayukati kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kíniráwáqá maréta-wurree móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mí kíniráwáqá, Berae Tótom kayukati kinie, Timepae Yíboi kayukati kinie, abo Berae Yowa kayukati kinie. ¹⁰ Títim arubimma ano kaaweq * maikaraoko óriq uraitana abo minnmo Tótomkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae. ¹¹ Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra kayukati máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae. ¹² Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkai Tótom máqe-emaitata.

¹³ Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma timamikaiyee máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámriini anó owaka yarawakoni waqoka máqe-urayee (Mámri Amori nare). Mámri aunabakarata kayaqá (2) yikaraiyee, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonnama Abaramte yakarotáráe. ¹⁴ Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naaupaqo páquramma yáyama aikutena, abo Téní waoka uréta yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae. ¹⁵ Nokanawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yikárena yikaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma waqmena mirauma Ópa tiyánepaq

* 14:10: kaaweq: kumayu káwéqá ammó awíqmakédamo atima óqtammo mammá-karapa kawere

aukapaq Támátikati koyarae. ¹⁶ Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, weni ótakarate, aararaókaráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

¹⁷ Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kinirawaqa kégotamatuwaimma, Tótomuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

¹⁸ Miráitana Tárem kayukati kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámikaiye. Métitérekima uyátamaqma Ítogoni mono-naupaqa mayai-naare. ¹⁹ Métitéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátamaqma Ítogo maragará wíyomo taroqurai Ítogo Abaramma iráqoni-uyakaniye. ²⁰ Amuramu-uyákao uyátamaqma Ítogoma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótamakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma, mórámora (1) máte-tiyaakabikemma Métitérekimma amikaiye.

²¹ Tótomke kinigo Abaramtaba tiráiyé, “Wayukarawaqa ketime mátetataqa etábá mayao.”

²² Abaramma anonna-uraiye, “Kemá uyátamaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wíyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune, ²³ Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timáti-kaiyaba. ²⁴ Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanaráré-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étikoragaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátao.”

15

Ítogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

¹ Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Ítogo kainapaq wekác páquma tiráiyé. “Íma kati-owo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anón-uramma aménúne.”

² Miráitana Abaram téna, “Anómo uyátamamma Yawe Ítogo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayániye?” ³ Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowáni-iniye.”

⁴ Miráitana Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Minaaqa íma abowáni inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowáni iniye.” ⁵ Yawe Ítogo Abaramma awiqmena máapa Abaramma yaubarena abo timámikaiye, “Mute aabayápác wíyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanarárá yorautínónópo.” Abo wemá timámikaiye, “Ení iyápó-anna mirará-ínóe.”

⁶ Abaram Yawe Ítogatoba araine-tiyákáitana, mináitábá Ítogo Abaramtaba arupúnáre tiraiye.

⁷ Yawe Ítogo ókaraq Abaramtaba tiráiyé, “Kemá Yawe Ítogo Uúqo Káritián-kayukabike mami mará áména abowáni-ikaeteq awiqme-iraune.”

⁸ Abo Abaram ítaráiyé, “Anommo uyátámáqma Yawe Ítogo, kemá mami maramó araimma abowániqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

⁹ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Nateqá purumakakarác, mémekaraq, awai típítipikárác mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyó. Óqa máágára, paaya numa mamé-iyó.”

¹⁰ Abaram mimátémá maména wekaq-iráiyé, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiyé. Numarátámá paa-yukaiye. ¹¹ Abo akikiráókomá arabéna kúmókumo mami áraq wákátábá itana Abaram yikamma wáréwara-uráiyé.

¹² Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámmá anó kumayuyatako wemmá yawaq-uyakaraiye. ¹³ Mikaq Yawe Ítogo Abaramka tiráiyé, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe. ¹⁴ Miráiyaq kemá mi káyúkámó kákóberammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-yíménata abo mikákémá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá yuwéta yawinowe. ¹⁵ Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe. ¹⁶ Kayaté-kayate antareti (400) auqa yáwínata* ení iyápó-annama yauwéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimo yemo-uramma íma ari-uráiyé.”

¹⁷ Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áuráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike Irá-kamá yupayo-umáena kékókéq wámmó Abarammo karama yáika-umarái aukapi yáuraiye. ¹⁸ Mitáo Yawe Ítogo Abaramte aamá tima-yarutuwena mirá-tiráiyé, “Kemá Ítipike

* 15:16: Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapike.

nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami mára ení iyápó-anna yiménúne, ¹⁹ Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae, ²⁰ Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae, ²¹ Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá aménúne.”

16

Ágaya Ítímaeriye

¹ Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiyé. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípíke aawíqa Aagama makaiye. ² Abo wemá Abaram-tabá téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáímó anamoríq umatíkaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákáma tímíno.”

Abaram kanararé téna, Táráitaba tiráiyé. ³ Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítípíke wení mayai inaruma Aagama awíqma awaíkoma amikáiyé. ⁴ Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiyé.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéna wení ánákoma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukáiyé. ⁵ Miráitana, Tarai Abaramtaba tiráiyé, “Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatíkaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemma aumamé-uyéna kemná aonama wemá mémápá yuwaiye. Yawe Ítogo eqkáráq keqkaraq aukapi yainaniye.

⁶ “Ení mayai inaruma enayáapi maiye,” Abaram tiráiyé. “Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umákao.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiye.

⁷ Yawe Ítogoní énitóré (30) Ágamma kaqmáapa poqnokóni waqókaq aonaraiye. Mi póqnómmá, Túwa wí-áákóni aukapaq waiye. ⁸ Énitóreko téna, “Ágao, Taraini mayai inarugo emá náakena iréya, nákarraq kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare kégoune,” Ága anónná-uráiyé.

⁹ Mirá-titana, Yawe Ítogoní énitóreko wemmá tímámikáiyé, “Yauwéqma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraao.” ¹⁰ Ókaraqa Yawe Ítogoní énitóreko tiráiyé, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyíkanata íma wayuka yorautinoe.”

¹¹ Yawe Ítogoní énitóreko keqnámmá Ágataba tiráiyé, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítímaeriye-te* áwíqa yamamiyo, mináaitaba Yawe Ítogo ení uqmamá ítayamena emmá áwáqnaiye. ¹² Wemá Ítímairi abáq iyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyíkanata abo máqte kayuka wemmá aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.

¹³ “Yawe Ítogoma Aaga Er Roi awíqa amikáiyé, minná miráténa, emá Ítogo kemná tímóné, abo yabítikane,” Aaga tiráiyé. “Kemá íbêqa puqkónáq-únapike páá-maune, kemó tímónai Ítogomma aónatuwaune.” ¹⁴ Min áitábá, mi póqnókómmá Bíyá Ráqá Rói áwíqa keyae, Kátétikaraq Baréti marukoni aukapi íbêqa páá maiye.

¹⁵ Miráitana, Aaga inámái Abaramma ákáyamikáiyé, abo Abaramma Ítímaeriye áwíqa miníyápógómmá yaamámikáiyé. ¹⁶ Abaram éitíqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímairimma ákáyamikáiyé.

17

Aummó Karain Aimma Timá-yarutaiye

¹ Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqo kéitana Yawe Ítogo wekác páquréna tiráiyé, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapimmá kekác amakakí-uréyá íráqó-maiyatapi máo. ² Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu iyápó-ánná aménúne.”

³ Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyé, ⁴ “Kemó-itaqá pórómati eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone.

⁵ Íma ókaraq Abaramue áwíqa yainowe, íbêqa ení augen áwíqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áúrákáúná áitaba, ⁶ kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áúráyata abo kínirawaqa epíké páqinowe. ⁷ Kemá ketí pórómati yabiyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápó-annarokaraq abo yetí iyápórawate, kemá ekárác ení iyápó-annarawatí Íto mánune. ⁸ Máte Kéinan marabimmo

* 16:11: Ítímaeriye awikoní áimma, minná “Ítogo itatimiye”.

ibêqo namuq nákaq-umá mánna kemá aménúne. Mi mára egáráq ení iyápó-annatí mara ákárpaq aukíniye, abo kemá yeráwátí Íto mánune.”

⁹ Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámíkaiye, “Emá aamó-tima-yarumakaunnamo timámunna waraó, ekáráq ení iyápó-anna mikáqo páquqteta wínómma miráoro. ¹⁰ Maminná ketí yarumata-aïne eté abo ení iyápó-annamo, mamin aimmo-yarumatamma kэрáwáqá yabiyéro: Máté inamáí árakáráwáqá ibówáqá-umáiyikao. ¹¹ Emá ení aukoni kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátátí áúkápimmo timá-yarúmakauyane. ¹² Minnámo epikém mó máte inamáí árakáráwáqó páquqteta-yínómma ibówáqá-umáiyikao náwamo éitiqa (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaço páquráiyammo, yaurakém mó ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikém mó páquráinae. ¹³ Emá ibówáqá-umáiyikao nayumo ení náupaço páquráinnakaraq, emó ení yaurakém mó meýání-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté awaméká matúmatu-íníye. ¹⁴ Náwamo ibówáqó ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aíma arátuwayie.”

¹⁵ Ítogo ókaraq Abara-ámma timámíkaiye, “Íma emá ókaraq enánáqa Táraíye tiyó, íbêqa wenáwíqa Térae maníye. ¹⁶ Kemá atimúqá-uyákánana abo wemá iyápó ákáma amíníye. Kemá atimúqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yínówa mániye, kínirawaqa wení iyápó-annaraopike páqinowe.”

¹⁷ Abara-ámma marabí ótipake awaúténa wírake-ena abo we-áímmá tiráíye, “Kanaraq móra antareti (100) auço-uráinna-nako iyápó máyání? Kanaraq Téra náinia teni (90) auço-uráinna páá iyápó ákáni?” ¹⁸ Abo Abara-am Ítogomma ítáraíye, “Táyánámmá-itáúnna emá keti iyápó Ítímaerima amammá ámínó?”

¹⁹ Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamáí akama amíníye, abo emá Áítikiye-te* yamáminone. Kemá weté keti yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáráq ení iyápó-annabi matúmatu keráwáté iniye. ²⁰ Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnama emmá ítáyamenune. Kemá áráimma íráqóni uyákanune. Kemá táibaq améqa abo kemá ókaraq táibaq iyápó anna aménúne. Wení tiyákagaraq kaya (12) iyápóráwáqá móramora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áurakanune. ²¹ Abo keti yarumata-aimma kemá Áítikite maamá páqonune, Térama mami kánárakém mó méyá áúkák iyápó ákáma amíníye.” ²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

²³ Mitáooq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwírena, abo mátemmo waamo wení náupaço páquráiyamma, meýákákém mó meýániq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaço maemma wemá ibówáqá umáiyikariye Ítogo timámíteniq. ²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena ibówáqá-uyákárae, ²⁵ mikánaráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana. ²⁶ Maaqa mimórá kánaráq ibówáqá-umáiyikarae. ²⁷ Yáimma wayuka mátemmo waamá ibówáqá umáiyikarae, Abara-ámni náupaço páqura-nabiyo ópaqnakake meýániq-uráimma weté ibówáqá umáiyikárae.

18

Kaumo Námúq Wayukae

¹ Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákák aanónaço-kamákenamo-íkaq maramáqe-uráíye. ² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo káyimonena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awáútaiye kayoné-áimma yirátiraiye.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráíye, “Ketí Anóko,* kanaraq íráqóáimma-tirátima makák keti náoo máíyaq kemá tiwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótao. ⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áitauqa tetekéya ma yágóni ááipi agao. ⁵ Kemá ááwáqa maméq-mátimenaraq keráwáqá namá aqkonná-umátuweraq mikákém mó páá keráwátí ammá wínówe. Ketí naoga yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íráqone,” yeráwáqá anónná-urae, “emó ónae-tinaiq uwo.”

⁶ Abara-ám uyaténa térinaupaço uyápékurena Térámma timámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa† páráwáqa yaqmáwáq paretiráwáqá agayaó.”

⁷ Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaço wení purumakakáráwáqó mápaq-uréna abo móra (1) íbèyamma áínóra purumakamma áuyakaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqa yokaaurae. ⁸ Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-ám íkaq nánánókaráq, auke nananokara abo purumakammo agama yokaaumátakaraq

* 17:19: Áítikiye áwíkoní ááimma, minná “wíráe”.

* 18:3: Anókowe áwíqa minná Ítogotaba tiráíye

† 18:6:

maména mamin ááwáqá máyímikaiye. Minááwáqó-kénámmá Abara-ám itoumá yagóni áipi yetí waqóqqa maena iywe-uráiye.

⁹ “Nákaraq enánáqqa Téra maiye?” yeráwáqá wemmá ítárae.

“Térinaupaq maiye,” tiráiyé.

¹⁰ Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba téna, “Kemá yawuwémma mamirá-kánaráq méyá-náúkáq yénúne, abo enánáqqa Téra iyápó mayaniye mi-kánaráqá.” Téra yinaepaq térinakoní otaaraq maena ítáraiyé.

¹¹ Mááka Abara-ámkarraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Térama araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiyé. ¹² Mirátitana Téra áúyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiyé. “Máákkakorata wayuka-ariq aukurauye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

¹³ Yawe Ítogo[‡] Abara-ámma ítaraíye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma? ¹⁴ Kemá Yawe Ítograma íma mórayatoko ummáyatikaniye. Kemá yawuwéqma enopaq timákáúnna kana méyá áúká yenana abo Térama inamáí iyápó mayaniye.”

¹⁵ Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqari-tiráiyé.

Abo Yawe Ítogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítgotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-owo Tiráiyé

¹⁶ Mí káúmó (3) námú wáyúkámó itúuma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáínéna maréna yeráwáté uráiyé. ¹⁷ Minnámo maréta kéwawana, Yawe Ítogo wenáúyánánóbáq tiráiyé, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uayakanu kemó nóratatarigo ónúna. ¹⁸ Ímiye, nóinaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqa áráimma maniye, abo wetábáéttéq máte marukarawakomma mamárábímmá íráqoni umáyikanune. ¹⁹ Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá wení iyápó-anna timáyiminata ketáá warainówe, yeráwáqá íráqon-ikaraq abo tagamayatari-oró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárimma aminiyé.

²⁰ Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámikaiye, “Kemá Tótómkarraq Kómórati anónibíqa yáqyíqkámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iyé. ²¹ Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áárimmo yetí táí áimmo taróqómma.

²² Mikákémmá kaya (2) námúnákárátá Tótóm aukapaq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikáq máqe-uráiyé. ²³ Abara-ám Yawe Ítogoní waqókáq yiréna ítáraiyé, “Emá áárimma kateko wayukate táwí wayuka yíkamino? ²⁴ Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo máraiyamma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá íyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwimmá kamayikaino? ²⁵ Ímiye, kúmiq wayukamo yikaminema emá íma kateko wayukagaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimóráwái úqmá mayainowe. Emá íma mirárá-ínóne, kúmmora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo yaináimma emá maane. Emá íráqón-áimma taróq-ínóne.”

²⁶ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yikamonune.”

²⁷ Abara-ámma yawuwéqma Yawe Ítgotaba tiráiyé, “Kemá íbêqa Anókote aámá ténáq íma ikatí-une, kemá pátátáune, káitóra-uráúne. ²⁸ Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkamino?”

Yawe Ítogo anónná-uráiyé, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq móra-tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yikamonune. ²⁹ Móragaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiyé, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaettéq íma kemá yikamonune.” ³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo tiyáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo anónna-uráiyé, “Kemó aónánanamo kaumo tiyáká (30) wáyúkámó maiyaqa kemá íma óqa yikamonune.” ³¹ Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiyé, “Kemá íma ikatí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya tiyáká (20) kátékó wáyúkámó mí márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá anónná-uráiyé, “Mami káyáa tiyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá yikamonune.” ³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiyé, “Kanáráre, Anókó íma ááyáqatimiyó, tiyúwénaq páki mórákaraq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mí márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Páá tiyáka-urammo (10) kateko wayuka mí márúpímmá maiyamma kemá íma yikamonune.” ³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyámma kánatena, wemá mí márúqá kéyuwaimma Abara-ám yawuwéqma naópaq kóuráiyé.

[‡] 18:13: Mí kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mina Yawe Ítogowe

19

Tótómkaraq Gómóraq Ítogo Mamáá Táwtawa Uráiyē.

¹ Mi enáikák kaya (2) enítórékó* Tótóm kóyáráye. Rótima Tótóm marukomma uyáperai ákák maraqmáqe uráiyē. Minnámo kaya (2) enítóré-rátámó kéyimonenama ítoumá yenákátópaqa uréna wemá marabi ótipake yenákáráq awáutaye. ² Róti téna, “Timuqá-matikáúne keti anókoratae. Ketí naupa yekao. Kenáká títauqa tete-kékaq keté watáiyáq abo abéya mái nókápaq kenákátí ammá wiyoye.”

Kaya (2) enítóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makáq máte kayukamo kaikuyo marukaq wáéyúye.”

³ Mirá-kéteyataba Róti aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo wení naupaq koyaráye. Róti yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái káná íma mai) pareti agamá yímítata naráe. ⁴ Kaya (2) enítóré kórátá yú-waiyeta kéoyana máte wayanamá Tótómkemma, mapukáráq wayúka ariqa Rótini nammá yáútúraq-umákae. ⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaraq kaya (2) námú-nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naupake yiwíqma máápaq yukénata yenákáté ketáá aaraukáríq onnatáó.”

⁶ Róti yimónaibaq máápaq yáúbarena abo anaépaqe oqtá áuyakaiye. ⁷ Róti téna, “Ímiye, keti wayukama, íma tai-áimma taroqoro.” ⁸ Aónaro, kemá kaya (2) inárú íma waté watayamma yikáraune. Yukaiyaq kemá yimíqma máápaq máruite-tímikanaq abo keráwáqá nówaitaqa tikáinna yeráwáté oro. Abo keti namu náka íma moráyatariq umáyikaro. Ketí naupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune.”

⁹ Abo yeráwáqá mirátirae, “Páábaq yááwao oqtarákémámá,” yeráwáqá téta. “Rótima íma maruq áinare. Abo íbèqa wemá ketáti kawáá máinénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emmá táwí-áimma uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma maré-kéwéta oqtá yokiránéta-uráe.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) enítóré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá yauwéqma naupaq kéyuweta oqtá áuyatukaye. ¹¹ Mi káyá (2) enítóré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukáráq wayuka ariqa maamá kumayuriq umáyikáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) enítóré kórátá Rótitaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yikáranano, mirauma enairó-utama, ení ánimáqa enayámummaqa yaimma ení arainibikémámá?” Máraiya-moema yiwíqme mamipiké kóro. ¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwtawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama ibiq-áimmo yaqyíkamma itáimma anóni itana tímátikaitaka mami-márúqá maamá táwtawa-óyakae.

¹⁴ Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá tímáyimíkaiye. Róti téna, “Uyatéraq ma máruqá yúwano, Yawe Ítogo áqa ma máruqá maamá táwtawa-ínékeiye!” Abo wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápi tirae.

¹⁵ Íraqma-tágaimma, kaya (2) enítóré kórátá Rótimma yokage-umá tímáména, “Uyaté enánákaraq enayámummaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákáráq Tótóm marukote aweké mayainówe.”

¹⁶ Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) enítóré kórátá Rótimma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámúmmá yiwíqme yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yimíkaiye. ¹⁷ Minnámo kaya (2) enítóré kórátá yiwíqma máápaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”

¹⁸ Abo Rótima anónna umá-téna, “Ímiye keti anóko, timuqá-marakáúne. ¹⁹ Emá Íraqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma keti tááraqa yabitikáinna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin úmágó aapaq yátóráinaq puyónúne. ²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márukáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yikae.”

²¹ Móra (1) enitoreko Rótitaba téna, “Kateko-úráné, kemá enááraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwtawa onune. ²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mi marukaq. Kemá íma móra-yatariq urána emá mi márukáqá kówao.” (Rótimo péqmarenamo urai marukoni áwíqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúmmá utaráiyē. ²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wíyôpake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkaraq Kómóra kukaiye. ²⁵ Yawe Ítogo máte maruqa agamá táwtawa-uráiyē, Yóten arukaraq wayukamo mi máruípimmó máékaráq, mátetataqo mi

* 19:1: Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mína mami kaya ayakara nakae (18:22)

márábimmó waimma. ²⁶ Miramo-kéimma Rótiiní ánáko anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgórá-ótákáká umákuraiye.

²⁷ Máí nókápáqá Abara-am ítóurena yauwéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái marukaqa-uráiyé. ²⁸ Abara-ám márúte aónaimma Tótómkaraq Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabikéká-umá anó-kairaya umumma mi márábikémmá utaimma aónaraiye.

²⁹ Abo Ítogomo mi árúmqáqá tawítawa kéumatuwena Abara-ámma áyúnánámá-ítayamikaiye, ááka-itana Ítogo Tótómkaraq Kómóra maruqo tawítawa kéena Rótimma áwíqma máápaq ayuwáitana íma aweké mataiyé.

Rótiqaraq We-nayamummaqa

³⁰ Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráóqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote muríánnóbáqá máqe-urae. ³¹ Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna, “Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá máte-marabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae. ³² Kerátá táinomma ketibokarátá amiqma neginági uyákátuwekaq weté watéka iyápó mayáyúye.”

³³ Mi nókámmá yibowámma táinomma yenáká ámituweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

³⁴ Méyá mi enáikáqa ananowá aukotaba téna, “Énai nokamma, kemá ketiboté wataune, kéqnamma íbè-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápó mayao.” ³⁵ Mi nókámmá kéqnamma táinomma yibowámmá ámímma neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte wataiyé. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma itéone-uráiyé.

³⁶ Miráútuweta kaya (2) ánánókorátá yibowákáké yimukarariq-uráye. ³⁷ Ananowámá inamáí ákáma abo Móap awiqa ámikaye. Móap kayukati yibowá íbèqa-maiye. ³⁸ Áúkoma miráuma inamáí ákáma Péqámi awiqa yamámikaiye, Ámónaiti kayukatí yibowá íbèqa maiye.

20

Abara-ámya Ábímérékí

¹ Abo Abara-ám Mámrikéimma maréna Négébéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena ² abo mikáqá Abara-ámma wení ánáqa Térataba, wemá “Ketímánare,” tiráiyé. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyikáitata Téramma koma áwíqmeta yewana Ápímérékí mayákaraiye.

³ Miráowata, móra (1) nókámma Ítogo Ápímérékikaq kainapáqá páquma timámikaiye, “Emá puyínóne, emó aaramó awiránna ítaba. Min ínimá waataké íníné.”

⁴ Mirá-kétitaba, Ápímérékíma Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyé. “Ítogo emá kanaraq kekáráq yepímmó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono? ⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketímánare títanawaq, abo Térama timátimena Abara-ámtaba ketiyóbiye tiráiyó. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Ítogoma kainapáqá timámikaiye. “Árainne, itéq-aoneq-uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitaq kemá íma emmá ayuwauna ketúrikaqa táí áimma taroq-uráne. Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne. ⁷ Ánibo waa ánáqibo yauwéqma tiyákenana awaikókáká wíno. Wemá ketí óyáúqnare, nunamummá wemá tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókákáqó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóne.”

⁸ Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áikuyikarena Ítogo kainapáq máte-naimo timámímma timáyímikaiye, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe. ⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyé, “Emá nóraq ketámmá umátikáráno? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákaraupo. Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigaeta mamirámá timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.” ¹⁰ Abo Ápímérékíma Abara-ámma ítáraiye, “Nóra náitabawa emá mamirámá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyé, “Kemá túyáánápí-téqa mami márúkáká wáyúká íma Ítogoní áqa árainma ínópowata kemmá ketínákake tikatuweta ketínaqa mayainóe tiráune. ¹² Móra-aayaqo-itanama árainuramma mami ínimá ketímánare. Wemá ketibokákémmíbo, íma ketinókakene. Miráitana ketí náqa wemá áúkaiye. ¹³ Minnámo Ítogomo timátimenamo, enaboní mártuqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, ‘Nánaukapaqo wóyúyamma emá ketábá ketiyóbiye tiyó,’ Emó ení íráqó-náimno mamiráuma tirátine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékíma, tipitipikaraq, purumakakáráq, mayai wayukama, aragáráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma yauwéqma ámikaiye. ¹⁵ Mirá-umátuwena

Ápíméréki tiráiyé, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáínnaraq nákaço mánáetinaráq áúyatuwe abo máo.”

¹⁶ Térataba wemá téna, “Kemá téniqa antreti (100) ara tauma* enayóbimma kámune. Kemó tái-áimmo emmó taróq-uyákáunaraço ayumí ení wayukatí yúraqaça amúne. Epímmá íma aweke maiye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Ítogokaça nunamummá-titana, Ítogo Ápímérékigaraço wení ánákgaraço, wení mayai-inarurawaça íraqónni umáyikaitata yauwéqma iyápo yíkarae.

¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo mátai-náitaba Ápímérékini aara-iyápo Yawe Ítogo máte yíiyáqa auyatukai.

21

Áitikimma Marákáraiye

¹ Yawe Ítogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámmo pórómátimo-uyákárimma kíqna-uramma taróquráiyé. ² Mi kánaráq-úrámhá Yawe Ítogo Abara-ámmo pórómáti-uráimma, wemá anónuqma-áuráitana, Téra amúkarariq-uréna inamáí ákáma amíkaiye. ³ Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwíqa yamámíkaiye. ⁴ Abo Áítikimo móra-tiyapakaraço kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám Ítogomo tímámíkaiteni-umá Áítikimma ubayammá-uyákáraiye. ⁵ Abara-ám ántarétiqa (100) auqa itana abo Áítiki wekáké páquraiye.

⁶ Téra tiráiyé, “Ítogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápo mo kemó akáúnnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.” ⁷ Aniyeténa Téra tiráiyé, “Íma-mórawaigo Abara-ámtaba téna kettaba min iyápo ákáyamiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónumma áuráipi iyápo ákáyamune.”

Ágakaraço Ítímaerima Timá-yikáraiye

⁸ Áítiki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánaráqó Áítikimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye. ⁹ Téra aónáima wení mayai-ínkóni ánimma Ítímaeri Áítikimma wíra-uyákáraiye. ¹⁰ Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ámtaba tiráiyé, “Mi máyái ínkáráq wení ánimma wárenata kótao, íma Ítímaeri ení ótamma ketánikote yainánáiyé.”

¹¹ Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuni auyanakoma táwítawa-uráiyé, nói-náitababiyabo Ítímaerima wenáni-karaqiye. ¹² Abo Ítogo Abara-ámtaba tiráiyé, “Íma emá umma-áúyánámhá itao enánikotabakaraço ení mayai ínámá. Nówai-naimmo Téramo tina itao, nówai-náitababiyó Áítikikake kemó pórómáti-uyákáraunna emá iyápo-anna mayáínóne. ¹³ Kemá Ítímaerimma nétuqya iyápo áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enániipowana.”

¹⁴ Máí-nókápáqá aabéyanapimma Abara-ám yáimma awakaraço nonáná-yaqmá maténa Ágámma amíkaiye. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana wení ánikote kóuraye. Ága wení ammá maréna abo amáyukara-umaena kaqmáqmaqa Bétíba waqokaço uráiyé.

¹⁵ Ábo anabiké nomhá ánatakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaço ayuwéna ¹⁶ abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka wení ánikomo-máikake máena, wemá wetábá ááímá kétena, “Kemá íma kao-nanana puyíkæ.” Abo Ága mérami wáqónáwátáq máqemaiakemma wemá íbiqá átama yakáiyé.

¹⁷ Ítogo Ítímaerimo íbiqó-yaráimma ítaráiyé. Ítgoní énitóreko wíyópake Ágámma áyarena abo wetábá tiráiyé, “Nóraq-uránó, Ága? Íma íkatiq-uwó, Ítogo enánikoní íbiqá ítátuwayiye. ¹⁸ Emá uréya enánimma awíqma enayáapi yoraó, kemá wení iyápo-anna mamá anó maruqa áúyikanune.”

¹⁹ Ítogo Áganí áuramma táagayakaitana abo wemá maiqnómhá áónaraiye. Ágama nonánábí nomhá yakéna maré-uréna ánikomma nomhá amíkaiye.

²⁰ Ítogo Ítímaerima yabírákáráitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye. ²¹ Ítímaeri Páráni kaqmáq maqa maitana, wení anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikaiye.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétíbaq

²² Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaço aamá tínéna Abimereki iráiyé Píkórite, wení ááiq-wayukatí kawáámá. Ábíméréki téna “Ítogo mátetataço taróq-innabímmá ete mániye. ²³ Íbêqa Ítgoní áurakaça emá ayáámma aikaço márénaga kemá aónéqa minná emá íma kete, ketí

* **20:16:** Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

iyápórawakaraq, ketí iyápó-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá máinna marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirárá-umá kemmá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáámma tikaq-maráúne.”

²⁵ Íbêqa Abara-ám Ábímérékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiqo uqmakáimma Ábímérékini mayai-wáyúkáráwáqá yabíma abowáni-umatawana. ²⁶ Abo Ábíméréki téna, “Náwamo miráimma íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátimenaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

²⁷ Miráitana Abara-ámma tipítipi-garaq purumakamma maména Ábímérékimma ámikaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye. ²⁸ Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánáé tipítipiráwáqá mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáiyé. ²⁹ Abo Ábíméréki Abara-ámma ítáraiye, “Nówai náaitabawa mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) tipítipiráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makááno?”

³⁰ Wemá anónna-uráiyé, “Mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) tipítipiráwáqá mayainónna áaraimma mi maíqnótábá keqtábá ukaiye-tínóne.”

³¹ Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwíqa-yarae, nówaitababiyo kaya-náká (2) móra-yiyaqa makááyakare.

³² Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqa marai-áimmó Bétibaqa kánataimma, Ábímérékigaraq Pikori wení áai-wayukatí anómma yawuwéqmeta Pírítáni marabaq uráiyé. ³³ Abara-ám támárátiki yaama Bétiba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákáraiye, matuqmatuq Ítogokaq. ³⁴ Abo Abara-ám áayátá kanama Pírítaini marabimma máqe-uráiyé.

22

Ítogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

¹ Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiyé.

² Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín iyápó awíqme Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma arátana enánimma ikámma agaamá óba umátikao.”

³ Maí nókáápáqá Abara-ám itó-uréna, óbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Ítogo timáyími marukaq urae. ⁴ Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye. ⁵ “Kaya (2) mayai nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám timáyíkaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yawuwéqma keráwátópaq yéyúye.”

⁶ Abara-ám agaamá óba umákai iraa-áakaraq púmá mataiyé. Abo maákama móraitéta uráye. ⁷ Áitiki téna, “Ketibo?” titana.

“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiyé.

Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iraaamáq maibo, ániibo nákaráq áráa tipítipi agaamá óbamo umákaima maiyo?”

⁸ Abara-ám anónna uráiyé, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáriq móra (1) áráa tipítipi óbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama móraitéta maréta kóuraye.

⁹ Abo yenákámá Ítogo timáyikai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá iraaamá áakumá ámúra makaiye. Wemá Áitikimma ána ai-yayaka ataumá yaareraq iraa-ámúraq makaiye. ¹⁰ Abo wemá ayáámma áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráiyé. ¹¹ Abo wiyópake Yawe Ítgoní énitóreko áayama téna, “Ábárá-ám! Ábárá-ám!”

Abara-ám anónna uráiyé, “Ké-maúne” tiráiyé.

¹² “Íma min-iyápómá awekema amiyo, ánequqma mórayatari-owo (1),” tiráiyé. “Íbêqa kemá aónáunama emá Ítgoní áaqa ikatiqé mináitábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-tipítipi karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipítipi maména ánikoní márúqa mamá agaamá óba ámikaiye. ¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráiyé. Íbe kanama, “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráiyé.

¹⁵ Abo Yawe Ítgoní énitóreko wiyópake Abara-ámma yawueréna kayataoriq-umá (2) áayaraiye. ¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna áitaba, ¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna mamá taíbariq íniye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqa yíkamma yabiyínóe. ¹⁸ Emó ketáámo waaráanna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábimá (amurámuq marainoe).”

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayáí wayukate yawuwéqma móraiteta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráíye.

Naqani Animare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yaímma kana yáwitana Abara-ámma tinámíkaiye, “Mirkáma wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye. ²¹ Útíma-ma áqnaékowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Áramuni abowae). ²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.” ²³ Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mirkáma mi eítíqa (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake yíkáraíye. ²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa Reúmae, wegára inamaí yíkáraíye. Yetí yíwíqa. Tápaé, Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóni títaubikoni anáábútááti yíwíqá

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwirai-nákóni anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Ábaraan-annabikene.

² Ábaraama minná Ááitekima aboáé. ániibo Ááitekima Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaama wení ábâqawaayugaraqa yeqti yiboáé. ³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámiye. ániibo yinóama Táámaae. ániibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ániibo Étaronima Aráámma aboáé. ⁴ ániibo Arááma Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé. ⁵ ániibo Tárámonima Bóáatima aboáé. anóama Aréaabie. ániibo Bóáatima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé. ⁶ ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááiaama ánáakoma máqeuraimanibo Tébiti moyámmá yabitiiráine. ⁷ ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááiyamma aboáé. ániibo Abááiyaa Étaamma aboáé. ⁸ ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááiamma aboáé. ⁹ ániibo Utááia Yótáamma aboáé. ániibo Yótáama Éaatimma aboáé. ániibo Yótáama Étékááiyamma aboáé. ¹⁰ ániibo Étékááiya Manáátaamma aboáé. ániibo Manááta Emonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááiaamma aboáé. ¹¹ ániibo Yótááiaama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraq yeqti yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébíróniq móma ánná uráae.

¹² yemá Bébíróniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-urayie. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááiakimma aboáé. ániibo Irááiakima Étomma aboáé. ¹⁴ ániibo Étoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Ériútimma aboáé. ¹⁵ ániibo Ériútima Ériétaamma aboáé. ániibo Ériétaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ániibo Yáakoboma Yótébimma aboáé. ániibo Yótébima Máriaamma awaikóé. ániibo Máriaama Ítumma marákáraye. miráitata yemá Metáiya yauwéqmataa tiwirai-naré téta áwíqá kéyaae.

¹⁷ miráitata Ábaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébíróniqa ánnáma mó-uraa minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ániibo yemá Bébíróniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáiya Ítuma mikáq pááq-uraimma minnágararaq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máriaama Ítumma marákáraye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóni wataama pááq-uraimma mirá-urayie. anóama Máriaae. yemá Yótébiquaba mayaikáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaakaq awaamériq itanabóana ámúkarariq urááye. ¹⁹ awaikómá Yótébi wemá íráqón-auyanakarraqnaoana ánáakoma Máriaama abarokáq timá agaeráq akai-ááqá íma ítarayie. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámmá ítarayie. ²⁰ Yótébima minnáyaba aúyánámmá itáiq-itaiq kéitana uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-káqtó-nákómá maará-tirayie: “Yótébio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaiyába ikatíqá íuwo. itaa. min-íyápómá áyáqnobaqa máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikayie. ²¹ wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama wení áwíqá Ítue té áwíqá yamámiyo. min-áwíkoní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápi máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq íma minnáma uyátarai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áikómá arammá iyáino tiráine. ²³ itáaro. mórama aúgen-inikoma ámúkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwíqá Imáanuerie téta áwíqá yamáminoe. min-áwíkoní áaikoma mirá-urayie. ‘Áánúqtuma ketááté máíye.’” téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ániibo Yótébima áu waguré máqena itó-urena uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq urááye. miráitana Yótébima wení ánáakoma mamá íráqóniq umá ákáráye. ²⁵ miráimanibo Yótébima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákáraye. min-íyápógóni áwíqá Ítue téna Yótébima yamá ámikayie.

2

Ítuma marákáraye.

¹ Êrôtima anó-kinimma mái-kanaaraqa Ítumma Bêqteremubaqa Yúria-marupaq marákáraiye. ániibo min-iyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá itaraa-kayukama aabaumá utaipáké Yérútáárebaq iréta maará-tiraae: ² “aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kinimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketáámá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekáq nunamummá timákanataa kéyune.” téta tirááe. ³ Êrôtima kínima min-áímmá ítátuwena wemá áaqa karáiyé. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq urááe. ⁴ Êrôtima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránin-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráámma pááq íniiyó?” téna ítama yimónaraiye. ⁵ miráitata yemá timá-ameta:

“maakáq Bêqteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaee. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

⁶ “keráwáqá Bêqteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma mááe. keráwáqti márúpaqe anómma yabíkái-naqa pááq íniiye.

miráinana wemá keti Ítiráaeo-wayukaraq yabiíniye.”

téna naayóbáqá tiráine. ⁷ miráitana Êrôtima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá itaraa-kayukama yaákarena aúpáq yaáyaraiye. ániibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuraiyo?” téna ítama yimónaraiye. ⁸ yimónatuwena Êrôtima mi-káyúkámá timáyíkáitata Bêqteremubaqa kégowana tiráiyé: “keráwáqá uréraq min-iyápópýábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwáqá aónamareqa ketópáq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaumá utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-iyápómá máikaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ wiyóqá káonaawana íyakoma íraqóniq uráiyé. ¹¹ miráitata min-náúpáq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúeta yiraayutáummá ayéta min-iyápógómá omáqá aónarae. ániibo yemá yeqti kápiq-unamma ótúreta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekarq íraqôn-akuqa i-kánámá íraqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaee.

¹² áaqiibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Êrôtinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópáq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákatí iyápógaraq Íqtîbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá itaraa-kayukama yeqti naaópáq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaa. Êrôtima iyápó abáá-uma ikaminénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq márenaq keqnaámmá kemá timáménaa ‘kóaa’.” téna timá ámikaiye. ¹⁴ ániibo Yótêbima mikáké paátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urai-kanaaraq Êrôtima pukái-kanaabima Íqtîbibaq yeqti mápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibaq yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Êrôtima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yikamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbêqa Êrôtima itaraiye wiyóqtábá itaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Êrôtimma amaníqá makááe. miráitana Êrôtima anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Bêqteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurainoiyapoma áiqma yíkakaee. minnáyababoata yíkakaee. wiyóqtábá itaraa-kayukama Êrôtimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-káritímáátímá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaáiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma itáawana min-áíkmá anón-ibiqa yaréta

Arétéroma wení iyápópýaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínoé.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínoé.”

téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákatí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érôtima pukitana Íqtibibaq uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyé. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráeobaq yawéwéqme kóaa. wemá min-íyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé. ²¹ miráitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráeoa-marabaq yawéwéqme kóuráiyé.

²² miráimanibo wemá itáimma Áákéreatima Érôtini ánikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-uraipoana Yótêbima min-áúkápáq wíyabá ikatíq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánúqtuma Yótêbimma ámáama ámikaitana Kááririaukapaq yiwíqmena kóuráiyé. ²³ wemá móra-maruqa Náátárêtibare te-márúpáq ko máqe-uráiyé. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma áraimma páaq uráiyé. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tinoé.” téta Metáiyaqtaba tiráane.

3

Yóáanema nommá perai-nákómá watáama tiráiyé.

¹ mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa páaq uráiyé. ániibo wemá Yúriabaq kaqmáápaq máena watáama tiráiyé. ² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waeráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.” téna tiráiyé. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáiyen óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraane:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa

móra-nakoma anókaq ááyama kétiye.

‘uyátarai-nakoni aammá yokaa oro.’ ”

téna Áítáiya naayóbáqá yirummá waeraiyábá tiráine. ⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtóma taróq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóni áuraq taróq umátan-amurannama umátokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatarugaraq uwon ámúkarag néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáábake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaanokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe. ⁶ miráitana yemá yeqti kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Taátúti-wayukagaraq nommá peránáatae téta yewana wemá tiráiyé: “keráwáqá irakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánúqtuni áyámma anaaékaq iníqtabama kanaaráq péqmare kóino? ⁸ keráwáqti kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero. ⁹ Áánúqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóé.’ ítero. mirá tiyakemma táí-meyamma ímayanoé. kemá keráwáqá kétématimune. ¹⁰ yaagóni áaipima Áánúqtuni kummá yáúkáiyé. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyaínatama ayáama kunnápó áaipike agáutu weta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétéraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínín-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboaq wení aítuq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqti kúmiq-yataapike waeráigáae téq kemá nopí tíkaunamanibo wemá keráwáqá Áánúqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqti kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqti kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹² wení ayáápipima yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wítí-naupaqa wítima mamá ákuiniye. miráimanibo wítigoni átima iram káiq-kaiq umá kain-írabí agatuwániye.” téna Yóáane Áánúqtuma kugébama agatuwáníqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánááráqá Ítuma Kááriria-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyé. ¹⁴ miráitana Yóáanema auyánámmá itáimma íma kanaaráq umaataránaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaaráq emá kemmá nommá pétkanone. nóraq itaawáq ketópaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yawéwéma tiráiyé: “ibáquwaa. mi-kánááráqá miráráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánúqtuma akáináiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áma waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopiké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánúqtuni Áágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uráiyé. ¹⁷ ániibo móra-aikoma Áánúqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá óriq umá kétékaiye. ketí tiyakoma weqtábá íráqóniq kéiyé.” téna tiráiyé.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónariye.

¹ mi-kánáaráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyee. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq áwawaq íma yaráiyee. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyee. ³ Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq iréna tiráiyee: “emá Áánùqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana naikáae téna tiráiyee. ⁴ miráimanibo Ítuma yawuwéqma tiráiyee: “ímiyee. Áánùqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétéyee.

‘aáwakoma wenamáa waayúkaomma matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íminiyee. ímiyee.

máqten-aimma Áánùqtun óyaupike yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétéyee.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámúraq mó-ito-umakaraiyee. ⁶ ániibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiyee: “emá Áánùqtuni áanikomo máema kanaaraq maakáké yaúme memapi meten-anamá móra-yataakoma ayáámá íayakaniyee. Áánùqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétéyee.

‘Áánùqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata

emmá iyáánapo yáqtokaiyana

móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniyee.’

mirá kétéyee.” téna Tááqtaama tiráiyee. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yawuwéqma timá ámikaiyee: “áaqibo Áánùqtuni agamatá-kánnáágógaráq maará kétéyee. ‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánùqtue.’ máqtemma keqtááyábá mirá kétéyee.” téna Ítuma tiráiyee.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyee. ániibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakq yabikái-qtataaq káraatena wení maa-marábin-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiyee. ⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiyee: “emá arayautaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tikénaqa kanaaraq maami-máqte-qtátááq emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráiyee. ¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiyee: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánùqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kétéyee.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánùqtue.

wenamáa wení mayáimá mayaa.’

máqtemma keqtááyábá mirá kétéyee.” téna Ítuma tiráiyee.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiyee. ániibo yaímma Áánùqtuni kaqtó-wayukama Ítuma aayáqtáá-kanaama áwawaq íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átáma mayáimá matáiyee.

¹² Ítuma ítáimma Erótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááririri-marupaq uráiyee. ¹³ ániibo mikáké Náátáretibaq yuwéna Káperanabaqa ko máqte-uraiyee. Káperanabaqa Kááririri-nokaayukoni áwabaq Yáakoboni áanikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áukápáq wáiyee. ¹⁴ miráitana móra-aimma Áánùqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyee. maará-tiraiyee:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,

Náábataarini-marukaq-wayukao,

únókááyúkóni áwabaq uréna

Yótááni-nomma aqtátuwena maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.

yeqtí Kááririri-marukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápi kémaeta

anón-omma kamá tágaímma aónaraae.

aarawaamá yemá puí-yátáákóni amakaq máiyana

yekáqá ómmá táganiyee.”

téna Áítáia agamatá-kánnáábí tiráine. ¹⁷ mi-kánáaráqá Ítuma áaimma átáma átê-wataama Áánùqtutaba tiráiyee. wemá maará-tiraiyee: “Áánùqtuma yabikái-kanaama waaqókáq kéibo keráwáqá tírummá waéráaro.” téna tiráiyee.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáraa-kayukama yááyariye.

¹⁸ Ítuma Kááriiri-nokaayukon-awabaq uréire kéena wema kaayaq-wátamá yimónariye. Tááimoniqtabama óq-awíqa Pítaae téta kéyaae. ábákoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpiké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye. ¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímikaiye: “kenákámá ketinaae wáraakao. miráíya kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa í-ááímmá tiráátunene.” téna tiráíye. ²⁰ áníbo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima Yéberimma ánikogaraq Yêmitima ábákoma Yóáanekaraq ko yimónariye. yenákámá únópi-káárébi yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. áníbo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyariye. ²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégaráq yiboákáráq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkabi Ítuma mayai matáíye.

²³ wemá máqtemma Kááriiri-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqti monoq-náupáq yirááitariye. áníbo Áánúqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kêtima-yimena máqtemma karí-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikariye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráíye. miráitata máqtemma ókon-oko-kari-wayukama yíqa óriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá mái-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikariye. ²⁵ áníbo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemna Tekááporitiq-aukapakemna Yérútáárebakema ópakemna Yútaabekaraq Yótaanopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáíye. wemá mikáq maraq máitata weni iyápo-annama wenôpaq irááe. ² áníbo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráíye:

³ mi-káyúkámá Áánúqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánúqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqti yiwíqma márúte yuwéta yiwíqma íma múte yaúyô-kayukama Áánúqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁶ mi-káyúkámá Áánúqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánúqtuma ógigma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánúqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁸ mi-káyúkámá íyaqnobaqa íraqôniq kéi-kayukama Áánúqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁹ waayúka aukáapimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánúqtuma ‘ketí iyápo-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹⁰ mi-káyúkámá Áánúqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táíq umáiykaiyatama Áánúqtuma yabíkái-maruqa minná yeqti márúqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹¹ yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbi maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá waqmé kéuyoe. ¹² miráráá umá yemá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq umáiykáawata móra-mora urááne. keráwáqti tíyakoma íraqôniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqti anó-meyamma Áánúqtuni márúpaqa wáíye.

waayúkama uráa kamá tágama mááe.

¹³ keráwáqá miráuma maa-marábi-káyúkati uráa kamá mááe. miráimanibo úgóni akoqnáama paábaq kóínataama nôraq onanataáwáq keqnáámmá umá kányô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaarác íniipoata waayúkama paábaq mamá yúwáwana aarawaatí yitaukoma yamá yatámnikaa umá Áánúqtu mórai íniye. ¹⁴ keráwáqá miráuma maa-marábi-káyúkati ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. ¹⁵ mórai q umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóni aménáápáq íma kémaraae. íniye. yemá

paá ómmá kúraqma abarokáq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaaráq aónainoe. ¹⁶ miráráá umá tágáaro. keráwáqti tágama-yataakoma aarawaati yúrakaaq ókáá kamá kétagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqti íráqón-aaimma káoneta Áánúqtuma keqti bomá weni márúkaqa mái-nakoni áwíqa múte yaúyóro.

Áánúqtuni aammá aúmatan-aimma

¹⁷ Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye Ítero. Ímiye. minnáyaba kemá paábaq matuwánáaq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqma ánatanaa kukáune. ¹⁸ kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógáráq Áánúqtuni márúpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áinábi Áánúqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. ¹⁹ miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma 'mirá-uwó' téna aráátina-nakoma min-nákóni áwíqa Áánúqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna 'ámáan-aimma wáráaro' ténama weni áwíqa Áánúqtu yabíkái-marupaqa anón-awiqa wániye. ²⁰ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqti arupú-aaikoma ámáan-aimma yíráati-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq yeqti arupú-aaiqoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánúqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

²¹ Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá ítaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainai-áípi mániye. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainai-yátáápi maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq umákenama wemá áqnaábaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainai-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánúqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq íramá káíq-kaiq umá kain-írabi wániye. ²³ miráinaa emá Áánúqtukaq amí-yátááqá mamé íré aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánúqtukaq ²⁴ amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yauwéqma íréraq Áánúqtukaq keráwáqti amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwékama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq weté márákakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainai-nákókáq awíqme mó-akainana aamá ítama yainai-nákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaq akaiyábáé. ²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nórabi uráinna-anonnama máqtemma yauwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.' ²⁸ miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá ákain-nakoma minná wenamááíq weni arunóbáqá mirán-ááíkmá mamá min-ínikáq kumari-ááímmá tarôq kéíye. ²⁹ ániibo itáaro. keráwáqti móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaaq kanaaráq mi-túrámá kubiqma paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-tugoma íma wáinata keráwáqti máqte-tugoma mamá íramá káíq-kaiq inírabi ítiyuwanoe. ³⁰ ániibo keráwáqti móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaaq kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-aukapaq-tuma íma wáinatama íramá káíq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yataí-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áikáráq pááq uráine. minná 'móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.' ³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-ínikómá keqnaámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéíye. miráitata yenákámá Áánúqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááínné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma títaq ítaraama maará-uraiye. 'keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá ínéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaé waréraq uyátárai-nakoni aúrakaaq áraimma

tero.' ³⁴ ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánùqtuni márùkon-awiqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánùqtuni márùpaqa wení abíqtátárákémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ániibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánùqtuni pááqyan-abiqtataraa kéitana wemá aítuqa maqmá arage kéíye. ániibo keráwáqá Yérútáäre-marukon-awiqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútáäre-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márùre. ³⁶ Áánùqtun-aurakaq tiqnókák maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamááriq keráwáqti tiqnótáuma mamá abutá tiqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaarácq íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. 'owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.' tero. ókaraq aamá waayúkama awáági-aimma minná Tááqtaanopake pááq kéíye.

tái-aaikoni anónnáma ami-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. 'enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaao.' ániibo 'enáwáyaamma ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaao.' ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma táí-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá ikuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaararé kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana mibákárácq yuwituwaino. ⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqti kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaarácqibo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqte aammá uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaarácqibo mamá ayáqtááq-amma uréire oro. ⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqtabá móra-yataaqa 'tímero' tìn-naqa kanaarácqibo keráwáqá páá móra-yataaqa áméro. ániibo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tìn-naqa kanaarácqibo keráwáqá tinaaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yíméro.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. 'yaímma-wayukama keráwáqti waaqókák máíya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqti namuro-wáyúkama tíyamma umáyikáaro.' ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkágárácq tirummá yiméraq Áánùqtukaq nunamupí ítiyana keráwákácq tái-aaimma taróc kéíya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá páá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánùqtuma wení márùpaq mái-nakoni iyápóma auránoe. Áánùqtuma wení aabaúma mamá íráqô-kayukaraqa tái-wayukagaraq yeqti yímúraq aaqá kégamayikaiye. móraiqa umá Áánùqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánùqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo kéréwáqá keráwáqti tibáqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kétimayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánùqtuni aamá íma itáa-kayukagararaq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqti túyánápiimmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánùqtuma wení márùpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákárácq mütúq katekoíq umá pááq umá ánatagoro." téna Ítuma timá yimikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma Ítuma timá yimikaiye: "keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánùqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarókácq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaarácq timónanoe. keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéíyanama ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánùqtuma keqtibomá wení márùpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítino. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqti monoq-náupákárácq aapakárácq yemá mirán-ááímmá taróc kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqti yíwíqa múte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqti meyámmá minná áqa wáíye. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaarácq aúpácq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqti túma íma mamé úyoro. ániibo keqtibomá Áánùqtuma aúpácq wáí-qtataariq ommá káonaipoana wemá mí-wágóní íráqô-meyamma tímíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráá íoro. yeráwáqá ító-ureta nunamummô yeqtí monoq-náúpáqá tínétabi aapatááakaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áráimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô tínéqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánúqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ániibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma tímíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áimná Áánúqtun áama íma ítáa-kayukama tenúkáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áitáá tenana 'Áánúqtuma ketáái táama ítániye.' ⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánúqtuma máqte-qtataaqa aqtóráriq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítarawana wenókáá káonaiye. ⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero.

'keqtibotááó, emá yabikáana-marukaq máanama enáwikoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márúkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábikáráqá enaúyánámmá waránataae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama tímíniye.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaaó.

miráuma otaa-qtátááriq umátikáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáataa umátikaaó.'

¹⁴ áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánúqtuma wení márúpaq máena keráwáqtí otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánúqtuma wení márúpaq máena keráwáqtí táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánúqtuqtaba íté aáwaqa awetáí-aaimma

¹⁶ ániibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá tínéqa kaaqaari-wáyúkámá onikáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tinoópaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqqa yotuwéraq tiqnótúma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánúqtuma wenamá wemá aónaniye. ániibo wemá móra-yataaqa aúpáq taróq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma tímíniye.

Íráqô-qtataaqa mamá áikui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áikuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqtí íráqô-qtataaqa Áánúqtunopake mamá áikuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá ikénaitana karogaro-nómá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá ikémayaae. ²¹ keráwáqtí íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá ítéq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ániibo aúrakoma íráqóniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. ²³ ániibo keráwáqtí túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinana min-ókómá keráwáqtí tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayáimá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayáimá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqá mimórá táoqa Áánúqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áúyánámmá itai-ááimná

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí móneqnapo meyániq ínoóbo aáwaqtatabi noqtábábi kéeqa miráí-qtataaqa mayánóqtaba taibaq-tuyanamma íma

ítaaro. aúwarairoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátááré. unáákáqtóyataba taibaq-tuyanamma ítaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtógomma uyátá-maqma wáiyé. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyamma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq íkémaraae. miráimanibo keq̄tibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kéyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétémiyo? ²⁷ keráwáqti aúkaápike ma náawaq taibaq-auyanamma maqma akoqnáá umá iténa aq̄tó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?

²⁸ ániibo keráwáqá nóraq itaráq unáákáqtóyabama netuq-túyánámmá kéitaa? keráwáqá túyánámmá itama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáeta unáákáqtóma yenamááriq íkáraatae. ²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétéma-timune. naayóbáqá Tórómónima kínooana wení íráqón-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íráqón-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráá umá kéumatorae. ³⁰ owé. íbèqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá kárama irabi yuwánóe. ániibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikariye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtóma umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááqtábá kéitawanama keráwáqti itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáiyé. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma ítaa-kayukama mirá-qtátáákóni anaáé kéwaraae. miráimanibo keq̄tibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá itama arútátuwerag Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiníq kéiyanaama anaáékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítaaro. aabáya-kanaagoma wenamááriq mi-kánááyábá taibaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágóné.” téna Ítuma tiráiyé.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá yainai-wáyúkáraá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoé. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoé. ³ nóraq itaráq keráwáqti aanábógómá pááqyamma otaa-qtátááriq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátááriq kéoo? aanábógóni pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáimanibo keráwáqti anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakag yawááq uráiyé. ⁴ miráitag keráwáqá tigaemá íyaq kéitarag aanábógóqtábá maará kétémimeo? ‘aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.’ téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamááriq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaáékaqa aanábógóni aúrapi wái-qtataaqa kanaarag aónama aruté matuwaao.

⁶ keráwáqá móra íráqômma aokaq-yátááqá áwáábíqa kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íráqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítuqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanenama abáá íno. oq-tamá íyakaiyaba akáinanama oq̄tarag paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoé. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoé. ⁹ keráwápike móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ tñanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tñanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. ¹¹ miráitag keráwáqá táí-wayukama kanaarag kéitaamanibo keráwáqti iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keq̄tibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekág ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nórabi umátikaigaae tina-yátááriq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaao. maaminnáma mákama Mótetini ámán-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá máí-auwarain-amma

¹³ keráwáqá pááqyan-amma wáraaro. áita-marupaq uráin-aama anónapoana oyaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá iwáraaro. ¹⁴ káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaí-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaimma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

¹⁵ kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéaraaro. yemá yirunóbáqá abááq-iyákáá umá máapoata tipi-tipigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikaráq keráwáqtópaq kéye. ¹⁶ keráwáqá nórabi iya-qtataaqa mikáq yeqti yáaimma aónanoe. áwáábíq-annagoma íráqón-aramma íkéiyaiye. ¹⁷ móraiq umá íráqó-tagoma íráqón-aramma kéiyaiye. ániibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. ¹⁸ íráqó-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ániibo táí-yagoma íráqón-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkgaraq móraiq uráae. ¹⁹ máqte-tagoma íráqón-aramma íma iyái-tagomma minná ayáama irabí kéiyaabotuwaae. ²⁰ miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqti táí-yaaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqón-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹ máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétepoaq Áánúqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánúqtuma wení márúpaq máin-nakoni anaáe warétama kanaaráq Áánúqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. ²² mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaae ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaqtaae ketáámá táí-aagomma waayúka yúbíkema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániibo enáwíkaqtaae ketáá netuqyaa-áwááméq-yátááríqa uráunataae.’ téta mirá tíyaqa ²³ ániibo mi tóoqa kemá yemmá abarokáq maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqti túrakaqa íaonewaunaniye. keráwáqá táí-wayukaaq, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikaráté.

²⁴ waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumaraiye. ²⁵ ániibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yoréna miráí-qtataakoma min-naammá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtaqá wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé. ²⁶ miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma álbóqnaaboq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé. ²⁷ ániibo aaqá yitana nommá augéna uwáama anómma yokáiyé. ániibo miráí-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mútúq yawítiguraiye.” téna ²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. ²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náápaamma matokái-nakora aamá kétima-yimena yiráátiraiye.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaaammá aarawaamá ókaraq anaáe waqmé kukááe. ² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq iréna araayutáummá ayéna tiráiyé: “uyátáráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³ Ítuma ayáámma árúqmarena tiráiyé: “kemmá kékikaitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá é mikáq ánataguraiye. ⁴ ániibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaaq. móra-nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánúqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayaí-náqá Ítuma mamá érákaraiye.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyabéraitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: ⁶ “ummaataráána-nako, keti mayaí-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqá ôriq umá kéiyé.” titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá éraakanune.” téna tiráiyé. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá íráqón-naqa íma máupo emá kanaaráq keti naaúpaqa íma uyáberaaq. emá paá aamá tinana keti mayaí-náqá atóbáino. ⁹ kegáráqá keti anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikaraae. keti timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waaq’ túnanama wemá kanaaráq kéwiye. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama wemá kanaaráq kéiyé. miráitaaq

kemá ketí mayaí-nákóqtábá ‘maa-máyaímá mayaa’ túnanama wemá paá kémayaiye.” téna titana ¹⁰ Ítuma min-áímmá Ítátuwena iyánáaq uráiyé. ániibo wení anaáé wáraa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Aánûqtuni waayúkabike Ítíráeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabí yagarogtamá Aánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráimanibo Ítíráeoo-wayukama Aánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítíráeoo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnobaq máeta ibiqá yaréta yiwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo ê mi-kágáámá mi-kári-náqá wení karigómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékéna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ániibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákáráiyé. ániibo min-íníkmá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yiwíqmeta Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma paá aamá kétitana mi-káyúkábíkémá waatá aágoma iyuwéna kóuráiyé. ániibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Aánûqtuma móra amuné-náqá Áítáíyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kétitana min-áíkmá maará-tiraiye: “wemá wenamááriq ketáái karimá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátáma íkui-yataaqa matukáiyé.” téna agamatán-áúbáqó tiráiyé.

Ítun anaáé warané i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkama Ítuma ikúyakaraawana yimónawaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábpáq méwiyataa.” ¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma írena Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “abááq-iyákáwákómá yeqtí ánáamma mainarunobaq wáitana numaráwákóní ánáamma wáimanibo Waayúkgoni Áráaqa kemá Ítuma kemá wageqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáiyé.” téna Ítuma timá ámikaiye. miráitana Ítuni anaáé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? ²¹ ániibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá kanaaráq awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²² Ítuma timá ámikaiye: “íbáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamááriq matúq-matúq umá máí-auwaraiqtaba pukáíya-kayukama mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyikanoe. emá paá ketinaáe ya waraa.” téna tiráiyé.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana árwáá uráiyé.

²³ mikáké Ítuma únópi-káárébí úitata wení iyápó-annama anaáé wakááe. ²⁴ anómma únóniyámá mi-nókááyúpímmá kémetena únóniyágómá únópi-káárémmá yawááq inena uráiyé. miráimanibo Ítuma paá waguréna máqe-uráiyé. ²⁵ ániibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááe: “uyátarai-nako, emá keqtáá tiwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana ²⁶ Ítuma timá yímikaiye: “nóraq itaráq ikatíqa kéoo? keráwáqti itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqá pááqyamiye.” timátuwena Ítuma itó-urena uwaágokaraq nokókáráq yiwáágúraiye. ániibo uwaágoma mó-áráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráiyé. ²⁷ minnáyabi iyápó-annama netuq-yúyanámá kétiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwaágogaraq nokógaráq wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábiké Ítuma táí-aama matukáiyé.

²⁸ Ítuma yeté nokaayúkómmá meranábpáq Kááatarini-wayukati marabáq atamá uráiyé. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákbí máí-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákbí pukáa-kayukati mararaapáq máátíq-máatípaq máqeta irááye. yenákbí anómma abááqá amágurayataboata waayúkama min-ákáq íma uréire urááe. ²⁹ ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Aánûqtuni áaniko, emá kekárátámá nóraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtáámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta tirááye.

³⁰ mórana pó-annama nékaq máeta aúma narááe. ³¹ ánibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaaráq emá keqtáámô tikamma waréma emá kanaaráq timátíkénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe. ³² ánibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórana áitabaq metamá kukááe. ánibo yemá nokaayúpítáá metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ ánibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááe. ³⁴ ánibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórana aí-ayaamma táiq umági-naqa Ítuma mamá érákúraiye.

¹ Ítuma únópi-káárébi yeté nokaayúkómmá meran-ábápáq yauwéqma uréta Ítuni márúpaq koyaráe. ² mibáq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kári-nákóni ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ánibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekák itáiq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kári-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³ yaímma ámáan-aimma yiráati-wayukama yeqtí yúyánánóbáq “maan-nákómá Áánúqtuma aamá káwaagiye.” téta tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáq Ítuma yimónatuwena wemá tiráaiye: “keráwáqá nòraq itaraq keráwáqti túyánánóbáq ítama táiq kéoo?” ⁵ nóin-aikowaq ketí náapaamma yiráátiniyo? ánibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ánibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnnawagoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náapaamma maamárábímá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwáníqtaba yiráátenune.” téna tiráaiye. miráitana Ítuma ayáátámma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráaiye. ⁷ miráitana mi-kári-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. ⁸ ánibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq òriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánúqtuma mirán-ákóqnámá ámikaiqtababoana yemá Áánúqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma áayariye.

⁹ Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayái-náúpaq máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ánibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Ítun anaaé wakáaiye.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágáráq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Ítunopaq irááe. yemá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹ yemá Péрати-wayukama miráomma aónawaeta yemá Ítuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nòraq itanawáq keráwáqti yiráati-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae. ¹² Ítuma min-áímmá ítatuwena wemá maará téna aúpaq-áímmá tiráaiye: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoo. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoo. ¹³ keráwáqá uréraq Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábikén-áímmá ko itáaro. ‘nai-wámmá ikáama kekák tímíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtbá kemmá kékikaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kékíye.” téna Ítu timátuwena tiráaiye: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Ítuma tiráaiye.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánáaráqá Yóaanema nommá perai-nákóni iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “nòraq itataawáq ketáágáráq Péрати-wayukagaraqa nunamummú ténátaama aáwaqa awetá kénatataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánáaráqá aáwaqa íma awetá kéoo?” ¹⁵ téta mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaráq áyakoma táiq ínío? íma aokariq kéiye. anaaékaqa mi aaramó mayáné i-náqá paábaq matuwaiyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá inaqa kemá kónatama íyakoma táiq íniyoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ itáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqma aráátaimma íma aokariq kéiye. miráinanama mi-tábaráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginíye. ¹⁷ keqnáámmá itáaro. móra-nakoma naayó-mémégóni aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áitewae kéiye. miráitata yemá aúge-kaeeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbi áíqtowanama íma aokariq kéiye. miráitana mémé aúwaratigoma yarákánana wááéni-nomma marabi aqtíma kugúbagíníye. miráimaníbo áá itaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratíbi wááéni-nomma aqtímaraawana mákama íraqóniq umá paá kéwaiye.” téná Ítuma tiráíye. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraníye.

móra-inikoma Ítuni wáqtóraq yáqtokaiye.

¹⁸ téná Ítuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórama anó-kawaa-naqa Ítun-amakaq íréna araayutaúmmá ayéna tímá ámikaiye: “ketiyáámúmma paá íbêq pukuráíye. áníbo emá kanaarâq íré ayáámma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno.” téná anó-kawaa-nako tiráíye. ¹⁹ áníbo Ítuma itó-uma mi-káwáá-nákóni anaáé waqmé kéwítata wení iyápó-annama mórai q umá wakááe.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama inaaútámma ákáitana inaaupaqá tiyááka umá kaayaq-káritímáátímá máqe-uraiye. min-íníkmá Ítuni anaáepaq amakaq íréna Ítuni wáqtógoni aqtórâq ayáámma yama yáqtokaiye. ²¹ min-íníkmá wenamááríq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: “Ítuni wáqtóraq tiyáámo ánékuyonama túnobaq kanaarâq umátikaniye.” téná ánékukaiye. ²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráíye: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáíq-itai q umá yabi-í-yatáákómá emmá miráuma mamá érákáráíye. mi táoqa min-íníkmá karímá ánataguraiye.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq íréna waayúkama ibiq-ímá kéteta aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye. ²⁴ áníbo Ítuma tiráíye: “keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáíye. wemá paá aúmá waguráíye.” téná Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mikáyúkama wírâa umákarâe. ²⁵ áníbo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Ítuma min-náupâq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátóráitana itó-uraiye. ²⁶ mi kátâqoma min-áúkâpâq máqte-marabaq wéyáwé uráíye.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuráíye. áníbo kaayaqá yúrama karoparái-nakorata Ítun anaáé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kúnima Tébitin-annabiké-nako, emá kekárátá arummá umátikaao.” ²⁸ téyana Ítuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo karopâgi-nakama wenôpaq utááye. Ítuma min-nákámá tímá yimikaiye: “kenákámá itáíq-itai q kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaarâq mamá atóbatikanuno?” téná itáitata yenákámá Ítumma yauwéqma tímá ámikaaye: “owé. uyátárâana-nako.” téta tirááye. ²⁹ áníbo Ítuma min-nákátí yúrápi ayáámma kánékuyena tiráíye: “kenákámá itáíq-itai q óya-qtataqtaba kemá kanaarâq miráona-yataakoma pááq íno.” téná Ítuma tímá yimikaiye. ³⁰ áníbo yenákátí yúrakoma tágaraiye. Ítuma akoqnáá-aimma tímá-yimena min-nákáyábá tiráíye: “atérâakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téná tiráíye. ³¹ ááqíbo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkâpâq-márâbâqá Ítuni watáama tímâeta uréire urááye.

³² yenákámá kóíye kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq íráíye. ³³ áníbo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átâma tiráíye. minnáyaba aarawaamá iyánâq uréta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítíráeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráíne.” téta tirááe. ³⁴ miráimaníbo yaímma Pérati-wayukama maará-tirâe: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaarâq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikaiye.

³⁵ Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náupâqá kéyiraatena Áánúqtuma yabíkái-qtataqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye. ³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyikaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma itéta ‘náawaq tívâqnaa íniyô? náakaraq ónúntaabiyô?’ téta miráuma típi-típígoma yeqti kawáá-nâqá íma máitata oníkâá urááe. ³⁷ miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpâq-áímmá tímá yimikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáímaníbo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayái-wáyúkámá mááe. ³⁸ miráinaq keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kétéyana wemá yókóní

aboámá yaímma mayái-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áikuyoro.” tēna Ítuma timá yímikaiye.

10

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwíqa

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnáama yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá igáae tēna yímikaiye. ² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnáti yíwíqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwíqa Tááímonie káqon-awíqa Pítaae. áñibo ábákoma Áánarue. áñibo Yēmitima Yēberimma áanikoboana ábákoma Yóáane. ³ áñibo Píripima Paatááromiyue. áñibo Tómáátie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayái-naré. áñibo Yēmitima Áápiatimma áanikoe. áñibo Tááqtiatie. ⁴ áñibo móra-Taaimonima itápeniti (indipendens) karuwaq-naré. áñibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awíqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayáimá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyikáitata kówana yimáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶ keráwáqá Ítiráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánúqtuqtaba yeráwáqti aammá yukááe. ⁷ keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánúqtuma yabikái-kanaama waaqókák kéiyē. ⁸ miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketópake mayaiyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro. ⁹ keráwáqti unáápiimmá moneqa íma áítumaera uréire oro. ¹⁰ monekaraq anó-moneq-awíqa yáiya-qtataakaraq ariroq-unápi áiti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tiyótáámá íma kúberera títaup-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayáimá mayáina-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaupáqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² áñibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náupáq-wáyúkámá miráo-maara-aimma téraq 'kaayoné-yátááqá keráwáqti paq waíno' timá yikáaro. ¹³ áñibo mi-náupáq-wáyúkámá keráwáqtabá yeté máigaae téta tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátááqómá yeqtópáq winímanibo yemá keráwáqtabá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátááqómá yuwéqma keráwáqti paq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqá tiwíqmena ímo wéna keráwáqti táama íma itáinaqa áñibo keráwáqá mi-márúrabi min-námmá íbáqyuwera keráwáqti tibikáké káitóma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánúqtuni yainái-kánáaráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótóma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkák-wáyúkámá yeqti táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ itáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-tipi áráakaa umá taáqa íwái-kama áwáábíq-iyakaa-kayukati aukáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma irakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wíqme kéweraq móra-yataariq íneqa túyánámmá ítama arútatuwero. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero. ¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqti káánítore-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqti monoq-náupáqá tebúqa timéta ínoe. ¹⁸ ketíwíqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrakáq winóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-annabike-kayukagaraq Áánúqtuni átē-wataama timá-yiminoe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaiyaqa keráwáqá ikatíq íeraq 'ketáámá nóine ténúnó? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínimma ²⁰ kenamá keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqti bomá Áánúqtuni Áagoma keráwáqti tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánáaráqá móra-nakoma ábákomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. áñibo aboámá áanikomma mórai umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. áñibo iyápóma yinóboyuma komarummá iyataboata namuro-wáyúkámá yikamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáa umá máqena aqtó-kánáaráqó wénama min-nákómmá Áánúqtuma yauwéqma awirainana wemá Áánúqtuna mániye. ²³ áñibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma taróq

umátikaiyaqa kanaarácq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayaímá mamá ánatariyaqtaba Waayúkaqoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá weni arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵ mórama tugaru-iyápógómá weni arááti-naqa mainama minná kanaa íniye. ániibo paá-mayai-nakoma weni kawáá-náqá uyátá-maqma anómma mainama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqtí kawáá-náqá kemmá táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwíqqa Piétebue téta tíwíqqa yaráamanibo kemmá táí-tíwíqqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwíqqa uyátá-maqma anómma táí-tíwíqqa yánoe.

waayúkama Ánúqtuqtaba ikatíqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqa oro. máqte-qtataaqa aúpác wái-qtataakoma anaaékaqa abarokácq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqñóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápike mo itáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúraqaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqtí túma tíkamma uqtánó-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqtí tirun-iyápómá íma tíkamma uqtánóe. íniye. Ánúqtuqtaba ikátéro. keráwáqtí tugaruq tirun-iyápógárácq mákama kanaarácq Tááqtaani márúqa aítanobaq Ánúqtu kanaarácq tíkama aúyotuwaniqtaba Ánúqtuqtaba ikátéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímora-toeyarake kanaarácq meyaníq ínoe. ániibo keqtibomá Ánúqtuma íakainanama kanaarácq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ániibo keráwáre keráwáqtí tiqñótáuma máqtepaq Ánúqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátaraapoana keráwáqá Ánúqtuma yabíqtikáriye.

Ítuni áwíqqa yai-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokácq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúraqaq tinná-nakomma ketégaracq ketibomá Ánúqtun aúraqa weni márúpaq wemmá mórai q umákanune. ³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúraqaq anaaémma umátikai-naqa kegárácq wemmá ketibon aúraqa weni márúpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainai-tókórú-yákarácq kukáíye.

³⁴ maa-marábí kaayoné-yátááqá mamá maa-marábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma itáaro. kemá paá waayúkama yainai-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-kayukagaraq aúkáapike mamá yainanáqá mamé kukáune. ³⁵ ááíqqa áanikokaraq yeqtibogárácq iyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq iyata ániibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átaraune. ³⁶ waagóni we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóyaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. mórai q umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁸ ániibo móra-nakoma weni kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puinéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwáráímmá yáqtoqma ako-qnáá énama weni matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyoraininaniibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íraqô-meyamma kémayáíye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íraqóni q umátikenama wemá kekárácq mamá íraqóni q kéumatikáiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekárácq mamá íraqóni q umátikái-nakoma wemmá Ánúqtuma timátikarai-naqa mamá íraqóni q kéumakáiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Ánúqtuma timáyikarai-kayukama mamá íraqóni q kéumaketama Ánúqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íraqô-meyamma yáikaq umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta 'arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íraqô-meyamma yáikaq umá mayánóe. ⁴² taákaq máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáráa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugíq-nómmá aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóni íraqô-meyamma áraimma mayániye." Téna Ítuma weni iyápó-annamma timáyikaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyikaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áukápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kéyiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóni mayaiyábá Ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyikáitata Ítunopaq urááe. ³ ánibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúntaabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá uréraq Yóáanema máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táiq urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ánibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yáaqa atiragurai-kayukama aamá kéitaae. ánibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánúqtuni áté-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ ánibo móra-nakoma arummá kétimena keqqtábá kaayaq-áuyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maráino.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá urááma nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áuyánákárq okáráákáá uwááqoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. ⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtooma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtooma máráa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹ miráimanibo nóraq itaráq urááó? móra Áánúqtuni amuné-nárq aónaineraq urááó? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana wemá yaímma Áánúqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye. ¹⁰ Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánúqtuma ánikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketáayabamo tinn-naqa tímákaanana ení áqnábariq umá wíniye.

wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáaneqtaba agamatá-kánáábí tiráine téna kétéye. ¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-marábí-káyúkábiké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánúqtuma yabíni-kanaarqa móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. ¹² Yóáanema nommá perai-nákóni kanaaráké áaimma átarena yéqéna íbêqa Áánúqtuma yabíkái-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aaiqa kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánúqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe. ¹³ máqtemma Áánúqtuni amuné-wáyúkágárq Mótetini ámáan-aikaraq yemá Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ ánibo keráwáqá itánáae téqa kanaarq ítáaro. Yóáane wemá Íráiyaraa-naqiye. min-náqá anaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áimma ítáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnó? yemá miráuma pááqya-noiyaporaá umá márúq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kété. ¹⁷ ketáámá keráwáqtabátáá káoyamma kéyunataa keráwáqá ímá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kétunataamanibo keráwáqá íbiqá íma kéyaraae. óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiyé. ¹⁸ Yóáane íráimma wemá aáwaqa íma néna wááeni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkaqoni Áráaqa íréq aáwaqa néq nommá néq únayabama yemá maará kété. ‘aónaaro. wemá aáwaqa óriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááeni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáayuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaékaqa minnáyaba Áánúqtuni itai-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waérra-kayukama anómma tirunó.

²⁰ yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátááriqa netuqyapaq ímmá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánáárqá Ítuma aamá yiwááagéna ²¹ maará-tiraiye: “Tiyóratiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq ínío! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq ínío! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márúkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááiranapakaraq énama kanaarq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamááriq áitumatuweta káin ayáátóbi máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánáárqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq

Tááíranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ánibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kétoe? keráwáqá iramá káiq-kaiq umá kain írabí kumínóe. minná kemá keráwáqti márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótómabaq-marukaqa awaameq-yátááriq énama kanaaráq íbêqa Tótómabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráímanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yaináí-kánáaráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótómabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánáaráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkàana-marupakaraq maa-márágaráq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma Ítaraa-kayukama aúyánápi wáin-aaimma aamá kéyiraatenamanibo Ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tikáiyé’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáníq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ánibo móra-nakoma min-iyápmá íaonaraiye. aboámá wenamá min-iyápmá aónaraiye. ánibo móra-nakoma aboámá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení ánikoma kenamá aónaraune. áaqibo wení ánikoma ákainama yaímma-wayukama aboání áaimma kéyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tíbó kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ánibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqti ummaamá keté yaagumá mayéraq kepíké itai-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ keté yaaguyabí-yamma oyaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

12

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aammá aúkain-aimma

¹ anaáékaq móra-Tabaatiraaqá Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ánibo wení iyápmá annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ánibo Péрати-wayukama minná aónatuweta Ítuma tímá ámikaáe: “aónaao. maamirán-ááímmó tarôq kéeq mayáimá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaáe.” ³ téta tewana Ítuma yawuwéqma tímá yimikáiyé: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune. ⁴ yemá monoq-náúpqá utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááréráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yimitata narááe. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqti mayáimá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítiraamanibo minná íma otaa-qtátááriq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítiraáe. ⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábíkén-áímmá ítareqa táwí-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábíkén-áíkómá maará kétéiyé. ‘nai-wámmá tímíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétékaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkgoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana ketí iyápmá-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

Tabaatiráqá táiq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqðniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-aúkápáqá yuwéna yeqti monoq-náúpqá uráiyé. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguráiyé. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayáimá kémayeta kari-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Ítuma yawuwéqma tímá yimikáiyé: “keráwápké móra-nakoma tipi-típima makáitana mi-típi-típiqómá Tabaatiráqá móra-maiqnoaq kumábékitanama kanaaráq min-nákómá íyaq paábaq múte kéyabitmatuwayo? owé. ¹² ánibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámán-aikoma kanaaráre tiráipoata Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúntaae.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa tímá ámikáiyé: “ayáámma mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayáama mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqðniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyé. ¹⁴ miráímanibo Péрати-wayukama Tabaatiráqá Ítuma kari-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaáeta Tabaatiráqá mayáiyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Ítumma ikamí-áímmá téite urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayáináq-úráné.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitana netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yimikaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyé. ¹⁷ miráitana Áánúqtuma móra-amune-naqa Áítáyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

¹⁸ “maannáma ketí mayái-náqíye.

kemá wemmá awaaméqá umákaraune.

weqtábá kêtikaitaq timuqá kémaraane.

kemá ketí Aágomma wekáq máráanana wemá ketí yainái-áímmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

²⁰ móra-nakoma áyaqnoabaq ummaa kéyainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginíye.

ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma okómá putinánéna inikáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá watáama kétinana yainái-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

²¹ Yéqtaaeo-wayukama wekáq yirummá améta awé ínóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kétiye.

“Ítuma Píétebukaraq mayái kémayaiye” téta tirááe.

²² mi-kánááráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana aúramma karopágitana óyaukogaraqa aúyukuraiye. ánibo min-naqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé. ²³ minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maannáma Tébitimma ánikowabi Metáiya íyabiyo?” téta ²⁴ tewata Pérati-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátarai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnááma ámikaiipoana táí-aagomma kématuwayiye.” ²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá íténa tiráiyé: “móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáiq uréta ááíqa íyana mi-márúkómá táíq umáginíye. ánibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá yáikaq umá kaayaq-ánnáiq umá ááíqa íyana naammá yawítiginikaa umáginíye. ²⁶ mórai q umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáikaq uréta ááíqa íyanama páátákáá wemá yabi-i-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginíye. ²⁷ ánibo keráwáqá maará kétee Píétebuma tíwáqnaa itaq táí-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqtí tinaae wáraa-kayukama yíwáqnaa itatawáq táí-aagomma kématuwaao? miráinata tinaae wáraa-kayukama keqtáámá kêtiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáiyé. ²⁸ ítáaro. Áánúqtuni Aágoma tíwáqnaa kêtapaq kemá táí-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kêtiraatimma Áánúqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwáqáq pááq umá wáiyé.

²⁹ náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékéna wení máqte-qtataaqa mayániyó? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaráq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma máí-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aqma yorupénama wemá waqmá páábataa kématuwayiye. ³¹ miráitaaq kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama tíréta kúmiq-yataariq uréta kéó-qtataaqa Áánúqtuma máqtepaq mamá paá umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánúqtuni Aokaq-Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánúqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³² Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánúqtuma mamá paá umákéna awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánúqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Píetibuni aanapo kématuwayiye’ timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánúqtuma íma mamá paá umákéna awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-íniye.

tái-yagoma táí-aramma ítáiyé.

³³ yaagómá íraqô-tama wáinanama arakógáráqá íraqôn-aramma iyániye. ánibo táí-yama wáinanama arakógáráq táí-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nóí-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nóí-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyé. ³⁴ keráwáqá iraaakabayaakóni áráakawaro, keráwáqá táí-wayukama máamanibo náaraq íraqôn-aimma tínó? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyauyima mimórá-áuyánámmá arunóbákáráq ógikaiye. ³⁵ móra íraqô-nakoma wemá netuqyaa íraqôn-ayuanamma arunóbáqá wáiyé. miráitana wemá íraqôn-aaimma mamá pááq kéiyé. ánibo táí-nakoma wení táí-ayuanamma netuqyaa wáiyé. miráitana wemá táí-aaimma mamá pááq kéiyé.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánúqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷ keráwáqti táarake Áánúqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸ mi-kánááráqá yaímma ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Pérati-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe. ³⁹ miráitana Ítuma yauwéqma timá yimikaiye: “tái-ini-naukaqa Áánúqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa Íyiraatenune. Áánúqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yiráátenune.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakonni áyáqnoabaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uráíye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákaráq kaumo-wágáágáráq mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráíye. ⁴¹ ókaraq Ítuma tiráíye: “anaaékaqa Áánúqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápi ító-ureta keráwáqti tái-taaiqtaba tái-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá ítéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónaamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. ⁴² Áánúqtuma waayúkama ítama yaináni-kanaaraqa anómma yabikáin-inikoma kúnima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áukápáké anómma yabikáin-inikoma íréna ítama yainái-yátáápi ító-urena keráwáqá tái-tubi marániye. mi-kúnímá maa-márágóni aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itai-yátáákóni áaimma titana kúnima itánáae téna minnáyaba íráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátaráíye.” téna wetábá wenamááríq Ítuma tiráíye.

waátágoma yauwéqma íráíye.

⁴³ Ítuma maará téna tiráíye: “móra-nakoma tái-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagáni-maruqtaba abáá kéíye. aagáni-maruqa Íaonenama ⁴⁴ min-áágómá wenaúyánáímmá kéíye. ‘kemá yauwéqma naayóbáqó kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kéíye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyúutuketa íráqóniq umá arútama wáitatananibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá tái-aagomma ko yiwikaima tái-aaimma uyátá-maqma ókaraq taróq ínéna ítata yemá mi-tái-áágómá min-nákóté íréta yemá min-náupáqá uyábéqma máae. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táiq umá máqe uráiniq umá íbêqa máíye. maa-kánááráqá máa-kayukabima móraiq umá miráuma tái-aaimma páaq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma íréta máápaq ya ító-uma máqe-uraae. yemá Ítute watáá-wataa tínéta urááe. ⁴⁷ ániibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “itaao. enanógaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê watáá-wataa tínéta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketibâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráíye: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketibâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánúqtuma wení márúpaq mái-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minná yemá ketibâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma máae.” téna Ítuma tiráíye.

13

móra-nakoma yópi ánýumma yukái-waigoni wáeqma itái-áiné.

¹ mi-kánááráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóni áwabaq máena yiráátiraiye. ² ániibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áikutaae. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq ító-uma máqe-uraae. ³ ániibo Ítuma netuq-ááímmá téna waéqma itái-áímmá téna waéqma itái-áípi maqmá timá yimikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro. móra-nakoma ánýumma yópi móyukaiye. ⁴ min-nákómá ánýumma mó yúwáitana yaímma aapi katuráíye. miráitana numagómá ya áiqnatukaiye. ⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq katuráimma netuq-márámá íma wáqe-uráíye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma áukáíye. ⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uráíye. ⁷ yaímma áwáábíq-annagoni ááipi katuráíye. ááqibo áwáábíq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íráqó-marabi katuréna arammá itáíye. yaímma-anayumma

tiyáaka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá iyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) iyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árammá (30) iyáitana uráae. ⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itáino.

Ítun-aaimma waéqma itai-áipi aamá tiráiyie.

¹⁰ weni iyápó-annama Ítunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq waéqma itai-áipímmá aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹¹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “Áánùqtuma yabikái-qtataakoni aúpáq-áikón áaimma Áánùqtuma keráwáqá tiráati-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyie. ¹² minná mórama Áánùqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrúáq móragaraq mayániye. miráinanana wemá netuqyaa-qtátááq kanaanárq marániye. ániibo móra-nakoma Áánùqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. ¹³ waéqma itai-áimmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo ikáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. ¹⁴ maami-nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánùqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitaboata yaákoma aamá itaiyábá yíbógaitata yemá yúramma karoparáae.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitaboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútútmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Ítuma ókaraq tiráiyie: “miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá máae. keráwáqtí túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqtí taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánùqtuni amuné-wáyúkágárq netuqyaammá weni arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqá aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yikárimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo itáan-aaimma itaiyábá ôriq umá yikárimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áikóní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áimmá itáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánùqtuma yabikái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma itáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. mórai q umá Áánùqtuma weni watáama íyáqnoqa uqmáráimma Tááqtaama írena páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánùqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaáékaqa Áánùqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaae. ²² ániibo yaímma-anayumma áwáábíq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-narábín-aúwáráíqtábá moneqa mayaiyábá yeqtí yúyánáipímmá anómma aúráitata Áánùqtun áama mamá kéyawaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa íkéoe. ²³ ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánùqtun áama itéta waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma kaumo-tiyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itai-áimmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itai-áimmá timá-yimena tiráiyie: “Áánùqtuma yabikái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma weni yópi yúwáinikaa uráiyie. ²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóní namuro-nákómá nokáamma írena karaa-qtatáákóní ayummá wítigoni aúkáapimma má-yuqmarena kóuraiye. ²⁶ anaáékaqa mí wítigoma utaréna arammá íyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákárq mipi wáqe-uraiye. ²⁷ ániibo mayái-wáyúkámá yókóní aanábórq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópi má íráqôn-anayumma yukáane. ániibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana ²⁸ ániibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayái-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnatabiyo?’ téna ítama aónaraae. ²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubiypaq wítigaraq yayútuwaabo. ³⁰ keráwáqá paá yuwayyata mákama wáeta naí-kánáárq úyotao. ániibo naí-kánáárq uínaqa mí-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáa-uma irabí agayaíq umáráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiyie.” téna Ítuma waéqma itai-áipi timá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itai-áímmá

³¹ Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma márú mikáq pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráíye. ³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqti yópi uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráíye. Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóni amataqá numaráwákómá ánáamma má-uráíye.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráíye: “Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqitiraa uráíye. móra-inikoma maamí yíqtima maténa anó-taapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáíye. ániibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáíye.” téna Ítuma tiráíye. mórama yakaráq waéqma agayaíyana itorai-kánámá yíqtiiboana Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma miraráá kéíye.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itai-áípin áátuqma nôraq itanabi tiráíye.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yimikaimma waéqma itai-áípin áátuqma timá yimikáíye. móra-aimma abarokák ítima-yimikáíye. ímiye. wemá paá waéqma itai-áípin áátuqma tiráíye. ³⁵ miráitana móra Áánùqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbèqa áraimma pááq kéíye. naayóbáqá maará-tiraine: “kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itai-áímmá tenúne. maa-márámá paá kéitana aúpq aúyoqma wáqe-urái-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.” téna Áítáíya naayóbáqa tiráíne.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itai-áíkóni áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráíye. weni iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “tái-namama yópímó karútai-waigoni waéqma itai-áímmá keqtaá áaimma timá tímínaqtaa ítáano.” téta tirááe. ³⁷ Ítuma maará téna tiráíye: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqíye. ³⁸ ániibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánùqtumo yabíq yikarai-kayukae. ániibo tái-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹ mi-námúró-nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópiké ábu kainata mayánó-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánùqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ ániibo yemá tái-namagaraamma yúqma áikumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miraráá umá anaaékaqa maa-márámó ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama tímáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi máqá keyíkai-kayukagaraq ókaraq tái-aimma taróq kéo-kayukagaraq yiwíqma áikuinoe. ⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánùqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írabi yemá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégúnanoe. ⁴³ mi-kánááráqá Áánùqtuni arupú-wayukama yeqtiibomá Áánùqtuma yabíkáin-aukapapa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutáinoe.” téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma mónèqa yawáánakaraq marabíkè matái-waigoni waéqma itai-áímmá

⁴⁴ Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpq makáánikaa kéíye. ániibo móra-nakoma mi-mónèq-yawáámmá abatátuwena wemá yawéwéqma yawááq-umarena amuqá òriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyaníq urááe. miráitana wemá yawéwéqma uréna mi-tópi mónèqa wáitanaboana ko meyaníq uráíye.

anó-moneq-awíqa yaa-púyákóni waéqma itai-áímmá

⁴⁵ móragaraq Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awíqa yéna áiqma áikuinikaa kéíye. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena weni máqte-qtataaqa yaimma-wayukabaq mó keyimena meyaníq uráíye. ániibo wemá minnáake mónèqa maména mi-púyáqá ko meyaníq uráíye. mórai umá Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátaráíye.

kúqôkoni waéqma itai-áímmá

⁴⁷ móragaraq. Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááq yáqtóránikaa kéíye. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwábaq mi-kúqômmá yabiti máeta kéye. ániibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táiq i-nóyááq áiqma paábatata keyuwaae. ⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóni aqtó-kánááráq miraráá umá mórai inóe. Áánùqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo tái-wayukamo maíyamma kunáiqma ⁵⁰ anón-irabita yuwánóe. min-írábimma mi-káyúkámá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaraq makáiyé.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áikóni áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye. ⁵² “miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama itaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itái-áikáráq naayón-itái-áikáráq matukááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaáemma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itái-áimma timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴ márúpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqti yirááti-naupaqa áikuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mikáyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yatáárabi itái-yatááq náakakenaq matáiyô?” ⁵⁵ maamin-náqá iyaq naammá-i-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa iyaq máiyô? ániyo Yémitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábáqawaayue. ⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániyo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?” ⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táiq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóni áwíqqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márúpakaraq wenánnábikáráqá wení áwíqqa anómma íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúqáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóáanema nommá perái-náqá pukuráiyé.

¹ mi-kánááráqá anó-kinima Êrótima Ítuni watáama ítaraiye. ² miráitana Êrótima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perái-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yawuwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnáama wenayáápike pááq kéiyé.” téna Êrótima tiráiyé.

³ miráitana Êrótima titata wení áaiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaqa ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripimma Êrótimma ábákoboana Êrótima awekéma kuyéna ánáakomma yabítiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Êrótimma maará téna timá ámikaine: “min-ínimô mayáánama íarutaiye.” ⁵ téna titana Êrótima áyáqtaaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaati yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatíq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Êrótimma marákáara-kanaama pááq itata waayúkama áikutaee. miráitana mikáyúkátí yúrakqa Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyé. ániyo min-ímô yaiqtábá Êrótima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ináárúgómá maará téna Êrótima árimma Áánûqtun aúrakqaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yatááqá paá aménúne.” téna Êrótima tiráiyé. ⁸ min-ináárúgómá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perái-nákómá ko ikámma aqónómá aráqma mórataapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínimá Êrótini áyakoma ummaa yáguráiyé. miráimanibo wení akoqnáá-aimma máqte-kayukama áikuma máeta ítaraawanaboana Êrótima tiráiyé: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyé. ¹⁰ timátuwena wení áaiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perái-náqá Yóáanemma ko ikámma ánúaramma aráqma ¹¹ aqónómá mamá móra-tapepi matuwéta mamé íréta min-ináárúmá má ámikaae. miráitana min-aqónómá anóama máipaqa mamé itana anóama téna árimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé. ¹² ániyo Yóáaneni iyápo-annama íréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtmákátuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áimma ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuráiyé. miráimanibo aarawaamá min-áimma ítátuweta yeqti márúqqa yuwéta marabí Ítun anaáe waqméta urááe. ¹⁴ anaáeékaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágítana kaayóné umá yíkatuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Ítuni iyápo-annama marabí íréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaqa uréire kéeta aáwaaqa abáá-uma máyáaro.” téna tirááe. ¹⁶ mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááriq keráwáqá aáwaaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ániyo wení iyápo-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téna tirááe. ¹⁸ ániyo Ítuma tiráiyé: “kínna mamé

ketôpaq yero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ tímátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte kíonena Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ tiráiyé. mára-timatuwena yammá mapákéna iyápo-annama yimikaiye. miráitata iyápo-annama matéta aarawaamá yimíqme urááe. ²⁰ ániibo máqtemma min-ááwáqá naawana yimúqa yaráiyé. yaimma aqtó-átó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámááqúq-únámmá áituraae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápoqaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóni ámúraaqa Ítuma uráiyé.

²² íbêqa Ítuma wení iyápo-annama maará téna timá yimikaiye: “áqnaabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koiyaro.’” téna Ítuma timá yimikaiye. ²³ ániibo Ítuma aarawaamá timá yikáitata kówana wenamá anubaq nunamummá tinéna utáiyé. énaikaqa wenamá anubaqá máqe-uráiyé. ²⁴ wení iyápo-annama kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóni aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá kárááto kéna únópi-káárémá awéqtaraiye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá maráimma Ítuma nokaayúkóni ámúraaqa maréna wení iyápo-annayopaq iráiyé. ²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré keyitata iyápo-annama aónatuweta ikatíq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéiyé.” kététa yemá ikatíqa ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ ániibo Ítuma paátákáá yááyama tiráiyé: “keráwáqtí tiyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatíqa íoro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁸ Pítaama maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátaráana-nako, emó kéyema emá kemmá tááyenaq enópaq nonánánaakaq ono.” téna tiráiyé. ²⁹ ániibo Ítuma tiráiyé: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráiyé. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyé. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráiyé: “uyátaráana-nako, tiwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiráiyé. ³¹ Ítuma paátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiyé: “epímmá itáiq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiyé. nôraq itaawáq kaayaq-áuyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye. ³² mirá-timatuwaitata yenákkámá únópi-káárébi uyámetaayana uwááqoma mikáq yukáiyé. ³³ ániibo únópi-káárébi mō máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “árainé. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnéáaretibaqa Ítuma taibaq kari-wáyúkámá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnéáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápq-wáyúkámá maanná Ítue téta itaraae. ániibo mi-márúkóni waaqókkáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata kari-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe. ³⁶ yemá Ítumma inaa téta iyuwáinata kari-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánekuiyana ániibo máqtemma kari-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánekuyo-kayukati karíqómá ánatagitata máqtemma kanaarác atóbéqé urááe.

15

Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátaráiyé.

¹ mi-kánááráqá yaimma Péra-ti-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yiráati-wayukagaraq yemá Yérútáare-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae: ² “nôraq itatawáq ení iyápo-annama ketáái tináábútáama tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.” ³ tewana Ítuma yauwéqma timá yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ániibo móra-nakoma anóanabi aboámmá timá táiq umákainama min-náq ikamíyana puño.’ téna tiráine. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mōnerabi móra-yataaqa makénama anóomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáé.’ kétenama ⁶ anóaboamma ayuwáino. mirán-ááímmá taróq kéeq Áánûqtun-aama márúte keyuweq keráwáqtí táama múte keyauyoe. ⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náq Áítáiya Áánûqtuqtaba árainma naayóbáqá maará-tiraine.

⁸ maan-ánná-ínináúkáqá paá amegaa-yóyáúkkáké tíwíqa múte keyauyomanibo íyaqnoabaqa keqtábá íma keyikaiye.

⁹ yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine.

ketí ámáan-aimma ikéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’

téna Áítáiya tiráine.” téna Ítuma timá yimikaiye.

waayúkama mamá táiqo i-qtátáaré.

¹⁰ mi-kánááráqá Ítuma aarawaamá yááyamae iréna iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámmá itama arútáaro. ¹¹ óyauqnobaqa pérai-qtataakoma waayúkgomma mamá táíq íkémakaiye. Ímiye. áñibo túyánápiké pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kémakaiye.

¹² mi táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tiráae: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta òriq umá iyáqtaba kéoe. minnáyabama emá itaraano?” téta Ítumma itama aónaraae. ¹³ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabikáí-qtataaqa yookaa umá wáiyé. mí tópímá máqte-qtataaqa wenamáárlíq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráiyé. ¹⁴ Ítuma ókaraq tiráiyé: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátínata wenaráate-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áikóní waéqma itái-áímmá waéqma abarokáq tinataa ítáano.” téna Pítaama tiráiyé. ¹⁶ áñibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma itama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? ¹⁷ máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékéna tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máipímá kéyuwaiye. ¹⁸ ááqibo óyaupike paabaq yaúbagima mi-qtátááq túyánápikékáráq tirunóbákékáráq kéyuena mi-qtátáákkómá keráwáqá mamá táwíqa kéiyé. ¹⁹ móra-nakoma áyáqnoake úi-qtataaqa mirá-uráiyé. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááimá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéiyé. ²⁰ máqtemma miráí-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwíqa íniye. ááqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkama Áánúqtun aúrakaq mamá táwíqa íkéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítukaq arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánááráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááirana-marupakaraq uráiyé. ²² áñibo móra Yéqtaeoe-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiyé: “umaataráana-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kémakaiye.” téna min-íníkkómá tiráiyé. ²³ miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timé ámikaiye. áñibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkkómá aamá kárame kéyena tinaaeéaa waqmé kéiyé. emá timákénana ‘kóino.’” ²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítiráaeobake típi-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánúqtuma timátikáitaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ áñibo min-íníkkómá iréna Ítuni aitaupi arayutaúmmá ayéna tiráiyé: “umaataráana-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ²⁶ áñibo Áánúqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “iyápógoni aáwaqa iyákkómá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiyé. ²⁷ áñibo min-íníkkómá tiráiyé: “umaataráana-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákkómá kénaae.” téna tiráiyé. ²⁸ min-íníkkómá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaragó, emá arummá anómma timéne. nói-qtababi ákái-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguráiyé.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbèqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááiriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqe-uráiyé. ³⁰ áñibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítauqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yíwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aitaupitaa máguyikaraae. áñibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitata aarawaamá iyánáaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékáí-kayukama arupú kéowata yítauqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánúqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyé: “maa-káyúkáyábá òriq umá tirummá kémuyikaune. kaumo-yúpáámá keté máqe-uraawanaboana yeqti aáwaqa íma wáiyé. yemá yáayaba kéiyanakaraq íma timáyíkkáanata kóinoe. aapaqá yáayaba éta yunááimá iyábááé.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ áñibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkápáqá waayúkama íma máae. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyó?” ³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááó?”

titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekácq umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyikáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. ³⁶ ániibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánùqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena mapákéna iyápó-annama yimitata yemá matéta mi-káyúkámá yimíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaarácq umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtóma wáimma abapaké kaayaq-kámááqúq-únámmá áigturrae. ³⁸ áaawaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). ániibo aarawáá iyápóma Íyorautaae.

³⁹ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyikáitata kówana únópi-káárebi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Péрати-wayukagaraq Táátùti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makácqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá yimikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íraqó-kanaama wániye.’ kétee. ³ ániibo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkítana aabayákómá karogarommá káurapoana uwááma keyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraíne. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama keyainaae. miráimanibo íbèqqa maakánááqómá keqtábá awaaméqá immá íaonama keyainaae. ⁴ íbèq-wayukama keráwáqá táinoini-naukare. Áánùqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááriq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Péрати-wayukagaraq Táátùti-wayukati yíqtigoni waéqma itái-áimma

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ániibo Ítuma timá yimikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátùti-wayukati yammá itorái-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ániibo yeiyáá watáá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma ítarenaboana tiráiyé: “nóraq itarácq keyiáama netuq-túyánámmá iteraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kéteo? keráwáqti itái-q-itaq umá mái-yataaqa pááqyamma wáiyé. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náaraq umá kamaaguq-unanaq áigturaanabiyo? ¹⁰ ániibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (4,000) narááe. miráuma áikuteta nátúwáawaq aqtó-átó-ááwáqá áiqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áigturaanabiyo? ¹¹ nóraq itarácq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátùtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráiyé. miráitata iyápó-annama mikácq itaraae. Ítuma yakarácq waéqma agayaí-yíqtiyábá ikétiye. ímiye. wemá paá Péрати-wayukagaraq Táátùtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráiyé.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwirái-naré” téna abarokácq tiráiyé.

¹³ Ítuma Tétáriá Píripai-aukapaq uréna mi-kánáárácqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráiyé: “aarawaa má nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwiqa keyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ ániibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perái-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráiyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéré máiyama káqomma Áánùqtuni amuné-naré’ kéte.” téta tirááe. ¹⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamááriq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqa keyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶ Táiáimoni Pítaama yaúwéqma tiráiyé: “emá yauwéqma yiwirái-náqá Metáiyae Áánùqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Táiáimoni Pítaama tiráiyé. ¹⁷ minnáyaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Táiáimono, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áimma timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márúpaq máinakoma wenamá maaminná emmá arááitiraiye. ¹⁸ kemá kétéma-amune. emá Pítaamone. ení áwikoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá umaráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá áikuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹ kemá emmá Áánùqtuni márúpaq uyáberai-naapaamma kámune. kima matokéna uyábéráinikaa umá kanaarácq únóne. nóinawabi té emá máqten-amaanaimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áimma minnágaraq Áánùqtuni márúpaq paá wániye. ániibo ení ámáán-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áimma mórai q umá

Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya yauwéqma tiwirai-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukék itó-onune.” téna tiráíye.

²¹ mi-kánááraké Ítuma áaimma átárena wení iyápó-annama abarokáq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáárebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkagáráq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemná anómma tíqa íniye. yemá kemná tikamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráíye. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráíye: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma pááq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tínaaeépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táiq-íné kéone. emá Áánûqtuni auyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráíye.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaae waránáae ténama wemá wení auyánákóni akaí-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tínaae waráino. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma auyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íráqõn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábiké máqte-qtataaqtaba auyánámmá itánímanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma auyokinanama mi-máqte-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa íniyó? ániibo wení aúwaraimma nói-meyakakenaq yauwéqma meyaníq íniyó? ²⁷ Waayúkgoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánááráqá kemá aarawaatí máqten-aaíqtaba meyámmá yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkgoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráíye.

17

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokariq uráíye.

¹ abapaké móra-kanaama yátámakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yémitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwíqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utáae. yenamáa mibáq máqe-uráae. ² ániibo Ítuni aúgoma yúrikaq mamá waéqma aokariq uráíye. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtõgoma wayámmá kamá okáá karáíye. ³ ániibo Mótetiyya Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae. ⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Ítuma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íráqõne. emná akáinaqa kanaarácq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráíye. ⁵ mirá kétena máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama õriq umá kétéikaiye. keráwáqá wenáama itáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráíye. ⁶ ániibo iyápó-annama min-áímmá itátuweta íkatíq kéeataboata yemá yóipake marabi yiqá aguráae. ⁷ miráitana Ítuma yimakaq íréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá íkatíq íoro.” téna tiráíye. ⁸ ániibo yemá itó-uma aónamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

⁹ min-ánúma yuwéta kégumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráíye: “keráwáqá maami-qtátááqá aónamma móra-nakomma íma timámera q yukáiyana Waayúkgon-Araaqa kemá pukék itó-onna kanaarácq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁰ ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nõraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáíyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “owé. áraíne. Íráiyama íréna máqte-qtataaq mamá yokaa íniye. ¹² miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa íráítata waayúkama wemná íaonama arútaráae. ímiye. yemá paá yeqtí yikaí-yátáákaké yúyánámmá kéwaretá táí-aiimma ókon-okomma tarõq umákaraae. miráráa umá Waayúkgoni Áráaqa kemná min-áwáatárlq umátikanoe.” téna Ítuma tiráíye. ¹³ mirá-timatuwaitata Ítuma nomma perai-náqá Yóáaneqtaba kétéiyaa téta wení iyápó-annama itaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Ítuma weni iyápo-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yauwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq íreña arayutaúmmá ayéna tiráiyé: ¹⁵ “uyataráána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé. ¹⁶ ániibo kemá min-iyápoómá awíqme ení iyápo-annayopaq únna ma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. ¹⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tíaqoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtéma máunaq Áánúqtuni akoqnáama matááo? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúno? keráwáqá min-iyápoómá awíqmera maakáq ketópaq yero.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁸ miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awaágítana min-iyápoógómmá ayúwáitana è kí-taoq weni karígómá ánatamakaraíye.

¹⁹ ániibo iyápo-annama Ítunopaq aúpáq íreña timá ámikaee: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaarâq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapaq keráwáqá kanaarâq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapaq keráwáqá kanaarâq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukora kínaqâ kanaarâq keráwáqá maan-ánúgómmá timákerâq ‘emá itó-uma merapaq waa’ tiyana kanaarâq wániye. keráwáqá káqomma máqteni q inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nuna-mukaráq aáwaqa awetáigaraq yenamáâ kanaarâq wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²² Káárirí-marupa q uréire kéeta Ítuma iyápo-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúqagon-Araaq kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átama maránóe. ²³ miráiyata tákamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápo-annati iyakoma ummaa yáguráiyé.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Ítuma weni iyápo-annagaraq anaaékaqa yemá Káperanabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pitaanopaq íreña maará téta timá ámikaee: “keráwáqtí tirááti-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta ítama aónaawana Pitaama yauwéqma tiráiyé: ²⁵ “owé.” téna tiráiyé. ániibo Pitaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pitaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuvena Pitaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkárâqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-márárâké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaa?” téna Ítuma ítama aónaraiye. ²⁶ Pitaama tiráiyé: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma timá ámikaiye: “miráitana maa-márárâké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo ²⁷ Áánúqtuni iyápoobaqta táákiti-moneqa íma kanaarâq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpaq uré noyááqâ má-yaa. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá moneqa wániye. mi-mónéqâ mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákítima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

18

Áánúqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq máiyó?

¹ mi-kánáárâqá iyápo-annama Ítunopaq íreña tirááe: “Áánúqtu yabíkái-marupaqa náawaq tábakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?” téta tirááe. ² Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme íreña yeqtí aúkâapi má itó-umakaraiye. ³ ániibo Ítuma tiráiyé: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyapora eqa keráwáqá íma Áánúqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoe. áraimma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyáporáá umá pááqyan-awíqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánúqtu yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ ániibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápoómá áwáqnaa énama kemmá mórai q umá tíwáqnaa kéiyé.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táiq kéiyé.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekâq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketópakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánúwarapi kúmarena anó-nokoni aúkâapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánúqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷ maa-márábí-káyúkámá ketópake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéiyé.

áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwiq umáginiye.

⁸ keráwáqtí tiyáákowabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétékainaqá tiyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tíwíqme kéwinatama anaáekaqá keráwáqá iramá káiq-kaiq éna íma putínái-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétékainaqá kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káiq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téné Ítuma tímátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tíráiye: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétématimune. ketibomá Áánúqtunopáqá móra-mora-yuma yeqti kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba ikákaiye. Waayúkgon-Araakoma waayúkama Áánúqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yawuwéqma yiwiránéna kukáiyé. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taíbaq tipitipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipitipima iyuwainata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqta ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétématimune. mí aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámó aúyokitana awirái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipitipima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miráráa umá ketibomá Áánúqtuma wení márúpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataariq kéiyaaqá mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ itáaro. enábâkora-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama kanaaráq emá uréyaaq kenákámá kenammá maéka wení kúmiq-yataaqá aráatiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkora-naqa yawuwéqma awiránóne. ¹⁶ áaqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábí móra-naqa awiqlma yagarooqtamá okao. miráuma ‘kaayarábí kaumowáyúkámá kanaaráq mimórá-áikák aamá tínóe.’ téné Áánúqtuni agamatá-kánnáábí kétépoana min-áikómá akoqnáá umá wániye. ¹⁷ miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itáinaama kanaaráq monoq-náupáq áikuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyo-kayukati yáama itáiyábáqaráq íakainaama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwiniq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwáqá kétématimune. máqte-qtataaqá maa-márábimó aúyaaq-maraiyaq-qtataaqá Áánúqtuma wení márúpaq aúyaaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqá maa-márábimó tímáyikaiya-qtataaqá Áánúqtuma wení márúpaq tímátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétématimune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqtí aúkáapikema kenákámá mimórá-tiyánákák maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánúqtuma wení márúpaq máin-nakoma yenákámá yimíniye. ²⁰ taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwíqta áikuma maiyaqá kanaaráq kemá yeqti aúkáapi mánnune.” téné Ítuma akoqnáá-aimma tíráiye.

móra mayái-nákómá wení aqtábáama íma yawuwéqma kéyimi-waigoni waéqma itái-áimma

²¹ mí-kánááráqá Pítaama Ítunopaq írénéna tímá-amena tíráiye: “uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketíbâkoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá wení kúmiq-yataaqá mamá paábaq matuwéq tiwíkatuwanuo? abapaké kaayapárábiyo?” téné Pítaama tíráiye. ²² Ítu maará téné yawuwéqma tímá ámikaiye: “abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqá pábaq matuwéq awikátuwo. ²³ miráinana Áánúqtuma yabikái-kayukama miráráa kéoe. kíniira umá wení mayái-wáyúkáté aqtábáama mamá arupú inóe. ²⁴ wemá aqtábáama áaimma átama mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenópaq irááe. min-nákóni aqtábáama ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábáama wái-nare. ²⁵ miráitana wení moneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kíniima téné maami-nákáráq ánaakokaraq wení iyápóqaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkararaq maraiyata meyaníq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábáaraq kíniima áméro tíráiye. ²⁶ miráitana mí-máyái-nákómá kíniini áitauipi araayutaummá ayéna maará téné inaa tíráiye. ‘arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámiqma ánatannune.’ téné ténana ²⁷ min-nákóni anó-nakoma arummá umákéna wení aqtábáaraq ayuwaítana anónnáma íma ámikaiye.

²⁸ ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare, minnáqá ánúwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokena tiráiyé. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba paátákáá anónnáma timiyo.’ téna tiráiyé. ²⁹ miráitana min-nákómá weté mórábi mayáimá mayáaya-nakoma wekák araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro, kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.’ téna tiráimanibo ³⁰ wemmá paá íákaraiyé, min-náqá áнна/-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyáníq umá ánataniyé tiráiyé. ³¹ ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aimma aónatuweta iyaqnoabaq ítama táíq umátuweta yemá yeqtí anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokák urááe. ³² miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiyé, ‘emá táí-mayai-naqone, áqnáabaq kekák ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. ³³ kemá emmá tirummá umákaraune, emá nóraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá ikémakaano?’ téna tiráiyé. ³⁴ ániibo wení anó-nakoma áyámma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammá káena wení aqtábááma anónná yawéqma aminiyé.” téna Ítuma mi-kátáámá ³⁵ timátuwena tiráiyé: “keráwáqtí tiyaqnoabaq máqtemma túbáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánúqtuma wení márúpaq máin-nakoma mórai q umá keráwáqtí kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniyé.” téna Ítuma tiráiyé.

19

aarakáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Káárirí-maruqa yuwéna Yúria-maruqaq yawuwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. ² netuqyaa-káyúkámá anaaé waqme kéowana min-áúkápáqá kari-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikariyé.

³ yaímma Péra-ti-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae, yemá maará-tiraae: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwai-ááímmá kanaaráq yínááqa waqtuwánó?” ⁴ téta tewana Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine, naayóbáqá Áánúqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragaráq waagaráq tarôq uráine. ⁵ tarôq umá yikátuwena maará-tiraiyé. ‘miráinana waagómá anóaboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánúqtuma tiráine. ⁶ miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkaráá umá mááye. ímiyé, yenákámá miráuma mi-mórá-yumá aúqma mááye. miráinata Áánúqtuma yarúyikarainnama íma yatáétao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ániibo Péra-ti-wayukama Ítuma timá-ameta tirááe: “nóraq itanawáq Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aarakáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámituwe waqtuwao’ tiráiyó?” téta itama aónaraae. ⁸ ániibo Ítuma timá yimikaiyé: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqtí aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine, miráimanibo naayóbáqá maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine. ⁹ kemá maará téq keráwáqtábá kétune, móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaaráq íye.” téta wení iyápó-annama tirááe. ¹¹ tewana Ítuma maará-tima-yimikaiyé: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaaráq íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánúqtu yimikaiyé. ¹² itáaro, yaímma-wayukama aaramá íma kanaaráq mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurainatama kanaaráq iyápóma íma maqyikánómma yeqtí yinóama mirápáq maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúyikaraipoata aaramá íma kanaaráq mayánóe. ániibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákárq yirukaráq máqte-qtataaqa Áánúqtumma kámetaboata yemá aaramá ikémayaae, miráineqa keráwáqá kanaaráq mirá-inoe, maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!” téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yatááqá yimikaiyé.

¹³ mi-kánáárqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe, wemá yineq ayáámma yínékuyena nunamummá tikáae téta irááe, miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwaáguraae. ¹⁴ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaiyata ketôpaq yero, keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánúqtu yabikái-maruqaq máí-wayukama mirá-nóiyápóti márúqiye.” téna tiráiyé. ¹⁵ mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yineq áruqmakaiyé, miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiyé.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáíye.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq íréná tiráíye: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnó?” téna ítama aónaraiye. ¹⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamáá íráqô-naqiye. ániibo emá aúwaraimma mayáéma kanaarâq emá máqten-amaan-aaimma waraao.” téna tiráíye. ¹⁸ ániibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráíye. Ítuma tiráíye: “ámáan-aikoma maará-uráíye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataíyo. moyámmá íma mayáao. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakáao. ¹⁹ emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamááriq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq máina-naqa arummá amé kaayoné umákáao.” téna tiráíye. ²⁰ ániibo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqten-ámáán-áimmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtórâriqa kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaarâq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkarâq marénata meyánîq kéiya minnárake moneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráíye. ²² mi-mábú-nákómá min-áimmá itáá ena áyákoma ummaa kéyipaqa kóuráíye. miráimma wemá taibaq-yataaqa makáíqtataboana mirá-uráíye.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama timá yímikáíye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. moneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtó aráátai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainikáá umá moneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráíye. ²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áimmá ítátuweta iyánáaq urááe. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaarâq uiníyô?” téta tirááe. ²⁶ ániibo Ítuma yúrapí karákéna timá yímikáíye: “waayúkama kanaarâq mirá ínoe. Áánûqtu wenamá máqte-qtataariq kanaarâq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráíye: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráíye. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikáíye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaáekaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitataraq mánune. mi-kánáárâqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaaeemo kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábitátâraq mánnoe. keráwáqá Ítiráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yibâqawaanabi yimanaatoinabi yinónabi yiboánabi iyápóabi yeqtí yónabi yukáíya-kayukama yemá ókaraq netuqyaaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánóe. ³⁰ ááqibo netuqyaa-káyúkámá maa-marábí uyátá-maqma anómma máíya-kayukama anaáekaqa aqtórâqá íyata ániibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaáekaqa kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráíye.

20

wááeni-yopi mayáimá mayái-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aaimma tiráíye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uráíye. móra-nakoma anómrama makáinikaa uráíye. ániibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááeni-yopi mayáimá mayái-wáyúkámá ko yiwíkaiye. ² min-nákómá yáimma-mayai-wayukate aamá téte umátuweta móra-iyakaq maréta mayáirákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá moneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ániibo mirá-timatuweta wááeni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyikaraiye. ³ miráuma aabaúgómá aabayaarâq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yáimma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye. ⁴ ániibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikáíye: “kanaarâq keráwáqá wááeni-yopi mayáimá ko kémayaiyaq meyámmá arútama timénúne.” ⁵ titata yemá urááe. mórai q umá wágááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráíye. ⁶ ániibo énaikaq (aabaúgómá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yáimma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikáíye: “nôraq itarâq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷ téna titata mi-káyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kétimataqtaae.” téta tirááe. ániibo min-nákómá timá yímikáíye: “keráwáqá wááeni-yopi mayáimá ko máyáaro.” téna tiráíye.

⁸ aabaúgómá énaikariq itana wááeni-yokoni aboámá wení mayáirâq-kawáá-náqá timá ámikáíye: “emá mayáirâq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaáekaq mayái ya

matáiya-kayukarake áaimma átama meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waaó.” téna tiráiyé.⁹ ániibo énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átama máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááé.¹⁰ áqnáabaq áaimma átama mayaímá matáá-kayukama iréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápi tirááé. miráimanibo ímiye. yegáraq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá móraiq umá matááé.¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóni aboámá awááqúraae.¹² yemá mirá-tiraaé: “mi-káyúkámá yinaaeemo mayái máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayái matááé. miráuraawaa emá yemmá móraiq umá ketáái meyákaá umá kéyimene. ániibo ketáámá ayáqtáá-kanaama anó-naqa kaikáq umma-máyáímá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááé.¹³ mirá-timatuwaawana yókóni aboámá yeqti aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiye: “keti aanábó-nákó, emmá íma mamá táiq umákarane. meyámmá móneqa tiyáákama mayáánayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyó? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá móraiq umá tinaaeemo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nòraq inábiyo? keti móneqnapo nòrabi ónááq paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íraqó-qtataariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéte?” téna yókóni aboámá tiráiyé.¹⁶ miráuma anaaeékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márú mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kètune. anaaeékaq iráiya-kayukama áqnáabaq wíyata ániibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákáq wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráiyé.

¹⁷ Ítuma Yérútaárebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ámmámá yiwíq-mayaitata weté kóuraae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye: ¹⁸ “ítáaro. íbèqa ketáá Yérútaárebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkaqoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aaimma yiráati-wayukagaraq yeqti iyáapi maráiyata yemá aabi matíkéta tükamma puí-áimmá téite éta yawáaq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimiyata akáyáámmá timátiketa tebúqa timéta kaapaq-yátáq tükamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatinaaq pukáanabike itó-uma paá mánnune.” téna Ítuma tiráiyé.

Yēmītiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima ánikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyé. min-íníkomá Ítuni áitauipi araayutaummá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna itáitana min-íníkomá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaeékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa keti maa-kááyáq-iyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáá umá timá-timiyo.” ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yawuwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónáana-yataaqtabama lítaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa óriq umá yáni-kaapubikema kanaarácq náyóyó?” téna titata yenákámá yawuwéqma tiráiyé: “mipiké kerátá kanaarácq nayúye.” téna tiráiyé. ²³ ániibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “áraine. kenákámá keti káápubike aíqa í-yátááq náyóye. miráimanibo náawaq kanaarácq ketimakaq mániyo? maamin-áimmá kennámá íma wáiyé. ímiye. min-ábíqtátámá yaimma-wayukayaba ketibomá Áánúqtuma yokaa umáyikaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áimmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yēmītiyaa Yóáanema yiwááqúraae. ²⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati káni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiyikaae. ániibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtaama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-áimmá keráwápipmá íma waíno. ímiye. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaarácq mayái-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqti áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaarácq paá keráwáqti kaqtó-nakaa umá maino. ²⁸ kemá Waayúkaqoni Áráakoma móraiq kéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaane. ímiye. kemá yekáq mayaímá mayéq yiwáqnaa kééq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyáníq umá yawuwéqma yiwiránáá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikoga yuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama Ítun anaé wakááe. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyé-aaimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráana-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³¹ ániibo aarawaamá ‘pááti mááka’ téta tirááé. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráana-nako, Tébitin-annabike-nako,

kekárátá arummá umátikaaó.” téta tirááye. ³² ániḅo Ítuma mikáq kepáǵurena min-nákámá yááyama tirááye: “kenákámá nõraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tirááye. ³³ ániḅo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráana-nako, emá kerátái túramma mamá kabáritikaikaae téka kétuye.” téta tirááye. ³⁴ ániḅo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánaḅo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaáé waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútaáre-marupaq uyábekaiye.

¹ yemá Yérútaárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Óribèti-anuraq irááe. miráitana Ítuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaqa ² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórama oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketópaq yekao. ³ ániḅo mórana-koma kenákáyábá mórana-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéíye.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Ítuma tirááye.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánúqtuni watáama Tékáráiyama amuné-nákómá anaáékaq pááq íniye téna maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútaárebaq áíkuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtópaq kéimanibo

wemá kaayoné-ááimmá taróq kéena oótiraa-kakoni ámúrraq máena kéíye. ótamma mayái-ótiráá-kákóní áráakoní ámúrraq máena kéíye.”

téna tiráiniq urááye.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta

⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámúrraq abákáraae. ániḅo Ítuma min-ótiráá-kákóní ámúrraq uyáqtama máqe-urááye.

⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóní amamá ánararaq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ániḅo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaáé o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yauwéqmetaa tíwirai-nákó, Tébitin áráako, Áánúqtuma íráqóniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwíkaq kéíye. otáánaa yanaa uyátárai-naqíye.”

téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérútaárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánáaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ániḅo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánúqtuni amuné-náqá Ítue Náátárètibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá máráa-kayukama Ítuma waqtukáíye.

¹² Ítuma anó-monoq-naupaq uyábekena mi-káyúkámá meyáníq kéowana waqtukáíye. wemá mónéqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyáníq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye. ¹³ Ítuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánúqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiye. ‘ketí naakóqtábámá nuna-mummá tí-náné tinoé.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” téna Ítuma tirááye.

¹⁴ Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenópaq yewana mamá atóbamayikaraiye. ¹⁵ miráimanibo uyátamaqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yiráátí-wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá ítátuweta íyaq itama táíq kéeta ¹⁶ Ítumma timá ámikaae: “maamin-áímmó téta enáwíqqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta itama aónaraae. ániḅo Ítuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánúqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaq márariya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwíqqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tirááine.” téna Ítuma tirááye. ¹⁷ ániḅo Ítuma iyuwéna márúpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqtanibaq ko máqe-urááye.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Ítuma yauwéqma márúpaq itana áama yarááye. ¹⁹ ániḅo Ítuma mórana píki-yama aakaq aónatuwena ááípaq urááye. ániḅo mórana naí-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-urááye. mi-píki-yágómmá maará-tima-amikaiye:

“ókarag arammá íma iyaa. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kagurayie. ²⁰ iyápo-annama minnáa aónatuweta iyánáaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nóraq itanawáq piki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikayie. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá timéq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaarác keráwáqá kemá piki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátááríq íinoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgótúbá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ týaanema kanaarác mirá-íniye. ²² ániibo keráwáqá tirummá ámiqma itáiq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánáae týa-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráiyie.

“náawaq náápaamma ámikayio?” téta Ítumma ítama aónaraae.

²³ Ítuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátirayie. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikayio?” téta tirááe. ²⁴ ániibo Ítuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tirayie: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqa týaqa kanaarác keráwáqá kemá timá-timene kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáímá kémayauno. ²⁵ timá tíméro. Yóaanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakana mi-náápáámmá matáiyó?” mi-qtátááqá Áánúqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráiyie. yemá min-áímmá ítátuweta yeiyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minná Áánúqtunopake-qtataare tenanataámá maará ténataa timá-timinye. ‘nóraq itarác keráwáqá wekáqá íma itáiq-itaiq kéo?’ téna tñiye.” ²⁶ ániibo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkgon-amiye’ téqtaama aarawaatí yáaqa íkaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóaaaneqtaba Áánúqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe. ²⁷ miráitata yemá Ítun áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikayie: “kegaráqá íma timá-timenunama kemá nói-naapaanabi matokéq maami-máyáímá kémayauno.” téna tiráiyie.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yikarai-waigoni waéqma itái-áiné.

²⁸ Ítuma tiráiyie: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéte? móra-nakoma kaayaq-íyápómá yikarayie. ániibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikayie. ‘ketáaniko, íbèqa emá uré wááeni-yopi mayáímá kó mayaa.’ tiráiyie. ²⁹ ániibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyie. ‘ítikáiyie.’ tímátuwena anaáekaaq auyánámmá waéqma itáá ena uráiyie. ³⁰ ániibo keqnaámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tirayie. ániibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyie. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íurayie. ³¹ min-íyápórátábíkémá náawaq yiboání auyánámmá wakáiyó?’ titata yemá ‘áqnáaeke.’ téta tirááe. ókarag Ítuma timá yímikayie: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóinikárác yirummá kéwaraapoata keráwáqá túbáqá áqnáabaq Áánúqtuma yabíkáí-qtataaqa mayánóe. ³² minná Yóaae nommá perai-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma itaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayái-wáyúkágárác kumari-nóinikárác wenáama itaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma itaraae.” téna Ítuma tiráiyie.

tái-wayukama wááeni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itái-áiné.

³³ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyie: “ítáaro. móra waéqma itái-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááeni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaie. ániibo arunóbáqá wááeni-nomma kai-táápékóni maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yokáq kawáá-ínámmá umákayie. miráitana mi-tókóni aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiyie. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóurayie. ³⁴ anaáekaaq wááeni-yokoma ábú kai-kánáárácq wení mayái-wáyúkámá timá yikáitata wááeni-yopima mayáímó máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááeni-yopike yaímma mamá maráiyata mamé ígáae téna timá yikáitata urááe. ³⁵ mi-tókáqó mayái máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana píúitata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááe. ³⁶ mi-tókóni aboámá óqa mayái-wáyúkámá timáyikáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yikáitata iráábo íbèqa netuqyaakáá timá yikáitata irááe. ániibo wááeni-yopima mayái máyáa-kayukama keqnaámmá áqnáabaqo uráániq umá yikaraae. ³⁷ anaáekaaq mi-tókóni aboámá maará-tirayie. ‘yemá kanaarác ketí iyápógon áama itánóe.’ téna tímátuwena wenáanikomma tímákáitana mi-káyúkáyópácq uráiyie. ³⁸ miráimanibo wááeni-yokaq mayáímá máyáa-kayukama ánikomma aónatuweta yeiyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe. ³⁹ miráitata min-íyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyie.

⁴⁰ ániḅo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá íreḅa wááéni-yopimo mayái máyáa-kayukabima nóraq má-umayikaniyo?" téna Ítuma tiráíye. ⁴¹ ániḅo yemá timá ámikaae: "wemá mí-tái-wáyúkámá arááq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábúma kaikánááráqá yemá ábúma kainatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe." téta tirááe. ⁴² ániḅo Ítuma timá yimikaiye: "keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráí-kannaama íyaq yoráuma itaraao? maará-tiraine. 'maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbèqa naakóní áwáámoyakaaq anómma akoqnáá-oqtamma wáíye. uyátárai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónúnataama íraqóniq kéíye.'

téna agamatá-kánáábímmá kétiye. ⁴³ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánúqtuma yabíkái-qtataaqa mí-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íraqón-aramma mamá pááq kéíya-kayukama yimíniye. ⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóní ámúraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbúyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámúraaqo kumína-waigoma min-nákómmá ígárlíq umá obamá aúqtuwaniye." téna Ítuma tiráíye.

⁴⁵ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítuma wéqma itai-áímmá timmá ítáamma Ítuma yepí maqma kítitataboata ítaraae. ⁴⁶ yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba 'Áánúqtuni amuné-náqíye' tewataboata ikatíq uráae.

22

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma keqnáámmá waéqma itai-áímmá tiráíye: ² "Áánúqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kiniḅa áaikora uráíye. kínimma áanikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráíye. ³ naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániḅo ááwaqa nai-kánááráqá kínima wení mayái-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqó timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwíránéta íráámanibo mí-káyúkámá íyábá íma yíkaraiye. ⁴ keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkáituwena tiráíye. 'keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. ááwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúmmáákkáámmá kéikameq aínógaráqa nai-wámmá ikámakune. ániḅo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.' téna tiráíye. ⁵ ááqibo mayai-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mí-káyúkámá min-áikáq itaiyábá yíbo kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayáíraq kóuraiye. ⁶ yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe. ⁷ miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayái-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márúqa iramá agamá kaútukaae. ⁸ miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá timá yimikaiye. 'aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyaua-wayukama kanaaraq íuraapoata íyinoe. ⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yíwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.' ¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayai-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íraqóniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparáe. ániḅo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánááráq íraqón-unakaqtoma ímatokaitana aónaraiye. ¹² ániḅo kínima min-náqá timá ámikaiye. 'ketí aanábó-nákó, nóraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánááráq-únákáqtóma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánó?' titana min-nákómmá aamá ítiraiye. ¹³ miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá maará téna timá yimikaiye. 'keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú íyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno. kumayuqnóbáq waayúkama wááqa kéyeta yíwáyaaamma akégúnanoe.' ¹⁴ ítáaro. Áánúqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraiipoana wemá Áánúqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye." téna Ítuma tiráíye.

"Títaamma táákiti-moneqa amiyo" téta ítama aónaraae.

¹⁵ Pérati-wayukama aamá ko téite umá tirááe. "ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?" téta tirááe. ¹⁶ ániḅo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Érótni waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: "yírááti-nako, emá árainmma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániḅo emá árain-aikake aarawaamá Áánúqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtbámá auyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áin áátuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa

emá keqṭáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaraq táákiti-moneqa uyátá-maqma anónakoma Títaamma aménúnataabiyo?" téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráiyee: "keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. nóraq itaraq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórana táákiti-moneqa tiráátero." mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ ániibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: "maami-mónékáqá amammá waéna áwíqqa waéna uráimma minná náawanabiyo?" téna tiráiyee. ²¹ ániibo yemá tirááe: "Títaannae." téta tirááe. ániibo Ítuma timá yimikaiye: "miráuma Títaannama kanaaraq Títaamma áméro. ániibo Áánúqtunnama Áánúqtumma áméro." téna tiráiyee. ²² yemá min-áimma ítátuweta iyánáaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóurarae.

waayúkama pukéta itó-oqṭaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátúti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-áinná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátúti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴ yemá maará-tiraae: "yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. 'móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaraq ábákoma ánáakomma maténa iyápóma akainana awaaóní anónnáma mániye.' tiráimanibo ²⁵ naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqṭáábí máqeuuraane. ániibo áqnáaeakoma móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórana iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábákoma awaaóní ánáaqa mayákaraine. ²⁶ ábákoma mórai qumá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yibákoma mayákareta puku-puku umá ánatagurarae. ²⁷ máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-inikógáráq pukuráiyee. ²⁸ ániibo emá kétene pukáiya-kayukama itó-ino-kanaaraq min-inikómá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-inimma matááne." téta tirááe.

²⁹ ániibo Ítuma yawuéqma yemmá timá-yimena tiráiyee: "keráwáqá Áánúqtuni watáá agamatá-kánnáábimma íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánúqtuni akoqnáágaraga íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áimma kéte. ³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraq aaramá íma mayéta aaraukáríq í-watáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánúqtuni márúpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áimma Áánúqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq itaraao? Áánúqtuma maará-tiraine. ³² 'naayóbáqá ibékaraqa kemá Áabaraani Áánúqtue. wení áráaqa Ááítekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánúqtumune.' miráuma matúq-matuq umá mái-auwaraiqṭaba pukáiya-kayukama yeqtí Áánúqtuma íma máiyee. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánúqtue." téna tiráiyee. ³³ aarawaamá min-áimma ítátuweta Ítun áyayaba iyánáaq urááe.

Áánúqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

³⁴ min-áiqṭabámá Ítuma Táátúti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. ániibo yemá Péрати-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áikutaee. ³⁵ ániibo mi-káyúkátí aúkáapimma mórana ámáan-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ "yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyoo?" téna ítama aónaraiye. ³⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: "uyátárai-naqṭaba tikaíno. Áánúqtumma máqte-tugaraq máqten-aaikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáan-áimma minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ ániibo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráiyee. minnágoma mirá-uraiye. 'kenamááriq keráwáqṭabá tikáiniq umá mórai q umá móra náayubi keqṭimakaq máiyayuyaba tikainaq kaayoné umáyikáaro.' ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáan-áikómá Mótetini ámáan-aikaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yágaraga yeqtí yáaimma ábokaa umá wáiyee." téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma Péрати-wayukaraq "Metáiyama yawuéqma tiwiraí-naré" téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Péрати-wayukama paá áikumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴² "Metáiyaqṭabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?" titata ániibo yé timá ámikaae: "Tébitini iyápó-annabike-nakoe." téta tirááe. ⁴³ mikáké Ítuma timá yimikaiye: "kanaaraqíbo nóraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínin-nakoqṭaba 'uyátárai-nakoe' tiráiyó naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

⁴⁴ 'ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enáitauq aménáápáq yikánúne. téna tiráine.

⁴⁵ Tébitimma wenamááriq 'uyátárai-nako' tiráimanibo Tébitimma naayóbáqá pukuráine. ániibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaraq yiniyó?" téna Ítuma tiráiyee.

⁴⁶ móra-nakoma maamin-áikáqá Ítumma íma timá ámikaiye. ániibo mi-kánááráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

¹ anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápo-annagaraq wataama timá-yimena ² maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma ítaraa-kayukae. ³ miráitana máqten-aimma yemá timá tímémma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkka íoro. yemá netuq-áimma kététanibo yemá min-áimma íma anaaé kéwaraae. ⁴ yeqtí wataarake yemá anón-ataanamma atáa-uma waayúkati yíbúkaq káyyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yiwáqnaa umá yiráátéta ummaay-iyatáaqá mayaiyábá íma kéitaae. ⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá tímónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí íraqón-aimma aónaamma Áánúqtuni wataama agamatá-kánnáábíké yáimma-wataama agatuwéta yúwáyakaq káqtoraae. ayáqtáaq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶ yemá omáq-óni aáwakoni-amakaq íraqô-kannaaraqa máiyaba kéyikaitata yirááti-naupaga yenamáa aokaq-ábíqtátáráq máiyaba kéyikaiye. ⁷ waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta týyábá óriq umá kéyikaiye. ⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Péрати-wayukama mirá kéoe. ⁹ ááqibo móra maa-marábíké anó-nakoqtaba ‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánúqtuma keqtibobóana wení márúpaq máiyae. ¹⁰ ániibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáiya yauwéqmataa tiwirái-naré. ¹¹ miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anó-nakoma paá keráwáqtí mayai-náqá maíno. ¹² móra-nakoma wení áwíqa múte yauwína-nakoma anaaékaqa wení áwikoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma wení áwíqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awíqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. aarawaatí yóipimma Áánúqtuma yabíkái-qtataakomma oq-tamá káuyaraae. keráwáqá kenamááríq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. ketoq-nóinítí naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtáaq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá árainma anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. keráwáqá únópnábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápo-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aaiipi mamá kákaae. min-nákómá keráwáqtí iyápo-annama aúkuraiipoaga wemmá keráwáqá mamá íramá káiq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo íkewaraae. keráwáqá maará téq kéyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá ‘paátataaqiye’ kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátáaqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áimma timá akoqnáá ínna-nakoma kanaarq tinaq íno. ¹⁷ keráwáqá aibóqnaabq umá túramma karopáurái-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákóaq anó-monoq-naupaga áwáárara kai-qtátáaqá mamá aokaríq immá minná uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ániibo keráwáqá maará téq kéyiraate. móra-nakoma Áánúqtukaq amí-yátáaqá amí-yááregóni áwíqa yamá yanaané téna akoqnáá ínnaama paátataare. miráimanibo amí-yátáaqá amí-yááreráq wáinanama téna áwíqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaarq tinaq íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánúqtukaq amí-yátááráq uyátá-maqma anómma wái amí-yááreráq aokaq-náúpáq wái-taregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánúqtukaq amí-yááreyábá yanaa áwíqa yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákáráq máqte-qtataaqá wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiyé. ²¹ ániibo móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yanaa yamá áraine téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánúqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. ²² ániibo móra-nakoma Áánúqtuni márúpare téna áwíqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minná Áánúqtuni abíqtátágaráq min-náqá abíqtátáraqó mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérali-wayukagaraq keráwáqá atéáaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaqa yópkén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-
aukapaqa Áánúqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma
uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaay-
oné-áikáráq itáiq-itaíq umá arummá ami-áikáráq ikéwaraae. maamin-ámáán-áímmá ima
yuwaínooqaq máqten-amaan-aimma paá waráinoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaaq káqo-
yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ífikaitaaq aáwapike kugétama
kéyuwaamanibo pógoma keráwáqá aáwapi uréire immá ikaonaae.” téna waéqma itái-áípi tiráiyé.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérali-wayukagaraq keráwáqá atéáaro!
keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. keráwáqá nommá nai-náwígónábi aáwapa ikánai-
taapekomma amegaa-áúráq tete onikáá umá íráqóniq kéowata kétémonaamanibo keráwáqá
tirunóbáqá ááiqa í-yátáákáráq auyababa umá mayai-yátááqá keráwápímmá ógikaiye.
²⁶ keráwáqá Pérali-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaqa
keráwáqá tirunóbákémá miráuma nommá nai-náwibíkékáá umá araatámma tete íyana
amegaa-áúgóraraq íráqóniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérali-wayukagaraq atéáaro! keráwáqá
kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa
urái-kayukamoe. amegaa-áúráq íráqóniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá
pukáa-kayukati iyáátákaraq kabirima táwígóniq í-qtátááqá ógikaiye. ²⁸ keráwáqáqá mórariq
urááe. waayúkama keráwáqá amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máwaa
kétémanibo keráwáqá tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá
ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráiyé.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérali-wayukagaraq atéáaro! keráwáqá
kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánúqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-
kayukayaba íráq-
mararaamma taróq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaaq íráqóniq umá
wiráatima kéumayikaae. ³⁰ ániibo keráwáqá maará kéte. ‘ketáámá naayóbáqá tináábútáama
máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaaraq ketáámá ima yíwáqnaa onatataá amuné-
wáyúkámá yíkamma puínéta oné.’ téq ³¹ min-áímmó kétéma minná keráwáqá keráwáqá
táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-
ánnábiké-káyúkámóe. ³² kanaaraq keráwáqá tináábútáati yáaimma áaimma átama paá
miráuma ánaataaro. ³³ keráwáqá iraakabayaakáraraq iraakabayaakóni áráakaware. Áánúqtuma
ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káiq-kaiq in-áúkápáq yawáaq umátikaniye. náaraq
umáwaaq péqmare kóiyana ítama yainai-yátáákómá ima yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá ima
péqmareq kóinoe. ³⁴ miráinaq keráwáqá itáaro. kemá Áánúqtuni amuné-wáyúkágáraraq aama
ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq tímáyikáánata keráwáqáqópaaq wínoe. yeqti aúkáapikema
yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiaq yaímma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma
kéyikeq yaímma-wayukama keráwáqá yirááti-naupaqa tebúqa yimínóe. ániibo mirágegq yemmá
móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-marábí
máraiyata yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwáqá wániye. owé.
arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékáráiyama Berekáiyani ánikomma anó-monoq-naupaqa
Áánúqtukaq ami-yááregáraraq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana
pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwáqá aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá áraimma
kétima-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbéqo máa-kayukama táí-
meyamma mayánóe.

Ítuma Yérutáárebaq ibiqá yakáiyé.

³⁷ keráwáqá Yérutáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma
kébuyeq keráwáqáqópaaq Áánúqtuma mayai-wáyúkámá tímáyikái-kayukama óqtatanapo
kéyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa ááyanobataa
áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba ima kétékaiye. ³⁸ keráwáqá
itáaro. íbéqa keráwáqá máráqqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. ³⁹ owé. kemá
maará téq keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará
tínoe. ‘maan-náqá uyátáárai-nakoni áwíkaq í-náqá Áánúqtuo, wemmá íráqóniq umákaao. téq
tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá tímónanoe.’ téna Ítuma tiráiyé.

24

“anó-monoq-namma táíq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápo-annama wenôpaq irááe. yemá Ítuma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráamanibo ² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráíye: “keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónarao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóni ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráíye.

netuqyaan-úmmáá-yátááqá pááq ínîqtaba Ítuma tiráíye.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápo-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáá timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánó-kanaama nôi-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínîyó? nóin-awaameraq áqnáabaq pááq ínataa ketáá káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-marámá ánatana káíye tenúnataabiyo?” téta wení iyápo-annama tirááe.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráíye: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará ínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirai-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ániibo keráwáqá ááíqa éta aamá karaíyamma itéq ááíqa kéíyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááíqa umáiykanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkte ááíqa ínoe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-máqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápo marakánéna itana áqnáabaq aqqa ínikáá íniye.

⁹ mi-kánááráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tíkama utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápi wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ániibo mi-kánááráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbâqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegáráqá namuroíq umáiyketa ítama táíq umáiykanoe. ¹¹ ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta táíqani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikama anómma pááq káínta taiíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráq kekáq auyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awírániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakonni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwayata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tiráí-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá auyánámmá ítama arutaíno. ¹⁶ maami-kánááráqá aarawaamá Yúriabaq máraíya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqena-waigoma óqa íma wení naaupaq uyábékéna táítawaa-yataaqa mayáino. ¹⁸ ániibo móra-nakoma yópáq máqena-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayáino. ¹⁹ mi-kánááráqá yimûkaraq-noinimma iyápo máa náamma kéyime-noinikaraqa tirunó. ²⁰ keráwáqá mi-kánááráqá nunamummá téqa yaugi-kánáárárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹ mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráíne. ániibo anaáekakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²² Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararíq ínataa máqtemma aarawaamá auyokinoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáiykárenaboana auyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararíq kéíye.

²³ mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwirai-náqá maa máíye. merapaq máíye” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma itáaro. ²⁴ ániibo yaímma kaaqaari-Metáiyagáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayáimá mayánóe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánóe. ²⁵ itáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máíye.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ániibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máíye.” tíyaqa yeqtáama íma itáaro. ²⁷ aabayákáq aabáyuraa yoqména yáútínikaa umá páátákáá kemá Waayúqagon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati aráaq-yuma wáipaaq akikígómá ya áikuiniye.

anaaékaq Waayúqagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánáágóni ummaa-yátááq ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wiyonna wiyokoma íma kamá kétaginana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe. ³⁰ mi-kánáaráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkagoni Áráaqa Áánúqtunopake konnákóni ámúraaq kéguminata aónainomma akoqnáágarag tágama-yataakaraq kumíniye. ³¹ ániho weróq-anabike anóka yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánúqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áikuinoe. ániho yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yainái-yáé.

³² keráwáqá píki arakaráq-yaráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqón-abayaqa téna aaqá kánéna kéiye. ³³ miráaraa umá anaáékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaagoma waaqókáq wáiyé. ³⁴ keráwáqá kemá áraimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqte-qtátááq pááq íniye. ³⁵ aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéitaiye. Áánúqtuni márúpake kaqtó-wayukagaraqa Áánúqtuni áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánúqtu wenamá minnáyabama kéitaiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaarqá táí-aaimma taróq uráama móraiql umá mirán-ááimma Waayúkagon Áráaqa yauwéqma kumíní-kanaaraqa taróq ínoe. ³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaiqaqa yemá anón-aawaqa néta aibóq-nomma néta aaramá mayéta aaraukáríql í-wátáámá téta miráuqte kéuyuwana Nóaama wení únópí-káárébi uyábékaiye. ³⁹ yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yauwéqma kumíní-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópi máqe-íya-nakoratama Áánúqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ móraiql umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánúqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéáro! keráwáqti anómma uyátárai-naqa kumíní-kanaama íma kéitaae. ⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóni aanábó-nákómá itáinama moyánáqá nói-kanaarabi yiné ínanama wemá íma aúma wainímanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqón-auyanamma wáitana wení mayaíráqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayai-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaarqá aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaáékaqa wení anón-nakoma yauwéqma íréna min-náqá aónáinama naayóbáqó timá ámikainaiqo énama kanaarqá mi-máyái-nákómá amuqá óriql umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataaqa anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnobaka téna ‘ketí anón-nakoma páátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átama kéyikamena anón-aawaqa kénena aibóq-nomma naa-káyúkátê aibóq-nomma kénena neginaagi kéena ⁵⁰ mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yiniye téna aúyánámmá íma itáina-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyái-nákóni anón-naqa íréna min-nákómmá mamá táíql umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkpáqá mána wááqa yéna áwayamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itái-áímmá tiráiyé: “maami-kánáaráqá Áánúqtuma yabíkáí-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráiyé. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóináárúmá yeqti-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe. ² ániho móra-tiyaapaq-noinaaruma aibóqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá íráqóniql umá ítaraae. ³ aibóqnaaboq o-nóináárúmá ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta írááe. ⁴ miráimanibo yúyánámmó itáa-noinaaruma yemá yeqti áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta írááe.

5 minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúma waguráae.

6 nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyé. ‘aaramô mayai-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyé. 7 min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqti ómmá mamá yokaa urááe. 8 ániibo yemá aibóqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma tímá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putákinena kéiyé’. téta tirááe. 9 ániibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma tímá yímikaae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nóókómá keqtáágáráq keráwákáráqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq titúwaapaq uréra meyaníq oro.’ téta tirááe. 10 ániibo min-nóináárúmá titúwaapake meyaníq íneta kúraawana aaramô máyái-naqa iráiyé. miráitana yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaq yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtágómá aúyakuráiyé.

11 anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.’ téta tirááe. 12 miráitana uyátárai-nakoma tiráiyé. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiyé. 13 miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itai-áipi tiráiyé.

mayai-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itai-áiné.

14 káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtááq-amma wínéna inikáá kéena miráitana min-nákómá wení mayai-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaq iyáápi makáiyé. 15 min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaena wení móneqa yáátáá umá yímikáiyé. ániibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa (1,000) aména uráiyé. miráuma yímíqtuwena wemá kóuráiyé. 16 miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámúraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyé. 17 ániibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayaimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámúraaq matáiyé. 18 miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabi maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpq utamákaráiyé.

19 ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápóti anó-naqa yauwéqma iráiyé. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikái-kayukate watáama tímá arutánéna uráiyé. 20 ániibo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyé. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa minnárake mayaimá matéq amuq-yáúmá káqomma 5,000 matáune.’ téna tiráiyé. 21 wení anó-nakoma tímá ámikáiyé. ‘emá amúna-yataaq yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’ téna tiráiyé. 22 keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. ‘uyátáráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake móneq-mayaima matéq amuq-yáúmá káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiyé. 23 ániibo wení anó-nakoma tiráiyé. ‘emmá amúna-yataaq yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyé. 24 ániibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiráiyé. ‘uyátáráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqóne. káqo-nakoma yómmá yoqmárimma ábú kai-kánááráqá kémayaane. ániibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánýyumma uqmáráipikemma arammá kégutone. 25 miráitana kemmá táaqa kaitaq ení móneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waiibo mayaa.’ téna tiráiyé. 26 miráimanibo wení anó-nakoma maará téna tímá ámikáiyé. ‘emá tái-mayai-naqone. emá ayáátámma íguyona-naqone. áraimma tímónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánýyumma yoqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?’ 27 kanaaráqibo nóraq itaawáq keti móneqa móneq-naupaq íma tikaraano? miráitaq kemá yauwéqma íréq keti mónekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. 28 kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá móneqa 10,000 makái-nakomma áméro. 29 minná máqte-kayukama matokáiyá-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqyaa-qtataaq matokáina-nakomma wenópake yabímayaniye. 30 ániibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma akégúnainoe.’ téna anó-nakoma tiráiyé.” téna Ítuma maami waéqma itai-áipi tiráiyé.

Waayúkgoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

³¹ Ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Waayúkgoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kuminata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánúqtunopake kuminómma mi-kánááráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabikáin-abiqtataraq mániye. ³² ániibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áikuinoe. wemá yaimma kaayaq-ánnáiq umáyikena miráuma tipi-tipi-kawaa-nakoma tipi-típima yaimma merapaq akéna mémema maabáq akéna inikáá íniye. ³³ wemá tipi-tipi-annama áiqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áiqma ayáánepaq yikániye. ³⁴ miráinana Waayúkgoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaq máiya-kayukama maará téna timá-yiminiye. ‘yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaróqá ketibonópake ya máyáaro. naayóbáqá maa-márámá aúgemma páaq kéitana ketibomá keráwáqti márúqá taróq umá yokaa umátikátuwena keráwáqá aúyatikaraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tikáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoaq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne. ³⁶ kemá wáqtóma íma itokáunaq wáqtóma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq mamá íraqóniq umátikaraane. kemá ánná-naupaq máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkgon-Araakomma yawéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nói-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nói-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?’ ³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. ‘nói-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napotaqa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa íraunataabiyo?’ ániibo nói-kanaararaq ení wáqtóma íma itokáánataa ketáámá wáqtóma ámikaunataabiyo?’ ³⁹ nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe. ⁴⁰ ániibo anó-kinimma máena maara téna yemmá timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáráa-kayukabike márú mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minná kemmá mórai q umátikaraae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq máiya-kayukama timá-yiminiye. ‘ketópake paábaq kóoro. Áánúqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq íramá aati-aatimá káiq-kai q inirábi oro. min-íramá ketibomá Áánúqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyikaraine. ⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kékitaq máunaqa nommá íma tímikaane. ⁴³ kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaqa urááne. ketí wáqtóma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtóma íma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq ánná-naupaq máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’ ⁴⁴ miráinata yegaráqá maará téta yawéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataa emá áyaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtóma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketáámá emmá íma mamá íraqóniq umá káraunataabiyo?’ téta tínoe. ⁴⁵ ániibo kínima yawéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáráa-kayukabike márú mikákáá umá maína-nakomma miráuma yikáiyaba íma yiwáqnaa ónúne tiráamma minná kemmá mórai q umátikaraae.’ ⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minná yíqa í-yátááqá watúq-watúq umá wániibo arupú-wayukama matúq-matúq umá mái-auwaraimma umáyéta aati-aatimá matúq-matúq umá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ Ítuma maami-máqten-áimmá timá ánatatuwena mi-kánááráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ² “kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa nai-kánáámá páaq íniye. maanná kéitaae. ániibo yemá kemmá Waayúkgoni Áráaqa waayúkati iyáápi maráiyata kaapaq-yátáq tikaminoe.” téna tiráiyé.

³ mi-kánááráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-mónoq-nakoni naaúpaq áikutaamma min-nákóni áwíqa Kááyapatie. ⁴ ániibo yemá kaaqaari-áimmá téite umá wááyáimmá téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miráráá umá yemá tirááe: “ayúmá maqmá náíyan-onitaakaqa mirá-qtátááriqna íonunataae. aarawaamá áaiq-yataaqa mamá páaq iyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááímonima kárú-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye. ⁷ ániibo móra-inikoma Ítunopaq íraimma mórama íraqón-oqta-motorebima anó-moneq-awíqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamé iráiyé. Ítuma yaareráq máitana min-ínikómá áté-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma

aónatuweta Ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkáyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama Ítarenaboana maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq maan-íníkkómá Ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátikaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqté mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqté íma mánune. ¹² maan-íníkkómá áte-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikaiye. ¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-íníkkómá maami-qtátááriqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

¹⁴ mi-kánáaráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápo-ánnabíké móra-waigoni áwíqa Yúqtaati Itikáárioti wemá uyátá-maqa anó-monoq-wayukayopaq uráiyé. ¹⁵ ániibo wemá maará mó tiráiyé: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqtí tiyáápipmma maránúnó?” téna tiráiyé. ániibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánáaráké áaimma átárena móra-kanaaraqa Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmmo maráníqtaba abáá-uraiye.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápo-annate naráiyé.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-ómákáqá iyápo-annama Ítunopaq íréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa nainónó?” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókáriq kéiyé. miráipoaq ketí iyápo-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma tiniq umá iyápo-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ániibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápo-ánnaté aáwaqa nai-yááreráq máqe-uraae. ²¹ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma tiráiyé: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² ániibo yemá netuq-yúyánámmá itaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Ítumma timá ámikaae: “uyátáráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “min-nákómá aáwaq-tapepi ayáámma keté ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkkagoni Áraaqa ‘puíniye’ téna Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marání-nakoni táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íráqóni umá íma marákkáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maránáta tókaminooe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyé: “emá enamááriq kéténe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma iyápo-anna wení ákaq-aawaqa yimikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq “tikáiyé” timátuwena mapámma iyápo-annama yimikaiye. ániibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánúqtukaq “tikáiyé” timátuwena kéyimená tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naaeboáq timá akoqnáá ínoe. taibaq aarawaatí kúmiya mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqtí énana kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbékaraqa anaáekakaraq maa-marábímá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánúqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq móragaraq kegárátaá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra ímá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribêti-anubaq urááe.

Ítuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Ítuma wení iyápo-annamma timá yimikaiye: “keráwáqá íbêq-nokaamma kenamá tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánúqtuni watáama agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-tipi-kawaa-naqa íkámónata tipi-tipi áráakawaqa pípéban umáginooe’ mirá téna ágámátán-áikómá kéiyé. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaq Káárii-marupaq keráwáqtí áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóiyáqa kemá emmá íayuwanune.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráinaa emá kaumobáq ketíwíqtabama íaonaraune té wakaránóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye:

“kekaráq tükaminomma enáwíqá íma aúpqá yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áín áátuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayááikaq maraq máiyaraq kemá mérápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráaiye. ³⁷ ániibo Ítuma Pitaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwíqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágítana ³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiye. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Ítuma tiráaiye. ³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráaiye: “ó ketiboó, emmá akaínaama kanaaráq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwao. miráimanibo kemmá tikáí-qtataaqa íma waraao. ímiye. emá enamááriq enaúyánámmá waraao.” téna tiráaiye.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayopaq yawuwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pitaamma awáuturana timá ámikaiye: “nóraq iyô? keráwáqá keqtábá pááqya kanaama kanaaráq íma yabíqma máewaniraq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárerera nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápi pááq iyábámiye. áraime. keráwáqtí aágoma keráwáqtábá kákaimanibo keráwáqtí tógoma akoqnááma íma wáitanaboana ikakaiye.” téna tiráaiye.

⁴² Ítuma yawuwéqma anaáekaa uréna móragaraq nunamummá téna tiráaiye: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tíqa iyábá ketópake kanaaráq íma mamá tiyúwénaa kóinaama emá enamááriq ení áuyánámmá waraao.” téna Ítuma tiráaiye. ⁴³ ániibo keqnáámmá yawuwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráaiye. mi-núnámummá wágaabaqo tináikáq keqnáámmá tiráaiye. ⁴⁵ anaáekaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágaao? aónaaro. kanaama pááq-umagurapoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránó-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráaiye.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáaiye.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráaiye. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mútúq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyikáwata irááe. ⁴⁸ ániibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráaiye: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráaiye: “yirááti-nako, kaayoné-yátááq eté waíno.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nórabí ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yaqtoqma akoqnáá urááe. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayaámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kuturáaiye. ⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááiq íyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá keti-bommá ááyaanana netuqyaaummá kaqtó-wayukama Áánúqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínímma minnáyaba páátákáá íyaq itaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánúqtuni agamatán-áikómá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánúqtuni watáama agamatán-áikómá maami-qtátááq pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráaiye.

⁵⁵ é mi tíoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mútúq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraqa kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye. ⁵⁶ miráimanibo Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqábá Áánúqtuni agamatá-kánnáábi keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráaiye. ániibo máqtemma wení iyápó-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguarae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáikaae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaaq wení naaúpaq urááe. ániibo ámán-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq

áikumareta máqe-uraae. ⁵⁸ Pítaama Ítumma anaáe waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uráye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóni kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqe-urena mi-qtátááq pááq immá aónanaae téna máqe-uráye. ⁵⁹ uyátamaqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítóre-wayukagaraq kaaqaari-úubi maráiyata Ítumma ikámma puínóqtaba abáá-uraae. ⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-úubi má-makaamanibo yemá móra ikámma puínón-aaimma íabaa-uraae. anaáekaq kaayaq-nakórátámá iréta ⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraaye. ‘kemá kanaarág Áánúqtuni anó-monoq-namma yawítítuqe q kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaarág umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráye.” téta min-nákórátámá tiráaye.

⁶² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo maráátabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo ⁶³ Ítuma aamá ítiráye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánúqtu matúq-matúq umá mái-Aanuqtun áwíkaq ítama káonaune. emá yawéqma yiwirái-náqá Metáiyama Áánúqtuni ánikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráye. ⁶⁴ Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaáekakaraqa Waayúkagoni Áraaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánúqtuni marúpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yawéqma tiráye. ⁶⁵ mirá-timatuwaitana mó mikákáá anó-monoq-nakoma áyamma óriq umá itanabóana wenamááriq weni wáqtóma yakáqnákáq umátuwna tiráye: “Áánúqtumma áyóqa káyáye tiráye. óqa káqo-kayukama íma yiwiráanatataa weni áyabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánúqtumma áyóqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. ⁶⁶ keráwáqá nóituyanaaq kéitaa?” téna titata yemá tiráae: “wepímmá otaa-qtátááq wáipoana paá puikáae.” téta tiráae. ⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Ítumma aáparaq kéyeta ⁶⁸ tiráae: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aaimma tiráae.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráye.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóni kurugóni arunóbáq máqe-uraimma mórama mayái-inímmá wenamakaq iréna tiráye: “emá egárq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráye. ⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrakaq wakaréna maará-tiráye: “keráwáqá mamín-áímmó temmá kemá íma ítarane.” téna tiráye. ⁷¹ mirá-timatuwena oqtabi kumá yaúbama ko itó-uráye. ániibo káqomma mayái-iníkkómá Pítaamma aónatuwna waaqókáqó máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárétibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráye. ⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráye: “áráinurane. Áánúqtuni aúraqaíye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráye. ⁷³ anaáekaqa pááqyakaanaa yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-timamikaae: “áraine. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tiráae. ⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráye: “áráinurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánúqtuma kemmá tükaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. áraimma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráye. ⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yawéqma aúyanámmá ítaráye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráinaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tinoe.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena íbígá yakáye.

27

yemá Ítumma awíqmeta Pááratikaq uráae.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tiráae. ² yemá Ítumma ánnáma atáa-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráye.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyanámmá waéqma itáa ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayaqa yawéqma íráye. ⁴ miráitana wemá tiráye: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááq íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráye. ániibo yemá tiráae: “minná ketáái otaammá íma wáíye. emá enamáa ení otaammíye.” téta tiráae. ⁵ ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwna máápaq wenamááriq ánnáma amáguráye.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámiye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqá mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kėtiye.” téta tirááe. ⁷ ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqánpó tawemá taròq í-nákóni maramá meyániq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama taròq umáyíkaraae. ⁸ miráitata min-áúkápáq-márágóni áwíqa “naae-máráe.” téta áwíqa yarááwata min-áwíqá íbéqa paá wáiyee.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Yéremáiyani óyaukaq tiráimma áraimma paáq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tíyááká-mónéqá matááe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyániq í-méyáné tirááe. ¹⁰ ániibo maami-mónéqánpó tawemá taròq í-nákóni maramá meyániq urááe. miráuma uyátarái-nakoma tímá tímikainiq ínóe.” téna Yéremáiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiye.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráiyee: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráiyee. ¹² Ítuma paá otaa-qtátááriqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqá Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiraiye. ¹³ miráitana Pááíratima Ítumma tímá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá tímákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráiyee. ¹⁴ ániibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma tímá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáq uráiyee.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanooqtaba tiráiyee.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamááriq ‘min-náqá ayuwaaw’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. ¹⁶ ániibo mi-kánááráqá mórama táí-naqa áwíqa Baráábatie ánná-naupaqa máqe-uraiye. ¹⁷ aarawaamá álkuyowana Pááíratima tímá yimikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtópaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráí-naré te-náráq ayuwánúnó?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁸ Pááíratima itáimma yemá áyoqa káyetaboata Ítumma íyámma umáketa aabi mayákaraae.

¹⁹ Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráiyee: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekáq mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráiyee.

²⁰ yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa tímá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. ²¹ ániibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábíkémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtópaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. ²² Pááíratima tímá yimikaiye: “miráinaqa Ítumma yauwéqma yiwiráí-naré ten-náqá kemá náaraq ónúnó?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq iyakaao.” téta tirááe. ²³ ániibo Pááíratima tiráiyee: “nóraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáiyó?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma íyakaaro.” téta tirááe. ²⁴ Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaaráq ítana anón-aaiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrakaaq nommá maténa ayáámma tete uráiyee. miráumatuwena tiráiyee: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáiyee. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráiyee. ²⁵ ániibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tirááe: “mi-wágóni anónnámá keqtáábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe. ²⁶ miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtópaq uráiyee. ániibo wemá Ítumma tebúqa ámiqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yimikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá tímákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkama máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae. ²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtóma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábíq-annarake atoyumá kámoqa taròq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá tímáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení máí-auwaraimma ayáqtáákáq maíno.” téta aati-aatimá kiniqtaba téwaon-aimma tirááe. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá

yabíteta aqñókáq ikákáae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtóma ayúqtúwáamma mamá umákaráae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónamma mórama Tairínibake-naqa áwíqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaikáae téta wakúyakaarae. ³³ yemá móramarukaq iráamma mi-márúkóní áwíqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkoní áaimma mirá-uraiye. aqñón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma ikáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaaq-yátáákáráq awígiyoq umaráa-nomma Ítumma naikáae téta ámikaamanibo Ítuma namá aónawaena íma naráiyee.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtóraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkák máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqñókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáamma yemá maará téta agatáae: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” téta agatáae. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq iyaketa mórama ayáánepaq iyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawáaq-umaketa yemá yiqñótáq yumátuweta tiráae: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqñáámmá umá ánatainaqopo enamááríq íbèqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánúqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tiráae. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábè-aimma téta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááríq íma kanaaráq áwáqnaa kéiyee.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kiniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yaráké yuwéna marabí kumínataa ketáa itéqtaa tirummá ámeno. ⁴³ wemá Áánúqtukaq arummá kámena tiráiyee: “kemá Áánúqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánúqtumma akaínanama áwáqnaa íno.” téta tiráae. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóní amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq mórai qumá Ítumma timá yawáaq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyee.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaga nai-kánáa itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyee. ⁴⁶ ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyee: “erí, erí, aréma taabaakatááni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánúqtuo, ketí Áánúqtuo, nóraq itaawáq kemmá tiyuwáánó?” téna tiráiyee. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá min-áimmo timmá ítátuweta tiráae: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” téta tiráae. ⁴⁸ ániibo mi-káyúkábiké móra-nakoma páátákáa aináámmá yáákátena ikaaq-wááéni-nópi yamá atímma óqtátábí apirátuwena Ítuqtaba naikáae téna ámikaiye. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tiráae: “awé uráiyata aónatuwetao. Áánúqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní iyabiyo?” téta tiráae. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqñáámmá wááqa yumátuwena arun-iyápómá yúwáitana kóitana pukáiyee.

⁵¹ é mí táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnúqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáké kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyee. mirá kéitana márúma kéyitana anón-oqtamma kíqtígítana ⁵² máátiq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánúqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqti yúgaraq itó-uraae. ⁵³ yemá máátiq-máatipakemba yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitana yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikák máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márúma yimmá aónéta máqte-qtataaqa páaq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “aráine. maan-náqá Áánúqtuni áanikoma maéwaine.” téta tiráae. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikák máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqmété Káárirí-maruqa yuwéta ya áwáqnaa ínéta iráae. yemá mi-nóínímmá nékakaa itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ⁵⁶ mi-nóíníti aúkáapike móra-inimma Máriáa Máátarinie. mórama minná Máriáama Yémitiyaa Yótèbiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-iyápórátáti yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni aráaq-auma mamá óqtakoni muríánóbáq makáae.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwíqa Yótèbima iráiyee. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine. ⁵⁸ wemá Ítuni aráaq-auma mayáníqtaba Pááratikaq ya ítaraiye. miráitana Pááratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni

arááq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ ánibo Yótêbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakuwena ⁶⁰ Ítuni arááq-auma maména óqtama wení mayai-wáyúkáte wenamááriq wetába aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamáakarena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye. ⁶¹ Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muriámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-uraaye.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-urae.

⁶² aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péraati-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta ⁶³ maará-tiraae: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámó máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yiminata mi-máátíq-máátikóní ótaqa yabikáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá maténa máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá timá-yimiyabae. ánibo anaaékaq kaaqaari-áíkmá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe. ⁶⁵ Pááíratima timá yimikayie: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múríámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umaráaro.” téna tiráíye. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múríákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáqeta yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-urayie.

¹ Tabaatimá ánataginata Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muriákóní ótaq aónayeta irááye. ² paátákáá é mikáq anó-maruma yokáíye. uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukákqma waéqmarena ámúraaq máqe-urayie. ³ óíkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtógoma wayámmá karáíye. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkmá maará timá yimikayie: “kenákámá ikatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqta ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umagurayie. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráíye. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷ paátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umagurayie téka mó-tima-yimekao. ‘ítáákao. Ítuma Kááririmarupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkápáq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aímma taákaq máráákao.” téna kaqtó-nakoma tiráíye. ⁸ ánibo min-íníkorátá ikatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta paátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Ítuma paátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráíye: “kaayoné-yátááqá kenákátê wainó.” téna tiráíye. ánibo min-íníkorátá Ítuni amakaq uréta áitaukaq yáqtoketa wenáwíqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-íníkorátámá timá-yimena tiráíye: “kenákámá ikatíq íokao. kenákámá uréka tibâqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááririribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráíye.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkmá aapaq kéoyaqta yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaq pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ánibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aímma timá ítaraae. minná yemá mónéqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta ¹³ tirááe: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa íréta arááq-auma moyámmá tútáa waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmó itainataama kanaaráq ketáa yaímma-aímma timá yiménataa keráwáqá aamá íma mayánoe.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááe. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. itáaro. min-áíkmá máqtemma íbaru-aukapaq wéyáwé itata ítaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúraqaq iráíye.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááririri-anuraq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe. ¹⁷ yemá Ítumma aónatuweta Ítuni áwíqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá ítaraae. ¹⁸ ánibo Ítuma waaqókáq íréna watáama timá-yimena tiráíye: “Áánúqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márúpakaraq maa-márábikáráq

tímikaiye. ¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ániibo ketiboní áwíkkaraq ánikoma ketí tíwíkkaraq Ánûqtuni Aokaq-Ágóní áwíkkaraq nommá péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéitera q wáráaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama máraanana maa-kánaágóní aqtórâq wíniye.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

Mááki

Yóáne nommá perái-náqá timá yímikaiye.

¹ Ítu Káríqto, Áánũqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: ² weqtábámá Áánũqtu timákaraitana Áítáíya Áánũqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáíye: “aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aamma yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye, ‘uyátárai-nakoni aamma yokaa-yokaa umákaaro! wení aamma mamá arupú oro!’”

titana agatáíye. ⁴ agatáinapoana Yóáne nommá perái-náqá kaqmáápaqa iréna tiráíye: “keráwáqti áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqti kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata ⁵ máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáne máipaqa kóuraa. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táigoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitata ketáámá aibóqnaabog uréta táigoma uráunatae. uréta maa-wái-táigóqtábámá mútúqa tinaaépaqa kémaranatae.” tewana Yóáne nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikariye. ⁶ ááqibo Yóáne oótiraa-kakoni aúwaratima áyauqaraqa kúberena mi-kákóni áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruaa-kamma uwon ámũkaraqa néwaimiye. ⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráíye: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéíye. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópópaqa wení áitauq-anaa-annae íma kanaarácq uwaéúnamiye. ⁸ kemá paá nokaráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánũqtuni Aokaq-Áágómiye.” téna tiráíye.

Ítuma nommá péqtuwe wení kanaa ínayaba maqmá aónaraiye.

⁹ mi-kánáámá Ítuma iréna Náátárétibake anón-awíqa Kááriribaqa iráitana Yóáne nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye. ¹⁰ pérakaitana Ítuma nopíké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye. ¹¹ wíyókake aagómá tiráíye: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakaune.” titana ¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáíye. ¹³ waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uráíye. máqe-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa ínayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uraitata Áánũqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

¹⁴ ááqibo Yóáne kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánũqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráíye: ¹⁵ “Áánũqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa kéyabita wenópaqa kéíye. kéyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánũqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá itáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena ¹⁶ Káárirí-nokayukoni aginaupaqa uréire kéna kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqa abááoya-nakoratama yíwíqa awaómá Tááímoni ábákoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqónapo noyááqtabama abáá kéoye. ¹⁷ kéoyana Ítuma tiráíye: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí watáá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobol miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyóye.” ¹⁸ titata yenákámá páátákáá kúqómma kéyuwetarata Ítuni anaáepaqa urááye. ¹⁹ uyéq éna waaqókáqá uréire kéna kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yémítíyaa Yóááne iboán áwíqa Yébere. yemá nópí-káárébi kúqómma yarákuraitata amuqá kéyoraee. ²⁰ kéowana Ítuma yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraga nópí-káárébi iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógaráq-nákómá

²¹ máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náupáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye. ²² timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáíye. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa keyíraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa itiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakora náápaa wái-nakora umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáíye. ²³ ááqibo aapinaa-náupáqá móra-nakoma kuti-áágógaráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena ²⁴ aamá kabámarena tiráíye: “Ítu! é Náátárétibake-nakoe.

keqtááyabá nôraq kéono? emá arááq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. áitaa í-yátááq íma wái-nakoe. aokaq-náq máane.” titana ²⁵ Ítuma áá awáágurena tiráiyee: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaaol!” titana ²⁶ kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. ²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááe: “nóinabiyo? wé abarokáká kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta ²⁸ Ítuqtabama wataá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááiriri-marupaa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

²⁹ urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. ³⁰ pékaitana Tááímonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámikaawana ³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. ³² karáákáq kúmitana abaumá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíwíméta Ítunopaqa irááe. ³³ iréta naa márúpake máqte-kayukama oq-taráqá áíkutaawana ³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimana itárawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááo! waayúkama ítima-yimerol!” titata páátí máqte-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááiribaqa abarokáká tiráiyee.

³⁵ ááqibo nokáá-nokaapaqa aaq ítagaraitana Ítuma wenamáa itó-urena yáubarena nuna-mummá mó titata ááqibo ³⁶ Tááímoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta ³⁷ káoneta tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyee: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáká maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna ³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yeti aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáká timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyee.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyee: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaarág atóbatikanone.” titana ⁴¹ Ítuma arummá kéitana ayáámma áruíqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyee: “tíkáiyee. atóbagaaol!” titana ⁴² páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana ⁴³ Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaaol! ⁴⁴ waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátíyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náámeq-yaqtaqa márú-amiyo! áminatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.” ⁴⁵ titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Ítuma naa márúkaqa abarokáká íma kanaarág uráimiye. íurena kaqmáapaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

¹ pááqya-kagaama púitana Ítuma Káperanabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata itárawana naaúpaqa máqte-uraiye. ² máqte-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyee. wáátima áíkutaawana Ítuma wataá-wataa abarokáká timá aapinammá timá yímitata ³ aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. ⁴ iréta waaqókáqá kanaarágá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oáráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oáráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwákayuwaka kéowana kukáiyee. ⁵ kukáitana Ítuma oáráq máa-kayukama káonaitata irunóbáqá óriq umá tágama itááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyee: “ketáaniko, ení kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauana ánataguraiye.” titata ⁶ ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta ⁷ maaráuma yúyánámmá itáraae: “nôraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwíqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtun wenamáa kanaarág timá áminiye.” ⁸ itááwana Ítuma yetí yúyánámmá itárena tiráiyee: “nôraq itaráq keráwáqti túyánánóbáqá miráuma kéitaa? ⁹ ááqibo min-áú-aráákágúrái-nákoqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaqa atóbagiye’ túnana oyaq kéiyó? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnana waq oyaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaq ínáyó? ¹⁰ ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaqa marabí kanaarág atóbamakanaa onata itáiyaaq anón-awaameq umá tiráátenata

itánoe.”¹¹ téna aú aráákagurai-naoqtabama timá ámikaiye: “ké kétémamune, itóaaó ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaaol!” titana¹² itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekomá aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánúqtuni áwíqa múte yaúteta tirááe: “miráí-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyariye.

¹³ tewana Ítuma nokaayúkóni agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye. ¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayái-nákómá káonaitana áwíqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Ítuma ááyariye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye. ¹⁵ kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayái-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Ítuni anaaépaqa kégoeta yaimma yaareráqá Ítugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Péрати-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nóraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágárqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana ¹⁷ Ítuma iténa tiráíye: “karí íwái-kayukama tótaa-naoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-naoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaqa íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráíye.

aáwaqa ikénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perai-nákóni iyápó-annae Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa ikénai-kanaama máitata ikénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta itama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa ikénaawata nóraq itata ení iyápó-annama paá kénaaó?” tewana ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “aaramá mayáni-nakoma paá kémaintama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanó? ímiye. kénaae. ²⁰ káqo-taoqa íma máinanama írummyá kéitana aáwaqa ikénai-kanaama ínata ínanae. ²¹ ááqibo waayúkama aúge-kannagaraqa naayón-únákáqtógárqá íma arááqtata kéíye. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápi íma atíme kéíye. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táíq umáginiye. miráipoana aúgen-naapi aúge-nomma atí íno.” téna tiráíye.

Tabaatiyábámá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata ²⁴ Péрати-wayukama tirááe: “aónaaó! nóraq itaráq Tabaatiráqá ímíra í-yátááríqa kéoo?” tewana ²⁵ Ítu tiráíye: “íyaq itáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶ Áánúqtuni naaúpaqa pékena Áánúqtuni yammá naráíye. Abíaq tara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kékena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaarárábiyo? táígoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikkae. ⁵ ítirawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummyá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma arúqtuwaaó!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráíye. ⁶ uráítata Péрати-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érótini-wayukagaraqa áikuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

¹ móragaraqa aapinaa-naúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáámma ayákagitana máqe-uraiye. ² ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáámma atóbamakainatama aamá aminétae. ³ Ítuma ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna ⁴ waayúkayabama ítama yimónariye: “ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínama kanaarárábiyo? táígoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikkae. ⁵ ítirawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummyá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma arúqtuwaaó!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráíye. ⁶ uráítata Péрати-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érótini-wayukagaraqa áikuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápo-annagaraqa Káárirri-nokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe. ⁸ Káárirribake Yúriabake Yérútaárebake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááiranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéí-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe. ⁹ waabámmá taíbaq áikumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápo-annayabama timá yímikaiye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. ¹⁰ netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukua inéta urááe. ¹¹ ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karápoata marabí wenópaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánùqtuni áanikoma máane.” tewana ¹² áá yiwááagurena “paáti mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráiyé.

Ítuma wení iyápo-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkápikena wenópaqa irááe. ¹⁴ tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráiyé: “tiké mánoe. ké timá tíménaq wataá-wataa aabarokáq mó-tinoe. ¹⁵ kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyaraiye. ¹⁶ yááyai-kayukati yíwíqa maaráuma wáiyé. Tááímoni aúgen-awíqa ámikena Pítáa téna yaráiyé. ¹⁷ Yémityaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqa yímikena Póáánéti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyón-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye. ¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tó mááti ááyarena Yémíti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba wataá-wataa tin-náqá ááyarena ¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-i-náqá aúkáiye. yááyarena ²⁰ Ítuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kététa “webó-áágómá máiyé” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawanaboana Ítuma iyápo-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye. ²¹ ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aúnn-ááímmá kéiyé.” téta iréta áwíqme inéta irááe. ²² Yérútaárebake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúnoabaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máiyé.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóni aboágaráq wemá maqné-kúti-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata ²³ Ítuma waayúkama yááyarena tiráiyé: “náaraq umá webó-wámá wenamááriq kanaaráq kéwaqtuwaiyo? ²⁴ ááqibo móra-marúkoma yáíkkaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóni waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkkaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamááriq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷ waayúkama imaamu-nákóni naaupáqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóni aboámá yáqtoqma ánnáma ámiqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye. ²⁸ áraimma kétima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awíqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ ááqibo waayúkama Áánùqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóni negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqma aónaniye.” téna tiráiyé. ³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáiyé” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáeqmá-ítái-áípi tiráiyé.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátpáqa máeta wemmá ááyaraae. ³² yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápqá maraq máeta timá ámikkae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³ Ítuma tiráiyé: “ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?” téna ³⁴ maraq máe-kayukama karáqma kéyimonena tiráiyé: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa máae. ááqibo ³⁵ Áánùqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibáqa ketimánaqa ketinóma miyé.” téna tiráiyé.

4

ayumma ubín-nákóni waéqma itái-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yimitata òriq umá aarukáqá yorupamá áikutaawana wemá nópi-káárebí nópi ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ² ááqibo Ítuma wení iyápo-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapi tiráiyé: ³ “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayumma iyaabítaaqa ínínapoana kóurena ⁴ ayumma iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe. ⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana

pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ ááqibo ánúqa íma wáitana aabaúma utáitana aayákaguraiye. ⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkaapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyé. ⁸ tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé: ⁹ “ááqibo aáqa wái-nakoma itáino!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itai-áíqtábá ítama aónarae. ítama aónaawana tiráiyé: ¹¹ “keráwáqá kenamáa Áánûqtuni márûqtabama waéqma itai-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itai-áípi íma kéitaawana ¹² Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó ikáonaae.

aónáiq-aonaiq kéeta íaonaoe.

itaíq-itaíq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana iyakoma íma tágaginiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápikekáráqá waeráné oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa unnae.’”

téna tiráiyé.

Ítuma ayummá ubín-nákóni aúpáq-watááqón áaimma tímá yímikaiye.

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáabaq tiráuna waéqma itai-áímmá íyaq kéitaa? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itai-áímmá itánó? íma itéqa íma itánóe.” téna tiráiyé: “maami waéqma itai-áíkoní áaimma miráuma wáiyé. ¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyé. ¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. ¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yikamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbó kégaitata yinaaémma kéumayikaae. ¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitapoata óqtamma oótakaraqa kéyikaipoata kéqokeq-yaqtaqa kéyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kaáyakaitana arammá yirukaqá íma itáiyé. ²⁰ ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé.

iramá kúraqma táqaniye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataqaq ómmá kamá yupayo ínata aónaoe. ²³ aáqa wáina-nakoma itáino!” téna tiráiyé: ²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataqa káqo-wama mayániye.” téna tiráiyé.

kéitorain-ayukoni waéqma itai-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruraq wáiyó? maaráuma wáiyé. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqa uréna ayúkóni óq-mayaima ikemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágáama itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma itaraiye. náaraq umá pááq kéiyó? ²⁸ maragómá wenamáárlq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árúma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqgamma kéutena mú mikáq kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ nai-kánaámá arammá ábuma kamágitana kégariye.” téna tiráiyé.

pááqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruraq wáiyó? minnáyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnó? ³¹ maará kéiyé. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma jaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá íréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miráráá kéena wenópaqa mirá kéiyé.” ³³ téna

wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itai-áímmá taíbaqa timá yímikaita ááqibo waayúkama itáawanama wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itai-áíkoní áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwáágoma ánatariye.

³⁵ aabaúmá karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyi: “meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataae!” titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Ítugarqa nópi-káárebí péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqté urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa óriq umá kéitana káárenobaqa nokómá óriq umá ya kéogiraitana ááqibo ³⁸ Ítuma nópi-káregóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáutureta tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?” tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyi: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana ⁴⁰ Ítuma tiráiyi: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá ikéitaa? íyaq tágauraiyo?” titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

5

Ítuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakariye.

¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátinêti-marukaqa irááe. ² irááwana Ítuma nópi-káárebíké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-mátiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aibonaaobaqa uréna ³ máátíq-máatiapaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma ikégutomiye. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá yéire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááriq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráiyi: “Ítuo, emá Áánúqtuni áanikoma máane. Áánúqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyi. kemmá nóna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!” ⁸ miráuma kététa Ítuma tiráiyi: “kuti-áágó, wenaúnobake yáubaa! ⁹ enáwíqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwíqa Waabámáunatae.” téna ¹⁰ tiráiyi: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba ikétikaitaae itaa timátikao!” titana ¹¹ taíbaq-poma anuraqá kénaawana ¹² wemá tiráiyi: “timá tóminataa mi-pógóni íyaqnoabaqa pékonunatae.” titana ¹³ Ítuma tiráiyi: “pékorol!” titata yáubareta pógoni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nópi péketa pukurááe. pukurááwata ¹⁴ pórawaqti yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe. ¹⁵ Ítunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtógaraga maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. ¹⁶ ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógoqtabama timá yímikaawata ¹⁷ Ítuma timá ámikkae: “ketáái timááppe kóáo!” tewana ¹⁸ Ítuma nópi-káárebí kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyi: “etê kóonaare.” titana ¹⁹ Ítu tiráiyi: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkgaraga yauweré kóáo! uyátarai-nakoma emmá umákai-qtataaqtaba timá yímiyo! wemá íraqóniq umákaitaba timá yímiyo!” titana ²⁰ kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítarawana yáaqa karáiyi.

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakariye.

²¹ ááqibo Ítuma móragaraga meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenópaqa áikutaae. ²² áikutaawana móra-nakoma Yááirati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonena arupi yauwaguréna ²³ tiráiyi: “ketiyáámúkoma képukiye. emá ayáánapo ánekukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yinónó?” titana ²⁴ wegáráqá kóuraiye. waayúkama óriq umá yaayorupamá wenanaaeépaqa wakéta wekáqá áikutaawana ²⁵ móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritimáátiráqá ákaraitana ²⁶ netuqyaa-tótáá-wayúkámá óqtamma áwáqnaa íyábá yímimanibo kárimá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguráiyi. ²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama itárena yaayoruparáá-kayukagaraga ya máena auyánánóbáqá ítaráiyi: ²⁸ “Ítuni unáákáqtómma ánekukuqa onanamá ketí kárimá étikaniye.” téna wení unáákáqtómma ánekukuqa uráitana ²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení kárimá atóbaguráiyi téna ítaráiyi. ³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyi: “náawa ketí

unáákáqtóraqa ánekukuqa uráiyoo?" titata ³¹ weni iyápó-anna-wayukama tirááe: "yaayorupamá áikutaawa yimónarema nōraq itaa tirááno? 'náawa ánekukuqa uráiyoo?' " tewana ³² Ítuma paá abáá-urena ánekukuq-nakoma aónane Inana ³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana itáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qtatqaaqa Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráiyee: ³⁴ "ketiyáámúko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá itaraanaboana ení karímá érakariye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye." ³⁵ kētitata waayúkama Yááratini naaópake iréta timá ámikaae: "enayáámúkoma pukuráiyee. aúba-naqtaba ibáqyuwaaoo téq timá ámiyo." tewana ³⁶ Ítuma yetí watáama ibáqyukena tiráiyee: "áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!" ³⁷ téna tébakaq-wayukayabama tiráiyee: "máaro! tinaaépaqa íma yeró!" titata Pítáa Yēmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. ³⁸ kóureta aapinaa-naaópake anónakoni naaópapa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyarae. ³⁹ naaúpaqa pékena tiráiyee: "nōraq owata wááqa kéyoo? nōraq owata ibiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyee." titata ⁴⁰ waayúkama kaaqaari kētene téta wíraama urááwana tiráiyee: "máápaqa yaúbaaro!" téna iyápógoni aboágaráqá anógaraga Pítáagaraqa Yēmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹ weni ayáákaqa yáqtokena tiráiyee: "taritá kúmi!" maá-kátáágóní áaimma miráuma kétiye: "inaarúgó, ké ketúo itóaaol!" ⁴² titana itó-urena uréire uráiyee. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa óriq umá karáitata ⁴³ Ítu akoqnáá umá tiráiyee: "waayúkama ítima-yimero." téna timá yimikiaye: "maan-ináárúmá aáwaqa amiyo!" téna tiráiyee.

6

Náátáretibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata weni iyápó-annae wenanaae wakááe. ² áaqiboo Tabaatiráqá aapinaan-naúpaqá wemá aapinaammá kētima-yimitata netuqyaa-káyúkámá itáawana yáaqa kaitata tirááe: "maan-nákómá náakakenaq maan-áápináámmá matáiyoo? nóikaan-itaigoma ámitanq matáiyoo? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaiyo? ³ wemá káámúqtaa-naqiye. Máriaani áanikoe. wenábâkon áwíqa Yēmiti Yóteti Yúqtaati Tááimonigaraq wáiyee. wenáukoyaama ketáágaráqá kémaae." téta weqtábámá áá awááguraawana ⁴ Ítuma tiráiyee: "Áánúqtuni watáá-wataa-nakon áwíqa máqte-mapaqa anómma uwíniye. áaqiboo wenamáápaqa weni wáátigogaraqa wenánnágaráq kíkqa anómma íma kéuwiye." ⁵ téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa áaqiboo pááqya-kari-wayukama ánekukena yetí karímá atóbamayikáiyee. ⁶ áaqiboo waayúkati yiyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma itárapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma weni iyápó-anna-wayukama timáyikáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kētima-yimiye. ⁷ weni iyápó-annama títaupake kaayaqá yáayaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyikariye. kuti-ááqómmá kanaaráqá waqtuwaigáae téna imaamuma yimikena ⁸ tiráiyee: "koéqa taibaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamáama unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! ⁹ maqné-áitáúq-ánáámá kanaaráq éra áaqiboo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaarol!" téna ¹⁰ timá yimikiaye: "móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpaqá wáero. ¹¹ áaqiboo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqti wátáama íma itétama mi-márágóní kaitógomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwayianama yetí negi-yáqtááqá paá wániye." ¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: "waayúkaq, keráwáqti kebó-yátáápike waerááro!" téna ¹³ taibaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikarae.

Yóóane nommá perái-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannááyaba Éróti anómma yabikái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwíqa anómma utáitana ítaraiye. yáimma-wayukama tirááe: "Yóóane nommá perái-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugaráqá kéiyee." tewata ¹⁵ yáimma-wayukama tirááe: "Íráiyamiye." tewata tébakaqa tirááe: "naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyee." tewana ¹⁶ Éróti itarena tiráiyee: "Yóóanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uráiyee." ¹⁷ téna áaqa itarena aaniboo wemá weni waayúkama Yóóaneqtabama naayóbáqá timáyimikaitata uréta Yóóanema yáqtoqma kaarabútiibi ánnama kútaane. miráipoana Yóóane kaarabúti matáiyee. Éróti ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Éróti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba ¹⁸ Yóóane naayóbáqá tiráiyee: "enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaal!" ¹⁹ miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóóanema Ikámma puúnéna kéiyee. áaqiboo íma kanaaráqá ikamíniye. ²⁰ Éróti Yóóaneqtabama áaqa kégaitana Yóóaneni kateko-ááitábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaripoana Éróti kawáá umákaraiye. Yóóaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kēitaiye. ²¹ mi táoqa Éróti weni marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa weni

maqne-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yimikaitana ²² Erótiatini ayáámúkoma imá yamáyíkaitana Éróti amuqá marakéna tiráiyé: ²³ “emá akáinaama itama tímónaao! itama tímónenaqa aménúne. kemá yabikáuna-yataaqtaba tinaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma itama tímónenai-yataaqa aménúne.” titana ²⁴ wemá yáubarena anóama itama aónaraiyé: “nóiqtabawaq tímíyó ténúnó?” titana anóama yauwéqma tiráiyé: “Yóáne nomma perai-nákóni aqnóné.” titana ²⁵ ayáámúkoma páátákáá kóúena Éróti máipaqa iréna itama aónena tiráiyé: “Yóáne nomma perai-nákóni aqnómámá táápepi tímíyábá kétikaiyé.” titana ²⁶ Éróti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana ima kaaqaarí téna ²⁷ páátákáá weni kawáá-náqá tímá ámikaiyé: “aqnómámá ko mamé iyo!” téna tímákáitana kóúrena kaarabútibike aqnómámá ko aráqmena ²⁸ táápepi mamé iréna inaarúgómámá má ámikaitana inaarúgómámá anóamma ámikaiyé. ²⁹ miráitata Yóáaneneni iyápó-annama ítátuweta iréta aráaq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Éróti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóáne pukáipike itó-uraiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yimitata narááe.

³⁰ Ítuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniq aráátababi máqten-aimma tímá yimikaataba tímá ámikaae. ³¹ ááqibo taíbaq-wayukama kéyewata Ítuma weni iyápó-annagaraqa aáwaqa ima kanaarâq naráámiye. ima narááwana Ítuma iyápó-annama tímá yimikaiyé: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúnatae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagáinoe.” titata ³² nópi-káárebí yenamáá Ítugaraq kaqmáápaqa kóurae. ³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáápaqa irááe. ³⁴ Ítuma nópi-káárebíké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayíkaraiyé. yetí yabi-í-náqá ima máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaaan-áápináámmá kétima-yimiye. ³⁵ aaqá ékitata weni iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana ³⁶ emá tímá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpaqe ko meyámmá máyáaro.” téta tewana ³⁷ Ítu tiráiyé: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá itama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká áiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiyé.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyé: “yammá nôraq umá wáiyó? ko aónaaro!” titata aónatuweta tímá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákárâqá wááe.” ³⁹ tewana Ítuma weni iyápó-annama tímá yimikaiyé: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra tímá yímero!” titata ⁴⁰ aramámá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyááákárâqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae. ⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákárâqá maténa wíyôkaqa karâqma káonena amuqá makéna nunamupí “tikáiyé” tiráiyé. tiréna yammá kíqtíraaq umá weni iyápó-annama yimikaitata yemá waayúkama yimikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáikaq umá yimikaiyé. ⁴² yakaráq noyáákaraq yimikaitata máqte-kayukama nátuweta yímúqa yaitata ⁴³ weni iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma áiqma áiqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ôgiqma áiqturaae. ⁴⁴ yagaróqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiyé.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá weni iyápó-annama tímá yimikaiyé: “nópi-káárebí Be-qtáirapaqa meran-ábápâq-ágináúpâqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaáeakaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá tímá yimikaiyé: “kóoro!” téna tiráiyé. ⁴⁶ tímátuwena anuraqá nunanummá mú tiráiyé. ⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káárebí nokaayúkóni aúkáapimma mááwana Ítuma wenamáá iyuwéna marabí máqe-uraiyé. ⁴⁸ uwááqoma ôriq umá kéyoraitata weni iyápó-annama nópi-káárebí ima kanaarâq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana ⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbâqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyé: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna ⁵¹ nópi-káárebí yeté pékaitana uwááqoma yoqmá ánataguraiyé. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taítawaa kéiyé. ⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá íkéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uraiyé.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiyé.

⁵³ nokaayúkóni meran-ábápâq-ágináúpâqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópi-kááremá ánnáraqa kútaae. ⁵⁴ nópi-káárebíké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta ítaraae. ⁵⁵ ítareta máqte-marukaqa uréta kari-wáyúkámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe. ⁵⁶ máqte-mapapa Ítuma uréire uráipaqa naa-márúkaqa yópâqá máqtepaqa waayúkama yetí kari-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe:

“ayúwénata ení wáqtôraqa kari-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánêkuyowana yetí karímá éyíkaitata atôbaguraae.

7

áitaubikoni aapinaammá

¹ Pérali-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áikutaee. ² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ ááqibo Pérali-wayukagaraq máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yetí yítaubikoma tímáyimikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. ⁴ keqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye, yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawimná tete iyábá taawemá tete iyábá kéqokeq-yaqtaaq tete iyábá miráuma tete kéoe. ⁵ miráitata Pérali-wayukama aamá aúmatan-aimma yiráati-kayukagaraq Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yawuwéqma tiráiyé; ⁶ “Áítáíya keráwáqtábámá áraimma tiráitaaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyé.

Áánûqtu kétiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwíqa múte kéyauyoe. yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápike kétiraatewaq yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwíqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaarâq íniye.”

téna agatáitata ⁸ Ítuma tiráiyé: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataaq keráwáqti tinaaeapaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna tiráiyé: ⁹ “keráwáqti maníkóni watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae. ¹⁰ naayóbáqá Móte tiiráiyé. ‘enabommá enanókaraqa kaayone umá yíwíqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaaol! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tíanama arááqá íkamínana puíniye.’ tiráitaaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóqtabama tímá-yimena ‘kemá íma kanaarâq tíménúne. tímúna-yataaqá tíwaqnaa-yaqtaaq kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyé Áánûqtunnae.’ mirá ténama ¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqti aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wáí-qtátááriqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyé.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaq

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena tímá yímikena tiráiyé: “ítáaro! ¹⁵ máqte-qtataaq arunóbáqá kóinama íma kanaarâq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyé. ¹⁶ taáqá wáinaaqá ítáaro!” tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yawuwéqma tiráiyé: ¹⁸ “tébakaq íma ítáane umá íyaq keráwáqá ítaraao?” ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiyé.” miráuma Ítuma tiráiyé: “máqtemma nai-yáqtááqá kanaarâq nánoe.” ²⁰ móragaraqa tiráiyé: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqá waayúkama táíq umá kéyiraatiye. ²¹ aúpâq arunóbáké táí-ayuanamma íténa kebo-yátáákáriq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena ²² aaramá moyámmá yabitimá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaqá wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwíqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen ²³ maami-kútí-yátáákómá waayúkgoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiyé.

aaragóni arupi itaígómá

²⁴ Ítuma kóurena Tááya-marukaqa íréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba ikákaiye. ááqibo aúpâqá íma kanaarâq máqe-uraiye. ²⁵ móra-inikoni ayáámûkoma kuti-ááqôgáráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena paátákáá wenôpaqa íréna Ítuni aítaupi aipaq aguráiyé. ²⁶ min-ínikómá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tíríabake íréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké íréna Ítuqtabama egaa aráiyé: “ketiyáámûkoni arupiké kuti-ááqómá waqtuwaao!” titana Ítuma tiráiyé: ²⁷ “ááqibo áqnaabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketee. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiyé.” téna tiráiyé min-ínikómá tiráiyé: ²⁸ “téna. ááqibo íyán áraaqá yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” titana ²⁹ Ítuma tiráiyé: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-ááqómá enayáámûkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaaol!” titana ³⁰ wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá wáí-yááreráqá kanaarâq máitana kuti-ááqómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aibôq-nakoma atóbamakaraiye.

³¹ Ítuma Tááya-marupake Táiáranabaqa kóurena Táiáranabake Kááririnokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráíye. ³² iráitata tébakaq-wayukama aibôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá ikéitena íma arupú umá kítitata egaamá arááe: “ayáánapo ánekúinanama atóbamakaniye.” tewana ³³ Ítuma wegáráqá waabápiké áwíqme kóurena ayáán-amama min-aibôq-nákóni áararapi makéna wiráátima wikéna amáábiraq ánekúkenu ³⁴ wiyôkaqa aónarena karagikáráqá yumákáraiye: “yarótáyakaa!” wemá Áarámê-aipeke tiréna “íbaqta” tiráíye. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakaa. ³⁵ tiráitana páátákáá min-nákóni áararamma yarótáguraitana óyauqa oyaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye. ³⁶ miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaitabama ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata ³⁷ máqte-kayukama itáawanama yáaqa karáíye. yáaqa ôriq uma karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataqa katekoiq kéíye. aibôqnaabôq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taibaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

¹ pááqyamma anaáekaqa káqomma waabámmá anómma áikutaae. áikutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápo-annama yááyarena tiráíye: ² “maa-káyúkáyábámá tirummá kúumayikaunaboata keté kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa ikénaawaqa ³ kemá timá yiménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yiménatama yúnááimma ínóe.” titata ⁴ wení iyápo-annama tirááe: “kááyúq-mapaqibo taibaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taibaq mamá yiménúnatabiyo?” tewana ⁵ Ítu tiráíye: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma ⁶ tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yimituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánúqtuqtabama amuqá makéna “tikáíye” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápo-annama yímikaitata waabámmá yímikaae. ⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tikáíye” tiréna iyápo-annama yímikena timá yímikaiye: “yimero!” titata yímikaae. yímikaawata ⁸ máqtemma nátúwáawana yímúqa yaráíye. taibaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyááámmá (4,000) nátúwáawata ⁹ iyápo-annama ábúpuma araagtáma abapaké kaayaq-únápi áiqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰ timátuwena nópi-káárebí iyápo-annagaraqa péketa Táámánútaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónarae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kéteta ítama aóna-aona urááe: “wiyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana ¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráíye: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéte? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna ¹³ yeqtópake yiyuwé kóurena nópi-káárebí móragaraqa pékena yanaapáq aginááúpáq kóuraíye.

Pérati-wayukagaraq Érótni yammá itorai-yáqtááqá

¹⁴⁻¹⁵ Ítuni iyápo-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárebí wáqe-uraitana Ítu tiráíye: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itorai-yátáákáraq Érótni yammá itorai-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata ¹⁶ minnýaba watáá-wataa ye-iyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétiyo? yammá íma wáitana mirá kétiye.” tewana Ítu yetí watáayabama itarena ¹⁷ tiráíye: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama watáá-wataa kéte? íyaq ítarao? póraanabono? aibôqnaabôq kéoo? ¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaao? tááramma wáimma íyaq kéitao? íyaq taákaqa makááo? ¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taibaq-waayukama kíqtí-giti umáyikarupo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqto-ááwáqá áíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe: ²⁰ “áaqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyikarunata nôraq umá unáápí abúpuma áíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe. tewana ²¹ Ítuma ítama yimónariye: “paá íyaq arútama itaraanabiyo?” téna tiráíye.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwíqme Ítunopaqa iréta ega arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” téwana ²³ Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márúpake áwíqme kóurena aúrapi wiráátima wiqmakéna ayáánapo ánekúkenu ítama aónariye: “ára káonaano?” titana ²⁴ min-nákómá káonena tiráíye: “kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana ²⁵ Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana

máqte-qtataaqa káonaitama ²⁶ Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márúpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétiye.

²⁷ ááqibo Ítuma wení iyápo-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe: ²⁸ “yaímma kétee emá Yóáane nommá pékarakai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráiyá máane téta kétee. tébakaqa emá Áánúqtuni wataá-wataa-nakomone kétee.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye: ²⁹ “keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánúqtuni auyánámmá Metáiyá máane.” titana ³⁰ Ítu timá yimikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábáqáráq wemá puíntabagaraq timá yimikaiye.

³¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápo-annama miráuma kéyiraatena timá yimikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráq anaaéma umátiketa tikamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.” ³² miráuma abarokáq titana Pítaa ítatuwena Ítumma áwíqme nékaqa mó áá awáágítana ³³ ááqibo Ítu wení iyápo-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaaol! enaúyánámmá paá waayúkagoni auyánámiye. íma Áánúqtuni auyánámbo!” ³⁴ timátuwena wemá wení iyápo-annama waabákáráqá wenópaqa yááyaraiye. yááyarena timá yimikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwi-yatááqtábá kéyuwenawaq wení máárípuma múte kémayena tinaaé mamé yino! ³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí áté-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa auyokinama nóraq iníyó? ³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyáníq iníyó? ³⁸ ketí wataáyabama íbêqa kebo-yúpááráqá keqtábá ageamá ínaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyé: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánútuma kawáá kéi-kanaama akoqnááqaraqa yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma káqowaraa aúkéna táqaguraiye.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yémitigaraqa Yóáanekaraqa yíwíqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³ wení unáákáqtóma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴ mirá umátuweta Iráiyá Mótetigaraqa Ítugaraqa wataá-wataa kétéwata yimónaraawana ⁵ Pítaa tiráiyé: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqóniq kénataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnae. mórama Iráiyanna taróq onúnatae.” titana ⁶ yáaqa karáitata Pítaa tñn-aimma íma ítaraiipoana mirá-tiraiye. ⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: “túkái-ketaanikoma máie. máinaraq wenáama itáaro!” ⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónarae. ⁹ anuraké kukááwana Ítuma timá yimikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaarác timá yimero!” titata ¹⁰ wenáama itareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba wataá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-ainabiyo!” téta ¹¹ Ítumma ítama aónarae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Iráiyá áqnáabaqa yíniye.’ nóraq itatác mirá kéteo!” titana ¹² Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Iráiyá áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiye. ááqibo nóraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánúqtuni agamatán-áípi mirá kétiyo? ‘wemá anón-aíqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’ ¹³ titaqá kemá kétima-timune. Iráiyá wágáábaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánúqtuni agamatán-áípi tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekác urááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kuti-ááqóqáráq-íyápoómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápo-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtópaqa áikutaawata yimónarae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápo-annagaraqa aagaren áaimma kétéwata

15 waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. 16 Ítu wení iyápó-annama Ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?” titana 17 waabápíké móra-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, ketáanikoma enópaqa áwíqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana aamá íketitana 18 kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuuaitana wemá áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá óriq kétena arááteru-teru kéiyé. kemá ení iyápó-annama Ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá arupiké waqtuwáno téq itáunata kanaarácq íma waqtukááe.’” titana 19 Ítu tiráiyé: “íma itáa-araakotaama mááe. nóraq umá yupaawaq keráwáqté mánuno? keráwáqtí ítai-yataakoma tíbó kégaitaqa nóraq umá yupaawaq miráuma ónúnó? iyápóma áwíqme kekáqá yero!” titata 20 iyápóma áwíqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyé. 21 Ítu wenabómmá Ítama aónaraiye: “nóraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?” titana aboámá yauwéqma tiráiyé: “pááqyan-iyapoma máikakene. 22 taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámíta ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaarácq énnaraq tiwáqnaa uwo!” titana 23 Ítu tiráiyé: “náawabi keqtábá arupi Ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaarácq íniye.” titana 24 aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: “kemá tirupi kéitauo ketí itáágómá pááqyamma itáígóqtábámá tiwáqnaa uwo!” titana 25 Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áikutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyé: “aíbóqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaao! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana 26 wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguraiye. yáubaraitana iyápóma pukurenaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe: “pukuráiyel!” tewana 27 Ítuma ayaámma yáqtoqma awaútítana itó-uraiye. 28 Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpácq ítama aónaraae: “nóraq itatáá ketáámá íma kanaarácq waqtukáunataabiyo?” tewana 29 tiráiyé: “nunamunápó maa-wáin-áágómá kanaarácq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaarácq waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyé.

30 mikáké kóureta Kááiribaqa kégowata waayúkama itánéowana Ítuma itaíyábá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyé: 31 “Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-íniye.” titata 32 wemá tin-áákón áimma íma itareta íkaqtíq uréta Ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyó?

33 Káperanabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta watáá-wataa tirááo?” titata 34 timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq iyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana 35 Ítuma maraq maéna itaupaqe kaayaq-iyápó-ánnáágómá yááyarena tiráiyé: “ítáaro! áqnáabatata akáina-nakoma aqtóóbáq maíno! máqtekoní maqnémá auráino!” tiréna 36 iyápóma áwíqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé: 37 “móra-nakoma kebóana maaráá-iyápómá yabíraakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikenenaraa kenamá íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabíra Kane íniye.” téna tiráiyé.

namurommá íma maénama aanábómá máiyé.

38 Yoáane Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwíqra tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónareta timá ámikaunatae ‘éqaaol’ ímira-uwo!” tirétaa ení iyápó-annabike íma ketááté íma máitataboataa mirá-tiraunatae.” tewana 39 Ítu tiráiyé: “ímira timá áméró! ‘éqaaol’ ítero! ááqibo ketíwíqa yáinapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaarácq tñiye. 40 ááqibo íma namuroíq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. 41 ááqibo keráwáqá Ítu Káriqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtatabóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena tiména wení íráqó-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiyé.

Ítun anaáé waráí-yátááqá mamá taitawaa kéiyé.

42 Ítu tiráiyé: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááimma aráátínana min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínana minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íniye. 43 ááqibo tiyáákoma táíqo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma araráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqómma keráwáqá tagagurai-marukaqa wínoe. kaayaq-áyaákaráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá 44 irabí wínoe. 45-46 ááqibo aítaukoma táí-apima áwíqmena kéwinaama tinaaépaq yuwánéqa títauqa araráaro! kímora-aitaukaraqa mú

mikákáá íráqõmma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áitákáráqá márú mikákáá táigoma ína puibáqá winóe. ⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwánéqa túramma kubíqtúwáaro! Áánúqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqõmma yínéqa kaayaq-áurákáráqá márú mikákáá táigoma ínaq puibáqá irabí winóe. ⁴⁸ pui-márúkáqá marikómá íma ánatánana írágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹ úmá irabí agatuwáinana anaaékaq yaímma íráqõ-qtataaqa paá wániye. móraiq umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímma íráqõ-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ ááqibo umá ikaaq kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaaqá íma tñnana móinapo móragaraqa átê íniyó? miráuma tirupí umá-uráá-qtatááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!" téna tiráiyé.

10

ánákoma ayuwaíyábámá Ítuma timá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata ² tébakaq Pérati-wayukama wenópaqa íréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: "ketáái monoq wataábi yaaguyabí-áipi awaaikómá wenánákoma kanaarác ayuwániyó?" tewana ³ Ítu ítama aónarena tiráiyé: "Móteí nóineq timá tímikaiyo?" titata ⁴ yé tirááe: "Móteí tiráiyé. 'akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánákoma kanaarác ayuwániye.'" tewana ⁵ Ítu tiráiyé: "kaúbíq uráápoana Móteí miráuma timá tímikena agatáitana ⁶ áqnáabaqa Áánúqtu ímira-uráiyé. Áánúqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá ánákogaraqa taróq uráiyé. ⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánákote iyikááyata kónanarata ⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímorogoma aúemma mániye. ⁹ ááqibo Áánúqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe." titata ¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹ wemá tiráiyé: "ánákoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánákoma agaemá amíniye. ¹² keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye." téna tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Ítunopaqa ánékuku ikáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áa yiwááquraawana ¹⁴ Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráiyé: "paá máaro! iyápóma ketópaqa kanaarác kéyee. áa íma yiwááqoro! Áánúqtuma kawáá kéi-maruqa miráráá umá iyápógoni márúqa wáiyé. ¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánúqtuni wataáma iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánúqtuma kawáá kéi-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéténama íma kóine iné." téna ¹⁶ iyápóma yirákéna iyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: "eqtábámá íráqõniq umákaniye." mirá téna íráqõn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí arayutaumá aténa ítama aónaraiye: "íráqõ-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagená tágagigoma mayánááq únabiyo?" titana ¹⁸ Ítu tiráiyé: "nóraq itaa keqtábámá íráqõne tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánúqtu wenamáa íráqõmma máena kéiyé. ¹⁹ emá máqtemma yaaguyabí-áímmá itaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! iyamakaao! waayúka ikámma puyónabo! íkamuwó! moyámmá mayáánabo! imayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yiwíqa múte yauyuwó. kaqtó umá yabíqyikaao!" titana ²⁰ anó-nako tiráiyé: "yirááti-nako, maa yaaguyabí-yatááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbékaraqa kaqtó kéune." titana ²¹ Ítu aónaraitana wenaúyanámmá wenópaqa kóuraitana tiráiyé: "kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wáikayukama yimiyo. yiména Áánúqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!" titana ²² mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. ²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme íré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: "anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánúqtuni-marupaqa umaagáráqá kóiniye." titata ²⁴ iyápó-annama wení wataáyatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyé: ²⁵ "oótiraa-kakoma (káámo) waigóni-aapi péránéna inikáámá oóta-nakoma Áánúqtuni márúpaq uínénama kamáa ániye." titana ²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tirááe: "náawa kanaarác perániyó?" tewana ²⁷ Ítuma karáqma káonena tiráiyé: "ááqibo uma-yatááqá waayúkama íma kanaarácá ínana Áánúqtu kanaarác íniye." titana ²⁸ Pítaa tiráiyé: "ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae." titana ²⁹ tiráiyé: "ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa

yuwánénama awaaóamá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anógaraqa yuwánénama ánikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókaráq yuqmá ánatatuwenama³⁰ móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naamá taíbaq mayéna awaautáama ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútáama aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aúkaraqa mayániye. mayéna anaáeka-kanaama íma ánatagená tágagigoma mayániye.³¹ íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení puýábámá tiráiyé.

³² aapaqá máeta Yúrútaárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa óriq umá karáiyé. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáarena máqtemma yínê-qtataqa tímá yímikáiyé:³³ “aónaaro! Yérútaárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágáráqá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnama aminéta aa ítai-wayukama yimíyata³⁴ weqtábámá makatéta wiráati wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamiyana puyéna kaumo-yúpámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiyé.

Yémityaa Yóáaneti Ítama aónaigoma

³⁵ Yémiti Yóáanegaraqa Yéberen ánikoma wenôpaqa iréta Ítama aónaraaye: “yiráati-nako, móra-yataaqa Ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyé:³⁶ “tikái-yátááqá nóraq umátikanuno?” titata³⁷ tirááye: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápqá maraq máyaakae. meran-áukápáqá maan-aukaapaqa anó-kayukati yibíqtátárq maraq máyaakae.” teyana³⁸ tiráiyé: “Ítama aónááya-qtataqa kenákámá íma Ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaarácq náyóyó? kemá peraúna-yataaqa peráyóyó?” titata³⁹ tirááye: “kanaarácq mirá-oyuye.” téyana tiráiyé: “keqnáámmá kinnamo naúna-yataaqa náyóye. kinnamo peraúna-yataaqa peráyóye.”⁴⁰ áaqibo ketukápáqá kemá íma kanaarácq ‘maraq máekao!’ tenúne. Áánuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama Ítaraawana Yémityabama Yóáaneqtabama iyámma uráitata⁴² Ítu yááyarena tiráiyé: “aa ítai-wayukagoni áaima keráwáqá Ítaraae. yetí uyátarai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náapaakaraqa imaa-mugárácq-áimmá kétepoaq⁴³ kéqnáwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwáqnaa íno!⁴⁴ mú mikákáá áqnááemma mánae téna kákainanama máqtekonu maqnémá maino!⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa iyábá íma kukáibo máqtekoma yíwáqnaa umá wenamááríq uyéna yauwéqma meyáníq ínena kukáiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati ánikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana⁴⁷ Náátárétibake Ítuma kéyataitana Ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiyé: “Ítuo! Tébitini ánikool! keqtábámá arummá umátikaaol!” titana⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awááğureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiyé: “Tébitini ánikool! arummá umátikaaol!” titana⁴⁹ Ítuma paá máena tiráiyé: “ááyaarol!” titata aúra karopágurainakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaaol!” tewana⁵⁰ unáákáqtóma ámuraake kabekabe umá káyutuvena itó-uma Ítunopaqa iráitana⁵¹ Ítuma Ítama aónaraaye: “akaígómá nóraq umá umákanuno?” titana tiráiyé: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana⁵² “kóaaol!” téna tiráiyé: “enarupi Ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaarácq káonena Ítuni anaáépaqa pari-páriakaqa kóuráiyé.

11

Ítuma Yérútaárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

¹ áaqibo Yérútaárebaq waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Ítuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá tímá yímikáiyé: ² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-arááqá ayúqma áwíqme yekaaol! ³ áaqibo móra-waigoma aónéna ‘nóraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátarai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu aminíye.” titata⁴ yenákkámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata⁵ tébakaq-wayukama Ítama yimónaraae: “nóraq kéoyo? nóraq itaka min-arááqá káyuboyo?” tewata⁶ Ítuma tímá yímikain-aimma yauwéqma tímá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe. ⁷ oóti-araaqa Ítunopaqa áwíqme iréta yetí unáákáqtóma oóti-araa-amuraqa akéta Ítuma ámúraqa kéyataitata⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtóma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta

aakaqá ákaraawana wemá yínitaba mirá-umakaraae. ⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaáé ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáána yi-nákoqqtábámá anón-yatarai-nakon áwíkaq kéyenanana Áánúqtu amuqá kémarakaiye. ¹⁰ Tébiti ketibotáámá weni kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwíkaq weni yabi-í-yátááq Áánúqtuo, wemmá íraqôniq umákaao! ya-matiyuwaaol!” mirá-timatuwaawana ¹¹ Ítuma Yérútáárebaq utáíye. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Bétqanibaqa weni iyápo-annagaraqa kóuraae.

Ítuma arammá íma wái-qtagama áa awááguráíye.

¹² aaq iraráimma Bétqanibake yauwaré kéyewana Ítuma áa-yaitana ¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtaákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtabámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. ¹⁴ Ítuma yaaya-magómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyaíno! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!” titata weni iyápo-annama ítaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémarawana yemmá Ítuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. ¹⁶ máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótaweyatawe urááe. ¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Áánúqtuni agamatán-áipí agataíye! ‘keti naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo keti naaúpaqa moyá-káyúkágóni naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’” titata ¹⁸ uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráq ítaretá Ítuma ikamiyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma weni aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáíye. ¹⁹ ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebaqe kóuráíye.

kopaakáá-qtágóni wátáagoni áaimma

²⁰ aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútúqa aayákagurena ánúpake aayákaguraitana ²¹ Pítáa aákaqa mákena tiráíye: “yirááti-nako! aónaao! emá áa awááguraana-yama aayákaguráíye.” titaana ²² Ítu tiráíye: “ítaao! arupi Áánúqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánaa ²³ maan-ánuyábámá náawabi tíniye. ‘anugó, itó-uma únópi pékaao!’ tíyanama arupi káqon-ayuanamma íma wáinama wenáimma pááq ínín-aikoma mirá-umakaniye. ²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánoé. ²⁵ ááqibo nunamummá kétéyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikáiyáqa týámma kéinaqa týámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánúqtu keráwáqti kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. ²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqti kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánúqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma weni náapaaqtabama timá yímikáíye.

²⁷ Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráq anó-kayukagaraqa wenópaqa íréta ²⁸ ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátááriqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikáíyo?” tewana ²⁹ Ítuma yauwéqma timá yímikáíye: “móraiqa umá kemá móra-yaqtaqa kímorama ítama tímónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaqa kemá nói-naapaakararaq kéyunopoqaq timá-timenune. ³⁰ timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá pégyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikáíyo. Áánúqtu ámikáíyo? waayúkama ámikáao?” titata ³¹ yenamááriq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánúqtu ámikáíye tenanataámá wemá tíniye. ‘nóraq itata wenáama tirupí íma ítaraao?’ tinnataa ³² ááqibo ‘waayúkama ámikáae’ tenanataámá waayúkama iyako táíq kéinata yé máqtemma Yóáneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánúqtuni wataá-wataa-naqa aúkáíye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata ³³ Ítumma timá ámikáae: “íma ítaunatae.” tewana Ítu tiráíye: “móraiqa umá kemá keti náapaaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráíye.

12

uqtékáán-áráqtkóni kawáá-nákóni waéqma itái-áímmá

¹ timátuwena waéqma itái-áímmá timá yímikáíye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtkómmá yoqmakéna kurumá umá lkútena arammá ígáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-namma taróq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikáíye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana ² arammá ábúma kaitana kuqti-kánááráqá wemá weni maqné-kánókomá timákáitana

tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé kóuraiye. ³ kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ ááqibo yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqñókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵ yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámówana pukáíye. miráuma keqñáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ ááqibo yókóni aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá aúyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷ yabi-í-wáyúkámá tirááe: ‘minná yókóni aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámmá yómmá mayánúnatae.’ téta ⁸ ikámówana púitata arááq-auma yónaamupaqa yaúma iyaabótukaae. ⁹ ááqibo yókóni aboámá nòraq ínáyó? wemá yabi-í-wáyúkámá yikaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye.’ ááqibo téna ¹⁰ Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: ‘Áánúqtuni agamatán-áipi íyaq yoráutaa? mirá kétiye. ‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqne-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana ¹¹ maanná anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq áté kéíye.’ titata ¹² anó-kayukama waéqma itaigóni áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaramanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

¹³ tébakaq Péra-ti-wayukama Érótni wayúkagaraqa timáyimikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. ¹⁴ wenópaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánúqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánóqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kétene. miráuma kéyénataa ketáámá ítama káonaunataa. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaarq aménúnataabiyo?’ ” tewana ¹⁵ aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?” téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráíye: “nòraq itarq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata ¹⁶ maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaraqa náawani amammá áwikaraqa wáiyó?” titata yawwéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakonaae.” tewana ¹⁷ Ítuma tiráíye: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánúqtun-nama Áánúqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáíye.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráíye.

¹⁸ tébakaqa Táátúti-wayukama Ítonupaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Ítumma ítama aónareta tirááe: ¹⁹ “yirááti-nako, Mótetí aúbama agamatíkarena tiráíye. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánaakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóni ábákoma ánáakoma mayáino! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!’ ááqíye téna ²⁰ móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqñáabaqa yiwaaoámá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráíye. ²¹ pukuráitana ábákoma min-inímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-aoma keqñáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráíye. ²² tébakaq-watama keqñááníq urááe. ye-wátámá máqtemma min-inímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-iníkmá pukuráíye. ²³ pukuráiyapike itó-i-kanaama min-inímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!” tewana ²⁴ Ítu yawwéqma tiráíye: “keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áánúqtuni akoqñáágoma íma ítaraae. ²⁵ ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánútni kaqtó-wayuka auránoe. awaíkmá ánáakoma mórabí íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. ²⁶ ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kairáq máitana Áánúqtu timá ámikáíye. ‘kemá Áabaraama Ááítekima Yáakobouaati manikómá máune.’ téna ²⁷ wemá íma pukuráí-kayukagoni manikómá máibo wemá paá máí-kayukagoni manikómá máíye. keráwáqá arábaguraae.” téna Ítuma tiráíye.

mú mikákáá yaaguyabi-áímmá

²⁸ móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraíye. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabi-áínábiyo?” titana ²⁹ Ítu tiráíye: “minnáma Ítiráaeo-wayukaaol! ítáaro! Áánúqtu ketáái manikómá wenamá anómma utái-nakoma máíye. ³⁰ Áánúqtu keráwáqti manikóqtábámá tikaíno! wenópaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqñáágoraraqa máqtekaraqa weqtábámá tuyánámmá itaíyana tikaíno! maanná áqñáaen-aare-aimma ³¹ ááqibo keqñáámmá mórama kétiye. keráwáqti waaqókáq-nákómá keqtábaráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áikarátámá mú mikákáámmá wáitana maannaratati mú mikákáámmá yaaguyabi-áímmá

íma wáiyē.” titana ³² aapinaa-nákómá tiráiyē: “yirááti-nako, téna emá áraimma kétene. Áánûqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máiyē. ³³ máinana wenôpaqa auyánámmá kóinana arupikékáráqá aáqogaraqa akoqnááqogaraqa akáína ení waaqókáq-nákóqtábámá enamááriq akáiniq umá minnýaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraiyē. kéqoqeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámînanama maanná maqné-yátáápóana maaminnyaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraiyē.” titana ³⁴ Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráiyē: “emá Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáiyáqtabama ítama aónaraiyē.

³⁵ monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraiyē: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáiyáqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe’? kétewana ³⁶ ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráiyē! ‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiyē ketukápáqá maraq máao! maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’ ³⁷ keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáiya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráiyē. waabámmá yimuqá kémaráae ítaraae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiyē.*

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae. ³⁸ ááqibo wemá timá yímikaiyē: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqogaraqa uréire iyábá kéyikainata meyaníq í-márúpáqá kaayonéma umáyikaayaba kéyikainata ³⁹ aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta ⁴⁰ keqtoq-nóinítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kéteta yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraga íniyē.” téna tiráiyē.

keqtoq-ínikóni ámikai-qaqtaaq

⁴¹ monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáapi kémaraawana karáqma aónaraiyē. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáapi makááwana ⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréna kímora karogaron-óqtámá yawáapi makáitana ⁴³ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiyē: “aónaaro! kîn-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-ínikómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mütúqa ámikena máqte-qaqtaaqqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiyē.

13

anó-monoq-namma yawítíqiniqtaba timá yímikaiyē.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráiyē: “yirááti-nako, aónaaro! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqóniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqóniq kéiyē.” titana ² Ítu tiráiyē: “naammá máqtemma káonaano? maan-áón-ámmá yawítíqinana máqten-oqtakoma yawítíma okaq-okaqa iyaabóqínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániyē.” téna tiráiyē.

táigo-kanaama aíkaraqa yíniyē.

³ Ítuma Óribéti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa weté máeta ítama aónaraae: ⁴ “nói-taoraq mi-kánáámá pááq ínyô? nóin-awaameqyataaraq pááq ínyô? minnýaba timá timiyo!” tewana ⁵ Ítuma yawwéqma tiráiyē: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikanabo! ⁶ taíbaq-wayukama íréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq íréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínímanibo mi-kánáámá maramá ánatái-kanaama íma pááq uráiyē. ⁸ móra-marukaq-wayukama ító-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikayata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama ító-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaimma-aukapaqa márúma kéyinana yáa kéyinana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna inikáá íniyē. ⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá kotí-áímmá timátiketa ánnama timéta tebúqa timínoe. aapinaa-náúpáqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkake yúbáqá ító-umatikayaqa ketí áté-watama timá yiménata mirá-inoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama áté-wataama waayúka abarokáq timá-yimínoe. ¹¹ ááqibo ánnáma timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô? iteró! anaaékaqa keqtúyanápiqén-áímmá iteró! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma

tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timina-aimma tinoe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yibákoma yikamigaae téta yiboámá yeqti iyápóma kutaruríq inóe. iyápóma yetinóboyuma kutaruríq inoopaata yetinóboyuma yikaminoe. ¹³ miráiyata ketiwiqtababoata keráwáqá tiyamma òriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketiwiqka akoqnaá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráiyé.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ Óq-aimma tiráiyé: “kabiramá táiguyun ínna-yataakoma pááq ínanama yawitiniye. aónáiyana mibáq íma wainabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráiyé: “aammá aúkaipaaq máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaq mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yawuwéqma unáákáqtóma ko mayéna paá koino! ¹⁷ mi-túpááráqá ámúkarag-inimma iyápóma náámma kámina-inikaraqa anómma aúq-yaqtaaq mayáiyana yirummá òriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugiq kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma iné inatama nunamupi íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwo!” tiyana márú mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táigó-kánáámá mú mikákáá táigoma ínama ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaq taròq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uraiye. keqnaámá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginarataata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákarena wení awaaméq-wáyúkáytabámá timáylkaraiye.” téna tiráiyé. ²¹ Ítuma timá yimikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaaro! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao! ²² taibaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa inóe. miráuma kanaarág inéta inóe. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnaabaqa kétima-timune. itáaro!” téna tiráiyé. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumíni-kanaayabama

“ááqibo táigo-kanaama aúqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá kumayuqá aukéna wíyópoma móragaraqa íma tágaginata ²⁵ wiyóqa wiyópake kutínana wiyókoni akoqnaágoma popoq umáginíye. ²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. ²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtúq maragóni aqtóbáké iyata Áánûqtuma awaaméqá umáyikarai-kayukama yiwíqme yínoe. ²⁸ yaagómá aapinaammá yiráátinata itáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánaagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraa. ²⁹ móraiç uma maa-wái-qtátááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókáríq íniye. ³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puiyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹ wiyókaraga maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóni aabaúmá máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyò téta ikéitaae.

³² Ítuma timá yimikaiye: “ááqibo aabaúmá nóraq umá mi-kánáámá íníyò? nói-kagaama íníyò? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa ikéitaae. aoboámá wenamá kéitaiye. ³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnaá oro! ³⁴ miráara umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqti iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiyé. ³⁵ keráwáqá keqnaámá karáqtuwe máaro! naakóni aoboámá nói-tupaawaq yíníyò? énaikaraq yíníyò? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyò? íraqma tágaina-kanaararaq yíníyò? íma ítaraapoana ³⁶ páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ ké kétima-timune. keqnaámá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ” téna tiráiyé.

14

Ítuma ikamínón-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma itóraitan-onikaraqa yínata uyátarai-monooq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítuma aúpáq yáqtoqma aráqqa ikaméta náaraq umákainoqtatabi abáá kéoe. ² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonataatama waayúkama ááiq inópoataa mi-kánáámá íma kanaarág ónúntaae.” téta tirááe.

Ítuma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

³ Ítuma Tááimoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawíqa yaan-ákuq-mátáwékáráqá óqta-motorema

yubáqtukena Ítuni aqnoókáqá átíma pékararitata ⁴ tébakaq-wayukama íyámma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá átíma pékararaiyo? kaumo-tiyááká-tiyááká-óqtámmá (300) wáíye. nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma kéyimenawaq meyámmá matáíyo? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-méyámmá oótamma íma wáí-kayukama kanaarâq yiminé iné.” téta áá awááguraawana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nôraq itarâq áá awááguraao? wemá keqtábámá íraqôniq uráíye. ⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqté máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaarâq ínoe. ááqibo kemá keráwákárâq máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráíye. wemá áqnáabaqa ketúraqa áté-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ itáaro! máqtepaqa ketí áté-wataama abarokâq timá yímikai-marukaqa wení íbêq miráí-waigoma abarokâq timá-yimiñana wenáwíqa íma awikáínoe.” téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaati Itikáárioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápo-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráíye: “kemá tíwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwíqme ínoe.” ¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa “nói-tupaama Ítumma oyaa umá yiráátenuno?” téna itama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéíye.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápo-annagaraqa naráíye.

¹² yammá itorai-óniq-kánáárâq áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Ítuni iyápo-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana ¹³ Ítuma iyápo-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyimikena tiráíye: “naa márúkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyinaka wenanaaépaqa okaao. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaoo ‘tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápo-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?’ timáqtuwena ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtatawa yokaa-yokaa umátikarainaka mikámá kótámaki-oniqa kaumá tikáakaa!” timáqtuweta ¹⁶ kóureta naa márúkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. ¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápo-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaarerâqá aáwaqa kánaawana Ítu tiráíye: “keráwápké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa keté náina-nakoma mirá-iniye.” titana ¹⁹ yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Ítu yawuqémma tiráíye: “eé títaupake kaayapíké móra-nakoma mimórá-táápépké kegárâqá aáwaqa kénai-nakoe. ²¹ agamatán-áípi Waayúka-Arakoni aamá tiráíniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákarakakaatati mú mikákáá íraqôniq íne iné.” téna Ítuma tiráíye.

írêq-oniqa kénanae.

²² aáwaqa kánaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tikáíye” timátuwena yímikena tiráíye: “máýáaro! ketúmiye.” téna ²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tikáíye” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana ²⁴ Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama átíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. ²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqá káqo-taoqa Áánúqtuni kawáá kéí-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata ²⁶ imá tiréta yúbareta Óríbêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

²⁷ Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánúqtuni agamatán-áípi kétiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. ²⁸ kemá tiwátumatuwainaqá itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana ²⁹ Pítaa tiráíye: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyáqa kemá íma ayuwéqa kónune.” titana ³⁰ Ítu tiráíye: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘min-nákkómá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana ³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráíye: “ímiye! kemá pui-kánáárâqá eté puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráíye.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráíye: “maakâq márariyaro! nunamummá tenáá úne.” tiréna ³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanagaraqa yíwiqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana ³⁴ tiráíye: “tírummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. márariyaro! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata ³⁵ waaqókáqá marabí

aipaḡ aguréna aíḡa mayánénaḡoana nunamummá tiráye: ³⁶ “apááô! ketiboó! máqte-qtataaḡa kanaaráḡ kéena maa-qtátááḡá paábaḡ-matikaaô! ááqibo ení akaíḡómá wárááô. ketí tikaíḡómá íwaraao.” téna ³⁷ yauwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráye: “Tááímonio! aú waguráánô? kímore-abauma íma kanaaráḡ karáqtuwe máqé-uraano? ³⁸ karáqtuwe mááô! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaḡoaoḡ Tááqtaan áama itánóne. aáḡoma kaḡtô kéimanibo túḡoma aḡnúmá kéena túḡáiba kéíye.” téna tiráye. ³⁹ móragaraḡa keḡnáámmá nunamummá timátuwena ⁴⁰ yauwéréna immá keḡnáámmá yúḡáibaa ôriḡ kéitata íma kanaaráḡ karáqtuwe máqé urépaota yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéḡma timá ámínón-aimma íma ítaraae. ⁴¹ wemá kaumobáḡ yauwaré íréna tiráye: “waguréḡa paá wagoro! ááḡaaniye. íbêḡa aabaúmá umáḡuraiye, Waayúḡagon-Araaḡa kemmá kutaruríḡ i-nákómá kúmiḡ-wayukati iyáápi kémaraiye. ⁴² itó-uma kónunatiabô! aónaaro! kutaruríḡ umátikarai-nakoma kéíye.” téna tiráye.

Ítumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kéitana paátákáá Yúqtaati iyáḡo-annabike-nakoma iráitata wegáráḡá waabámmá yáákáráḡá waḡtáákáráḡá íréta uyátárai-monoḡ-wayukabike aapinaa-káyúkáḡbíké anónuḡma-wayukabikekaraḡ irááe. ⁴⁴ kutaruríḡ i-nákómá awaaméḡá yímikena tiráye: “kemá ámóḡnaana-nakomma yáqtoḡma ánnáma áméro! áwíḡmeta yaákare kóoro!” tiráye. ⁴⁵ Yúqtaati íréna paátákáá Ítunopaḡa kéena kaayónébáké ámóḡnaraitata ⁴⁶ yáqtoḡma ánnáma ámiketa akoḡnáá umá yáqtokaae. ⁴⁷ ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáḡ anó-monoḡ-nakoni maḡné-nákóni áararamma agáúḡtukaiye. ááqaanibo téna ⁴⁸ Ítuma tiráye: “nôraq ítaráḡ maaráuma yáákáráḡ waḡtáákáráḡ yáqtoraneraḡ kéyeo? kemá íma moyán-árááḡ-náḡá maéḡa ⁴⁹ máqte-tupaaraḡa keráwákáráḡá anó-monoḡ-naupaḡa maéḡa aapinaammá abarokáḡ tiráunaḡa kemmá íma yáqtoḡma ánnáma ítikikaae. ááqibo Áánúḡtuni agamatán-áímmá áraimma auráíno!” titata ⁵⁰ máqtemma iyáḡo-anna-wayukama ayuwéta péḡmare kóuraae. ⁵¹ ááqibo móra-maábugoma wáḡtô itokáikaraḡ Ítun-annaepaḡa kégoitata yáqtorakaraawana ⁵² wemá wáḡtôma ayúḡtukena unáákáḡtôma aneḡá íma wáikaraḡa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítiráeao anó-kayukama Ítumma áítaa umá aónarae.

⁵³ ááqibo yemá Ítumma awíḡmeta mú mikákáá anó-monoḡ-nakoni naaúpaḡa irááwata mikáḡá máqtemma uyátárai-monoḡ-wayukama anó-kayukagaraḡa aapinaa-káyúkáḡgáráḡá áíkutaawana ⁵⁴ ááqibo Pítaa Ítun-anaepaḡa ayáḡtááḡpake wakéna mú mikákáá anó-monoḡ-nakoni naamátúpaḡa pékena kawáá-wáyúkáḡgáráḡá iraráḡá maraḡ máena kéḡaanitata ⁵⁵ ááqibo uyátárai-monoḡ-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraḡa Ítumma ikamínéta áítaa umá abáá kéomanibo íma máqé-uráye. ⁵⁶ taíbaḡ-wayukama kaaḡaari-áímmá Ítuḡtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kéteta káḡo-kaḡon-aimma netuḡyaa tirááe. ⁵⁷ ááqibo tébakaḡ-wayukama itó-uma kaaḡaari-áípi tirááe; ⁵⁸ “wemá tiráitata ítarawana tiráye: “maamin-ánó-mónóḡ-námmá waayúḡkama taróḡ uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaḡa kaumo-wáḡáábí aúḡemma taróḡ ónááḡ únnae waayúḡkama íma taróḡ kéiya-namma taróḡ ónúne.” tirááwana ⁵⁹ yeḡtí watáagoma íma móraiḡ uráye. ⁶⁰ mú mikákáá anó-monoḡ-nakoma yeḡtí aúkáapimma itó-urena Ítumma áítaa umá aónarena tiráye: “wení watáayaba yauwéḡma íma kanaaráḡ timá abarokáḡ tinónô?” titana ⁶¹ Ítuma paátí máqé-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoḡ-nakoma móragaraḡa ítama aónaraiye: “emá Metáíyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yauwéḡma tiráye: ⁶² “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánúḡtuni ayáánurapaḡa maraḡ máena wiyokoni konnákáḡ kumínata aónanoe.” téna tiráye. ⁶³ mú mikákáá anó-monoḡ-nakoma áyámma uráitana unáákáḡtómma yuráḡtukena tiráye: “nôraq itatáá káḡo-kataama itánéta kéunataabiyo? ⁶⁴ wenamááriḡa kaaḡaari-áímmá tiḡtábámá nói-tuyananaḡ kéitaa?” titata máqtemma yauwéḡma tirááe: “wemá mú mikákáá táíḡ uréna puíno.” tewata ⁶⁵ tébakaḡa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááḡ-ureta ikamíḡ-ikamíḡ kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkáḡmá áwíḡmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Ítuḡtabama “wemmá íaonareḡ íkéitaune” téna tiráye.

⁶⁶ Pítaa naamátúpaḡa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoḡ-nakoni maḡné-ínáárúḡómá ⁶⁷ Pítaamma iraráḡá aónarena wemmá karáḡma káonena tiráye: “emá Ítuma Náátáretibake-nakote máqé-uraane.” titana ⁶⁸ Pítaa tiráye: “ímiye. enáama íkéíteḡa íma ítarauene.” téna oḡtaráḡ kóuraitana kokóregoma áama tiráye. ⁶⁹ anaaékaḡa min-ínáárúḡómá móragaraḡa káonena móra-nakoma amakaḡ mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyáḡómiye.” titana Pítaa ⁷⁰ “ímiye.” tiráye. ááqibo paáḡyamma anaaékaḡa mikáḡ máa-kayukama Pítaamma timá ámikaae: “Kááriribake-nakoma máeḡoaa emá iyáḡo-annabike mórabí máene.” tewana ⁷¹ Pítaa timá akoḡnáá uréna tiráye: “ááqibo kemá kaaḡaari kétunaraa Áánúḡtu tikamine iné.

min-nákómá íaonareq ikéitaune!" titana ⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana itaraiye: "kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá ikéitaune tínóne." tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá itaraiye. ániibo ibiqá òriq umá yakáiyi.

15

Ítuma áitaa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kaáyúkágaráqá káánítòre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmema anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóni áwíqqa Pááíratima ááqibo téna ² Pááíratí Ítumma áitaa umá aónarena tiráiyi: "emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?" titana Ítuma yauwéqma tiráiyi: "tène." titata ³ uyátárai-monoq-wayukama wegqtábámá tirááe: "wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyi." tewana ⁴ Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiye: "yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee." titana ⁵ Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráiyi.

Ítumma arááq ikaminéta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanarácq ayúbákáitana kó éwaimiye. ⁷ ááqibo mí táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwíqqa Baráábatima máqe-urena anón-aaíqa wemá taíbaq-wayúkágararaqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukítana kaarabútibi máqe-uráiyi. ⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwáí-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááíratí ítama yimónaraiye: "Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?" téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítaretá paá yirunóbáq kárún-aimma kététaoboata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: "Baráábatíqta kétékaiqtaae tero!" miráitata waabámmá timá yímikaae: "Baráábatimma ayúqmataa timiyo!" tewata keqnáámmá ¹² Pááíratí móragaraqa timá yímikáiyi: "ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nòraq ónúno?" titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááe: "yaaraqá nírígaraqa ikámíyana puíno?" tewana ¹⁴ Pááíratí ítama yimónaraiye: "nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?" titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: "yaaraqá nírígaraqa ikámíyana puíno!" tewana ¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbakaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikáiyi: "akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírígaraqa ikámíyana puíno!" téna Pááíratí tiráiyi.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwíqmeta kámááni-nakoni naamátúpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yáayareta ¹⁷ tokó-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtóraa-katoma matéta áwáábiq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá taróq uréta Ítuni aqnókáq abákareta ¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqarigó kaayoné umákareta tirááe: "Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwíqqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maino!" téta ¹⁹ oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutámá ayéta kaay-oné umáketa ²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokó-kaqtoma yukéta wení wáqtóma móragaraqa umáketa áwíqmeta yaaraqá nírígaraqa ikaminó-marupaq kóuraae.

Ítumma yaaraqá nírígaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwíqqa Tááímoni Tááírinipake-nare. Érékáánarayaa Árúbatiti yiboámá wemá yópáké kéitata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuráiyi. ²² Ítumma áwíqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóni áwíqqa Kórákóta-anue. áwíkoni áaimma aqnón-ayaatapare. ²³ míbáqá iréta wááéni-nomma yaagóni anókarácq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírígaraqa aráápama ikákaae. ²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtóma yáikaq umá uréta aábê yaréta unáákáqtóma móra-mora umá matááe. ²⁵ ááqibo níríma ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéuitata ikákaae. ²⁶ yaaraqá aúbama wení táígoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyi: "Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare." titata ²⁷ ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánuropaq maréta urááe. ²⁸ ááqibo miráuma monoq-ábábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyi: "wemmá otaa-káyúkábí makááe." téna tiráine. ²⁹ yaaraqá máitata waayúkama kótayata

kéeta iyáátaq-iyaaq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aama káwaageta tirááe: “enamááriq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraq keqnáámmá tarôq ináq óne ³⁰ ááqibo yaaraké enamááriq kumuwo! enamááriq kuméma ípuinone.” tewata ³¹ keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráq ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwáqnaa uráitata íma pukáábo wenamááriq íma kanaaráq áwáqnaa éna miráipoana puíniye. ³² ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kuminataa aónétaa mikáq itánúntaae.” tewata keqnáámmá wegáráqá yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma tímákaraaye.

Ítuma pukáiyé.

³³ ááqibo wágáama aabaúmá aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquráiyé. ³⁴ aabaúmá kaumoráq kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: “Érói, Érói, aráama tebakátáni?” téna wenábike mirá kétiye: “ketí Áánúqtuo, ketí Áánúqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata ³⁵ tébakaqa máqeo-kayukama itareta tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana ³⁶ móra-nakoma uyaaté irena parubaruwánnáámá ikaa-q-nókaráqá yáaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana ³⁷ Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé. ³⁸ pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamááriq aúkáapike kabááqma yakákuráiyé. ³⁹ ááq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: “árainé. min-nákómá Áánúqtuni áaniko máqe-uráiyel!” téna tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáq nékaq máeta káoneta Tárómeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yémityaa Yótéti anóaratama máqe-ureta ⁴¹ Kááriribaqa yemá Ítuni anaáe waqmé kéweta áwáqnaa urááe. taibaq-kaqon-noinima Ítugaraqá Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uráae.

Ítuma uqtamákaráae.

⁴² ááqibo aabaúmá karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótébi Aarimatéabake-nakoma irena wemá káánítóre uyátárai-naqa maéna Áánúqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé. ⁴³ mimórá-nákómá Pááratinopaqa ikatíq íma urena Ítuni arááq-ayabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tímínaq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴ Pááirati auyánámmá itarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyó?” titana kawáá-nákómá tímá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna ⁴⁵ Pááirati iyánáaq umárena ítatuwena Yótébinna tímá ámikaiye: “kanaaráqiyé. arááq-auma mayaa.” titana ⁴⁶ Yótébi kateko-wánnáámá meyaníq umá maténa yaaraké auma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muriákóní ótaqa makéna yawááq-uráiyé. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷ Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótéti anógararaq máeta uqtamákaráipaa aónaraaye.

16

pukáipike itó-uráiqtabama

¹ Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yémitya anóama Tárómegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqména Ítumma pérakaneta matááe. ² Tóqtaaraqá íraqma tágagikaqa uqtamákaráapaqa kóureta ³ kégoeta watáá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikaniitaabiyo?” ⁴ anón-oqtaapoana ummaa yánitata tirááe. kététa ko aónaamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. ⁵ miráitata muriyánóbáqá péketa aónáayama móra-mabugoma wayán-únákáqtógararaq mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa óriq umá karáitana min-nákómá tiráiyé: ⁶ “táaqa ígáino! Ítuma Náátárétibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiyé. uqtamá káraapaqa aónaaro! ⁷ ááqibo wení iyápó-anna ko tímá yímero! Pítaagaraqa tímá áminatá tímá yímero! Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma tímá tímikaiye.” téna tiráiyé. ⁸ aanibo yemá yáubareta muriyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma tímá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarinopaqa iráitana aónaraiye.

⁹ Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarinopaqa íráiyé. naayóbáqá min-ínikóní arunóbáké abapaké kaayaq-kúti-ááqómá Ítuma waqtukáiyé. ááqibo iráitana aónarena ¹⁰ Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko

timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena ¹¹ timá yímiqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

¹² anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta ¹³ yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

¹⁴ ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwáágurayie. yemá irupí ikéiteta káúbíq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá ikéitaawanaboana áá yiwáágurayie. ¹⁵ wemá timá yímikayie: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yimerol ¹⁶ máqtemma yirupí kéitaa-kayukama nommá peráiyaga atóbamayikanune. ikeitaa-kayukama yawááq-umayikanune. ¹⁷ aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwíkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana ¹⁸ puí-iráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá nainama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyie.

Áánúqtuma kawáá kéi-marukaq Ítuma utáiyie.

¹⁹ timátuwena áwkaitana Áánúqtuni kawáá kéi-marukaq uténa Áánúqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata ²⁰ wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwáqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikayie.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiyē.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánùqtuma máqte-qtataaqa taróq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráq wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánùqtun áaraqa wení mayai-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. ³ anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enópaq yuwánáae téq kétune. maami-máqte-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnábaq-kanaarake írainikaa uráiyē. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minná áraine.

Áánùqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érótima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóni áwiqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiyē. ánáakoma Éronin-annabikemma min-ínikón awíqa Íritabetie. ⁶ yenákámá Áánùqtuni aúraaka íraqóniq uráiyē. yenákámá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwarayaanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uráiyē. ⁷ miráimanibo yenákámá mórama iyápóma íma ákáraayē. Íritabetima iyápóma íma kanaarácq marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraayē.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayairátáá owana Tékáráiyama Áánùqtuni aúbáq monoq-máyáimá matáiyē. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékáráiyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átē-kuyumma i-qtátááqá agamá ákúq íkáae.

¹⁰ agamá ákúq-umumma í-kánááráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áíkteta nunamummá kététa máqe-uráae. ¹¹ ániibo Tékáráiyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákúq iyáárégóni ayáánurapaq ító-uma máqe-uráiyē. ¹² Tékáráiyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánáaq umárena íkatíq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékáráiyamma timá ámikaiye: “Tékáráiyao, emá íkatíq íuwo. Áánùqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Íritabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ániibo emá min-iyápógóni áwiqa Yóáane té yamámíyo. ¹⁴ enáyakoma íraqóniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá pááq í-nayaba yimuqá maránóe. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúraaka anón-awíqa wániye. ániibo wemá wááéni-nokaraq akoqnáá-nokaraq íma nániye. ániibo wemá anóni áyaqnobaqo márainanama Áánùqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánùqtunopataa yawéqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánùqtuni watáagaraq mamé wena wení akoqnáama maména Íráiyaraa umá mamé wínímma Áánùqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíraabitigaraq yíwíqmena mórabí máá áíkuiniye. Áánùqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaracq maamin-áímmá áraine téq ítánúnó? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraíye.” téna Tékáráiyama tiráiyē. ¹⁹ ániibo kaqtó-nakoma yawéqma tiráiyē: “kemá Kébariomune. Áánùqtunopaq ító-uma kémaune. maamin-íraqón-áímmá wemá tímátíkítaq emmá tímámena kukáunamanibo ²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápáginaa aamá íma tinnóboana wéqéna aamá túnnayataakoma pááq ínnaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyē.

²¹ aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaaqa minnóbáqá máíyo?’ téta tirááe. ²² anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyē. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuráiyē. yemá ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuráiyē.

²³ anaaékaqa Tékáráiyani mayai-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yawéqma kóuráiyē. ²⁴ anaaékaq ánáakoma Íritabetima araaqnógoma ámúkarariq urénaboana aúpáq máítana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuráiyē. ²⁵ Íritabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiyē: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaati yúraqaq tigae iyábá mamá paá kéumatikáiyē.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaarácq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaerácq kákaae.

Áánùqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébarioma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwíqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúmá áwíqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwíqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiooma min-íníknônpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá eté waíno. Aánûqtuma eté máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. ²⁹ Máriaama min-áimma ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. ániibo áyáqnoabaqa maará téna aúyánámá ítaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatíqqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. ³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakainónama emá áwíqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení ánikoe téta áwíqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqá íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mí-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. ³⁵ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yawuwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraq kuminana Áánûqtuni uyátamaqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áokáq-iyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwíqa yánóe ‘Áánûqtuni ánikoe’ tínóe. ³⁶ itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqna kamágimanibo áyáqnoabaqa iyápóma inaamaímá matokáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráamanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé. ³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ániibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mí-kánáárqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráq-mapaq uráiyé. ⁴⁰ ániibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwana iyápóma Irítabetini áyaqnobaq máin-iyapogoma kanageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyé: “máqte-noiníti aúkáapikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákene awíkaiye! ⁴³ kemá nóraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketópaqa íráiyó? ⁴⁴ taákoma emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnoabaq iyápóma máí-waigoma amuqá maréna kanageq uráiyé. ⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboa emá amuqá kémaraane.” téna Irítabetima mirá tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyé: “kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwíqa múte kéyauyune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye. weqtábábóana tirun-iyápógómá amuqá kémaraiye.

⁴⁸ kemá paá wení mayái ínimánibo wemá keqtábá aákaq matokáiyé.

⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqqa uyátá-maqma tarôq uráipoata máqte-marabi-kayukama maa-kánáárqá yemá keqtábámá téta

‘Áánûqtuma awaaméqá umákene awíkaiye.’ téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwíkoma aokaríq kéiyé.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatíqqa móra-wayukati-kanaagaraq káqo-kayukati kanaayábáqaráq kéo-kayukama yemmá

wemá arummá kéumayikaiye.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena waayúkama yetí yúma mamá kéuyeta

mirá onae teq-qtátááqaráq wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáináí-nákáá umá

kíni-kayukama yetí akoqnáágarag náápaakaraq-yibiqtatama
 mamá paábaq yukéna
 káqomma paá-wayukama
 yemmá múte yaútaiye.
⁵³ ániibo yáayaba kéo-kayukama
 wemá mamá íráqô-qtataaqpapo.
 maqmá ógikaimanibo
 taíbaq-otamma makáa-kayukama
 yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
 timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
 akoqnáá umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
 áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq
 arummá umáyikena minnáyaba
 aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”
 téna Máriaama íbi tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite kaumo-wiyómmá máqena anaaékaqa we-
 namáápaq yauwéqma kouraiye.

Irítabetima Yóáanemma marákáraiye.

⁵⁷ Irítabetima iyápo marakáni-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí marákáraiye. ⁵⁸ Irítabetin-
 anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma Irítabetimma nôrabi umákái-
 qtataaqtaba ítátuweta yimuqá marákáraae.

⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánáaráqá min-iyápógóni áuma
 karánéta urááe. min-iyápógóni áwíqa aboán áwíkaq ‘Tékáráiyae’ téta áwíqa yamámineta
 urááamanibo ⁶⁰ min-iyápógóni anóama téna “ímiye.” tiráiyé. “ketáámá Yóáane tétaa áwíqa
 yamámenunatae.” téna tiráiyé. ⁶¹ ániibo waayúkama tirááe: “mórama maamirán-áwíqá
 enawaammá íma wáiyé.” téta tirááe. ⁶² mirá-timatuweta Tekáráiyama íma kanaaráq aamá
 titatabóata yemá awaaméqá iyáánaqo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq
 maamin-iyápógómmá yamáminono?’ téta tirááe. ⁶³ ániibo Tékáráiyama aúba agayái-yátááqá
 ítama maténa maará téna agatáiyé: “min-iyápógóni áwíqa Yóáane.” titata yemá iyánaaq urááe.
⁶⁴ ániibo é mikáq Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwíqa múte
 yaútaiye. ⁶⁵ miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatíq urááe. ániibo mí máqte-
 qtataaqo pááq i-wáigóni watáagoma Yúriabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráiyé. ⁶⁶ máqte-
 kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama Iyaqnoabaqa netuq-yúyánámmá ítéta maará-tiraae:
 “anaaeékaqa maan-iyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ániibo uyátárai-nakoni
 akoqnááma wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráiyani ímá

⁶⁷ min-iyápógóni aboámá Tékáráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana
 amunémá kuténa tiráiyé:

⁶⁸ “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma
 wenáwíqa múte yauyónatae.
 wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena
 mamá paá kéumayikaiye.

⁶⁹ móra-nakoma akoqnáá umá
 ketáái kúmiq-yataaqa mamá
 paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiyé. naayóbáqá

⁷⁰ Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo
 minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

⁷¹ ketáái namuro-wáyúkágáráq
 yaímma iyamma umátikáa-kayukagaraq
 yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá
 paábaq tiyuwánitae.
 téna timá akoqnáá uráine.

⁷² ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena
 wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiqtabama
 ‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.

⁷³⁻⁷⁴ ketáái namuro-wáyúkábikémmá mamá

paá umátikenataa túwaaq
tuqmá mái-aimma akoqnáá umá
ketáái tibaubikomma Ábaraamma timá ámikaiye.
wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa
ketáámá weqtábá ikatíqa íma éta
tirummá kámunanataa

⁷⁵ wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa

wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

⁷⁶ ániibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
'mú mikákáá anón-naqa

Áánúqtuma wení amuné-naré' téta tínoe.

anómma uyátárai-nakoni aakaqá

emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

⁷⁷ wení waayúkama timá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yeti kúmiq-yataaqa mamá

paábaq kéyuwena awikátuwainayuma

yemá yeti kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánúqtuma keqtáámá

arummá kéumatikenata kaayoné kékiye.

wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurai-waigoma aabaúmá utaréna

kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketááráqá Áánúqtuni márûpake

ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa puí-yátáákóni

amakaq máawana

Áánúqtuni márûpake ókómá

kamá kétagainata

yemá kanaaráq káoneta

kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe."

téna Tékaráiyama tiráiyie.

⁸⁰ anaaékaqa min-iyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-iyápógáráq akoqnáá
urááye. ániibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq máqena abarokáq Ítiráaeo-wayukati
yúrrakaq pááq umá iráiyie.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánááráqá Títaa Ogáátatima móra ámáan-aimma maréna máqte-kayukama yorau téta
yíwíqa agayaikaae tiráiyie. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwíqa matáámma mi-kánááráqá
Kiríniatima anó-kamaani-naqa Tiriabaqa máqe-uraiye. ³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí
márûpaq wéyáwé uréta yíwíqa mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima Náátárêtibake Káári-
maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Bêqtaremubaqa uráiyie. ⁵ ánáakoma Máriaama
ámûrakaq máitata weté kóuraaye. ⁶ yenáakámá mi-márûpáq paá máayana Máriaama iyápó
ákáni-kanaama pááq uráiyie. ⁷ ániibo purumakaakóni naúpaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma in-
aamaímá marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóni aáwaq-ketibi ákáraiyie.
minná waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-wáyúkámmá ógikuraawanaboana yenáakáti
wáiyóya-namma íma wáqe-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáámma
yeqtí tipi-típiraq kawáá umátuweta máqe-uraae. ⁹ ániibo mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa
yeqtópaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatíq uráámanibo
¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikaiye: "keráwáqá ikatíqa íoro. itáaro. kemá keráwáqtpaq áté-
wataama maméq kéyunaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ mi-
nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yauwéqma
keráwáqá tiwiráí-naré. wemá Káriqtoma uyátárai-nare. ¹² ániibo keráwáqá min-iyápómá
aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi
múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-taapepi waguréna máiyie." téna tiráiyie.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq mápei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ániibo yemá Áánûqtuni áwíqa múte yaúyéta ibi maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma

anó-naapaakaraq wenáwíqa anókaq múte yaúyoro. ániibo maa-marábi-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwáté waino.”
téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yawwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Béqtaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ániibo yemá ko aónamma Máriaayaa Yótébima máayana iyápóma purumakaakóni aáwaq-taapepi waguré máqe-uraiye. ¹⁷ ániibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápóyábá timá yimín-aimma tirááe. ¹⁸ tipi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae. ¹⁹ yúyánámmá itaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá itama arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá itama aákaq maréna máqe-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipi-típi-kawaa-wayukama yawwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwíqa ibi múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráiyee.

yemá Ítumma áwíqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóni áuma kégareta áwíqa ‘Ítue’ téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anónani áyáqnoabaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íráqóniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóyaa aboámá Yérútáárebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áíkmá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóyaa aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráine. ²⁴ yenákgáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ániibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwíqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá weté máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábekaiye. ániibo Ítumma anóyaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyéta óyana ²⁸ Tímionimma Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwíqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá

timá akoqnáá umákaana-aimma
paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq
kema timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbatatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa
óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbatatikai-naqa
emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba
ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama
anón-awíqa kéyimiye.”

téna Tímioni tiráiyee.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionimma tin-áíqtábá iyánáaq urááye. ³⁴ ániibo Tímionimma yemmá íráqóniq kéumayikena min-iyápógóni anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye:

“taibaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta inóqtabagaraq Áánùqtuma maamin-iyápómá awaaméqá umákana awíkaiye. wemá Áánùqtuni awaaméqá mánipoata taibaq-wayúkama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq iniye. ániibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení ámáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánùqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwíqa Áánaae. wemá araaqnaé. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-káritímáátimá awaikóté máqe-uraiye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. ániibo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-árááqnaógómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa aweté-urena nunamummá kétena Áánùqtuni áwíqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq iréna Áánùqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-iyápópýábá timá yímikaiye.

Yótébima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaaráq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-iyápógómá anómma auréna akoqnaá ínéna uráiyé. wemá itái-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánùqtuma amuqá marákáraiye.

Ítuma yuwaaqnaógoma anó-monoq-naupaqa uráiyé.

⁴¹ Ítumma anóyaa aboámá aati-aati-káritímáátíráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aonéwaoyane. ⁴² Ítuma yuwaaqnaógoma weni karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-iyápómá Ítuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ániibo anóyaa aboámá paá Yérútáárebaq Ítuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóyaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitana anóyaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. ⁴⁵ anóyaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitana Yérútáárebaq yauwéqma uréta Ítumma abáá urááye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónáayamma anó-monoq-naupaqa yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. ániibo Ítuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq ítama aónaraaye. ⁴⁷ Ítun áama kéiteta yemá Ítuni itái-yátááqtabámá wemmá aamá itáawana yauwéqma tin-áitábágáráq ítama iyánáq urááe. ⁴⁸ ániibo anóyaa aboámá Ítumma aónatuweta anómma iyánáq urááye. anóama Ítumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nóraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enaboté kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Ítumma anóama tiráiyé. ⁴⁹ miráimanibo Ítuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye: “kenákámá nóraq itakawáq keqtabámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboni naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá tiqtabámá anóyaa aboámá áaimma íma ítama arútaarayé.

⁵¹ ániibo Ítuma anóyaa aboáté kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Ítuma anóyaa aboátí yáama wakáiyé. wenanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápi matokáiyé. ⁵² ániibo Ítuma anómma aúkítana weni itái-yátááqogáráq wenáúgogaraq íraqóniq urááye. Áánùqtugaraq maamarábiké-káyúkágáráq aónaamma íraqóniq uráiyé.

3

nommá Perái-náqá Yóáanema aamá tiráiyé.

¹ Títaama Táíbiríati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótiátí Pááíratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uraiye. ániibo mi-kánááráqá Érótima anó-kinima Kááriribaq máqe-uraiye. ániibo ábákoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáitibakaraq anó-kawaama máqe-uraiye. Aráiténíama anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uraiye. ² mú mikákaá anó-monoq-nakaratama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá Yóáanema Tékárályama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánùqtuni aagómá Yóáanenopaq íráiyé. ³ miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peráiyana Áánùqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikaiye. ⁴ Áánùqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyé: “waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa

móra-nakoma ááyama kėtiye.
 'uyátarai-nakoni aammá yokaa oro.
 aammá mamá arupú oro.
⁵ aammá kubáutainabi maqma ógiraaro.
 anumá uyátaina-maruqa mamá
 márúte áráwáá oro.
 kaé káína-amma mamá arupú oro.
 aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.
⁶ máqte-marabi-kayukama Áánùqtuma mamá
 atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.'"
 téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana Yóáanema tiráiyey: "keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq titaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo?" ⁸ keráwáqí kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápikémmá 'Áabaraama ketibotááé' ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánùqtuma kanaaráq maamiráin-oqamma mamá Áabaraani iyápo-annama aúrakaniye. ⁹ Áánùqtuni kukómá yaagóni ánùpi yokaa umá wáiyey. itáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyaínatama kanaaráq mi-támá ayáama írabí agatuwánóe." téna Yóáanema timá tága-yimikaiye. ¹⁰ Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: "ketáámá náaraq ónúntaabiyo?" téta ítama aónaraae. ¹¹ ániyo Yóáanema maará téna yauwéqma timá yimikaiye: "móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma mórama amíno. ániyo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno." téna tiráiyey. ¹² yaímma táákíti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá perainéta íréta tirááe: "yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúntaabiyo?" téta Yóáanema ítama aónaraae. ¹³ ániyo Yóáanema timá yimikaiye: "móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro." téna Yóáanema tiráiyey. ¹⁴ miráitana yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: "ketáágáráq náaraq ónúntaabiyo?" téta tirááe. ániyo Yóáanema timá yimikaiye: "keráwáqí náapaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqí meyámmá kanaaráq umá máyáaro." téna tiráiyey.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá iyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: "Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráí-nárábí iyabiyo?" téta tirááe. ¹⁶ miráitana Yóáanema yauwéqma timá yimikaiye: "kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yinímma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátaraiye. kemá íma íráqó-naqa máunaboq kemá kanaaráq wení aítauq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánùqtuni Aokaq-Áágókaráq keráwáqá nommá pétikaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wítí-naupaq wítima áikuinimanibo táiq ínnama warárima aati-aatimá káiq-kaiq in-írábí agatuwániye." téna tiráiyey.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáiyaqtaba áté-wataama tiráiyey.

Érótima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érótimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érótima Erótiatikaq otaa-qtátááriq éna ábákoni ánáaqa kéyabitena yaímma táí-áaimma taróq uráiyey. ²⁰ miráitana Érótima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pékaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ániyo Ítuma nommá pétuwena nunanummá kétena máitana Áánùqtuni márúpaq agaro uráiyey. ²² Áánùqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáiyey. ániyo Áánùqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: "emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá óriq umá kémaruone. ketiyakoma eqtábámá kanaa kéiyey." téna aagómá Áánùqtuni márúpaqe ááyama tiráiyey.

Ítun áítaubikoni yíwíre.

²³ Ítuma wení mayáímá áaimma átáma matáima wení karitimaatimá miráuma kaumo-tiyáákámá uráiyey. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.
 Érima Máátáátimma áanikoe.
 Máátáátimma Aríbaemma áanikoe.
 Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma ánikoe.
²⁵ Yáánaima Yótêbimma ánikoe.
 Yótêbima Matáátiatimma ánikoe.
 Matáátiatima Êmotimma ánikoe.
 Êmotima Néamumma ánikoe.
 Néamuma Êtarimma ánikoe.
 Êtarima Náágaemma ánikoe.
²⁶ Náágaema Máátimma ánikoe.
 Máátima Matáátiatimma ánikoe.
 Matáátiatima Tímíenimma ánikoe.
 Tímíenima Yótekimma ánikoe.
 Yótekima Yóramma ánikoe.
²⁷ Yórama Yóáánaanimma ánikoe.
 Yóáánaanima Arétamma ánikoe.
 Arétama Terúbabeomma ánikoe.
 Terúbabeoma Téyaatiomma ánikoe.
 Téyaatioma Nérimma ánikoe.
²⁸ Nérima Mérekimma ánikoe.
 Mérekima Áárimma ánikoe.
 Áárima Kóutaamma ánikoe.
 Kóutaama Éramaraamma ánikoe.
²⁹ Éramaraama Éramma ánikoe.
 Érama Yótuamma ánikoe.
 Yótuama Eriétamma ánikoe.
 Eriétama Yóraamma ánikoe.
 Yóraama Máátáátimma ánikoe.
³⁰ Máátáátima Aríbaemma ánikoe.
 Aríbaema Tímionimma ánikoe.
 Tímionima Yútaamma ánikoe.
 Yútaama Yótêbimma ánikoe.
 Yótêbima Yónamumma ánikoe.
 Yónamuma Irááákimma ánikoe.
³¹ Irááákima Mériamma ánikoe.
 Mériama Ménnamma ánikoe.
 Ménnama Mátáatamma ánikoe.
 Mátáatama Nétaanimma ánikoe.
 Nétaanima Tébitimma ánikoe.
³² Tébitima Yétimma ánikoe.
 Yétima Obétimma ánikoe.
 Obétima Póáatimma ánikoe.
 Póáatima Tárámonimma ánikoe.
 Tárámonima Náátonimma ánikoe.
³³ Náátonima Aammínataamma ánikoe.
 Aammínnataama Ááraminimma ánikoe.
 Ááraminima Ááranimma ánikoe.
 Ááranima Êtaronimma ánikoe.
 Êtaronima Pérêtimma ánikoe.
 Pérêtima Yútaamma ánikoe.
³⁴ Yútaama Yáakobomma ánikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma ánikoe.
 Ááítekima Áabaraamma ánikoe.
 Áabaraama Téraamma ánikoe.
 Téraama Néomma ánikoe.
³⁵ Néoma Térúkimma ánikoe.
 Térúkima Aréumma ánikoe.
 Aréuma Apéregimma ánikoe.
 Apéregima Ébérimma ánikoe.
 Ébérima Tíraamma ánikoe.
³⁶ Tíraama Kénaanimma ánikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma ánikoe.
 Áárápáqáarima Têmimma ánikoe.

Têmima Nóamma áanikoe.
 Nóama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Ênôkimma áanikoe.
 Ênôkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Ênotimma áanikoe.
 Ênotima Têtimma áanikoe.
 Têtima Áátaamma áanikoe.
 ániibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. ² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ániibo mi-kánááráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ániibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaarácq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana

⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamá matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma íma amíniye.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ániibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-márábi-márúqá aráátimatuwena ⁶ Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtatááqá kennábóaq ániibo mora náawanabi aménááqá kanaarácq aménúne. ⁷ ániibo emá kekácq araayutaúmmá ayé ketíwíqa múte yauwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétiye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamumma té wenáwíqa múte kéyauye ení Áánûqtuma wenamá weni mayáimá mayao.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáárebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikoma máema kanaarácq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. ¹⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata weni kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ániibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtaqoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni watáama agamatán-áipi kétiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timámena tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ániibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaena óq-taoqtaaba awé uráiyé.

Ítuma Káárirí-marupaq áaimma átama mayáimá matáiyé.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáaraq Ítuma yauwéqma Káárirí-marupaq iráiyé. ániibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áukápácq wéyáwé uráiyé. ¹⁵ aarawaatí monoq-náupácq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwíqa múte yaútae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

¹⁶ Ítuma Náátárêtibaq uráiyé. naayóbácq Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkácq máqe-uraiipoana anómma aúráiqaq uráiyé. ániibo Tabaatirácq Ítuma monoq-náupácq uyábékéna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyé. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráiyé. ¹⁷ ániibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámikaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiye:

¹⁸ “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekácq máiyé.

wemá kemmá awaaméqá umátikena áwáyoq-wayukabi

‘Metáiyáqtaaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiyé.

ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq

paábaq ayúqyikanunayaba timátikaraiye.

yúramma karoparáina-wayuka

yúramma káonaiyata

náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma
 mamá ayúqyikanunayaba
 uyátárai-nakoma timátikaraiye.
 19 minnámo pááq íni-kanaaraq
 uyátárai-nakoma weni waayúkama
 yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba
 abarokáq timá-yimiyo timátikaraiye.”

téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-náqá Aítáiya agatáiyé.

20 Ítuma aúba-wannaama aráápatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámituwena wemá yiráátinena maraq máqe-uraiye. ániibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq urááe. 21 ániibo Ítuma mikáq áaimma átáma aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarokáq kéiyé.” téna tiráiyé. 22 mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwiqa múte yauyéta Ítuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq kéiyó? maan-náqá Yótêbini áráaqa íyaq máraniyo?” téta tirááe. 23 ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “áraine. keráwáqá keqtábá maará tínoe. ‘tótaa-nako, enamáárlíq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááimmá Kápéranabaqa tarôq ónama minná ketáámmá itaraunataama emá mórai q umá maakáqá ení márúkakarqa mirá-uwo.’ téq keráwáqá tìnomanibo 24 kemá keráwáqá árainmma kétima-timune. waayúkama yeqtí márúkake móra amuné-nákón áama íma kéitaane. 25 kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaarraqá taibaq keqtoq-nóinímmá Ítiráeobaq máawata mi-kánááráqá aabayámmá auyakitana kaumo-káritímáátígáraq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyé. ániibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááe. 26 miráimanibo mórama Ítiráeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa iyábá íuraine. ímiye. Áánúqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááiranapaq-marupa q móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopa q uráimiye. 27 miráitana Áánúqtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáraqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítiráeobaq máqe-uraamanibo min-áukáápímmá íma móra-nakomma íráqôni q uráine. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamá weni karígómá atóbamakaraine.” téna Ítuma Yéqtaeao-ínikoqtaba tiráiyé. 28 máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáma yeqtábá titataboata anómma íyaqtaba urááe. 29 páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápa q yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúqóní ámrake áaimma átáma awéqtátuwaneta uráámanibo 30 weni kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí áukáapike Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáiyé.

31 Ítuma Kápéranabaq Káárii-marupa q kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. 32 ániibo yemá Ítun áagaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááe. minnáma Ítun áagoma akoqnááma wáitataboatae. 33 monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-nákómá anóka q áayama tiráiyé: 34 “Náátáretíbake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa íráánô? keqtáámmá mamá táíq umátikanetaawaq íráánô? kemá eqtábámá kéitaane. emá Áánúqtuni aokaq-náqóne.” téna táí-aagoma wepí mái-nakoma tiráiyé. 35 miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráiyé: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemna yuwé kóaa.” téna tiráiyé. ániibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aukáapi iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. 36 minnáyaba máqte-kayukama iyánáaq urááe. ániibo yeiyáa maará-tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náapaakaraq akoqnáágaraq wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináikáán-áímmá kétitata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta tirááe. 37 miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtbámá watáagoma min-áukáápáqá máqte-marupa q wéyáwé uráiyé.

Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqôni q umákaraiye.

38 Ítuma mi-mónóq-námmá ayuwéna itó-uma Tááímonini naaúpa q uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. ániibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae. 39 miráipoana Ítuma min-árááqngóní amakaq ko itó-urena mi-karígómá awááguraiye. ániibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-árááqngómá paátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáýikaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaú má kuperáné kéitana Tabaaqtimá ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókonoko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. ániibo Ítuma máqte-kayukama mórámora-yuma yemmá yinékuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. ániibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama tirááe: “emá Áánúqtumma áanikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yiwááagéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúríla-marupaq Áánúqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. ániibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ániibo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo ⁴³ Ítuma timá yímikaiye: “kemá Áánúqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaqq kéune. Áánúqtuma maamináyaba timátikaraiye.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁴⁴ ániibo Ítuma Yúríla-wayukati monoq-náúpáq watáama timá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráíye.

¹ móra-taoqa Kénéétáretiqá nokaayúkóni kegébabaqa Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánúqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóni áwabaq wáitana aónaraiye. ániibo noyááqa yaí-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéta kúqómma tete urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópi-kááre. ániibo Ítuma Tááímoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaa mó maraao’ tiráíye. ániibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá watáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma watáama timá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqómma yúwénana kumínaa noyááqa yao.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráíye. ⁵ Tááímonimma yauwéqma tiráíye: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboq kemá kúqómma yúwáánana kumíniye.” téna tiráíye. ⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqómma ummaa yamá yararáné uráíye. ⁷ miráitata yemá yáimma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tiwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómmá maqná ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye. ⁸ Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aitaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráíye. ⁹ Tááímonimma aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba aónawaena ikatíq uráíye. ániibo yáimma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatíq urááe. ¹⁰ kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yémitiyaa Yóáanema yenákámá Tááímonimma ábarawaoboata yenákágáráqá iyánáaq urááye. ániibo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatíq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráíye. ¹¹ mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwabaq má kémareta yemá máqte-qtataqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óipake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráíye: “uyátárai-nako, kanaarq emmá akáinaama ketí karímá kanaarq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráíye. ¹³ Ítuma ayáamma árutukena ánekuyena tiráíye: “kemmá tikáíye. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráíye. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye. ¹⁴ ániibo Ítuma akoqnáa-aimma timá-amena tiráíye: “móra-nakomma íma timá-amiyo. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánúqtukaq naí-wámmá mó agamá ákúq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tinóe téna Ítuma tiráíye. ¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináikómá ókaraq wéyáwé uráíye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéíye.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááribakemma Yúriábakemma Yérútáárebakekaraq yama áikutaee. ániibo uyátárai-nakoni akoqnáágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Ítupi wáqe-uraiye. ¹⁸ ániibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóni ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aammá auyakowata karí-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitana yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kaipotaraae. ániibo mi-kári-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aukáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikai-yátááqá aónawaena tiráiyee: “ketí aanábógó, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyee. ²¹ yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeiyáá netuq-áímmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánúqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minná Áánúqtu wenamáa wení mayáímiye.” téta tirááe. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yawwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nòraq itaráq tiyaqnoabaq táí-tuyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnó? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnó? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaigáae téq kétune. maa-marábímmá Waayúkaqoni Áráaqa náapaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamááriq wetábá tiráiyee. miráitana min-ayááqtámó aráákagi-nakoqtaaba Ítuma maará téna tiráiyee: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkutaq-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyee. ²⁵ miráitana min-ayááqtámmó aráákagi-nakoma aarawaatí yúrakaaq páátákáa itó-uraiye. ániibo kúkutaq-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánúqtuni áwiqa múte yaútaiye. ²⁶ ániibo máqte-kayukama iyánáq urááe. yemá Áánúqtuni áwiqa múte kéyauyeta yeqtí iyakoma iyánáq kéitata maará-tiraae: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunatae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-nákóni áwiqa Aríbae. ániibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraa.” téna tiráiyee. ²⁸ ániibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaae wakáiyee.

²⁹ Aríbaema Ítuma anón-aawaqa wení-naaupaaq agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe. ³⁰ ániibo Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápo-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nòraq itaráq keráwáqá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq aáwaqa kénao?” téta yemá tirááe. ³¹ ániibo Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeraigáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraigáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráiyee.

aáwaqa aammá auni-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaake: “yemá Yóáaneni iyápo-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nunamummá tirááe. ániibo yemá Péрати-wayukati iyápo-annagaraqa mórai q kéoe. miráimanibo ení iyápo-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyee: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqté maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye. ³⁵ miráinata anaaékaqa min-inímó mayáné i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. mi-kánááráq kanaaráq keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itai-áipí téna wenamááriq wetábá ‘aaramá mayáné inikáá-náqúne’ téna tiráiyee.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itai-áikáráq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma wení naayómá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáq íma káraataiye. ímiye. íma aokariq kéiye. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ mórai q umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbi íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbi áitinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginiiye. ³⁸ ímiye. íma aokariq íniye.

mémegeoni aúgen-auwaratibi aúge-waeni-nomma áitino. ³⁹ ániḅo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. 'naayó-kááéni-nómmá minná íraqône kétiye.' téna Ítuma waéqma itai-áípi wení aúge-kataayaba tiráíye.

6

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma wení iyápo-annate uréire uráíye. ániḅo wení iyápo-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáyaba yaímma Péрати-wayukama tirááe: "Tabaatiráqá aammá áúmakaae. keráwáqá minná nóraq itaráq mirá kéoo?" téta tirááe. ³ Ítuma yauwéqma tímá-yimena tiráíye: "Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba ké tune. ⁴ Tébitima Áánúqtuni aokaq-náupáq uténa Áánúqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aammá áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?" téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ tímá yímikaiye: "Waayúkgoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-naqiye." téna Ítuma wenamááriq wetábá tiráíye.

ayáámma táíq urái-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraqa Ítuma monoq-náupáq uténa aarawaamá watáama tímá yímikaiye. ániḅo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umáguráíye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Ítumma aatómaaq urááe. yemá Ítuqtaba téta "Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae." téta aatómaaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Ítuma wenamááriq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi "yúbáq kúnítóao" titana min-nákómá ító-uráíye. ⁹⁻¹⁰ ániḅo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme keyautena min-náqá tímá ámikaiye: "ayááma arupú uwo." téna tiráíye. ániḅo min-nákómá ayáámma árútuwaimma ayáákoma arupú umáguráíye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: "kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íraqôn-aainaq taróq ónúnataabi táí-aainaq taróq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatataá paá máno-kayukama ketáá mamá táwíq umáyikanunataabiyo?" téna Ítuma tiráíye. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeiyáá maará-tiraae: "ketáámá Ítuqtaba nóraqtaawaq umákanunataabiyo?" téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikaraiye.

¹² mi-kánááráqá Ítuma nunamummá ténena anubaq utáíye. mi-nókáámmá Ítuma Áánúqtukaq nunamummá tíq-tíq kéitana aaqá irákáíye. ¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápo-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikátuwena yíwíqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráíye. ¹⁴ móra-nakoni áwíqa Tááímoniboana Pítaae téna áwíqa yamá ámikaiye. ániḅo Áánaruma Tááímonimma ábáko. ániḅo Yémitiyaa Yóáane. ániḅo Píripiyaa Paatááromiyue. ¹⁵ ániḅo Máátíyuyaa Tó máátie. ániḅo Yémitima Áápiatimma ánikoe. ániḅo Tááímonin áwíqa karuwaaq-náre. ¹⁶ ániḅo Yúqtaatima Yémitimma ánikoe. ániḅo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutaruríq uráíne.

netuqyaa-káyákábi Ítuma mayáimá matáine.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma mái-kayukama Ítuma mamá íraqóniq umáyikaraiye. ániḅo Ítuma yeráwáqté kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikák máqe-uraae. ¹⁹ ániḅo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íraqóniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráíye.

²⁰ Ítuma wení iyápo-annama kéyimonena tiráíye: "keráwáqá áwáyoqa máiyayuma tímúqá máráaro. keráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma keráwáqtí minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma

annaékaqa ógiranoe.
keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma
keqñáámmá wíráa ínóe.

²² itáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá tímá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámó kéiyaqa keráwáqá timuqá marainoe. ²³ timuqá kémaraeraq iráa yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqti anó-meyamma Áánúqtuma wemó máipaq maqtoókáie. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táiq kéumatikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma mórariq umá Áánúqtuni wataáama yirááti-wayukama mamá táiq umáyikaraane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqti túwaraikoma

íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa
anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímúqa yaíyúma

annaékaqa táayaba ínóe.

íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma

annaékaqa ibiqá yaránóe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtabá íráqôn-aimma kétéiyama atéráaro. naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yátááriq umáyikaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama tímá yímikáie: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikáieya-kayukama mamá íráqóniq umáyíkáaro. ²⁸ náayubi keráwáqá uwaatagááriq umátikanela íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqóniq umáyíkáaro. ániibo keráwáqá akáyáámmá tímá tiwáágíya-kayukama nunamummá timáyíkáaro. ²⁹ móra-nakoma táápááraqo yumá tikaminaqa kanaaráq mórabaq-taapaama yimíyata tikamoro. ániibo móra-nakoma keráwáqti kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqti wáqtóma ámero. ³⁰ máqtemma nói-qtatabi ítama káonaiyaqa itaíya-qtataaqa paá yímero. ániibo móra-nakoma keráwáqti nói-qtataarabi maiyaíyaqa kanaaráq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. ³¹ keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqóniq ónáae teniq umátikáieyaqa yemá íyaniq umá íráqóniq umáyíkáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánúqtuni íráqó-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime. ³³ mórariq umá waayúkama keráwáqá íráqóniq umátikáiyayuma keráwáqá yenamáa íráqóniq umáyikeqa Áánúqtuni anónnáma meýámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoo. ³⁴ ániibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkarag inaatimá matéqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánúqtuni anónnáma meýámmá tikái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímeraqa mamá íráqóniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayáiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqti anó-meyamma waínaq Áánúqtuma mú mikákáa anómma uyátarái-nakoni áanimaaqa mánoe. táí-wayukagaraq Áánúqtukaq ‘tikáie’ ite-kayukagaraqa Áánúqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqiyáie. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtiibomá Áánúqtuma waayúkama paru-yátááqá yímíniq umá mórariq umá keráwáqá yemmá keráwáqti paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainai-nákóráa umá aónama yainai-ááímmá

³⁷ keráwáqti yainai-yátááqñápómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánúqtuma keráwáqá íma mamá yainaino. káqó-nakoqtabama waabáqti yúraqaqa ‘wemá íma árútáyiniq kéieye’ ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikáiyana Áánúqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánúqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánúqtuma keráwáqá tímíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá mórariq umá yauwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánúqtuma min-áwáátáq keráwáqá tímíniye.”

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itaí-áikáráq tímá-yimena tiráieye: “mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. mórariq

umá mórana aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaarâq awirániye. yenákámá yúgaroopa máka-nakama áitanobaq metáyóye. ⁴⁰ ániibo mórana itái-yátááqá máyái-nakoma wení itái-yátááqá arááti-nakomma íma kéuyataiye. máqtemma mayái-wáyúkámá itái-yátááqá ítama ánatetama yeqtí yirááti-wayukaraa aúrânoe. ⁴¹ keráwáqá nôraq itaráq keqtibâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi araatákáa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi mûtúq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaa? ⁴² nôraq itaráq keráwáqtí tîbâkoqtabama maará kéteo. 'ketîbâko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwaao' kéteo keráwáqtí túrapimma mûtúq-yama waímma íyaq káonao? ureqárâq-wayukaa, áqnâbaqa keráwáqtí túrapike mûtúq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaarâq aónama arútáreq keráwáqtí tîbâkoni aúrapike araatámma kanaarâq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá tiráiyé: "Íráqô-tagama tái-aramma íma kéiyaiye. mórai q umá tái-yagoma Íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóní aranókáá aónatuweta mikákq Íráqô-tawabi tái-yawabiyó téta káonaae. ániibo piki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ániibo áwáabiq-annarakema wááéni-aramma íma kégutoe. ⁴⁵ miráuma Íráqô-nakoma taíbaq Íráqôn-aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyáqnobake mamá pááq kéiyé. mirán-áuyánámmá áyáqnobaga ógikaitana óyauipike mamá abarokâq téwae kéiyé." téna Ítuma tiráiyé.

kayaq-áuyánákâq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: "nôraq itaráq keqtábámá 'uyátárai-nako, uyátárai-nako,' kéteqanibo ketáama íma kéwaraao? ⁴⁷ móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokâq tiráatenune. ⁴⁸ minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá inéna inikáá uráiyé. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbâq yuwéna maranóbâq anón-oqtakoni ámúraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámúraaq akoqnáá-namma tarôq uráiyé. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma auténa min-námmá awétárimanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítiraiye. ⁴⁹ ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miráráá umá móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítituwaitana 'pau' titana yubâkuraiye." téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yimíqma ánatatuwena Káperanabaq koyaráiyé. ² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórana mayái-náqá ákaraiye. mikáwáá-nákómá wení mayái-náqóqtábá ôriq umá ákâinapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puiné uráiyé. ³ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyé-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáino tiráiyé. ⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegâq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: "wemá Íráqô-napoa áwáqnaa ínónama Íráqômiye ⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátikái-nare. wemá wenamááriq monoq-námmá umátikaraitae." téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiyé. naakóní waaqókâq itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yimitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: "uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaarâq uráunaboa ketí naaúma íma yínóne. ⁷ ániibo kegáráqá túyánámmá ítúnama íma Íráqô-naqa máunaboaq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnáámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náapaamma matokái-nakoni aménáápâq máunana mayaimá mayaao titaq kémayaune. ániibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yikáranata ketiménáápâq mááe. ániibo kemá móra-nakomma 'emá kóaa' túnanama kanaarâq kéwiye. ániibo móra-waigoqtaba téq 'emá maabâq iyo' túnanama kanaarâq wemá kéiyé. ketí mayái-náqóqtábá 'emá maa-máyáimá mayaao' túnanama kanaarâq mi-máyáimá kémayaie." téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánâq umátuwna taíbaq-wayukama anaae waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yimikaiye: "kemá keráwáqá kétima-timune. Ítiráaeo-wayukati aúkâapimma mórana maamirá-náqá ítáiq-itaiq umá arummá timí-naqa íma aónaraune." téna Ítuma tiráiyé. ¹⁰ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyikáitata ye-káyúkámá yawuwéqma naaópaq uréta aónamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Néibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹¹ pááqya-kanaama anaáékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwíqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. ¹² mibáqá mi-márúkóni oqtaráq waaqókáq owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamáa ákáraine. ániibo awaikógaráq naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-ínikóté irááe. ¹³ uyátarai-nakoma min-ínimmá aónaimma arummá òriq umágitana min-ínikóqtábá 'ibiqá íma yaraao' téna Ítuma tiráíe. ¹⁴ ániibo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáámma ánekuitata waayúkama pukái-naqo mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: "maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaa." téna titana ¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átama tiráíe. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. ¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatíq éta Áánúqtuni áwíqa múte yauyéta maará-tiraae: "ketáái aukáapimma mórama Áánúqtuni anómma amuné-náqá pááq kéíe." téta ókaraq maará-tiraae: "Áánúqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínéna iráíe." téta tirááe. ¹⁷ maamin-áikómá Ítutuqta máqtemma Yúria-akupaq uréire kéena máqten-akupaq wéyáwé uráíe.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyikaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaae. ¹⁹ ániibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyikáitata uyátarai-nakonopaq uréte maará mó-tiraae: "naayóbáqá téta móra-naqa yiniye tiráa-naraaq iráá káqo-nakoqta awé ónúnataabiyo?" téta tirááe. ²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraae: "Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enópaq timátikáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaáékaq yiniye tiráa-naraaq iráá káqo-nakoqta awé ónúnataabiyo?" téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye. ²¹ mi-kánááráq taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátama táí-aagomma watukáíe. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yikaraiye. ²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yawwéqma tiráíe: "kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítuauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íraqóniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwéyoq-wayukama Áánúqtuni áte-wataama kéitaae. ²³ itáiq-itaíq umá yirummá tímé-kayukama eqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóáaneni áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: "naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwáama yoqmá awétátuwinainaq aónaneraq uráanabiyo? ²⁵ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íraqón-unakaqtoawaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íraqón-unakaqtooma umátoreta yineqá íraqó-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. ²⁶ miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátaraiye. ²⁷ min-náqá Yóáaneqtaba Áánúqtuni agamatán-ábá-wánnáábímá maará-tiraine: "kemá ketáama mamé kumíni-naqa timákáanana áqnábaq keráwáqá túbáq wíniye. Áánúqtuma agamatán-ábábí téna wemá ení aammá awírakaniye." téna kétéiye. ²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: "Yóáanema máqtemma maa-marábí máa-kayukama uyátaraimanibo Áánúqtu yabíkái-akupaqa márú mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóáanemma uyátaraiye." téna Ítuma tiráíe.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagaráq táákiti-moneqa mayai-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánúqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Péra-ti-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáaneni ayáápike nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánúqtuma íraqón-amma yiráátimma yinaaéma umámikaae.

³¹ ániibo Ítuma maará-tiráíe: "maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúnó? yemá nóikaa-kayukawaq mááó? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márúpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

'ketáámá keráwáqá káoyamma kényunataa keráwáqá ímá íma kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.'

³³ ániibo Yóáanema nommá perai-náqá iráimma wemá aáwaqa aweté éna wááéni-nomma íma néna uráíe. miráuraitaq keráwáqá 'aiboq-nare' téq tirááe. ³⁴ íbèqa Waayúkagoni Áráaqa kúkéna aáwaqa néna nommá néna íqtábámá keráwáqá 'aónaaro. maan-nákómá aáwaqa òriq umá néna wááéni-nomma òriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq

yeti aanábóé' keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itái-yátáákóni áráabitiq mááo? ímiye. itái-yátáákóni áráabito moáetama móra-nakoni áaikoma árain-aimma wáinatama yemá 'árain-aine' téta itánoe." téna Ítuma tiráiyé.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma áitaukaq ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awiqmena weté aáwaqa má-naraaye. ániibo Ítuma mi-Pérátí-nákóni naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye. ³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáká máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóni naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma itaraiye. miráitana mi-kúmiq-ínikómá mórama íráqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé íráiyé. ³⁸ ániibo min-ínikómá Ítuni anaaépaq áitaupi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyé. ániibo kumari-ínikóni aqnuqómá Ítuni áitaukaqtaa yaráqme kúmitana min-ínikómá wen-aqnotáurake aqnumá Ítun áitaukaqo kukáimma ayúnakuwena wemá Ítuni áitaukoma kámoqna ákûq-matawemma pérakaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá weni naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá mirái-qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá itaraiye: "maamin-náqá áraimma Áánúqtuni amuné-náqó máenama kanaaráq maamin-ínikómá Ítumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínimma wé kumari-ínimíye." téna Pérati-nakoma aúyánámmá itaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóni aúyánámmá iténa yauwéqma maará-tima-amikaiye: "Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboqaq timá ámenaae." titana ániibo Tááímoni tiráiyé: "yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo." tiráiyé. ⁴¹ "ítaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (50) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. ániibo yenákábikémmá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?" téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: "minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kéture." téna titana Ítuma timá ámikaiye: "arupú umá aúyánámmá itááne." téna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-ínikónôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: "emá maan-ínimma káonaano? kemá ení-naaupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaananibo maan-ínikómá aúran-anokake títauqa tete umátikarena weni aqnotáurake ayúmna kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemmá íma tímôqna tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-ínikómá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títaukaqa kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaaq kemá emmá kétimamune. maamin-ínikómá weni taíbaq-kúmiq-yataakomma paá tiwikamáqqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ániibo Áánúqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekák umá matuwaínanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye." téna Ítuma timátuwena ⁴⁸ min-ínikómá timá ámikaiye: "kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweg kétéwikatuwaune." téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa nai-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeiyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: "maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?" téta tirááe. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-ínikómá timá ámikaiye: "emá itáiq-itaiq umá yáqtorana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápí waa." téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímma-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena watáama Áánúqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. ániibo yemá tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² ániibo yaímma-noinimma naayóbáqá Ítuma waátáma táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máátarini naayóbáqá min-ínikópíkema abapaké kaayaqá waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama kíni Érótoni naaúpaqa kawáá-nákómá wenánakoni áwíqa Yóánaama min-ínikókaráq Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq weni iyápó-annagaraq yeqtí ótaba áwáqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ányumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma móra waéqma itái-áimma timá-yimena tiráiyé: ⁵ "móra-nakoma ányumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímma-anayukoma aapi kuqturáiyé. ániibo min-ánáyúmmá waayúkama yítuqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye. ⁶ ániibo yaímma-anayumma óqta-marabi

kuqturáiyē. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá íma wáitana ányumma aayámmá kamáguráiyē. ⁷ yáimma-anayumma áwáábiq-anna-karakoni áápi kuqturáiyē. ániibo áwáábiq-anna-karaakogaraq karúma ányumma mamá táíq umátukaiyē. ⁸ tēbakaq-anayumma íráqō-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyē.” tēna Ítuma tiráiyē. óq-aimma arúbama tiráiyē: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áimmmá itáaro.” tēna Ítuma tiráiyē.

Ítuma waéqma itai-áimmmá ti-wáigóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itai-áikóni áaiqtaba Ítumma Ítama aónarae. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tiraiyē: “Áánùqtuma wenamááriq wemá yabíkái-marukoni aúpq-áikóni áaimma keráwáqá tiráátiraiyē. miráimanibo yáimma-wayukama waéqma itai-áimmmá itánōe. miráinata yúramma aónanomanibo mórá-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá itánónanibo mi-wáigóni áaimma íma itánōe.

ányukoni waéqma itai-áikóni áaimma

¹¹ maami waéqma itai-áikóni áaimma maará-uráiyē. maamin-ánáyummá minná Áánùqtun áamiyē. ¹² yáimma-anayumma aapimō kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaékaqa Tááqtaama íréna mi-káyúkati íyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiyē. Tááqtaama tēna yemá min-áimmmá itáíq-itaiq kéiyana Áánùqtuma yawuwéqma yiwiráinabo tēna Tááqtaama min-áimmmá kēmatuwaiyē. ¹³ yáimma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itēta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áikómá íma ánúqa yamá marabímá kukáiyē. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánùqtun-aagoma paábaq kégoiyē. ¹⁴ mi yáimma-anayumma áwáábiq-anna-karakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mōnerabi maa-márábimá amuqá marái-yátáákómá yúyánámmá mamá yawááq kēmatuwaiyē. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiyē. imiyē. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ányumma íráqō-mararaqo kuqti-wáigómá miráuma waayúkama aamá itēta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íráqōniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáq atípáá aménáánóbakáráqá íma káuyooq-marae. imiyē. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mináúpáqō kéuyetama yemá min-ómá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpq wái-qtataakoma anaékaqa abarokáq iniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpq makáíya-qtataakoma anaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánōe. ániibo mórá-nakoma mórá-yataaqa matokáinanama Áánùqtu min-nákómá ókaraq aminímanibo káqo-nakoma mórá-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá tēna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánùqtu matuwániyē.” tēna Ítuma waéqma itai-áimmmá tiráiyē.

Ítumma anóagaraq Ítumma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá Ítumma anóagaraq Ítuni ábâqawaayugaraq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaq kanaaráq íma úyōwaniq urááe. ²⁰ yáimma-wayukama Ítumma maará tēta timá ámikaae: “enanógaraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” tēta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yawuwéqma maará-tiraiyē: “aaramá waamá náayubi Áánùqtun áama itēta anaé waráiyayuma minná yemá ketinógaraq ketibâqawaayue.” tēna Ítuma tiráiyē.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiyē.

²² mórá-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikáiyē: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” tēna tiráiyē. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae. ²³ únópi-káárégómá uyaatēna kégoitana Ítuma aúwaguráiyē. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá óriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi má kéogiraitata yemá únópi kumá yubékina urááe. ²⁴ ániibo yemá Ítumma ko awáuturēta tirááe: “kawáá-nákō, kawaa-nákō, ketáá kéyubekunatae.” tēta tirááe. ániibo Ítuma itó-urena uwááma yóráiwaigokaraq únón-íyámá metaikáráq yiwááguráiyē. ániibo anón-uwaagogaraq únón-íyáógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiyē. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikáiyē: “keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakararaq wáiyō?” titata yemá ikatíq éta iyánáaq urááe. ániibo yeiyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kēwaraaye.” tēta tirááe.

aibôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáiyie.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-maruqaq irááe. Kááririri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uráiyie. ²⁷ Ítuma únópi-kááremá yuwéna mi-márúkákq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikákq iráiyie. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtóma aneqá ima itokáiyie. min-nákómá naaóqa ima maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ taibaq-yupaama waátáma táí-aagomma wemmá yáqtoqma akonáá uráiyie. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aitaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka ima máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aitaupi waaqókákq marabí aipaqq aguréna anókaqq ááyama maará-tiráiyie: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nóraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá Ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráiyie. ³⁰ ániibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwíqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráiyie: “ááiq i-wayukamune.” téna yawwéqma tiráiyie. netuqyaamá táí-aagomma min-nákóni arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaqq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá ima wáí-maiqnobaqa mibáqá Áánúqtuma keqtaá táí-meyamma tímíniqtaaibo Ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóni waaqókákq pááqyan-anubaq netuqyaay-pó ánnámá aúmá naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaqq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránáae tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae. ³³ ániibo mi-tái-áágómá min-nákópikémmá ayuwéta pó-anabitaa uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitana pógoni kawáá-wáyúkámá miráí-qtataqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. ³⁵ miráitana aarawaamá nórabi o-qtátááqá ko aónaraae. ániibo mikáké Ítunopaqq uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónamma wáqtóma kéiyena aúyánákómá táigaitana wemá Ítuni aitaupi waaqókákq máitata aónatuweta aarawaamá ikatíq urááe. ³⁶ ániibo waayúkama mi-qtátááqó aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama tímá yimikaae. ³⁷ ániibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta tímá ámikaae: “emá keqtaá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá óriq umá ikatíq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káárebí uyákébereta wení iyápó-annagaraqq yawwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá táí-aagomma ayúwái-nakoma Ítukaqq inaa-inaa téna tiráiyie: “kemá eté ónááq kéune.” téna tiráiyie. miráimanibo Ítuma yawwéqma kétimakena tímá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márúpaqq yawwéqma uré Áánúqtuma mi-qtátááriqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá tímá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márúpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóni ayáámükomma yawwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtóraqq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Ítuma yawwéqma naaópaqq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákaraae. ⁴¹⁻⁴² ániibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóni áwíqa Yááiratíe. wemá móra monoq-náú-kawáá-náqíyie. miráitana min-nákómá Ítuni aitaupi aipaqq agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-káritímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaqq inaatitana wení naaúpaqq uráiyie. ⁴³ Ítuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ániibo móra-inimma mikákq máqe-uraimma min-íníkkómá inaaútamma ákáitana tiyááka umá kaayaq-káritímáátímá máqe-uráiyie. miráitana móra-nakoma mi-kárimá ima kanaaráq atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-íníkkómá Ítuni anaáepake íréna amakaqq Ítuni kúberai-unakoni aqtóráq ayáámma ánékukaiye. miráitana páátákáá min-ináátú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá ima ákáráiyie. ⁴⁵ ániibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaqq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráiyie. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ániibo Pítaama maará-tiráiyie: “kawáá-nákó, taíbaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma tiráiyie: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiye. miráitáqq kemá túnobaqq maqmá aónánúnama ketí akonááma yaímma tiyuwéna kóuráiyie.” téna Ítuma tiráiyie. ⁴⁷ min-íníkkómá mi-qtátááqá káonenama aúpáq íyukaiye. miráitana wemá iyánáqq umárena Ítuni amakaqq araayutaúmmá má atena mikákq máqte-kayukati yúraqaqq Ítun-aneq ayáámma noiqtatababi ánékuin-aimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguráiyie.” téna tiráiyie. ⁴⁸ ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámúko, emá arummá itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápi waa.” téna Ítuma tiráiyie.

⁴⁹ aama kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóni mayái-náqá Yááiratikaq iréna timá ámikaiye: “enayáámúkoma áqa pukuráiyé. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráiyé. ⁵⁰ áaqibo Ítuma min-áímmá ítátuwena yauwéqma timá-amena tiráiyé: “emá ikatíq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵¹ ániibo Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóáanemma káwirena Yëmitimma káwirena min-ínáárúgóni anóboamma kéyiwirena umá kúra umá yiwíqmena Ítuma utáiyé. ⁵² ániibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqe-uraae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yáráaro. min-iyápómá íma pukáiyé. wemá paá aúwaguráiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ ániibo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá itaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. ⁵⁴ miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóni ayáákaq múte káyaaqtoarena tiráiyé: “inaarúo, itóaa.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁵ ániibo min-ínáárúgóni aágoma yauwéqma itana paátákáá itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméró’ tiráiyé. ⁵⁶ ániibo min-ínáárúgóni anóyaa aboáma anómma iyánáaq urááyamanibo Ítuma ako-qnáá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméró’ tiráiyé.

9

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyikaraiye.

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma ako-qnááqaraq náápaakaraq yímikaimma yemá waátama mútúq táí-aagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. ² mikáké mi-káyúkámá uréta Áánúqtuma yabíkái-kayukayaba mó kéteta kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyikaraiye. ³ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé ureíre í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra naí-yátáákaráq mónekaraga íma mamé ureíre oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. ⁴ ániibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro. ⁵ ániibo mi-káyúkámá weqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq koéraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta áté-wataama Áánúqtuqtaba kétima-yimeta kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érótima Ítuni Watáama Ítaraiye.

⁷ kúni Érótima Ítuma máqte-qtataariq i-wáigóni watáama ítátuwaitana auyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema pukáipike itó-uráiyé.’ téta tirááe. ⁸ káqo-kayukama tirááe: “Íráiyama páaq iyé tirááe.” ániibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uráiyé.” téta tirááe. ⁹ miráitana Érótima maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitarraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapi aónane uráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ániibo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe. ¹¹ anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ániibo Ítuma kéyimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánúqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. ániibo mikákémá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyikénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqó máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. ¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamááriq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákaráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyaníq onúnataabiyó?” téta ítama aónaraae. ¹⁴ miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máéro.” téna tiráiyé. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánúqtukaq aúramma múte káonena ‘tikáiyé’ tiráiyé. ániibo mi-nóyáákaráq yakaráq mapámma

wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ ániibo máqte-kayukama namá kanaarâq owata iyápó-annama aqtó-âqtó-âáwâqâ áiqma tiyáâka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokâq ténâ 'Ítuma Metáiyae' tiráiyê.

¹⁸ móra-taogqa Ítuma wenamá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábâ náawae kéte?” ténâ tiráiyê. ¹⁹ ániibo iyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábâ Yóáanema nommá perái-naré kéte. ániibo yaímma-wayukama téta Iráiyae kéte. ániibo tébakaq-wayukama téta naayóbâq móra amuné-nâqâ pukáimma itó-uraiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyê: “keráwâqâ kenamááriq keqtábâmá náawae téraq kéte?” ténâ itáitana Pítaama yauwéqma tiráiyê: “emá Áánûqtuni Metáiyama yauwéqma tiwiráí-nâqónê.” ténâ tiráiyê.

Ítuma ténâ 'pukéq yauwéqma itó-onunê' tiráiyê.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá ténâ kâqo-kayukama maamin-áimná íma timá yíméro ténâ iyápó-annama aammá áunikaariye. ²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkgoni Áráaqa áíqa í-yátááqâ mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaeemma umáketa ikamiyana pukéna kaumokánáámâ ánatainana keqnáámmá itó-iniye.” ténâ Ítuma wenamááriq wetábâ tiráiyê.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará ténâ timá yímikaiye: “náawabi ketinaae waránáae ténama wemá wenamááriq wetábâ awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínna-nakoma tinaae waráino. ²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba auyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábâ aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ itáaro. móra-nakoma wetábâ máqte-qtataaqa maa-márábiké kémayenamanibo matúq-matuq umá máí-auwaraimma imáyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? ²⁶ ániibo móra-nakoma keqtábâgáráq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábâ énama Waayúkgoni Áráakoma wemá wetábâ wení tágama-yataakaraq aboámâ Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq kumínna-yupaama min-nákóqtábâmá agaeyábâ umákaniye. ²⁷ kemá keráwâqâ áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabikái-kayukama aónainoe.” ténâ Ítuma tiráiyê.

Ítun áúgoma mamá aokariq uráiyê.

²⁸ min-áimná timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámâ yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yémitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yiwíqme utáiyê. ²⁹ nunamummá kétena máitana Ítun óikoma mamá aokariq kéitana wení wáqtógoma wayámmá aurena miráuma ókáá kamá tágaraiye. ³⁰ ániibo kaayaq-nákórátâ Ítute watáama tiráiyê. min-nákámâ Mótetiyya Iráiyae. ³¹ yenákámâ tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tiráae. ³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagínéta uráae. miráimanibo yemá wagurétâ máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráiyati tágama-yataaqa aónaraane. ³³ Mótetiyya Iráiyama Ítumma ayuwéta kóiyê. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámâ maakâq máunataama minná íraqónê. ketáámâ kaumonámmâ ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ániibo móra-namma Iráiyana naané.” ténâ Pítaama tiráiyê. ániibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áimná tiráiyê. ³⁴ Pítaama min-áimná kétena máíqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba uráae. ³⁵ ániibo móra-aikoma maará ténâ mi-kónnápiké tiráiyê: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqâ umákaraune. keráwâqâ wenáama itáaro.” ténâ min-áikómâ tiráiyê. ³⁶ min-áikómâ mirá-timatuwaitata yemá aónamma Ítuma wenamá máqe-uraiye. ániibo yemá yóyau kawaa uráae. mi-kánaárâqâ mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraíye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmâ yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae. ³⁸ ániibo mi-káyúkábikémná móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétime. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamáa kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ ániibo mórama táí-aagoma min-iyápómâ yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá albóriq kéumakaitana óyaupíkema wayán-ágáregómâ óriq kéiyê. mi-tái-áágómâ áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiyê. ⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómâ matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaarâq íma kématuwaae.” ténâ Ítumma timá

ámikaiye. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaíq ikéowanaboana keráwáqti tiyakoma táíq éna ikárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqte máeraq keráwáqti ummaamá mayánúnó? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴² min-iyápómá aapaqá kéíqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánúqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ánibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtabá netuq-yúyanámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmó túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áikóní áaikoma yepímmá auyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatíq éta Ítumma min-áikóní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máiyó tirááe. ⁴⁷ ánibo mirá-yúyanámmá iyápó-annati iyáqnoqba wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyan-iyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá timátikáitaq yúnna-waigomma Áánúqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqti aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyapora umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqti aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákó, ketáa móra-naqa aónánútaama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaémma íma kéwaraiपोताa ketáa aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyé. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqti aanábómíye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánúqtuma Ítumma awíqmena wenópaq uwíni-kanaama waaqókáq uráiyé. miráitana Ítuma Yérútáárebaq ónáae téna mimóra aúyanámmá ítama yarútaiye. ⁵² ánibo Ítuma yaímma-wayukama timáyikáitata aamá maméta áqnaabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqti naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqti namuro-wáyúkámá máápaq wítatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴ kaayaq-iyápó-ánnámá Yémitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákáma aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáa Áánúqtnopake íramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyó?” téta tirááye. ⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtabá yiwááguraiye. ⁵⁶ ánibo yemá mikáké óq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaae waráné i-naré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíne innabáq kegárag anaae waqme ónúne.” téna tiráiyé. ⁵⁸ ánibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-iyákómá muríánóbáq kémitana numagómá ánámma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáiyé.” téna tiráiyé.

⁵⁹ ánibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaae waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaarág tiyúwénaq ketibómá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráiyé. ⁶⁰ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáiya-kayukama uqtamáyikáaro. ánibo emá uré Áánúqtuma yabikáikayukayaba átê-wataama mó-tima-yimíyo.” téna Ítuma tiráiyé.

⁶¹ ánibo keqnaámmá móra-nakoma tiráiyé: “uyátáraana-nako, kemá enanaae waránáa kéunamanibo emá kanaarág tiyúwénaq ketí waayúkama tiyáama mó yímíqma máéro timá yíkatuvero.” téna tiráiyé. ⁶² ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánúqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtabá waéqma káonaipoana Áánúqtuma yabikái-kayukabimma kanaarág íuwiniye.” téna Ítuma tiráiyé.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyikaraiye.

¹ anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq uráae. ániibo máqtemma anómaruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíné i-márúpáq timáyikáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráíye. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópí ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóní aboákáká nunamumná tíyana wemá Áánúqtuma yaímma mayai-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá áíkuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. ániibo itáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate watáama tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ ániibo móra-nakoni áyákoma kaayoné ína-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópí yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yawwéqma keráwátópaq yíno. ⁷ keráwáqá mimórá-náúpáq áátuma máéro. ániibo min-náúpáq máiyata yemá aáwaga timéta nomná timéta íyamma naaro. mayairáq-káómá kanaarác wení meyámmá mayániye. miráínaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ ániibo keráwáqá mera-márúkáká uyáberaiyata mi-márúkáká-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaarác uréraq yemó timíyan-aawaqa naaro. ⁹ ániibo mi-márúkáká kari-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéega yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánúqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqókáq maiye.’ timá yíméro. ¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkáká-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaarác keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaítógoma ketáái tibíkáká aráápaibanibo ketáámá popoq umátuwaanataa keráwáqtópaq yawwéqma wiyé. atéráaro. Áánúqtuma yainai-kánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq waaqókáká kéíye.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótóma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánáárácá Áánúqtuma Tótóma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá Ítíráaeo-marupaq-wayukao, itáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákáká táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákáká táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqtí márúkaq awaaméq-yátááqáq únnaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátááqáq énama kanaarác naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtóraa yáútuma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátíraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ína-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánúqtuma yimínimanibo keráwákáká uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánúqtukaq uwínó? miráínanibo keráwáqá paá Tááqtaani márúpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráíye.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqtí táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemná anaaémma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemná timátíkítaq yúnna-naqa Áánúqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yawwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyikaraimma yawwéqma iréta yimuqá óriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwíqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae. ¹⁸ ániibo Ítuma timá yimikaiye: ‘kemá Áánúqtuni márúpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtítaq aónaraune. ¹⁹ itáaro. kemá keráwáqá akoqnáama tímikaunaboq keráwáqá kanaarác irakabayaakógárác áwáábíq-uwabaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnáama uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaarác íma mamá keráwáqá táiq umátikaniye. ²⁰ miráímanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqtí táama itáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánúqtuma máipaq keráwáqtí tíwíqa kágamaraiibo minnáyaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma amuqá maréna Áánúqtuma aboákáká ‘tikáíye’ tiráíye.

²¹ mi-kánááráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnobaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-márábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnáyaba ‘tíkáiyé’ kétune. emá maami-qtátááqá itai-yátááqá itéta ‘aamá Ítaunaatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoqyike aamá Íma itéta paá-wayukama kéyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma Íma timónaraibo ketibomá wenamáa kemmá áanikomma kétimonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma Íma aónaraibo áaniko kemá kenamáa káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiyé.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtópaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétimatumune. naayóóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaarác íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma ítánáae temánibo yemá Íma Ítaarae.” téna Ítuma tiráiyé.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama áamáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyé. ániibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánûnd?” téna áamáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyé. ²⁶ ániibo Ítuma yawuwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá kétéiyó? emá náaraq umá kéyorautono?” ²⁷ titana min-nákó yawuwéqma tiráiyé: “mútúq arummá káme ení ako-qnáágaraq arun-iyápógógárác máqtemma aúyánákárác ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ániibo enamááriq eqtábá ákáiniq umá enámakaq náawabi máina-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaarác matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi áamáan-aimmo yirááti-nakoma wenamááriq wenáwíqa mamá Íraqóniq íyábá ákáitana timá ámikaiye: “ániibo ketimakaqô mái-naqa minná náawabiyo?” téna tiráiyé.

³⁰ ániibo Ítuma maará téna yawuwéqma tiráiyé: “móra-nakoma Yérútáábake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ániibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taitawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiyé. ³¹ ániibo mi-kánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiyé. ³² móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq íréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábáq maréna kóuraiyé. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq íraiyé. ániibo wemmá aónaimma áyáqnobaqa aruqtábá umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékarác wááéni-nokaraq atíma náopi atáa-umakatuwena min-náqá mûte yauma wení ótiraa-kakoni ámúrraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírákaraiye. ³⁵ ániibo min-náúpáq wamaráayakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá mónéqa móra-wayukama ámiqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení mónéqa maami-nákókáqô kóí-naqa kemá yawuwéqma yéqa yaímma-meyama yawuwéqma aménüne.” téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa inikáámá uráiyó?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ ániibo áamáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma timá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágárác wemmá Ítuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annete móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyé. ³⁹ Máátaani áúkoma wení áwíqa Máriaae. ániibo Máriaama íréna uyátárai-naqa Ítuni áítaupi maraq ya máena Ítun áma Ítaariye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-urí kéena áawaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamá tiyúwáitaq máeq áawaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá ámínana wemá ya tiwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyé. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba unmaa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba Íma

wáitana abáá kéiyé. áníbo Máriaama íráqô-qtataaqa mayánéna kéiyé. Máriaanopake íráqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uráiyé. áníbo anaaékaqa nunamummá tímá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikáiyé: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá tímá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama tímá yiráátiraine.” téna tiráiyé. ² áníbo Ítuma maará-tima-yimikáiyé: “keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.

keqtibotáá, emá yabíkááanna-marukaq máanana enáwikoma aokaq wáiyé.

emá yabíkááanna-yataaqa maabáq kumíno.

ení márúkaqa enaúyánámmá wáraníkaa umá maa-márábíkaráqá enaúyánámmá waránátae.

³ íbéqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama tímíyo.

⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááríq umátíkáa-kayukama yeqti otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá tímá yiráátiráiyé. ⁵ áníbo Ítuma maará-tima-yimikáiyé: “áníbo keráwáqti aúkápíke móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikáiyé. ‘keti aanábógô, kemmá aáwaqa tímíyo. ⁶ keti aanábô-nákómá ayáqtááqá-amma ureíre eéqena ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráiyé. ⁷ áníbo naaúpaqo máitana yaqtabá ko ítáí-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyé. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana keti iyápó-annagarataa tímá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-yataaqa aménúne.’ téna tiráiyé. ⁸ áníbo nóraq uráiyô? min-nákómá wení aanábógô téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma ínaabooa ákóraq itaa-ítaa inanamá wemá itó éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye. ⁹ áníbo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá tíyana Áánúqtuma móra-yataaqa keráwáqá tímíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaarácq aónainoe. oqtarácq pagé-page tíyanama Áánúqtuma oqtamá ítikaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánúqtukaq nunamummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. áníbo náawabi oqtarácq pagé-page tínanama Áánúqtuma oqtamá íyakaniye. ¹¹ keráwáqti aúkápíkema móra-nakoni áanikoma aboáqtábá ‘noyááqa tímíyo’ tínanama aboámá kanaarácq iraaakabayaammá amíníyô? ¹² áníbo áanikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa tímíyo’ tínnayaba kanaarácq aboámá áwáábíq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ áníbo keráwáqá táí-wayukamanobo íráqô-qtataaqa keráwáqti iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánúqtuma wení márúpaq máin-nakomma wekácq nunamupí itáiyana yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yemá téta Ítuma Piétebugaraq mayáimá kémayáiyé’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopíke Ítuma táí-aama waqtukáiyé. áníbo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átama tiráiyé. miráitata arawaamaa táíbaq iyánáaq urááe. ¹⁵ ááqíbo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóna Tááqtaani akoqnáárake Ítuma waátáma kématuwáiyé.” téta tirááe. ¹⁶ áníbo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkati yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá tímá yimikáiyé: “móra-marukaq-wayukama yaíkkaa uréta ááíqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkkaa uréta weníkámé-weníkame étama min-ánná-wayúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. áníbo Tááqtaani waayúkama yaíkkaa umá kaayaq-ánnáiq uréta ááíqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaarácq kématuwáiyé. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma tíwáqnaa kéí-naqo waátáma kématuwaananaama kanaarácq náawaq keráwáqti iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqti iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánúqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaanaboana minnáyaba Áánúqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa íráiyé.

²¹ itáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakora umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaarácq wení máqte-qtataaqa paá wániye. ²² miráimanibo

káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma íréna min-nákótê ááiqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyaka-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáíq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ Itáaro, móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye, móra-nakoma keté íma mamá áikuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Ítuma tiráíye.

waátama yauwéqma íráíye.

²⁴ Óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yimikaiye: “ánibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqta abáá kéíye. mi-tái-ááqómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánnune.’ téna kétiye. ²⁵ ánibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqo máéwainamma kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mi-tái-ááqómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkema min-nákópí ya máqe-urrae. ánibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-urraipoana íbèqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáquráíye.” téna Ítuma tiráíye.

amuqá maráí-yátááqá mayáí-ááiné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánááráq taíbaq aarawaamá máqe-urrae. ánibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráíye: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraíye.” téna min-ínikómá tiráimanibo ²⁸ Ítuma maará-tiráíye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánúqtun áama itéta anaáe waráíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagéguoywana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “íbèqa maa-kánááráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenuamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenuune. ³⁰ naayóbáqá Yónaama Áánúqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaqa pááq uráíne. móraiq umá Waayúkaqoni Áráqa Áánúqtuni awaaméqá íbèq-wayukabima pááq uráíye. ³¹ anaáékaqa Áánúqtuma aarawaamá mamá kéyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma íréna íbèq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-ínikómá maa-máráqóní aqtoráké wemá íréna Tórómónima wení itái-yátáákoní áaiqta ba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbèq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa maíye. ³² Áánúqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqti kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ánibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbèqa Yónaamma uyátáni-naqa maa maíye.” téna Ítuma tiráíye.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itái-áímmá Ítuma tiráíye: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóní aménááparábi tawegóní aménáápqáq íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náupáqo kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae. ³⁴ túramma keráwáqti túgoni óné. ánibo túrakoma íráqóniq uráinanama keráwáqti máqte-tuyanamma táganíye. ánibo túrakoma táíq umáqínanama keráwáqti máqte-tuyanamma kumayuqá auráíniye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútaaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqti máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikema umá táganíye.” téna Ítuma tiráíye.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa nainéna uráíye. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqe-uráíye. ³⁸ ánibo mi-Pérátí-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqta ba aónawaena Pérati-nakoma iyánáaq uráíye. ³⁹ miráitana uyátárai-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqti tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúráqá tete umá íráqóniq umátúwáanikaa uráíye. ánibo keráwáqti tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánúqtuma amegaa-áúrákáráq arunóbákáráq íyaq tarôq kéíyo? ⁴¹ ánibo keráwáqti táápepi wáí-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqóniq umátikaníye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánúqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánúqtuma tirummá amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma

Áánûqtumma tirummá améq ámáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náupáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá kêtikaitana waayúkama áikuiyakaq 'anón-nare' téq miráó-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kêtikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyikáraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítauqa yamáe uréire onikáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe." téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ mórana ámáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: "yirááti-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwíq kéumatikaane." téna tiráiyé. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: "keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqá ummaa-ámáan-áímmá aarawaatí yímûraaq mûte kémarawaata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánapo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqá títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyúkáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqá títaubikoma naayóbáqá nórabi uráá-qtataaqtaba páá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkatuweq yeqti mararaakaq íráqô-kuruma umáyikaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itái-yátáápiké maará téna tiráine: "ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táiq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqti yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqto-kánáárqá Èboaya Tékáráiyama yíkakaane. Tékáráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkápimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkaka-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutai-óqtáraké kima matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae." téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaítata ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammá amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áubi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama ámûraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaníq umá álkuma máqe-uraae. ániibo mi-kánáárqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá Pérati-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auráiyábá atéráaro. Pérati-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kêtune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tiyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tiyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúqagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqá amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaarác puínôqtabama ikatíqá íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaarác íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráatenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení nápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama íramá káiq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyaníq kéoe. miráimanibo mórana pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awímmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqá tíqnotáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqá íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awíqa yaí-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúrakaq ketíwíqá yéna 'emá kennáé' tinná-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqto-wayukati yúrakaq wemmá móraiq umákanune. ⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúrakaq keqtbá 'kemá íma wenámüne'

téna mi wakarainna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá mórai q umá Áánúqtuni kaqtó-wayukati yúrakag wemmá wakarakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táiq umákainanama Áánúqtuma mi-kúmiq-yátááq paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táiq énama min-nákóni kúmiq-yataaqa Áánúqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaniye.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketínaa waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiya-kayukati yúrakago tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatíqa íma éraq 'ketáámá nóine ténúnataabiyo' téq ítero. ¹² Áánúqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tinná-aimma tínoe." téna Ítuma tiráiyé.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aibôqnaabog urái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítuma maará-tima-amikaiye: "yirááti-nako, emá ketiwaammá timá ámínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaikaq umá kemmá timíno." téna tiráiyé. ¹⁴ ániibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: "nôraq íyo? náawaq keráwáqti táama ítama yainai-náqá kemmá awaaméqá umátikárai keráwáqti oótamma mamá yainai-náqá awaaméqá umátikaraiyo?" téna Ítuma tiráiyé. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyé: "keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqti árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiyé. ¹⁶ ániibo Ítuma mórama waéqma itai-áímmá maará téna timá yimikaiye: "mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyé. ¹⁷ wemá auyánánóbáqá maará-tiraiye. 'íbêqa kemá náaraq ónúno?' ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyé" téna ¹⁸ auyánánóbáqá timátuwena 'kemá maará-onune' tiráiyé. 'kemá ketí naammá yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.' téna auyánánammá ítaraiye. ¹⁹ ániibo kemá keti-makómá maará téq timá ámenune. 'timákô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá wáiyé. ániibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápí mááo.' téna auyánánóbáq tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Áánúqtuma maará-tima-aminiye: 'emá aibôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umáraanama minná náawaq mayáníyo?' téna tíniye. ²¹ miráráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa yetábá maqma ayumá kégyomanibo Áánúqtuni aúrakaga áwáyoq-wayukama mááe." téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyé.

taíbaq-auyanamma itai-áímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: "miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániibo keráwáqá keráwáqti túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáiyé. ániibo keráwáqti túma minná íma unáákáqtóma wáiyé. ²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánýumma íma kéubetaboata aáwaq-naupaga íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánúqtuma aáwaqa kéyimiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ keráwáqti aúkáapike náawaq netuq-áuyánámmá iténama kanaaraq wení pááqya-kanaama mamá ayatáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nôraq itaráq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaa? ²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópi wái-qtataaqa túyánámmá itáaro. yemá mayaimá íma mayéta wáqtóma íma taróq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kirááti-yatáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópi wáitata aabáyaama káráma írabí kágotuwaae. ániibo mirá-námá-karáá-qtátááqá minná Áánúqtuma yaqnammá kéyabiqyikaniye. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánúqtuma miráráá umá keráwákaráq yabitikaniye. keráwáqá keráwáqti itáiq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma itáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itai-wáyúkámá mi-máqte-qtátááqá mayainóqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánúqtuma keráwáqá nóiqtaarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ keráwáqti túyánámmá Áánúqtuni auyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánúqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánúqtuni márúpaqa íráqô-qtataaqa mamá álkui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqa íoro. keqtibomá Áánúqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéiyé. ³³ keráwáqti oótanaa máqte-qtataaqa waayúkarag maráiyata meyáníq

keíyaaq minnárake móneqa matéra áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ániibo móneq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ániibo Áánúqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wání-qtataaqa mamá keráwáqa áíkuyoro. ániibo Áánúqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókákáq íma kanaarácq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíyqa kúmatuwaiye. ³⁴keráwáqtí íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqtí tíyakogaraq mí-márúpáq wáníye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáígóní watáama

³⁵yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtóma awaarakácq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayái-wáyúkámá awé urááwana yawwéqma inikáá oro. ániibo mí-káwáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama paátákáa oqtamá íyakanoe. ³⁷ániibo kawáá-nákómá wení mayái-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwagurayana yimónáinnatama mí-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mí-kánáárácq uyátárai-nakoma yeqtí kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamááríq wení wáqtóma awaarakáríq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamááríq tímáiykainata aáwaga nai-yáárérácq maraq máiyannama wenamááríq aáwaga márú-yimíniye. ³⁸uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma íréna ya yimónáinnama mí-máyái-wáyúkámá yokaa umá máq-uretama yimuqá óriq umá maránóe. ³⁹keráwáqá maa-qtátááqtábá túyánámmá ítama arútáaro. naakóní aboámá áqnáabaqa 'moyá-káyúkámá yínóe' téna kanaarácq íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberano. ⁴⁰keráwákárácq yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagóní Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye." téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayái-nakaraq íráqô-mayái-nakogaraq yenákátí waéqma itái-áímmaá

⁴¹ániibo Pítaama maará-tiraiye: "uyátárai-nako, maami waéqma itái-áímmaá kenamá ketááwáq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?" téna Ítumma ítama aónariye. ⁴²anibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyé: "náawaq aamá iténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayáírácq kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayái-wáyúkárácq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaarácq aáwaga kéyíniye. ⁴³anaaékaqa wení uyátárai-naqa yawwéqma yéna aónáinnama naayóbáqá tímá ámikainaiqa wení mayái-nákómá énama kanaarácq mí-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataaqaqá mín-nákómmá kawáá umákaniye. ⁴⁵miráinamanibo mí-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqa itániye. 'ketí uyátárai-nakoma íma paátákáa yawwéqma yíniye.' mirá-timatuwena míkáké áaimma átárena mayái-wáyúkábí mayái-nóinímmá tebúqa kéyímena anón-aawaqa kéneña aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶mí-káwáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí íma-kanaabi anón-nakoma yawwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá tímá ámíniq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákéna karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷mórama mayái-nákómá wení kawáá-nákóní áaimma aónatukenamanibo mí-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraiipoana wení uyátárai-nakoma óriq umá tebúqa kámena táíq umákaniye. ⁴⁸áaqíbo mí-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebúqa kámena táíq umákaniye. waaýúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiyá-kayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yawwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaarácq uyátá-maqma anómma yawwéqma áméro.

Ítuni mayáigómá aarawaamá mamá yaíkaa q íniye.

⁴⁹kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana mín-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune. ⁵⁰kemá kímora-yataaqa keqtábá pááq ínimanibo minnáyaba ketíyakoma óriq umá ummaa kéyáiyé. ⁵¹keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé kukáiyé kéte? íniye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataenááq kukáune. ⁵²ániibo íbékaraq anaáékakaraq móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máq-e-ya-kayukama yaíkaa umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáiyikayata kaayaq-wáimá kaumo-yúmá namuroíq umáiyikanoe. ⁵³yemá yaíkaa umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikomma aboámá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámúkomma namuroíq umákainana ayáámúkomma anómma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama mín-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana mín-ínkómá awaáikómmá anómma namuroíq umákaniye." téna Ítuma tiráiyé.

móra-yataaqa pááq íni-waigóni kanaamá

⁵⁴Ítuma aarawaayábágáráq maará téna tímá yimikáiyé: "keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq paátákáa keráwáqá maará kéte. 'aaqá yínéna iyé' tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ániibo keráwáqá itáawana anómma uwááama yóráitaq keráwáqá maará kéte.

'íbêqa aaqá kániye' tewana áramma mirá-teniḡ kéíye. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábin-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq aónama kárutaamanibo nòraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwááméqá íma aónama kárutaao?

aamá ítama yainánéna íma-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nòraq itaráq keráwáqá kenamáárlḡ túyánámmá ítama arutéḡ arupú-aaimma mamá káyainao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótéma yagaróqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaḡ kéweka aamá timá arutáakao. móraiq umá Áánúqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetéma yagaróqtamá urékama aamá timá arutáakao. wemá emmá yabitiména aamá ítama yainái-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainái-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaḡ tikaiyábámiye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoḡ ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaḡa yáwinoe. ánná-naupaḡ máyana keráwáqtí kanaamá ánataniye." téna Ítuma waéqma itái-áipi yainái-kánááyábá tiráye.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukniye.

¹ mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Káárirri-wayukayaba Áánúqtukaḡ agamá amí-yátáárlḡ kéumakenama Pááiratima wení waayúkama yíkkaiye mirá téta tirááe. ² ániḡo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá túyánámmá itáamma maami-Káárirri-wáyúkámá káqo-Kaaririḡ-wayukama uyátá-maqma kúmiḡ-wayukaboata ummaa-yátááq mái-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áramma kétéma-timune. ímiye. ániḡo keráwáqá tirummá ímo waeréḡa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe. ⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaḡa ayáqtááq-nakoma yawítiména yíkamitata púkákama minná yeḡtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérutáárebaḡa máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátaraiye téraq túyánámmá kéitaaḡ? ⁵ kemá keráwáqá kétéma-timune. áramma ímiye. ániḡo keráwáqá tirummá ímo waeréḡa keráwákáráq móraiq umá miráuma pukínóe." téna Ítuma tiráye.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itái-áímmá maará téna tiráye: "móra-nakoma wení yópi píki-yama uḡmakéna anaaékaḡa arammá kutínéna iráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayái-nákómmá timá ámikaiye. 'ítaao. kaumo-áúqá yáwitaḡ maami-píki-yáḡóni arammá kutónáae téḡ yúnnamanibo arammá íma itáye. miráinaa emá ayáatuwaao. paáyaba maragóni anommá namá kánataiye.' tínana ⁸ ániḡo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. 'umaataráána-nako, íbêḡa maan-áúqá yúwénana matáainaao. áaipikemma maramá agáúme kéyauteḡ purumaakaakóni ayámá abákama agamoḡá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánimanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.'" téna mi-máyái-nákómá tiráye. téna Ítuma waéqma itái-áipi tiráye.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaḡ Ítuma aarawaamá watáama timá yimikaiye. ¹¹ ániḡo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-ínikóni arunóbáḡ máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-ínikóni arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowanḡ uráye. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae iréna maará-tima-amikaiye: "aaragó, kemá ení karíma mamá paá umákaune." téna tiráye. ¹³ ániḡo min-ínikómmá Ítuma kaayaḡ-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-ínikómá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-ínikómá Áánúqtun-awíḡa míte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráqá Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoḡ-náúpáq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yimikaiye: "abapaké móra-kanaama mayái mayánó-kanaama wáye. ániḡo móra-nakoḡtaba karíma mamá paá íkáae téḡa keráwáqá kanaaráq mayái-kánáábi yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero." téna tiráye. ¹⁵ ániḡo Ítuma yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: "keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáíímá kémayae. keráwáqtí purumaakaakóni naaúpaḡ uréḡ purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naígáae téḡ yiwíqme kéoe. ¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-karítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaḡ Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune." téna Ítuma tiráye. Ítuma

mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ániibo máqte-kayukama Ítuma íráqóniq í-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákráq (yíqtigaraq) yeqtí waéqma itai-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánùqtuma yabíkái-qtataaqá nói-qtataakaanáq umá wáiyó? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnó? ¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópi uqmakáiyé. ániibo anaaékaqa anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánùqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnó? ²¹ wemá miráuma anómma aurái-yátááre. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtima) maténa anó-taapepi makéna yammá taròq í-kánágráq makéna waékáiyé. ániibo anaaékaqa mi-kánáagómá máqtepaq ítóqma anómma aúkáiyé.” téna Áánùqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taibaq-wayukama yiwirániye. Ítuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

²² Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyé. wemá aarawaamá kéyiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáárebaq wíné uráiyé. ²³ ániibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikáiyé: “umaataráána-nako, Áánùqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráiyé. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikáiyé: ²⁴ “ímiye. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taibaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.

²⁵ anaaékaqa naakóni aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ániibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá itikaa.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timíniye: “keráwáqá náakakenaq irááó kemá minná íaonaraune.” téna tíniye. ²⁶ ániibo keráwáqá maará timá áminoe: “ketáámá eté anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. ²⁷ miráinana naakóni aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. ²⁸ keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááítekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánùqtuma yabíkái-marupaqa máinomanibo keráwáqá kenamááriq máápaq manóe. mibáq máeq anómma ibiqá yaraíyana tíwáyaakake kóqá iyániye. ²⁹ taibaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánùqtuma yabíkái-marupaqa umáeta aáwaqa náínoe. ³⁰ ániibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ániibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyé.

³¹ é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama íréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyé.” téta tirááe. ³² ániibo Ítuma yemmá maará timá yímikáiyé: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábááq-íyáikómmá maará mó-tima-amero. ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánáárq ketí mayaímá mamá ántanune.” ³³ íbêrabi aabáyaagaraq ayukágarq Érótimi márúpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánùqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyé.

³⁴ Ítuma ókaraq timá yímikáiyé: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánùqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánùqtuma keráwáqtpaq timáyíkáitaa ye-káyúkátí yimúraapq óqtatamma kéiyabotuwaae. taibaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áráaqa áiqma aayan aménáápáq ákáníkaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kétunamanibo minnáyabama keráwáqá íma kétikáiyé. ³⁵ miráitana Áánùqtuma keráwáqti waaqóókémá tiyúkáiyé. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátarai-nakoni náápaakaraq í-náqá kéiyé. Áánùqtuo, íráqóniq umákaa.’ ” tínoe téna Ítuma tiráiyé.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraqa Péрати-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyе. ániбо yemá Ítumma kawáá-umatuwena máqe-uraae. ² móra-naqо áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyе. ³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimba yiráati-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq maará téna itama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi íyabiyo?” téna itama aónaraiye. ⁴ miráitata yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye. ⁵ ániбо Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqti aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópimá kuturáinanama Tabaatiráqо íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyе. ⁶ yemá min-áikáqá kanaaráq yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá-yimena maará-tiráiyе: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa winá-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqа uyátá-maqma anón-awiqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akané inayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ániбо enókáá kateko-ábíqtátáráqо márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maíno’ tíniye. ániбо mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘keti aanábógó, emá maakáq uyátá-maqma íraqón-abiqtataraq unumááo.’ tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama eté máeta aáwaqa naíya-kayukati yúrikaq ení anón-awiqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwíqa mamé uwína-nakoma Áánúqtuma wenáwíqa márúte yuwániye. ániбо móra-nakoma wenáwíqa márúte yuwaína-nakoma Áánúqtuma wenáwíqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyе.

waayúkama ááyama aáwaqa ami-ááímmá

¹² ániбо min-nákómá aaramá iyai-ómáq-ááwákáqо ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawaqо mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábáqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqti naaú winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amiyábáé. ¹³ ímo miráinaama emá anón-aawaqо yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánúqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyе.

anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánúqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa naínó-kayukama yimuqá ôriq uma kémaraae.” téna tiráiyе. ¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqо mamá yokaa ínéna uráiyе. ániбо wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyaraiye. ¹⁷ aáwaqa naí-kánáámá pááq itana naayóbáqо yááyarai-kayukama wení mayai-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yimikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaq yokaa umáguraiye.” téna tiráiyе. ¹⁸ miráitata máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánateta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyaníq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.’ tiráiyе. ¹⁹ ániбо káqо-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyaníq umákaunaboq kemá ko maqmá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.’ tiráiyе. ²⁰ ániбо káqо-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbéq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.’ tiráiyе. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ániбо naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuweña wení mayai-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráá-kayukagaraq máqtemma yiwíqme keti naaúpaqa iyo.’ téna tiráiyе. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyе. ‘uyátarai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme

iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáíye.’ téna tiráíye. ²³ ániibo anó-nakoma wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máíya-kayukama aapaqó uréire kéíya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógrairakaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááýarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.’ téna tñíye.” téna Ítuma maami waéqma itai-áípi tiráíye.

mórama Ítun anaáe waránáae tñna-waigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaáe waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ “móra-nakoma ketópaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aanikoma ábâkamma ámánaakomma kemmá uyátá-maqa yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaarâq ketí iyápó-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaae íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaarâq íma mániye. ²⁸ nóraq iyó? keráwáqti aúkáapike móra-nakoma mórama ayátááq-namma umáe yanaa uwínénama kanaarâq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmó íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá ‘kanaarâq tiwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune’ téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ániibo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaáekaa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ániibo máqte-kayukama min-námmó káonetama akáýáámmá timákana oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. ‘maan-nákómá naammá ínéna áaimma átamaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.’ tñnoe. ³¹ itáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaq máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínímá wení ááíq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ániibo káqo-kinima wení ááíq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráíye. miráitana áqnáabaq-yataaq mi-kínímá aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqa taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímá ikámma watuwáni iyabiyo? ³² wemá yeráwáté kanaarâq ááíqa íma owáníq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqta ba yaímma-wayukama timáiyainata uréta yááyama watáama timá mórraq maréta ááíqa mamá kaayoné ínoe. ³³ mórai q umá keráwáqti aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaáemma í umámenama kanaarâq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ úmá íráqô-qtataare. miráimanibo úmá ímo káinataama náaraq onanataáwáq átéma íníyo? ³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íráqóniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákarâq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itai taáqa wáinaqa aamá itáaro.” téna Ítuma tiráíye. úgómá áté inikáá umá keráwáqá karuwaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama timmá ítaraae. ² ániibo Péra-ti-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóiq umá uréire kéena yeté aáwaqa kénaiye.” téta tirááe. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itai-áímmá timá yimikaiye: ⁴ “keráwáqti aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-típima aúyokinanama kanaarâq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aupapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ániibo mi-típi-típímá awirénama kanaarâq mûte áiqtaabi ákátuwena awíqme kóniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áikuinoe, ániibo wemá maará-tima-yimíniye. ‘keráwáqá keté timuqá maráaro. ketí móra-tipi-típima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórai q umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú urúá-kayukama yirukámá íráqóniq umáguraitababoata ókaraq íma yirummá waeránómanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeráinatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaq mamá pááq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itai-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-ínikómá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-ínikómá mi-mónéqá maménama kanaarâq wení aanábó-wáyúkágárâq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áikuinoe. ániibo maará-tima-yimíniye. ‘keráwáqá kegárâq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tñíye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráíye.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-iyáporátá yíkaraiye. ¹² ániibo maqné-iyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaaq umá kekárátámá timiyo. kanaanaraq kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ániibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaaq umá yímikaiye. ¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupaq ko máqe-uraiye. wemá mi-máitupáq ko máena aweké-ááímmá taróq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. ¹⁴ miráitana min-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá páaq uráiyé. ániibo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. ¹⁵ miráitana mórama maamárábí-nákókáq mayaimá ko matáiyé. ániibo min-nákómá min-iyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. ¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kēnaawana min-iyápógómá min-áawákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁷ miráitana mikáq mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráitaraq kemá maakáqá máeq táayabama kéune. ¹⁸ íbáqyuwaa. kemá ketibonópaq kónune. ániibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Ánúqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. ¹⁹ íbēqa kemá íma íráqō-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápōe íma tínōne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa.’ ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé. ²⁰ ániibo wemá itó-uma aboánópaq uráiyé. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ániibo aboání áyakoma arummá óriq umáitana aboámá yuaaté uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. ²¹ ániibo áanikoma maará téna aboámmá timá ámikaiye. ‘ketiboó, kemá Ánúqtuni aúrakakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqō-naqa máunaboa emá kanaanaraq ketí iyápōe itinone.’ tiráiyé. ²² aboámá wení mayai-wáyúkámá maará timá yímikaiye. ‘keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápiakaraqa waatammá umákáaro. ániibo áitauq-anaakaraq mamé má-umakaaro. ²³ keráwáqá naatéq-púrúmakáámmá ikáme iyataa aáwaaqa agamá kēnetaa timuqá marakánúntaaq. ²⁴ ketáanikka pukuráimanibo íbēqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma awiráunatae.’ tiráiyé. ániibo mikáké áaimma átama yimuqá makááe.

²⁵ ááiqiibo áqnaaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa yauwéqma naaópaq min-áqnaáén-iyápógómá naamátúpaq kéyena ítáimma kaapaumma kēteta imá yarááe. ²⁶ ániibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nōraq kéó? téna ítama aónaraiye. ²⁷ mayai-nákómá maará téna timá ámikaiye. ‘enábákoma yauwéqma iráitana enabomá móra naatéq-púrúmakáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma yauwéqma awikaimma paá íráqōniq umá máitana awikaiye.’ téna timá ámikaiye. ²⁸ miráimanibo áqnaaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa ítaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqōn-aimma timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. ‘taíbaq-karitimaatima ení mayaimá miráuma mayai-nákóráá umá paá-mayaima kēmayaune. móra-kanaabima ení ámán-aimma íma káratune. miráita emá paá páaqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkate timurámuq ikémaraune. ímiye. ³⁰ miráimanibo enáanikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóinítí yúraq yuqmá ánataraiye. ániibo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmakáámmá ikamóné.’ téna tiráiyé. ³¹ aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá eté kerátámá móraraq kémauye. ániibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye. ³² íbēqa kerátámá tiyakoma íráqōni kéinaka timuqá maráyáae. enábákoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiyé. aúyokuraimanibo íbēqa ketáámá wemmá aónaraunatae.’ téna aboáma tiráiyé.’ téna waéqma itai-áípi Ítuma tiráiyé.

16

mayai-kawáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa óriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ániibo yaímma-wayukama móneqa óriq umá makái-nakokq iréta kawáá-náqóqtábá kaaqaari-áubi maréta maará téta makákáae. ‘ení mayairáq-kawáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyé.’ tirááe. ² ániibo min-nákómá mayairáq-kawáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. ‘enáma itaúnama náaraq uráánó? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápiimo wái-qtataaqtabama wannaabi agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.’ tiráiyé. ³ mi-kawáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá itama tiráiyé. ‘kemá náaraq ónúñó? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírakémá íbēqa watuwánéna iyé. ketí akoqnaáma íma wáipoaq kanaanaraq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba

túyánammá itáunaboq mi-qtátááriqo onatamá keti anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waq-tuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq winóe.' tiráiyé. ⁵ mi-kawáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímíkkai-kayukama yáyáitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá itama aónaraiye. 'epímmá keti anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?' téna itama aónaraiye. ⁶ ániibo min-nákómá tiráiyé. 'tíyááka-tiyaakama (100)' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaaó.' tiráiyé. ⁷ anaáekaaq móra-naqa itana kawáá-nákómá itama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna itama aónaraiye. ániibo min-nákómá téna miráuma tíyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tíyáákámá (80) agayaaó.' tiráiyé. ⁸ mi-tái-kawáá-nákómá wenamááriq wenáúgoma áwáqnaa uréna weni anón-nakoma áwíqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna weni anón-naqa makákáiyé. maamárábí-káyúkámá yeyíáa maamirá-káyúkáté mayáimá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánúqtuni waayúkama ópi uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-marábí-mónéqnapó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóiq oro. ániibo anaáekaaq móneqa mayai-kánáámá ánatáinanama keráwáqá Áánúqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkák mútikaniye. ¹⁰ ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaq kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq anó-qtataakaraq yabíqma káruantaiye. ¹¹ maa-maráíbí-mónéqá íma yabíqma arútáiyanaa náawaq kanaaráq umá Áánútuini óq-yataaq kawáá ínó? ¹² ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténanama náawaq emmá ennámá amíníyó? ¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákák mayáimá íma kanaaráq mayániye. ániibo móra-nakomma ítama táiq kéumakena káqomma ítama íraqóniq umákaniye. kaayaq-káwáánákák itáiq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe." téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aikaraq Áánúqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Péra-ti-wayukama móneqtabama ôriq umá kéyikaitataboata Ítuma aábê-aimma timá ákaraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá waabá-káyúkátí yúrakaaq kateko-ááímmá taróq kéiyata yemá keráwáqtí tiwíqa mamé ukáae kétémanibo Áánúqtuma keráwáqtí tíyaqnoabaq káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrakaaq anó-qtataaq wáimanibo Áánúqtuni áwákaqaa paátataakaa kéiyé.

¹⁶ Áánúqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. weni aráábitima netuqyaamá abarokák umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá nai-wámmá Áánúqtukaaq ámikaataba Mótetigaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánúqtuma weni aúyánápiimmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa áté-wataagoma Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama kéyikaitataboata mayáneta inaamu kégyoe. ¹⁷ ítáaro. aabayákarák maa-marágáráq ánatani-waigoma ummaamá kéyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma kéyaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹⁸ máqte-kayukama yínáaqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá kéyataae. móra-nakoma naayóbáqá awáikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámá mamá kéyawaaqiye.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Arááataratie.

¹⁹ naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awíqa yaan-únákáqtó áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. ²⁰ ániibo min-nákóní oqtaráq naakóní waaqókák mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Arááataratie. min-nákóní áwáqa náomma kérémmá karái-nare. ²¹ min-áwáyóq-nákómá oqtaráq máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áiqma namá tímütanaae téna éwaine. ániibo iyákómá íreña min-nákóní aneke náomma umánaraae. ²² anaáekaaq min-áwáyóq-náqá púítata Áánúqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púítata maméta mó uqtamákaraae. ²³ ániibo móneqa makái-nakoma áítanobaq máena áiq-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Arááataratima amakaq máqe-uraiye. ²⁴ móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyé. 'ketíbomá Áabaraa! emá keqtábá arummá umátike Arááataratimma tímákénaa ayáánaubiqa nopí marú yamátuwena tímáábíraq marainana yatí umátikaino. tímáábíraq íramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyé.'

tiráiye. ²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. 'ketáaniko,' aákaq maraao. naayóábáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Aráátaratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkácá Aráátaratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá aíqa í-yátáápi máane. ²⁶ óq-yataare. ketáágárq keráwákárqti aúkáapimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtpaq ónáae temánibo yemá kanaarqq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaarq qqtátuweta ketáa máunabaqa yínoe.' téna Áabaraama tiráiye. ²⁷ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Aráátaratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno. ²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketibátiwaayuma yíkarane. ániibo Aráátaratima akognáá-aimma yepímmá móma tíno. yegárqq maa áwáábíq-marupaq íréta yíqa í-yátááqá mayaiyabáé.' tiráiye. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkati yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.' téna Áabaraama tiráiye. ³⁰ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaarqq íniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetópaqo wínatama yemá kanaarqq yirummá waeránóe.' tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiye. 'yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkati yáagaraq ímo ítareta ma kanaarq móra-nakoma pukáinabike yawéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma itánoe.' téna Áabaraama tiráiye." téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itai-áipi tiráiye.

17

tái-aaikoma waayúkaqoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táíq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápo-annama timá yímikaiye: "yaímma-yataakoma páaq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwánimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániye. ² keráwáqti aúkáapike móra-nakoma kágo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaarq qnábáq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánuwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma táí-aimma mamá páaq ímiye. ³ keráwáqá atéqma arutáaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeráinaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapaq otaa-qtátáariq umákena abapaké kaayapáq enópaqa yéna wemá maará téna 'kemá tirummá waeráune' tínaama kanaarqq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao." téna Ítuma tiráiye.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwíkaí-kayukama uyátarai-naqa Ítumma maará téna timá ámikaae: "emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaao." téna tirááe. ⁶ ániibo uyátarai-nakoma yawéqma maará-tiraiye: "keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá páaqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaarqq keráwáqá mí-tágómmá maará-tima-aminoo. 'emá áaipike enamááriq agíqme únópi koma karuyuwu.' tíyanama paá keráwáqti táama warániye.

mayai-nákóni áaimma

⁷ ítáaro. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi típi-típi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yawéqma ínana wení kawáá-nákómá téna 'emá paátákáa maraq yamáe aáwaqa náo.' téna tίνíyó? ⁸ ímiye. wé maará-tima-aminíye. 'emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámúranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáa aáwaraa nommá nátúwánaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.' téna tίνíye. ⁹ ániibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba 'tikáíye' tίνíyó? ímiye. ¹⁰ miráinaq keráwákárqá 'Áánûqtuma máqte-mayaiyaba tí-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaarqq keráwáqá maará tero. 'ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáa paá ketáái mayaimá mamá ánatarauatae' tero." téna Ítuma tiráiye.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹¹ Ítuma Yérútáarebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirí-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráíye. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónarae. ániibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: "Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáa arummá umátikaao." téna tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaena maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqti túma mó-yiraatero." téna

Ítuma timá yímikaiye. ániibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqóniq umáguuraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aukáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íráqóniq umágitana yawuwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánúqtuni áwíqa múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óipake marabí aténa ‘tíkáíye’ téna tiráíye. Támériabake Yéqtaeao-nare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikarunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítiráaeo-wayukama náakarag mááo? ¹⁸ káqo-kayukama íréta Áánúqtun-awíqa íyaq múte yauyó? maamin-náqá wenamá káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánúqtuni áwíqa múte yawuíyó?” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ ániibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáiq-itaiq umá yáqtoraanna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráíye.

Áánúqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Péra-ti-wayukama Ítumma maará téta itama aónarae: “Áánúqtuma yabikái-maruqa nókanaararaq kumíníyó?” téta tewana Ítuma yawuwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánúqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánúqtuma yabikái-naqa maa máíye aqá mera máíye.’ téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánúqtuma yabikáiq-tataaqa keráwáqti aukáapi wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

²² ániibo wení iyápo-annama maará téna timá yímikaiye: “anaaeékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tínómanibo íma aónainoe.’ ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tínómanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áukápáké móra-aukapaq wéyáwé inikáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraga mórai qumá miráitata máqtemma aónano. ²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbèq-kanaarag-wayukama awéqtáma yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá mórai qumá íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aibòq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárenóbáq uyábékuraiye. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá mórai qumá uráine. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aibòq-nomma néta máqte-qtataaqa meyaníq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ániibo Arótima Tótómabaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógaráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena kumínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. ³⁰ mórai qumá umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraga miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márúpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékéna wení ótamma ímayaino. mórai qumá móra-nakoma yópáq máqenina-nakoma yawuwéqma naaópaqa íwino. ³² keráwáqá Arótinma ánáákoqtabama tūyánámmá itáaro. (naayóbáqá Áánúqtuma Tótómabaq Komóraabakaraq yawítima iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna ‘ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonaao.’ titata kégopike Arótinma ánáakoma anaaeépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aukéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwéna kanaaráq wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaróqtamá waguráiyapike Áánúqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ániibo kaayaq-ínkórátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánúqtuma móra-inimma káwírena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópi márai yapikemma móra-naqa Áánúqtuma káwírena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráíye. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápo-annama min-áímmá itáa eta maará-tirae: “uyátárai-nako, mí-qtátááqá náakarag pááq ínyó?” téta tewana Ítuma maará téna yawuwéqma tiráíye: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráíye.

18

aaragómá aamá ítama yainái-nákoqtábá tíwáqnaa ikáae téna ááyarai-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma wení iyápo-annama móra waéqma itaí-áímmá timá yiménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tíq kéyana Áánúqtuma yemmá yawuwéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainái-náqá máqe-uraiye. ániibo min-nákómá

Áánûqtun áaqa íma íkaténa waayúkayabagaraqa íma íkatíq uráíye. ³ ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkáká máqe-uráíye. aati-aatimá min-íníkkómá aamá ítama yainai-nákókáq iréna maará má-tiraiye. ‘keti namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaee. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainaa.’ téna tiráíye. ⁴ áqnáabaqa aamá ítama yainai-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráímanibo anaaékaqa maará téna auyánánóbáqá tiráíye. ‘kemá Áánûqtuni áaqa íma íkatíq waayúkati yáakaraqa íma kéikatunamanibo ⁵ maami keqtoq-íníkkómá kemmá ummaa-yátááqá kétémpoq áwáqnaa umá aamá ítama yainánnúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tíbó ka-íyábábóq áwáqnaa ónúne.’ téna auyánánóbáqá tiráíye. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yainai-tái-nákóni áama itáaro. ⁷ min-áímmá waayúkaráq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráímanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaameqá umáyíkái-kayukama aati-aati-nókkáánabi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqta ibiqá yaraiyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íni íyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. áaqibo anaaékaqa Waayúkaqoni Áráaqa kumíni-kanaaraqa maa-márábi-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máíyanawaq yimónaniyo?” téna keráwáqáqí tirummá mamá akoqnaá iyábá Ítuma tiráíye.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayai-nákóni waéqma itai-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe’ téta yuyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkátí waéqma itai-áímmá Ítuma tiráíye: ¹⁰ “kaayaq-nákkórátámá nunamummá tíyéta anó-monoq-naupaqa itááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ániibo Pérati-nakoma itó-urena auyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráíye. ‘Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoq kemá ekáq ‘tikáíye’ kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma taróq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráímanibo kemá yemó oníqá ikéune. ániibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq ‘tikáíye’ kétune. ¹² máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.’ téna tiráíye. ¹³ miráímanibo táákiti-moneqa mayai-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. ‘Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaa.’ téna tiráíye. ¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayai-nákkómá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uráíye. itáaro. náawabi wetábá wení áwíqqa múte yauwíinna-nakomma Áánûqtuma mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwíqqa márúte yuwaína-nakoni áwíqqa Áánûqtuma múte yauwíniye.” téna Ítuma tiráíye.

pááqya-noiyapoma Ítuma íráqóniq umáyíkaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yíwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápóráq ayáánapo yínêkuikaee tirááe. miráímanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ániibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketópaq iyaraq íma yaqtóráaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráúma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana miraráá umá móra-nakoma pááqyan-iyapora íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye.” téna Ítuma tiráíye.

anó-nakoma máqte-qtataaqá makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítuma maará téna ítama aónaraiye: “íráqō-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnō?” téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ániibo Ítuma maará téna tiráíye: “nōraq itawáq keqtábámá íráqō-nako kéteno? Áánûqtu wenamáa íráqōniq kéíye. ²⁰ emá ámán-aimma ítaane. aaraukáqá íma yataiyo. waayúkama íma ikámá puyuno. moyámmá íma mayaa. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaa. emá enanó-enaboni aménáápáq mááo.” téna Ítuma titana ²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átama min-ámáán-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye.” téna tiráíye. ²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: “emá móra-yataaqta qqtóráríq urááne. ení máqte-qtataaqá waayúkama yimínata meyáníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimíyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ániibo emá miráumatuwe ketinaae waraa.” téna Ítuma

timá ámikaiye. ²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení moneqtaba ítama ummaa yaráiyé.

²⁴ min-náqá aónawaena Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóni aapi peránénama kammáa ainikáá umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “miráinanama kanaarác náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayáníyô?” téta tirááe. ²⁷ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaarác íma ínómanibo Áánûqtu kanaarác miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: “ítaao. ketáámá ketáái márúkarac ketáái ótakaraqa yuwéeta enanaae kéwaraunataae.” téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéeta aaramá ábâqawaamma aboámá anóamma iyápóma yuwaíyanama ³⁰ kanaarác Áánûqtuma íbêqa maakánáárqá uyátáa-maqa taíbaq yawuwéqma yimíniye. ániibo anaaéka-kanaama pááq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yawuwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Ítuma wení tiyáaka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkaqoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaeao-wayukati iyáápi maránoe. ániibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. ³³ ániibo yemá tebúqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánáárqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráeao-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkoní áaimma auyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókác úítana mórama aúgaroq-nakoma aakóni áwábaq máena moneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgaróq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará téna yáimma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nóraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárétibake-naqa kéiyé.” téta tirááe. ³⁸ ániibo min-áúgaróq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-áúgaróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Ítuma waaqókác ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketópaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgaróq-náqá waaqókác ítana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemá emmá nóraq umákanuno?” téna tiráiyé. ániibo min-áúgaróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq kétune.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáiq-itaiq umá yabi-i-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ miráitana páátákáá min-nákóni aúrakoma íraqóniq umágitana aúramma aónarena Ítun anaae kéwarena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye. ániibo aarawaamá minnáraq aónawaeta Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábekaimma ² mikác móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayái-wáyúkátí kawáá-nápóana moneqa taíbaq makáiyé. ³ ániibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaarác Ítumma íma aónaraiye. ⁴ ániibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbác yuaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráiyé. ániibo wemá ‘Ítuma maan-ákác íniye’ téna auyánámmá ítaraiye. ⁵ Ítuma min-áúkápác íréna múte aónatuwena maará-tiraiye: “Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipeke Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. ⁷ ániibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: “Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye.” téta tiráámanibo ⁸ Takíatima itó-urena uyátárainakomma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkacq uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ániibo kemá móra-nakomma kaaqaarigóníq umákéq wení

máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqte-kaayaqte-kanaaráq aménúne.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: “íbhéqa maan-náupáké-káyúkámá Áánúqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráq Áabaraan-annabikemanibo íbhéqa arummá waeráiyé. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítátuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérútáárebaq waaqókák yitatabóata Áánúqtuma yabíkáin-aímma íbhéqa abarokák ínítana kétiye téta yúyánámmá ítaraae. ¹² ániibo Ítuma maará-tiraiye: “mórama anó-nakoma móra ayáqtááq-mapaq kínimma taróq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yíwíkена móneqa tiyááka-wayukama yímika-yímika uráiyé. maará-tima-yímikaiye. ‘keráwáq máami-mónéqnápo mayáimá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.’ téna tiráiyé. ¹⁴ miráitana wení márúkaq-wayukama yaímma iyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyikáawata anaaé waqmé urááe. ániibo yemá maará mó-tiraae. ‘maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba ikétikaitaae.’ téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma taróq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyé. ániibo wé maará-tiraiye. ‘naayóbbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.’ téna tiráiyé. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanpo-monekake matéq mayáimá kémayeq amuq-yáúmá (200) matáune.’ téna tiráiyé. ¹⁷ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘emá íráqó-mayai-napo emá kateko-máyáimá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá uma kárutaanaboq íbhéqa kemá emmá náápaamma kámunaboaa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.’ téna tiráiyé. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayáimá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.’ téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyé. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyé. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákarauene. ²¹ kemá emmá aónánunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaaq kemá enáaqa kéikátune.’ téna tiráiyé. ²² ániibo kínima mí-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakátune. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoqa káqo-nakoma márái-qtataaqa kémayeq káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ániibo nóraq itaawáq ketí móneqa moneq-naupaqa íma tikáaraanq yauwéqma yéqa amuq-yáúgaráq íma mayáúnó?’ téna tiráiyé. ²⁴ mí-kínimá waaqókák ító-uma máe-kayukama maará-tima-yímikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yábima taíbaq matokáin-nakomma áméro.’ téna tiráiyé. ²⁵ ániibo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiyé.’ téta tewana ²⁶ mí-kínimá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yíménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítununane. ²⁷ ániibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘ikétikaitaae’ tiráá-kayukama yiwíqme maakák iréra ketúraq yíkamma púyoro.’ téna kínima tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráiyé.

²⁸ Ítuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáárebaq uráin-amma arááyamaena uráiyé. ²⁹ ániibo Ítuma Bétápégibaqa waaqókákáráq Bétanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwíqa Óríféti-anuraq iréna wení iyápo-annabike kaayaqá tímáyikáitata áqnáabaq urááye. ³⁰ Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnáraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbbáqá min-ótíráá-kákóní ámúraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ ániibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nóraq itakawáq min-ótíráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaaráq kenákámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakae tekao.’ téna Ítuma timá yímikaiye. ³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yímíniq umá mí-qtátááq wáitata aónaraaye. ³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótíráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yímikaiye. ‘nóraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata ³⁴ yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakae.’ téta tímátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótíráá-kákóní ámúraaq

wáqtóma abákáreta Ítumma min-ámúrááq ákáawana máqe-uraiye. ³⁶ ámúraq máena kéwitata aarawaamá yeqti unáákáqtóma maméta aapitáá wíqmakaae. ³⁷ Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq Óribêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápo-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnýaba anókaq ááyama Áánúqtuni áwíqa múte yaútaae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwíkaq kéitana Áánúqtuma íráqóniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánúqtuni márúpaq wáinaq Áánúqtukaq anómma tágama-yataaq wáíye.” téta tirááe.

³⁹ ániibo yaímma Pérati-wayukama mi-táibáq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápo-annama ‘paáti máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo Ítuma maará téna yawuwéqma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paáti máiyana kanaanárq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

⁴¹ Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq iréna márúqa káonena ibiqá yakáíye. ⁴² Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqti taákoma kanaanárq íkéitaiye. ⁴³ keráwáqá itáaro. anaaékaqa móra-kanaama páaq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikano. ⁴⁴ keráwákárq keráwáqti waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaiyaq paámá mánoe. íbêqa Áánúqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma ítaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameq yuwánóe.” téna Ítuma tiráíye.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaq makéta meyámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáíye.

⁴⁵ Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánúqtukaq amí-wámmá maméta meyánìq o-káyúkámá áaimma átama yíkamma paábataa waqtukáíye. ⁴⁶ Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.’ tiráíne. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráíye.

⁴⁷ aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraae. ⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábá óriq umá yikáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

20

yemá Ítuqtaba ‘náawaq náápaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánúqtutabagaraq timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq Ítunopaq irááe. ² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáimá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. ³ ániibo Ítuma maará téna yawuwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná ⁴ Yóáanema nommá péqyikai-qtataaq minná Áánúqtunawabi waayúkaqonawabiyo?” téna tiráíye. ⁵ ániibo yeiyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: “ketáá maará téqtaa minnáma ‘Áánúqtunae.’ tenanatáámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nóraq itaráq itáiq-itaiq umá tirummá íma kámeo tiniye. ⁶ ániibo ketáá téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatatáámá máqte-kayukama keqtáá óqtatanapotaa tíkaminotaae. ániibo yemá Yóáaneqtaba Áánúqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae.” téta tirááe. ⁷ miráitata yemá maará téta Ítun-araaq yawuwéqma tirááe: “Yóáanema nommá pérá-qtataaq náakakenaq iráiyô minná ketáá íaonaraunataae.” téta tirááe. ⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yímikaiye: “mórai qumá kegaráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mí-máyáimá kémayaune.” téna Ítuma tiráíye.

tái-wayukama wááeni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itai-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itai-áimmá timá yímikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááeni ara-tómmá yoqmakáíye. ániibo min-nákómá wááeni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ anaaékaqa wááeni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánáárqá móra-naqa tímákáitana wááeni ara-tókáqó yabíkáa-kayukayopaq uráíye. anón-nakoma téna min-nákómmá

yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráíye. ániibo wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiye. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiye. ¹² ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaee. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóni aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúndó? ketáaniqotaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minná timákáanana wíniye. ániibo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráíye. ¹⁴ miráitata wááéni ara-tókáqó mayái máyaa-kayukama aónamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeíyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáá mayánunatae.’ tirááe. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóni áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáíye. ítáaro.

wááéni ara-tókóni aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóni aboámá irena wááéni ara-tókáqó mayái máyáa-kayukama yikamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráíye. ániibo waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “wemá miráinabo árainma ímiraino.” téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaena maará-tiraiye: “Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aínaq wáíyo?

‘maamin-óqtámmá mayái-wáyúkámá paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa naakóni akoqnáá-abokaa kéíye.’

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóni ámúraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámúraaqo kuqténama min-nákómá ikámma púbuyama obamá áúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá ítáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itái-áímmá tiráíye. miráitata é mi táoq Ítuma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítuma íma yáqtokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amikáae téta ítama aónaraae.

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítuma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítuma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yainánetá urááe. ²¹ ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatíq kéemanibo aarawaamá Áánúqtuni áaimma keyiraate árain-aimma kétima-yimene. ²² emá nóine téq alyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi iyábiyo?” téta Ítuma ítama aónaraae. ²³ miráinanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmó temmá ítaraíye. miráitana maará-tima-yimikaiye: ²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannána amakaráq áwíkaráq wáimma náawabiyo?” téna tiráíye. ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” téta tirááe. ²⁵ ánnibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaq kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánúqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaaráq Áánúqtumma áméro.” téna Ítuma tiráíye. ²⁶ miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítuma íma yáqtoráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yauwéqma timá yimiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma itáá eta aamá íma téta paatí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítuma ítama aónaraae.

²⁷ yáimma Táátúti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátúti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. ²⁸ ániibo yemá maará téta Ítuma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinnanaqa iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábákoma min-ínímmá maténa awaáóni anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine. ²⁹ itaao. mórana ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáaekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráíye. ³⁰ anaaékaqa ábákoma min-ínímmá matáíye. ³¹ anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa mórai q umá pukuráíye. ániibo keqnáámmá mórai q umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá maténa iyápóma íma marakéta máqtemma pukurááe. ³² miráitana min-íníqóráq pukuráíye. ³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááine.” téta Ítuma ítama aónaraae. ³⁴ minnáyaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragáráq waagaráq íbêqa maa-kánááráqá mamá aaraukáqá káuraae. ³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánúqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe. ³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánúqtuma pukáiyapike

mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabítie. ³⁷ ánibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae. pááqya-tabikemma iramô karáiwagioni watáagoma maará-tiraiye. “uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraqa Ááítekini Áánûqtugaraqa Yáakoboni Áánûqtue.” ³⁸ Mótetima wení anaábútááma pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máíye. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yauwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íraqôn-aimma téne.” téta tirááe. ⁴⁰ ánibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Péрати-wayukaraq ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Péрати-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nóraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma ánikoe kéteo? ⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábi Tébitima maará-tiraine. ‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna tímá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaáékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení aítauq amenáápaq yíkáanata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábi mirá-tiraine. ⁴⁴ Tébitima wenamááriq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini ánikoma máíyo?” téna Ítuma tiráíye.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama ítaraae. ánibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama tímá yimikaiye: ⁴⁶ “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire iyábá òriq umá káyikaiye. yemá téta waayúka áikuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráó-maaraq tímá-tikaigaae téta kéte. ánibo yemá monoq-náúpáq aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikaiyana anón-aawaqo náí-kánááráq kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánátaae kéte. ⁴⁷ ketoq-nóínímmá yetí naammá íma meyáníq ínówataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánááráq yemá anómma táí-meyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráíye.

21

keqtoq-íníkmá Áánûqtukaq amuqá marakéna mónéqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama káyautena aónaimma mónéqa òriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéna mónéqa marái-yáwáápi mónéqa má-makaae. ² ánibo Ítuma aónaimma mórama keqtoq-ínímmá awaíkmá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata mónéq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkmá awaíkmá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáíye. ⁴ máqtemma maa-káyúkámá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéna káme. miráimanibo maan-íníkmá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyáníq umá nání-moneqa íma matokáíye.” téna Ítuma tiráíye.

“anó-monoq-namma táíq umáginíye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íraqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéna ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶ “máqtemma maami-qtátááq íbêqa aónaamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámúraaqa wáníye. máqtepaq yawítuwayiyana marabí kumíníye.” téna Ítuma tiráíye.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínáyó? áqnáabaqa nóin-awaamaraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tirááe.

⁸ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq iréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéíye.’ tínómanibo kerawáqá íma yinaaémma ko wáráaro. ⁹ anaáékaqa webómá kéeta anón-aaiqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaararaq íma ikatíqa oro. miráí-qtataaqa áqnáabaq pááq ínimanibo aqto-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááíqa umáyikanoe. ánibo móra-kinini waayúka itó-uma káqo-kinini wayúkate ááíqa

ínoe. ¹¹ ániibo maa-márábímmá anómma márúma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ániibo taíbaq anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqoqeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miráímanibo miráí-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táiq umátiketa monog-náupq mamá tikareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá kúni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. ¹³ ániibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoe. ¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá áté-wataama Áánúqtutaba kanaaráq timá-yiminoe. ¹⁵ kemá kenamááríq arupú-aimma túyánákáq mamáráanana itai-yátááqá timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqá namuro-wáyúkámá kanaaráq íratinoe. ¹⁶ keqtibomá keqtinóma keráwáqá móra-naagoma keráwáqá tibáqawaayuma keráwáqá aanábómá mamá keráwáqá namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tikamma keráwáqá pikémá yaímma puínoe. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwááginomanibo ¹⁸ keráwáqá tiqnótáugoma mórama íma múkíniye. íma tikamma puínoe. ¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtoraaopata keráwáqá túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ miráímanibo anaáékaqa keráwáqá aónáiyata áái-q-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaaráq mikáq aónéq márúqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. ²¹ mi-kánááráqá Yúríá-marupaqa márúya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máíya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ópaq kóoro. ániibo márúkoni aaumépaqa máíya-kayukama ókaraq yawéwéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayai-kánáábóana máqten-aimma Áánúqtuni watáama agamatá-kánáábímá wáin-aikoma abarokáq pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánááráqá aaramá yímúkarraq máa-noinikaraq iyápóma náamma kéyime-noinikaraq tirunó. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínata ma mi-kánááráq Ítiráaeo-wayukama Áánúqtuma áyámma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képujeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaeao-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igáríq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaáékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wiyokakaraq wiyókákáráqá pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati iyákoma táíq kéinata ikatíq ínoe. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq ínena ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yúgabaaq ínata kekaaq ínoe. aabayákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqtí aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. ²⁷ mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnaq kumínímma anómma akoqnáágarraq tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaáékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq ínaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánúqtuma yawéwéqma tiwiráni-kanaama íbèqa waaqókáq wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itai-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáwana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbèqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ mórúai umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq ínaqa kanaaráq keráwáqá aónanoe. Áánúqtuma yabíkái-maruqa waaqókáq áaimma átáma yínéna kéíye.

³² kemá keráwáqá árimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq ínoe. ³³ aabayákáráq maa-márágáráq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráímanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma itáabo. íma netuqá omáq-ááwákáq wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaaráq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máíya-kayukaraq waakákora umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá miráí-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánúqtukaq nunamummá tiq-tiq kéiyana akoqnáama tímíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaaráq itó-ínoe.” téna Ítuma tiráíye.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá káyiraatena nokáámma Óríbêti-anuraq aúma ko kéwaine. ³⁸ ánibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq 'Ítumma awíqma yiméñúne' tiráiyé.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá nai-kánáámá áwíqa kótámaki-kanaama páaq ínena uráiyé. ² uyátárai-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ánibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoabaq pékaima óq-awíqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábikéné. ⁴ ánibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkagáráq watáama téna Ítumma mamá yeqti iyáápi maránín-aimma mó-tiraiyé. ⁵ miráitana yemá yimuúq kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma aminón-aimma téite urááe. ⁶ ánibo yeqti yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwená Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uráiyé. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááyé

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá nai-kánáámá páaq uráiyé. mi-kánááráqá mórama tipi-tipi-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóáanemma timáyikáitata óyana maará-tima-yimikáiyé: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa iyataa naano.” téna tiráiyé. ⁹ ánibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyó?” téta tirááyé. ¹⁰ ánibo Ítuma maará-tima-yimikáiyé: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónáí-nakama kenákámá min-nákóni anaáe waqmé wiyana wemá ko perainna-naupaq ko péráákao. ¹¹ min naakóni aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiyé. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma náanaq wáiyó? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tiyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa nai-yáárégáráq abíqtátágáráq wái-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ánibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááyé.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yimikáiyé.

¹⁴ kanaamá páaq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae. ¹⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimikáiyé: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tikáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwáté nátuweq anaáekaqa tíqa I-yátááqá mayáñúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá páaq ínna-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ánibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwená maará-tiraiyé: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma páaq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ánibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwená mapámma yimítuwena Ítuma maará-tiraiyé: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq eqtábá tuyóánámmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁰ anaáekaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiyé: “maa-káápúma Áánûqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kényarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maráni-nakoma keté aáwaqa nai-yááréráq máiyé. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-aimma waránéna kéiyé. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maráni-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeiyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínío?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyó?’ tirááe.

²⁴ ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqti aúkáapimma uyátá-maqma anómma máiyé téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikáiyé: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnááake waayúkama yabíyíkarena maami uyátáara-kayukama ‘waayúkati aanáboé’ téta yenamááriq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwáté móraiq íuráiyé. ímiye. keráwáqti aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakoraá umá maíno. áqnáabariq umá maínnakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máiyó? aáwaqa náráqó máí-narabi mayai-nákómá aáwaqa ikámmena máma áminarabiyo? min-náqá aáwaqa

naíráqô maraq mái-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqti aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánúqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá móraiq umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa nai-yááreráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ániibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítiráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yainai-wáyúkámá mánoe." téna Ítuma tiráíye.

Ítuma téna Pítaaqtaba 'anaaeemma umátikaniye' tiráíye.

³¹ Pítaamma Ítuma tímá ámikaiye: "Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánúqtuma 'mirá-owo' tímá ámikaiye. ³² kemá Áánúqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaraq enabáqáwaayuma mamá akoqnáá umáyikaa." téna Ítuma tiráíye. ³³ ániibo Pítaama maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupaqa ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune." téna Pítaama Ítumma tímá ámikaiye. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: "Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té 'kemá Ítumma íaonaraune' té kaumobáq tinóne." téna Ítuma tiráíye.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqti watáama

³⁵ maa-márábiké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanaipoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: "naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá tímátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraq íma mamé uráamma mi-kánááráqá móra-yataaqtabama uráanabi iyabiyo?" téna ítama aónariye. ániibo yemá yauwéqma maará-tiraae: "ímiye." téta tirááe. ³⁶ miráitana Ítuma maará téna tímá yímikaiye: "íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayáino. anón-unamma makénama paá mayáino. ániibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama kéyimená minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayáino. ³⁷ Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá keqqtábá maará kétéye. 'otaa-káyúkábí ákaraae' tiráiniq umá maamin-áikómá kekáq pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyáino. owé. máqten-aimma keqqtábá tímá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé." téna Ítuma tiráíye. ³⁸ ániibo yemá maará-tiraae: "uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae." téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: "kínna kanaaraqíye." téna tiráíye.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétéye.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-anuraq uráíye. ániibo wení iyápó-annama anaáe waqmé urááe. ⁴⁰ min-áukápáq iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kétéyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáino." téna tiráíye. ⁴¹ mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráíye. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² 'ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketópake paábaq matuwaa. ááqibo ketí tuiyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraa." téna Ítuma nunamupí tiráíye. ⁴³ ániibo mórama Áánúqtunopake kaqtó-naqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá umákaraiye. ⁴⁴ Ítuma áúnobaq waqmá aónaimma óriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kétitana áúnobakemma imutigómá naaeqóráá nommá auména marabí kuqturáíye.

⁴⁵ nunamummá tímátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráíye. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónariye. yeráwáqti iyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "nónraq itaráq keráwáqá tímá wagurááó? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánúqtukaq nunamummá tero." téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáíye.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaáe irááe. min-náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábikénápóana wemá Ítuni-amakaq iréna ámqnanena uráíye. ⁴⁸ miráimanibo Ítuma maará-tima-amikaiye: "Yúqtaatio, Waayúkgagoni

Áráaqa paá-auri maré á/môqnaane kéono?" téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama Ítute máqe-kayukama mi-qtátááqá áaimma átama pááq iné immá aónatuweta maará-tiraae: "uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamounataabiyo?" téta tirááe. ⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkápíke móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayai-náqá ikákana ayáánurapake ááqá áaipíke agáutukaimanibo ⁵¹ Ítuma minná aónatuwena maará-tiraiye: "Ímira uwo." téna tiráiyé. ániibo Ítuma min-nákóní ááqqa ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámmá íráqóniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: "keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?" téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqté anó-monoq-naupaq máqe uráunamanibo kemmá íma tínèkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnááqaraq pááq iyé." téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna 'kemá Ítumma íaonaraune' tiráiyé.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ániibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yáimma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayai ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: "maa-nákógáráq Ítute máqe-uraiye." téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama 'ímiye' tiráiyé: "maan-ínikó, kemá Ítuma íaonaraune." téna tiráiyé. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: "egáráqá emá Ítun-annabikemone." téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: "maan-nákó, kemá ímiye." téna tiráiyé. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqqtáa-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: "árainé. maan-nákómá Ítute máqe-uraine. wemá Kááriríbake-naqiye." téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiraiye: "maan-nákó, minnámmó ténnama kemá íma káonaune." téna Pítaama kítitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. 'mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtbá íaonaraune tinóne.' tiráin-aimma Pítaama yauwéqma auyánámmá ítaraiye. ⁶² ániibo Pítaama máápaq kumá yáuborena íbìqá òriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Ítumma yáqtoráa-kayukama aábè-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapi yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: "emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?" téta tirááe. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááquraae.

káánítòre-wayukati yúrákaq Ítuni aamá ítama yaíkaae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áikuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítòre-wayukaraq uréta maará-tiraae: ⁶⁷ "emá keqtbá timá-timiyo. emá Metáiyabono?" téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tiraiye: "kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá tímínoe. ⁶⁸ ániibo kemá keráwáqáq yáimma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráimanibo íbèkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánúqtuni ayáánurapaq maraq mániye." téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraae: "miráitaa emá enamáárlíq Áánúqtumma áanikowabono?" téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá mí kète. minná kemúne." téna Ítuma tiráiyé. ⁷¹ ániibo yemá maará-tiraae: "ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áimná titaqtaaq áqqa ítátuwaunataae." téta tirááe.

23

Pááíratini aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe. ² yemá áaimma átama aamá ítama yainéta maará-tiraae: "ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ámmá-wáyúkábímmá tuiyánátáá mamá táitawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amiyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamáárlíq wetábá téna 'kemá Metáiyama kínimune kétiye.' téta tirááe. ³ ániibo Pááíratima Ítumma maará téna ítama aónaraiye: "emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?" téna tiráiyé. ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: "emá enamáárlíq mí kétene."

téna tiráiyé. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóni otaa-qtátááqá íma káonaune.” téna tiráiyé. ⁵ áaqibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúríia-akupaq-wayukama yaíkaaq uréta ááiqa urááe. Kááiriri-akupake áaimma átárena mirán-ááímmá tarôq umáena maa iráiyé.” téta tirááe.

yemá Êrôtini aúrrakaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemmá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááiriribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráiyé. ⁷ ániibo Pááíratima ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Êrôtima yabíkáin-akupakenapoana Ítumma timákáitana Êrôtinopaq uráiyé. mi-kánááráqá Êrôtima Yérútáárebaq máqe-uraine. ⁸ Êrôtima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwana ‘wemmá aónanaae’ tiráine. Êrôtima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátááríq ínaq aónanaae tiráiyé. ⁹ miráitana Êrôtima máqte-qtataqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Êrôtimma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. ¹¹ ániibo Êrôtigaraq wení áái-q-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábè-aimma timákáe ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íráqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráiyé. ¹² naayóbáqá Êrôtima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbbáq itó-uraiye.

¹³ Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaae. ¹⁴ ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéiyé.’ kéte ániibo min-áíqtabá keráwáqtí túrakaq wemmá ítama aónaraune. ániibo itáaro. keráwáqá aamá ítama yaináa-waigoni áaimma maami-nákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Êrôtigaraq miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráiyé. itáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. ¹⁶ miráinaq kemá tebúqa ámtuweq timákáanana wíniye. ¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáiyé. máqtemma kotámaki-aawaqa nai-kánááráqá Pááíratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye. ¹⁸ ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yino.” téta ááyama tirááe. ¹⁹ Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaq ákáraane. ²⁰ ániibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yimikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaee tiráimanibo ²¹ yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápao. kaapaq-yátáq ikámma aráápao.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. ²² ániibo kaumobáq Pááíratima timá yimikaiye: “nóraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáiyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebúqa ámtuweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráiyé. ²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma iyakaa.’ tirááe. ániibo yeqti yáagoma Pááíratin áama uyátáraiye. ²⁴ miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráiyé. ²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkaa-naqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráiyé. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqti iyáápi makáiyé.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma itaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq winéna kéitata yemá min-nákóni ábúkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaae waqmé uráiyé.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaae waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. ²⁸ miráitana Ítuma waeréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Yérútáárebake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yaráaro. paá keráwáqtabábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráaro. ²⁹ itáaro. anaaékaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraqa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaarácq iyápóma ákáraiyamma anaamoq-nóinimma iyápóma náamma ímo kámiya-noinimma yemá yimuqá maránóe tiráine.’

³⁰ mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítimera tímûraataa yama yawááq oro’ tínoe. ániibo pááqyan-anuqoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. ³¹ íbêqa

kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?" téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakarataqaraq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátáqáráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe. ³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóni áwíqa aqnón-ayaagtapare. mi-márúkák Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakaraae. ániibo yemá otaa-nákárátáqáráq yíkamma kaapaq-yátáq itaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: "ketiboó, emá yeqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaa. maami-qtátááriq o-wáíqóni áaimma yemá íaonaraae." téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtôma yáátáá urááe. ³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa maará-tiraae: "wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaarác wemá wenamááriq áwáqnaa íno." téta tiraae. ³⁶ áái-q-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma timákaraae. yemá waaqókák íréta ikaaq-wááeni-nómmá aminéta ³⁷ maará-tiraae: "árainma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaarác enamááriq áwáqnaa uwo." téta tirááe. ³⁸ aqnókák agamáráa-waigoma maará-tiraiye: "maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare."

³⁹ mi-kááyáq-nákámó yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyé: "Metáiyawabono? kanaarác emá enamááriq áwáqnaa kée kekárátáqáráq tíwáqnaa uwo." téna tiráiyé. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áimma itátuwena maará téna awááquráiyé: "emá weté mórai q umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánúqtuni áqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayaúye. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátááriq íuraiye." téna tiráiyé. ⁴² min-nákómá keqnáámmá Ítumma timá ámikaiye: "Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá keqtábá auyánámmá itaao." téna tiráiyé. ⁴³ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: "kemá árainma kétimamune. íbêqa emá Áánúqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkámakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumorác kumáwéna énáikariq uráiyé. ⁴⁵ ániibo Áánúqtunopaqa aammá aumareta oqtarác anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóiq uráiyé. ⁴⁶ ániibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: "ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémaraune." kétena Ítuma pukáiyé. ⁴⁷ áái-q-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá páaq immá aónawaaena Áánúqtuni áwíqa múte yauyéna maará-tiraiye: "árainé. maan-náqá arupú-nare." téna tiráiyé. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá anéméa-kayukama mi-qtátááqô páaq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq keyabiteta naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake íréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóinikárác yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa páaq immá aónaraae.

yemá Ítuni aráaq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aari-maatéabake-nare. wemá íráqómma arupú-napoana káánítóre-naqiye. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánúqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááiratíkaq uréna Ítuni aráaq-auma mayániqtaba ítama aónaraiye. ⁵³ miráitana min-nákómá aráaq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-múriánóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta taróq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákárapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánááqóni kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatímá páaq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááriribake íréta Ítute ye-nóinimma yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-múriánóbáqá aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni aráaq-auma uqtamákaniyo téta minnáqaraq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqti-naopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni aráaq-auraq péركانeta mamá yokaa urááe. ániibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatírácá paá aagarááe.

24

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umáráapoata maména urááe. ² yemá

aónaamma óqtamma muríákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae. ³ ániibo yemá mi-muríánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma íaonaraae. ⁴ yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana paátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtórakemma aakáá kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóinímmá ikatíq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aukáapimma nónraq itaráq paá máí-nakoqtaba abáá kéoo?” ⁶ wemá maakáqá íma máíbo wemá yawuwéqma itó-umaguraiye. naayóbbáqá Ítuma Kááiriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá ítáaro. ⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikáiyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. ⁸ naayóbbáqá Ítuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta ⁹ yemá muríánóbáké yuwéta yawuwéqma kóuraae. ániibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tíyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ Maríaa Máátarini Yóánaama Maríaaama Yémitimma anóama min-nóinímmá yemá máqe-uraae. min-nóiníkaráq káqo-noinimma yeté máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitata Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráamanibo min-áíqtábámá íma itáiq-itaiq umá yirummá yimikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muríánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaúténa kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yawuwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aukáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááq (11 km) ayatáákakaane. ¹⁴ yenákáámá kéweta aapaqá mi-qtátááq pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákáámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamáárlíq yimakaq iréna yenákaté yagaroq-tamá uráíye. ¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákáámá kanaaráq íaonaraaye. ¹⁷ ániibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaaye: “kenákámá nái-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátáti iyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemná amáguraiye. ¹⁸ ániibo móra-nakoni áwíqa Karíopaatie. wemá yawuwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbèqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráíye. ¹⁹ mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákáámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárétibake-nakokaq pááq uráíye. wemá Áánúqtuni amunéánpóana wemá Áánúqtuni aúrakarabi aarawaati yúraakaq akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéíye. ²⁰ ániibo ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ániibo kámááni-wayukama íkámówana púítata yemá kaapaq-yátáq níri amá iyakaraae. ²¹ miráimanibo naayóbbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yawuwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ániibo móra-aikaraq wáíye. máqtemma mi-qtátááqá pááq uráí-waigoma minná íbèqa kaumo-kánááráqá pááq kéíye. ²² ániibo íbèqa keqtáábíké yaímmanoinimma Ítuni anaae waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muríánóbáqá uréta ²³ Ítuni arááq-auma íaonaraae. ániibo yemá yawuwéqma iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánúqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataata kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máíye tirááe.’ téta tirááye. ²⁴ ániibo keqtáábíké yaímma-wayukamma muríánóbáqá uréta aónaamma aaramó teníq umá paá wáqtóma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ániibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yimikaaye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amiyábámá kenákátí tíyakoma yaáka-yaaka kéíye. ²⁶ minná yawuwéqma tiwiráí-náqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaakéqa weni tágama-yataaqá mayániqtabama íyaq kenákámá ítarayo?” téna Ítuma tiráíye. ²⁷ mikáké áaimma wátáarena Mótetini watáagaraq yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yimikaaye. máqtemma agamatá-kánáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yimikaaye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá winéna uráíye. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoreta maará-tiraae: “emá kerátáté mááo. aabaúmá kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye. ³⁰ anaaékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákaté maraq máqe-uraiye. ániibo Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq ‘tikáíye’ tímátuwena mapámma min-nákámá yimikaaye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí

yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ániibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ániibo maará-tiraaye: “kerátámá aapaq kényuyana wemá watáama kétima-timénarata agamatá-kánnáábikén-áímmá áaimma titaka kétauyana kerátái tíyakoratama íráqóniq uráíye.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ániibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áikuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “árainé. uyátarái-nakoma yawwéqma itó-umaguraiye. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yimikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqó pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítima yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áímmá kététa máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uraiye. ³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatíq urááe. ³⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaaó? ³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyááma yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátamma íma wániye.”

⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aíttauqa níri-abuma yiráátiraiye. ⁴¹ yemá ‘árainé’ téta yimuqá kémaretamano yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááó?” téna ítama yimónaraiye. ⁴² ániibo yemá noyááqa agamáráamma áméwana ⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

⁴⁴ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqté máeq keráwáqá timá tímíqma ánataranae. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁵ ániibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. ⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráíye. ‘Metáiyama yawwéqma yíwirái-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánááráqá yawwéqma itó-íniye.’ ⁴⁷ ániibo áwíqtabama máqten-anna-wayukabi kétéyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro. ⁴⁹ itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamááríq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnááqoma keráwáqtópaq kumíno.” téna Ítuma tiráíye.

Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáíye.

⁵⁰ Ítuma wení iyápó-annama yíwíqmena Béqtanibaq uráíye. wení ayáámma múte yaúténa wení iyápó-annaraq waaroqá yímikaiye. ⁵¹ wemá Ítuma waaroqá kényimitana Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáíye. ⁵² miráitata yemá Yérútáárebaq yawwéqma uréta yimuqá makááe. ⁵³ ániibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

Yóáne

Aagómá máie.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.

maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qtataaqa abarokáq aúkaiye.

wenamááríq máqte-qtataaqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.

miráipoana paá wáieye.

Aagómá wenáyaqnobaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraimmá waayúkaconi arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáieye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma tímákáraitana tágai-yataaqtaba tímá yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwíqá Yóáne téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama tímá-yiminena iráieye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áitábá iráieye. ⁸ Yóáne tágainaqa wemá íma máieye. paá tágagi-aimma mamé iráieye. ⁹ árai-tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraq tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráieye.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkararaq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá kéyikainata

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.

maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwíkaq kéitaae. ¹³ yeráwáqá maqíkaraimma naerákén-iyápóráá íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. waayúkati yimuq-yatááqnapó íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. aarawaabiké íma marákáraitana Áánûqtu wenamááríq wení iyápó-annama maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá pááq uráiye.

mararáq kukéna watáieye.

ketááráqá kukéna watáieye.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáne netuqyaa-káyúkágáráq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgararaq-naqa wení tágama-yataaqa aboánópake akoqnáá matáieye. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yatááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayoné-í-yatááqá aati-aatimá paá wáieye.

¹⁵ Yóáne wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráieye: “Aagómá aúgararaq yínitabama mirá téq kemá Yóáne tímá tímikaune. Aagómá naayóábáqá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgararaq-naqa tinaaeqpaq kéninama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaeqpaq íma kéieye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máieye.” téna Yóáne tiráieye.

¹⁶ min-áúgáráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yatááqá ógikaiye.

kaayoné-yatááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yatááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma tímá waéqma akoqnáá uráiye.

¹⁷ Áánûqtuma Móteti aammá aúmakin-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráieye. ¹⁸ móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máieye. wenamáa kímora áanikoma ákain-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi tímá yímikaiye.

¹⁹ aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááre-wayukama tímáykaraae. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwíqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wayúkámá máqe-urrae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. ²⁰ Yóáane wemá paá tiráiyi: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiyi. ²¹ móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Iráíya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráiyi: “ímiye” tiráiyi. Aríbaeti-annama móragaraq ítama aónaraae: “emá Áánúqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane tímá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyi. ²² Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “tímá timiyo! é náawabono? tímá tminataa ketáá timátíkkaa-kayukata mó tímá-yimenunatae. etábámá enamáárlq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³ wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani watáama yauwéqma tímá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáapaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq ketaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáapaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna tímá yímikaiye ²⁴ Péra-ti-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: ²⁵ “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Iráíya máune. íma Áánúqtuni amuné-náqá máune.’ té emá tímá tímikaanatae. ááqibo nóraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶ Yóáane tímá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkápimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá ²⁷ uyátárai-nakoma tínaaeapaqa kéitaaq keti mú mikáq-náqá kemá weni maqné-náqá maqnégánópópaqa weni áitauq-anaan-annama íma kanaaráq uwaenúnamiye.” téna Yóáane BÉqtanibaqa tímá yímikaiye. ²⁸ miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráiyi.

Áánúqtuni típi-típi-araaqa

²⁹ miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyi: “aónaaro! maannáma Áánúqtuni típi-típi áráakaa-naqa máiyi. wemá maa-marábí-kúmíq-yátááqá kebô-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiyi.” ³⁰ wetábámá keráwáqá tímá tímikaune: “tinaaeapaq uyátárai-nakoma kéitana keti mú mikáq-náqá kemá naayóbáq pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kéyune.” téna Yóáane tiráiyi. ³¹ Yóáane óqa tiráiyi: “áqnáabaqa kemá kenamáárlqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítúrae-wayukama wemmá aónano. ³² Yóáane ókaraq tiráiyi: “kemá Áánúqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáq ku máqe-uráiyi. ³³ aanibo kemá kenamáárlqa wemmá íma ítaraunananiبو kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá tímá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánúqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaáekaaqa min-nákómá Áánúqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena ³⁴ kemá kenamáárlq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánúqtuni mú mikákáá-náqá máiyi.’” téna Yóáane tiráiyi.

Ítuma weni áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaae warááya-nakarataama máeta ³⁶ áánibo Ítuma paá ureíre kéitana aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyi: “aónaakao! maannáma Áánúqtuni típi-típi-araare.” téna tiráiyi. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá ítaaraypoata Ítumma anaáe ³⁸ waqmé kéoyana Ítuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Ítuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká tímá yímikaiye. aanibo yenákámá tirááye: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyi.) ³⁹ Ítuma tiráiyi: “keté íréka yaónaakao!” téna tiráiyi. miráimanibo yenáká iréta Ítugaraqa mi-nókáámá máqe-uráiyi aabaúmá énaikaqa waáqókáqá kaayaqté-kaayaqté (4.00 kiroki) inéna uráiyi. ⁴⁰ yenákábiké móra-nakoma wemá Yóáane ítaraipoana Ítuma anaáema wakáiyi wenáwre Áánaru Tááimoni Pítáa wenábáko. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááimoni ko aónatuwena tímá ámikaiye téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánúqtunopake mú mikákáá mái-naqa). ⁴² Tááimoni Áánaru áwíqmena Ítukaqa uráiyi. Ítuma wemmá aónarena tiráiyi: “emá Tááimonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awíqa Tépati wániye.” téna tiráiyi. ááqibo paá Pítáa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyi. ⁴³ aabáyaama Káárliri-marupaqa Ítuma uínéna kéna kóuráiyi. Píripima aónarena tímá ámikaiye: “ketinaae waraao!” ⁴⁴ Píripí Beqtáirapake kéiyi. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítáa yeqtí márúkare. ⁴⁵ anaáekaaq Píripí Natáániomma aónarena tímá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánúqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatááe mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Ítuma Yótébi weni áanikoma Náátárétibake máiyi.” Píripí téna tiráiyi. ⁴⁶ Natááinio ikéitamma maará wemá tiráiyi: “Náátárétibakenabiyo? aaqáo! mikáké íraqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyi. Píripí tímá ámikaiye: “enamáárlq

iré aónaa!" téna tiráiyé. ⁴⁷ Ítunopaqa Natáánio kéena Ítuma káonaiyé.wemmá káonena Ítuma abarokáqá tiráiyé: "aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyé." téna Ítuma Natáánioqtabama mirá-tiraiyé. ⁴⁸ Natáánio ítama aónaraiyé: "ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?" téna tiráiyé. ááqibo Ítuma tiráiyé: "Piripi emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápi aónaraunamiyé." téna tiráiyé. (mí-tágón-áwíqá "píki"). ⁴⁹ aanibo Natáánio timá ámikena: "Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane." kétena tiráiyé. ⁵⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: "emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnáyabama kétimatineno? múte anó-qtataqa anaaékaq ôriq umá aónanoe." Ítuma mirá téna ⁵¹ ôq-aimma tiráiyé: "árainé. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkaqon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe." téna tiráiyé.

2

Ítuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Káárirí-marukaq kéoe. páaqya márûkon-awíqá Kéinabare. Ítuma wenanóama mibáq máqe-uraiyé. ² Ítuma wení iyápó-annagaraqa min-ínikóni waayúkagaraq awaikóni waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatanena itana Ítuma anóama timá ámikaiyé: "wááéni-nomma ánataguraiyé." wenanóama titana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: "aaragó! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma páaq uráiyé." téna tiráiyé. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiyé: "timá-timainaqa-oro!" téna Ítuqtabama tiráiyé. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraae. Ítiráaeo-wayukati nommá peraf-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uraae. móra-mora óqta-tawebima mórai-q-moraiq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápa-tawebima yaqmá ógíqma wáiyé (113 aríta). ⁷ Ítuma tiráiyé: "mirá-oro! mí-táwérápi nommá yábóro!" wemá téna tiráiyé. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógíqma ótaqa makááe. ⁸ Ítuma óq-aimma tiráiyé: "íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!" téna titana mirá-uraae. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiyé. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiyé. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakánéta on-ínikóni awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikaiyé: "máqte-kayukama íráqô-waeni-nomma áqnáabaq-taoqa yimituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waeni yímínoe. ááqibo emá íráqô-waeni-nomma maráánama íbêqa kéyímene." téna tiráiyé. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Káárirí-marukaqa mirá-uraiyé. Ítuma wení iyápó-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Ítuma Káperanabaqa kóiyé.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq páaqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiyé.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwíqá kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáárebaqa utáiyé. ¹⁴ anó-monoq-naupaq waayúkama yetí purunakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta íráawana Ítuma aónaraiyé. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pí yuqmá tebúqa yímíqma waqtúwáitana pípéban umáqtukaiyé. monoq-naupáké máqtemma purunakaakáráqá tipi-típigaraqa pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqti moneqa kugúbaguraiyé. ¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikaiyé: "maéqé páapaq kóoro!" téna wemá tiráiyé: "ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!" téna Ítuma timá yímikaiyé. ¹⁷ Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnápa agatáimma mirá kétiyé: "ení monoq-náutábámá tirupi írá kamáguraiyé." téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸ anó-monoq-naupaq kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: "nóin-awaamaraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!" téta ítama aónaraae. ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: "keráwáqô, yawítítuwayiqaq maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune." téna tiráiyé.

²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma Ítareta maará téta tirááe: “kanaarác ayáqtáá-kanaama maamónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqte-kaayaqte-wayukati yíyijaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 karitimaatimá). ááqibo miráinama kanaarác kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umarano?” Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábó wenaíyataba tiráíye. ²² anaáeqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánúqtuqtaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenaíwíkaqa yirummá ámikaae. ²⁴ Ítuma wenamááriq yaímma-wayukati táí-yaiiqtabama Ítaraipoana yemmá wenaíqtabama yaákarena yirááitiraiye. ²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaarác Ítimaminiye.

3

Ítuyaa Níkótímati

¹ ááqibo Péraí-ti-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ² Ítunopaqa nokáámma wemá íréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánúqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Áánúqtu eté ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaarác ínóne.” téna Níkótímati tiráíye. ³ Ítuma wenáaraqa yauwéqma tiráíye: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánúqtuni márúqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráíye. ⁴ Níkótímati Ítuma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago áayaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenaónani áayaqnoqtaba móragaraq ku peráinana ámúkarariq umá máena móragaraq marakániyó?” téna Níkótímati Ítuma ítama aónaraiye. ⁵ Ítuma móragaraq tiráíye: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánúqtuni márúpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokaráq Áánúqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶ aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákáraimiye. ⁷ íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikaino! ⁸ uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabí ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéíyo té íma káonaane. mimóraráa waayúkama Áánúqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Ítuma tiráíye. ⁹ Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq íniyó?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráíye: “Ítiráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq Ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráíye: ¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáá táaraqa taákaq íma kémaraae. ¹² ímo itéq oweqa maa-marábí-qtátááqtábá timá-timunama Áánúqtuni márúpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánó? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánúqtuni márúpaqa aati-aatimá íma utáíye. paá kímora-nakoma Áánúqtuni márúpake kukáimma wenáwíqa Waayúqagon-Araaqune kemá. ¹⁴ kaqmáápaqa káápa-augaraq-iraakabayaamma Móreti taróq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraaakabayaamma káonaawana yemmá Áánúqtu yíwáqnaa uráíye. móraiq umá Waayúqagon-Araaq múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánúqtu yíwáqnaa kéíye. miráráá umá Waayúqagon-Araaq múte yauwínoe. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánúqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶ owé. Áánúqtu máqte-marabí-kayukayatabama ámábopike ákaraipoana weni kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenaánikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánúqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuinoe. wenaánikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-íyáópómá matúq-matuq umá mánoe. ¹⁷ Áánúqtu wenaánikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáíye. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummó amínanama Áánúqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummó ímo kámitanama Áánúqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánúqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánúqtu wemmá yawááq kéumakaiye. ¹⁹ íbêqa Áánúqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kéyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiye. yeráwáqtí yáaimma táígoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiye. ²⁰ móra-mora-nakoma táígo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkáikaiye. weni maayígómá abarokáq

yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraipoana wení mayáíómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramaqq talbaq nommá wáqe-uraitata Yóáne mibáq nommá kébeqvikaiye. waayúkama nommá peráiyábá kéyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáne ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáne wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéo-wayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-opaqa iréta tirááe: “Aráábao, min-nákómá egaráq Yótaa-non-abapaqa mimóránákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóáne maaráá téna yawuwéqma tiráiyé: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayánbo.” Yóáne téna tiráiyé: ²⁸ “keráwáqá kenamááríq tiniq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqá áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma tímá tímikaune. ²⁹ ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémarayye. maannáyaba min-nákóni ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miraráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaq ógikáipike tímúqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwíkoma íbêqa úino ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyé. káqo-nakoma marabiké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiye. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyename ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiye. ááqibo keráwáqá wenáaraqá taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqá yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaq mirá kétee. ‘Áánûqtu árai-naqa máiyé.’ yíyaqnoabaq maami-káyúkámá mirá téta kétee. ³⁴ móra-nakoma Áánûqtu tímákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétiye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenááyaqnoabaq aati-aatimá ógiqma wáiyé. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákema máqte-qtataaqa wení akoqnáaraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbíq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyamma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráiyé.

4

Ítuma Yúriabake Kóiyé.

¹⁻³ Yóáne netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúriabake itátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamááríq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yawuweré uráiyé.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráiyé. pááqya márûkon-awíqa Tékemabaq waaqókáq mi-márûqá Yáakoboma wenáanikoma Yótébi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáiyé. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye. aáwaaq nai-kánáámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaaq ko meyániq ínéta kóurae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráiyé. Ítuma tímá ámikaiye: “nommá tímínaq naano!” téna tiráiyé. ⁹ ááqibo maamin-ínikómá yawuwéqma tiráiyé: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna tímá ámikaiye. ¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráiyé: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámi-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá máí-nomma áméno.” Ítuma mirá téna tímá ámikaiye. ¹¹ Táméria-inikoma yawuwéqma tiráiyé: “anóko, maanómá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáiyé. ááqibo ení tawemá íma wáiyé. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónó? ¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení típi-típigaraqa mipiké narááe.” min-ínikómá mirá téna tiráiyé. ¹³ Ítuma waéqma itái-áímmá wemmá tímá ámikaiye: “máqtemmo maamipiké-nómá náiyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴ máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá máí-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métimá yubáma piri-piri téna kumíniye. máqtemma matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá máí-yataaqa mataápoana arunóbáqá unmaa íyaniye.” mirá téna tiráiyé.

15 maamin-íníková́ timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaékaq noqtábá ítíkainaqa keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiyé. 16 Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye. 17 maamin-íníková́ tiráiyé: “ketiwaikómá íma máiyé.” Ítuma akoqnáá umá tiráiyé: “árainé. enawaikómá íma máiyé kéténe. 18 árainma kéténe. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áainibo íbêqa mayáánaama minná enawaiqá íma máiyé. áraitqabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamáa tiráune.” téna Ítuma tiráiyé. maamin-íníková́ yauwéqma timá ámikaiye: 19 “uyátaráana-nako! Áánúqtuni amuné-náqá máane. maanná aónanaa únnae. 20 itaao! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nunamummá Áánúqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kéténe. ‘Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’ ” téna wemá tiráiyé. 21 Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyé: “aaragô, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqa íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. 22 emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kéténe. atóbamayikai-yataaqa Ítirááe-wayukake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. 23 mi-kánáamá yíniye. árainma mi-kánáámá íbêqa wáiyé. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánúqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánúqtu yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánúqtuma kákaiye. 24 Áánúqtu wenamááriq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánúqtu wenamáa maqikáné iné. Áánúqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínoe. aágogaraq tétaama mútúq yirummá ámiketa Áánúqtuni árain-aikaraq nunamummá tínoe.” téna Ítuma tiráiyé. 25 maamin-íníková́ timá ámikaiye: “Metáíya (Káriqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyé. 26 Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyé. 27 mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkoté watáá-wataa kéititata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaaba urááe. yeráwápike móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nóraq itaa weté watáá kéténo?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye. 28 miráitana min-íníková́ no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: 29 “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáiyawabiyo?” min-íníková́ téna tiráiyé. 30 ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata 31 mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. 32 ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata 33 mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááó?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. 34 Ítuma miráráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyé. kemá tímítáikarainakoni auyánámmá waránáare waqmá mayáimá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyé. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itái-áímmá tiráiyé: 35 “keráwáqá tiráama miráuma kéténe. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóní arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kéténe tú maréra! yómmá aónaaro! yóková́ íbêqa anagégaiye. 36 íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wáinin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaráa úbi-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. 37 tiráama árainé ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ 38 ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tíkarane. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-áráqáqtábá óriq umá mayáimá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúéguyoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mi-kátáágóní áaimma abarokáq ítiraiye. mirá-uraiye. ánayumma wení watáama wáiyé. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

39 maamin-íníková́ watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-íníková́ tiráiyé: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-íníková́ timá yímikaiye. 40 miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kéumeta inaa-inaa tirááe: “ketááté ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yeráwáté máqe-uraimma wení watáama tiráitata 41 óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. 42 anaékaqa maamin-íníková́mmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamááriq ítaunatae. tirupi kéitaunatae maan-náková́ árainé wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqikai-naqa máiyé.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáamá ánatagitana wená iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamááriq tiráiyé: “Áánúqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyé.” téna tiráiyé. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yíqtábá yimuráamuq marákáraae. yeráwáqá yenamááriq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónarae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma móragaraq Kéinabaqa Káárirí-marukaqa yauweré iráiyé. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aúkáiyé. móra-anonaqa Kápéranabake wenáanikoma karímá ákaraiye. ⁴⁷ Ítuma Yúriabake Kááriribaqa yináimmá itátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyé: “ketáaniima puiné kéibo. iré mamá atóbamakaol!” téna min-ánókómá timá ámikaiye. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráiyé: “paá kéqoqe-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráiyé: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyé. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “kóaaol ení áanikoma paá mániye.” téna tiráiyé. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuraiye. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata weni kaqtó-wayukama aapaq wenaitaátan uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máiyé.” téta tirááe. ⁵² min-iyápógóní aboámá ítama aónaraiye: “nóin-aabauma weni kokooq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúmá yotéqma móraitana kokooq yámma ánatamakaraiye.” téta tirááe. ⁵³ min-ábáúmá mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enáanikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiyé. aboágaráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyé. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyé.

5

Tabaati-yúpááyábamá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáiyé. ² Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwíqa Batétara waaqókáq tipi-típigoni oqtaráqá wáiyé. mi-nókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgálgí-nama wáqe-uraiye. ³ mi púgálgí-naupaqa taíbaq-wayukama yípaq atááe. yaímma yúrama karoparáiyé. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguraiye. tébakaq-wayukama yíyiyaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana weni áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yuyánápi ítaraae. ⁴ yuyánápi ké tiráama kaqtó-wamma Áánúqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyé. ⁵ abo mórama kari-náqá kaumo-tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) kari maéna máqe-uraiye. ⁶ Ítuma auyánámmá ítaraiye min-nákómá karímá naayóbáq matáiyé. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ kari-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tityáatoqma nokayúpímmá nommá karááqto ípímmá tikéwae ikéoe. kenamááriq mi-nópímó kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyé. ⁸ Ítuma timá ámikaiye: “itóaaol itó éyaq ení yuwaíqá yawátama mamé minnágararaq uréire uwo!” téna akoqnáá uma tiráiyé. ⁹ paátákáá min-nákómá kátobakena weni yuwaikáráq yawátamena kóuraiye. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uraiye. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “Íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!” téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaíqá yawátama mamé waaol titaq mamé kéyune.” téna timá yimikaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónarae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónarae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakainakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraaol emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wiyátábámá yabíqma arutaaol!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yimikaiye: “min-nákómá wenamááriq kemmá atóbatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yimikaiye. ¹⁶ kari kátobamayikena mirá-qtátááriq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átama waqmá ikamínéta abáá-urae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yauwéqma timá yimikaiye: “ketiboó, íbêqa mayái kémayaitaqa miráipoana mayaimá mimóráiq umá kémayaune.” téna tiráiyé. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánúqtutaba “kenamáa ketiboé” téna

tiráiye. min-áikómá mamá wekaráq Áánúqtukaraq mórai q uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yawwéqma tiráiye: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáa wenamááriq máqte-qtataaqa íma íné imíye. paá aboámá kái-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráiq kéiye. ²⁰ aboámá áanikomma óriq umá weqtábámá amuqá kémarakaiipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kái-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma mórai q umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma mórai q umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² Ítáaro! aboámá máqte-kayukana yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aigtaba wemmá ayuwáinana tîniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqa múte kéyauyowana miráuma mórai q umá aboán áwíkkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqa múte ikéyauyowana miráuma mórai q umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkkaa ikéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama óriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama ítename kemmá timátikárai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-iyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama óriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-iyápómá pukuráá-kayukama Áánúqtuni áanikon-aama ítétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiye. óq-wataama timá yímikaiye: ²⁶ “áraine. ketibomá Áánúqtu wenamááriq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma mórai q umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa mórai q umá tirunóbáqá wáiyé. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama ítánópoata ²⁹ muriánóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta uínoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariq uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táíqo-qtataariq uráá-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamáa kenamááriq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tikái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátikái-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama kéyainanana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiye.” téna tiráiye. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráiye: “keráwáqá kemmá kenamááriq árainmo timá tíménaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómô timá tímíyaatama mikáq ítánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama árainma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqtae ketáá kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáne nommá perai-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyikariye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawwéqma tiráiye. ³⁴ paá-wayukama Yóáne máqe-urairoana wenáyabama kemá túyánámmá ikéitaabe. maamin-áimmô túnnama keráwáqá tíwáqnaa umá atóbamatikaiyabae téq kétune. ³⁵ Yóáne wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópi timuqá kémarae. ³⁶ Yóáne ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayáimá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayáimá mamá ánatao téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáimô mayáunama árainma ketibó timá tikaraitaq kéonaae. ketibomá mayaaó téna tímátikáitaaq íráune. ³⁷ aanibo ketibomá tímátikáimma wenamááriq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá ikéiteqa wenóikqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá tímátikárai-naqaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiyé. ³⁹ Áánúqtun áama agamatán-áipi ketáaiqtaba kéiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá kéyorautopoqa min-aúgén-áúwáráimma mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá kéyorautopoana keráwáqá min-aúgén-áúwáráimma íma yíniye. ⁴⁰ ókaraq-okaraq timá yímikainanibo máqtemma keráwáqá ketópaqa íréq maamin-áúwáráimma mayáitááq íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqtábámá ketówíqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqti táaimma káoneqa Áánúqtuni akai-yátááqá tirupi íma wáiyé. ⁴³ ketiboní náapaakaraq mamé kéyune. ááqibo keráwáqá kemmá ikétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáan uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq tímínô? kanaaráq ítimínoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqti tíwíqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwáqnaa íniye téq túyánámmá kéitaaó Móteti wenamáa keráwáqti túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá tímínoe. ááqibo wení aúbabí keqtábámá agatáiyé. ⁴⁷ agatáimma tirummô ikámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?” téna Ítuma tiráiye.

6

1 anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwíqá Kááriribaqa nopí-káárebí meran-ábápáq uráiyé. 2 ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata 3 Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. 4 Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárfiq uráiyé. 5 Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenópaqa kéyewana káonena Píripigtaba timá ámikaiye: “nákakena taíbaq-awaaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma Ítama aónaraiye. 6 Ítuma wemó miráini-qtataaqa ítareboana paá Píripimma kumá yumá ítarena 7 Píripí yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wiyókón arupí óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaqa yíní-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráiyé. 8 Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábákoma Ítumma timá ámikaiye: 9 “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraq matokáiyé” téna “ááqibo káginagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaarácq íniye.” téna Áánaru tiráiyé. 10 tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íraqón-aaepeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yimikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráiyé. 11 ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánúqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikáq-mikaq umá yimíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-mikaq umá yimíqme uráiyé. 12 yeráwáqá kanaarácq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yimikaiye: “aqtó-átómá aítma aítuoyoro yaímma pábaq iyúwáaro.” téna tiráiyé. 13 waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kámááqúq-únámá aítquma ógiqmakaae. 14 waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “árainé, maan-nákómá Áánúqtuni amuné-náqá marabí ku máiyé.” téna tirááe. 15 Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamáa utáiyé, wemmá awíqmeta koma yeráwáqá anón-naqa taróq umá máena yabíqyikaikaae téta kétwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyé. 16 Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmarán immá wení iyápó-annama yenamáa Kááiriri-nokayukaq kukááe. 17 nopí-káárebí utéta aqtamá Kápéranabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtópaqa íraiqtaba aaqá ékáiyé. 18 akoqnáá-uwa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráiyé. 19 ayau-yatáráké non aukáapi warárituqme kéyeta nopí-káárebíké Ítuma non ámúraaqa yetópaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatíq urááe. 20 ááqibo Ítuma timá yimikaiye: “kemíbo ikatíq íoro!” téna tiráiyé. 21 yeráwáqá Ítumma nopí-káárebí auwiránéta urááe. kéowana ááqibo páátákáá yeqtí nopí-kááregómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe. 22 íbêqa iyápó-annama yuwéta nópi-káárebímô kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaanapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárebímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. 23 Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákárácq yimikai-marukaqa waaqókáqá Táíbiriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. 24 maa-táígáni-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaq nopí-káárebí maréta Ítumma abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

25 “aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. 26 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “árainma kétima-timune, keqtábámô tibáá kéomma kernô anón-awaameq-yataariq únnayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô timúna-kaaweqa namá tímúqa yaitaq ókaraq kaawéqá timikáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

27 keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayáimá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétikaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketópaq ketibomá Áánúqtu wenáwíqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráiyé. 28 Ítuma kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánúqtuni mayáimá wení amuq-yatááqá kanaarácq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae. 29 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “maami-máyáimá Áánúqtuni mayáiyé. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Ítuma tiráiyé. 30 waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayáimá nóinabiyo? 31 ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánúqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaa wiyópake

wemá yímíq-yimíq uráiyē.” Áánúqtuni aúbabi mirá téna kétiye. ³² miráitana Ítuma mikáyúkámá timá yímikaiye: “áraitma kétima-timune. maamin-ááwáqá wiyópaqe Móteti wemá yímikaiye. ááqibo Áánúqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. ³³ aáwaqa Áánúqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqtí yirun-iyápógóní kaawéqá kéyimiye.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtaámá timíkááe!” téta tirááe. ³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamááriq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketópaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummó timénama íma non-áa akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketópaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketópaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákáq tikáinaiq íonaaq Áánúqtunopake kukáupo paá wemó timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyē. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuwanunaboqa ááqibo ántai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-aúyánákó mirá kéiyē. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummó kétimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átama kéimma ántai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánúqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe. ⁴² maan-áímmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá ítarunataabiyo? nóraq itana ‘Áánúqtunopake kukáune’ kétéyo?” mi-káyúkámá téta tirááe. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!” téna tiráiyē. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráiyē: “ketibomá timátíkái-nakoma wemó móra-nakoma ketópaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma iyabiti máena wemmá ketópaq íma yíné iné. náawabi ketópaq yin-náqá ántai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánúqtuni wannaabí Áánúqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánúqtu yiráátiniye. minnýaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmó yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketópaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánúqtunopake kúmin-nakoma wenamáa ketibommá aónariye. ⁴⁷⁻⁴⁸ áraitmma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémáiyē. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqtí títaubikotaa kaqmáápaqa yímikain-aawakon áwíqa máánna Áánúqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánúqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamááriq Áánúqtunopake kukáunama aati-aati paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aati paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá tímúnnama minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáe téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁵² maami-qtatááqtbá anó-monoq-wayukama aamá móté-maté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma tímínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naeaqaráq íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ántai-yupaa máqtemma ketúma náiyáqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraitmma náiyatááqá wáiyē. ⁵⁶ náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemó néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma mórai q umá ketiboní paá mái-yataaqa keté wáiyē. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánúqtunopake kukáiyē. títaubikotaa kaqmáápaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyē. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” ⁵⁹ Ítuma Káperanabaqa monoq-náúpáqá kéyiratena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagona áaimma matokáiyē.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyáiyē. náawa kanaaráqá itané inábiyo?” téta tirááe. ⁶¹ Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamó karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áikómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyē: ⁶² “ááqibo keráwáqá aónáíyanamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqó maéwai-marupaqa uínaqa nóraq íno? ⁶³ Áánúqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetópaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa iné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánúqtuni mái-yataakarq wení aágogaraq paá máiyē. ⁶⁴ aaniibo keráwáqtí aúkáapimma

yaímma-wayukama yirummá íma ketime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyie: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma tímákainena ínanama wemá ketópaqa íma yiné iné.” téna Ítuma tiráiyie. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámeta anaaéma ikéwareta kéo-kayukama áaqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yawuwéqma kóuraae. áaqibo kó éta íma wetéma ókaraqa uréire uráae. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáabaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyie. ⁶⁸ Tááímoni Pítaa maará téna timá ámikaiye: “uyátáana-nako, náawanoparaq ónúnaabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ áaqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánúqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaunatae.” téna Pítaa tiráiyie. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yawuwéqma timá yímikena tiráiyie: “nôraq inábiyo? kemá kenamááriq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánáko kétikáipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyie.” téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáarioti wemá wenamáa tiyáákagaraqa kaayaq-iyápó-ánnábikémá wemá anaékaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenáaraqa ikéitaae.

¹ anaékaq Ítuma Káárirí aúkáapi márútaba-marutaba uréire uwáena uráiyie. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamíneta owana Yúrlabaq íuraiye. ² áaqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwíqa porábónakaa-naupaqa ayú maqnaráae mi-kánáámá waaqókáriq itan-abóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúriabaqa waao. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemó náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. áaqibo maami-qtátááriqô ínema máqte-kayukati yúrikaq itó-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. ⁵ áraíne. wenáábqawaayugaraqa íma yirummá améta anaaémma íwakaae. ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma páaq uráiyie. áaqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamiye. ⁷ maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae. áaqibo kemá yeqtí táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaae. ⁸ keráwáqá kenamááriq ayú maqnábáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma páaq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqe-uráiyie.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ áaqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnábáq kówana wemá anaékaq aúpáq utáiyie. miráipoana waayúkama wemmá íaonanoe. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá uráae: “náakaraq min-náqá máiyio?” téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tiráae. ¹³ áaqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyie.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanaena aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yíniye. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuq-naatúq kéeta tiráae: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráiyie.” téta tiráae. ¹⁶ miráitana Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “kemô kétiratunnama íma ketópake íkeiye. paá timátikái-nakonopake kéiye. ¹⁷ náawabi timátikái-nakoni auyánámmá itáinana wemá kemô arátúnnayataba ítama aruténama Áánúqtunopakena kukáiyô ketáaq maqmawa kétuno téna ítama arutáiyie. ¹⁸ náawabi wenáuyánápkén-áímmô ténama aanábogó wenáwíqa múte yawuínéna íniye. áaqibo náawabi timátikái-nakon áamo ténama wení watáama árain-aine. aanibo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáiyie. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? áaqibo móra-nakoma keráwápkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráiyie. nôraq itaráq kemmá tókaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráiyie. ²⁰ aarawaamá yawuwéqma tiráae: “epímmá kuti-áágómá wáiyie. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq albôqnaaboq-aiikon-aimma kéteno?” téta tiráae. ²¹ Ítuma yawuwéqma tiráiyie: “Tabaati-yúpáaráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánaaqa kéoe. ²² maamináyaba Mótetima áumo karaí-ááímmá tímikaine. áraíne. min-ááímmá íma Mótetikaaqa páaq uráiyie. wé tináábútáá títaubikokaqa páaq uráiyie. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpáaráqá páaqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³⁻²⁴ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aimma íraqóniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpáaráqô iyápóti yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpáaráqá kemá móra-naqa mútúq atúbamakaraune. áaqibo

nónraq itaráq keráwáqá t́yamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yaináaro. máqte-qtataakon-aaimma arútáraina-yataaqtaba ítama yaináaro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Kárlqotowabiyo?”

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-naráq ikaminéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma ḱetimakaae. áraine. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáíyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáíyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemó kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. ²⁸ Ítuma monoq-náupáqá máena waayúkama kéyiraatena tímá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: “keráwáqá kemmá ḱetimoneraq kemó yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamáárlqqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraine. tímátíkái-nakon atúyánáplké tímátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá weté máqe-uraune. ááqibo weté máunana wé tímátíkáitaqa kukáune.” téna tiráíye. ³⁰ miráitana yé wemmá ánná aminéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánekukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkáapikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínyíó?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá tímáyikááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátarai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá tímáyikááwata Ítumma ánná aminéta urááe. ³³ Ítuma tiráíye: “kemá keráwáté pááqya-kanaama mánunaboq kemá tímátíkái-nakonopaga kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamáárlq kemá máuna-marupaga íma kanaarq úinoe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁵ miráitana yé Ítráaeo-wayukama ye-iyáá aayo-kéte tirááe: “wé náakarqa kóinaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráíyó? káqomma Ítráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama tímá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétiye. ‘keráwáqá kemmá ḱetibaaoe. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemó máuna-marukaqa íma kanaarq úinoe.’ téna kétiye. maamin-áikón áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapi Ítuma itó éna waéqma itai-áimmá ááyataa umá anón-aimma tiráíye: “móra náawa-naawabi non-áámó akáina-naqa ayuwáíyanawaq ketópaq yíno kéyenawaq wemá naino. ³⁸ Áánúqtuni áa agamatán-ábábí kétiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kétiye.” téna tiráíye. ³⁹ maamin-áimma Ítuma Áánúqtun-aagotaba kétiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánúqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uráipoana mí táoqa Áánúqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áimmmá ḱeteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánúqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáíyae” ḱetewata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” ḱetewata “Metáíyaraatati wé miráuma Káárirí-marupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánúqtuni áa agamatán-ábábí Metáíyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béqtarembuqa Tébitini pááqya-marupake kéíye.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitana Ítuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá yáikaqa urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta ḱetemanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátarai-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nónraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ í-wáyúká yauwéqma tirááe: “móra-nakoma maan-nákó t́niq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷ Pérati-wayukama yetábámá mirá téta tímá yímikaae: “wemá keráwákáráq t́mioq-naayoq kéíyo? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábiké uyátarai-monoq-wayukabi Pérati-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánúqtuni áa Móteí agatáimma íma ḱeitaee. Áánúqtuni yawááq-umayikaniye.” téta tímá yímikaae. ⁵⁰ ááqibo yeráwáplké móra-nakon-awiaqa Nikótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá tímá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemó naayóbáq nõrabi uráina-yataaqtaba t́nataa itánatae.” téna Nikótímati tiráíye. ⁵² yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egaráq Kááriribakenabono? emá Áánúqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautiq-yorautiq umá aónaao! mípí móra Áánúqtuni amuné-náqá íma Káárirí-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá káyataiye.

¹ máqte-kayukama yeqti naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óribêti-anuraq utáiyi. ² aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkáanoq wáipa q móragaraq yauwéqma kéuwitaa máqtemma wenópata iráawana maraq máena aarawaamá káyiraatena tímá yímikaiye. ³ móra-inikoma máqtemma aá itai-wáyúkagáráq Pérati-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá káyainaitataboata yetúbáq aúkapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma tímá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqá kéena aaraukáqá mamá káyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-ai-pimma Móteti mirá téna tímá tímikaitae. mirámó Íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna tímá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá tímákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáiyi. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-itaa urááe. aanibo wé itó-urena tímá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráiyi. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáiyi. ⁹ yé miráuma itáuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaeemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítumma wenamáa ayuwéta kóuraae. kówana wenamáa min-íníkgáráq máqe-uráiyi. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰ Ítuma itó-urena min-íníkmá tímá ámikaiye: “maan-íníkmá, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enópaga íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráiyi. ¹¹ min-íníkmá tiráiyi: “anó-nako, móra íma máiyi.” téna tiráiyi. ááqibo Ítuma tímá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaeqáq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-íníkmá tímá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

¹² anaáekaga Ítuma keqnáámmá tiráiyi: “kemá maa-márábín-ómúne. náawabi ketinaaeemo warénama wemá matúq-matuq umá mái-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyi. ¹³ Pérati-wayukama wemmá tímá ámikaae: “emmá enamááriq tímá waéqme uréire kéone. emó téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyi: “kemá kenamááriq ketáayaba tennamá áraine. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyi. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá ikéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama káyainaabo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamáa máune. tímátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyi. miráipoana kemó móra-yataaqa káyainaunama árain-aimma káyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-ai-pimma kétiye. kaayaq-nákórátámó móra-aimmo tiyamma minná yenákámó nóinabi tiyamma árain-aine. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamááriq ketábá kétunama ketibomá tímátíkái-nakoma ketábágaráq kétiye.” téna Ítuma tiráiyi. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yauwéqma tiráiyi: “minnámo kemmó kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmó kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyi. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa káyiraatena waaqóqkq Áánúqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa tímá yímikaiye. weni kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemó kounábaqa íma kanaaráq uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma tímá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqti kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápiqaráq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamááriq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyi. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamááriqqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nðraq inábiyo wé tiráiyi ‘kemó kouna-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’” téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma tímá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaa keráwáqá tímá tímíqma ánataraune. keráwáqá keráwáqti kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápiqaráq puínoe. keráwáqá tirummó tímíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánúqtute móraibi máune. áraimma keráwáqá keráwáqti kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápiqaráq puínoe.” téna Ítuma tiráiyi. ²⁵ yé tímá ámikaae: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma tímá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine téraibi tímá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtbá kenamááriq tímá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabi-káyúkámá

kétima-yimunama mútúqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá árainma kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ aboáqtábá kékítata yemá ítaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaeákqa kemá Waayúkaagon-Araakokaqo kaaqaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáa kenamááriq ikeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kékiraatena timá tímín-aimma kékune. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá keté máiyé. máqte-qtataariq únnayaba wemá amuqá kékmatikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁰ wemá aamó kékítama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Ábaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmó yirummá ámê-kayukayaba tiráiyé: “kerawáqô ketáabimmo máeqa árainma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aimma Ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Ábaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtorewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “árain-aimma kékima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábáqawaan aukáapimma íma máiyé. ááqibo paá ánikoma ábáqawaan aukáapimma wemá aati-aatimá máiyé. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqá kemá ánikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboqá kemó yabítuwanaga kóinoe. miráipoana áraíne móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaarác yáqtoraniye. ³⁷ kemá Ítaraune. Ábaraan-annama mááe. ááqibo kemó timátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tikamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kékima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo itáama miráino.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Ábaraama máiyé.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ábaraan-annama máeq oweqa wemó mayaimá máyáinikaa umá mayainé oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánúqtunopake Ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tikamineqa tibáá kéoe. Ábaraama mirá íuraiye. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaimá kémayaabo!” téna Ítuma kékítata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyapora íma máunatae. Áánúqtu wenamáa ketibotáá máiyé.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: “Áánúqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá Áánúqtunopake íreqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá íma ketúyánápkemmá kukáupo Áánúqtu timátíkítaq kukáune. ⁴³ nôraq itarác ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoqa keráwáqá íma kanaarác ítama kárutaae. ⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama máitaq ákáí-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnábaqa káqo-nakomma íkákiye. aboámá máiyé. wepimá árain-aimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aikon-anaema íkewaraiye. wemó kaaqaari-áimmo kékéna wenáabike mirá téwaine. maami-kááqáári-nákómá kaaqaarimó kékéna kaaqaari-áikón aboámá máiyé. ⁴⁵ ááqibo kemá árainma kékima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá kékime. ⁴⁶ kanaarác móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyó? kemó árainmo kékima-timunaqa nôraq itarác ketáama íkétitao? ⁴⁷ náawabi Áánúqtuni iyápóma máenama wemá Áánúqtuni áama kétiaye. keráwáqá íma Áánúqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-ááqón áaraan-aimma kékéno? ketáámá árain-aimma kékunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kuti-ááqómá tirunóbáqá íma máiyé. ááqibo ketibon áwíqqa múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwíqa múte yauwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwíqa íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwíqa múte yauwínéna kéena wemá mamá kékéyainikaiye. árainma keráwáqá kékima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epimá kuti-ááqómá arunóbáqá wáiyé. Ábaraama pukuráitata Áánúqtuni amuné-wáyúkágárác pukurááe. ááqibo emá kékéne ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴ nôraq inábiyo? ketibotáá Ábaraamma pukítará mú mikákáán-ánómmá emá máano? Ábaraama pukuráiyé. Áánúqtuni amuné-wáyúkágárác máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kékéno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemó ketíwíqo múte yauyéqa minná ketíwíqa paátataaqiyé. móra-nakomo ketíwíqo múte yauyéna minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqti ítóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokék mirá kéone. ⁵⁶ keqtítaubikoma Ábaraama kemá

kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraiipoana ôriq umá amuqá makáiyee. káonena amuqá makáiyee.” téna Ítuma tiráiyee. ⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa urááye emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma timá yímkaiyee: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímkaiyee. ⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikaminéta urááe. áaqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa iwáimma yaúbaguraiye.

9

aúgaroq-nakoni watáama

¹ Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiyee. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiyee. ²⁻³ máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóáq kúmiq-yataariqa uráí anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráiyó?” téta ítama aónaraae. áaqibo Ítuma maará téna timá yímkaiyee: “maamin-nákóni kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiyee. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáiyee. ímiyee. maami-qtátááqá Áánûqtuni maiyáigómá abarokáq maan-nákókáq páaq íniyee. ⁴ íbêqa aabaúmá wáinagaraq timátkái-nakoni mayáimá máyáanatao. miráipoana aaqó enáinanama móra-nakoma mayáimá íyaonena kanaarácq ímayaniyee. ⁵ kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena ⁶ Ítuma mararácq wirááti wiqmakéna maramá abákátena wirááti-maragaraq mamá yogari-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyee. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóni aúnaákáq pérakatuwena ⁷ miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiyee: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyee. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiyee”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiyee. nommá pétuwena mikáké aúramma karácqma aónamaena yauwéqma iráiyee.

⁸ áaqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqó máena waayúkaraca áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-ítaa éwainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqiyee.” téta tirááe. áaqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiyee. wemá paá miráuma mórai q uráí-naqiyee.” tewana aaniibo aanábógó wé tiráiyee: “minná áraimma kemúne.” téna tiráiyee. ¹⁰ yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹ wé yauwéqma timá yímkaiyee: “min-náqá Ítue téta áwíqa kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátkátuwena wé timá tímikena tiráiyee ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá áaqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqóniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyó?” tewana maará téna wemá tiráiyee: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiyee. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiyee yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. ¹⁴ mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiyee mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵ mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqóniq uráiyó?” tewana wé timá yímkaiyee: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaarácq káonaune.” téna timá yímkaiyee. ¹⁶ miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íraiyyee.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemó kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaarácq íne inábiyo?” téta timátuweta yaíkaraq umá kaayaq-ánnáé urááe. ¹⁷ miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráiyee: “wemá Áánûqtuni amuné-náqiyee.” téna yauwéqma tiráiyee.

¹⁸ áaqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáramaniibo íbêqa kanaarácq káonaitata anó-monoq-wayukama minnáyaba yirummá íkámataboata anóboyuma yaáyareta ítama yimónaraae: ¹⁹ “maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákárayanabiyo? owé. kéteyananiibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaarácq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. ²⁰ anóboyuma yauwéqma timá yímkaiyee: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiyee. ²¹ áaqibo wé náaraq umá aúramma kanaarácq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamááríq aamá timá-timinyee.” téta tirááye. ²² wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábáq timá akoqnáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba

Metáíyae tinná-naqa monoq-náúpáké watuwánúntae.”²³ minnáyababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekák ítama aónaaro.” téta tirááye.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kèmarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pértati-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánúqtun-awíqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tirááe. ²⁵ minnáyabo min-nákómá yauwéqma tiráíye: “wemá kúmiq-yataariq inárábi iyabiyo kemá íma ítarauene. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbèqa kanaarác káonaune.” téna wé timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-ítaa umá ítama aónaraae: “wemá emmá nóraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae. ²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nóraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákáraráq kètikaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna yauwéqma tiráíye. ²⁸ yé wemmá aá awááqureta tirááe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. ²⁹ Áánúqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnáyaba kéitaunatae. miráimáqibo min-náqá náakakena íráiyo? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe. ³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyo íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamááriq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráíye. ³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánúqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánúqtu kéitaye. ³² maa-márámô taróq urái-kanaarake íbèq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaarác mirá-íniye. ³³ maamin-náqá Áánúqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaarác íniye.” téna wé tiráíye. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nónabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáraa íbèqa ketáá kètíraa-tennataabiyo?” téta yé tímátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráíye: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme iyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶ min-nákómá yauwéqma tiráíye: “anóko, wemá náawabiyo? timá tímínaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráíye. ³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbèqa etè watáa-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” tímátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupi Ítun-awíqa múte kéyayuna timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tiráíye: “maa-márábi kemá árain-aiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaarác aónano. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráíye. ⁴⁰ yaímma Pértati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbèqa keráwáqá ‘kanaarác káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqti kúmiq-yataaqa paá wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráíye: “áraimma kètima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máíye. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábérái-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare. ³ kawáábóana oqtarác yabi-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwíq-yiwiqa yátuwena mí-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaae waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yíwíqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kèitetaoboata tipi-típi-annama anaae wakááe. ⁵ káqo-wan anaae íkewaraae. káqo-wan áama íteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráíye. ⁶ waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nón-ainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “áraimma kètima-timune. kemá tipi-típigoni oq-tamúne. ⁸ máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayái-wáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtarác wéna arummá tíména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqoqeq-yataaqa mamá táíq inéna kéíye. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma óqíqma yíménáe téq íráune.” téna tiráíye.

tipi-típigoni kawáá-náqá máune.

¹¹ Óq-aima Ítuma tiráiyē: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipí-tipi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipí-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipí-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipí-típí-yatabama íma arummá kúmayikaiye. ¹⁴ kemá tipí-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipí-típí-annama kéyimonaunata kemmá kétimonaae. ¹⁵ móraiç umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típí-típí-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune. ¹⁶ ketí óq-tipi-típima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágarag kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipí-típí-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnágon-aiçqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaç anaaeçaq ketí aúwaraimma yawwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaarác matuwániye ímiye. kenamááríç ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáarake ketí aúwaraimma kanaarác yukéç ketí akoqnáarake kanaarác yawwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaaq umá kaayaç-ánnáíç urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aibôqnaaboç kéiyē. nôraq itarác wenáama kéitaaç?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aibôç-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroç-nakoni aúramma mamá íyaç kanaarác kabárirakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroíç umákáraae.

²² anaaeçaq Yérútáarebaqa ayú maçnaí-kánáámá páaq uráiyē. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuç kémarata monoq-nákóní oçtamá itaae. mi-kánáámá yaugí-kánáámíyē. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oçtaaraqa uréire kéitata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaç yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaarác timá abarokác umá-timinonatae. náaraç umá-taoraç awé onúnataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yawwéqma tiráiyē: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máçte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayaunama ketáaiçqtaba kétéraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipí-típí-annama máepoqa íma tirummá ketime. ²⁷ máçtemma ketí tipí-típí-annama ketáama kéitaaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketínaaeçma kéwaraae. ²⁸ kemá matúç-matuç umá paá máí-aúwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoo. móra-nakoma ketiyááipikema yemmá íma yabítuwaniye. ²⁹ nói-çqtaraabi ketibomô tímímma minná mú mikác anókaapoana móra-nakoma ketibon ayááipikema yemmá kanaarác íyabítuwaniye. ³⁰ ketiboté kegárác kerátámá kímoramuyē.” téna Ítuma tiráiyē. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá oçtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaaummá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaç oçtatamma iyaabóma tikaminera kéooç?” téna Ítuma tiráiyē. ³³ anó-monoq-wayukama yawwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata oçtatanapo ikamónátaa kéunatae. ímiye. emá Áánúçtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánúçtumune’ kétenaçtae.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyē: “‘tiráune keráwáqá Áánúçturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáçtí aammá aúmatan-aipimma íyaç agatáiyó? ³⁵ wannaabímmá Áánúçtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánúçturaane. téna yeçtábá tiráine. Áánúçtuni watáama agamatá kátáámá aati-aaítámá wení akoqnááma íma kanaarác aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukapaç kétékena maa-márábí timátikariye. miráipoana ‘kemá Áánúçtun áanikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaimá ímo kémayaanaqa kanaarácíbo ketáaraqa tirummá ítiméro. ³⁸ ááqibo ketiboní mayaimá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeç oweqa kemá mayaimá mayáunaraç káonera mi-máyáíçómá tirummá kámera anaaeçaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraç yáçtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyááipike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yawwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáne nommá péçyikewaipaqa mibác ko máçe-uraiye. ⁴¹ mibác máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóáne íma móra-awaameç-yataariqa uráimanibo máçten-aiçqtaba maami-nákótábá Ítuçtuba timá áraimma tiráiyē.” téta tirááe. ⁴² ááqibo mibácá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráátarati pukuráiyē.

¹ áaqibo móra-naqa karímá matáiyē. minákón-áwíqa Aráátaratie. wemá Béqtanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márúpaqe kukáiyē. ² wemá mi Máriaa ákúq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnotáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá matáiyē. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráiyē. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráiyē: “wení karímá puí-karímá íma wáiyē. paá Áánúqtuni tágama-yataaqa mamá páaq ínéna kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awíqa múte yawúínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráátaratiqtabagaraqa Ítuma óriq umá yeqtábama kákaiye. ⁶ aanibo wemá Aráátarati kari máyáiyē-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yawuwéqma Yúriabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. áaqibo emá keqnáá-márúpáráq yawuwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaarariq kéitanaboana yawuwéqma tiráiyē: “íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? áaqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-márábin-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáq íma tágaraitanapoata yítuqa yuraránoe.” téna tiráiyē. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái aanábómá Aráátarati waguráiyē. áaqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráiyē. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Aráátarati pukáiqtaba kékítata áaqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétiyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Aráátarati pukuráiyē’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵ “áaqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémarauene. kemá mi táoqa íma weté máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá tímínoe. íbêqa wenópaqa ónátae.” téna tiráiyē. ¹⁶ Tóamáti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “mewíyataa wegáráq ko púyonataao!” Tóamáti téna tiráiyē.

¹⁷ áaqibo Ítuma uráiyē. wemá uréna ítaraiye Aráátarati kaayaqte-kaayaqte-yupaama muriánóbáq (máátiq-máatinobaq) máqe-uraiye. ¹⁸ Yérútáarebaqa waaqókáq Béqtanibaqa (3 km) wáiyē. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyē. paá awarakáqiyē. ¹⁹ áaqibo Ítiráaeobakemma netuqyaa-nóínínáúkáká Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íraqóniq ínéta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. ²¹ áaqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanarakaa ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánúqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyē. ²³ Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq itó-iniye.” téna tiráiyē. ²⁴ Máátaa timá ámikaiye: “kemá ítaraune. ántai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá kéito-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiyē. ²⁵ Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike itói-aaimma paá mái-auwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tíména wemá puínamanibo wemá paá itó-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó tímíyamma yeráwáqá aati-aatímá ípuinoe. Máátaao, emá minnáyaba auyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyē. ²⁷ áaqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámiqtukaene. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánúqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáq amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyē.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko áayaraiye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena tímú-timun-aipike timá ámikaiye: “yiráátí-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. ²⁹ Máriaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráiyē. ³⁰ Ítuma márúpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaiyaq máqe-uraiye. ³¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íraqóniq emáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máapaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muriánóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aitaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráiyē. ³³ Ítuma aónaimma min-ínikómá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá óriq umágitana karagíqá wenarúnóbáq yuráiyē.

³⁴ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéiye. ³⁶ miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá óriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaarác wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ipuiniyo?” téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá óriq kéitana min-náqá muriánóbáq móyukaapaq iráiyé. muriánótaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uráiyé. ³⁹ Ítuma tiráiyé: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóni ámanaakoma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuráiyé. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéiye.” téna Máátaa tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá timéma Áánúqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyé: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémaraakaune. ⁴² áraíne, kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá ító-uraapoata itaígáae téq kétune. yeráwáqá emá timátikaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kétune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá áyaráiyé: “Aráátarati! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma áyaráiyé. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyé. wenyáámma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá mórácq umá wenaqnoókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo úttýyakaare. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuwerag ayuwáiyana kóino.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnáyaba taiganimma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaneta ye-káyúkámá Ítuma nórabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítore-wayukama ya áikuteta káánítore áwíqa Tánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónúntaabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiye. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo úinatama máqte-kayukama wekác yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awíqa Kááyapati wemá maa-káritímáátirácá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túbánámmá kéitaa? maanná móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaarácíyé. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íayoranoe.” téna tiráiyé. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiráiyé. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-káritímáátirácá máqe-uráiyé. miráinana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunemá kégutena tiráiyé. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínéna pukáiyé. ímiye. Áánúqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi álkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mí táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráiyé. wemá mí-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráiyé. kaqmáápaq waaqókácq móra-marukon-awíqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqe-uráiyé.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taigani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utáae. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-ayunanaraq kéitaa? kaawéqá náíbaq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama páaq inéna uráiyé. Ítuma Béqtanibaq uráiyé. mí-márúqácq Aráátaratima pukáipike mamá ító-umakaraiye. ² mikácq yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwáqa kéikamitana Aráátarati yaarerácq Ítugaraq máqe-uráiyé. ³ Máriaa anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnotáburake ayúnakaraiye. miráitana até-kuyukoma mí-náúpáqá óriq uráiyé. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáarioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráiyé: ⁵ “nóraq itataawácq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tiyááká-tiyááká-óqtámmá (300) wáiyé. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mí-meyámmá áwáyoq-wayukataa kanaarácq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráiyé. ⁶ áwáyoq-wayukama

yimíyátábá Ítiraiibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamááríq moyámmá mayáinayaba tiráiyie. wemá mónekaq yabíkéna wenamááríq máyáinapoana wemá tiráiyie. ⁷ miráitana Ítuma tiráiyie: “wemmá min-íníkkómmá ayuwáaro. minná maqtokéna kemmá uqta mátkaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqté aati-aatimá mánobo kemá keráwáqté aati-aatimá ima mánune.

anó-monoq-wayukama Arááataratimma ikaminéta waayáimma tiráae.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqo máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráamanibo Ítuqtabae téta Íuraabo Arááataratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta uráae. ¹⁰ miráitana anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Arááataratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráiyie.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta itaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq ínena kéiyie-aimma itátuweta ¹³ yeráwáqá kóbékáátágóni amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiráneta uráae. wáaqa yumáe kéweta tiráae: “atóbatikai-nako, ótááno, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyena Áánúqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíyikái-naqa (kíni) Áánúqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tiráae. ¹⁴ Ítuma móra naatéq-ótiráákákóni ámúraaq máena kéiyie. Áánúqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyie. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááioni-maruko, áaqa Ígáino! aónaaro. keráwáqti mú mikáq anómma yabíyikái-naqa kéiyie. naatéq-ótiráákákóni ámúraaq máena kéiyie.” Áánúqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áimma Áánúqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama ima itaraae. aanibo anaáekaqa Ítumma pukáipike Áánúqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tiráae. Áánúqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaáaq uráae.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Arááataratimma áayaitana utátuwena úin-aimma tímá abarokáq kéiteta nórabi i-náikáráq tiráae. ¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa ín-áimma itaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta iráae. ¹⁹ minnáyaba Pérati-wayukama yeiyáá téte uráae: “káonaa? ketáataa ima itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tiráae.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáa-uraae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaq aapinaammá tíyaqtaba ayú maq-naapi utáae. ²¹ yeráwáqá Pripikaq uráae. wemá Beqtáirapake Kááiri-marupaq iráiyie. wemmá yeráwáqá itana aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tiráae. ²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena tímá ámitata keqnááimma mákanakama marétarata Ítuqáq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³ Ítuma yawwéqma tiráiyie: “mí-kánáámá íbèqa kéyitata kemá Waayúkgon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴ kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí ikumena ípuinama kíhora pááqyan-ayumma wenamáa wániye. minná wemá puínamanibo taiganimma uta-uta umá óriq umá arammá iyániye. ²⁵ móra-nakoma wení aúwaraiqtaba óriq umá akáinanama wemá wení aúwaraiqtaba páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íakainanama anaáekaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtorániye. ²⁶ náawa-naawabi kekáqó mayaimó mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaimá matikái-náqá mániye. ketí mayaimá matikáina-nakoma ketibomá wenáwíqa múte yawwíniye.” téna tiráiyie. Ítuma óq-aimma tiráiyie: ²⁷ “íbèqa tíyakoma ummaa kéyiyie. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama ima yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnáyaba paá kukáune. ²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwíqa anómma uyátá-maqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyópake kukéna tiráiyie: “kemá tágama-yataaga ketíwíkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráiyie. ²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áimma itátuweta tiráae: “wíyonaa kétiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tiráae: “Áánúqtunopakekako kétiye.” téta mí-káyúká tiráae. ³⁰ Ítuma yawwéqma tiráiyie: “aagómá wíyópake keqtábá Ítiraiibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyie. ³¹ íbèqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánúqtu kéyainaiye. maa-márá áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbèqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkémó múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketópaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyie. ³³ wemá min-áimmo tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráiyie. ³⁴ ááqibo aarawaamá yawwéqma tiráae: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa Ítaraunataa miráuma Metáiya paá matúq-matuq

umá mániye. nòraq itawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máiyó?" téta ítama aónaraae. ³⁵ mirá téna Ítuma tímá yímikaiye: "pááqya-kanaabi ómmá keráwáqté mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáká íma mályanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma 'náakaraq kéi náakaraq kéwio' téna wemá kanaarác ikáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaq mánoe." téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mín-áímmá tímátuwenama yemmá iyuwéna aúpq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrakaaq imánibo yeráwáqá paá íma Ítuma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáiya Áánúqtuni amuné-náq wenáama áraíne téna kéyiraatiye. Áítáiya naayóbáqá tiráine: "uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítáraiyo? náawakaraq uyátarai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaarác aónaraiyo?" téna Áítáiya tiráiyé. ³⁹ maami-qtátáatábábóata yeráwáqá kanaarác yirummá íma káme miráipoana Áítáiya tiráine: ⁴⁰ "Áánúqtu yeráwáqti yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqti yúrakakema ikáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketópaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune." téna Áítáiya naayóbáqá tiráine. ⁴¹ Áítáiya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiyoana weqtábá wenáaimma tiráiyé.

⁴² áaqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Péрати-wayukati yáraq kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokác umá tiráae. abarokácó tiyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamááriq yeráwáqtábá yetíwíqa múte yauwígáae kététemanibo Áánúqtuni tágama-yataaqtabama abarokác umá íkete. ⁴⁴ áaqibo Ítuma yááyama tiráiyé: "náawabi arummá kétémenama kenamáa kekáq íma arummá kétémbomá tímátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétémonenama wemmá ketibomá tímátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáq arummá tíménama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama ikémayainama kemá kenamááriq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq ikukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá keyainaiye. minnámo ánatai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ke-túyánápién-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá tímátíkái-nakoma wenamááriq tímá tímín-aimma kétunaboqa máqten-aimma kétéma-timune. ⁵⁰ áaqibo kemá ítaraune. ketiboni watáama aati-aatimá matúq-matúq umá mái-auwaraimma mamá paá kéiyé. miráitaqa máqten-aimma túnna minná ketibó tímá tímín-aimma kétune." téna Ítuma tiráiyé.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráiyé.

¹ kótámaki-kanaama waagókáriq kéitana Ítuma maa-márábiké yuwéna aboánópaqa uíní-kanaama yimmá ítaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá óriq umá kákaitana yeqtábá yikáiq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiyé.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutaruríq webó-náqá aúrárakaiye. áaqibo aáwaaq kénawana ³ Ítuma ítaraiye máqte-qtataaqa Áánúqtuma wenayáapi ámikaitanaboana wemá Áánúqtunopake kukáunaboq yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye. ⁴ aanibo Ítuma aáwaaq nai-yáárerác máqeikake itó-urena wení ámúraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikác kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámúrana uráiyé. ⁵ káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyikarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiyé.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaaq yitana Pítaa tiráiyé: "uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?" téna Pítaa ítama aónaitana ⁷ Ítuma yauwéqma tiráiyé: "íbêqa emá íaonaraanaq ónáa kéune. áaqibo anaaékaqa emá aónanone." téna Ítuma tiráiyé. ⁸ Pítaa akoqnáa-aimma abarokác tiráiyé: "emá íma ketítauqa tete ínóne." téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: "áaqibo kemó enáitauqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone." téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Pítaa tímá ámikaiye: "uyátáraana-nako, ketítauqa wenamáa ítete é mútúq tiyáánaa tiqnókarác tete umátikaa!" téna Pítaa tímá ámikaiye. ¹⁰ Ítuma mikác tiráiyé: "móra-nakoma máqten-aubakaraq nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenáitauqa tete íno. mútúq keráwáqti túgogaraq tirunóbáqá íráqóniq uráibo kímora-nakone." téna Ítuma tímá

yímkaiye. ¹¹ móra-naqa waéqma kutarurîq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaiipoana tiráiyē: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq aqtorai-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyē: “kemó umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ áaqibo kemá keráwáqti títuqo tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kúumatikaune. móraiqa umá keráwápike káqowa-kaqowan-aituqa tete ínóqtaba ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. wenáitauq-wenaitauqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nórabi umátikaunayaba mimóráiq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraine. móra mayaimá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaimá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtabá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáamá áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiye. ‘móra-nakoma keti aáwaqa keté nai-nákómá wenáitagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.’” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiye. Ítuma óq-aimma tiráiyē: ¹⁹ “mi-qtátááqá páaq íné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá páaq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kétiwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátikarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áimá Ítuma timátuwena amakó òriq umá ummaa yágitana wé tiráiyē: “árainma kétima-timune. keráwápike móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma tiráiyē. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápi náawaqtaba kétiyo téta íaonarae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma òriq umá ákái-naqa Ítun-amaraq yaareráqá máena aítqaraqa agebamá máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítaa aqnotáq yumátuqena ‘náawaqtaba kétiyaa wekáq itaa’ téna awameéqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aqtaabi agebaréna tiráiyē: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma aménama minnáqíye.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkenu Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-aáwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepi yabékitana Ítuma timá ámikaiye: “nórabi ínéma páátákáá mirá-uwol” téna tiráiyē. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kétiyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyánîq uwo keti kéqoqeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétiyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyē: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kúumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kúumakaiye. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamááriq wepi páátákáá abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-yaqo! kemá keráwáqte pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. áaqibo keqnáámmá Ítúraeo-wayukama timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamááriq kemá kóúnabaqa íma kanaaráq úinoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtabá tikáiniq umá keráwáqá móraiqa umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákaráq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tikáiniq únaiq umá máero. ³⁵ akai-yátááqá keiyááata wenámi-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma tiráiyē Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááímoni Pítaa tiráiyē: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá kóuna-marupaqa íbêqa emá íma kanaaráq tinaaéma waráínoe. áaqibo anaaékaq ketinaaéma waráínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nórqa ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq iwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábáé téqa áqa puiné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumbóqáq ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

abooánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana t́yako ummaa yaino. miráinaq Áánúqtukaq tirummá kámeraqa áaqibo kekákáráq tirummá tíméro. ² ketiboní naaúpaqa taigani-maqa wáiyé. ímo wárainaqá kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqti márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. ³ kemó kówéqa keráwáqti márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikátuweq kemá yawuwéqma iréq kenamáárlq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe. ⁴ kemá ónááqo únna-maruqtaaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵ Tó mááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tó mááti timá ámikaiye. ⁶ Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “kemá kenamáárlq ketibonópaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááimúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonópaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi iniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷ kemmó kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatuqeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yawuwéqma tiráiyé. ⁸ Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. ⁹ Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqté máqe-urame. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokáráqá káonaiye. nóraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyó’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyé. minnáyaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamó timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayáimá kémayaiye. ¹¹ keráwáqá maan-áikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyé. áaqibo ímo miráinaq kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnama aónaraabo minnáyaba kekáq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá tíménama móraiq umá anón-awaameq-yataariq iniye. kemá ketibonópaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq iniye. ¹³ aanibo máqte-qtataaqtabama ketiwíkaqa nunamupí itáiyáqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ áaqibo ketiwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó t́yaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánúqtuni Aokaq-Ááqómá kumíniye.

¹⁵ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqó, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma t́wáqnaa í-náqá wení Aokaq-Ááqómmá timákainana keráwáqté ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷ Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiyé. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta kéopoata wemmá íma kanaaráq awiránóe. wemá keráwáqté máipoana keráwápi mániye. áaqibo keráwáqá kenamáárlq wemmá káonaae. ¹⁸ miráinaq kemá ítiyuwanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yawuwéqma keráwáqtópaq yenúne. ¹⁹ pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboq keráwákáráq miráuma mayáinopoq miráinaq kemmá timónanoe. ²⁰ mi-kánáámó yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápi máune. ²¹ náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá óriq umá kákaiye. keqtábámó óriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá óriq umá akániye. kegárlq ketí tikai-yátááqá eménúnaboq kemá kenamáárlq ketáaimma aráátenune.” téna Ítuma tiráiyé. ²² Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimibó: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyé. ²³ Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketiboté kegárlq wenópaq íreka weté kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴ náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íaraatenune. aamó kéitaamma íma kennáe. áaqibo min-áimma ketibó timátikarai-nakonopake kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqté máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶ Áánúqtuni Aokaq-Áámá t́wáqnaa í-náqá ketibomá ketiwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma t́yánákáq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqté yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá iyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana t́yako ummaa kéyainaraq íma ikatíqa oro! ²⁸ keráwáqá itaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá kóureqa yawuwéqma keráwáqtópaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe.

kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiye. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tirumma tímínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama wataá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaráq uyátá-maqma yokáiyi. wení akoqnáarakemma kemmá ánná ítimíniye. ³¹ maa-márábi-káyúkámá tímónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kékikaitaq wemá máqten-aimma tímá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráiyi.

15

ánnágon-aboma Ítumiye.

¹ Ítuma wenamáárlíq ánnágon áaimma wení iyápo-annama tímá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámiye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakarárq-ámámá ayááma tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyániqtaba mirá kéiyi. ³ ketáa tímá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákárq kekáq íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaq maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaráq íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo máinanama wemá amamó ayááma iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma atúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí máianama ketáagoma keráwápi máinaqa keráwáqá kemmá kenamáárlíq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá páaq umátimínoe. ⁸ keráwáqá taiganin-aramma iyéqo ketí iyápo-annama auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yawwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákikaitaq mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kékikaiye. ketí tikaí-yátáákón aukáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq wepí matokéq miráuraunaboq kemá wení akai-yátáápi máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápi máinoe. ¹¹ kemá tímá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápi ógiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tíkáini q umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiyi. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akai-yátáákómá íma uyátá-maqma wáiyi. ¹⁴ kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tikaí-kayukamoe. ¹⁵ mayai-nákómá wemá mayaimó ámi-nakomma nóribi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkái’ téqa tenúne. máqte-qtataaqá ketibonópake itáuna-yataaqa keráwáqá tímá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa ‘kemmá tikaí-kayukae’ kétune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tikaímma íma tiwíkaabo kemá kenamáárlíq keráwáqá máqte-kayukabike tikaímma tiwíkaune. kemá mi-máyáírlíq keráwáqá timátikaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mári-aramma ko iyáiq-iyai q umá máriyana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtababi ketíwíkaq itáianama wemá tímíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátáárlíq oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráiyi.

máqtemma maa-márábi-káyúkámá Ítumma wení iyápo-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápo-annama tímá yímikaiye: “maa-márábi-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá ikéyikaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóni waayukamo máraiyatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábiké tikaímma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ tímá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaimá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaimá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tikaamma kéwaretama keráwákárq tikaamma waránóe. yemá ketáamo kéiteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kéiteta mirá-inoe. ²¹ yemá timátikáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátáárlíq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá tímá yímenatama yeqtí yigae-yatááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaaráq aúpáq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokárq áyámma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoni q umá kenamá yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yatááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárq paá íyamma kéumatikaakarataae. ²⁵ ááqibo yeráwáqtí agamatá-kánnáábí árainma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.’ ²⁶ akoqnáá umá tiwáqnaa ínín-naqa árain-aain-Aagoma ketibonópake timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tinaq keráwáqá itánoe. ²⁷ keté

keráwáqá áqnábake mamé iráapoq keráwákárq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yimkaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiy: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-náupáké waq-tuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínama keráwáqô tikamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaimá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokárq kekárq ítimonaraapoata mi-qtátááríq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtaae téq mikáká tuiyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiy.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

Óq-aimma Ítuma tiráiy: “áqnáabaqa keráwáqtê máqe-uraunaboq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa tímítikáitaq kukáuna-nakonopaqa kóune. miráitana keráwápké móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétunana keráwáqtí tiyakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íraqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá iyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá tímákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákon áaimma má téna yainai-yátáákon áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtabá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimepoata maami-kúmiq-yátáákoní táigon-aiiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kóunaboq ókaraq ítimonanoana kateko-ááiqtabá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainai-yátáákon áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únnamanibo íbêqa maamin-áko keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamááríq wenááq-maqma ítinibo paá ítáin-aimma tína anaáekaq páaq íni-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timiniyoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yauwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’” mirá téna Ítuma tiráiy. iyápó-annama yiru-qtatáákomá anaáekaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama timá yimkaiye: “páaqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo páaqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yimkaiye. ¹⁷ maannáyaba yaimma wení iyápó-annama ye iyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtaae. ‘páaqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘páaqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.’ wemá ókaraq tiráiy. ‘ketibonôpaq kóunaboq kétéye.’” téna ¹⁸ wení iyápó-annama itaraae: “nóraq téna ‘páaqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma itaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aiiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yimkaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama tímónaineraq kéoo? kemó túnnama ‘páaqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe’ maamináyataboq keráwáqá wemmá kétéaimma wemmá kétéaimma kéoo?” téna Ítuma timá yimkaiye. ²⁰ óq-aimma Ítuma tiráiy: “árainma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánáárq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márabi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínonanibo anaáekaq tiru-qtatáákomá waéqma timuq-yatáápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá óriq kéiy. ááqibo anaáekaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonanana keráwáqtí tiyakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápké ímatuwaniye. ²³ mi táoqa páaq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáká itánóe. árainma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketiwiqáq wemá tímíniye. ²⁴ naayóbakárq móra-yataaqa ketiwiqáq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéna kéoqueq-yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákomá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtátááqá taiganimma waéqma itái-áipi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-áipi timá-timenupo paá ketibonôpábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamááríq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketiwiqáq itáiyaya ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá tikáitababoq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márabi kukéká íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégoone.” Ítuma mirá téna titata

wení iyápo-annama timá ámikaæ: “mi aónaao! íbêqa waéqma itai-áímmá íkétepo paá abarokáq kétene. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnýabataa ‘Áánúqtunopake kukááne’ téqtaa ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápo-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá kétémeyo? ³² ítáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágiyaqa kenamáa mánune. áaqibo kenamáa íma mánuo ketibó keté máiyé. ³³ kaayoné-yátááqá mayaígáæ téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátámakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéye.

¹ Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyé: “ketiboó, íbêqa kanaamá páaq umáguráiyé. tágama-yataaqa enáanikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaarácq múte yauwíniye. ² miráipooa emá náapaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. áaqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaarácq yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³ matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáiyé. móra-nakoma ekárácq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. áaqibo Ítu Káriqtomma emá timákaanana kukáiyé. ⁴ Ítuma óq-aimma nunamupí tiráiyé: “mayái mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaune. minnýababooq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kéyiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma páaq uráitaq kemá eté máeqa anó-tagama-yataaqa egárácq kegárácq matokáuyane. áaqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa keté wáimma timénaq matokáunama enópake iráiyé. ⁸ iráati-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá eté máqe-uraune. enópake yúnaa enamááriq timátikaraanata minnýaba árainmma ítama arútaraanata yirummá tímikaæ.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétémayikáiyé.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétémayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kéténe. yemá árainmma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétémayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámíye. mórai q umá máqtemma emá yokáána-yataaqa kennámíye. tiména-wayukama yirummá timéta keti tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enópaga kéyunatama yeráwáqá maa-márábí máae. mú mikáq aokaq-kétibó, emá enáwíkoni akoqnáaraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímorai q ígáæ téq kéténe. ¹² kemá yeráwáqté máeqa enáwíkoni akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákoqnááraké yemmá yabíqyikaraune. kemá yabíqyikaraunabooa máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike iyukaune. paá kímora-nakoma auyókurena Áánúqtuni agamatá-kánnááqómá tiráiniq umá árainmma iráiyé. ¹³ íbêqa kéyunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtabá kétunabooa timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógicma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatananibo maa-márágóni waayúkama kekáa umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóni waayúkama yemmá iyámma umáykarae. ¹⁵ timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémma íma yiwíqma paábaq yuwaao’ téq íkéitaupo paá Táí-naoqtaba kawáá umá ‘íráqóniq umáykikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá mórai q umá maa-márábí-káyúkámá íma máae. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáqoma árain-aain-aimma wáiyé. ¹⁸ kemmá maa-márábímmó timátikaráanaiq umá yeráwáqá mórai q umá maa-márábí tímáykaraune. ¹⁹ keráwáqtabááé téq kenamááriq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákárácq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaarácq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráiyé.

Ítuma wení iyápo-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétémayikáiyé.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráiyé: “yenamáa yeráwáqtabá íma maami-núnámúmmá kétémayikaupo áaqibo yeráwáqti yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétémayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaq umá yeráwáqá mimóráiq umá kímora-nakora umá kerátábí máigaae téq kéténe. ²² kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunabooa yeráwáqá kímora-nakora umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá móra bi íráqôn-aiiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kéténe. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátikarema keqtabá ‘ákarainiq

umá yeráwáqtábá 'ákaraine' téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímíqtukaanag yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emó tímikaanama maamárámá íma pááq uráitaama emá keqqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétíboó, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá 'é tímátíkaarae' téta íbêqa kétimonaae. ²⁶ enáwíkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaeq onúne téq miráuma keqqtábá tikáí-qtataaqa yokáánama yeráwápi maínaq kegáráq yeráwápi mánnue." Ítuma mirá téna nunamupi tiráiyé.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápo-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe. ² Ítuma netuqyaa-túpáa wení iyápo-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma ma ayuwái-nákómá wemá naayóbbáq mi-qtómá aónaraine. ³ áaqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáraa-monoq-wayukabikekaraq Péra-ti-wayukabikekaraq yiwíqmena iráiyé. ááiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: "keráwáqá náawaqtaaba abáá inera kéoo?" téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ "ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae." tewana Ítuma tiráiyé: "kemúne." téna tiráiyé. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uraiye. ⁶ Ítuma "kemúne" kêtítata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagégé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: "keráwáqá náawaqtaaba abáá inera kéoo?" téna titata yemá tirááe: "Ítuma Náátárêtibakene." téna móragaraq tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yawuwéqma timá yímikaiye: "kemá timá tímítukaune. minná kemíye. áaqibo kenamá kemmá kêtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro." téna timá yímikaiye. ⁹ Ítuma naayóbbáq tiráiyé: "máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyuwaunana pukuráiyé." téna tiráimma min-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéiyé.

¹⁰ mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááq yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákon áwíqa Mááarakatie. ¹¹ áaqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: "mi-táákáá-qtátááq yawuwéqma ánáanobaqa maraao. keti-bomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?" Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. ¹² minnáyataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáe. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-kárítimáátiráq máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbbáq tiráine: "móra-naqa puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe." téna Kááyapati naayóbbáq tiráiyé.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápo-annabike móra-waigote Ítumma anaáe waqméta urááye. yenákábiké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábiké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaupáqa utááye. ¹⁶ áaqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uraiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yawuwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: "egáráq min-nákóni iyápo-annawabono?" téna titana Pítaa yawuwéqma tiráiyé: "kemá ímiye." téna tiráiyé. ¹⁸ yaugiq itata máqtemma mayai-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máwana aanibo Pítaa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá káánuraiye. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yiráati-yataaqtababi wení iyápo-annayataba ítama aónaraiye. ²⁰ Ítuma yawuwéqma maará téna timá ámikaiye: "abarokáq umá máqtemma maamárábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náupáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áimma ítirae. ²¹ nóraq itaa kekáqá ítama káonaano? tímá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítararanoe." téna Ítuma yawuwéqma timá ámikaiye. ²²⁻²³ mirá-tin-aiqtaaba móra-i-nakoma óyauqa yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráiyé: "miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq tímáminono?" téna titana Ítuma yawuwéqma timá ámikaiye: "otaammá kuí-áimmo tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata itáaro. áaqibo árain-aimmo kêtun-aama nóraq itaawáq kétikamono?" téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴ miráitana Ítumma ánná

atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiyé. ²⁵ mimórá táoqa Tááímoni Pítáa iraráqá itó-uma máena kégaanitana ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítáa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna wakákáiyé. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítáa aárarammo káratukain-annabiken-nakoma Pítáamma ítama aónaraiye: “egáraráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítáa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráiyé.

Ítuma Pááiratini aúbáq kéitoiyé.

²⁸ aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaraq ínanoe. ²⁹ miráipoana Pááirati kumá yaúbama yeráwáqtópaq kukéna tiráiyé: “nóiqtabawaq keráwáq wenaúbimma kémarao?” Pááirati ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáq yauwéqma ten-áikómá maará-tiraae: “wemá íma otaammó kúi-nakaa íma enópaqtaa awíqme má ayuwánáá únntaae.” téta tirááe. ³¹ áaqibo Pááirati timá yímkaiye: “keráwáqá kenamááriq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipei wemmá yaínáaro!” Pááirati téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma íkamíyábámá ketáái mayaimá íma wáiyé.” téta tirááe. ³² naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnó tiráina-aikoma áraimma páaq ínena kéiyé. ³³ Pááirati kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékéna Ítumma ááyarena ítaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabikáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keqtábámá enamááriraq enáaq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáraq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pááirati yauwéqma Ítumma timá ámkaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nóraq uráánatabiyo?” téna Pááirati Ítumma ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáiyé. ketí márúqa maa-márágónnámó wáikakaa ketinaemmma wáraa-kayukama áaiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáapi maráné oné. ímiye. áaqibo ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ Pááirati tiráiyé: “emá anómma yabikáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “emá keqtábá anómma yabikáána-nare kétene. ketinóma matikáitaq maa-márábi kukáunama árain-aain-aimma tenáaq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁸ minnáyaba Pááirati yauwéqma tiráiyé: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááirati tiráiyé.

mirá-timatuwena Pááirati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyé: “kemá otaammá kutáin-aaimma wepímmá ikáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq Ítiráaeo-wayukati anómma yabikáái-naqa ayúqtikanuno?” téna Pááirati tiráiyé. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétikaiqtaae.” téta áayaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákéna moyámmá maténa i-naqiyé.

19

¹ miráitana Pááirati timá yíkáitata Ítumma tebúqa ámikaae. ² áaiq-wayukama áwáábiq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokó-kaqtoma matéta anómma yabikái-nakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-nakoqtaba” máqtemma miráono-maraano téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

⁴ keqnáámmá Pááirati kumá yaúbarena timá yímkaiye: “aónaaro! otaa-qtátáqá wepímmá íma káonaunaboq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtópaq kumónúne.” téna Pááirati timá yímkaiye. ⁵ Ítuma áwáábiq-annagaraq tokó-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyau baitanama Pááirati timá yímkaiye: “aónaaro! maan-náqá wemiye.” téna timá yímkaiye. ⁶ uyátáraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq áayaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááirati timá yímkaiye: “keráwáqá kenamááriq wemmá awíkerá kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónánúnama íma otaammá kutáiyé.” téna Pááirati titata ⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánúqtun áanikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puino kétiye.” téta timá ámikaae. ⁸ áaqibo Pááirati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aqa kamáguraiye.

⁹ Pááirati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: “emá náakakena iráánó?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiye. ¹⁰ Pááirati timá ámkaiye: “nóraq itaawáq íma

ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaraq ayúkeq kétí akoqnáárake emmá kaapaq-yátáq ikámma aráapa-yakanune. íyaq minná káonaano?" téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: "Áánùqtu ení akoqnáá-yataaq ámikaipoa ení akoqnáárake kemmá kanaaraq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wáikumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaq uyátá-maqma wáíye." téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááíratí Ítumma ayuwáinana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq áayaqtaa umá tiráae: "emá ayúwénana kóinaama Títaama" Arómani mú mikáq anó-naqa wení 'aanábómá' íma mánone. móra-nakoma wenamááríq anómma yabikái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye." téta tiráae.

¹³ Pááíratí yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainai-nákóni abíqtáráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yábimma Káabatae tekáq Pááíratí maraq máqe-uráíye.

¹⁴ taákaq máráaro. mí táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaq mamá óqtaa í-yúpáámiye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaq itana (12:00) Pááíratí timá yímikaiye: "aónaaro! keráwáqti anómma yabikái-naqa maannámiye." téna Pááíratí tiráíye. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama áayaqtaa umá tiráae: "nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráapa maraao!" téta tewana Pááíratí akáyáámá timá wíráabe umákema timá yímikaiye: "nóinabiyo! keráwáqti anómma yabikái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráapa-makanuno?" téna titata uyátáaraa-monoq-wayukama yauwéqma tiráae: "Títaama wenamáa ketáái anómma yabikáimiye." téta tiráae. ¹⁶ áaqibo miráitana Pááíratí Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráapa-maraigae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráapa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamááríq kaapaq-yámá aqména uráíye. áaqibo móra-anugon-awíqa "áqnón-íyaatane" ten-ánúráq kóuráíye. Ítiráaeo-wayukati yábimma Kórakótá-anue. ¹⁸ mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráapa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátamá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráapa-mayiketa Ítumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq aráapa-makaraae.

¹⁹ Pááíratí móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráapa-makáíye. min-ábúgómá mirá-tiráíye: "Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-nare." wemá mirá téna agatáíye.

²⁰ min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráapa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-ábúbámá yoráútaae. Pááíratí Ítiráaeo-wayukati yábikaraq" Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa agatáíye. ²¹ miráitata uyátáaraa-monoq-wayukama Pááíratimma timá ámikaae: "Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-nare' té íagayaa! emá maará té agayaa. 'maan-nákómá Ítiráaeo-wayukati anómma yabikáuna-naqune tiráíye' té agayaa!" téta tewana ²² Pááíratí yauwéqma tiráíye: "kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune." téna tiráíye.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráapa-makatuwetama wení unáákáqtóma mamá yakáqma kaayaqte-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumátamakuraine. ²⁴ wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite uráae: "maaminná íma yakaráyaaqtao! minnáraq aábéma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye." téta aábê yaráae. naayóbbá Áánùqtuni agamatá-kánnáábí tiráíne. minná "ketí unáákáqtóma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtóraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye."

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

²⁵ áaqibo Ítuni kaapaq-yátáqóni waaqókáq wenanógarag wenanóani aúkogaraq wenáwíqa Máriaa Káropatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq itó-uma máqe-uraae. ²⁶ Ítuma wenanóakarag wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: "aaragô, enánima maamiye." téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena ²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: "enanóma maamiye." téna titana mikáké min-íyápó-ánnábiké-nákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabirákaráíye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráíye: "kemmá nonáá kêtikáíye." téna tiráíye. mirá kêtimatuwenama máqtemma Áánùqtuni agamatán-áikómá páaq iniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uráíye. ²⁹ tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uráíye. aináákáá-qtátááqnapó wááéni-nopi yamá átímma yátábi-apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰ wááéni-nomma yáimma nátuwena mirá téna tiráíye: "maaminná ánatagiye." mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráíye.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “arááq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tiráae. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae” téta tiráae. miráipoata min-Ítiráaeó-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yiwáaro téaq timáyikaa.” téta tiráae. ³² Pááíratí ááiq-i-wayukama timáyikáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ ááqibo Ítukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaitauqa íma akátaae. ³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma weni waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokaráq naegaráq aumé kukáye. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áimmó timá minná áraimma tiráye. kemmá timónai-nakoma wenamáárlq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráye: “íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kényipoana mi-qtátááqá pááq uráye.

³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátááqómá kétye:

“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.”

min-áikómá mirá téna tiráye.

³⁸ anaaékaq Yótèbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárlq Pááíratikaq Ítun aúma mamé mó uqtamáainayaba ítama aónariye. Yótèbi Ítun anaaé wárái-naqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpq mirá-uraiye. Pááíratima kanaaraq mayániye téna titana Yótèbi Ítun-auma mamé kóuráye. ³⁹ Níkótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáámma uráinakoma wemá káwekaa-qtataakararaqa óq-yarake kugáqmatakararaqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráye. taiganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráye. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákiyeta urááye. yenákámá Ítun-uma matétarata paru-baru-wáqtóraké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnpógáráq múqmúma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákiyaqtaba mamá óqtaa urááye. ⁴¹ Ítuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtá-muríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápine. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpá pááq iné kéitataboata Ítumma min-óqtá-muríápímmá mó uqtamákaraye.

20

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

¹ áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá íraqma tágaraitana Máriaa Máatarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq íráye. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukáae. ² miráitana wemá uyaaténa yawuwéqma Táiáimoni Pítaayaa min-iyápó-ánnábiké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikáye: “yeráwáqá uyátarái-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikáye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááye. ⁴ yenákámá mórai-q-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáne wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá íráye. ⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyaka-qтатаaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuráye. ⁶ anaaékaq Pítáa íréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuráye. wemá útúyaka-qтатаaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqó útúyaka-qтатаakoma íma tébakaqa útúyaka-qтатаakote wáqe-uráibo aokaq wenamáárlq útúma wáqe-uraiye. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámó yin-iyápó-ánnábiké-nákómá mi-muríánóbáqá kumábékéna “Ítuma pukáipike itó-uma kóuráye” téna wemá arummá ámikáye. ⁹ taákaq maráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine. ¹⁰ miráitata yenákámá yawuwéqma naaópáq kóuraaye.

¹¹ pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muríánôtaq itó-uma máena ibiqá yakáye. paá ibiqá kényarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtó mamarétarata Ítuni aúma wáqe-uráikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-uráikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-uráikaq maraq maéta urááye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráye: “aaragó, nôraq itaawáq ibiqá kényaraano?” téna ítama aónaitana min-ínikómá yawuwéqma tiráye: “yeráwáqá ketí uyátarái-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikáye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaraiye. ¹⁵ Ítuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragó, nóraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kétéyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Ítumma yawuwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiya tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-ínikó timá ámikaiye. ¹⁶ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaa!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tikáinare” téna timá ámikaiye. ¹⁷ Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonópaq paá ítaupo kemmá iyaqtoraa! ááqibo ketibâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogárâq keráwáqá keqti bogárâq ketí Áánûqtuma keráwáqti Áánûqtuma máipaq kéuyune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁸ Máriaa Máátarinima Ítuni iyápo-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yimikaiye.

Ítumma weni iyápo-annama aónaraae.

¹⁹ mimórâ-Tótáágóni áqnáabaq-yupaaraq aabaúma kupékinobaqa Ítuni iyápo-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Ítuma yúbáq ya itó-urena mirááo téna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwáqté waíno.” téna ²⁰ timátuwena wenayáákaaq arautakárâq yirááténa itata weni iyápo-annama yeqti uyátárai-nakoma aónéta óriq umá yimuqá makáae. ²¹ keqnáámmá Ítuma timá yimikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqté waíno. ketibomá kemmá maa-márábimó timátikárainiq umá keráwáqá mórai q umá maa-márábí kétimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetópaq aama kéyima tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqó waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqti kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqti kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqti kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ Ítuni iyápo-annabike móra-naqa Tó mááti wenáwíkon áaimma “ábárawaao” tébakaqtema íma máitana Ítuma mikáq iráiyé. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tó mááti maará téna yawuwéqma timá yimikaiye: “ayáápipimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqá íguyeq tiyáámma wataán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tó mááti timá yimikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápo-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tó mááti mikáq yeté máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwáqté waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tó máátimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqá arúqma yuwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yuwénana ínaa tirautapí kuyuwo. íbékakemma arummá íámí-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tó máátimma timá ámikaiye. ²⁸ Tó mááti yawuwéqma tiráiyé: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tó mááti titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yurummá kétimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yóáne agatái-kannaagoo-aimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa weni iyápo-annati yúraqaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaarâq mayánóe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata weni iyápo-annama Tááíbiriati-nokayukaq aónaraae.

¹ anaaékaq Táíbiriati-nokayukaq Ítuma wenamaariq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítáa Tó mááti wenáwíkon áaimma “ábárawaao” Nataáanio Kéinabaq Kááiriri-marupakene Yéberí áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápo-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááímoni Pítáa tébakaqa timá yimikaiye: “kemá noyááq-amaaq kégoune.” téna titata tébakaqa tiráae: “ketááqáráqtáá eté ónúntae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébi ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utané kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo weni iyápo-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yimikaiye: “iyáqó, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtáa keráwáqá íyaq yáqtkaa?” téna titata yeráwáqá tiráae: “ímiye.” téta yawuwéqma

tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí kúqómma nopí-kááregómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaq yabitinóe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaarác yabítirááe. ⁷ Pítáa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pitaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nako!” téna titana Pítáa ítátuwana wení óq-waqtoma mamá yatánáátá una kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótáaqa yumána Ítuma máipaq uráiyé. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-ánama nopí-káárebí íréta noyááqa óriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókpóana Ítuma non áwábake kanaarác yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámúraaqa noyáákaraq yakarác wáqeu-raaye. ¹⁰ áaqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaq yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana ¹¹ Tááimoni Pítáa nopí-káárebí uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábáq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma írena yammá mamá yímikaiye. miráuma keqnáammá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumbóq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárlq yiráatiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááimoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááimonio, Yóáanen ániko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítáa yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana óriq éna kékikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráinaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁶ keqnáammá kaayapác Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááimonio, Yóáanen ániko, kemmá emá ákáinarác máuno?” téna ítama aónaitana Pítáa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana óriq éna kékikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráinaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ kaumbóq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááimonio, Yóáanen ániko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumbóq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá óriq kéiyé. miráitana Pítáa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana óriq éna kékikaiye.” Pítáa téna timá ámitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “miráinaa ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumó máema ení ámúrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. áaqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámúrannama umá katuweta emá ‘ionaae’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma min-áipi Pítaama náarabi umá puíníqtaba tiráiyé. miráinana Áánúqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwana Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraa.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma óriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi ageberéna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáapi maráí-náqá máiyó?” téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyé. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nóraq inábiyo?” téna Pítáa Ítumma ítama aónaitana ²² Ítuma yauwéqma tiráiyé: “áaqibo paá márainaq mi-kánáarác kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo? ení mayaimá paá ketinaae waraa.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá amé-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábiké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. áaqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá márainaq mi-kánáarác kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtóráe.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraiyana agatáiyé. wemó tiráimma árain-aain-aimma ítarauatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana mutúq maamárbímmá min-áubáqómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaarác íraqóniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba

Ítuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiyi.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá watáama agatáunama minná Ítuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune. ² naayóbáké áaimma átarena íbêq-kanaaraqa Ítuma wenamááríq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkena aamá áumatan-aimma keyiraatiye, wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánúqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáaraq timá yímikaiye, mikáké Áánúqtuma Ítuma awíqmena Áánúqtuma yabíkái-marupaqa utáiyi. ³ naayóbáqá Ítuma wenamááríq aú-aíqa maténa pukáipoana anaáékaqa netuq-kánáámá wemá iyápo-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye, miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Ítuma yetópaqa uréna Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁴ mirá téna Ítuma yeráwáqtê aáwaqa nai-yááréráq maraq máena timá yímikaiye, keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro, keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménúne' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Ítuma maará-tiraine: "kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro. ⁵ Yóáne wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaáékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye." téna Ítuma tiráine. ⁶ ániibo mi-kánááráqa iyápo-annama mórabi áíkuma máqe-uraae, yeráwáqá maará téta Ítuma ítama aónaraae: "uyátáraana-nako, íbêqa emá kaámááni yabíkáanna-yataaqa yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?" téna wemá tiráae. ⁷ ániibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: "maami-qtátááqá keráwáqti minná íma wáipoaq mi-kánáábábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye, ketibomá aúyánápi kéitana wenamá mi-qtátááqtabámá kéitaiye. ⁸ miráimanibo anaáékaqa Áánúqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá akoqnáama mayánoe. ániibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá inóe.

Ítuma aboáni márûpaq utáiyi.

⁹ Ítuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápo-annama aónraawana aboáni márûpaq Ítuma utáiyi.mórana waayá-kónnákómá awíqmena utáiyi, miráitata mórakonnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. ¹⁰ Ítuma aboáni márûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqti yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraae, yenákámá wayán-únákáqtooma umátoketa maará téta tirááye: ¹¹ "keráwáqá Kááriiri-wayukama nôraq itaraq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweráq mááo? maami Ítuma káonaawana Áánúqtuma wení márûpaq yauwéqma awírátana kóiniq umá anaáéqa wemá miráráá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe." téna yenákámá tirááye.

iyápo-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayáíráqá móra-nakoma mayániye' tiráae.

¹² miráitata yemá Óribêti-anuráq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire urááe. ¹³ ániibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraa-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae, min-iyápo-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yíwíqa Pítaae, Yóáne, Yèmitie, Áánarue, Píripie, Tómaátie, Paatááromiyue, Máátiyue, ániibo Yèmitima Áápiatimma ánikoe, ániibo Tááimonima káámááni-ayubike karuwaq-naré, Yúqtaatima Yèmitimma ánikoe, mirá-uráiyi. ¹⁴ maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq urááe, ániibo yaímma aaranaammá Máriaama Ítuma anóama wení ábáqawaaraayugaraq máqtemma nuna-mummá tiráae. ¹⁵ mi-kánááráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábáqawaaraayuma Ítun anaáe wáráa-kayukati yúrakáq móra-aimma tiráiyi, mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae. ¹⁶ Pítaama maará-tiráiyi: "keráwáqá ketíbáqawaayuo, itáaro, naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine, maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqta Ítumma yáqtokaae, min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaáno, tiráimma íbêqa abarokáq kéiyi. ¹⁷ Yúqtaatima ketáátê yagaróqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáiyi." téna Pítaama mirá-tiráiyi. ¹⁸ maamin-nákómá Yúqtaatima naayóbáqá wenamááríq wení otaa-mónéqnápo maramá meyaníq uráine, min-áúkáqáqá wenamááríq ikákuraine, ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine. ¹⁹ minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama itaraane, miráitata min-áúkáqáqtabámá yeqti yábikemma Aaketááma miráuma 'naae-márábáre' kéte. ²⁰ ániibo Pítaama maará-tiráiyi: "maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye, 'wení naammá paá-namma wániye, móra-nakoma

íma min-áupáqá máino.’ téna kétiye. ániibo ókaraq Táámuni wannaabi téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaíno.’ téna kétiye. ²¹ miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Ítute uréire uráiya-kayukabike aónama awiránúnatae. ²² naayóbáqá Yóáanema áaimma átárena nommá waayúkama péqyikaraikake Ítuma mayaímá áaimma átáma maténa aqtórâq itana Áánûqtuma yauwéqma wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáâtê watáama tîniye.” tená Pítaama tiráiyé. ²³ Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awiqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awiqa Patáábatie.morá-nakon áwíqa Máátáiyatie. ²⁴ miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaq kanaarâq káonaane. maa-kááyáq-nákábikémmá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráátiyo. ²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayaírâq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. ániibo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márûpâq kóí-nakoni mayaírâq mayániye.” tétá nunamupí tirááe. ²⁶ mi máka-nakoratama kanaarâq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kététa yátáma maqmqá akátémma Áanûqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyé. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá ákáraae.

2

Áánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyé.

¹ Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átárena kaayaq-wáyúkágárâq tiyááka-kanaaraq (áwíqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áikutaee. ániibo ² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye. ³ ániibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókâq kukáiyé. ⁴ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógíqme uráiyé. mi táoqa yeráwáqá áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánáárâqá yáimma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. ⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokâq ítata máqtemma aarawaamá mórabitá áikutaee. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe. ⁷ ániibo yemá máqtemma iyánâaq umá kánateta yuyánámmá ôriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááiriri-marupake-kayukamoe. ⁸ náaraq íyó? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyo?” tétá tirááe. ⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Maríya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama ¹⁰ Parítya-wayukama Paapírya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébya-wayukama ítáunataama ¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. ¹² máqte-kayukama iyánâaq umá ánataaramanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaarâq timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará tétá tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” tétá tiráámanibo ¹³ yáimma-wayukama akáyáámmá tétá maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike tétá taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagi kéoe.” tétá tirááe.

Pítaama watáama tiráiyé.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukaa, Yérútáárebaq máa-kayukama ketáama iteraq maami-wágóní áaimma keráwáqá itama arútáaro. ¹⁵ keráwáqá tuyánámmá ítáama keqtááyábá ‘áíbôq-nomma naréta neginaagi kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaráq (9 kirokíraq) kéuyawiye. ¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqábá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóérooma maará-tiraie. ¹⁷ Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókáriq kéinaqa ketí Aágoni akoqnáama yúwáanana máqtemma aarawaabi kumíniye. miráinata keqtáánimaarabi keqtiáámámaqaq amuné-áímmá tinoe. keráwáqti awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánáárâqá ketí mayaí-mákónábi mayaí-íníkkómá ketí Aágoni akoqnáama yíménata yeráwáqá amuné-áímmá tinoe.

¹⁹ kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.

naaeogógarâq iragárâq úmukaraq wánoe. ²⁰ uyátárai-nakoni anó-kanaama íma páaq uráinana abaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaeemá aurániye.

²¹ mi-kánáárqá náayubi uyátárai-nakon áwíkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwirainata yemá wenná mánoe.'

téna Áánûqtuni amuné-nákómá Yóéro mirá-tiraine." téna Pítaama tiráiyé. ²² Pítaama ókaraq tiráiyé: "keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áímmá ítáaro. Ítuma Náátarêtibake-nakoqtaba aamá timá-timénaa kéune. ²³ wemá keráwáqti aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani awaaméq-yátáákaráq amuné-áikáráq tarôq itaq keráwáqá kenamááriq aónarae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamááriq auyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápiqaraq maréna keráwáqá ámáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímítaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyé. ²⁴ miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ániibo wemmá aú-aíqá éna puí-yátáápiké mamá paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákomá min-náqá íma kanaarq yáqtokaiye. ²⁵ Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráine.

'kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunoboana wemá ketimakáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôriq umá kémarauana

²⁶ ketáagoma amuq-yatáákaráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.

²⁷ emá íma ketí tirun-iyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunoboana ketí tógogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiraino.

²⁸ matúq-matuq umá máí-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.'

téna ketináábútáá Tébitima tiráine. ²⁹ ketíbâqawaraayuo, ketináábútáámá Tébitima púitata uqtamákarane. weni mararaama ketáátê íbêqa paá wáiyé. ³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama 'enánnábiké-nákómá ení márúqa yabíkái-yataaq mayániye' téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye. ³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínéna i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káriqtoama wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena weni aúgoma íma kabiraráiyé. ímiye. ³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kêtunatae. ³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márúpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiyé. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma téna 'Aokaq-Áámá aménúne' téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae. ³⁴ Tébitima Áánûqtuni márúpaqá Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráine.

'uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo. ³⁵ ániibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápq yikánúne.'

téna Tébitima tiráine. maamin-áímmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yitábi mayuwániqtaba amuné-áípi tiráiyé. ³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánatae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrákaraiye." téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áímmá ítáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae: "ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?" téta tiráae. ³⁸ Pítáa maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káriqton áwíkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaawaq Áánûqtuma weni Aokaq-Áámá tímíniye. ³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákárqá keráwáqti iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq 'timénúne' téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma 'timénúne' ténaboana máqtemma yáayarai-kayukama Aokaq-Áámá yímíniye." téna Pítaama tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá maará tiraiye: "keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye." téna Pítaama tiráiyé. ⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítáan áama ítáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mí táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

⁴² mi-káyúkámá íráqōniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yibâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtē mórapike aáwaaqa kéneta nunamummá tirááe. ⁴³ miráitana Áánûqtuma taibaq-awaameq-yataaqa iyápō-annabi tarōq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq urááe.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi máqte-uraae. ániibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá yaikááe. ⁴⁵ miráitana yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkarag máraawata meyaníq kéowata móneqa mataáe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyaníq urááe.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráamanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike narááe.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae. ⁴⁷ máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwíqa mûte kéyayowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta 'íráqōniq kéoe' tirááe. máqte-kanaabimma uyátarai-nakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

móraa aítauqa táíq urái-naqa íráqōniq uráíye.

¹ móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummō téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye. ² ániibo móra-naqa aítauqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákáraine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráq aati-aatimá máitata min-óqtáyábá 'íráqōn-auramma aónaiye' téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa móneqtaba waayúkarag inaa-inaa tiráíye. ³ ániibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemba yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa timígáae téna ítama aónaraiye. ⁴ Pítaama mi káru-nakomma aúrapí karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapí karákáitana Pítaama maará téna tiráíye: "emá kekárátá timónaa." téna tiráíye. ⁵ ániibo "móra-yataaqa yenákámá timiyéta kéoye" téna wemá waéqma yenákátí yúrapí karákáíye. ⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráíye: "kemá móneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaraq emmá aménúne. minná Náátárétipake-naqa Ítu Káríqton áwíqag emá itó-uma aammá waao." téna timá ámikaiye. ⁷ min-nákóní ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóní áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráíye. ⁸ ániibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaae waqména anó-monoq-naupaga uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwíqa mûte yaútaiye. ⁹ ániibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwíqa mûte yaútaae. ¹⁰ miráitana aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqōn-oqtaraga máena máqte-kayukaraq móneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taibaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráíye.

¹¹ maami aítauqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma 'Tórómónini naamátúpare' tenn-áúkápáq uyaatéta yama áikutaae. ¹² Pítaa mi-káyúkámá keyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: "keráwáqá nōraq itaráq maami-qtátááqtabámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nōraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá itáama kerátámá kerátátí akoqnáágarag aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye. ¹³ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááitekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái titaubikotaii Áánûqtuma wení mayai-íyápógōn áwíqa mûte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómmá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máraawana anó-kawaa-nakoma Pááiratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaéma umákaraane. ¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqōniq umá yainai-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo ¹⁵ aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye. ¹⁶ miráitana kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwíkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamáárlíq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kétimitaka maami itai-yákáákómá maan-nákóqáqá keráwáqtí túrakag íráqōn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéíye.

¹⁷ áraine. ketibátiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqtí anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane. ¹⁸ miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.' tirááne. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá

abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. ¹⁹ miráinaq túyánámmá waeqma iteraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²⁰ miráianama Áánûqtuma keráwáqá aügen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtópaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine. ²¹ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ²² Móteti maará-tiraine. 'Áánûqtuma uyátarai-nakoma keráwáqtí túbáqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaáe waqmá kéiteraqa keráwáqtábá tinnu-yataakoni anaáe wáráaro. ²³ náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyana Áánûqtuma yeráwáqá ylkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.' téna Mótetima tiráine. ²⁴ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táámuyogaraq yaímma anaáekaqa abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tiráane. ²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama máae. keráwáqtí tináábútáábi Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. 'ení iyápógokake máqtemma maa-márábi-káyúkámá kemá yemá íráqóniq umáyanunee.' tiráine. ²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íráqóniq kéomatikena keráwáqtí táí-aaipike mamá waétikanena íráine." téna Pítaama tiráiyee.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

¹ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kéteyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náupáq-káwáá-nákáráq Tááqtúti-wayukagaraq mikáq iráae. ² ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe' téta tiráiyee. ³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae' téta yiwíqmeta uráae. ⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáé (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúraqaqa aamá ítama yaíkaae.

⁵ aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áikutaee. ⁶ ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékánara yeráwákáráq yeqtí móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq áikutaee. ⁷ mi-kááyáq-iyápórátámá yemá yeqtí yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae: "kenákámá náawan áwikarabi akoqnááraraq maami-qtátááqá taròq kéoyo?" téta tiráae. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimáq ógiraitana wemá maará téna tiráiyee: "keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô, ⁹ kekárátá ítama aónéq 'naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq aítaukoma íráqóniq uráiyoy' téq keráwáqá kétémanibo ¹⁰ keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqtí túbáq itó-uma mái-nakoma Ítu Káríqtoma Náátaréitibake-nakoni áwíkaq atóbama íráqóniq kéiyee. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámòwana púitana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye. ¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. 'keráwáqá mayái-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtáqá táí-oqtane téq tiráamanibo akoqnáá uráitata naakóni áwáá moyakaq makéta káqon-oqtama min-ámúrág kémaraae. íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.' kétiye. ¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awíkaq keqtáámò yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítu áwikarapi akoqnááraraq tímikaiye.

¹³ ániibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatíqa éta akoqnáá umá watáama tiráiyee. miráitata monoq-káánítôre-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq uráae. ¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo aítauqa táíq uráimma mamá íráqóniq umákaayan-nakoma yenákáté itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tinón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tiráae. ¹⁵ miráitata yemá min-nákámá tímáikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaupáqa watáama yeiyáá téite uráae: ¹⁶ "ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyanunataabiyo?

yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininaukaqa yemá aónama ánataraapoata ketáámá minná kanaarâq íma mamá aúyoranunatae. ¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínîpoaqtae ketáá yenákámá yiwíkeqtae ókaraq Ítuni áwíqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtae akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ ániبو yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwíkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrikaqa arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqtí táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamááriq yaináí-wáyúkáráá umá máeqa timá tíméro. ²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka ítarayatabama íma kanaarâq paatí máyubo abarokâq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááye. ²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragárâq-áimmá téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miráitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa íkatíq urááe. ániبو anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yiminónaqtaba abáá uwaeta íbâqyukaee. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútaae. ²² ániبو áitauqa táíq uráimma mamá íraqóniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uráíe.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áimma máma timá-yimikaaye. ²⁴ ániبو yemá maamin-áimmá kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamááriq wíyôkaraq maragárâq únókárâq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbâqá wáimma tarôq urááe. ²⁵ naayóbâqá ení Aokaq-Áágómá ketááí títaubikomma ení mayáí-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye. ‘nōra q itatawâq Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawâq nōraq itatawâq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao? ²⁶ maamárábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áikuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini íbí tiráíe.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kínimá Érótigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaaeo-wayukagaraqa Ítiráaeo-wayukate yeráwáqá yagaróqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákaraae. ²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápike timá akoqnáá uráán-aimma abarokâq mamá pááq urááe. ²⁹ uyátárána-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragárâq-áimmá kété. ení watáama abarokâq íkatíq íma éqtae timá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo. ³⁰ ení ayáámma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamááriq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwíkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátááriq uwo.” téta nunamupí tirááe. ³¹ miráitana yeráwáqá áikuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápiimmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma íkatíqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokâq áaimma átama timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráibo máqte-qtataaqa minná ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.

³³ ániبو timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íraqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ániبو yeráwápikeimmá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráíe. miráitata máqtemma yeráwáqtí marawábi naammá waayúkarâq maráawata meyáníq urááe. minnárake móneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae. ³⁵ ániبو timáyíkarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtórâriq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ itáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwíqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokâq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-árááé’. ³⁷ wení maramá Táíparatibâq wáitana waayúkarâq maráitata meyáníq urááe. minnárake móneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5

Áánánáyatiyaa Tapáírae.

¹ mórana-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Áánánáiyatie. ánibo ánáakon áwíqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyaníq igáae tirááye. ² miráitana Áánánáiyatima mikáké moneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye. ³ ánibo Pítaama maará téna tiráiyé: “Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máraráké enamááriq yaímma-moneqa aúpáq makáánô? ⁴ maami-márámá ení maramá iyáq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyaníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo moneqa maténa ennáimbo monekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá taróq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánúqtuma kaaqaari timákáraane.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ ánibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráiyé. miráitana min-áímmá itáa-kayukama óriq umá yáaqtaba uráae. ⁶ miráitana yaímma awaayati-wáyúkámá wení aráaq-auma tabaráábe wáqtóbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae. ⁷ anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánáakoma nói-qtaraabi abarokáq immá íma itarena min-náúpáqá utáiyé. ⁸ ánibo Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémmá moneqa káginnaq enawaikótéma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kimmamiye.” téna tiráiyé. ⁹ ánibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá timá móraraq marékawaq uyátarai-nakomi Áágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-uqtanoé.” téna tiráiyé. ¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena paátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayati-wáyúkámá min-náúpáqá utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae. ¹¹ miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káikuyogaraq yaímma-wayukagaraq maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá yáaqa óriq umá karáiyé.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyé.

¹² timáiyikarai-wayukama aarawaati aukáapimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma taróq uráae. miráitata máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá mórana-iyaraq maréta Tórómónini naamátúpare téta áwíqa yaakáq ya áikutaae. ¹³ yaímma káqo-kayukagaraq yemá ikatéta íma yeráwáqté yagaroqtamá máqe-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaaimma aónaraae. ¹⁴ taíbaq-wayukama uyátarai-naqa Ítuqaa itáíq-itaiq kéeta yeráwáqté yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaae. ¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá kari-wáyúkámá yíwiqmeta aakaq mó yikaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-kári-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye. ¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútáare-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áikutaae. mi-káyúkámá yemá kari-wáyúkágáráq yaímma táí-aagama yeráwápi máí-kayugaraq yíwiqmeta iráae. miráitata máqtemma mi-kári-wáyúkámá atóbageqe uráae.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaíye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqté yagaroqtamá máa-kayukama yemá Táátútiq-wayukaboata timáiyikarai-wayukama anómma íyamma umáyikaraae. ¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata timáiyikarai-wayukama kárún-aaimma timáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaroqtamá yíkáawata máqe-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáámma uyátarai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yíwiqma márúte kéiyuwena maará-tiraiye: ²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba ítáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake írena tiráiyé. ²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmó kéitetama aabáyaanapaq yaúbama íréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. ánibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqté yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítóre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áikutaae. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwiqme yero.” téta tiráae. ²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae: ²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-i-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabiqtuweta máqe-uraae. miráitáqtaa ketáámá min-nákóni oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá mórana-qa íma máqe-uraiye.” téta tiráae. ²⁴ ánibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyanámmá kéiteta maará téta tiráae: “mi-qtáatáaq náaraq umá páaq uráiyô?” téta tiráae. ²⁵ miráitana mórana-nakoma yeqtópaq írena timá yímikaiye: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq

yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máete máqte-kayukama watáama kétima-yime.” téna wemá tiráiyi. ²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tikaminoqtaae téta ikatíq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúraqa aamá tíyábá íma ikatíq urááe.

²⁷⁻²⁸ miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yikaraawata anó-monoq-makoma maará téna tímá yímikaiye: “ketáámá akoqnáa-aimma téqtaa keráwáqtábámá ‘Ítun áwíqa íma yamá máqte-kayukama tímá yíméro’ téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqti watáagoma Yérútááre-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtaáyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáiyi téq keqtaáyábá kaaqaari-túbi kémaraae.” téna tiráiyi. ²⁹ miráimanibo Pitaagaraq yaímma tímáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánúqtun áama waránúnatae. maa-marábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae. ³⁰ keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánúqtu mamá itó-umakaraiye. ³¹ Áánúqtuma Ítuma kun áwíqmena wení márúpaqa wení waaqókáq múma akáitana wétê máiyi. miráitana wemá keqtaámá kétiwirai-naqa áqnaabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aaipeke mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae. ³² maami-qtátááqtabá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánúqtun-aimma wáraa-kayukama wení Aokaq-Áámá kéyimiye. ³³ maamin-áímmá kéitaawana iyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

‘iyápó-annama kaayoné umáyíkáaro’ téna Kaméirioma tiráiyi.

³⁴ môra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámán-aimma yirááténa tímá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwíqa múte yaútaae. ániibo Kaméirio tiráiyi: “iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro.” téna ³⁵ káánítôre-wayukama tímá yímikaiye: “Ítiráaeo-wayukaa, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro. ³⁶ Tiútiatqtaba táakaq máráaro. wemá tiráiyi. ‘kemá akoqnáa-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana képuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípeban umá péqmare kóuraane. ³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwíqa agataí-kánááráqá káqo-nakoma Yúqtaati Kááriri-marupake-nakoma wemá miráuma ‘akoqnáa-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana képuiqtaba wení waayúkama pípeban umá péqmareta kóuraae. ³⁸ miráitaaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáraamama paá waayúkaqon-ama wáinanama paá ánataginiye. ³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánúqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaarq áuyaqyikanoe. áuyqikanoeq éq oeqa Áánúqtuni namuró aúráabo.” téna Kaméirioma tiráiyi.

iyápó-annama Ítun áwíkaq otaammá kéyuyikaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebúqa yímíqtuweta ókaraq ‘Ítun áama íma máqte-kayukama tímá yíméro’ tímátuweta tímáiyíkarai-wayukama tímá yíkáawata kóuraae. ⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aíqa í-yátááqá Ítun áwíkake maétaboata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánúqtuma yemmá Ítun áwíkake yú-aíqa í-yátááqá mayáigáae téna yíwíkaqtaba yemá yimuqá makááe. ⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaa aarawaamá mamá áikuyikareta Ítuma keqtaá yauwéqma tiwiránin-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá tímá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata urááe.

¹ mi-túpáámá Ítun anaaé wáraa-kayukama netuqyaa abarokáq urááe. miráitata yaímma mín Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nónímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tirááe. ² miráitata Ítuni tiyááka umá tímáiyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaaé wáraa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánúqtuni mayaimá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye. ³ miráinaq tibátiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nónímmá aáwaqa kanaarq yimínoe. keráwápkémmá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqti yúraqaqa yepímmá Áánúqtuni Aokaq-Áágógáráq itai-yátááqógáráq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemmá yetí mayaimá ketáámá yiménúnatae. ⁴ miráinata ketáámá kenamááriqtaa

nunamummá kêtetaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe. ⁵ ánibo máqte-kayukama min-áiqtabá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áikuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itáiq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paamenatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki mártupakemma Yéqtaae-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye. ⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápo-annati yúbáq itó-umayikareta iyááma yínékuyeta nunamummá timá yíkaraae. ⁷ miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápo-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

⁸ Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnááqaraq ógikaitana máqte-kayukati yúrakaaq taígani awaaméq-yátáákqá óriq uma tarôq uráiyé. ⁹ miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabekaraq Tirítiabekaraq Étiabekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itai-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráiyé. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe. ¹⁰ miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itai-yátááqá kámitataboata wenáaraq yemá kanaarácq íma uyátáraae. ¹¹ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwíkaracq timá táwíq uráiyé.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² ánibo yeráwáqá mirá téta aarawaagárácq anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq iyaqa timá atáráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrakaaq urááe. ¹³ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámán-aiqtabagaraq timá táíq kéiyé. ¹⁴ ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. Ítuma Náátáretabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwena Móteti naayóbáqá ámán-aimma tímikaitama mamá waéqma tawíq íniye.” téna tiráiyé.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe. ¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikora uráiyé.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrakaaq watáama tiráiyé.

¹ ánibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráiyé. ² ánibo Tíbenima yawéqma tiráiyé: “ketíbáqawaayugaraq ketíbóutaagaraq keráwáqá itáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótemia mái-kanaaraca tágama-yataaq wáin-Aanuqtuma wekácq kukáine. ³ mi-kánáárácq Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragárácq ení waayúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaq únnaq waa’ téna Áánûqtuma tiráiyé. ⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátia-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ánibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbéqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana íraíne. ⁵ mi-kánáárácq Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba ‘anaaékaqa maami-márámá matoké ení iyápo-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánáárácq Áabaraama wemá iyápóma íma maqyikaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine. ⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaaékaqa ení iyápo-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyketa miráuma netuqyaa-káritímáátigóní (400) aúkáapi mamá táwíq umáyikanoe. ⁷ miráimanibo ení iyápo-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yiménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekácq nunamummá má-tinoe.’ téna Áánûqtu tiráine. ⁸ ánibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karáí-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááitekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánáárácq aúma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááitekima Yáakobomma

aboae. ánibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeq̄t̄ibákoma Yótēbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma kéyimeta meyámmá matááe. miráitata Íqt̄ibibake-kayukama yemá Yótēbimma awíqmeta Íqt̄ibibaqa kóuraamanibo Ááúqtuma paá wetē máqe-uráiyē. ¹⁰ Áánúqtuma Yótēbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápike mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákaráq íráq̄on-ayanaama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqt̄ibibaqa kínima Péroma Yótēbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqt̄ibibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye. ¹¹ anaaékaqa mórana anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqt̄ibi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraq anómma yáayaba urááe. miráitata ketítubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaaráq íma naawáníq urááe. ¹² miráimanibo Yáakoboma Íqt̄ibi-marabaq aáwaqa wáiyē ten-áímmá ítátuwena wenáráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnábariq umá meyáníq íneta kukáane. ¹³ ánibo anaaékaqa yeráwáqá ókaray yuwéqmeta Íqt̄ibi-marupaq kúmōwana Yótēbimma wení awaaútáama timá yimikaiye. 'kemá yeq̄t̄ibákoma Yótēbimune' téna kétima-yimitana Íqt̄ibi-marupake-kínima Péromma timá-amena 'ketiwaaútááe' téna wegáráq Yótēbini yimónaraiye. ¹⁴ miráitana Yótēbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaútáati aara iyápōma miráuma abapaké kaayaq-tiyáákágáráq mōra-tiraapaq-wayukama (75) Íqt̄ibibaq kumígáae téna yáayaraiye. ¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqt̄ibibaq kumáeta anaaékaqa mibáq pukuráane. ¹⁶ miráitana Yáakoboma aara iyápōgaraq Íqt̄ibibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibáq pukuráae. mi-káyúkátí arááq-yuma maména Tékemabaq mó uq̄tamáyikaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike mōneqa yuwéna meyáníq urái-marama Tékemabaq mó uq̄tamáyikaraae.

¹⁷ ánibo naayóbáqá Áánúqtuma nōrabi ínít̄q̄taba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbēqa waaqóqkák uráiyē. Ítiráaeo-wayukama Íqt̄ibi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraae. ¹⁸ ánibo Íqt̄ibi-marabaqa mórana aúge-kínimma abarokáq uréna wemá Yótēbimma wenaúyánámmá íamikaiye. ¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútáama makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puígáae téna tiráiyē. ²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama marákaraiye. miráitana min-iyápómá íráq̄on-iyapoboana Áánúttumma óriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wíyókóni arupimma yeq̄t̄i naaúpaq ákárēta kawáá umáketa anóama náamma ámikaiye. ²¹ ánibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámúkoma Mótetimma awíqma wení iyápōraa umá awíqme íréna awítaiye. ²² ánibo Mótetima Íqt̄ibi-marupaq máitata yiráati-wayukama wemmá íráq̄o-qtataaqa aráátewana wemá itai-yátááqá kémayena akoqnáa-aimma kétena wení wemáiyárákáráq akoqnáa-naqa máqe-uraiye.

²³ ánibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítiráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyē. ²⁴ miráitana Mótetima aónaimma mórana Íqt̄ibi-marupake-nakoma Ítiráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítiráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqt̄ibi-marupake-naqa ikámma pukáiyē. ²⁵ Mótetima aúyánámmá ítáimma wení waayúkama téta Áánúqtuma wemmá akoqnáama aminana yauwéqma tiwiránítaae téta yúyánámmá ítánóáa téna Móteti timánibo Ítiráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá ítaraae. ²⁶ mōra-aabayaanaapimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítiráaeo-nakoratama ááiq kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. 'ááiqqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nōraq itakawáq ááiqqa kéoyo?' téna Mótetima tiráiyē. ²⁷ miráimanibo mi ááiqqa i-nákómá Mótetimma taábáq káweq̄tatuwena maará-tiraiye. 'emá ketáái anómma máae aamá ítama yainai-náqá emmá náawaq taróq umákarauyo?' ²⁸ énaimma emmá Íqt̄ibibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbēqa emá kemmá tókamma puineq kéono?' téna min-nákómá tiráiyē. ²⁹ miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míria-marabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyikáraiye.

³⁰ ánibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánúqtunopake kaq̄tō-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqóqkák pááqya-tabike íramá karáiyē. ³¹ miráitana Mótetima min-írámá káonena wemá netuq-áuyánámmá ítátuwena wemá min-írágóni waaqóqkák uréna aónanae téna uráiyē. ánibo Áánúqtuma abarokáq maará-tiraiye. ³² 'kemá Áánúqtue. enanáábútáati uyátarai-nakoma kemá Áabaraama Ááitekigaraq Yáakobogaraq yeq̄t̄i uyátarai-naqune.' téna Áánúqtuma tiráiyē. miráitana Mótetima ikatíq éna aqtete kéena ókaray min-írágómmá íma aónaraiye. ³³ ánibo Áánúqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. 'emá áftauq-anaamma

ayúqtuwao. mi-máráráqá emá áitauqa yáánama kemá máunaboana aokaq márámíye. ³⁴ ketí-wayukama Íqtíbibaq kemá aónáunnama mamá táwíq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí íbíq-áímmá kéíteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa ítóaa. kemá Íqtíbi-marabaq emmá timákáanaa wínóne.' téna Áánúqtuma Mótetimma timá ámikaiye. ³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. 'náawaq eqtábámá anómma mááe aamá ítama yainao téna timákaraiyo?' téta tiráa-nakomma íbêqa Áánúqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama yauwéqma yiwirái-nákáá umá timákáitana uráíye. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánúqtunopake Mótetimma akoqnaáma ámikaiye. ³⁶ miráitana Mótetima Íqtíbibake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikáráqá waayúka íma máa-kaqmaaparaqa miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkáapimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráíye. ³⁷ ánibo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá yímikaine. 'Áánúqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrananimma Áánúqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.' tiráíye. ³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaamarabaqa yaímma-wayukagaraq álkumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánúqtun áma matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayunatae. ³⁹ miráimanibo mi-kánááráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áma íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtíbibaq wínóqtaba yúyánámmá ítaraane. ⁴⁰ miráitana yemá Mótetimma ábákoma Éronikaq maará-tiraane. 'Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánúqturraa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáíq-itaiq ónúnatae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.' téta tirááe. ⁴¹ ánibo mi-kánááráqá yemá mórama purumakaakón áraaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma nai-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákáq agamá ákúq umákaraae. maami-púrúmmákáákón áraaqa yeráwáqtí iyáápike tarôq umárákaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe. ⁴² miráitana Áánúqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaémma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa aabaúrúqá wíyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráíye. 'keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimma waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá nai-wámmá ikámma agamá ákúq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye. Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimma kaqmáápaqa nai-wámmá ikámma agamá ákúq uráámma minná kekáq ímira-uraane. kaaqaari-Áánúqturáá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne. ⁴³ keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq minnágónáwíqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaboq Bébírónibake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.' wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánúqtu mirá-tiraane. ⁴⁴ ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánúqtunopakaraq wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánúqtuma Mótetiqtaba maaminámmá 'miráuma uwo' téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine. ⁴⁵ anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuete kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútáái yúrakaaq Áánúqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-márámá yíkamma kéweta yeráwáqtí maramá matááne. mi-kánááráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaaraq iráíye. ⁴⁶ ánibo Áánúqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima 'Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama umákanune' téna nunamupí ítama aónaraiye. ⁴⁷ miráimanibo Tébitimma áanikoma Tórómónima mi-námmá Áánúqtuni monoq-námmá tarôq uráine. ⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátarai-naqa Áánúqtuma waayúkama umáráapi-namma íma kémaiye. wemá miráuma Áánúqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraane. ⁴⁹ 'uyátarai-nakoma maará-tiraiye. ketí márúpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae. ánibo maa-márámá ketí títauqa maqmá arage kéune. keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaraq umátikano? kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnó? ⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?' téna Áánúqtu tiráine. Áánúqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine. ⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqtí tíyaqnoharabi túyánánóbáqá aamá íma itái-wáyúkáe. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Ááqómmá kárate. keráwáqá mórai q umá keráwáqtí tináábútááraa kéoe.

⁵² áraimma naayóbáqá ketítaubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqti tináábútáama íma mamá táiq umáyikáranabiyo? áraimma môrama ímiye. anaáékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáiyé. ⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni ámám-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaáemma ímo kéwaraae.” téna Tíbenima ayáqtaáq-aimma tiráiyé.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáiyé.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe. ⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiye. ⁵⁶ ánibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitag aónáunnama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máiyé.” téna Tíbenima tiráiyé. ⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqti yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta môrabi uyaaté urááe. ⁵⁸ ánibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqti kúberai-unamma ayúqma môrama awaayati-nákóni amakaq makáamma min-nákón áwíqa Tóroe. ⁵⁹ ánibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráiyé: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taama mayao.” téna tiráiyé. ⁶⁰ miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará tiráiyé: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyó.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráiyé.

8

Ítun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táiq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyóqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiyé. ánibo mi-kánááráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Ítun anaáe wáráa-kayukama mamá táiq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ánibo máqtemma Ítuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae. ² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma íraqóniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. ³ ánibo Tóroma Ítun anaáe wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqti naaúpake môrabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkariye. ⁴ miráitata Ítun anaáe wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Ítuqtaba tímá yimikaae. ⁵ ánibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma tímákarai-nakoma Ítuqtaba watáama tímá yimikaiye. ⁶⁻⁷ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaameq-yátááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama yítauqa táwíq urái-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraq wemá mamá atóbamayikaraiye. minnáyaba wení waaqókáq ya áikutta watáama ítaraae. ⁸ miráitana Táméria-marabaq mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá páaq uráiyé. ⁹ mi Táméria-marukaqa môra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kéitata ¹⁰ akoqnáá umá kéiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anóna-qiye. maamin-náqá Áánûqtu tímákaitana akoqnáágaraq kukáiyé.” téta yemá tirááe. ¹¹ ánibo yemá akoqnáá umá ayáqtaá-kanaama wenáama kéiteta máqten awaameq-yatááqá tarôq kéitataboata yeráwáqá wenáama ítaraae. ¹² miráimanibo Píripima íréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni áwíqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánááráqá aarawaamá min-áímmá itáiq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae. ¹³ ánibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kéitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pékaraiye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaqa tarôq kéitana wemá káonena iyánáaq uráiyé.

¹⁴ ánibo Ítuni tímáyikarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá ítáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá íraqóniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pitaayaa Yóáanema tímáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye. ¹⁵ miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Ítukaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákámá nunamummá tirááye. ¹⁶ miráitata yeráwáqá paá Ítun áwíkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáiyé. ¹⁷ ánibo

Pítaayaa Yóánema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nunamummá kéteyati mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Táiímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákámá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuyoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Táiímonima yaímma móneqa maména yenákáyópaq irena maará-tiraiye: ¹⁹ “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánekuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábuté.” téna Táiímonima tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará tímá ámikaiye: “ibáqyuwao. Áánúqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónekake meyáníq inanamá ení mónekogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao. ²¹ enáyakoma Áánúqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana ketáái mayaímá kanaarácq íma yainánóne. ²² ániibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaáemma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánúqtukaq nunamummá kétinanaq wemá mi-tái-áúyanámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²³ áraimma kemá ení áyaqnobaq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yátááq áógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Pítaa Táiímonimma tímá ámikaiye. ²⁴ ániibo Táiímonima Pítaama maará téna tímá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétéyanawaq maamin-áímmá tímá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwíq íno.” téna Táiímoni tiráiyé.

²⁵ miráitana Pítaayaa Yóánema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma tímá yímikain-aimma tímá yímiqtuweta yenákámá yawwéqma Yérútáárebacq utááye. ániibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni áté-wataama tirááye.

Píripima Ítíopiabake-nakomma áté-wataama Ítuqtaba tímá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma irena Píripimma tímá ámikaiye: “Píripio, emá ító-uma kaapaq ákácq uréaq Yérútáárebake Káátaq uráin-akaq wao.” téna tiráiyé. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyé. ²⁷ ániibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápácq maréna uráiyé. ániibo min-ákáqá Ítíopiabake-naqa aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíopia-wayukaraq yabíkain-inikoma Káánetini mayaímá matáiyé. miráitana máqtemma Káánetini mónekaq kawáá uráiyé. ²⁸ min-nákómá wení naaópaq yawwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáiyana agatái-kannaama yoráutaiye. ²⁹ miráitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma tímá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáigóni waaqókácq wao.” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Píripima uyaaténa waaqókácq uréna ítáimma maamin-nákómá Áánúqtuni watáama naayóbáqá Áítáiya agatái-kannaama yoráutaiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyé. ³¹ ániibo min-nákómá yawwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áíkoní áaimma kemmá kanaarácq ímo tiráíti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnó?” téna tiráiyé. miráitana Píripimma maará tímá ámikaiye: “emá kanaarácq keté uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyé. ³² miráitana min-nákómá Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye:

“yemá wemmá awíqme iréte típi-típi áráaq íkamínéta onikáá umá kaayoné uráitana min-náqá awíqmeta irááe.
maamin-nákómá aamá íma téna miráuma típi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tinikáá uráiyé.

³³ miráitana yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae. wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyáópoyataba táníyo?”

téna Áítáiya agatái-kannaagoma tiráiyé. ³⁴ ániibo mi-kawáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: “tímá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráiyó? wetábácq tirái káqo-nakoqtabaq tiráiyó?” téna tiráiyé. ³⁵ ániibo máqtemma maamin-áíkmá Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná áté-wataama Ítuqtaba Píripima tímá ámikaiye. ³⁶ ániibo yenákámá aapaqá mirá títeta wéqeta móra-nomma wáikaq urááye. mi-kawáá-nákómá maará téna Píripimma tímá ámikaiye: “aónaa! nommá maa wáiyé. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaarácq monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráiyé.

³⁷ ániibo Píripima tiráiyé: “emá kanaarácq enarukaké Ítuqtaba itái-q-itai emá kanaarácq nommá peránóne.” téna tiráiyé. miráitana min-nákómá yawwéqma tiráiyé: “kemá tirummá amúnna Ítu Káriqtoma Áánúqtumma áanikoe.” téna tiráiyé. ³⁸ ániibo mi-kawáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma míkácq máqe-uráiyé. ániibo Píripiyaa mi-kawáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye. ³⁹ nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Áágoma Píripimma awíqmena kóuráiyé. miráitana mi-kawáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápácq maréna wení naaópaq kégoena óriq umá amuqá maqména kóuráiyé. ⁴⁰ ániibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkon áwíqa Ááqtaátíq iráiyé.

min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaraiye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama Ítaraiye.

¹ Tóroma akoqnáa-aimma téna Ítuma uyátarai-nakoni anaaé wáraa-kayukama yíkamma puínéna uráiyé. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana ² aúba-wannaabi Ítiráao monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áikuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwáreta min-áímmá kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútáare-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiyé.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁴ ániibo Tóroma marabi yutákurena kéitaitana aabayápike móra aagómá maará téna tiráiyé: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráiyé. ⁵ ániibo Tóroma maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiyé: “kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíq kéone. ⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiyé. ⁷ miráitana yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tiráae. ániibo watáama kítitata yeráwáqá itaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonarae. ⁸ ániibo Tóroma itó-urena aúramma kararáimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitana yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq uráae. ⁹ ániibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánáárqá wemá aáwárábi nommá íma naráiyé.

¹⁰ ániibo Tamáátikati-marupaq móra Ítun anaaé wáraa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwíqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátarai-nakoma Ítuma tiráiyé: “Áánánáiyatio.” titana ániibo Áánánáiyatima tiráiyé: “uyátáraana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyé. ¹¹ ániibo uyátarai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq waa. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kítibo aónao. min-nákón áwíqa Tóroe. ¹² ániibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónaitana móra-nakoma wenôpaq íréna ayáámma ánekuitana wenaúrakoma yawwéqma íraqóniq itana káonaiye. min-nákóni áwíqa Áánánáiyatie.” téna uyátarai-nakoma tiráiyé. ¹³ ániibo Áánánáiyati maará téna yawwéqma tiráiyé: “uyátáraana-nako, taíbaq-wayukama téta min-náqóqtábámá yemá máqtemma Áánúqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútáare-marupake káyikamena mamá táwíq umáyikaraiye. téta tiráae. ¹⁴ miráitana wemá anó-monoq-wayukarake náápaamma matáipoana áwíqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyé. ¹⁵ miráimanibo uyátarai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá waa. min-náqá ketí mayai-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaimá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwáqáq yabikáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráao-anna wayukagaraq mó timá-timiniye. ¹⁶ miráinaq kenamááriq wemá ketíwíkake aú-aíqa ummaa-yátáákárqá mayániq-qtataaqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbákoma Tóro, uyátarai-naqa Ítuma aapaqá wenamááriq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kéyune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiranaiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma tágagitana máqte-qtataaq aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

¹⁹ anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáa uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáraa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máa-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

²⁰ Tóroma páátákáá Ítiráao-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétimayimena ‘maamin-náqá Ítuma Áánúqtuni ánikoe’ téna timá yímikaiye. ²¹ miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáq umáreta tiráae: “maamin-náqá wemá Yérútáare-marupaq máeta Ítun-awíqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq íráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáarebaq anó-monoq-wayukaraq winímma wemá maamin-náqíye.” téta tiráae.

²² miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragaráq-áímmá téna Ítuma keqtaáí kúmiq-yataapike kėtiwrenataa-naqa wenamá akoqnáá-naqa máíye' téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánaaq umáreta aamá íma tirááe.

²³ ánibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabí áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe. ²⁴ miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágááwabi nokáamma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uraae. ²⁵ móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtáaq-annama matéta kámááguq-unakaq kúmareta mípi Tóromma awírakatuweta ánnaraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

²⁶ anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáraa-annate yagaroqtamá máiyaba ákárainanibo wenáaqa ikatéta 'maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáraa-annabikene' téta yemá tirááe. ²⁷ miráitana móra-naqa áwíqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena tímáýikarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá watáama tímá ámitana wemá Tamáátikati-marupaq Ítuni watáama tímá yímikain-aimma tímá tága-yimikaiye. ²⁸ miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáraa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqa íma éna Ítuma uyátarai-nakoqtaba wení watáama tímá yímikaiye. ²⁹ ánibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá íraqóniq inéna kétitata yemá wemmá ikamínónaqtaba abáá urááe. ³⁰ miráitata yaímma Ítuqtaba wenábâqawaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáriaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márúpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

³¹ miráitana mi-kánáráqá máqtemma Ítun áma kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá íraqóniq umá máqe-uraae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá íraqóniq umá máeta Ítun aamá ítaraae. miráitata yemá uyátarai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq ító-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánúqtun áma itáiq-itaiq kéo-kayukama kéyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánúqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráiyé. ³³ ánibo mi-márúkáká móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Iniatie. wení aúgoma akoqnáama íma wáitana abapaké kaumo-káritímáátímá aammá íma kanaaráq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráiyé. ³⁴ ánibo Pítaama min-nákoqtábá tiráiyé: "Iniatio, íbêqa emmá Ítuma Káriqtaana emmá mamá kátobamakaiye. emá ító-urewaq ení atípáama mamá arutaa." téna Pítaa tiráiyé. mirá titana min-nákómá páátákáá ító-uraiye. ³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Tóroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá uréire kétitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátarai-nakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá ító-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáká móra-inimma máqe-uraimma min-ínikón áwíqa Táábitaae. ánibo káqon-awíqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqa yarááe. min-ínikómá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama óriq umá aáwaqa kéyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráiyé. ³⁷ mi-kánáráqá min-ínikómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení aráaq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáa makááe. ³⁸ ánibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáká wáitataboata yaímma Ítun áma itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máíye tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá tímáýikáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta írááye. ³⁹ ánibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákáté yagaroqtamá uráiyé. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáa-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóinímmá naayóbáqá Táábitaama aúwarikaqa taróq umá yímikain-unakaqoma matokéta yeráwáqá ibiqá kéyareta Pítaamma aráátiraae. ⁴⁰ ánibo Pítaama máqtemma aarawaamá tímáýikáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunanummá tímátuwena waéqma maamin-ínikóni aráaq-auma káonena tiráiyé: "Táábitaae, emá ítóaa." téna tiráiyé. ánibo min-ínikómá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena ító-uma máqe-uraiye. ⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqmena keqtoq-nóinímmá Áánúqtuni óq-aokaq-wayukama yaáyarena Tókatimma yímikaiye. ⁴² miráitana min-áikómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Ítun áma akoqnáá umá

itáiq-itaiq urááe. ⁴³ ánibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqa Tááímonini naaúpaq watúq watúq uráíye. ánibo min-náqá Tááímonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayaiyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikaiye.

¹ móra-naqa Tétária-marupaq máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áiyayaan-aaiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe. ² ánibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq uráíye. ³ ánibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq irena tiráíye: “Koníriatio.” téna tiráíye. ⁴ ánibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráíye: “umaataráána-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráíye. ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtu kéitaiye. ⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama tímáykáitetaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. ⁶ min-náqá Tááímoní Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtóma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóni áwabaq máíye.” téna tiráíye. ⁷⁻⁸ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá tímámiqtuwena kóuraiye. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakarataragaq káqomma móra-naqa áaiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáiq-itaiq i-nákáráq mi-káúómá tímáykáitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe. ⁹ óq-aabayanapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóni ámúraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kéitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráíye. ¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. ¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anó-tabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiye. ¹² miráitana mi-tábáráábégóni arupimmá máqtemma abááq-wái-wáámmá irakabayaanábi numagaráqá mipimmá ógikaiye. ¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama tímá ámikaiye: “Pítaao, emá ire máami-kámmá ikámma naao.” téna tiráíye. ¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráíye: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáá íma kénauatae.” téna tiráíye. ¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráíye; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátáaré téna tarôq uráínaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráíye. ¹⁶ ánibo maami-qtátáákómá kaumobáq abarokáq uréna yauwéqma aabayápaq kóuraiye.

¹⁷ ánibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati tímáykáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááímonini márúq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uráae. ¹⁸ ánibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwíqa Tááímoni Pítaama keráwáqté máíyo?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe. ²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqté waa. emá íma netuq-áuyánámmá itaa. maami-káyúkámá kemá tímáykáunata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye. ²¹ ánibo Pítaa wemá kukéna tímá yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nóraq itaráq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráíye. ²² ánibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake áaiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá tímátkáitata kéyunatae. ánibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéitata weqtábá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórama Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá tímá ámitana wemá enóyauipiken-aimma itánéna kéíye.” téta yeráwáqá tirááe.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwíqma yíkáitata weté watúwáwana aabáyaa-aabayaanimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkáté yagaroqtámá kóuraae. ²⁴ ánibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayaanimma yeráwáqá Tétária-marukaq ko yarááe. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkáté yiwíqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááe. ²⁵ ánibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáíye. ²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráíye: “Koníriatio, emá itóaa. kemá kegáráqá emó ónnaiq umá maa-marabí-náqúne.” téna Pítaama tiráíye. ²⁷ ánibo Pítaama weté watáama

titéta mi-náúpqáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áikuma mi-náúpqáq máqe-uraawana aónaraiye. ²⁸ ániibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yimikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama keráwáqá ítaraae. miráimanibo Áánúqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánúqtu tiráiyé. ²⁹ miráitaq kemá íma keráwáqti táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunamanibo kemá paá keráwáqti táama itéq keráwáqtpaq íraúne. ániibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. keráwáqá nôraq ítaráq kemmá tááyaawaraq keráwáqtpaq íraúno?” téna Pítaa tiráiyé.

³⁰ ániibo Koníriatima tiráiyé: “kekáq móra-yataaqa páaq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kényawiye. mi táoqa nunamummá-tí-kánáaráqá aabaúgómá karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kétunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uraiye. ániibo min-nákóni unáákáqtporakemá tágama wayá-tábáráábéráá uráiyé. ³¹ miráitana min-nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánúqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtema íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánúqtuma kéitaiye. ³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyikénatawáq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. ániibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóni aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóni áwábaq máiyé.’ téna min-nákómá tiráiyé. ³³ miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awiráawaa íraqóniq umá kényenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áikuma Áánúqtun aúrikaqa uyátárai-nakoma emmá watáama timámîn-aimma keqtáá timá tímínaqtaa ítanúnatae.” téna Koníriati tiráiyé.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiyé.

³⁴ Pítaama áaimma átáma watáama tiráiyé: “árimma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánúqtuma mimóráiq kéumayikaiye. ³⁵ máqte-kayukama náayuwabi Áánúqtun-aaq íkatéta wenaúrikaqa arupú-aaímma taróq oyúmá yemmá Áánúqtu kéyiwiraiye. ³⁶ Áánúqtuni átê-wataama yukáimma minná Ítu Káriqoma kétitana keqtáámá kaayoné-yátááqá kétimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áimma áq keráwáqá ítaraane. ³⁷ Yóánema áaimma átáma wení watáama kétena Káárirí-marupaq nommá péqyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúria-aukapaq wéyáwé uráiyé. ³⁸ Ítuma Náátárêtibake-naqa wekáq Áánúqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náapaakaraq ámikaiye. Áánúqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápq máa-kayukama mamá íraqóniq umáyikaraiye. maamin-áiqtabáqaraq keráwáqá ítaraae. ³⁹ miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq Yérútaárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyé. ⁴⁰ miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánúqtuma wemmá mamá abarokáq itó-umakaraiye. ⁴¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama tímáetaa uréire ónúna-wayukataama Áánúqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkaikayukama wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae. ⁴² miráitana wemá akoqnáá-aimma téna ‘maamin-áimma máqte-kayukama maará téraq mó timá-yimero’ tiráiyé. ‘Áánúqtu Ítumma náapaamma aména yúareta paá máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yaináí-náqá máiyé tero’ tiráiyé. ⁴³ miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uraiye. ‘máqtemma náayuwabi wekáq itáiq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánúqtuma awikátuwaniye.’ téta agatááne.” téna Pítaama tiráiyé.

íma Ítiráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánúqtuni Aokaq-Áámá matááe.

⁴⁴ Pítaa wemá maamin-áimma máena kétitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áimma ítaa-kayukabi kukáiyé. ⁴⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukama Ítuma yíwíkaikayukama Pítaagaraq yagaroqtamá Yáapa-marupake íraa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: “maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama maámanibo Áánúqtuma Aokaq-Áámá paá kéyimiye.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁶ miráitana yeráwáqá itáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánúqtun-awíqa múte kényauyowana Pítaa wemá tiráiyé: ⁴⁷ “ketááráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraiyábámá náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo? ⁴⁸ keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awíkaq monoq-nómá péraaro.” kétitana yemá Pítaamma yáqtoráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uraiye.

11

Pítaani mayaión áaimma Yérútaárebaq Ítun áama ítaa-kayukaraq timá yimikaae.

¹ ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyikarai-wayukama yeqtibâqawaayugaraq Yúriabaq máe-yuma mi-kátáámá Ítaraae. ² miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaae wáráa-kayukati aawaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáá-aimma téta Pítaamma awáágúraae. ³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágáráq yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraanama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaqa naráane. ⁴ miráitana Pítaa wemá áaimma átáma nõrawarabi urái-qtataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráiyee:

⁵ “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kéitana mórama tabarááberaa-qtataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyee. ⁶ miráitaq kemá mi-tábaráábébi aónáunama talbaq wai-wáámmá iraaakabayaakáá-kákógáráq abááq-númáógógáráq mipí ógikaiyee. ⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyee. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo ⁸ kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiyee, uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ ⁹ ániibo móragaraq aabayápáké móra watáagoma tiráiyee. ‘emá íma aaqáo tái-yataare ítiyoo. maami-kámmá Áánuqtuma nai-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyoo.’ tiráiyee. ¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobáq páaq uréna maami-tábaráábégómá yauwéqma aabayápáq utáiyee. ¹¹ ániibo kaumo-wáyúkámá Tétária-marupake Koníriatima timáyikáitata ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókáq ya máqe-uraae. ¹² miráitana Áánuqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyee. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqté waaoo.’ titaq kéunata yaímma tibâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá keté yagaroqtamá yewaqttaa Koníriatini naaúpaq Tétária-marabaq uráunatae. ¹³ ániibo Koníriati wemá tiráiyee naayóbáqá Áánuqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiyee. ‘yaímma-wayukama timáyikénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwíq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero. ¹⁴ maamin-náqá Pítaa wemá iréna wení watáama kétena Áánuqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránin-aimma máma timá-timinyee.’ téna Áánuqtuni kaqtó-nakoma tiráiyee. Koníriatimma wemá timá ámikaiyee. ¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánuqtun áama tén-ááqa mikáq Áánuqtuni Aokaq-Áágómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtááráq kukáiniq uráiyee. ¹⁶ miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá no-núrápí péqtikarai-poana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniyee.’ téna wemá tiráiyee. ¹⁷ miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránin-nakoqtaba itáiq-itaiq kéunanata akoqnááma timikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánuqtu yeráwáqá yímikaiyee. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá Áánuqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiyee. ¹⁸ ániibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánuqtuma yimuqá kémaraketa taáqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. ¹⁹ miráitana Áánuqtuma wení akoqnááma keyimitata talgani Yéqtaaeo-kayukama tái-yaaimma yuwéta Ítuni anaae kéwareta uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

Áátioki-marabaq álkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

¹⁹ naayóbáqá Tibenimma ikámówana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta watáama Áánuqtuqtaba kéita-kayukama yikamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááíparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeo-wayukaraq yenamáa áiqma Áánuqtun áama timá yímikaae. ²⁰ ániibo yaímma áté-wataama Ítuqtaba Ítaraa-kayukama péqmareta Tááíparatarakaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta áté-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. ²¹ miráitana Áánuqtuma wení akoqnááma keyimitata talgani Yéqtaaeo-kayukama tái-yaaimma yuwéta Ítuni anaae kéwareta uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

²² miráitana maamin-áikómá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútááre-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráiyee. ²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánuqtuma íráqôniq umáyímikái-kayukama keyimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímikaiyee: “keráwáqá máqtemma móra-tuynakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaae waqmá wenáama itáaro.” téna tiráiyee. ²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáiq-itaiq kéitana Áánuqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánááráqá talbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Ítuqtaq itáiq-itaiq urááe.

²⁵ ániibo Páánabati Tááititi-marabaq Tóromma abáá-inena uráiyee. ²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraayee.

ánibo yenákámá Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq taiganamma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnábariq umá “Kárlíqton-annae” téta yiwíqá yaráae. ²⁷ mi-kánááráqá yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáárebakemma Áátioki-marabaq kukááe. ²⁸ miráitana yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkábíkémá móra-naqa áwíqá Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráiyé: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráiyé. (ánibo móra-naqa áwíqá Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráiyé.) ²⁹ miráitana yaímma Áátioki-marabaq Ítuqaq itáiq-itaq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqti yibáqawaayuma yiminéta urááe. ³⁰ miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

12

Érótima Yémitimma ikámma képuvena Pítaamma ánná umákaraiye.

¹ mi-kánááráqá kínima Érótima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe. ² miráitana Érótima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yémitima Yóáanemma ábákomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámówana pukáiyé. ³ miráitana Yúriawayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érótima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ánibo mi-kánááráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtórai-kánááráqá yeráwáqti kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánááráqá mirá urááe. ⁴ miráitana mi-kánááráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaq ákátuwena kaayaqte-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi maráitata kawáá urááe. mi kaayaqte-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqte-kaayaqte-i-wayukama yiwíqma-yiwíqma urááe. miráitana Érótima auyánámá ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatáinatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érótima tiráiyé. ⁵ miráitana Pítaama ánná-naupaq ákaraae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánútuqtaba áwáqnaa ikáae téta tirááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma páábaq mamá ayúbákaraiye.

⁶ Érótima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákáti aúkáapi aúma watáiyé. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téni-annarake) kúyakaraae. miráitana yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae. ⁷ páátákáá mórama uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágariye. anibo mi-kaqtó-nákómá Pítaani ábúkaq ikámma awáuturena tiráiyé: “emá páátákáá itóaa.” téna kéitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kurtaráye. ⁸ ánibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Pítaao, emá páátákáá ení aítuq-anaamma kégubere ení ámúrannama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraa.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Pítaama mi-námá yuwéna Áánúqtuni kaqtó-nakoni anaé waqména uráiyé. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónariye. ¹⁰ ánibo yenákámá maréta kaayaq-óqtaráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá auyaqmakaan-oqtagoma wenamáárlíq íguraiye. miráitana yenákámá móra-apaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánúqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq itáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráiyé: “áraitamma íbèqa Áánúqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Érótni ayáápikekaraq Ítiráaeo-wayukama nõrawabi ónáae teq-qtátáápkémá kemmá mamá paá umátíkaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² ánibo Pítaama maami-qtátááqtabá auyánámá ítama ánatuwéna wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awíqá Mááki wení anóni naaúpaq uráiyé. ánibo min-náupáqá taíbaq-wayukama áikma máeta nunamummá kéteta máqe-uraae. ¹³ ánibo Pítaama oqtaráq pagé-page kétitana mórama mayai-inímá Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayáimá kémayain-inikoma oqtamá iyakanena uráiyé. ¹⁴ ánibo min-iníkmá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma iyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yiména tiráiyé: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máiyé.” téna tiráiyé. ¹⁵ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-iní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-iníkmá akoqnáá umá árain-aimma kétitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. ¹⁶ miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráiyé. miráitana yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánaaq urááe. ¹⁷ ánibo Pítaama wení ayáámma múte káuraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátarai-naqa

Áánũqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiraiye: “keráwáqá maamin-áímmá Yémitigaraq tébakaq kétébáqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

¹⁸ anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máiyó?” téta yemá tiráae. ¹⁹ miráitana Érótima yaímma-wayukama timáyikáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érótima tiráiyé. miráitana anaaékaqa Érótima wemá Tétária-marabaq ko máqe-uráiyé.

Érótima pukuráiyé.

²⁰ Érótima Tááyabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitana mi-káyúkámá yeráwáqá mórabí yorupamá Érótimma aónaneta uráae. ániibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Érótimi naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwíqa Paráátatae. wekák min-áímmá yemá timáméwana wemá Érótimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqá aáwáqa Érótimma yabíkáin-aukapake meyániq kétéapoata mirá-uraae.

²¹ móra-kanaama maréna Érótima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáa-aimma timá yímikaiye. ²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tiráae: “maamin-náqá wemá waayúkağoraan-aimma íma kétébo Áánũqturaan-aimma kétéiyé.” téta yemá anókaq ááyama tiráae. ²³ miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánũqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórama uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánũqtunopake kukéna Érótimma ikákaiye. miráitana Érótima pukáitana marikómá naráae.

²⁴ miráimanibo Áánũqtun áagoma akoqnáa umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráiyé.

²⁵ ániibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútááre-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awíqa Máákima awíqmeta yenákáqtê Áátioki-marabaq yawuwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tóroma timáyikáawata Áánũtuqtaba waayúkarag mó-tima-yimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama itáa-kayukama áikutaee. yepímmá yaímma Áánũqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáytikáğáráq máqe-uraamma yeráwáqá yiwíqa Páánabatie. Timionie. wení káqon-awíqa Abuqtákóé. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótimi ábárawaogaraq Tórogarare. ² mi-kánááráqá Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwáqa awetá-ureta nunamummá tiráae. ániibo Áánũqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayaíğaae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráiyé. ³ yemá aáwáqa awetá-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáámma kéyinekujeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq áté-wataama tiráiyé.

⁴ ániibo min-nákámá Áánũqtuni Aokaq-Áágómá timáyikáitata Terútia-marabaq kukaáiyé. mikákémmá únópi-káárébi útéta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq uráiyé.

⁵ ániibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq Áánũqtuni áté-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataiyé.

⁶ miráitana yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq uráae. ániibo mi-márúkáká mórama Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteniq i-nákómá wenáwíqa Baa-Ítue. wení káqon-awíqa Karíki-aipimma Érimatie. ⁷ miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwíqa Téglá-Póruma wení aanábó-náqiyé. ániibo min-ánó-káwáá-náqá Téglá-Póruma wemá aá ítarai-naqiyé. Áánũqtun áama ítanénaabona Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááiyé. ⁸ miráimanibo maamin awéqa tín-náqá Érimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni auyánámmá mamá táwíq kéonana maami-kááyáq-nákátí watáama íma ítama arutáikae téna mirá-uráiyé. ⁹ ániibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tiráae. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Érimatini aúrapi karákéna tiráiyé: ¹⁰ “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma íráqó-qtataakoma mamá táwíq kéé. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kéte uyátarai-nakoni aammá mamá táwíq kéone. ¹¹ íbèqa uyátarai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma kétitana páátákáá konnákóráa-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire

kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráiyē. ¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana káonena uyátárai-nakoni akoqnáayaba iyánáaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráiyē.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíría-marabaq mayáimá matááye.

¹³ ánibo Pórogaraq yaímma wení aanábó-wáyúkágáraq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káárebí maréta Pégaabaq Paapíríya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yauwéqma Yérútáárebaq kóurayie. ¹⁴ miráitana yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patíríabaq urááe. ánibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqqté yagaroqtamá maraq máqe-uráae. ¹⁵ ánibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábiké Mótetini ámán-aikaraq yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maará-tíraae; “ketíbáqawaayuo, keráwáqá yaímma íráqóniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tírááe. ¹⁶ ánibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tíráiyē:

“keráwáqá Ítíraaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánúqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá itáaro. ¹⁷ wenamáa Áánúqtukaq Ítíráaeo-wayukama nunamummá tírááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítíráaeo-wayukama Íqtíbibaqa máetama akoqnáa umá pááq urááe. ánibo wení anón-akoqnaanapo Íqtíbíbake yemná yiwíkaine. ¹⁸ ánibo yeráwáqá kaaqmáápaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánúqtuma íraqóniq umá yíwáqnaa uráiyē. ¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánúqtuma mamá táwíq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqqtí maramá Áánúqtu mamá Ítíráaeo-wayukama yímikaine. ²⁰ ánibo mi-márábáqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taigani-karitimaatima (450) máqe-uráae. anaaékaqa yainá-wáyúkámá yikárawata yeqti kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánúqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaaráq íráiyē. ²¹ ánibo mi-kánaáráqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqqtí anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánúqtuma ítama aónaawana Áánúqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma ánikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiyē. ²² ánibo Áánúqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwíqqa Tébitima Yétimma ánikomma awíqma Ítíráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) tarôq umákarayie. Tébitimma maará téna waayúkama timá yímikáiyē. ‘Tébitima Yétimma ánikomma káonaunana ketiyakoma íraqóniq kéiyē. miráipoana wemá kanaaráq kemô tenna-máyááimá mayániyē.’ téna Áánúqtu tíráiyē. ²³ miráitana naayóbáqá Áánúqtuma timá akoqnáa uráine. ‘anaaékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq uréna wemá akoqnáa-naqa máena Ítíráaeo-wayukama puí-yátáápiké mamá paá umáyíkaniyē.’ tíráine. min-náqá Ítumma Áánúqtuma mamá pááq umákana Ítíráaeo-wayukama yímikáiyē. ²⁴ ánibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokáq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítíráaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’ téna tíráine. ²⁵ miráitana Yóáane wení mayáimá mamá ánatani-kanaagoma waaqókáriq kéitana Ítíráaeo-wayukama maará téna timá yímikáiyē. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? naakmin-nákóni awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo itáaro. móra-naqa ketinaae yínln-naakoma kemá íraqó-naqa íma máunaboq kanaaráq wení áitauq-anaamma íma múte mayánúne.’ tíráiyē.

²⁶ ketíbátiwaayuo, keráwáqá Ítíráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánútuqaq nunamummá kéte-kayukao, keqtááyábáe téna maami-kátáámá puí-yátáápiké atóbamatikaníqtabataa Ítuma timákaitana tíráiyē. ²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqqtí anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánúqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímémma íma itaraae. ímiyē. yemá wemmá íma itaraamanibo Ítumma ikámówana Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráiyē. ²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tírááe. ²⁹ miráitana mi-káyúkámá naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tíráániq umá ánatatuweta Ítuni arááq-auma kaapaq-yaráké mamá muriánóbáq uqtamákaraae. ³⁰ miráimanibo Áánúqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakarayie. ³¹ ánibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááiriri-marupakemma Yérútáárebaq utáá-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ánibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma

Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitaae. ³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni áté-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái titaubikomma yiménúne tiráimma ³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánûqtuma keqtáá yeqtí iyápó-annaraq abarokáq pááq uráíye. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

'emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqá kemá enabomá káuraune.'

tiráine. ³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiránqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

'kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.'

tiráiye. ³⁵ miráitana káqomma wannaabi agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráíye.

'miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.'

téna Ítuqtaba tiráine. ³⁶ ánibo Áánûqtuma maa-marábí miráonae ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáákq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púitata wení aitaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiye.

³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráiye. ³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbâqawaayo, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye.

Mótetini ámán-aikoma keráwáqti kúmiq íma mamá paá umátikena keráwáqtabámá 'arupú-wayukae' téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámé-kayukama yeráwáqti kúmiq mamá paá umáyikena yeráwáqtabámá 'arupú-wayukae' téna tiniye.

⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tiráí-qtataama káubiq keráwákáq pááq iyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ ítáaro. keráwáqá akáyáán áraaq-wayukao, keráwáqá iyánáaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqti aukáapi keti mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqtabá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáíq-itaiq ínoe.'

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine." téna Póroma timá yimikaiye.

⁴² ánibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náupáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: "kenákámá yauwéqma íreka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtáámá timá timékaó." téna yeráwáqá tiráae. ⁴³ miráitana yenákámá monoq-náupáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákáti yinaaeq waqmé urááe. miráitana yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íráqô-qtataapi paá máero tiráíye.

⁴⁴ ánibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóni waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áikutaae. ⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabi káikuyowata yemá ítama táwíq kéeta yemá Póroma timá yimín-aimma timá márúte yukááe. ⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: "áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikayamanibo keráwáqá maamin-áíkmá mamá tinaaeqpaq kéyuwama minná keráwáqá kenamááriq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma mayánóe.

ánibo keráwáqá itáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye.

⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

'kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune.

ánibo

máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.'

téna Áánûqtuma tiráíye." téna Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ánibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awíqa múte kéyuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyikarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagama wéyáwé umá kanaaráq uráíye. ⁵⁰ ánibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa atáráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átama mamá táwíq umáyiketa yeráwáqti márúpikemma paábaq waqtukááe. ⁵¹ ánibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta 'móragaraq íma yauwéqma keráwáqti táí-aaipike nékaq kóyuye.' téna Aikónia-marabaq kóuraaye. ⁵² miráitana Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémarawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápiímmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnáániq umá Ítiráaeo-wayukati yirááti-naupaqa uréta íráqôn-aigma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta taíbaq Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáiq-itaiq urááe. ² miráimanibo mi Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáiq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwíq umáyiketa Káriqton-annati yíbbáqawaayuma ítama táwíq urááe. ³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnáa-aimma kéteyana Áánúqtuma Aokaq-Ááqóni akoqnáámá kéyimitata yenákámá Áánúqtuni íráqô-qtataaqa wenamáa wenôpake kéyitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. ⁴ ániibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaikaq umá kaayaq-ánnáiq uréta yaímma Ítiráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwikái-kayukayopaq urááe.

⁵ anaáekaaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áiqma áikuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe. ⁶ ániibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye. ⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaq móra aítauqa táwíq urái-naqa máqe-uraiye. ániibo min-náqá aítauqa miráuma táwíq uráimma naayóbáqá anóama marákáraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráíye. ⁹ miráitana min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóni itáiq-itaiq-yataakoma káonena weni auyánápímmá téna 'maamin-nákóqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye' téna ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráíye; ¹⁰ "emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo." téna kítitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráíye. ¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqtí yáabikemma anókaq ááyama tirááe: "ketáái manikómá wiyôpake waayúkaraa umá ketááráq kukááye." téna yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata yemá Páánabatimma áwíqa Tútie téta kéyamameta ániibo watáama tirái-náqá Póromma Émitie téta áwíqa yarááe. ¹³ yeráwáqtí maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uraiye. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwíqa múte yáuyewainakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmkááámá mí-márúkóni kurubin-óqtaráq itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráíye. ¹⁴ ániibo timáyikarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma óriq itata yenákáti unáákáqtôma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye; ¹⁵ "maa-káyúkáo, nóraq ítaráq keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqtê móraiq umá maa-márábi-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqá Áánúqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátááqáqtábá yetíwíqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá íráuye. matúq-matúq umá maí-Aanuqtuma aabayákaráq maragaráq únókáráq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabikáráq nópikáráq tarôq urái-nakoqtaba tímá-timeyaaka kerátámá íráuye. ¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákáq máqte-qtataaqa tarôq urááe. ¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa kéyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánúqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqtí yókáq-yátááqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae. ¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákúq umáyikaiyaba yikaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaiyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márúte yukááe. ²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaqa yauwéqma utáíye. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tiriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaáekaaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíríyaa Áátiokaq urááye. ²² miráitata

yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráaye: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá ma-mayéqtaae.” téta tiráaye. ²³ ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama áikuyo-kayukati aúkáapikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyikaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kététa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátarai-nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tiráaye. ²⁴ anaaékaqa yenákámá Patírria-aukapaq kótámatuweta Paapírriya-marabaq uráaye. ²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aatáária-marabaq kukáaye. ²⁶ ániibo Aatááriabakemma yenákámá únópi-káarébi Áátioka-marabaq yauwéqma uráaye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínékuyeta nunamummá kététa Aánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaimá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta iráaye. ²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá áikuyikaraaye. ániibo Aánûqtuma yenákátê yagaróqtamá nôrawabi urái-qtataaqta kétima-yimeta maará téta tiráaye: “káqo-kayukabimma Aánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. ²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

15

Yérútáárebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama áikuma watáama tiráae.

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámaán-aimma íma waráiyata kerawáqtí túma káráariyanama kanaaráq Aánûqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tiráae. ² yemá mirá-timatuwaaweta Póroyaa Páánabatima min-áímmá kététa yenákámá mi-káyúkátê íyamma éta akoqnáá umá aamá tiráaye. miráitata yaímma yíbâqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq watáama móma téite uráae.

³ ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta áikuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq uráae. miráitata mi-kááyáq-áúkápqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Aánûqtuma yirumámá mamá waeráiyete téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá iráqóniq uráae. ⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyikarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá keyimoneta miráa-maarao timáyikaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Aánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtbámá watáama timá yímikaaye. ⁵ ániibo yaímma Péraati-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwirániqta yeqtí yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaán-aimma wáráaro.” téta tiráae. ⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyikarai-wayukagaraq mórabí áikuteta min-áímmá timá uwákáae. ⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Aánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kététa Aánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnáyaba keráwáqá itaraae. ⁸ Aánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaqa káonenaboana yíyaqnoabaqa iráqóniq kéitana keqtáá kétéraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá keyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá kéyimiye. ⁹ Aánûqtuma wemá keqtáámá óriq umá íma kétéraatena yeráwáqá aokariq umá kéiye. ímiye. yeqtí yúma íkégareq yeráwáqá Aánûqtuqta itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikaiye. ¹⁰ miráitay yeqtí yúma kégareqta keráwáqá nôraq itarâq Aánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitay maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítubikotaama yeráwákárâq ketáágárâq maamin-úmmáá yátááqá yátááqá kanaarâq umá íma wakáunatae. ¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqta itáíq-itaiq kéunanata wení iráqô-qtataaqa wenamá wenópake kéitana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwikaipoana miráráá umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráaye.

¹² Pítaa wemá mirá téna kététa yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapí karákááyata Aánûqtuma yenákátí iyáákáq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiráátin-aimma yenákámá tiráaye. ¹³ ániibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yémiti wemá tiráaye: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá itáaro. ¹⁴ Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqa Aánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama

Yéqtaeao-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábíkémhá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaik uráiyé. ¹⁵ minnáyaba naayóbáqá mórama Áánûqtuni amuné-náqá Émoti wemá agamatá-kánnáábi agamará-tiráine.

¹⁶ ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiyé. anaaékaqá kemá yauwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma autú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítima aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqóniq umá umáyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

¹⁸ téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamááriq maamin-áimhá auyánápi téna tiráiyé.”

¹⁹ miráitana Yèmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyé: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áimhá yeráwáqá yiménúnatae. ²⁰ minnáyaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqti manikáq awéqa tímátuweta yeqtaaimma táwíq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááimhá íma taróq ígáae. miráuma yaímma wáí-waakoni naemá íma néta móra-wamma ánúwaramma íbibamá íkamaraiye-kama naemá íarena íma naaro.’ téqtaa timá-yimenunatae téna Yèmiti tiráiyé: ²¹ “ánibo minnáyaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae.” téna tiráiyé.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaeao-wayukama tímáyikaraae.

²² miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqti aúkápimma yeqti anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítuqaq yirummá ámè-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaqa wíggáe téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awíqa Paatáábati wegáraq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaga íráqón-ano-wayukae. ²³ maamin-áúbámá yeté mamé uráae:

“ketáámá keqtiábáqawaayutaama tímáyikarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaeao-wayukama ketíbáqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tíritiabaq máa-kayukama keráwáqtabá wággáe téqtaa kétunatae. ²⁴ yaímma-wayukama keqtaábíkémhá keráwáqtopaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áimhá téta keráwáqti túyánámmá mamá táiq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtaábíkémhá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigóniq kéoe. ²⁵ miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtaábíkémhá kaayaq-nákámá tímáyikaunataataa yenákámá yagarogtamá ketáá tikái-nakama Páánabatiyaa Póroraq keráwáqtopaq yeráwáqá kéoe. ²⁶ yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoni mayairákémhá puíyóyaqtabama íma íkatíqa kéoye. ²⁷ miráitata ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táératí yenákámá tímáyikaunataataa keráwáqtopaq kéoyapoata yenákámá yenamááriq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaaq itánoe. ²⁸ ánibo keqtaábimhá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kétimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááq keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae. ²⁹ ítáaro. manikáq awéqa tímátuweta yimíyan-aawaqa íma náinoe. wáí-wáákoní naemá íma néta móra-wamma ánúwaramma íbibamá íkamaraiya-kamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áimhá íma taróq oro. mirá-qataariq éqa keráwáqá íráqóniq ínoe. áre.” téta min-áúbábi tiráae. ³⁰ miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áikuma itáiq-ítaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. ³¹ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq íqtábá yoráuma itátuweta yeráwáqá yimuqá óriq umá makááe. ³² miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákorátámá yenákámá mikáyúkábimhá ayáqtaákaq watáama téta Káriqton-anna-wayukati yirummá mamá akonqáá umáyikaraae. ³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtaá-kanaama kémaeyata yetíbáqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtabá timá kaayoné umáyikaraae. ³⁴ miráimanibo Táératí wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uraiye. ³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-wayukate yagarogtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama kéyiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatakááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá

Íráqôniq umáwaq uyátarai-nakokaq itáiq-itaiq kéino téna tiráiyé. ³⁷ miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmeta yenákáté winéna uráiyé. ³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáimá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátáté íwiniye.” téna tiráiyé. ³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma mórariq uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkkaa uráiyé. miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmeta yenákámá únópi-káárebí uréta Táiparati-marabaq kóuraaye. ⁴⁰ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátarai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákáté waíno.” téta tirááe. ⁴¹ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tíriabakaraq kéwena Ítun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráiyé.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiyé.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráiyé. ániibo mi-márúkáqá mórama Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tímotie. mórama Ítiráaeo-annabikeninikoni áanikoe. min-ínikómá Ítuqaq itáiq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare. ² miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakakaraq Aikónia-marupakakaraq yemá Tímotin áaikoma yeqti yúraqaq Íráqôniq uráiyé. ³ ániibo Póroma Tímotimma keté wíkáae ténaboana wení aúma kárataiyé. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtabae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiyé. ⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káriqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta ‘keráwáqá maamin-áimá wáráaro’ téta tirááe. ⁵ miráitana máqten-aukapake Káriqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáiq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taibaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátáaré.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkáapimma Áánúqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe. ⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitúnia-marupaq winéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. ⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe. ⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiyé: “emá Maaterónia-marabaq iréwaq keqtaá tiwáqnaa uwo.” téna kítitana aónaraiye. ¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba paátákáá kemá Arúkegararaq ketáámá yokaa uréta aammá ónúnna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánúqtuma mi-káyúkábí áté-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Arítiaama Káriqton-annama aúkáiyé.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káárebí kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáátarati-marabaq uréna káqon-aabayapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. ¹² ániibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Píripaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae. ¹³ ániibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máapaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímma-noinimma yemá mórabi áikuma máawaqtaa yeráwáqte ketáámá wataá-wataa tiráunatae. ¹⁴ ániibo mi-nóinípkémmá móra-inikoni áwíqa Aríriaae. wemá Táiyátáéra-marapaken-inimma wemá karogaro-tábaráábémá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánúqtuqaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátarai-nakoma wení aúyánámmá mamá Íráqôniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye. ¹⁵ ániibo min-ínikómá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-ínikómá maará-tiraiye: “kemá áraimma uyátarai-nakokaq itáiq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaarq máqtemma ketí naaupaq yero.” téna titaqtaá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

¹⁶ móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ániibo wépímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áimá tiráiyé. anaaékaq abarokáq íni-qtataqtaba kítitata min-ináárúgóni kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone. ¹⁷ min-ináárúgómá Pógoraraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyé: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátarai-nakoni

mayái-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtaa kúmiq-yataapike tiwiráñqtaba watáama kétima-timetaae." téna min-ináárúgómá tiráiyé. ¹⁸ máqte-tupaama min-ináárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá itáimma ábôgaitana wemá waéqma min-ináárúmmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyé: "Ítuma keqtaaí kúmiq-yataapike tiwiránin-nakon áwíkaq emá min-ináárúgóni arunóbáké ayuwé paábaq kóaa." téna kétitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiyé. ¹⁹ ánibo min-ináárúgóni kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáwíqmeta yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe. ²⁰ mikákémmá yiwíqmeta aamá itama yainai-wáyúkáráq uréta maará-tiraae: "maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márúqa mamá táwíq kéoye." téta yemá tirááe. ²¹ miráitata yenákámá keqtaaýábá káqon-aaimma 'wáraaro' téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraíyábá aammá áukaiyé." téta tirááe. ²² ánibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá itama yainai-wáyúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama 'tebúqa yíméro' tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebúqa yímikaae. ²³ miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebúqa yimítuweta yiwíqmeta ánn-naupaqa móma yikáreta ánná-wayukati kawáá-nákoqtabá oqtamá umá akoqnáá uwo' téta tirááe. ²⁴ ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákoqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaün-arunobaq yikarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitana min-náúpáq máqe-uraaye.

²⁵ nokáámma Póroyaa Táératima Áánûtuqaq nunamummá timátuweta imá kéteyeta ánná-wayukama yemá itaraae. ²⁶ mirá kéitana páátákáá anómma márúma yokéna ánná-wayukati naakóni ábo-tagoma karekóq uráiyé. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikeka akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiyé. ²⁷ miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá itó-urena aónaaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiyé. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabitiiréna wenamááríq wení ánúwaramma araráánéna uráiyé. ²⁸ mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráiyé: "emá enamááríq enaúma íma mamá táwíq uwo. ketáá máqtemma kanaaráq máunatae." téna Póroma tiráiyé. ²⁹ ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatíq kéitata 'ómá kúraqme yero' titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiyé. ³⁰ ánibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaubarena maará téna timá yímikaiyé: "kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?" téna wemá tiráiyé. ³¹ ánibo yenákámá máqteyeta téna timá ámikaae: "emá Ítu Káriqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaraq mórai qoro." téta tirááye. ³² miráitata yenákámá uyátarái-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaae. ³³ mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebúqa yimíqmaraaipimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógáráq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae. ³⁴ miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yimítata narááye. ánibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegáráq máqtemma Áánûqtun-aama itááqtaba yimuqá makááe.

³⁵ aaqá iraráitata aabáyaanapimma aamá itama yainai-wáyúkámá yáimma i-wáyúkámá timáyketa 'min-nákámá timáykénata kóotao' téta máma timá ámikaae. ³⁶ miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: "aamá itama yainai-wáyúkámá téta 'kenákáyábámá iyúwénata kóotao' téta tepóka yaákare kóyuye." téna timá yímikaiyé. ³⁷ Arómani-wayukati ámáan-aaimma téna "Arómani-wayukama tebúqa íyimero." kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiyé: "kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábikémmá árain-aaimma íma itama yáikaae. Ímiye. aarawaatí yúrakaa paáyaba kekárátámá tükakaarataae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaqa tükaraae. ánibo íbèqa kekárátámá aúpáráq timátikanetaq kéoo? áraimma Ímira-inoe. yenamááríq iréta kekárátámá mamá máápaq márúte tiyúwánókarataae." téna Póroma tiráiyé. ³⁸ ánibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá itama yainai-wáyúkáráq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá itáamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatíq urááe. ³⁹ miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyketa máápaq iyúwáawata 'mi-márúqá yuwéka kóokao' téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁰ miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríriaani naaúpaq urááye. mibáq yenákámá yáimma yibáqawaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqti íyaqa mamá akoqnáá umáyketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáíkaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

¹ Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápiiori-marabakemmma Aaporónia-marukaq uréta mikákémmá maréta Tetarónáíkaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye.

² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáqá kaumo-Tábaátígóni aúkápimma wemá yeráwáqtê yagaróqtamá maéna Áánúqtuni wan-naabi agamatán-áímmá timá-yimikaiye. ³ ánibo wemá Áánúqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránin-nakoma wemá aú-tiqá mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyé. ⁴ miráitana mi-káyúkábikémmá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánúqtqtaba kéiteta yeráwáqá Póroyaa Táeratiiti yinaae wakaáe. yaímma Kariki-wayukama yeráwáqá Áánúqtqtaba itáiq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákáti yinaae kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati iyakoma táwîq kéiteta yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyikaawata yeráwáqá márúqnobaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kététa Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúeta Póroyaa Táeratiima máqte-kayukati yúrákaq yiwíqmeta yinéta uráae. ⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yibáqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tiráae: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqtem-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya maé. ⁷ ánibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmeta weni naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámaán-aaimma kárateta tiráae: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Ítue kété.” téta tiráae. ⁸ aarawaagaráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba uráae. ⁹ miráitana Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma mónéqa meyánîq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táeratinopake nékaq máiyayq yetí mónéqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táerati yenákmá Péríabaq mayáimá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúráitata nokááimma Póroyaa Táeratiimma yibáqawaaraa-kayukama yenákmá Péríabaq timáyikaayata mi-márúkáq uréta yenákmá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq uyábékaaye. ¹¹ ánibo Ítiráaeo-wayukama Péríabaq máa-kayukama yeráwáqá íraqôniq umá Áánúqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáikaq máeta Áánúqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma uráae. ánibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáamá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tiráae. ¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Kariki-wayukabike yaímma waagaráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánúqtqtaba itáiq-itaiq kéeta yirummá ámikaae. ¹³ Póro wemá Áánúqtuni watáama Péríabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáikaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá táwîq umáyikaraae. ¹⁴ miráitata yaímma Káriqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táeratiyaa Tímotima Péríabaq paá máqe-uraaye. ¹⁵ ánibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péríbaq kégowana Póro maará téna timá yimikaiye: “keráwáqá móma Táeratiyaa Tímotima timá-yimiyatawaq yenákmá páátákáá ketôpaq yetao.” téna timá yimikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ánibo Póroma Táeratiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayuka ôiqa tarôq umáketa minnáraq nunanummá kétéwana Póroma minnáama aónaimma weni áyakoma táwîq uráiyé. ¹⁷ miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náupáqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Áánúqtukaq nunanummá kété-kayukagaraq yemná akoqnáá umá watáama tiráiyé. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áikutaawana yeráwáqtí yúrákaq agarokáq watáama tiráiyé. ¹⁸ ánibo yaímma yeqtí yiráati-wayukama yetí tugarukón áwîqa Epikúriyaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tiráae. yaímma-wayukama maará-tiráae: “wemá aamá íma Ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéiyé. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tínénaq kéiyó?” téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari manikóni watáama kéiyé.” téta tiráamanibo Póroma Ítuni átê-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tiráae. ¹⁹ miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánitôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tiráae: “emá aúgen-aaimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aaimma tinaqtaa itáano. ²⁰ maamin-áímmá ténaqtaa ketáá itáúnama aokariq kéiyé. miráinaa min-áikoní áaimma tinaqtaa itáano.” téta tiráae. ²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqtí anó-kanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite uráae.

²² ániibo Póroma káánítôre-wayukati áikuma máa-marupaq Éríáápagatiq wenáwíqa itó-urena wemá tiráíye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqti maníókókáq akoqnáá umá nuna-mummá kétéwag káonaune. ²³ miráitaaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kété-naupaqa utéq aónaraunama keráwáqti maníókókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóni watáama kética-timune. ²⁴ ániibo Áánúqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wáí-qtataaqa tarôq uráíye. miráitana Áánúqtuma wenamá wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máíye. miráitana wemá waayúkama iyáápíke umáráan-naupaqa íma kémaiye. ²⁵ ániibo Áánúqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtóráriq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamááríq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakarq aama kéyimiye. ²⁶ miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémá mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yikáraiye. miráitana wenamááríq yeráwáqti máe-kanaama maréna yeráwáqti máa-maruqa kéyimena uráíye. ²⁷ ániibo Áánúqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kéetama wemmá aónainoe. miráitana Áánúqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máíye.

²⁸ ‘miráitaaqta ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqti aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánúqtuni iyáápó-annataa máunatae.’ téta tirááne. ²⁹ owé. ketáámá Áánúqtuni iyáápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara káin-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi auyánápike tarôq umákáraiye téqtaa íma ténátae. ³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraq yeráwáqá nôi-qtataarabi mi-kánááráqá tarôq kéowanama Áánúqtu wemá aamá minnáyaba yainai-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqti táí-aaipike waéáaro.’ téna kétiye. ³¹ miráitana Áánúqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taqa máqte-kayukama kateko-yátáákáq yeráwáqti yáaiqtaba aamá ítama yainánin-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráíye.

³² yeráwáqá itáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kítitata yaímma-wayukama yeráwáqá kítiteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá kétinaqtaa anaáekaaq itáano.” téta yerwáwáqá tirááe. ³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye. ³⁴ ániibo yaímma-wayukama Póroni anaáe kéwaraawata káánítôre-wayukapikemba móra-naqa áwíqa Taeonitiati wegáráq móra-inimma áwíqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánúqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayáimá matáíye.

¹ anaáekaaq Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráíye. ² ániibo mórama Ítiráaeo-naqa wenáwíqa Akira wení márúqa Pááqatibaq naayóbáqá Akira wegáráq wení ánáakoma áwíqa Patira yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwíqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata írää-kayukayopaq uráíye. ³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe. ⁴ ániibo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqtê Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqti watáama tirááe.

⁵ ániibo anaáekaaq Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kética-yimena “Ítuqtabama keqtáá yauwéqma tiwiránin-nare.” téna timá yímikáíye. ⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kítiteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké káitôma popoq umátuwena wemá tiráíye: “keráwáqá auyókiyamma minná kanaaráq keráwáqti minnáe. ániibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikáíye. ⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naatúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwíqa Títíá Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánúqtukaq nunamummá tíq-tiq kítitana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóni waaqókáq wáqe-uráíye. ⁸ miráitana mórana Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póron-aama kítiteta yeráwáqá Áánúqtuqtaba kítiteta Ítuqtaba nomná pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapakáá umá Póromma maará téna timá ámikayiye: “Póro, emá íma íkatíq íeaq maamin-áimmá íyuwaa. emá paá tíq-tíq umá timá-yimiyo. ¹⁰ kemá eté yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá íkaména mamá táwíq umákaniye. ániibo maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánúqtuma tiráiyiye. ¹¹ ániibo Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-yiomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánúqtuni watáama timá yímikayiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiya íbèqa káqon-awíqa Kariti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitata mi-kánáaráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááíqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe. ¹³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwíq kéiyiye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tinéna kéitana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikayiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma taróq éna móra ámáan-aimma araténa uráínaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo ¹⁵ mórama keráwáqá tíwíkaray yáimma keráwáqá táaiqtabama íma maamin-áimmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yainá-nákómá tiráiyiye. ¹⁶ mirá téna aamá itái-nákómá wemá maami-káyúkámá yainá-náúpáké waqtúwáitata kóuraae. ¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtábá wenáwíqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yainá-márúkóni waaqóqáq tebúqa ámikaee. aamá ítama yainá-náqá Káário wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yawuégma Áátioki-marabaq írúiyiye.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábàqawaaraa-kayukate íráqóniq umáyikena wemá mórama únópi-káárebí maréna Tíria-marabaq uráiyiye. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ániibo áqnáabaqa Tékariabaq wemá mórama yanaan-áimmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye. ¹⁹ miráitata yeráwáqá maréta Ípítiani-wayukati márúkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikayiye. ²⁰ ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqté ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye’ téta tiráamanibo Póroma yeráwáqá yáama íma ítaraiye. ²¹ miráitana Póro wemá tiráiyiye: “Áánúqtu wemmá akáinanama wemá kanaaráq kemmá timátíkáinaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuvena Póro wemá yawuégma kúmitaqtaa ketáámá únópi-káárebí maréqtaa Ípítiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

²² ániibo únópi-kááregómá maréna Tétáriá-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáárebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétima-yimena timá íráqóniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yawuégma kaumobáriq umá aammá uréire uráiyiye.

²³ ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánúqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá mamá íráqóniq kéena watáama timá yímikayiye. ²⁴ miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awíqa Aapóro wení márúqa Érékánaria mikáké maréna Ípítiani-marabaq uráiyiye. ániibo min-nákómá wemá íráqón-áimma kétena Áánúqtuni watáama agamatán-áimmá ítarena ²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétéwiraiqtaba ítarena wení arukómá íráqóniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waráiqtabá timá-yímikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikariye. Ítuma káqomma péqyikayiba íma ítaraiye. ²⁶ ániibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq máqte-kayukama Áánúqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákáti naaúpaq uréta Áánúqtuni aammá waráá éta timá íráqóniq umá ámikaaye. ²⁷ anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitata yáimma Ípítiani-marupaq Áánúqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama yímikayiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkáq uréna waayúkama Ítuqtaba itáiq-itaiq kéowana Áánúqtuma wení íráq-qtataqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráiyiye. ²⁸ Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘araimma Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránin-naqiyiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati táí-aaimma mamá paábaq yukáiyiye.

19

Póroma Ipítiani q mayaimá matáiyē.

¹ Aapóro wemá Koriti-marabaq máqe-uraimma mi-kánáaráqá Póro wemá máqtemma anugómá òriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá iráiyē. ániibo mi-márúkáq yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. ² ániibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánúqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááó?” téna kětítata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyē téta íma tímá tímewaqtaa kétéámá íma Ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ³ miráitana Póro wemá tiráiyē: “keráwáqá náaraq unáwaaq pékaao?” téna kětítata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápo pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴ ániibo Póro wemá tiráiyē: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaama nonápo kébeqyikena tiráiyē: “keráwáqá tirumma yokaa kéeraq nommá péraaro. ániibo ketinaae mo yínin-naqoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráine. ⁵ maamin-áimma kěteta anómma uyátarai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae. ⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáamma aráaparena nunamummá kětítatana yeráwápimmá Áánúqtuni Aokaq-Áágómá kukáiyē. miráitana yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánúqtun-aama yemá amuné-áimma tirááe. ⁷ ániibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka ketá titaupake kaayáre (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq uréna kaumo-wiyókóni arupimmá watáama kéténa Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba tímá yímikáiyē. ⁹ ániibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áimma íma kěteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráiqtabá tímá táwiq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéita-kayukama yiwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwíqá Ítiráanati-naupaq yeráwáqá Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe. ¹⁰ ániibo Póro wemá kaayaq-káritímááitímá máena miráráá kěteta yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraq yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátarai-nakon-aama Ítaraae.

Tibaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáapimma mórama Áánúqtuma aokariq umá anón-awaameqa taròq uráiyē. ¹² miráitana yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumi-tabaráábemá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémarawana yeráwáqá karigómá kánataitata yeráwápikémmá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuráiyē. ¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkáapike mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqá Tibaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqá mayaimá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uráiyē. miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáíráq uréire kéeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwíqá akoqná-aimma kětitaqtaa ketáá kéitaunataama min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóaa.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna tímá yímikáiyē: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá tímá yímikáiyē. ¹⁶ miráitana yaímma-wayukama yeráwáqá táí-aagoma mái-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááiqá kéumayiketa yeráwáqá unáákáqtóma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáá ayíkáitata naae áraaq-wamma kóuraae. ¹⁷ ániibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kěteta yáaqa karáiyē yeráwáqá uyátarai-nakon áwíqá múte yaútaae. ¹⁸ netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúrakáq iréta naayóbáqá nói-atataarabi taròq uráa-qtataaqtaba tímá abarokáq urááe. ¹⁹ miráitana yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábin-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagááníq éta awaaméq-yátááqá taròq kéo-kayukama yeráwáqá wannaamá máqte-kayukati yúrakáq maméta irabí má-agataae. ániibo mi-kánnáágóni meyámmá mórabí komáe-yamae umá yoruparáamma móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráiyē. ²⁰ ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátarai-naqa Ítun-aagoma akoqná umá anóniq éna wéyáwé uráiyē.

Ipítiani-marupaq anón-aiqa urááe.

²¹ miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá Ítaráiyē: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútaárebaq uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá Ítaráiyē. ²² miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaimá kémayaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma tímáykáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uráiyē.

²³ mi-kánáárqá yaïmma-wayukama yeráwáqá Áánũqtun-aama timá táwíq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyaráaqtaba ááíq urááe. ²⁴ ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwíq Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-náre. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-íníkkóní aman-náópáq téna makáíye. miráitana mi-máyáíráké móneqa maténa yaïmma weni mayai-wáyúkámá yímikáíye. ²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráíye: “waayúka, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái móneqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni watáama táwíq kéumakáíye. ²⁶ ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwíq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamá íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánũqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikáíye. ²⁷ ániibo Póroni watáagoma ketáái móneqa mayai-ámmá mamá táíq kéena máqte-kayukati yúyánákkómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkkókáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-íníkkóní áwíqqa mamá táíq kéíye.” téna Timítarima tiráíye.

²⁸ ániibo yemá maamin-áímmá itáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáái Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máíye.” téta yemá tirááe. ²⁹ miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Ááritáákatima min-nákámá Pórogoraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúrakáq páátákáá yiwíqmeta urááe. ³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúrakáq wínéna kéitata yaïmma Káriqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtokaae. ³¹ ániibo yaïmma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúrakáq wíno.” téta yeráwáqá tirááe. ³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákkómá táíq umáguráíye. yaïmma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaïmma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yaïmma-wayukama yemá “nóin-aiiqtabawaq ya áíkutaunataabiyo?” téta paá aíbóqnaaboq urááe. ³³ yaïmma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-kayukama ákaraae. ³⁴ ániibo aarawaamá aónaamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kététaboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayai-nákkómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá itaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkkómá Ááqtamitini nunamu-nákkáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá kéyabiye. ³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paatí máero. ³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákkámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákkámá íma ketáái aokaq-náúpákkémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkkómá timá táíq íuraaye. ³⁸ ániibo Timítarigaraq yaïmma weni mayai-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéíyanama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánoe. ³⁹ ániibo keráwápímmá móra-wataama wárainaqá keráwáqá máqte-kayukama áíkuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. ⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáái ááíqá owáníq kéunataamanibo maami-wágoní áaimma móra íma wáiníq kéunaboataa keqtáá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaaráq aamá íma tenúnatae.” téna tiráíye. ⁴¹ aamá ítama aúbama agayai-nákkómá wemá maamin-áímmá kétéma-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

¹ anaaékaqa maamin-áíkkómá ánatagitana Póroma máqtemma Káriqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuráíye. ² ániibo wemá min-áúkkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá watáama kétéma-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaráíye. miráitana mikákkémmá maréna Karíki-marukaq uréna ³ mi-márúkkáq wemá kaumo-wiyómmá máqe-uráíye. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuvena únópi-káárébí mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráíye. ⁴ ániibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákkárátámá

Ááritáákatima Tekútue. áníbo Káéatima Tébe-marabakekaraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogarag yagaroqtamá kóurae. ⁵ mikáyúkámá yemá áqnáabaq uréta keqtaáyábá Taróqaati-marabaq tiwétáá urááe. ⁶ áníbo yammá irabí agamá nai-kánáámá yátamakitaqtaa kemá Arúkegarag ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqté yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráiyé.

⁷ Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraqa ketááma aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráiyé. ⁸ mi yananaúpáqá ketáá áikuma máeqtaa watáá-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae. ⁹ miráitana mórama maabu-nákóni áwíqqa Yútikatie. wemá naammá yanana-nákóni motóqakaqa máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúumá waguré máqena yanana-nákóni motóqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitana yemá kukéta aónaamma wemá pukuráiyé. ¹⁰ áníbo Póroma kukéna ámúraaq áyabaa uréna tiráiyé: “keráwáqá ima túyánámmá ítáaro. wemá ima pukáibo paá máiyé.” téna tiráiyé. ¹¹ áníbo Póroma yawuwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kéneña móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iraráitana Póroma iyuwéna kóuráiyé. ¹² miráitana yemá mábú-náqá iráqóniq umá máitana yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyé.

¹³ Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwiráaro’ téna timá tímítáqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae. ¹⁴ mikákémmá Póromma awíqmeta ketáámá únópi-káárébi Mítírini-marabaq uráunatae. ¹⁵ mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááloti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá tóoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yemá uráunatae. ¹⁶ áníbo Póro wemá maará téna auyánámmá ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa ima máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáarebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiyé.

Póroma Ipítiani monoq-náúpáq kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikáiyé.

¹⁷ Póro wegáraq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenópaq irááe. ¹⁸ áníbo yemá wenópaq kéyewana wemá maará téna timá yímikáiyé: “keráwáqté kenamááriq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaq karáwáqté áqnáabaq máqe-uraune. ¹⁹ miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táiq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyé. ²⁰ miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tiwáqnaa í-áímmá ima yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétéiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. ²¹ miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánúqtumma améraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáiq-itaiq oro.” téq timá yímikaune. ²² keráwáqá ítáaro. íbèqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáarebaq kéwipoq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ini-waigoqtabama kemá ima ítarane. ²³ áníbo kemá kímora-yataaqtaba Ítaraunama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikáiyé. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá tímikáiyé. ²⁴ miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá ima itéq yáqtoqma akoqnáá íkéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minná Áánúqtuni áte-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

²⁵ miráinaq keráwáqá ítáaro. naayóbaqá kemá keráwáqtí aúkáapi uréire kéeq Áánúqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-tímikaune. miráimanibo kemá itáunama anaaékaqa keráwáqá ima móragaraq kemmá tímónanoe. ²⁶⁻²⁷ áníbo kemá Áánúqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatíqa ima éq yáqtoqma akoqnáá iuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-tímikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá auyókinimma minná ima kennámíye. ²⁸ áníbo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-tipi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtabá yekáq yabíéro téna keráwáqá tiwíkáiyé. miráinaq keráwáqá Áánúqtuma wení naaenápó meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keq-timááriq yabíqma akoqnáá oro. ²⁹ áníbo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abáaq-íyákóráá umá keráwáqtí aúkáapi iréta keráwáqtí itáiq-itaiq umá máí-yataaqa mamá táiq umátikanoe. ³⁰ áníbo yaímma keráwápkémmá keráwáqtí waayúkama

yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kététa máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe. ³¹ minnýaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá itáaro. kaumo-kárítímáátígóni arupímmá wáqááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá tímá tímikaunnama minnýaba kemá tiqnumá káyaitaq maamin-áímmá kéténe. ³² íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kétikaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqté wáinana Áánûqtu wemá kanaarácq máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tiráí-qtataaqa keráwáqá tímíniye. ³³ ániibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákkqótóyabama íma túran-annama káune. ³⁴ miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá kenamááríq ketiyáápike mayaimá kémayaunana mónéqa abarokácq kéita kemá aáwaqa meyáníq umá kéneq keté yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune. ³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúna máqtemma ketááma miráuma mayaimá kémayeqtáa káqo-yuma yeráwáqá íma akognáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúntae. ániibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá itáaro. 'keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ániibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímíqma ánatenama wemá amuqá óriq umá marániye.'

Ítuma tiráine." téna Póroma tiráíye.

³⁶ ániibo wemá maamin-áímmá tímátuwena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráíye. ³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqmeta ibiqá óriq umá yakááe. ³⁸ ániibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo tímónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kényareta awíqmeta únópi-káárébi móma ayúwáawana kóuráíye.

21

Póroma únópi-káárébi maréna Yérútáárebaq uráíye.

¹ ketáámá tímá íráqóniq umáyikeqtaa únópi-káárébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. ² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káárégómá Pinítiabaq winéna kéitaqta ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. ³ ániibo ketáámá Táiparatibaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaq uréqtaa únópi-káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibácq uráunatae. ⁴ ániibo mi-márúkáká ketáámá yaimma Káríqton-anna-wayukama kényimoneqtaa yeráwáqté yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-anna-wayukati yúyánámmá mamá akognáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaq íma wíno téta tirááe. ⁵ ániibo ketáámá yeráwáqté máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqtí aara iyápógaraq maréta kényewaqtáa máqtemma únón áwábaq ya álkuma nunamummá tiráunatae. ⁶ miráitata yeráwáqá keqtaa tímá íráqóniq umatíkáawataa ketáámá únópi-káárébi kóunataa yeráwáqá maréta yeqti naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaqa amuné-áímmá Póromma Áágabaatima tímá ámikáíye.

⁷ ániibo ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketáái tibáqawaaraa-kayukama tímá íráqóniq umáyikeqtaa yeráwáqté yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. ⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwíqa Píripi wemá mórama Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayairácq yíwáqnaa min-áúkápácq urááne. ⁹ miráitata min-nákóni kaayaqte-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámúmaqa yeráwákarácq Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkaráá umá tirááe. ¹⁰ ániibo ketáámá Tétaría-marabaq yaimma kemaayanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwíqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáíye. ¹¹ miráitana wemá kukéna Póroni amúrannama maténa wení ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráíye: "Aokaq-Áágómá kétiye. 'maamin-ámúrannágóni aboámmá Yérútáárebaqa Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.' téna Aokaq-Áágómá kétiye." téna Áágabaati tiráíye. ¹² ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágárácq yaimma aarawaagárácq Póroqtabama "wemá Yérútáárebaq íma wíno" téqtaa tiráunatae. ¹³ ániibo Póro wemá maará téna tiráíye: "nóraq itarácq keráwáqá ibiqá kényareraq ketí tirummá mamá táwíqa kéoo? kemá íma ánnáma mayayábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaqa Ítuni áwíkaqa puyónáa kéune." téna Póro *emá *áíye. ¹⁴ ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. 'kanaarácq uyátárainakoni auyánákácq mi-qtátááq abarokácq íniye.' téqtaa tiráunatae.

¹⁵ anaáeakaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae. ¹⁶ miráitata yaimma Káríqton-anna-wayukama Tétaría-marabakemma yeráwáqá keqtaa tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórama naayóbácq *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

¹⁷ ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kényanataa yaímma ketibâqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqqtáámá tiwíkaae. ¹⁸ ániibo aabáyaanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káriqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagarotmamá máqeruaae. ¹⁹ ániibo Póro wemá íraqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íraqô-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyiye.

²⁰ yeráwáqá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taígani-kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítuqaq itáiq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá tiráámanibo ²¹ yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááimma ímáýáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe. ²² miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá itaraapoqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ²³ ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqqté-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áimma téta mi-yánáán-áimma ína-kanaama yiqnótúma karánóe. ²⁴ ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqá mamá paá í-yátááq tarôq kéewaq mi-káyúkágáráq mirá kéumayikewaq yemmá meyámmá Áánûqtukaq ami-wámmá yímínatawaq yeqtí yiqnótúma anaáekáqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áimma eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áiné” téta kététa eqtábámá “árainma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. ²⁵ ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kényimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabiqma arutéta manikóni anaammá tarôq umáketa amíyan-awaqa wai-wámmá ánúwaramma íbibamá ikamí-yanna amaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yatáero.” téta agatááe. ²⁶ ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkema yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nói-tupaawaq yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákúqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

²⁷ anaáekáqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áiqtábá ánatanena kéiteta yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónaamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôriq kéiteta wemmá yáqtokaae. ²⁸ miráitata yemá anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqqtáá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táiq kéena ketáái anó-monoq-naupaq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe. ²⁹ miráitata naayóbáqá Ípitiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagarotmamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmena qokaq-mónóq-náupáq táwí éna utaiyáá téta mirá-uraae. ³⁰ ániibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq auyareqeta yukááe. ³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae. ³² ániibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kényitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kényimoneta yemá mórageraq íma Póromma ikákaae. ³³ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq íreña i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáqtokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóni áaimma íma iténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq urááe. ³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóni oqtaraq kékeweta Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae. ³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kékeweta ikámma piyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaupaq uwinéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyiye. ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaarác Karíki-aimma tinónó? kemmá timá-timiyo. ³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtibibake miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayukáma íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye. ³⁹ ániibo Póro wemá tiráiyiye: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márúqa Tááititi minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaqa kéune.” téna anó-kawaa-naqa

timá ámikaiye. ⁴⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kétitana Póro wemá min-nákóní oqtaráq itó-uma ayáámma múte yaútена waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22

¹ “ketibâqawaayo, ketibôutao, kemá watáama ténááq kéupo keráwáqá itáaro. keráwáqá kemmá yaináné kéoe.” téna Póroma tiráíye. ² miráitata yeráwáqá itáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kétitata yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma itaraae. ³ ániibo Póro wemá tiráíye: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútáárebaq iréq anómma káureq Kaméirioe. wemá yiráátinakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akonáá umá Áánúqtun-aama íbêqa keráwáqá wáraaniq umá kemá kéwaraune. ⁴ miráitaaq kemá Ítun aammá itáíq-itaiq kéo-kayukama kéyikameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupaq yíkarauene. ⁵ ániibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtábá aónaretama ‘araine’ téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma inoe téq uráunae.

Póro wemá Káriton-annama aúkáin-aimma tiráíye.

⁶ miráitaaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kétitana páátákáá aabayápike móra ókómá wenópaq kamá yupayo uráíye. ⁷ miráitaaq kemá marabí yutákure kétitaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna tiráíye. “Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqa kéono?” tiráíye. ⁸ ániibo kemá tiráíye. “uyátárána-nako, emá náawabono?” téq kétunana wemá yauwéqma tiráíye. “kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwíqa kéone.” tiráíye. ⁹ miráitata yaímma keté yagarooqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae. ¹⁰ miráitaaq Póro kemá tiráíye. “uyátárána-nako, kemá nôraq ónúno?” kétunana uyátárai-naqa Ítuma tiráíye. “emá itó-uma Tamáátikati-marabaqa kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaimá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.” téna wemá tiráíye. ¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúrítaiq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma keté yagarooqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ániibo mi-márúkáká móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Áánánáyatie. wemá íraqóniq umá ketáái amáan-aimma kétitana kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá ‘iráqô-nare’ téta tirááe. ¹³ min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-tiraiye. “Tóro, ketibáko, emá kanaaráq aúramma kararánóne.” téna kétitaaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. ¹⁴ ániibo wemá tiráíye. “ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánúqtuma emmá awíkena wení áaimma aónaikae. téna wenamááriq wení óyauipike watáama emmá timá ámikaiye. ¹⁵ miráína emá maamin-áimná kéite aónánna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone. ¹⁶ ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaqa wenáwíqa kéyenanaqaq ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.” téna wemá tiráíye.

Áánúqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi tímákaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ ániibo anaáekaqa kemá yauwéqma Yérútáárebaq uréq anó-monoq-naupaq nunamummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítunna aónáunana wemá timá tímikaiye. “páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóaa. emá maami-márúkáká kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áimná íma itánóe.” téna tiráíye. ¹⁹ ániibo Póro kemá tiráíye. “uyátárána-nako, kemá kenamááriq máqtemma monoq-náupáq uréire kéeq enáma kéta-kayukama kéyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá tímónaraae. ²⁰ ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tiráí-naqa Tibenimma ikámówana pukáimma mi-kánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.” téq kétunana wemá tiráíye. ²¹ emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi tímákaana waa. téna Ítuma timá tímikaiye.” téna Póroma tiráíye. ²² ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áimná kéténtamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: “wemmá ikámma púyero. mirán-nákómá wemá maa-márúkáká íma mániye.” téta tirááe. ²³ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqti kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyiweta mé móyuweo téta obamá apákama yukáae. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá tímáykáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebúqa kámeta ‘nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?” téta yeráwáqá tirááe. ²⁵ miráitata yemá ánnána

Póromma yaataq atáa umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “keráwáqti ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqti ámáan-aimma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ²⁶ ániibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkati anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: “emá maamin-nákómmá nôraq umákanewa q kéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye.” téna timá ámikaiye. ²⁷ ániibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna “emá Arómani-naraq máano?” téna kétitana Póro wemá “owé” téna tiráiyé. ²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “kemá anó-moneqa meyániq umátuweq kemá Arómani-naqa máune.” téna titana Póroma tiráiyé: “kemmá ketinóma maqtíkáitaq kemá Arómani-naqa máqe-uraune.” téna tiráiyé. ²⁹ miráitana máqtemma Póromma tebûqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá “Arómani-naqune” téna kétitana kawáá-nákómá ikatíq uráiyé.

Póro wemá káánítóre-wayukati yúraqa uráiyé.

³⁰ ániibo i-wáyúkati anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo? téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítóre-wayukagaraq áikutaawana Póromma awíqmena yeqti yúraqa uráiyé.

23

¹ Póro wemá káánítóre-wayukati yúrapí karákéna tiráiyé: “ketibâqawaayuo, keráwáqá ítáaro. kemá Áánúqtuni aúraqa íraqóniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá ikémayaune.” téna tiráiyé. ² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama timáyikáitata Póroni óyauqa yurákááe. ³ miráitana Póro wemá tiráiyé: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánúqtuma emmá ikamíniye. ániibo emá enamááriq makaq ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáan-áímmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae.” téna tiráiyé. ⁴ miráitana yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: “emá Áánúqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táiq kéumakaane.” téta yemá tirááe. ⁵ ániibo Póro wemá tiráiyé: “keráwáqá ketibâqawaayuo, ítáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyó? miráitana Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. ‘emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táiq umákáao.’ tiráimma minná kemá ítaraune.” téna tiráiyé.

⁶ ániibo Póro wemá káánítóre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Péрати-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq kámawana wemá káánítóre-wayukayaba maará téna tiráiyé. “keráwáqá ketibâqawaayuo, ítáaro. kemá Péрати-naqa máeq Péрати-nakoni áanikomune. miráitaaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáiq-itaiq kéune.” téna tiráiyé. ⁷ Póro wemá mirá téna kétitata yaímma Péрати-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqa tirááe. ⁸ miráitana Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqti yimammá íma wáitana Áánúqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma máae kétéwatamanibo Péрати-wayukama mi-qtátááqtábá itáiq-itaiq kéoe. ⁹ miráitana máqte-kayukama yeráwáqá anókaq ááyama kétéwana yaímma Péрати-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónánúnaama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánúqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétéyo?” téta yemá tirááe.

¹⁰ ániibo yeráwáqá anókariq umá unítíqa kététa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yaráráawaniq kéowana i-wáyúkati anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáyikáitata yeráwáqá mi-káyúkati aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naaupaq kóurae. ¹¹ ániibo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma íraqóniq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyó.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

¹² óq-aabayaanapimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitana yeráwáqá aáwaqa íma néta aweté umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe. ¹³ Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe. ¹⁴ miráitana yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa inéqtaa aweté umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe. ¹⁵ miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágáráq káánítóre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkati anó-kawaa-nakaq kéwinaq

wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune týana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabikéqtaa ikámóno.” téta tirááe.

¹⁶ ániibo Póromma ámánaakoni ánikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye. ¹⁷ miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráíye: “emá maan-iyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráíye. ¹⁸ ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-iyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráíye: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-iyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráíye. ¹⁹ ániibo anó-kawaa-nakoma min-iyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráíye: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-iyápómá itama aónaraiye. ²⁰ miráitana min-iyápógómá tiráíye: “Íríráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáyakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítóre-wayukati yúraká kumínaqta ketáámá móragaraq maamin-áímmá itama wemmá aónanunataae.” ²¹ tiráámaniibo emá yeqtí yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaga íma néta paá máeta íbèqa yeráwáqá aúpaq yokaa kéoe.” téna tiráíye. ²² ániibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-iyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráíye: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráíye.

²³ ániibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátamá yáayama timá yimikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ániibo kaumo-wáyúkágáraq tiyáákama oóti ámúraaq winó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) parómá matóráiyaraq nokáámma atúwai-kanaaraq keráwáqá Tétária-marabaq oro. ²⁴ miráitana keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótibí máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yimikaiye. ²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáíye:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune. ²⁷ Íríráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáunnama wemá Arómani-naqune’ téna ketíqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Íríráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae. ²⁸ miráitana kemá nóin-aiiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kíteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítóre-wayukati yúrakáq uráune. ²⁹ ániibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátááqá wemá íma taróq uráibo paá yeráwáqti ámáan-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá mirá-uráae. ³⁰ miráitana kemá itáunnama yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáyakaq maréta maamin-náqá aúpaq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákamana wemá enópaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúrakáq tinoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáíye.

³¹ miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátipáráati-marukaq ko watéta ³² ániibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yauwéqmeta yeqtí-naopaq kéywata yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétária-marabaq urááe. ³³ miráitana yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméti anó-kawaa-naqa móma kámeta Póromma awíqmeta wení aúrakáq urááe. ³⁴ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma itama aónaraiye: “emá náakake-narabono?” téna kétitana Póro wemá tiráíye: “kemá Tirítia-marabakena” téna kétitana ³⁵ ániibo anó-kawaa-nakoma tiráíye: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaq maamin-áímmá itama yainánúne.” téna wemá yaímma-wayukama timáykáitana yemá Póromma awíqmeta Érótni kámááni-naupaq móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Íríráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaráae.

¹ anaáékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqti yáama waeránin-naqa áwíqa Tetúrti yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe. ² ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúrti wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráíye:

“anó-nako, emá keqtáá íraqóniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááíqa íma kéeqtaa ení auyánákáq máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéíye. ³ miráitana ketáámá minnáyaba emmá itama íraqóniq kéeqtaa timuqá kémarauatae. ⁴ miráimaniibo emmá watáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá

ítánóne. ⁵ maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááiqá kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma wemá táí-aaimma tarôq kéena wemá áqnábariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-wayukaraq yabikéna yúyánámmá mamá táwi kéumayikaiye. ⁶ miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataaqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtokaunatae. ⁷ miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítati wemá irena maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuraiye. ⁸ miráitana Arítati wemá téna 'maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enópaq oro.' téna wemá timá tikaraaiqtaae. miráipoaq emá maamin-náqá enamááriq ítama káonenana weqtábá ketáama 'árainé' tíya emá aónanone." téna Tetúrtati wemá tiráiyé. ⁹ máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá "árainé" téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiyé.

¹⁰ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráiyé:

"kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama kéyainanaq kemá akoqnáá umá yawwéqma tenúne. ¹¹ ániibo emá enamááriq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránáaq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá kéyataiyé. ¹² miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítíq-aimma ítimayikeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwíq íma kéeq yeráwáqti anó-monoq-naupaqa yiráati-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwíq íma uráune. ímiye. ¹³ ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaarâq abarokâq yiráatin-aimma kété." téna Póroma óq-aimma tiráiyé: ¹⁴ "miráimanibo kemá móra-yataaqtaba emmá timá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi márâa-kayukama min-áqtábá 'kaaqaari-áiné' kété. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánúqtukaq anaé kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwáreq Áánúqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáiq-itaiq kéune. ¹⁵ miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánúqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánúqtumma awé kéeq kemá Áánúqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáiq-itaiq keune.

¹⁶ ániibo ketirukómá íráqóniq kéena arupú kéitaq kemá Áánúqtugaraq aarawaati yúrakaa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

¹⁷ ániibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraune. mibákémmá kemá yawwéqma ketí marúkaq iráunama kemá Áánúqtukaq amí-yátááqá maméq íréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune. ¹⁸ ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátááriq kéunatama taíbaq-wayukama keté íma áikuteta unítíq-aimma íma wáqe-uraiye. ¹⁹ miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémae-kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaúrakaa íretawaq ókaraq yeqti watáama ítáaro. ²⁰ ániibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanáno máa-kayukama iyúwénatawaq káánítóre-wayukati yúrakaa ító-uraunata otaa-qtátááriq íuraane tiráan-aimma timá-amero. ²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. 'Áánúqtu wemá pukáa-kayukama yawwéqma mamá itó-umayikaniq kemá minnáyaba itáiq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.'" téna Póroma tiráiyé.

²² ániibo anó-kawaa-naqa Píriki wemá uyátárai-nakon aammá itáiq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráiyé: "i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítati wemá maakáq yíma-yupaama kemá keráwáqti táama ítama yainánúne." téna anó-kamaani-naqa Píriki wemá tiráiyé. ²³ ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Póromma awíqma ánná-naupaq móma ákáreraq akoqnáá-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro." téna tiráiyé.

Píriki Póromma kaayaq-káritímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píriki wegáráq wení ánáakoni áwíqqa Tarútira wemá Ítiráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píriki yaímma-aoqa wemá Póromma áyayitana Póro wemá irena ítuma keqtáá yawwéqma tiwiránin-nakoqtaba itáiq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye. ²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-íyábáqáráq Áánúqtuma ketáámá mamá yaináníq-kanaayabagaraq wé tiráiyé. Píriki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráiyé. miráitana Píriki wemá Póromma timá ámikaiye: "anaaeqaqa aamá tí-kánááráqá emmá áyaanaa aamá máma tínópo emá kóaa." téna timákaraiye. ²⁶ miráitana Píriki wemá Póroqtaba "yaímma móneqa timíniye" téna wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uraiye.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-káritímáátímá káyataitana Pótítati Péqtati wemá Pírikini-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píriki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téna Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-uráiyé.

25

¹ kaumo-yúpáámá káyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétária-marabake maréna yauwéqma Yérútáarebaq uráiyé. ² miráitata uyátarái-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágárq yeráwáqá Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta urááe. ³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: “emá keqtáá tiwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáarebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwínaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tirááe. ⁴ ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráiyé: “Póro wemá Tétária-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yauwéqma ónúne.” téna wemá tiráiyé. ⁵ miráinata keráwáqti anó-kayukama yemá keté yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóni otaa-qtátááq wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téna anó-kamaani-nakoma tiráiyé. ⁶ ániibo Péqtati wemá Yérútáarebaq tiyááka-kanaama yeráwáqté maéna wemá Tétária-marabaq uréna móra-taqa wemá aamá ítama yainái-náupáq máena wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ⁷ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáarebaq ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aubi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae. ⁸ ániibo Póro wemá tiráiyé: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma taróq éq ániibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwíqa kéeq yeráwáqti monoq-námmá íma mamá táiq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune.” téna Póroma tiráiyé. ⁹ ániibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaraq Yérútáarebaq kéwínaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnó?” téna tiráiyé. ¹⁰ ániibo Póro wemá tiráiyé: “íbèqa kemá maami-náupáq itó-uraunama maámmi-náummá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íráqón ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ániibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma taróq uráune. ¹¹ kemá mórama kemmá tíkamma puí-yátááriq uráanatama minná kanaaraq tíkaminoo. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqti yiyáápi yimíníqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáiyé. minnáyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúrakaaq ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráiyé. ¹² ániibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena weni káánítóre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá kanaaraq wekáq winóne.” téna tiráiyé.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaaq uráiyé.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (Kíni) Aagarípa Peníti weni anaanoágárq yenákámá maréta Tétária-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. ¹⁴ miráitata yenákámá Tétária-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráiyé: “naayóbáqá Píriki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáraimma wemá íbèqa paá máiyé. ¹⁵ miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáarebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátarái-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe. ¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiráráa kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbimmó maráina-waigoma wenáama ítátuwena aubi maráin-aiqtaba wemá kanaaraq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae. ¹⁷ miráitata yemá maréta maakáq kéyewaqa kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainái-náupáq káqon-aabayaapimma kemá yaímma-wayukama timáyikaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakái watáama íma tirááe. ímiye. ¹⁹ yemá paá yeráwáqti monoq-nááqtabá kététa mórama pukurái-naqa wenáwíqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máiyé’ téna kétiye. ²⁰ miráitaq kemá maamin-áímmá itáúnnama ummaa káyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaraq Yérútáarebaq kéwínaraq maamin-áímmá ítama yainánúnó?’ téq kemá tiráunanamibo ²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiyé.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye. ²² ániibo anómma yabíkái-naqa Aagarípa wemá tiráiyé: “kemá kenamááriq maamin-nákón áma itánáaq kéune.” téna kététa Péqtati wemá téna ‘maamin-áímmá aabáyaama itánóne.’ téna tiráiyé.

²³ káqon-aabayaapimma kíni Aagarípa Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtóma yenákáti yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe. ²⁴ ániibo Péqtati wemá tiráiyé: “Kínima Aagarípaa, ketáágárq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro.

Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétaría-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta 'maamin-náqá wemá paá íma nîbo ikáminana puíno' téta yemá ketúrakaq ááyama tirááe. ²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáunnama wemá mórana otaa-qtátááq tarôq éna puíni-qtataaq íma wáitana wemá wenamááriq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.' téna kétitaq kemá 'wekáq waktúyakaanana wíniye.' tiráune. ²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínîn-aimma íma ítaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínimá Aagripaao, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboq keráwáqá wenáama kéitaiyaq anaaékaq kemá weni otaa-qtátááqtabá kanaaráq agayánúne. ²⁷ miráinaq kemá móra-nakoma ánnáimmo Arómoo timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye." tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyé.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyé.

¹ ániibo Aagarípa wemá tiráiyé: "Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo." téna kétitana Póro wemá ayáámma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba tînéna itata waayúkama yaákama máqeruae. Póro mirá téna: ² "anó-kawaa-naqa Aagarípaao, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténááq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune. ³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnáyaba emá ketáama ítama íráqônîq éwaq emá íma ábókariq uwo.

⁴ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónarae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune. ⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaaráq ketáaimma timá-aminetama minná kanaaráq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóní áaimma uyátáraye. ⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áikóní áaimma mirá-uráiyé. naayóbáqá Áánúqtuma ketáái titaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnáyaba kemá itái-ítaiq kéune. ⁷ ániibo ketáái titaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágáawabi nokáámma Áánúqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániibo anómma yabíkáana-nako, kemá itái-ítaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae. ⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánúqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tino?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááriqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwiqa mamá táiq uráune. ¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnááama matéq netuqyaammá Áánúqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kéyikeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae. ¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqti monoq-náupáq uréq ánnáama kéyimeq Ítuni anaaémo wáráan-aimma yuwaigáae téq uráune. minnáyaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táiq umáyikaraune.

Póro wemá Káriqton-annama aúkain-aimma tiráiyé.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune. ¹³ miráitana wágáama aabaúgómá aáwaqa náikánáá kéita kemá aónáunana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna keté yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé. ¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyé. 'Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwiqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táiq kéumayikaanaboa emá enamááriq aú-aiqa mayánóne.' téna min-áikómá tiráiyé. ¹⁵ ániibo Póro kemá tiráune. 'uyátáráana-nako, emá náawabono?' tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. 'kemá Ítue. emá kemmá mamá táwiqa kéone.' téna tiráiyé. ¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq íraunapoq kemá emmá awíráana emá ketí mayái-náqá máae. emá íbêqa kéite aónáana-yataaqtabama máqte-kayukama kétimayiminaq ániibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá aráátenune. ¹⁷ miráinaq emmá timákáana Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne. ¹⁸ minnáyaba emá yeráwáqti yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátáápkémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápkemma yuwéta kekáq itái-ítaiq kéiyaq kemá yeráwáqti

kúmiqa mamá paá umáyíkáanata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokariq umá yagaroq-tamá mánoe: tēna Ítuma tiráiyē.” tēna Póroma tiráiyē.

Póroma wení mayaígón áaimma tiráiyē.

¹⁹ ániibo emá anómma yabikáan-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune. ²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq uréq mikákémámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni áte-wataama kétima-yimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íraqôn-aaimma íyábá timá yímikaune. ²¹ kemá mirá kéunata minnáyaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tikamineta urááe. ²² ániibo ketirummá akonáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tiwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaimma anó-kayukati túrapí wataama tiráiyē. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe. ²³ Áánûqtunopake tiwiránin-nakoma wemá aú-aíqa maténa keqtaámá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yimiyē: téta yeráwáqá tirááe.” tēna Póroma tiráiyē.

²⁴ Póro wemá mirá tēna kētítana Péqtati wemá tiráiyē: “Póro! emá aíbðqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itái-yátáákómá emmá mamá aíbðqnaaboq kéiyē.” tēna Péqtati tiráiyē. ²⁵ ániibo Póro wemá tiráiyē: “anó-nako, kemá íma aíbðqnaaboqa kéune. kemá paá tūyánámá kéiteq kētune. ²⁶ Aagarípaa, ketáama itaao. emá maami-qtátááqtábámá káone kéite uráánaq minnáyabama kemá íma lkatiqa éq wataama kētunama maami-qtátááqá íma aúpq abarokáq uráiyē. ²⁷ anómma yabikáana-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá ítunama emá yetáama itáiq-itaiq kéone.” tēna Póroma tiráiyē. ²⁸ ániibo anómma yabikái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará tēna timá ámikaiyē: “emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá Káriqton-anna-naqa káutikaano?” tēna tiráiyē. ²⁹ ániibo Póro wemá tiráiyē: “awaaraq-yúpááwábi ayáqtáaq-yupaama minná kanaaráq íyē. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kētune. egaráq yaimma-wayukama keráwáqá maamin-áimmá kētuna itáa-kayukama keráwáqá Ítun anaáe waqpmá keté mórai q umá kētikaiyē. miráiyana maamin-ánnábi keráwápímmá íma wániyē.

³⁰ Póro wemá mirá tēna kētítana anómma yabikái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaimma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae. ³¹ miráitana yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: “maamin-náqá wemá mórama ikáama puyéta ánnáma améta ínin-úmmáá-yátááqá íma taròq uráiyē.” tēna tirááe. ³² ániibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará tēna timá ámikaiyē: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-wayukati anómma yabikáan-nakoma ketáama ítama yainániyē’ tēna íma tinnarakaa wemmá timákáanana paá yawwéqma kóine iné.” tēna Aagarípaa kínima wé tiráiyē.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráiyē.

¹ ániibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtaá timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogaraq yaimma ánná-wayukagaraq anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwíqqa Yúriati wení ayáapi yíkaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-náre. ² ániibo kemá Arúkeqaraq ketáámá mórama Áátaráamítíq únópi-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqaa ketáámá mipí uyáqtaama uráunatae. ániibo móra-naqa áwíqqa Ááritáakatimma kemá Tatarónáikaq Maateróniabake-nakoma wegáraq yagaroq tamá ketááté iráiyē. ³ ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íraqóniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiyē. ⁴ ániibo ketáámá Tááíranapakemma únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwaáqoma keqtaá mamá táwíq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. ⁵ miráitaqta ketáámá únókóni aúkapi maréqtaa Tirítibaq uréqtaa mikákémámá Paapíríya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémámá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae. ⁶ ániibo mi-márúkákémámá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékáánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq winé kētítana wemá timátikáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtaama uráunatae.

⁷ miráitaqta ketáámá mi-únópi-káárébi mmá yaákare kéweta yaimma-kanaama máqe-uráunatae. miráitana móra-marúqa Nááítatíq keyúnanata mikákémámá anón-uwaagoma keqtaá mamá táiq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae. ⁸ ániibo mikákémámá maréqtaa únókóni áwabaq kégununanata min-áúkápáqá

anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-káárémá marai-márúqáq yayama íraúnatae. ⁹ ániبو netuqyaa-túpáámá káyaitana Ítiráeo-wayukati aáwaqa awetá íkánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq umá káyorena únókómá yeráwáqá mamá táiq uráiyé. miráitana Póro wemá maará téna tímá yímikaiye: ¹⁰ “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama talbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-káárégárq oótakaraq yenamáa mi-qtátááqá íma aúyoirayobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráiyé. ¹¹ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-káárémá awéqta meta uréire kéokayukati yáama kéitena Póron-aama íma ítaraiye. ¹² ániبو min-áukápáqá únópi-káárémá marai-márúqá uwáágo ôriq kéena íma íráqóniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá tímá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítiabaqa únópi-káárémá marai-márúqá uwáá kéyorai-kanaama íráqóniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta urááe.

únópiimmá anón-uwaama yokáiyé.

¹³ anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyánámmá ítáaniq umá únópi-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe. ¹⁴ miráitata yeráwáqá únópi-káárébi maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama yokáiyé. ¹⁵ miráitana min-uwaágómá únópi-káárémá mamá táiq kéitana ketáámá íma kanaarácq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae. ¹⁷ miráitata únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-káárémá yáqtorai-yataaqa yabitiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópi-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá únókóni ámúraaqa mayaqména uréire uráiyé. ¹⁸ miráimanibo anón-uwaagogaraq únókógáráqá keqtáámá tíwéqta meta uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átama oótamma mamá iyaabítáaq urááe. ¹⁹ ániبو óq-taoqa yeráwáqti iyáápikekemma únópi-káárémá mamá íráqóniq i-yátááqá mamá iyaabítáaq urááe. ²⁰ miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama ‘náakaqtaa máuno?’ téqtaa anón-uwaama kéyoraita qaa ketáámá íma páá mái-tuyanamma ítaranataamibo ‘táiq ónúntae’ téqtaa tiráunatae.

²¹ ániبو netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aukáapi itó-urena tiráiyé: “keráwáqá maami-káyúkámá ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena íné. ²² miráimanibo kemá tímá-timunnaimma ítáaro. keráwápikekémmá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópi-káárémá wenamáa aúyoraniye. ²³ ániبو kemá Áánúqtukaq nunamummá kéteq wekácq itáiq-itaiq kéunana nokáámma Áánúqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiyé. ²⁴ ‘Póro, emá íma ikatíqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúrakaq koma itóaa. ániبو maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárébi máa-kayukama eqtáá Áánúqtuma kawáá íniye.’ téna tiráiyé. ²⁵ minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatíqa oro. kemá Áánúqtuqtaba itáiq-itaiq kéunapoana Áánúqtu wemá tímna-yataaqa kanaarácq taróq íniye. ²⁶ minnáyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae.” téna Póroma tiráiyé.

²⁷ ániبو tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámá káyaitata uwáá káyorena ániبو móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekkemma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópi-káárébi mayaimá mayáa-kayukama yúyánámmá ítáama maami-káárégómá “móra-marukaq kéwiye” téta yeráwáqá yúyánámmá ítiraae. ²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abikumareta únópi yúwáawana kúmimma waaqókáríq uráiyé. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópi yúwáawana kúmimma waaqókáríq éna gegebaraq kukáiyé. ²⁹ ániبو únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótaqaq ya kumayániye téta yeráwáqá ôriq umá ikatíqa urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqá yáqtoq-mareta máiyana aabaúmá utáikáae téta yeráwáqá nunamummá tiráae. ³⁰ miráitata únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópi-káárégóni aipakémmá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae. ³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaímma i-wáyúkágáráq tímá yímikaiye: “maamin-únópi-káárébiimmá mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyaga minná máqtemma keráwáqá táwíq ínoe.” téna Póroma tiráiyé. ³² ániبو i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóni ánnáma kárátuwaawana uráiyé.

³³ aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáae téna watáama tiráiyé: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá

ikatiq umá aúyoqeqtāa aáwaqa íma naráunatae. ³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kética-timune. keráwáqá yáimma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnâyaba keráwáqá ítáaro. keráwáqti túma íma ayáá atikaniye.”
³⁵ Póro wemá mirá kétena yeráwáqti yúrikaqa yammá maténa Áánúqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráíye. ³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqti íyakoma íraqóniq kéitata aáwaqa mamá narááe. ³⁷ miráitaqtaa ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébímmá máqe-uraunatae. ³⁸ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébíkémmá aáwaq-unamma mamá únópitáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráíye.

únópi-káárémá táiq uráíye.

³⁹ aabaúma utamá kégaitata únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá márúqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqóniq umá únópi-káárégóni márúqa wáitana íraqóniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínetá urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnama kúma akoqnáá umáráan-annama kárátuwaawana únókóni ámúraaq wáqe-uraiye. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátaráqá ánnama kúma akoqnáá umáráan-annama kégaréta ánibo taabaráábema múte abikumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóni kegébabaq uráíye. ⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráíye. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-káárégóni ayáremma mamá táwiq uráíye.

⁴² ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá yáimma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yikamineta urááe. ⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yáimma-anna-wayukama tímáykáitata yeráwáqá nokótaaq yubáméta únókóni kegébabaq urááe. ⁴⁴ ánibo yáimma-wayukama únópi-káárégóni yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébabaq urááe. miráitaqtaa máqte-kayukama íraqóniq umá máqe-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqe-uraiye.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóni kegébabaq iréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwíqa Mórota-marabare. ² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqqtáámá mamá íraqóniq kéowana ánibo aaqá yéna yauigá kéitata yeráwáqá íramá agamakáta min-íraráqá keqqtáá tiwíqma tikawaqtaa máqe-uraunatae. ³ ánibo Póro wemá móra íra-átáámá mamá írabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-ír-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-íráákábáyáákómá Póroni ayáákáqa ya útúraiye. ⁴ ánibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónaamma maamin-íráákábáyáákómá Póroni ayáákáqa ya útúrena upúkáiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “áraiimma maamin-nákómá wemá yáimma-wayukama únópi yikamitata pukáawana ketáái maníkómá íraqón-aaimma tarôq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááqá tarôq kéíye.” téta yeráwáqá tirááe. ⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-íráákábáyááimmá íranóbáq áwéqttama kéyuwena paá máqe-uraiye. ⁶ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtóránina wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqá íma abarokáq kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóé.” téta yúyánámmá ítaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqe-uraitana mi-máraráqá yabíkái-naqa áwíqa Púbiria wemá keqqtáámá mamá íraqóniq umá tikáitaqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae. ⁸ ánibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóni naaúpaqa uténa min-nákóni aneqá ayáámma aráápáre nunanummá kética min-nákómá atóbaraiye. ⁹ Póro wemá mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá kari-wáyúkámá yeráwáqá kéyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqqtáámá íraqóniq umá tiwáqnaa kética ánibo yáimma-yataaq keqqtáá kética téta tiwáqnaa umá móma únópi-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá íraíye.

¹¹ ánibo mi-márúkáké ketáámá kaumo-wiyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópi-káárémá Erékáánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáké ya máqe uráí-kaarebiqtaa uyáqtaama uráunatae. miráitana únópi-káárégóni aikaqá Tútie téta yeráwáqti maníkóni ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqe-uraiye. ¹² ánibo ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá iréqtaa mi-márúkáké kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae. ¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Arégiuma-marukaq yaútúma yayamá iréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióribaq anó-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁴ ánibo mi-márúkáké yáimma Káriqton-anna-wayukama kéyimonanataa yemá keqqtáá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqte maéqtaa Arómuq uráunatae. ¹⁵ ánibo Arómuq yáimma

ketibâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá ítáamma keqttäáyábámá kéye téta kétewata yemá máqtemma maréta mi-márúkáq áwíqqa kaumo-áúwái-náúpqá mááketi-marukaraq wenáwíqqa Áápiatibaq iréta keqttäámá aapaq ya kétimonaawaqtaa Póro wemá yemá kéyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáiyé.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ánibo ketáama Arómuq yayamá kéyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamáa móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá yabíkáiyé.

¹⁷ ánibo kaumo-yúpáámá kéyaitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áikutaawana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá ketibâqawaayuo, ítáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáárebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tikaraae. ¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe. ¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá íniye téta maamin-áimmá arátéwáq óqa kemá aamá ténúnna-aaimma íma wáqé-uráiyé. miráitaaq kemá anó-kamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yáinánóe. téq kemá tiráunamanibo ketí-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne. ²⁰ ánibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Póroma tiráiyé. ²¹ ánibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá tímá-timenata ánibo móra ketibâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma tímá táwíq urááe. ²² miráitaaqta ketáámá enóyaupiken-aaimma itánáqtaa kéune. ánibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtábáqaráq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

²³ ánibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márúpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átárena énaikaqa wemá watáagon áaimma tímá kétagená Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráiyé. miráitana wemá Mótetini ámáan-aaimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aaimma kétitana maamin-áikómá yeqtí yuyánámmá mamá íraqôniq kétita yeráwáqá Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. ²⁴ miráitata yaímma-wayukama wenáama kétaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaráe. ²⁵ miráitata yeráwáqá yenamááriq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiyé: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aaimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááitáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ ‘emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq tímá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáгурaitataboata yaákoma aamá itáiyábá yílbôgaitata yemá yúramma karoparáe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkétaitataboata yuyánámmá íkéitaae.

yemá ketópaqa íma ko yáútúmeta mamá íraqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aiqtaba maami íraqô-mayaima Áánûqtuma keqttäá yauwéqma tiwiráni-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ánibo ketáámá maamin-áimmá tímá-yimenataa yemá itánoe. ²⁹ Póro wemá mirá téna kétitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamááriq aamá téte urááe.

³⁰ ánibo Póroma mi-márúkáq máena kaayaq-káritímáátigóni arupimmá móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama weni-naupaq kéyewanama wemá mamá íraqôniq umáiyakaraiye.

³¹ miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Ítu Káriqtoama watáama máqte-kayukama tímá yímikáiyé. miráitana wemá maamin-áimmá waayúkama abarokáq akoqnáá umá tímá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

Arómani

Ítun anaaé kéwaraa-yubaq Arómubaq Póroma agatáye.

Póroni mayaión áaimma

¹ kemá Póro mayai-nákómá Ítu Káriqtoni mayairá Áánûqtuma aúyatikarena táayaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune. ² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-íráqô-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráye. ³ maamin-íráqô-kátáámá Áánûqtuni ánikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike páaq uráye. maa-márábi-káyúkúrúmmá páaq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánûqtun ánikoma máqe-uráye. ⁴ ánikoni akoqnáágaráq imaa-mugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye. ⁵ kemá Póroma Ítumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kétimitaq Ítumma wekák kémayaune. waayúkama máqte-marabake Ítumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá ⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu táayaraimma Ítu Káriqtonamoe.

⁷ keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá táayaraitaq Áánûqtun-aama wáraa-kayukama kemá keráwáqtópaq kágayaune. Áánûqtumma ákáí-kayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoqaraq yenamáa yenákátí íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákráq keráwákráq paá waino.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráye.

⁸ áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Ítu Káriqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itai-yátááqtábámá itama ánaqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune. ⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamáárlq ítaraimma árain-aine. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékáráq kétimaiyimeq weqtábá kéune. wení íráqô-kataama wenáánikoqtabama wáye. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kéune. ¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma ítanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtópaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénaae téq uráune.

¹¹ miráitaq keráwáqtábámá óriq umá kemá kétikaitaq tímónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa tíménáá kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqté keqtirupi wamá akoqnáá ikáae téq kéyune. ¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kéinana keráwáqtí itai-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kéinama itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqtópaq akoqnáá kéena ketíyápiqtaa akoqnáá ikáae téq kéyune.

¹³ ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá itama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Ítu Káriqtonopaq yiwíqme yénaae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune. ¹⁴ máqte-marabaq-wayukama watáama Ítuqtaba ketí aqtábáama wáye. minná márúkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq mi-kátáámá yemmá timá-yimenune. ¹⁵ miráimanibo ketíyakoma iyánaaq kéitaq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

¹⁶ miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá ikéune. íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama wení akoqnááama wáipoana máqte-kayukama kanaarínq mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítiráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-íráqô-kátáánápó atóbamayikaniye. ¹⁷ miráinana Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq páaq kéye. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáiq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba auyánámmá itáiq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá máí-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

¹⁸ maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaeoma kéumamepoana Áánûqtuni áyamma wení márúpake kégumiye. kebó-yátááqá taróq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtababoana Áánûqtuni árain-aimma yayamá páaq íkeiye. ¹⁹ Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáye. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. ²⁰ Áánûqtumma ketáámá kanaaráq íma aónanunataamanibo wemá taróq

urái-qtataaqnapo kanaarâq káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watúq umá wái-akoqnaama kanaarâq káonaunatae. miráínata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe. ²¹ Áánúqtuqtaba ítaretanambo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekáq “tíkáíye” ítiraae. ²² “ítaí-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. ²³ matúq-matúq umá máí-Aanuqtuma yiwáákqutwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq waíwaakon-amakaraq áwáábíq-wakoni-amakaraq yekâq irayutáúúmá mamá téta uyátá-maqma “írâqô-qtataare” téta yúyánápi tiráae.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánúqtuma iyúwáitata yenamááriq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqtí yikái-yátáákó yabítitata kebó-yátááqá tarôq uráae. yúnapogaraq kebó-yátááriqá uráae. ²⁵ yaímma-wayukama miráitata Áánúqtuni árain-aikka wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakáae. mi-qtátááqá Áánúqtu tarôq uráiqtataakaq yiraayutáúúmá amá yetíwíqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwíqa ímiye. ááqibo Áánúqtuma wenáwíqa múte yaúma watúq-watúq umá waímó. árainmma waímó.

²⁶ otaa-qtátááriq oqtábábóana Áánúqtu iyúwáitata yenamááriq kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq uráae. miráitataa aaragógárâq aarukâq-ááímmá íma wakáae. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae. ²⁷ mimórâíq umá waamá aarukâq-ááímmá paabaq mamá kéyuwaamanibo kâqo-waqtaba kéyikaiqtataboata yirunóbâqá iraráá karáíye. yigae-yátááqá kâqowa-kaqowamma mamá paá uráae. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uráíye.

²⁸ miráimanibo Áánúqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtórâawana Áánúqtuma iyúwáitata yetúyánápike waqmá kéitaae. kebó-yátááriqo kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. ²⁹ waátâ-aaimma arááqayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqa í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaáepaq-aaimma tí-ááímmá ³⁰ waayaímmá tí-ááímmá Áánúqtuqtaba íyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápike aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aama kárate. ³¹ áá íma itái-wáyúkâá yeqtí anóna-anon-aaimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae. ³² Áánúqtuni ámán-aiko téna: “máqtemma mirán-ákâq máíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíye.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta waráí-yátááqá káyikáíye.

2

Áánúqtuni yainai-yátááqá kanaa kéíye.

¹ ketí aanâbô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpq yuwániye. óq-wayukati yenáámananibo yemô oníq umá emá mórai q kée miráma enamááriq yawááq kéone. ² Áánúqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátááriq o-káyúkámá yáínáimma ketáá káonaunatae. wemá kanaa kéíye. ³ ááqibo ketí aanâbô, óq-wayukama yainánaíq umá mórai q umá emá enamááriq kéyainaae. “Áánúqtuni yawááq-iyataapike kótanune” téq enáúyánápiimmá kéteno? ⁴ aqá Áánúqtuni paru-yátááqómá waayúkama íma iyúwai-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enáúyánápiimmá pááqya-qtataariq kéteno? enáaimma waéqma tinanamá Áánúqtu wení kaayoné-yátááqá emmá kanaarâq uúniye. ⁵ enaákoma akoqnáá umá óqtakaa umágitaa enáimma íma mamá kéwairaae. ení yainai-yátááqá anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánúqtuni áyámma í-yátááqá yainai-í-yátááqá pááq inaama ení yainai-yátááqá íbêqa anókariq kéone. ⁶ máqte-kayukama aókâq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánúqtuma yeqtí ápêqa yimíniye. ⁷ yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwíqa uí-yátááqá paá matúq-matúq umá máí-yataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matúq umá máí-yataaqa Áánúqtu yimíniye. ⁸ yaímma-wayukama yenamááriq yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá íbâq kéyuwaapoata yemmá Ááúqtuma moyáqá yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye. ⁹ máqte-kayukama waátâ-yataariq uráíyanama áqnáabaq Ítiráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yikaraq mayánoe. ¹⁰ ááqibo máqtemma arupú-amma waráíyanama áqnáabaq Ítiráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwíqa anómma uí-yátááqá kaayoné-yátááqá Áánúqtu yimíniye. ¹¹ máqte-kayukama Áánúqtu mimoráíq umá yainániye.

¹² Mótetini ámáama Yéqtaaeo-wayukama íma yimikáíye. ámán-aaimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe. Mótetini ámáama Ítiráaeo-wayukama yimikáimma kúmiq-yataariq umáe kéuiyanama ámán-ainapo yainániye. ¹³ ámán-aaimma paá kéiteta Áánúqtuma “írâqô-kayukae” téna íkétimanibo ámán-aaimma waráíyanama Áánúqtun-aurakaq íráqô-kayukama mamá aúyikaniye. ¹⁴ Yéqtaaeo-wayukama ámán-aaimma Mótéti íma

yímikaimanibo yeqtí yúyánápíké téta yaímma-taoqa Ítiráaeo-wayukati áamáan-aimma wakááe. miráitata yenamááríq yeqtí áamáan-aikaq mááe. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukati áamáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupí aúba-wannaaraa agamá kémariye, yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtúbi kémairaitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaaráq kéumayikaiye. ¹⁶ Áánúqtuni íráqô-kataayaba kemá abarokáq kétunama miráuma maami-túpáámá Áánúqtu Ítu Kárlqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpq-yááímmá mamá yainániye.

Ítiráaeo-wayukaraq áamáan-aikaraq

¹⁷ emánô? kemmá Ítiráaeo-naqune té kétima-timene. Ítiráaeo-wayukati áamáan-aimma aúyánápí kéwarema Ítiráaeo-nakoma máíye. emá Áánúqtuqtabama weganoq-kanoq-áímmá abarokáq kétene. ¹⁸ Áánúqtuma mirá-owo ti-qtátááqá emá itaraane. áamáan-aimma yoráuma itaraanaboaa arupú-amma itaraane. ¹⁹ yúgaroq-wayukati yabi-í-náqá kumayuqnóbáq máa-kayukati ókáán umá máema ²⁰ áá íma itaraa-kayukagaraq iyápógaraq yeqtí yirááti-naqa máema áamáan-aipi mütúq itaí-yátáákáráq árain-aikaraq itama arútarema ²¹ waayúkama kéyiraatenamanibo nóraq itááq irááténnaiq umá enamááríqa ímira-keono? emá “moyámmá ímáýaro” abarokáq kétémanibo emá moyámmá kémáyaane. ²² emá “aaraukáqá iyataaero” abarokáq kétémanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá tarôq uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanibo yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano? ²³ áamáan-aiqtaba enaúma mamé kéuyonamanibo Áánúqtuni áamáan-aimma íma kéware wekáq agaemá makáane. ²⁴ miráitana Áánúqtuni aúba-wannaabi Ítiráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táígo-qtataaqa kéopoata Yéqtaaeo-wayukama kétimonetaboata Áánúqtuni áwíqqa yamá akáyáámmá kétee.” téna aúbabi kétiye.

²⁵ Ítiráaeo-wayukati áamáan-aimma warétama íráqô-qtataaqa yúma kará ínomanibo áamáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe. ²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo áamáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánúqtu kéyimonai iyabiyo?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukaboboata keráwáqá Ítiráaeo-wayukama yawááq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini áamáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwaraae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáán-áímmá kéwaraae. ²⁸ náawaq árainmma Ítiráaeo-naquramma máíyo? náawaq aúma káratai-naqa árainmma máíyo? Ítiráaeo-naqa paá amegaaráq-áúmá íma máíye. ²⁹ aaqáo. Ítiráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainmma Ítiráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánúqtun Aágoni mayaímá wáitanamanibo áamáan-aikake íma pááq kéíye. mín-nákómá arunóbáqá Áánúqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwíqqa maa-márábí-káyúkátí yúraqaq anómma iwáimanibo Áánúqtun-aurakaq wenáwíqqa anómma wáíye.

3

tái-yaaikoma íráqôn-aaimma íma yawááq-íniye.

¹ Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqôniq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarárbíyô? ² owé. máqten-aukapaq kanaaráq wáíye. Áánúqtuma wení watáama Ítiráaeo-wayukama áqnáabaq iyáápi yímikaitata abarokáq Áánúqtun-aaimma kéitaae. ³ yaímma-wayukama itáíq-itaíq umá iyabikaamanibo Áánúqtu mimóráiq umá wemá yímikain-aimma aratínô? ⁴ túyánámmá íma itáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánúqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánúqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“máqten-aimmo tinnamá

kateko umá yiráátiniye.

emmá yaináíyaama uyáqtanone.”

téna mín-áúbábí kétiye. ⁵ ketáái otaa-qtátááqô abarokáq kéinana Áánúqtuni kateko-yátááqá tiráá tínaama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátááríq kéonanataa Áánúqtuma keqtáámá táíqoma tímíníqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ⁶ aaqáo. Áánúqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaaráq yaináníyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánúqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokáq íniye. abarokáq ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tînô? yaímma-wayukama yúyánápí mirá kéte.

⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátááríq ónátae. mirá kéonanataa Áánúqtuni íráqô-qtataaqa pááq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápqqa yawááq umá wáíye.

árainmma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

⁹ ketáámá Ítiráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? Ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáábi máqtemma móraiq umá máunatae. ¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye: “áraitma móra-nakoma katekó-náqá íma máiye.

¹¹ kímora áá Ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaeéna umákaraae.

máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako Íráqô-qtataaqa tarôq kéiye.

áraitma kímora-naqa íma máiye.

¹³ yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utáí-máikáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-aímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá irakabayaakóni waátáikaan-aimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma ikaa-áímmá ógiqma wáíye.

¹⁵ waayúkama yíkamma puí-yátááqtabá oyaaq kéoe.

¹⁶ aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá maráaniq íkeoe.

¹⁷ kaayoné-ámmá íma waréta

¹⁸ Áánûqtuqtaba yáqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.

¹⁹ ááqibo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáápqáq máqe-uraae. miraráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yaináí-yátáápi máqe-uraae. ²⁰ móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketáái kúmiq-yataaqtabama kétiraatiqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

²¹ íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátááq abarokáq uráíye. maami-kátékó-yátááq miráuma wáíye. ²² Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááre. máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááq mamé kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágáráq mimórá-ái tirááe. Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáináí-wátáámá tirááe. ²³ máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtóráriq umá mááe. ²⁴ ááqibo Ítu Káríqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánûqtuni Íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. ²⁵ Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ániibo Ítuma pukáipoana wení naaeógomá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq yuwániye. wenánikoma paá yiména waayúkaqa katekoíq ínóqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna taígoma íyimikaimibo ²⁶ íbêqa waayúkaqa katekoíq ínóqtabama kéyiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá amê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

²⁷ ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá áminayaba kateko-yátááqá uíniye. ²⁸ miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe. ²⁹ Áánûqtu Ítiráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí Áánûqtuwaq máíyo? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máíyo? owé. máíye. ³⁰ Áánûqtu wenamá mimóráe. Ítiráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoíq umáyikaniye. móraiq umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoíq umáyikaniye. ³¹ ámáan-aimma paábaq ketáá yuwánatae kétiyo? aaqáo. áraitma ímiye. tírummá amétaaboaqta ámáan-aimma ketáái kúmiq-yataaqa kéyiraateqtae waránatae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-naré” tiráíye.

¹ miráánataa ketítoubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo? ² máqte-qtataariq oi-qtátááqtabá kateko-náqá íma aúrákaraiipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye. ³ Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména aúyánápi itáíq-itaiq umá yabikáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.” téna kétiye. ⁴ móra-nakoma wení mayairáqtabá ápêqa matáibo íma paá ámikaiye. ⁵ ááqibo káqo-nakoma wení mayairákéqtabámá ímibo paá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtabámá Áánûqtuma kateko-náqá páaq umákaraiye. mirá kéumayikaiye. ⁶ minnáyaba Ítiráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraitma tiráine. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayaiyábámá íbáqyuwena óriq umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbí tiráine:

⁷ “maa-káyúkámá yeqti otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqti kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá yawikágutaitata yimuqá ôriq uma kémaraae.
⁸ móra-nakoma kúmiq-yataaqtataba uyátárai-nakoma wenáúbiq ima kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôriq uma kémaraiye!”

Tébiti mirá téna ibí tiráine. ⁹ maami amuq-yatááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápináq wáiyi? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq ima kárataanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunaiq umátaa ketáá kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáiq-itaiq umá yabikáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye. ¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uraiyo? áqnáabaraq aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama wáqe-uraiye. ¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákóni awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yabikáipoana matáiyi. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráa-náqá aúkáiye. yeráwáqá wekáá umá Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yabikéta kateko-yátááqá kanaaráq mayáneta wenaráaqa aúkáae. ¹² mimóráiq umá yúma kárataa-kayukama yeqti bomá máimanibo miráuma ima yúma kárataae. Áabaraani áaimma áqnáabaq aúma karai-ááimma wáqe-uraitana yeráwáqá itáiq-itaiq umá mórai q umá yabikáapoata yeqti bó máiyi.

Áánûqtu yimikain-aimma itáiq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma “wenaráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoq-náá umákaine. ámáan-aimma wáraiqtaboana Áánûqtu minná yimikain-aimma ítiraimibo Áabaraama itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wéqatábá “kateko-naré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye. ¹⁴ mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yimikain-aimma kanaaráq mayétama ketáái itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áánûqtuma yimikain-aikaraq pááq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye. ¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyámma mamé kuminibo ámáan-aimma ima wáinana waayúkama ima kanaaráq aratíyanama Áánûqtuma áyayamma umákanoe. ¹⁶ Áánûqtuma yimikain-aimma wenáaimma itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáiyi. miráipoana Áabaraan-arabítiraq mi yimikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike kanaaráq paá yimiqtukaiye. itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáiq-itaiq umá yabikáa-kayukagaraq Áánûqtuma yimikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtuqtaba yabikái-qtataaqa Áabaraama yetiboé. ¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “netuqyaa-márúpáq táigani-kayukati yiyoámá káurakaune.” téna kétiye. Áabaraama wení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wéqatábá ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máiyi. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá kéumayikaitana ima abarokáq urái-qtataaqtaba tiráimma pááq kéoe. ¹⁸ Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama ima pááq owáníq kéiyi. min-íráqô-qtátááqá awé únnátaama arummá aména anaaékaq taígani-marupake-kayukati yiyoámá pááq uráiyi. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epiké-ánnámá taígani pááq yínoe.” téna kétiye. ¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyáaka-wayukati áyayaa-kanaama (100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáinakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq mórai q uráimanibo Áabaraama itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auráníqtaba yáqtoqma akoq-náá uráiyi. ²⁰ wení yabi-í-yátááqá ima yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráiyi. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógiqma akoq-náá uráitana Áánûqtukaq “túkáiye” tiráiyi. ²¹ Áánûqtu nóinabi timá akoq-náá uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama ánatáqtukaiye. ²² miráipoana Áabaraama wení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye. ²³⁻²⁴ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamá weqtábá ítiraiye. wemá Ítuma pukáipike itó-umakarai-nakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa keq-tááyábáqáráq-tábá itáiyi. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítumma ikámôwana pukáiyi. ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa pukáipike itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma itáiq-itaiq umá yabíqma kateko umá máunataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtokaq tirummá améqtaa matáunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiyee. mipí ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yatáákáráq máeqtaa kémaraunatae. íráqô-qtataaqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae. ³ ketáá ítama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémaraunatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaa-yatáákón anaaé yiniye. ⁴ Áánûqtuni akai-yatááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akai-yatááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae. ⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akai-yatááqá ketirupiqtáá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá tímínénataa makáiyee. ⁶ mí kenamááríq tíwáqnaa í-yatááqtabátáá kanaaráq íuraunataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráiyee. ⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa óríq umá kéyáiyee. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqqtábá áwáqnaa ínena puínimanibo ⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa ínena keqttááyátábá pukáiyee. keqttááyábá Áánûqtuni akai-yatááqá anóniq umá tiráátiraiqtaae. ⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoonataa Áánûqtuni áyámma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqttáa tiyuwainaqtaa paá mánunatae. ¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbéqa katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá máunatae. katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqttáa tiwirániye. ¹¹ ááqibo íma ánataguráiyee. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqtoma ínítqataboana oyaaq-yatáápi kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtikaraiqtaae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-marábí mamé uráitana maami-kúmiq-yatáápike puí-yatááqá mamá pááq uráiyee. minnáyababoana puí-yatááqá máqte-kayukaraq íráiyee. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráipoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe. ¹³ ámáan-aimma íyimikai-kanaaraga kúmiq-yataaqa wáqe-uráiyee. ááqibo mí-kánááráqá ámáan-aimma íma wáqe-uraitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáíkaiyee. ¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaaráq ítáimma máqte-kayukama puí-yatáákóni akoqnáabi máqe-uraae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yatáákóni akoqnáabi máqe-uraae. Áánûqtu mirá-owo ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyee.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uráiyee. ááqibo yenákámá mórai qúraayee. ¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa tímítaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraayee. áraíne. Áátaani kúmiq-yataaqtaboata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoni íráqô-qtataanaipo uyátá-maqma mirá-uráiyee. ¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímíqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa mórai qúraayee. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa paá wániyee. ááqibo Áánûqtuma yími-qtataaqa taígani-kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa íma wániyee. ¹⁷ áraíne. móra-nakoma kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anó-qtataariq uráiyee. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa óríq umá tímínaqtaa kateko-yatáákáráq tímínaqtaa mayéqtaama mikáyúkámá Ítu Káríqtoma nórabi umátikaraiqtababoana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yatáákómá máqte-kayukama paá umáiyikena matúq-matuq umá máí-yataaqa kéyimiye. ¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímirauraiipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. mórai qúraayee. mórai qúraayee. kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraiipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq uráiyee. ²¹ mirá-uráiyee. kúmiq-yataakon akoqnáama puí-yatááqá mamé íráimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnáama kateko-yatááqá mamé íráitana matúq-matuq umá máí-yataaqá keqttáámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kétiwiraiqtaae.

6

Ítu Káríqtoqak arummá aména paá máí-yataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kétunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakoni akoqnáabinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? ² miráimanibo íniye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni

akoqñáábinaq tikiáinaiq umátaa ketáá mánuno? Ímiye. ³ ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroqtamá Ítu Káriqtoni puí-yátáápi nommá peránatae. ⁴ miráuma nommá peréqtaa waayúka utai-máiqnóbáq maranóbáq peréqtaa wení puí-yátááqá miraráá onanataá miráuma tirupí yáimma móra bi pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káriqto keqtááyábá pukáipike wenaboáni tágama-akoqñaanapo akoqñáá umá itó-umakaraitaqtaa móraiq umá aúgemma mái-yataaqa ketáá mayánatae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

⁵ wegáráq-kegaraqtaa yayamá móraiq éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupí itó-unatae. ⁶ ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááimma Ítu Káriqtoaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááimma yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama ibêqa íma máunatae. ⁷ aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqñáábike paá kéumakaiye. ⁸ Ítu Káriqtoaraq tirupí kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae 'weté paá mánune' téqtaa ⁹ áraimma ketáá kéitaunatae. Ítu Káriqto pukáipike itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóni akoqñáágoma wemmá íuyatamaqna wáiyé. ¹⁰ marábi kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo ibêqa wení paá mái-yataaqa Áánúqtukaq kúmiq-yataapike nékaq kémaiye. ¹¹ keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataaqaq pukáiniq umá kúmiq-yataapike nékaq maéraq Ítu Káriqto wegáráq keráwákaraq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro. ¹² tirunóbáqá kebó-yátáákóni akoqñáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikiáina-yataaqa íwaraaro! ¹³ otaa-qtátááqótábámá keráwáqti tí-tiyaakaraq túranaa tóyukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo pukáipike itó-onikaa umá nórabi íya-qtataaqa Áánúqtuqtaaba mirá-umakaaro. kateko-yátááriq oí-yátááqtabá keráwáqá máqtemma kenamááriq Áánúqtukaq áméro. ¹⁴ kúmiq-yataakoni akoqñáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánúqtuma wenamáakoni akoqñáábi máero. Ítiráao-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánúqtu wenamáakoni íráqó-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóni akoqñáábi kaqtó-wayukama mánatae.

¹⁵ abó Ítiráao-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánúqtuma wenamáakoni íráqó-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? Ímiye. ¹⁶ áraimma íyaq kéitaaq? keráwáqá kaqtó kéeq "wenanaae kéwaraunatae" téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáákó kétiwiraiye. aammá itai-yátáákóni kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kétiwiraiye. ¹⁷ naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo ibêqa árai-qtataakoma itareta yirummá amíqtuketa kéwarae. minnáyaba Áánúqtukaq kemá "tikáiyé" kétune. ¹⁸ kúmiq-yataapike paá umáykaraimanibo kateko-yátáákóni kaqtó-wayukama yayarááe. ¹⁹ waayúkatí yúyánammá kéwareq kétune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kui-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma ibêqa katekoíq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánúqtuqtaaba aokariq umá máero.

²⁰ kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtabá ítaraae. ²¹ aanibo mi-qtátááriq ónna-yataaqtaba ibêqa agae kéiyé. íráqó-qtataaqa mipiké matáánó? mi-qtátáákómá aqtóráriq ínata puínoe. ²² ááqibo ibêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánúqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágon anónnáma keráwáqti mái-yataaqa Áánúqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá mái-yataaqa wániye. ²³ kúmiq-yataakoni anónnáma tímínimma puí-yátááre. ááqibo Áánúqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá mái-yataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtote wáiyé.

7

aaraukátí watáae.

¹ ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténáaq únna-aimma ítama kánataae. mí táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe. ² ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. ááqibo puínanama aaragómá ámáan-aikake awaikóni anaae waráiyábá téna paá umákaniye. ³ mirá-uraiye. wenawaikómá paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínními mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kétiye. puínanama káqon-naqa kanaarác mayániye. ⁴ ketúnabaro, keráwáqtabámá miráumaraa wáiyé. Ítu Káriqton-auma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtabá pukuráiyé. ibêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiaqa kanaarác mayáyanama min-náqá pukáipike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáá máunaboqtaa Áánúqtukaq kátobaunatae. ⁵ ketúgoni akaí-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtataboana ketáái kebó-yátáákómá páaq uráiyé. kúmiq-yataaqa túbiqtaa

wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá pááq uráiyē. ⁶ ááqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbēqa ketáámá ámáan-aipike ayúqtikaraiqtae. naayón-ámáán-áimma ágamatán-ámáán-áikáqá íma kaqtó kéunataamanibo aúgen-api Áánúqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táí-yataaqa wáiyē? aaqáo. ááqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraitinaqa íaonanune. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íaol” túnaqa kemá ega-áiyábá íma itánúne. ⁸ ááqibo maami-kátáámá kéitaunanama ega-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimma íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiyē. ⁹ ámáan-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq pááq éna tiráátiraitaq ¹⁰ kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike máí-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóni aamma mamá pááq uráiyē. ¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápí matikaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqō-qtataare. ¹³ íráqō-qtataakoma tíkamitaraq tirúnóbáqá pukáúnō? áraimma ímiye. íráqō-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tíkamita tirúnóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwí-yataaqiyē. maami íráqō-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá pááq ínena kéiyē. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kétiraatimma anómma táwí-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááimma wáiyē.

¹⁴ itáaro. ámáan-aimma Áánúqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. ¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tíkáina-yataariq ónááq íma mirá kéunamanibo ímo tíkái-qtataariq paá kéune. ¹⁶ kemá mi-qtátááríq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kétune: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kétune. ¹⁷ miráimanibo maami ítikái-qtataaqa kenamá ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyē. ¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqō-qtataaqa kepí íma wáiyē. íráqō-qtataariq íyábá kétikaimanibo íma kanaaráq mirá kéune. ¹⁹ íráqō-qtataaqa tíkáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táigo-qtataaqa ítikáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune. ²⁰ táigo-qtataaqa ítikáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamá ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiyē.

²¹ miráráa umá wáiyē. íráqō-qtataakoma tíkáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekáq wáiyē. ²² ketúnobaqa Áánúqtuni ámáan-aiqtaba óriq umá kétikaiye. ²³⁻²⁴ Áánúqtuni ámáan-aimma yúyánápi wáitana kétikaimanibo ketúgoni kágon-aaimma wáitana Áánúqtuni ámáan-aikote ááíq kéoye. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abó tirunō túyánákó awígloq kéiyē. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tíwíqme kéuwanimanibo náawa maamin-ááiq-yátáápike tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? ²⁵ Áánúqtukaq “tikáiyē” kétune Ítu Káriqtoma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyē. kemá Áánúqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápo kanaaráq miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káriqto tímíniqtaae.

¹ Ítu Káriqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawááq-umayikai-yataakoni ápēqa íma wáiyē. ² nōraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tíwíqme kéuitana Ítu Káriqto yemmá paá umáiykaraiye. Aágoma paá máí-aagoma Ítu Káriqtopi máena umáiykaraiye. ³ kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánúqtu yawááq-uráiyē. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq tímákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqqtáaráá-náqá tímákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna tímákaraiye. naayón-ámáán-áikó kanaaráq ímaqtukaibo Áánúqtu maqtukáiyē. waayúkati áaimma aqnúniq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye. ⁴ ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútúq miráuma ánataniqtaba keqqtáábí Áánúqtu wenáanikoma tímákaraiye. keqqtáábí íma ketúraqtaa wakáábo Áánúqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miráráa umá wenáanima keqqtáábí mirá-uráiyē. ⁵ mi-káyúkámá yúgoma tímá yímíniq kéeta yetúgoni akai-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánúqtuni Aágoma tímá yímíniq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ⁶ túgoma ákáinaiq umá túyánámmá kéwaraiyana anaakéaq puí-yátááqá pááq íniye. ááqibo Áánúqtuni Aágoma ákáinaiq umá

kéwaraiyana matúq-matuq umá paá mái-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq pááq iyóye. ⁷ morá-nakoma aúgoma ákáníq umá aúyánámmá kéwaraitana Áánûqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama ikéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye. ⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareaqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágo má Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máiye. ¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápi paá máinaqa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képutana Aágoma keráwápi paá mái-yataaqa kétimiye. ¹¹ Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miráráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápi mániipoana maamin-Áánápó keráwápi má ketúgoma paá mái-yataaqa tímíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá weni iyápo-annae kéumatikaitaae. ¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma waráiyátááqá íma wáiyé. ¹³ túgon áaimma kéwaretama képuoyomanibo Áánapo ketúgon áaimma waráiyátááqá ánatama paá mánoe. ¹⁴ maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaaqa mánoe. ¹⁵ móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miráráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápi má íma máiye. Áánûqtun Aágogaraq wenáanimaaqa mááe. Aágoma mamá wenáanimaaqa káutikaitaqtae ááyeqtae: “apáo, ketiboó!” téqtae kétunatae. ¹⁶ Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagarogtamá kéteye. Áánûqtun-araabitima máunatae. ¹⁷ wenáráabititaa máunabonataa wemá waarogá tímátikainaqtae wenáama weni áráabitiyaba wáipoaqtae mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagarogtamá ketáái minnáe. móra bi Ítuni aú-aíqa urái-qtataaqa yáimma mayéqtae Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtae íbêqa kéunataamanibo anaaékaqa keqtáábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa pááq íniipoana ketáái tú-tíqa míkq pááqya-qtataakaa umáginiye. ¹⁹ maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaaqa abarokáq yirátiniq-kanaayaba awé kéoe. ²⁰ máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigaé ikéetamanibo Áánûqtu yawaáq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumíníqtaba minná awé kéoe. ²¹ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq náníye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa pááq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yáimma mayánoe. ²² ketáái kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagikáráq yumá aaragómá iyápo akánéna inikáá umá karagiqyá kéoe. ²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu weni áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqtae karagiqyá kéyeqtae awé kéunatae. Áánûqtu wenáráabiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá umátikainaqtae ketááráq mútúq pááq umá ánataniye. ²⁴ kumíníqtabataa kéiteqtae íráqô-qtataaqtaba awétáá uráunaboaqtae ketáámá atóbarunatae. awé únai-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawáq kanaaráq aónaniyo? máqte-kayukama kanaaráq íaonanoe. ²⁵ ááqibo íma káonauna-yataaqtabataa awé kéonataa kumíníqtaba kéiteqtae paá yáákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúníq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtae. nunamummá-tí-yátááqá kanaaráq ikéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáái ikéitauna-yataaqtabataa nunamupí ítama káonatikaitaae. áyaqa kétémenataa keqtááyábá ayaqtáa-karagiqya kéyiye. ²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Áágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánûtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

²⁸ arútama ítáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqóniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenópaq yááyama kéyikaiye. ²⁹ naayóbáq máqte-kayukabike yíwíkaimiye. nóraq ítana yíwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana wenáanikoma áqnáabaq yiwáaómá mániye. ³⁰ miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáq aokaq yiwíkana anaaékaq yááyariye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúyikena weni tágama-yataaqa yeréwáqtê yáikaq uráiyé.

Áánûqtuni akai-yátááqá Ítu Káríqtopi wáiyé.

³¹ mi-qtátááqtabá kéiteta ókaraq nóine kanaaráq tenúnataabiyo? ketáái min-áukápáq Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaaráq máno? ³² wenamááriq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtááyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tímínikaa umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímíníqtaabiyo? ³³ Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyó? yeqtábá Áánûqtu wenamááriq

tiráiye: “yigae-yátááqá íma wáíye.” mirá téna yáíkaiye. ³⁴ móra-nakoma yemma kanaarâq yawááq-umayikaniyo? Ítu Káriqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataakaq atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máíye. mibâq wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtaae. ³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káriqtoni akai-yátáápike kanaarâq yáíkkaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaamma kuí-yátááqá yáama yai-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítíqá tí-yátááqá ááíqá í-yátááqá máqtemma Ítu Káriqtoni akai-yátáápike kanaarâq íma yáíkkaq umátikaniqtaae. ³⁶ miráuma agamatán-áípi téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtábá
ketáái puí-yátááqá waaqókáq kéíye.
tipi-típi ikámónikaa umá
ketáá mórai q kúematikaae.”

téna kétiye. ³⁷ minnáyataba Ítu Káriqtogaraq keqtááyábá uyátá-maqma kákaiye. ³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káriqtoni akai-yátáápike máqtemma ketáámá íma kanaarâq maqtuwániye. puí-yátáárabi paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábíké anónarabi íbêqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi ³⁹ yanaapâq-yátáárabi aménáapâq-yátáárabi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akai-yátáákárâq ketáágárâq yenákáti aukáapimma máqte-qtataakoma matûq-matuq umá íma kanaarâq yainániye. maami akai-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoqak tímikaiqtaae.

9

Póro Ítiráaeo-wayukama áyamma umáyikaraiye.

¹ watáama túnnama áraíne. kemá Ítu Káriqtonaboq yaqaroqtamá kaaqaari-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awikaitaq kaaqaari-áímmá íkétune. ² ketí watáama miráuma wáíye. anómma tú-tíqá kéíye. ketí Ítiráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéíye. ³ aammá wáinaqa nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káriqtonopake maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí tibâqawaama yíwáqnaa onata umáyikaanata paá mánoe. ⁴ yemma Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaaga aúyíkena wení táqama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqtê téna ámáan-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekáq nunamupí kétee. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe. ⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabitie. Ítu Káriqto mimórá-ánnábíké íréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máíye. matûq-matuq umá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. miráuma paá waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe. ⁷ mórai q umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma tímá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwíkarâq mánoe.” téna tímá ámikaiye. ⁸ paá marákáraina-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minná ⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima áanikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánáakoma tímá ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatárâaq-iyaporati yiboámá ketáái títaubikoma mimórá Áíteki Téraíni áanikoma máqe-uraiye. ¹¹⁻¹² Áánûqtu mi-kááyâq-íyápbóíké wetábá ákáiimma móra awikaiye. mayaiyábá íawikaibo paá wetábá ákáiimma awikaiye. Arébékaamma Áánûqtu tímá ámikaiye: “áqnáeekoma anaaékoni kaqtó-náqa mániye.” téna Áánûqtu tímá ámiqtuwaitana anaaékaq min-iyáporátámá máqyíkaraiye. yenákámá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awikai-waigoma paá ááyaraiye. ¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áípi kétiye: “Yáakoboqtaba kéticaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áípi kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yainái-yátááqá kae kááeq uráiyô? ímiye. mirá íuraiye. ¹⁵ aanibo Áánûqtu Mótetimma tímá ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo. móra-nakoma tikáinaqa tírummá umákanaaqa tírummá umákánune.” Áánûqtu mirá téna tiráíye. ¹⁶ Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikai-yátááqá íma wáimanibo Áánûqtuni akai-yátááqá íma. ¹⁷ agamatán-áípi Áánûqtuma Péromma (kíni) tímá ámikaiye: “ketí akoqnááma aónéta ketíwíqá máqte-marabaq itaigáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna tímá ámikaiye. ¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba

akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámma mamá akoqnáá umákanae ténama mirá-íniye.” téná timá ámikaiye.

Áánúqtuma áyamma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtae.

¹⁹ mórá-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánúqtu nōraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kėtiyo? náawa wení akai-yátááqtábá ímiye tinónó?” té ítama aónanone. ²⁰ ááqibo ketí aanábō náawa Áánúqtuqtabama emá kanaarácq waéqma-aimma tinónó? maráké kaqmá táápeqa tarōq umarái-waigoma mirá téná ikėtiye: “nōraq itaaq kemmá miráuma tarōq umátikaraano?” téná ikėtiye. ²¹ tarōq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápeqá tarōq íniye. mórama íraqōmma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

²² miráuma mōraiq umá Áánúqtu waayúkayaba tarōq uráiyē. Áánúqtu wení áyamma í-yátááqá yokaa umá tiráátinenataa kéiyē. miráinata máqte-kayukama wení akoqnááma aónanoe. mi-káyúkámá áyamma umákaa-yuma kogonaagó-táápeqá yubákinikaa umá yubaminéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyē. nōraq itana? ²³ wení anómá tágama-yataaqa keqtáábí yiráátíyaqtaba kákaiipoana awé kéiyē. keqtááyábá wení áyaqa tiráátraitana íraqō-taapekaa wení tágama-yataaqa ketáárácq atítaiye. áyaqa yirááti-kayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma yokaa umáyikaraiye. ²⁴ ketáámá tááyaraí-kayukataae. íma paá Ítiráaeo-wayukabike yenamáa tááyaraibo Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraíye. ²⁵ Áánúqtuni agamatá-kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téná kėtiye:

“mórá-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq yerawáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá ikétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

²⁶ mi-márúpácq timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibácq íbēqa ‘paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare’ yerawáqtábámá mirá tínōe.”

téna Otía-aubabi kėtiye. ²⁷ Áítáíya naayóbácq Ítiráaeo-wayukayataba akoqnáá umá tiráiyē: “Ítiráaeo-wayukama paá taíganimma miráuma nōpíkē-gébáráá uráámanibo yeráwápíkémá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye. ²⁸ uyátárai-nakoma páátákáá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téná Áítáíya tiráiyē. ²⁹ minnáyataba naayóbácq Áítáíya mirá téná tiráine: “uyátárai-nakoma Áánúqtu máqten-akoqnaagaraq íma yáimma-annamo yiyuwaínana mái-yataama Tótōmabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá páácq ónúnatae.” téná Áítáíya naayóbácq tiráine.

Ítiráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

³⁰ Yéqtaaeo-wayukama Áánúqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánúqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare. ³¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukama Áánúqtu yiwikái-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaarácq kateko-ámmá íaonaraae. ³² nōraq itatácq yauwékáao? miráipoana yúyánápímmá íraqō-qtataariq kéowana kateko-ákácq mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánúqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-iyana kateko-ákácq mayikániye. Ítiráaeo-wayukama aukákáan-oqtakaqa yítauqa yurákaane. ³³ Áánúqtuni agamatán-áípi aukákáan-oqtaba kėtiye: “aónaro! Tááíoni-marupaq aukai-óqtámá makáune. maamin-ótákácq yítauqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq inná-nakoma ítama táíq íniye.”

mirá téná agamatán-áípi kėtiye.

10

Ítiráaeo-wayukama Áánúqtuni kateko-ákácq íwakaae.

¹ ketúnabaro, Ítiráaeo-wayukayatabama óriq umá kétikaitaq Áánúqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kétune. ² kemá yeráwácq yimónaraune. Áánúqtuqtaba óriq umá abáá kéomanibo yeráwáqti aakómmá arábaraiye. ³ Áánúqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúyíkaraíqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamááíq awíqma waranáta urááe. miráitata yeráwácq Áánúqtuni kateko-yátáákoní aménáápácq íma máqe-uraae. ⁴ íbēqa Ítu Káriqtoqaraq íréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánúqtuni kateko-yátááqá yáimma kémayaae.

Áánúqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikayataba kákaiye.

⁵ Áánúqtuma kateko-yátááíq o-káyúkáyábá téná ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáiyē: “mórá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíkē kémaiyaiye.” mirá téná agatáiyē. ⁶ ááqibo itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánúqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kėtiye: “íma enamáaraq

maará té ítiyo 'Ítu Káríqtoma Áánûqtuni marûpake náawaq kanaarâq umawíqme kumíníyô? 7 aménâápq puí-márúpâq náawaq kanaarâq kuména Ítu Káríqtoma múte yawíníyô?" mirá té maami-négi-náági-wátáámá túyánápi íma waíno. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye. 8 aúba-wannaabi óqa kétiye: "Áánûqtuni watáama ení waaqókâq máena enóyaukakarâq enarupi wáíye." mi-kátáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokâq kétunatae. 9 enóyaukakemmo témo "Ítu Káríqto uyátárai-nakoe" tinnamá "Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye" té arummá ámínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye. 10 abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtaae. ketáái itáíq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. 11 Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye: "náawabi wekáq arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaerâq íma mayakánoe." téna kétiye. 12 maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáíye. Áánûqtun-aurakaq Ítiráaeo-wayukama Yéqtae-o-wayukama móraiq kéoe. máqte-kayukayaba Áánûqtuma mimórâ uyátárai-nakoma máena máqtemma wekáq nunamupí wanáwíqa yáíyanama wení íraqô-qtataakoma yimíniye. 13 agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: "máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwíqa áyayiyamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye." téna agamatán-áípi kétiye.

14 ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaarâq wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokâq íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô? 15 miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokâq timá-yimino? agamatán-áípi mirá téna kétiye: "Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé keyewanaboana yítauq-aagoma abô íraqôniq kéíye!" téna agamatán-áípi mirá kétiye.

Ítiráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

16 aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni watáa-naqa naayóbáqá mirá téna: "uyátáráana-nako, nóraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokâq timá-yimunataa kéitaa?" mirá téna Áítáíya tiráíne. 17 miráuma mi-kátáábíké kéiteta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéíye. Ítu Káríqtoqtaba abarokâq timá-yimunabike mi-kátáámá kéíye.

18 itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma ítarao? ítaraae. áraíne. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áíko kétiye: "yeráwáqtí yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwáqtí watáagoma kótámaqma maragóní aqtórâqá uráíye."

téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye. 19 ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq ítarao? Móteti wenamááríq áqnáabariq umá yawuwéqma tiráíne: "óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúyqíkáan-ayataba koyukayúmme ínoe. aibôq-wayukayaba mamá aúyqíkáan-ayataba yeqtábá yíámma ínoe."

téna Móteti min-áíkaq tiráíne. 20 Áítáíya wemá íma íkatíq éna abarokâq mirá tiráíne: "kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama tímónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááríq yiráátiraune."

téna Áítáíya tiráíne. 21 ááqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráíne: "túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtááq-yupaa yetôpaq tiyáámma arúqtukaune." téna Áítáíya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráíne.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

1 kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáíyo? aaqáo ímiye. kemá kenamááríq Ítiráaeo-wayukabike Béquimaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae. 2 Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráíne: 3 "uyátáráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náúpáké yaaremá yawítíyuwaaq kenamáa máunata tükamineta kéoe." Iráíya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráíne. 4 nóíne ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: "ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwáunata paá mááe. kaaqaari-máníkókâq wénáwíqa Béoma wekáq yiraayutáúmmá íma atéta nunamummá ítiraae." téna Áánûqtu timá ámikaiye. 5 íbêqa mimóráíq kéíye. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye. 6 yeráwáqá nórabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nórabi uráá-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

7 nōraq ínyô? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yááyaiqtaba aibōriq urááe. ⁸ Áánûqtuni agamatán-áipi kētiye: “yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yikaraiye. paá íbēkaraq yúranapo íma kanaarác aónama arutéta yaáqnapo íma kanaarác ítama kárutaae.” téna kētiye. ⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aibōriq uráapoata Tébiti mirá téna kētiye: “anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero. kúqōpi péráinikaa oro. ¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro. yeqtí ummaa-yátáákóni aménáápáq awáuma máero.” téna Tébiti agamatán-áipi tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbēqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráiyanaama pááqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye. ¹² Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqō-qtataaqa Áánûqtunopake íráiye. Áánûqtunopake-qtataaqa taíngani wáipike Ítiráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yímikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyanaama Áánûqtuma uyátá-maqma íráqō-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbēqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkarác mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémarauene. ¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqō komá yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano? ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nōi-qtataaraq wániyo? miraráá umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqñábaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokariq umá aurániye. mimóráiq umá yaagóni ánúqo Áánûqtukaq améq oweqa mítúq-yagoma amagarác wennámiye. ¹⁷ itáaro. uqmatán-óribēti-yágóni amamá ayáátuweta káqomma abááq-óribēti-yágóni amamá ayááma arúbamakaae. awaaméq-áímmá nōinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óribēti-yaraa umá mááe. íbēqa Ítiráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá kéuiye. ¹⁸ miráipoana amamō ayáátuwaa-kayukama pááqyan-awiqqa íyíméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamōe. amagómmá ánúkoma íyaqtokaibo ánúkoma amagómmá yáqtokaiye.

¹⁹ ááqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtáá tiwiránîqtaba ayáátukaae.” téq tínoe. ²⁰ owé. Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro. ²¹ Ítiráaeo-wayukama áqñáaen-amama Áánûqtu íma yukáiyē. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá yiyuwáníyô? ²² mikáq Áánûqtu áwáábiqa kéna kaayoné kéna immá káonaunatae. yirummá aati-aatimá ámē-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. ááqibo yirummá íma ámē-kayukayataba áwáábiqa kégaimanibo keráwáqtábá kaayoné kéiyē. ááqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámē-kayukama paá kéiyanaama keráwáqtábáqárác wemá áwáábiqa kániye. ²³ ááqaanibo Ítiráaeo-wayukama waéqma yirummá ámē-kayukama yaayamá paá kéiyanaama Áánûqtu móragaraq keqñáámmá weni kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye. ²⁴ Áánûqtu óq-yataariq kéna keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábiq-óribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-óribeti-yaraq arúbaraae. Ítiráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-óribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yaráq yawéqmēna áaikaqa oyaac umá Áánûqtuma kanaarác aráápaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

²⁵ keráwáqá aúpáq-aráin-áímmá timá-timenune. minná Ítiráaeo-wayukama yaímma Áánûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánoe. mi-kánáámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaaq yínoe. minnágon anaaéma tébakaq Ítiráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itái-yátááqá ítaraunatae” téq týábámá ókaraq mirá itigaae. ²⁶ máqtemma Ítiráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áipi kētiye:

“Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táígoniq uráiyá-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike matuwániye.

²⁷ yeqtí kúmiq-yataaqa matuwáníq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqtê tenúne.”

téna agamatán-áipi kétiye. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yiwikaimma áyaqa yiména áqnábaq-annabike anó-kayukayababoana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. ²⁹ yiwíkai-kayukama wení íráqô-qtataaqa kéyimina Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye. ³⁰ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímímma matááe. ³¹ mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítiráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yímí-qtataaqa mayánoe. ³² máqte-kayukama Áánûqtuni ámáan-aimma aráta-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá mórai q umá yawááq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá mórai q umá yímíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

³³ Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itai-yátááqá mórama arááti-nakoma ítima-amena íaraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itai-yátááqá yirááti-nakoma waqmá ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. ³⁴ Áánûqtuni agamatán-áipi kétiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaraq ítaarao? náayuwaq kanaaraq aráátino?

³⁵ náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráiyó?”

téna kétiye. ³⁶ uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáánapo tarôq uráiyé. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá mááe. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

12

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

¹ miráinataa ketúnabaro, keqtaáyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoqtae keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqti túma aiqta-táúráá umá wekáq áméro. keráwáqti túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amiyábá wáiyé. karáwáqti túyánámmá túgoni akai-yátááqá paá áméro. keráwáqá weqtabá kanamááriq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekáq paá áméro. ániyo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtabá mirá téna tñiye: “minná íráqône.” téna tñiye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoaqtae wekáq mirá-onatae. minnáma keráwáqti árai-monoq-yataare. ² káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa ínomanibo Áánûqtu keráwáqti túyánámmá waeráino. keráwáqti táimma waéqma Áánûqtuqta aokariq umá aúraro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaaraq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémari-qtataaqtabagaraq nútúq páaq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mí itai-yátááqtabámá kímora-amma wenamá wáimma minná Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

³ Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápímmá “kemá uyátaraune” ítero! ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqti yáqtorai-yataaqa móra-mora tímímma minnáyaba ítama arútáaro. ⁴ ítáaro. mimórá-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-akupaqa móra-mayaima wáiyé. ⁵ mimóráiq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegáráq-kegaraqtae Ítu Káriqtoqaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma mórabí yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. ⁶ miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá tímítaqtae kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáímá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkátí yúrakaaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tño. ⁷ ániyo Áánûqtunopake aokaq-máyáímá kaqtó-í-yátááqá wáinanama minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátiinenama maannáyaba yiráátino. ⁸ móra-nakoma wení aokaq-máyáímá umá yíqtaaiq íkáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa umá yaináino. káqomma anó-nakoma náápaakaraq máena wemá akoqnáá umá mayaímá mayáino. óq-nakoma waayúkarag kaayoné-yátááqá yimikenama minnáyaba amuqá maráino.

⁹ itáaro. keráwáqti tíyaqa yimí-yátááq árai-qtataariq umá waíno. waátá-yataaqa yiwáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro. ¹⁰ tirukaké káqowa-kaqowaqtatabataa keráwáqá tikaino. Ítu Káriqto uráiniq umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqti káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keqtibâqawaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá itéraq timuqá magyíkáaro. ¹¹ keráwáqti mayaiyábámá akoqnáá umá maiyéraq piruq náaruq íma oro. akai-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro. ¹² keráwáqá awé uréq ikáonaa-qtataaqtabama timuqá máráaro. awéké kúiyátááqqtábámá yaákare awé oro. nunanummá aati-aatimá tíq-tíq oro. ¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáá íyaqa keráwáqti oótamma yeráwáqté yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqti oqtamá íyikaarol! ¹⁴ náayuubi mamá táiq umátikaiya-kayukama Áánúqtukaq yeqtábá tero: “íma mamá yawááq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqóniq umáyikaa.” téraq tero. ¹⁵ yimuqá maráiya-yutema yagaroqtamá timuqá máráaro. ibiqá yaráiya-yutema yagaroqtamá ibiqá yáráaro. ¹⁶ máqte-kayukama mimórá-ááímmá yíméro. kaayóné umá yíméro. keráwáqti túma íma mamé úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táiq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqóniq í-yátááqqtábá túyánákáq máráaro. ¹⁸ máqte-kayukagaraq kaayóné-yátáápi wenáú-kenaun umá maqmqá aónaaro. ¹⁹ ketí aanabó, móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánúqtuma ayuwáiyana wení áyamma í-wáigóní anónnáma umáyikaniye. Áánúqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“anónnáma yawuwéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétiye.”

téna agamatá-kánnáábí kétiye. ²⁰ miráinaq Áánúqtuni agamatá-kánnáágó túnnaiq oro. minná “ení namuro-nákómá áama kéyainama aáwaqa amiyo. noqqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqñókáq íráama káiq-kaiq inikáá umá wení agaemá íniye.”

téna Áánúqtuni agamatá-kánnáágó kétiye. ²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataaqnapo táí-aaikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáráaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánúqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánúqtu yikáitata mááe. ² náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánúqtukaraq móraiq umá káratemanibo yetópaqa yenamááriq yainai-yátááqá mamá abarokáq ínoe. ³ otaa-qtátááriq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq kéyana yemá karáwáqá tilaqa káraruinoe. ⁴ yemmá Áánúqtuni mayai-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááiqbo otaa-qtátááriq éqa íkatéro. miráipoata áraimma yeqti akoqnáárake táí-yataariq kanaarraq umáqtikanoe. yeráwáqá Áánúqtuni mayai-wáyúkábóata Áánúqtuni áyamma otaa-qtátááriq o-káyúkámá kéumayikaae. ⁵ minnáyataba keráwáqá paá wáráaro. wenamá Áánúqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyamma mayéna keráwáqti túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

⁶ minnágoni aaimma táákitima meyáníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaani-wayuka yeqti kanaarraq o-máiyáama Áánúqtuni mayaimá kémaiyaee. ⁷ keráwáqti aqtábáaraq mayánetá íyaqa yemmá meyáníq oro. waabáq-táákitigáraq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-wayukama yeráwáqqtábá anóne téra mí máqtemma yemmá yikaq káraruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámîñ-nakoma ámán-aikoni anaáe kéwaraiye.

⁸ keráwáqá íma móra-nakoma aatábáama éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámô éqa ámán-aimma kéwaraee. ⁹ ámán-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekémá íkuyuwu. moyámmá íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáán-áímmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáiyee. minná: “enamááriq arummá aménaiq umá káqo-kayukama móraiq umá arummá yimíyo.” téna wáiyee. ¹⁰ náayubi arummá ámîñ-nakoma otaammá móra-nakokaq íkegyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áikáraq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátáe.

¹¹ nórabi íni-qtataaqtabama kéitaapoq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiráñí-kanaama waaqókáq kéiyee. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókáq awaarariq kéiyee. ¹² awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqtiwiráñí-kanaagoma aaqá íraqma tágainikaa umá

waaqókáriq kéiye. kumayuq-yátáápike-qtátááriq únna-yataaqa yuwánátae. ániبو akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi yokaa ónátae. ¹³ ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagi-nomma naiyábá kumari-yátááqtábámá námó-yataaqtaba máqtemma yuwánátae. ¹⁴ máqtemma kúmiqomma uyátani-qtataaqa uyátarai-nakoma Ítu Káriqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa íma wáraaro.

14

Ítuqaq náawaq arummá ámínarabi íámínarabiyo?

¹ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúniq kéoe. miráiya-kayukama áikutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbiq-naabiq-aimma tero. ² yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénnae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúniq kéetaboata amaqa ikénnae. ³ kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá amaqa ínai-nakoma pááqyan-awiqá íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq kéiye ítiyo. Áánúqtuma min-nákáráq paá auwirániye. ⁴ móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba tímá táíq kéumakaiyo? wení mayaimá akoqnáá umá mayainanabi kumówinanabi minnáma wení anókoma Áánúqtu wenamá tíniye. miráinana áraimma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaarác áwáqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

⁵ yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáiyé” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimóráiq kéiyé” kéte. móra-mora-wayukama itáíq-itaiq i-yátááqá yúyánápímmá akoqnáá umá itáaro. ⁶ móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátarai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéiyé. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá Áánúqtuma wení anómma uyátarai-koqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánúqtukaq “tíkáiyé” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánúqtuma wení anómma uyátarai-nakoqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánúqtukaq “tíkáiyé” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánúqtuma wení anómma uyátarai-nakoqtaba kéena Áánúqtukaq “tíkáiyé” téna íkenaiye. ⁷ ketáá kenamáyababoqtaaa íma paá máetaa kenamáyababoqtaaa ípukaunataamanibo paá máunataama uyátarai-nakoqtabataa máunatae. ⁸ miráimanibo ketáá puyúnataama uyátarai-nakoqtabataa képuynatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátarai-nakoqtabataa máunatae. ⁹ taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma “keráwáqti uyátarai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátarai-nare. ¹⁰ keráwáqá nõraq itarác keráwáqti túbâqawaaraa-kayukayaba tímá táíq kéumayikao? nõraq itarác túbâqawaaraa-nakomma pááqyan-awiqá kéyamameyo? ketáágárác máqtemma Áánúqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye. ¹¹ Áánúqtuni agamatá-kánnáágó kétiye: “uyátarai-nakoma mirá kétiye.

‘kemá paá máeq áraimma kéténe.

máqte-kayukama ketúbáq yiraayutáumá ayéta keqtábá Áánúqtue’ tinoe.”

agamatá-kánnáágó mirá kétiye. ¹² miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánúqtukaq tímá uwaénúntaae.

túbâqawaaraa-kayukama íma mamá táíq umayikáaro.

¹³ abo káqoyu-kaqoyuaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma íbáqyuwanatae. miráinataa túbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma maqyikétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánataae. ¹⁴ Ítu Káriqtote yagaroqtaráunaboqa kéitaune. wenamááriq máqte-qtataakoma íma táíq kéiyé. ááqibo móra-nakoma wenaákqa “táíq kéi-qtataae” ténama wetábá áraimma táíq kéiyé. ¹⁵ mirá-uraiye. nóin-aawarabi náána-waigoma túbâqawaaraa-nakomma otaamma kéguyakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káriqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táíq umákaaro. ¹⁶ keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá tímátikáaro. ¹⁷ itáaro. Áánúqtuni márúpaqa aáwaqa naréq nommá naréq iyábá íma wáiyé. ímiye. Áánúqtuni márúpaqa kateko-ááikárác kaayoné-yátáákárác amuq-yatáákárác minnáyaba wáiyé. mi-qtátáákómá Áánúqtuni Aokaq-Áágómá kétémiqtaae. ¹⁸ abo náawabi Ítu Káriqtokaq kaqtó kéinana miráráá umá Áánúqtuma weqtábá amuqá marakáinata waayúkama téta “wemá kanaa-naré” tinoe.

¹⁹ miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yíniqtaba ketáámá maqmmá ónanatae. káqowa-kaqowamma yíwáqnaa umá akoqnáá umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránúntaae. ²⁰ aáwaqtabaé téq Áánúqtuma nõrabi urái-yataaqa íma yawítituwaaro. máqten-aawaqa nai-yátááré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma néna

wenaúyánápímmá kúmiq-yataariq kéenama minná otaamma kéguiye. ²¹ ááqibo keráwáqá amaqa néraabi aibôq-nomma néraabi mamá kéqokeq-yataariq o-wáigómá mamá tibâqawaama mamá kúmiq-yataabi kéiyuwaamma mirá íoro. ²² maami-qtátááqtábá itáíq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtábá nói-tuyanabi itáamma Áánûqtu wenamá itaino. keráwáqá nórabi o-qtátáákómá ima yawááq-umatikainaq timuqá maránoe. ²³ ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba kaayaq-áúyánámmá iténa naí-wáigómá wenamááriq yawááq kéumakaiye. taákaq máráaro. keráwáqá nórabi o-qtátáákómá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáápíké íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15

¹ ketáámá náayuwabi akoqnáá umá itáíq-itaiq kéuna-yutaama itáíq-itaiq í-yátááqtábá aqnúnîq kéo-kayukama yíwáqnaa ónátáe. yemá ummaa-yátáápi mái-yataama yíwáqnaa éqtaa keqtáá tikáina-yataariq íonatae. ² ketáái túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwáqnaa onanatáá yeráwáqá akoqnáá ínoe. ³ Ítu Káríqtoma wenamááriq paá wetábá amuqa maranî-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuqtaba kétiye: “keráwákáq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tikakaiye.” téna kétiye. ⁴ naayóbáq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraq keqtáá kétéraatiqtae. Áánûqtuma wení aokaq-áúbábikémmá keqtáámá umá tíqtaaiq kéitaqtaa ketáámá tú pukáipaq awé kéunatae. ⁵ Áánûqtuma keráwáqtí yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tíwáqnaa kéinaq keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq kanaaráq mánoe. miráuma Ítu Káríqtoma keqtáámá miráigaae téna tirááqitiraiqtae. ⁶ mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq Áánûqtumma ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtuni aboámá wenáwíqa kanaaráq múte yawúínoe.

átê-wataama Yéqtaaeo-wayukama kéitaae.

⁷ Ítuma keráwáqá íráqôniq umátíkáiniq umá móraiq umá móra-mora-yuma mamá íráqôniq umáyikáaro. mirá éqa Áánûqtun-awiqa keráwáqá múte yawúínoe. ⁸ Ítuma minnáyaba Ítiráaeo-kayukati kaqtó-naqa aúkaiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáq Ítiráaeo-wayukama yúma kárataa-kayukaraq abarokáq pááq uráiyé. ⁹ ókaraq Ítuma kaqtó-naqa aúkáimma Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awiqa wení paru-yátááqóqtábá kanaaráq múte yawúínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye: “maaminnáyaba kemá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapikemma ‘tikáiyé’ tenúne. íbí enáwíqa múte yaúyónúne.”

téna ¹⁰ keqnáámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni waayúkaté timuqá máráaro.”

téna ¹¹ ókaraq maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátarai-nakoni áwíqa múte yaúyóro.

máqte-kayukao, wenáwíqa múte yaúyóro.”

téna kétiye. ¹² ánibo naayóbáq Áánûqtuni amuné-náqá wenáwíqa Áítáiyama wemá tiráine:

“Yétin-annabike móra-naqa pááq éna minnáyaba pááq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq yabíqiyikaniye. miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá íkáonaamanibo paá awé ínoe.”

téna tiráine. ¹³ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq itáíq-itaiq urááe. Áánûqtu tirunóbáqá mamá mirá kéunatikaiipoaq keráwáqá íkáonaamanibo kanaaráq paá awé ínoe. Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéyana amuq-yatáákráq kaayoné-yátáákráq wemá tímíno. Aokaq-Áágoní akoqnááke keráwáqá Ítuqtaba óriq umá kétékainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáimá

¹⁴ ketibâqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itai-yátáákráq keráwápímmá ógiqma wáipoaq keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba móra-mora-yuma kanaaráq wenaaráté-wenaraate ínoe. ¹⁵ miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáqtôpaq agayáunama akoqnáá umá tiráune. kemmá maami-máyáimá Áánûqtu tímikaitapoq miráuma tímá taákaq kéune. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Ítuni anó-monoq-naqa aútkaraiye. kemá Áánûqtuni watáama tímá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-wayukama min-áimá kéiteta miráráá umá Áánûqtukaq amí-yátáákáá kéinatama yeqtí yúgaraq yúyánákráq Áánûqtukaq Aokaq-Áágoná yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokariq umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye. ¹⁷ miráitaq kemá Ítu Káríqtogaraq yagarogtamá mi-máyáimá ketáaraq Áánûqtuma kanaaráq íniqtaba timuqá kémaraune. ¹⁸ paá Ítu Káríqtoma nórabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayáinápógárq uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-wayukama tímá-yimenune. ¹⁹ miráonata yemá kéiteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágoná yemmá mamá

Áánûqtuma tinnaiq ínoe. miráitaq kemá Yérútaárebake Irírkamabaq mútûq átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake timátuweq uráune. ²⁰ ániibo Ítu Káríqtoni áwíqa íma yaráa-marabaqá kemá mibáqá wenamáa átê-wataama móma timá-yimiyaba kétékaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá yímikaiyapaqa kemá waabá-káyúkaráq íma timá-yimenune.

²¹ minnáyaba agamatá-kánnáábí maará téna kétéye:

“yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma

yemá aónanoe.

yemá náayuwabi íma Ítaraa-yuma

yemá Ítama arutánoe.”

téna kétéye.

Póroma Árómuq Wíniye.

²² miráitana ketí mayaímá kemá keráwáqtôpaq íyábámá kemmá kéyaqtoraiye. ²³ miráimanibo maan-áukápáqá ketí mayaímá ókaraq íma wáiyé. ayáqtáá-kanaama kemá keráwáqá timónaiyaba óriq umá kétékaiye. ²⁴ miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu íyabiyo? Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne. ániibo kemá keráwáqá timuqá kémareq kétémonaiyaq kemá keráwáqtê pááqya-kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaarqá timátikáiyaq kónunamanibo ²⁵ íbêqa kemá Yérútaárebacq uréq Áánûqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá yenamááriq Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq márâa-kayukama Yérútaárebacq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimínéta kéowaq kéune. ²⁶ missing? ²⁷ yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma aqtábáaraq kéyime. ániibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike yemmá kéyainapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqtí oótamma Ítiráaeo-wayukagaraq yaínáaro. ²⁸ ániibo kemá ketí mayaímá maakáq ánateq Yérútaárebacq kónune. mi-mónéqá Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq mamá áikumaraamma mamá yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá keráwáqtôpaq Arómuq ónúne. ²⁹ kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtôpaq yenuinama Ítu Káríqtoqtaba anómma íráqô-qtataakoma keráwáqtábá timíniye. ³⁰ ketíbâqawaayuo, kemá Yérútaárebacq kégonaga keráwáqá akoqnáá umá nunamummá timátikáaro téq keráwákáq inaa kéténe. kemá Ítu Káríqtoni áwíkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtaa keráwáqá kemmá tikánôpoaq ítama káonaune. ³¹ nunumummá týanamá Yérútaárebacq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-kayukabikemma tú-tíqa í-yátááqá íma mayánúne. nunamummá kétéyanawaq Yérútaárebake Áánûqtuni waayúkama yemmá kemá nórabi únnayaba yikániye. ³² Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákáráq ógiqma keráwáqtôpaq íréq keráwáqtê yamáeq aagánúne. ³³ íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-yatáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê wáino.

16

miráo-maarao-aimma

¹ ketáái timanaaqa Píbima wení watáama timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáiyé. ² uyátárai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yikáiniq umá keráwáqá wemmá awíráaro. yaímma-yataaqtaba ímmá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taibaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráiyé. ³ Ítu Káríqtoqtaba keté mayaímá mayáaya-nakama Patírayaá Akíra ye aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁴ yenákámá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapaq ípukaune. yenákáyábámá kemá “tikáiyé” kétéunata máqtemma Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama “tikáiyé” kété. ⁵ yenákátí naaúpaq Áánûqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tikáin-aanabo-naqa Ipáineti wemá áqnáabariq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtoqtaq arummá ámikai-nakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro. ⁶⁻⁷ Máriaa wemá akoqnáá umá keráwáqtí aúkápimma mayaímá kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá áméro. Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápake-nakarataama yenákámá móra-taoqa keté yagarotgamá ánná-naupaqa máqe-uraayane. yenákámá máqtemma yíwíkai-kayukama yimónama íráqôniq kéeta yenákámá áaimma átáma Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁸ Apariati wemá uyátárai-naqoqtaba kemmá tikáin-aanabonapaq wendôpaqa miráono-maaraono-wataama

yuwaúnana kéwiye. ⁹ Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba ketê móra-mayai-naqa ketí aanábó-náqá Títáákitigaraq yenákáyôpaqa miráoyo-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹⁰ Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aíqa matáimma Eritááburati máqtemma weni aara iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹¹ Ítiráaeo-naqa ketimáápaqe Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹² Taraipínayaa Taripóta yenákámá uyátárai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaimá kémayaayaq-nakagaraq tíkái-ketimanaaqa Péti wegáráq uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima matáitaq yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹³ Árúbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá auyakai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátikaraipoqa yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹⁴ Atíkaritagaraq Périgonigaraq Émitigaraq Paataróbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketibâqawaayuma yeráwáqtê Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq áikutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁵ Piráárogatigaraq Yúriagaraq Nériati weni ámanaakogaraq Oripatima máqtemma Áánûqtuni waayúkama yeráwáqtê áikutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁶ keráwáqá móra-mora-yuma tibâqawaaraa umá wenayáá-kenayaamma yiméq tótó umáyikáaro. máqtemma kéqokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba áikutaa-kayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

¹⁷ ketibâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaikaaq igáae téta tíya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá mamá awígíloq íyábámá atéqma máero. ¹⁸ mirá-káyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áimná téta táí-aaimma íma ítaraa-kayukama mamá maqtaawemma éta makáqma káonaae. ¹⁹ máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtoqtaq tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaqa aónaigae téq kêtunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kétune. ²⁰ abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqtí títaukoni amenáápqq yawarâpaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqtê waíno.

²¹ Tímotima Ítuqtaba ketê móra-mayai-nakoma weni miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketimáápaqe Ítiráaeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²³ kemá Káéatini naaúpaq kémayunana ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama weni naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkákáq mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtíbbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kétimatikaaye. ²⁴ Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóni aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpq-áimná timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá máí-nakoma maamin-áimná naayóbáqá aati-aatimá aúpq-makáine. ²⁶ miráimanibo anaakékaqa weni amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokákáq uráiyee. miráitana íbêqa wemá keqtáá timátikaitaqtaa ketáámá maamin-áúpq-wátáámá máqte-kayukabi túnataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye. ²⁷ Ítu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamá áá ítarai-manikoma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

**Îtuni anaaé kéwaretá mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq
Póroma Îtu Káríqtoni timáyíkarain-naqa watáa kítitana
Tóqtani agatáiyé.**

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokariq umátikarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auraiyábá kákaitana tááyaraiye. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtê waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnýaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnýaba kemá wekák “tikáiyé” kétune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaq keráwákáq mirá-uraiye. Îtu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnýaba ítama kétaqaae. keráwáqá kétaqaaopaq óq-wayukama kanaarq minnýaba timá-yiminoo. ⁶ min-íráqô-qtátááqtabá Îtu Káríqtoma keráwákáq mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokáq uráiyé.

⁷ miráimano Aokaq-Áábiké máqten-iraqo-qtataaq keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokáq iníqtaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnaá kéinaq itáiq-itaiq ínoe. mi-kánaaráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqti túbi íma makáiyé. ⁹ minnýaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenánikon-annabi máigaae téna tááyaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqtabá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimorá aúqma máero. ¹¹ maará téq kétune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtabá unítíq ááiq-aimma keráwáqti aúkáapimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. ¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétémma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétémma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimorá wáiyé. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtabáwáq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴ kemá maaminnýaba tímuqá kémaraune. kemá paá kaayaq-nákámá Karípuqaraq Káeatigaraq nommá péqyikaruone. ¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaarqá tíniye. íbêqa káqomma taákaq ímma Tépanati wení aara iyápógmaq nommá péqyikaruone. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. ¹⁷ miráimanibo Ítuma kemmá íma tímátikena tíráiyé: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba tímátikaraiye. kemá mibáq keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Ítuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnaágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. ¹⁸ mi-kátáámá kaapaq-yátáqtabá neginaagi-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítikinoon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaigqtaae mi-kátááyábá kétunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnaágoni awaaméré.” téqtaa kétunatae. ¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnááqómá min-ákóqnaáyábá maará kétiye: “kemá itai-wáyúkátí yúyánámmá yawítima mamá abarokáqtabá ónune.

minnámo itai-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-itái-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtabámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqti túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itai-wáyúkámá maa-márábá mááe” tírá-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itai-yátááqá káonaunanataama waayúkati itai-yátáákómá paátataakaa kéiyé. ²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itai-wáyúkáe” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itai-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení auyánámmá íma kanaarq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itai-yátáákáké keqtáa atóbamatikarenataa amuqá kémaraiye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itáiq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-wátáámá ketáámá Ítuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnnataa ítama kétaqaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama

náayuwabi yemá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itai-yatááqtábá itánáae téta kéowata Ítiráaeo-wayukama awaaméq-yatááqá aónanaae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyé.”

téqtaa kétunatae. min-áíkomá káqomma íma Ítiráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítiráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánúqtuma yáayaraimma yemá Ítiráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánúqtuni akoqnááqaraq itai-yatáákóni awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánúqtuni watáyaba téta “neginaagí-aine” téta kétémanibo Áánúqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátaraiye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, Áánúqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánáaráqá keráwáqá nómáiyaiya mayainô? paá arekák umá-yuma keráwápkémmá waayúkati yúraqaqa itai-wáyúkámá máqe-urraae. paá arekák umá-yuma keráwápkémmá keráwáqti keqtiboní akoqnáama matááe.

²⁷ ímibo Áánúqtuma marabí-káyúkábíkémmá mamá paá-wayukama matáiyé. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yatááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqti akoqnáama íma wái-yuma Áánúqtuma mamá kéyímena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá akoqnáá-wayukae” téta kéte-yuma yigaaerák mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánúqtuma máqte-kayukati aúkâpikemma paá-wayukama yíwíkaíye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yíwéqtatuwaama yírâátinena uráiyé. minná Áánúqtun-aurakaq waayúkama yeqti yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátámaqma itai-yatááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánúqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááímmá tínoe. ³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwáráímmá Áánúqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánúqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákárq wataáqaraq wení aúyánákq ketáámá itai-wáyúkámá aúkâunatae. Ítuma keqtááyábá íráqóniq umátikenataa Áánúqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiyé. Ítuma keqtáámá Áánúqtuqtaaba aokaríq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaíqtaae. ³¹ minnáyababoana Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáá-aimma tínétama uyátarai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkáiqtatabataa wenaúma manéna uíno.”

téna kétiye.

2

¹ ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqqtôpaq íraúnama Áánúqtuma aamá keqtááyábá aúpq yokaa umátíkaraiqtatabataa arupú umá tímá tímikaune. watáama tímá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaaikae téq abarokák tírâune. ² mi-kánáaráqá kemá keráwáqté máqe-uraunama yaímma-yataaqtaaba túyánámmá itaiyábá ítikaraimanibo paá Ítu Káríqtoma keqtááyábá pukáíqtaaba ítaraune. paá minnáyaba wenamá kemá túyánámmá itaiyábá tíkaraune. ³ áraimma kemá keráwáqté máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá íkatíq kéeq tíyáátamma ayúkâune. ⁴ kemá karáwáqté máeqa íma ítama tágaa-wataanapo keráwáqá yabiténáaq uráune. ímiye. miráimanibo Áánúqtuni Aágoma ketí watáama tírâátimma minná arupú-aine. ⁵ Áánúqtunopaken-akoqnaayaba itaiq-itaiq ígáae téq kemá tímá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itaiq-itaiq íma ígáae téq tímá tímikaune.

⁶ itai-yatáákómá itaiq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márabí-káyúkátí itai-yatááqtábá téite oníkáá umá íma móraiq kéiyé. maa-márabí anómma yabíkâa-kayukati itai-yatáákórâá umá móraiq íkeiyé. mi yabíkâa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoo. ⁷ maami itai-yatááqtábátáá túnnama minná Áánúqtunopakene. itai-watáámá aúpq-ámmá Áánúqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánúqtuni tágama-yataaqtaaba keqtáaráq yáikaq íyábá taróq uráine. ⁸ maa-márabí anómma yabíkâa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátarai-naqa wemmá íma íkamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama ááiq-i-wayukama Ítuqtaaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tírâáe. ⁹ Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqá íma arupú kéitena mirá kétiye: “máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wááe. waayúkati yúyánápmá aati-aatimá íma yabérâi-qtataaqá wáiyé. maami-qtátááqá Áánúqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánùqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáanapo maami-qtátááqá keqqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtabagaraq kéitaiye. ¹¹ Itáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaiibo. mórai q uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánùqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaiibo. ¹² Ibêqa Áánùqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtae Áánùqtuma tímikai-qtataaqtabataa kanaarâq itánúnatae. maa-márâbin-áágómá ímatunatae. ¹³ ímibo Áánùqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareqtae óq-wayukama kéyiraatunatae. Aokaq-Áágóni watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokâq kêtunatae.

¹⁴ waayúkama Áánùqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaq Áánùqtuni Aágonopake kúmímma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagi-yataakaa kéiye. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaarâq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóni akoqnáanapo ketáámá kanaarâq ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama ketaqapoana kanaarâq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánùqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqqtáámá náayuwabi Áánùqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaarâq yainánoe. ¹⁶ minnáyaba Áánùqtuni watáama agamatá-kánnááágómá mirá kétiye: "uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo? náawa kanaarâq uyátárai-nakoma aráátiniyo?"

mirá téna kétimanibo Ítu Káriqtoma wenamááriq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama íma kanaarâq káonaae.

3

¹ ketibâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupa q iráunama kemá watáama iyáópóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káriqtoqtabama taíbaq íma itaraawaq Áánùqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaaríkaa umá íma kanaarâq timá tímikaune. keráwáqá árâábi-iyapóraa uráamma ²⁻³ keráwáqti áawaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamááma naawai-kánáámá íaukaae.

yáimma keráwápkémá íbêkaraq waayúkaariqti watáama keráwáqá íma kanaarâq kéitaae. íbêkaraq maa-márâbi-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqqtábámá kemá téq "kamááma naawai-kánáámá íaukaae" téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq áái-qaimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmna kémayikeq kéowana keráwáqti tógoma ákáinaiq kéowana keráwáqti táaikoma mamá maa-márâbi-káyúkáráá kéoe. ⁴ keráwápkémá móra-nakoma téna "kemá Póronnae" tina káqo-nakoma téna "kemá Aapóronnae" tina keráwáqá áikute mirá temmá maa-márágóni áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyó? náawaq Póroma máiyó? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánùqtuma ketáái watáanapo Ítu Káriqtoma itáiq-itaiq íyábá keráwáqá tiwáqnaa kéiye. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópi ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uq-maráunana Aapóroma ányu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánùqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánùqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqti mimórá-máyáírákémá móra-mora meyámmá mayáyóye. ⁹ kerátámá mákagoratama Áánùqtuqtaba mayáimá kémayauyaka keráwáqá miráuma Áánùqtuni yó-márámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánùqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánùqtuma kemmá íráqóniq umátikaraitapoq kemá arúkárâq ábokaraq kanaarâq ama akoqnáá uráune. mikákémá káqo-wama mítáyama kéiye. máqtemma naammá uráiyu-yuma ábotaraq maqmá atáa-uraiya-yuma ateqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káriqtoma wenamááriq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayáimá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama íetama yemá Áánùqtuni naammá íma tarôq kéoe. ¹²⁻¹³ kanaamá abarokâq ínana wemá keqqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yáimma-yuma akoqnáá-namma uráawata yáimma-yuma iyáátimma ayúqma uráae. yáimma-yuma yeqti mayáimá Ítu Káriqtoqmaq matáamma miráuma waayúkama íráqô-qtataaq minná óqtanapo naammá uráánikaa uráae. ániibo yáimma-yuma yeqti mayáimá Ítu Káriqtoqmaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa uráae. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayáigómá "paá wániyo?" téna maqmá aónaniye. miráráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá "paá wániyo?" téna ketáái mayáimá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama

Ítu Káriqtokaq mayaíma kémayaa-kayukama yeqti mayaígómá paá wáinatama yemá íráqô-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá ima paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miráráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginíye. wemá wenamááriq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaanikaa umá yáubanimanibo íráqô-meyamma ima mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánúqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ániibo Áánúqtuni Aágoma keráwáqê yagaroqtamá Áánúqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónarao. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánúqtuni naammá mamá táiq étama Áánúqtu yekáráq mamá táiq umáyikaniye. keráwáqá Áánúqtuqtaba aokariq umá naammá máápoana wemá miráráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama ima iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápikémá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóni áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaa? mirámô kéeqa keráwáqti túyánámmá Áánúqtukaq kémareraq wenópake itai-yátááqá yímmá ítáaro. mirá kéeraq maa-márábi-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtabá “neginaagi-wayukae” téta tímá tikáaro. ¹⁹ áraimma maa-márábi-káyúkátí itai-yátááqómá Áánúqtun-aurakaq neginaagi-yataare. wení watáama agamatá-kánnááqómá maará kétiye:

“min-itái-yátááqómá maa-márábi-káyúkábíké kéyimma minnánapo Áánúqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábi-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”
téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áimmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánúqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa kétimiye. ²² kemá Póroma Aapóroqaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa íyábámá Áánúqtuma keqqtáámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa íyábámá maa-márábi-qtátááqá tímíkaiye. máqte-qtataaqa naayóbáq abarokáq uráiq-qtataakaraq anaaékaq abarokáq íni-qtataaqtabagaraq keráwáqti minnáe. aúwarakaraq puígáráq minnáqaraq keráwáqti minnáe. ²³ ániibo keráwáqá Ítu Káriqtona máawana ániibo Ítu Káriqtona wemá Áánúqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapóroqaraq kegáráqtabá túyánámmá ítátimekeratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánúqtuni mayaí-nákámúye. Áánúqtuma wení aúpq-áráin-áimmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá tímátikarikaarataae. ² Áánúqtuma móra-nakoma wení mayaíma mayaikáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánúqtuma nóinabi tímámíniq umá mirá íno. ³ ániibo keti mayaígóqtábá keráwáqti túyánápímmá óq-wayukati yúyánápikáráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba ima kamuqá kéitaune. keti mayaígómá táiraq urái íráqóniq kéiyó? kemá kenamááriq minnáyabama ima kéitaupo. ⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba ima kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamáa kemmá kéyainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainarao. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópitáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikai-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánúqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama tímá-yimíniye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtabá árain-aimma arutáinaiq ínóqtaba kerátá tiráátuyamma yáqtoqma akoqnáa ígáae téna keráwáqtpaq kágayauye. kímore tiráátí-nakon-awíqa ima múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáe” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánúqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ ítáaro. keráwáqti máqte-qtataaqa Áánúqtuma tímíkaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátááqóni áaimma ima máamma nóraq ítaráq keráwáqti túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa matáapoq íbêqa “ketáámá mútúq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqti táaikoma Aapórote kerátáti táaikoraa ikeibo keráwáqti táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiye. miráimanibo áraimma mi-kánnááráqá keráwáqá yabi-íwáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábi-káyúkátí yúrakaa keqqtáámá náayubi Áánúqtuni tímátikarai-kayukataama yeqti yinaaeqpaq aqtoráqtaá kéyunatae. keti túyánápímmá Áánúqtu wemá mirápáq kéiye. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwaéta páaqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miráráá umá máunatae. miráráá umá waabá-káyúkátí yúrakaaq keqqtáá tikamiatama waayúkgaraq

Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqti túma mamé úi-áimma kétéwatama keqtááyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba negínaagi-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúniq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápiimmá kéitaa? keráwáqá anó-tiwiqá kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiyé. ¹¹ min-ábáúrúqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtógaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márúqqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítauyama tíkama wáráawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae. ¹² miráuma ketáámá mayáimá kémayeqtaa ketáái iyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáirákémmá ketáámá aáwaqa meyánq onúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá tímá táiq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá tímá íraqóniq kéumayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tiqa kétimewaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtááyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-ánápó yemmá yawwéqma kétima-yikaunatae. yeqti yaaikoma ketááráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námó-yataakoni ámúraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikkaa umá yemá ketááráqá mirán-ááimma tarôq kéumatikaawaqtae.

¹⁴ keti tikáin-iyapo-anna, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tigaaeráq matikáikóniq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígóniq umá kágayaune. ¹⁵ Ítuqtabama keráwáqti tiráati-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqti keqtiboráá-náqá Ítu Káríqtoqak itáiq-itaiq íyábá kímora máiyé. Ítuqtaaba átê-wataama túyábá tímá tíkaraipoaq keráwáqti keqtiboráá-náqá Ítuqtaaba kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.

¹⁷ keráwáqtoqpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá tímá-timikaae téq Tímotimma tímákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaaba tímá-yimuna-wayukati aúkápíke-nare. ánibo wemá Ítuqtaq itáiq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tikáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáiq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtoqpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áikutaawaq tíraun-aikaraq keráwáqá taáqqa yorániye.

¹⁸ wataama kemá itáunama minná yaímma keráwápikekémmá téq “kemá anó-naqune” téq keqti túyánápiimmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yawwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaa? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa onúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnáama matáá paá wataawaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyé. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtoqpaqa yénúnó? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqti táí-aapike waeréraq kaayonéwaq umátikanaaraq onúnó?

5

¹ yaímma-wayukama tímá tímemma keráwáqti aúkápimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyé” tiráae. mi-kúmiq-yátáákómá itáiq-itaiq íkéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áikómá mirá-uraiye. keráwápikekémmá móra-nakoma wenabóani ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqti aúkápimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itai-yátááqtábámá túma mamé úi-áimma tínó? keráwáqti tírummá innayaba tigaaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqti aúkápikemama mi-kúmiq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboáni ánáakomma kumari-ááimma tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtuukaune. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áikuyoro. ánibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqte yagaroqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáabi áikuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmiq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaáékaqa Ítuma wení kumíni-kanaaraqa min-nákóni arun-iyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaaba yawwéqma awiraikáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkena táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqti túma mamé úi-áimma paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkati yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqa yíqtie. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmiqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma taígoma íma auráno.

ítáaro. Ítu Káríqtoqta Áánûqtuni tipi-tipi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikáakamma mi-táigómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqta Áánûqtuni aammá waraiyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikkaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íraqóniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóni áaimma maará kéiyé. ketáámá naayón-ááimma táigokaraq áyamma í-yátáákráq paábaq yuwánunatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma aammá íraqôkaraq árain-aikaraq mayánunatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqema maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemna nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yatáaqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaiyábá kéoe. yeráwáqti yúyánámmá Áánûqtukaq ikémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqla yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááíkáráq taígani íma máae. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémhá nékaq máineqa keráwáqá maa-marábíkémmá yuwéraq kóoro! ¹¹ ímibo ketáagoni áaimma maará kéíye. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemna nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaiyábá éta yeqti yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta aíbôqnaobq kététabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimínéta miráiyakayukatemala aáwaqa paá ínaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áíkutaakayukama yemá yainaiyábámá minná íma keti mayaimíye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketááté áíkutaakayukama yemá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yatáárlq kéíyaqtaama ketáámá yemhá yimáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. ¹³ mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemhá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áíkutaiyapikemna paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemna nékaq ákáaro.

6

¹ ánibo móra keqtiqbáqawaama Ítuqtaba otaammá kutikáinaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiyakayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-marábí-káyúkámá yabíqyikareta yainánoe. minnáyabama íyaq itaraao? miráinaq mi pááqyan-otaqtabama kenamáárlq maqhá aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yinnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtô-wayukagaraq maa-marábí-qtátáákaráq yainánúnatae. íyaq itaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro. ⁴ miráinaq nóraq itarâq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemna yainái-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá mirámó oqtábá “tígaeyatábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqti aúkápikemna móra-waigoma kaayaq-wátáti aúkápimma íyaq máenawaq kanaarâq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqti aúkápikemna kímora mirá-nákómá itai-yatáákarâq íyaq máíyo? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtiqbáqawaaraan-naqa yainái-nákókáq awíqme kéomanibo yainái-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqti tibáqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqti táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámá enábáqawaama kuyakáinama kanaarâq kémayewaqa minnáyaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénawaq wemá ení moyámmá kémayinaawaq minnáyabama waabá-káyúkámá íyaq tímá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqti tibáqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mi-káyúkámá keráwápíkémhá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yáimma mayánoe. minnáyaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáíye” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáíya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqti yúgoma waagómá mamá waagóté kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgarâq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aaimma tímá yíkáayugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yáimma keráwápíkémhá mirákomá kéomanibo Ítuma teteráa umátikena keráwáqti kúmiqa mamá paábaq yukáíye. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútikaraiye. ánibo íbêqa Aokaq-Ááqómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtunaurakaq aútikaraipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaarâq tiwirániye.

¹² yáimma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umáqúne. íbêqa kemá onááe tena-yáqtáárlq kanaarâq onúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yáimma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqóniq umátikaraiqtaae. áraíne. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoraamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá ikétikaiye.

¹³ yáimma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyaqoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tinná-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtaa mi-kááyáqá íma wáyoqe. maakáqá maa-marábíatáá ketáámá aáwaqa naíyábatáá íma máunatae.

ánibo ketáái tógoma kebó-ááíqtábá íma wáíye. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. ániibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení áanapogaraq wení áanapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmá ógitikaniqtatabaa kákaiye. ¹⁴ táaqaq máráaro. Áánúqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágáraq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma tímíniqtaae. ¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóinítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-ínikóní aúgote yagaroqtaimmá wemá min-ínikóté mamá mimórá káuraaye. minnáyaba íyaqa ítarao? minnáyabama Áánúqtuni wannaabi agamatán-áikómá kétiye: “kaayaq-wáígórátámá mamá mimórámá auráyóye.” téna kétiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáigómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááíkoqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamááriq keráwáqti túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátááriq í-ááikómá keráwáqti túgoqtaba wáíye. ¹⁹ Áánúqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqtae ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqti túma íma keráwáqti minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoni meyaníq uráíye. mónekakemma íma meyaníq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqpapo meyaníq uráíye. keráwáqá wení naaenápó meyaníq uráíye. miráipoaq keráwáqti túnapo Áánúqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá ítaapoq íbêqa kemá yawuwéqma tímá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánimma íraqó-qtataare. ² waagómá aaramá mayánimma minnágararaq íraqó-qtataare kéténe. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-ínikoma wemmá yabítiniye. ániibo aaragógáraq waamó mayánimma minnágararaq íraqó-qtataare. ³ awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno. ⁴ inaarúgómá waamó máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. mórai umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaq ínimanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵ awaikógáraq ánáakogaraq kenákáti túma wename-wename íyábámá “aaqáo” íma tekaao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárai-nakokaq nunanummá téyaae tékama íraqóne. mikáké pááqya-kanaabimma nunanummá tímátuwekama móragaraq yawuwéqma yagaroqtaakaa. mirámó íyanama Tááqtaama tímónánama kenákáti túraqa náápaamma mamá yabiyéka aquníq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma tímónaniye. ⁶ kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwakutunananiibo ⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámó íyamma íraqómanibo Áánúqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-káqoniq umá taróq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-káqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aarukáriq íuraa-yugaraq ketoq-nóiníqtábágaráqá maará kéténe. minná aarukáriq íma ínómma íraqómanibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánáipimmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aarukáriq oro. aarukáriqo ínómma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íraqóne.

¹⁰ aarukáriq uráa-yuyabama maará kéténe. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikariye. ¹¹ áaqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaáekaqa aaranaamá yaimma-taoqa yeqtiwaikókáq yawuwéqmeta kéoe. mórai umá waagómá ánáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aarukáriq uráa-yuyabama mórama ketí túyánáipékén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni watáama ímibo ketí watáae. minná waagómá wemá Ítuqaq itáiq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítuqaq íma itáiq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-ínikómá weté mákena kéinanama wemá min-ínimma maraíno. ¹³ mórai umá aaragómá Ítuqaq itáiq-itaiq in-ínikóní awaikómá Ítuqaq íma itáiq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá weté mákena kéinanama wemá min-náqá maraíno. ¹⁴ miráuma íma itáiq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáiq-itaiq in-ínipóana awaikómá Áánúqtuqtaba aokariq umá aúkaiye. mórai umá aaragó íma itáiq-itaiq in-ínikóní awaikómá itáiq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánúqtuqtaba aokariq umá aúkaiye. móraibo yagaroqtamá máiyana keráwáqti iyápogaraq kanaaraq kéiteta Áánúqtuqtaba yemá aokariq umá kanaaraq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánúqtuqtaba aokariq umá

Íma mánðmanibo árainma mirá kéiyē. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáiq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana kóino. abo Áánúqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápi mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaranaanó, keqtiwaiqmááqa keráwáqtē máetama anaáekaaq yemá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq ínó? waayanaanó, keqtínááqmaaqa keráwáqtē máetama anaáekaaq yemá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq ínó? máqtemma ketáámá íma ítarauatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama kágo-kaqon-aimma tímikiqitaae. mi táoqa Áánúqtuma emmá áayaraimma aokaríq uráánanabiyo? mi táoqa Áánúqtuma emmá aúyaqmakaimma aaraukáríq íyaq uráánanabiyo? minnýaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánúqtun-aama itánéta ákuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maino. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maino. ¹⁹ yúmo karaí-ááímmá íma anó-qtataa qiyē. ímibo Áánúqtun-aama waraí-ááímmá anó-qtataa qiyē. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyainamma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakora umáwaq matáano? minnýaba taíbaq-ayuanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainama paá kóao.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakora umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiyē. miraráá umá paá umáginiyē. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá íma máiyē. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káriqtoni ánná-nakora mayaimá kémayaiye. ²³ itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyaníq uráipoaq móragaraq keráwáqá kágo-nakoni ánná-wayukama íma aúraro.

²⁴ ketíbáqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánúqtuma keráwáqá tááyainana máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máiyanaaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aaraukáríq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matúune. paá túyánápike tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápike itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aíne. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yatababaq ummaa-yátááqá íniqtabarapoaq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketíbáqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. ániho enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáá-owo. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aaraukáríq ímmá íma kúmiq-yataariq kéiyē. mórai q umá inaarúgómá aaraukáríqo ímmá wemá kúmiq-yataariq íkéiyē. miráimanibo itáaro. aaraukáríq o-káyúkábímmá taigani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaiyábá íketikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máráaro. ketáá mánuna-kanaama íma ayáqtáá-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamáaríq uyátárai-nakoni aúyánákóni aménáápáq máráaro. ³⁰ Áánúqtuni mayairáqá akoqnáá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárabi timuq-yátáárabi keráwáqtí oótamma ³¹ meyaníq kéeq oótamma mayaiyábá íma yaqtóráaro. abo maa-marámá páaqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagani ummaa-yátááqá kímá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íketikaiye. waagómá náawabi aaraukáríq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴ waagómá náawabi aaraukáríq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikániqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukáríq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraq wenaúyánákóráq wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokaríq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukáríq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókák wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kétune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kétune. keráwáqtábá maaráigaae téq kétune. maanná keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapi yaináaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápike mmá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tíkain-inaarugokaqa íráqóniq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá óriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayaino. wemó min-ínáárúmá mayainama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma aminiyē. miráuma min-nákómá wení ákain-inaarugomma íma mayénama wegáráq íráqóniq kéiyē. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákain-inaaruma ímayakaimma

minnýaba túyánápí kètune: “mirán-ááíkkómá itái-yátáákkómá uyátá-maqma wáíye.” téq túyánámmá kéítaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukáríq uráin-inikoma wemá awaíkkóté yarúma máitana wení puíní-kanaama pááq íniye. awaíkkómá pukínanama wemá paá umáginiye. ániibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákkómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéítaune. min-ínkkómá aaraukáríq ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-ábábá kágayeqa túyánámmá kètune: “Áánúqtuni Aágoma keté máíye.” téq túyánámmá kéítaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaqa yaaráá-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amíyábá yawuwéqma tímá-timenune. kéítaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáíye.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákkómá aáwaqa kéyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákkómá íráqóniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéítaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq ítaraiipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítarau-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá itáiyanaama min-itái-yátáákkómá keráwáqá íma mamá akoqnáá íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáá umátikaniye. ² itáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéítaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéítae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánúqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánúqtuma kéyimonena íráqóniq kéumayikáíye.

⁴ minnýaba nóine téqtaa tenúnó? aáwaqa Áánúqturaa-qtataakaaq amíyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéítaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaarác akoqnáá umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaarác akoqnáá umátikaniqtaae. Áánúqtue. ⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. táigani akoqnáá-wamma abaayákarábi marabímmá máae. yemá keqtáá íráqóniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákkáq nuna-mummá kétémanibo ⁶ ketáámá kéítaunatae. kímorama máqten-koqnaagaraq máimma wemá Áánúqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá taróq uráíye. ániibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káríqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokác uráíye. wemá keqtáámá túwaraimma kétimiqtaae. ⁷ maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkkémá ayáqtáá-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkkémá ayáqtáá-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákkómá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénetaama yemmá yigae kétata netuq-yúyánámmá kéítae.

⁸ miráimanibo keráwákarác ketêgaraqtaa kéítaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánúqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéítaunatae. yaatakénábi óqtakake taróq o-qtátáákkómá íma aúwaraimma wáae. miráuma yekác aáwaqa amí-ááwákkómá naanataámá keqtáámá íráqónirabi táígoniq íumatikaniqtaae. ⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Káríqtotababoq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámó éqa keráwáqtí tibâqawaaraa-naqa makatínó? ¹⁰ keráwáqtí tibâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáíq-itaiq íyábá aqnúníq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agé kéinana netuq-áuyánámmá kéitena tñiye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanác kutáuno?” téna wení aúyánápímmá tñiye. ¹¹ maamirá-qtátááqá abarokác ínama keráwáqtí tibâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itai-yátáákkómá wení aúyánámmá yabitímá kényawaaq owana mamá wemmá agae kéíye. ¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí tibâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoREQ íma kanaarác arutáinaiq éqa mamá táwíqo éqa Ítukaraq mamá táwíqo kéoe. ¹³ maamirán-ááwáqá kemó naanamá ketíbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá tímátikarai-naqa máeq ketúrapiKemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayababoana keráwáqtí túwarakoní áaimma waékáíye. ² kemmá Áánúqtu tímátikaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnýaba íma káonaae. keráwáqá kenamááríq kemá tímátikarai-naqa keqtábá awaaméqá máae. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egárác Páánabatigaraqa nôraq itanawác kenákátí táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq tímáykaraa-yuti yáaikoraamma íkéíyo?” téta kétéwaaqa kemá maará téq yawuwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqó oníq umá paá kanaarác mirá-oyuye. ⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata itáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama

aónayuya-naapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye. ⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq itáíq-itaiq ínna-inimma kanaarác awiráyúye. tébakaq timáyikarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábáqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí mayairákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyániq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyúye.” mirá téq yauwéqma yemmá kétima-yimune. ⁷ itáaro. ááq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyániq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. móraiq umá yómmá yorái-nákómá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápikén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámán-aikogaraq mirá téna kétiye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.”

téna kétiye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyó? ímiye. ¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiyá-yuma yópiké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íráqón-anayumma umáraníkkaa umá Páánabatite kerátámá Áánúqtuni átê-wataaama keráwáqtí aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáímó kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtabá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. ¹²⁻¹⁴ mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipiké kémayaae. ániibo mi-káyúkámá ami-yááréráqá wáí-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. móraiq umá uyátárai-nakoma wenamááriq maanná wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánúqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tiya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yimero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátá-maqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáq aáwaqtabama unáákáqtoýabama wáí-náqtábámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqóniq ínóqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqóniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainama keráwáqá Ítu Káriqtoni anaaémma waraíbékémmá mamá paábaq tiyuwánoe. ¹⁵ íbêqa keráwáqá minnáyaba itáae. minnáyababaq kemá aati-aatimá keráwáqtópakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínóqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba timá-timenunama anó-qtatapoaq kemá ítima-timenama puíyábá kétikaiye.

¹⁶ waabá-káyúkárác maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaarác túma mamé uyónúne. mirá ónúnyaba Áánúqtuma kemmá wakútikaraitaq wení aménáápác máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráimanibo Áánúqtuma wakútikarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqó-meyamma timíniye. ¹⁸ nói-meyanaq kemá mayánúnó? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íráqóniq kéiyé. ápêqa keráwápiké íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápiké meyámmá mayánúnayaba Áánúqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamááriq máqte-kaykayabama yeqti paá-mayai-naqa auraiyábá kétikaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káriqtoqay yabitimáe wíyábá mirá kéune. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama Ítukaq yabitiyábá kétikaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqti ámán-aikoni aménáápác máqte-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káriqtoqay yabitiyábá kétikaitapoq kemá móragaraq min-ámáán-áikóni aménáápác máa-kayukaraa káuraune. ²¹ íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápácá máunama Ítu Káriqtoni ámáán-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáán-áikóni aménáápác íma máa-yuma Ítukaq yabitiyábá kétikaitapoq kemá Ítu Káriqtoni ámán-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánúqtu ámán-aimma íma awétátukaune. ²² aqnúniq o-káyúkámá wekáq yabitiyábá kétikaitapoq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaqá íyana atóbamayikaniye. ²³ maami-máqte-qtátááqá Áánúqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániibo yaímma-wayukama áaimma átama Ítukaq itáíq-itaiq kéowanama kemmá íráqóniq kéumatikaiye.

²⁴ itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyátana amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miráráá-oro. ²⁵ mórama aábema yain-nákómá wemá wenaúgoni akái-yátááqá

íkewerainanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaarág mayáninanibo ítáaro. ketáámá anómma matúq-matúq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba maqmá káonaunatae. ²⁶ miráitaq amuq-yatááqá mayaiyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaimá ikémayaune. ²⁷ ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá warániniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq timá-yimeqa kemá kenamááriq min-ámúq-yatááqá íma arábaano.

10

¹ tibâqawaayuo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba ikétikaiye, Áánúqtuma yemmá taibaq awaaméq-yatááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánúqtuma konnámá yikáitana mi-kónnákóni aménáápáq kéweta urááe. ániibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe. ² yemá Mótetini anaáe kéwaraaqtaba konnánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye. ³ ániibo yemá máqtemma Áánúqtunopake kúmin-aawaqa narááne. ⁴ ániibo yemá máqtemma Áánúqtuma yímí-nomma narááne. óq-taoqa Áánúqtuma óqtamma yímítata min-óqtápíké nommá narááwana anaáeáqqa min-óqtákómá yeté iráiyé. min-óqtákóni áaimma minná Ítu Káriqtoe. ⁵ miráimanibo taíganimma mi-káyúkábíkémá yeqtábá Áánúqtuma amuqá íma maqyikaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibáq kokoq éna aayá-márábáq puqyikaraine. yeqti aráaq-yugoma mi-máraráq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áimmá kéiteraq táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. ⁷ yaímma amammá óqtakakekarag yaatakékáráq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá urániq íoro. óqtakakarag yaarakaráq nunamummá tirááqtaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“waayúkama omáq-áawákáq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyáániq éta yimuqá makááe.” téna kétiye. ⁸ yeqti kebó-yatááqtabábóta nóninaq páaq uráiyó? taígani-kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá urániq umá íma mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánúqtumma aú pukáipaq awé í-yatááqtabá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóninaq páaq uráiyó? irakabayaakómá yúpuitata pukááne. miráinaq maami-kékén-áimmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánúqtuma wakúyikaqtabama nárún-narún-aimma tewanamá yekáqá nóninaq páaq uráiyó? Áánúqtuma wení kaqto-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-yúmá yawítiyukaine. miráinaq maami-kékén-áimmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtabá keqtaá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áimmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatái-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápíkémá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkaráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaarág ínóne. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátiniq umá íma makátiniye. emá Áánúqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamááriq wenáama kéwaraiipoaq keráwáqá Áánúqtukaq kanaarág kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánúqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánúqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoq keráwáqá makatí-yatáákkómá kanaarág uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tikái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákkókáq “íráqóniqtáa umátikaa” téraq ítero. ¹⁵ yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áimmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ ítáaro. Áánúqtuma keqtaá íráqóniq umátikáiqtaba wekáq “tikáiyé” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtaamá Ítu Káriqtoni naeegógáráq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. ¹⁷ árimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnáyabama kétagaao? abo Ítiráaeo-wayukati áaiqaq aónaaro. yemá Áánúqtukaq amí-yááreráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kététa miráuma yemá Áánúqtute mórabi kéyagaroqtaae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá ikétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóni amakáq ámén-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákkókáq nunamummá mimóráiq umá kétunatae. ímiye. minnámmô túnna-waigon áaimma íwáiyé. maamin-ámámmá yemá paátataapoana mórai q umá amaqaq yekáq yíménma minnágarag paátataare. ²⁰ miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-áawáqá kutiwákkókáq kéyime. ániibo keráwáqá kutiwákkógáráq yagaroqtaiyábá ikétikaiye. miráipoqtaa ketáámá kaayaq-káápúbíké íma nánátae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaarerákékáráq kutiwákkóni yaarerákékáráq íma nánátae. ²² uyátárai-nakoma

keqtaámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnyabataa kétékaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraine. minná ketáámá naayón-ááikóní aménáápákémmá yubíqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íraqóniq íkéiye. keqtaáyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánúqtuni waayúkama mamá akoqnáá umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá aúyikayiba kétékaiyoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtábá íraqóniq umátikaina-yataaqtaaba yenamáa íma mirá ínómanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íraqóniq umáyikái-qtataaqtaaba mirá-oro. ²⁵ amaqa aáwaqa meyániq í-márúkag maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma itáaro. ²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágaráq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátárai-nakonnae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá tiráine. ²⁷ miráuma íma itáíq-itaiq kéo-kayukama eqtábá téta: “emá keté aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áuyánámmá íma itaao. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókáq ámèn-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo ²⁹ min-nákómá emmá timámí-waigoqtaaba kemá maará kétune. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áuyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágnorepoaq nóraq itaráq óq-nakoni aúyánákóqtábá mirá kéuno? ³⁰ kemá maará téq emmá yawwéqma timá-amene. kemá “tíkáíye” téq Áánuqtukaq amaqa naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnó? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaa. móra-waigoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá aqnúníq ínna-waigoma aúyánápi téna “minnáma tágoniq kéíye” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro. ³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaq kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánúqtuni tágama-yataaqá aónáaro. ³²⁻³³ mi-qtátááíq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátááíq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maráiyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamááíq ketábá íraqóniq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íraqóniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíránata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaaba kétékaitaq mirá kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketópake máyáaro. ² kemá tiráátirauna-yataaqá taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémarauene. ³ maannáyaba taákeq umáe úyoro. Ítu Káriqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaaq keráwáqá keqtnáaqaamaati yiqnómmá máae. Ítu Káriqtoma Áánúqtuni aménáápáqá máíye. minnáwóni áaimma maará-uráíye. keráwáqá waamá Ítu Káriqtuni náapaakoni aménáápáqá máawata keqtnáaqaamaqa keráwáqti náapaakoni aménáápáq máae.

⁴ ketáái áaimma maará-uráíye. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánúqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéíye. min-ááikóní áaimma minnáe. waagómá Ítu Káriqtuni aménáápáq kémaiye téna kétéraatiqtaae. ⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánúqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawááq umárainma wení aqnóqtábá agaemá kéíye. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámó immá aaragómá wenawaikóní náapaakon aménáápáq kémaiye téna kétéraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. ⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinana waagóní náapaakoni aménáápáqá imanenama wení aqnótáuma waati yiqnótáuraa umá karáino. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóinikáá umá karáiyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. ⁷ Áánúqtuma waamá wetábá wekáá umá taróq uráipoana waamá Áánúqtuni tágama-yataakoni amammá máíye. aaragómá waagóní tágama-yataakoni amammá máíye.

⁸ Áánúqtuma waamá aaragókáké íma taróq uráíye. ímibo Áánúqtuma aaramá waagókáké taróq uráíye. ⁹ ániibo Áánúqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma taróq uráibo Áánúqtu aaragómá waagómá áwáqnaa íyábá taróq umákaráíye. miráuma wenawaikóní tágama-yataakon amammá máíye. ¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóní náapaakon-amenaapaq máí-awaamere. ániibo kaqtó-wayukama Áánúqtunopaq kanaarác aónanoe. ¹¹ áaqiibo maannáyaba kéitaune. Áánúqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéíye. ¹² maamin-áímmá áraine.

áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aarama waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaçyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³ minnýaba keráwáqtí aukáapimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómámá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo? ¹⁵ miráimanibo aaragóni ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyoy? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minná minnánapo wení aqnómámá kanaarácq yawááq íniye. ¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámámá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áikuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataaçoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágóniç kéomanibo uyátá-maqa táigoniç kéoe. ¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaç-nekaç kéumageç íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámámá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aine. ¹⁹ óç-aikaraq kemmá timá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaarácq abarokácq yimónanoe. ²⁰⁻²¹ óç-aikaraq itáunama keráwáqá uyaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaarácq kémayaawata yaímma-yuma taíbaç aíbôç-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqta taákaç íma maránôn-omaçiyee. ²² keráwáqtí aáwaqa nánô-namma móra-mora wáiyee. íyabiyo? keráwáqá áwáyoç-wayukama yigaemá yiméwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuyaba táigoniç kéiyee. minnýaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

²³ aqtó-kánáárácq uyátárai-nakoma wení iyápo-annama yammá yimikaiqtaba wenamááriç kemmá timá tímikaiye. minnýaba kemá áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáiyee. ²⁴ áqnáabaqa wemá “tíkáiyee” Áánûqtukaç timátuwana yammá kégitena timá yimikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraç naíyamma keqtábá taákaç máráaro.” tena timá yimikaiye. ²⁵ móraiç umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaçtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraç aati-aatimá keqtábá taákaç máráaro.” téna timá yimikaiye. ²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneç maami-káápúbíké kéneç íyaqtabama óç-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaaba kétima-yimiyanaawaç wemá yawuwéqma kumíni-kanaaraç wíniye. ²⁷ móra-waigoma maami-támmá kéneç maami-káápúbíké kéneç uyátárai-nakoni auyabagaraç naaeyábágárácq wenaúyanápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáigómá kúmiç-yataariç kéiyee. ²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákárácq maami-káápúbíkékárácq nánétama áqnáabaç yemá yenamááriç arútaraiyaqtaaba maçmá aónatuwetaa. ²⁹ móra-waigoma kéneçnama wenaúyanápímmá Ítu Káriçtoni aúgoqtaaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniç kéiyee. ³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káriçtoni aúgoni áaikaç yeqtúyanámmá íma maréta yaímma keráwápké aqnúníç kéowata taiganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe. ³¹ ketáámá aati-aatimá kenamááriçtaa arútaranaayabataa maçmá aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiçtaae. ³² taákaç máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna innama keqtáá mamá arupú íniçtaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aukáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaç maa-marábí-káyúkágárácq íma yawááq umátikaniçtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáç-ááwáqá nánéçyo yama mórabí áikuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴ móra-waigoma áama óriç umá kéyainana íma kanaarácq awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeeç mórabí áikuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá keráwáqtôpaço yéqa óç-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12

¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaç-Áágónôpake kéçoqeç-akoqnaagoma timá-timenaqa kéune. ² keráwáqá kéitaae. keráwáqtí itáíç-itaiç í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óçtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaç Tááçtaama yabiti-taq nunamummá tirááe. maami-çtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaç ³ yukáipoaç maaminnýaba keráwáqá ítama arutaígáae téq kétune. nánawaç Áánûqtuni Aágoma árainmma wáiyoy? itáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaç-Áágómá werumá áwáçnaa kéiyee.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama kéyimibanibo maami-máqté-qtátááq yemmá yímimma mimórá-Áókák-Áágónópáké kéiye. ⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráé. ⁶ miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánûqtumá mirá kéiye. ⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááq Ítuni waayúkayaba íráqóniq kéumayikena mirá kéiye. ⁸ yaímma-wayukaraq Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itái-yátááq kéyimena óq-wayukaraq maa-máráqóqtábá itái-yátááq kéyimiye. ⁹ Aokaq-Áágómá anómma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye. ¹⁰ ániibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata táí-aagoma mayáimá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá óqain-oqaipe watáama kanaarácq kéte. ániibo óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá min-áimná kanaarácq kéwaerae. ¹¹ maami-máqtén-ákoqnáámá mimórá-Áókák-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáimá mayáikáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áimná ítáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqánibo we-qtábámá taíganin-aayapaq wáiyé. Ítu Káriqtoni aúgaraq ketáágáráq mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máítaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ ániibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókák-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túrúá aúkánatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayái kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókák-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áimná ítáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq wáiyé. ¹⁵ aítaukoma watáama kanaarácq kétenama maará téna tíníyó? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶ aáarakoma watáama kannarácq kétenama maará téna tíníyó? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáiyé. ¹⁷ ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaarácq aamá itáníyó? ániibo máqten-augoma aáaranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaarácq ákúq umá itáníyó? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama wáinaraq wáikaae téna makáiyé. ¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútúq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áumíye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá ikéune.” téna íkétitana aqñókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá ikéune.” téta íkéteye. ²² ímibo aaqó. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái táyánápímmá kétunatae: “aqñúníq in-áukápáre.” téqtaa kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútúq-tugoqtabataa mayáimá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqóniq kéimanibo min-ááyápáq íráqóniq umá kawáá kéunatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtórakemma íma yawáá kéeqtaa miráráá umá ikéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma taróq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá óriq umá íráqóne.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa táyánápímmá kétunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaq yaaguyabiyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááíqa ikéomanibo yemá paá wenikawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aíqa kéiye. mórai q umá móra-aayapaq tugoma íráqó-qtataaqa kémayaitanama mútúq-tugoma amuqá kémaraiye.

²⁷ íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káriqtoni aúyawaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ mórai q umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayáimá wení waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa tímáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áimná te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgaráre. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánûqtukaq nunamuqtábá áíkuyoyuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipe watáama te-yúwé. ²⁹ máqtemma tímáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áimná te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameq taróq kéo-yuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma kari-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipe watáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípiké aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama

minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minná arummá amí-yátááre.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kétunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yimènnama minná kemá paátataaka-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúmananibo kemá waayúkama tirummá íma yimènnama minná kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúmananibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqóniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tákamma ketúma írabí agamá kautínómanibo káqo-kayukama tirummá íma yimikaananama minnágoma ketí tíwíqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kétiye. wenamááríq wenaúma íma múte kéyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba auyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma ákaq kémariye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémariamanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémariye. ⁷ náawabi áraimma arummá yimí-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kéyimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq iyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqta abarokáq íníqtabama paá awé kéíye. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákoqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipe wataáma tí-ákoqnááqarq tímikaiqtaama ánataginiye. itái-yátááqogárq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaimma árai-qtataaqtabagaraq paá yaimma Áánûqtuni amuné-áíkáráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itái-yátááqá mútúq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginíye. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqyan-noiyapoti wataáma tíréq pááqyan-noiyapoma yúyánámmá itáaniq umá túyánámmá ítarauana. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqyan-noiyapoti yáaimma paábaq yúkáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqta kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqta ketáái túbáq abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mi-kánááráq Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máraaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqta íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápkémmá mú mikákáá anó-qtataaqta minná tirummá amí-yátááqtábá wáíye.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaiyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqta Aokaq-Áágómá tímíníqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqa tí-ákoqnááyábá tikáino. ² abo mí-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágónópake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéíye. min-áupáq-áímmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamá kéitaiye. ³ miráimanibo mí-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama tímá tágaa-yuma mí-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mí-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakí kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipe watáama tímá wemá paá wenamááríq wetábá mamá akoqnáá kéíye. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq tímá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipe watáama tíyábá kékikaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráqa tíyábá kékikaiye. tímá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipe watáama kétinana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketibâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipeke wataáma timá-timenunama keráwáqá tíwáqnaawaq kéuno? Ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye. paá yaimma itái-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni wataáma waabá-káyúkáráq keráwáqti táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye.

⁷ itáaro. kaapáúmna yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmna tino? ⁸ mórai qumá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ino? ⁹ keráwáqá óqaipeke wataáma temmá miráráá kéiye. keqtaágoma áaimma íma wáiyé. káqo-yuma keqtaágoni áaimma íma kéitaawana min-áikómá paá uwáá kéyokiye. ¹⁰ maa-márábimmá taiganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá wataáma tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtaábá mirá téna mimórá-áimmá tiniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnaáma timiyábá ôriq umá kêtikainaqá Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnaá umáyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápiémmá óq-aipike wataáma kéténaqa min-áimmá waeraí-ákoqnaáayabá Áánûqtukaq nunamupi ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárabi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-iyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétimanibo ketúyánápimmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiye.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa keti tirun-iyápógáráq keti túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awíqa íbi múte yauyónááqa tirun-iyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-iyápógáráq waayúkama íma itáiyana-aipike kéteq Áánûqtun-awíqa múte yauiyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqti táayabama “miráuma wáino” tino? ¹⁷ keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaaba timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamááriq óqain-oqaipeke wataáma tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyatá-maqma matéq Áánûqtukaq “tikáiyé” kétunnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama mórabí áikutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigae téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-watáámá ketáabiqtáa wáí-waigoma táibaq-aipimma (1,000) uyatá-maqma abarokáq íráqóniq kéiye. ²⁰ ketibáwaayuo, túyánápimmá iyápóraa umá íma ítama máero táí-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápimmá waayúkaaríkkaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámán-aikoma agamatá-kánnáábikémmá kétéiye:

“kemá óq-aipikemna namuq-wáyúkati yóyauqnapo keti waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbékaraq keti waayúkama ketáama íma itánoe.”

téna uyátárai-nakoma kétéiye. téna yainániqtaaba kétéiye.

²² óqain-oqaimma minná ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áimmá waabá-káyúkati yúbáq tenanataámá ítukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama yiwáqnaa kéiye. ²³ áqnáabaqa kékén-áimmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipeke áikuma wataáma kétéyanama maará-qtátááqá kanaarq pááq íniye. itáíq-itaiq íma ína-nakoma keráwáqá áikuyopi írenama wemá keráwáqtábámá téna “aibôq-wayukae” tiniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni wataáma abarokáq tíyanama wemá ítama kétégena wení kúmiqtaaba wenamááriq wetábá maqmá aónaniye. ²⁵ wení aúpáq-áuyánáqtábá kétéyanama wemá kéitenama awáutena ólpi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tiniye. keráwáqtábámá téna “árainna Áánûqtuma yeté máiyé” tiniye.

²⁶ ketibáqawaayuo, miráuma maanná íráqôn-amaan-aíne. keráwáqá mórabí áikuteqa náawabi Áánûqtun-awíqa íbi múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ániqtaaba tinawabi náawabi óq-aipike wataáma kéténana kéqo-wama min-áimmá waeráinana mi-máqté-qtátááriq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnaá umáyikáaro. miráráá oro.

²⁷ keráwápiémmá yaímna-yuma óqain-oqaipeke wataáma ténéqa paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tino. móra-mora-yuma áqnáabaqo tinna-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áimmá kéwaerena áaimma timá tágano. ²⁸ miráinana mórama min-áikóni áaimmo kanaarq waeráin-naga ímo máinama óqain-oqaipekemna mórabí áikuyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemna Áánûqtukaq tero. ²⁹ keráwápiémmá yaímna-yuma Áánûqtunopake wataáma matétama paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tino. tébakaq mi-kátááyabá yúyánámmá itáaro. ³⁰ minnámo itáiyá-kayukabikemna móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá auge-qtataaqa aráátinana wataámo tinna-nakoma paáti kémaena min-náikómá ayuwáinana

wemá aráátinna-wataama tino. ³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tínò-kanaama waíno, mirámò íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágárq tiyábá akoqnáama matétama yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá íwáraaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karánibo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéíye. ketáámá mórabi áikuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwáikókáq ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áikuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶ maanná taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráíye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma ítareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainuwabi mórama akoqnáama maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma aónáino. kemá uyátarai-nakoni ámáan-aimma kágayaune. ³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma ítáaro.

³⁹ ketibáqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tiyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipike watáama tínéta kéíyaaqá íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰ missing?

15

¹ ketibáqawaayuo, min-áté-wátáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéíyanama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéíye. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqòniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káriqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uráíye.

⁴ wemmá uqtmákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq páaq uráíye. ⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké titaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶ mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegárq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábikémmá taíganinna íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukuráae.

⁷ anaaékaqa Yèmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyikarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸ kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. ⁹ máqtemma timáyikarai-kayukabikemmma kemá márú mikákáá maqnému. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áikutaakayukamma kemá yawítíykanaaq maqna aónaraunaboq kemá timáyikarai-nakoqtabama kemá íma kanaaraq íráqò-naqune. ¹⁰ Áánûqtuni íráqò-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá timátikarai-naqune. min-íráqò-qtátáákómá wenópake tímikaunama íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyikarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqò-qtataakoma kepiké mirá-uráíye. ¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáíye. máqtemma timáyikarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-áán áátuqma kétunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéíye. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq uráae.

¹² ketáámá téqtaa “Ítu Káriqtoma pukáipike itó-uráíye” kétunatae. miráitaq keráwápike yaímma-yuma nòraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáipikemmma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³ máqte-kayukama pukáipikemmma íma itó kéíyanama Áánûqtuma miráuma Ítu Káriqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ ániho Ítu Káriqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráq paátataare. ¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káriqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqari-áináq kétunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáipike íma itó-uráíyanama Áánûqtuma Ítu Káriqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶ máqte-kayukama pukáipike íma itó kéíyanama Ítu Káriqtoma íma itó-uráíye. ¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arábitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáíye. ¹⁸ Ítu Káriqtoma íma itó-urainatama yemá wekák itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíquraae. ¹⁹ ketáámá Ítu Káriqtotaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-marábín-áúwaráíqtábá káqo-kayukama keqtááyábá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo árainna Ítu Káriqtoma pukáipike itó-uráíye. máqtemma pukáa-kayukabikemmma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá máí-auwaraimma matáíye. ²¹ kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoqtaa ketáámá képyunataamanibo

óq-naqa Ítu Kárlqotoma wení akonáágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtabaoqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaraq itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike íráunayabaoqtaa ketáámá képuynutaamanibo Ítu Kárlqotokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. ²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánúqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtáámá mamá itó-umatikaniqtae. Ítu Kárlqotoma áqnáabaq itó-uraiye. áníbo wení yauwéqma kumíni-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe. ²⁴ Ítu Kárlqotoma aamá tínana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánááráqá maa-márágóni aqtó-kánaámá páaq íniye. Ítu Kárlqotoma wení waayúkama aboámá Áánúqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náq (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánúqtuma wenáitauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. áníbo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnáyaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“Áánúqtuma máqte-qtataaqa Ítu Kárlqoton áitauq aménáápáqá makáiyé.”

téna kétiye. Áánúqtu wenamá Ítu Kárlqotoni náapaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánúqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náapaakon aménáápáqá paá kémaraíye. ²⁸ máqte-qtataaqa áanikomma ámikain-naqa Áánúqtuma máqge-uraiye. áníbo máqte-qtataakoma Ítuni náapaakon aménáápáqá wáinana áanikoma wenamá aboámá Áánúqtuni náapaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá páaq ínanama Áánúqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ tímá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? ³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyamma kéumatikaa? ³¹ ketíbáqawaayuo, Ítu Kárlqotoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq nôrawasi umátíkáiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamé kéuyune. minnáyaba máqte-tupaama kemmá tikamineta maqmqá káonaae. ³² itáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábíq-wakote ááíqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayabaoq miráákómmá uráune. pukáa-kayukama íma itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnatabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónunabaoqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnatabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqté táí-wayukama aanábóiq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí írágôn-aaímma mamá táiq ínoe. ³⁴ miráinaq túyánámmá ítama kárueraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tígaemá kéitapoq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq íniyó?” téta ítama aónanoe. ³⁶ aibóq-wayukama mirá téta ítama káonae. itáaro. keráwáqá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma íma puínanama ánoqa íma utániye. minnáyaba keráwáqá káonaae. ³⁷ anaékaq ánoqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma keráwáqá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánúqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráiq kéiyé. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón auma wáitana noyáákoni auma wáiyé. ⁴⁰ yanaammó óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáiyé. yanaammó wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáiyé. ⁴¹ aabaúgóni tágama-yataaqa wáitana wíyókoní óq-tagama-yataaqa wáitana wíyókoní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáiyé.

⁴² móraiq umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma wáeqma óriq íniye. naayón-áúgómá ánayukaa kéiyé. yemá uqmáráawata marabí képuoye. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ aráaq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. aráaq-auma marabí máráamma akoqnááma íwáímanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áúmá marabí uqtmáráa-waigoma amakóráá kéímanibo itó-urenama aágoraa kéiyé. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéítana amanna kuyéna áápariq kéiyé. miráinana min-áúgómá anaékaqa puíniye. óq-auma Áánúqtute wáin-augoma aágoraa kéítana amanna íkuyena áápariq íkéiyé. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watúq umá wániye. ⁴⁵ minnáyaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye: “áqnáae-Aataama kémái-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánúqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Kárlqotoma írêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matúq umá máí-auwariqtaba páaq uráiyé. ⁴⁶ min-áúwáráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa íráiyé. min-áúwáráímmá aágoqtaba anaékaqa íráiyé. ⁴⁷ áqnáabaq-nakoma marabíké íráímanibo káqo-nakoma Áánúqtuni márúpake íráiyé. ⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. áníbo wemmá mararáké Áánúqtuma taróq umákaraine. mi-káyúkámá Áánúqtuni márúkonnama

máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá máunataae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kêtima-timune. minná amakógárâq naegárâq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaarâq wániye. ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma kanaarâq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpâq-yátááqá timá-timene. ketáámá máqtemma ketáái tûgoma íma puínmanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáá aúrakoma aúnááqtakaa yiniq ínana kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aqtó-kánáárâqá werôqa yínaqtaa ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kényinatama pukáa-kayukama áqnáabaqa ító-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaarâq yawitiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaarâq yawitíniye. ⁵⁴ puí-áúwáráikómá waéqma ípuí-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaarâq pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. mi-kánáárâqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokâq pááq íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákómmá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákómá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáágoma keqtáámá íma kanaarâq túpuiniye.”

téna kėtiye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáiyie. ánibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokâq awíqme kén-aikoma keqtáámá kényainaiye. ⁵⁷ ááqibo miráipoaqtaa Áánûqtukaq “tíkáiyie” kétéqtaa wenáwíqqa múte yauyónátae. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáámá puí-ákóqnáágóní amenáápâq íma máunataae.

⁵⁸ miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúníq umátikáaro. uyátárai-nakoni mayaimá mamá kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqti mayairákémmá íráqôn-aramma iyániye.

16

¹ íbêqa móneqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimiyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabi áikuma máa-yuma timá-yikanata náaraq umáwabi yorupaiyábá yiráátunnata kényorupae. keráwákarâq mórâiq umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti meyápike yaímma akáma paábaq kémariyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikáké yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútaárebaq wínóqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamatéraq yeráwáqtábámá keráwáqti náápaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekâq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútaárebaq timáyikáanata oro. ⁴ keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútaárebaq onúne.

⁵ áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá keráwáqtpâq kuma timónanune. ⁶ kemá keráwáqtéma mibáqá yaugiq-kánáábínâq mútúq-kanaawaq koma mánunno? íma itáunamanibo kemá keráwáqté yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq ónaae tenna-márûpâq kóonune. ⁷ kemá yénúnna keráwáqté paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqté yaímma-wiyomma mánunne.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ípítiani-marukaq mánunne. ⁹ keti mayaiyábámá maakáqá taiganimma Áánûqtun-aama itaiyábá kényikaimanibo miráuma taiganimma yegárâq keti namuro-wáyúkâe.

¹⁰ Timotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íráqóniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayaimá kémayaiye. ¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákáiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yiniqtaba awé kéune. ¹² ketáái tibâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaee téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyie. miráipoana wemá kanaarâq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtpâq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatíqa íoro. ¹⁴ nórawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá yiráátero.

¹⁵ ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá iyabiyo? wegárâq wení aara iyápógarâq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtoqâq itáiq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yiwáqnaa iyábámá akoqnáá umá mayaimá mamá mirá-uraae. ¹⁶ ánibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kêtima-timune. minná mirá-káyúkagárâq yeté kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yaímma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémarauene. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoq kemá yemmá kéyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátikaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabí áíkutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maara-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákárq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maara-aimma kétimatikaae. ²⁰ máqtemma Ítuqtaba tîbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maara-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tîbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ Íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune. ²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma weni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. ²³ ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráuma waíno. ²⁴ missing?
kemá Póroe.

Tóqtanima agatáie.

Îtuni **anaaé ké**wareta **mó**rabi **áík**uyo-yubaq **Korít**iani-marupaq **Ipít**iani-marupaq **Pó**roma **watá**ama **két**itana **Tím**oti **agatá**iye.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áíkuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Itu Káríqtoni tímátikarai-naqa máunana minnáyaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Itu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákaráq keráwáqá tímíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwîkaraq uyátárai-naqa Itu Káríqtoma wenáwîkaraq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma weni paru-yátáákómá keqqtáámá kétémenataa wemá keqqtáámá timakakí kúematikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tîqa kéítanama wemá keqqtáámá timakakí kúematikaitaqtaaboaqtaa ketáámá mórai qumá káqo-yuma yeqtí yúaiqtabama yimakakí kúemayikaunatae.

⁵ ketáámá Îtuni tú-tîqa mórai qumá kémayaunataamanibo wegáráq keqqtáámá timakakí kúematikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketáámá tú-tîqa kéiye. mórai qumá waayúkama keqqtáámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiye. miráipoana keráwáqá keqqtáaráá éq keráwáqtí tú-tîqa kéinaqa kanaaráq itáíq-itaiq umá máeraq awé umá túma pukáinabaq kanaaráq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá íráqô-qtataaqa abarokáq iníqtabama ketáámá íma yuwéqtaa paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqqtáaráá umá tú-tîqa mayéq timakakí yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tîqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama tímá-timenaqtaa kéune. mi-tútiqtábámá ketáái akoqnáama kanaaráq íureqtaaboaqtaa túyánápímmá “puyónúnatae” téqtaa tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtaa “íbêqa puyónúna-kanaae” téqtaa tiráunataamanibo maará téqtaa ketáámá itaraunatae. ketáámá kenamááriq ketáái akoqnáarake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye. ¹⁰ Áánûqtuma keqqtáámá puí-yátáápi ké mamá paá kúematikaiqtaae. ániibo wemá okaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá kataámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqqtááyábámá nunamummá tímátikáaro. netuq-wáyúkámá keqqtáámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáianama netuq-wáyúkágáráq “tíkáiye” wekáq anaékaq tinoe.

¹² ketúyánápiqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma tímónaraunatae. minnáyaba ketirunóbáqtáá íráqônîq kéiye. min-árúpú-yátáákaráq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpáq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kêtunaboaqtaa keráwáqá ítama kanaaráq táganoe. ¹⁴ yaímmama áqa ítama kêtagaee. uyátárai-naqa Itu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kêtune.

¹⁵ keráwáqá kétéaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnayaba tímá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kêtune. keráwáqá kaayapáq ko tímónaiyaba ôriq umá kétékaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yátááqá mayaígáae téq kêtune. ¹⁶ kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko tímónateq uréq mibákémmá yawuwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq tímátikaigaae téq kêtune.

¹⁷ kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyabama kemá kaayaq-túyánánáq itarauno? ímiye. kemá miráuma maa-marábi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” tímátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miráará-náqá ímáune. ¹⁸ Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitaae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. ¹⁹ Táeratiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq tímá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni ánikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tímá-áímmá anaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. ²⁰ Áánûqtuni tímá akoqnáá umákainaiqtaba ketáámá keráwáqá tímá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kétiye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma

abarokáq pááq kéiye. miráitababoqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kêtunatae: “miráuma waíno.” téqtaa Áánûqtun-awíqa múte kéyauyunatae.

²¹ taákaq máráaro. Ítu Káriqtokaq ketáái itáiq-itaiq í-yátáákáráqá keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtaa áuayaqmakena ²² wení awaaméqá keqtaábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóé. miráuraiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

²³ Korítiani-marabaqa nõraq itaráq keráwáqtõpaqa íma uráuno? minnáyaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maráiyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áiqtabámá kéitaiye. minná árain-aíne. ²⁴ keráwáqti kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikaiyabataama keqtaa íkétikaiqtae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránõmma keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiye.

2

¹ miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kétikaiqtaq keráwáqtõpaqa íma ya timónaraune. ² keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánõ-kayukaboq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íkétikaiye.

³ keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábõaq miráitaq kemá keráwáqtõpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaiyábá íkétikaiye. minnáyaba naayóbáqá aúbama keráwáqtõpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunnama kemá timuqá ímaránaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe. ⁴ kemá keráwáqtõpaqa maamin-áúbámá kágayaunama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráye. keráwáqá tirummá ma timiyábá íma kékikaimanibo keráwáqtábá “õriq umá kékikaiye” téq kerná paá timá-timenaq uráune.

⁵ keráwáqti aúkaapikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yáimma keráwápikekáráq mamá tiru-qtatáápitáá káutikaiqtae. ⁶ keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taiganimma máqtemma ímibo taiganimma wemmá táí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaama matáye. ⁷ íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwíkatuweráq wemmá umá áiqtaaiq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábq yuwáiyanaama wení agaeyábámá wemá puíníyõ? ⁸ miráuma íbêqa kerná inaa téq kétima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

⁹ min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápõ keráwáqá maqmá timónaraune. kerná itánaaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínõ? ániibo keráwáqá mirá-uraae. ¹⁰ miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káriqton-aurakaqa keráwáqtábá itáimma kemá wení kúmiqtabama kétéwikaune. ¹¹ abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtaámá uyátaniye.

¹² kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátarai-nakoma taigani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama itaraae. ¹³ miráimanibo Tááfatati íma máqe-uraitapoq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyõ? kéteq yemmá maará téq timá yimikaune: “kemá kégouna” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

¹⁴ Áánûqtukaq “tikáiy” tero. Ítu Káriqtokaq yagarõqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwiqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yálkaaq kéunatae. ketáái tóyáunapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yáimma wéyáwé kéiye. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi itáiq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yawuwéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáayuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kéunatae. ¹⁶ itáiq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáiq-itaiq õ-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máiyáiyábá árainma kanaarác íma uráunatae. miráimanibo ¹⁷ yáimma óq-wayukama maamin-áímmá tyábámá mõneqa mayaiyábá kéyikaiye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtaámá aúyaqtikena timátikaraiqtae. ketáá wenaúraaka kémaunatae. Ítu Káriqtona ketirunóbáqtaá máiqtababoqtaa ketáámá watáama túnnataa paá arupú-aaikaraq kêtunatae.

3

¹ ketáámá kenamááriqtae ketáái tíwiqa múte kéyauyunataabiyo? keqtaáyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqti íráqõn-aiqtaba aúbama agamá yimíqme ureíre oníqtáá íkeunatae. ² keráwáqá kenamááriq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe. ³ keráwáqti táainapoma miráuma Ítu Káriqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataa paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá máí-naqa

Áánûqtuma weni Aokaq-Áágóní akoqñánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqti tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káríqtoqtabaobaqtaa maaminnyába ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqñá kúnatae. ⁵ nôi-qtataarabi únataama íma paá kenamááríqtaa mirá kúnataamanibo Áánûqtu wenamá weni kaqtó-wayukama máiyaba keqtaámá mamá yokaa kúematikaqtae. ⁶ wemá wenamá akoqñáama kétimitaqtaa ketáámá káqo-yuraqa weni aúgen-anona-anon-aimma kétimayimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áikómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiye. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiye. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yatááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétimiqtae.

⁷ ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtakaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yatááqá waayúkarq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáarara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óipimma íma kanaarác aónaraae. min-ókómá ayuména putikuraitagaraqa yemá Mótetini óipimma íma kanaarác aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóní mayáimá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyó? owé. ⁹ itáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yatááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtunaurakaq kateko-íyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yino. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáarara kaitana naayón-ámáan-áikóní tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putikuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káríqtoqaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaaboqtaa ááyama-aimma tíyábámá íma ikatíqa kúnatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráiyé. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnámá íma kanaarác aónaraae. miráráámmá ketáámá íkúnatae. ¹⁴ Ítiráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae. ¹⁵ íbêkaraq naayón-ánón-ánón-áimma yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqti yúyánámmá yawááq kéiyé. ámáan-aimma yorautíyamma Ítu Káríqtoama wenamá mi-qtatááqá tabarááberaa umá yeqti yúyánákáké kanaarác matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama itáama mi-tabaráábémá matuwáitata yemá kanaarác árain-aimma kéitaae.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamááríq ketirunóbáqtaá máiyé. uyátárai-nakoni Áágoma ketirunóbáqtaá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáan-áipiké paá kúemagiye. ¹⁸ ketáái tóipikemba tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaarác aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá weni tágama-yataaqa káqo-yuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóníq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtaámá miráuma waéqtkenataa wegáráq Áágogaraq ketirunóbáqtaá kemaeyamma mimórámá mááye.

4

¹ Áánûqtuni paru-yatáákómá íráqóníq kúematikaitaqtaaboqtaa ketáámá maa-máyáimá wemá tímikaitaqtaa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá íkúnatae. ² mi-qtatááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá íkúnatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni watáama íkéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayáiyábágáráq Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigeayábá íma ígáae téq kétune. ³ min-áté-watáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óipi yawááq uráinikaa umá yawááq ímmá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéiyé. miráuma yemá min-ókómá min-áipiké yimmá íma kanaarác aónanoe. ⁴ ániibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqti yúramma mamá karopamá yikariye. miráipoqta itáíq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaarác aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaarác aónanoe. ániibo Ítu Káríqtoama wemá Áánûqtugaraq mimóráe. ⁵ waabá-káyúkátí yúrakqa Ítu Káríqtoqtaba kúnatae. ketábátáámá íkúnatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtbágáráq mayáimá kémayaunatae. ⁶ Áánûqtu tiráiyé: “ókómá yuwaíyana kumayuqñóbáq tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáq kumayuqá aúkaimma Áánûqtuni ókómá kétagiye. weni ókárác tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óíqqa ketáámá mamá karátíkaitaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoama maami-túráqtaá máunaraq tímikaiqtae. ketáái tógoma miráuma mararáké-táápéqá taróq umáraanikaa kéiyé. ketáámá

káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúnîq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma íkéiye.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tiqa matáunamanibo keqtáámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹ waayúkama keqtáámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánûqtuma íma keqtáá tiyúkaiqtaae. ¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae. ¹² ketáámá puyónúna-waaqokaq keyunaboqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaarâq mayánoe. ¹³ owé. ketáámá Áánûqtuni watáagoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáíq-itaiq iyábámá mórâiq kéiye. maarâ kétiye:

“kemá itáíq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirâ kétiye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáíq-itaiq kéeqtaaboqtaa kétunatae. ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátarâi-naqa Ítu Káriqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtáágárâq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanoqtaae. keqtáágárâq keráwákárâq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátáábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yími-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-iyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéiye. ¹⁷ áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaa ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kétunatae. ¹⁸ miráitaqtaa waayúkama kanaarâq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtáatáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaarâq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtáatáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

¹ ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéiye. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúgé-námmá waayúka ímá tarôq inômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe. ² íbêq-kanaaraq maami-túrâqtáá máeqtaama taáma kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaikáae téqtaa kétunatae. ³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyónanataama ketáái tirun-iyápógómá óq-tuwaratitaa mayánimanibo ⁴ íbêqa maa-túrâq máeqtaa ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kékikaitaqtaa anómma taáma kémaraunatae. íbêq-tugotaama puínana anaakéqa ketáái tirun-iyápógóqtábátáá íráqômma uyátá-maqma óq-auwaratima mayáníqtaba kékikaitaee. ketáái pui-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnáyaba ketáámá timuqá kémaraunatae. ⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnáyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoqtaa mi-qtáatáákómá yiniqtaaa akoqnáá umá kanaarâq itánúnatae.

⁶ miráuma puiyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátarâi-nakokaq ímáunatae. ⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq únnaataama maami-qtátááqtábá “árine” téqtaa kéitaunatae. ⁸ miráuma pui-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtaa uyátarâi-nakote ko yagaróqtaanataámá keqtáámá uyátá-maqma íráqóniq umátikaniqtaae. ⁹ miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekâq mamá timuqá marakánâqtaa kéunatae. ¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yinaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káriqtoni yaináí-ábíqtátágóni aúbáq itó-onunatae. mi-kánáárâqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqón-aaiqtaba maa-túrâqá tarôq únnaataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aaiqtaba maa-túrâqá tarôq únnaataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ itáaro. min-ákóqnáá-yáináí-kánáámá yinípoqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma timá-yimiyaba maqmá káonaananataa Ítuma yeqti kúmiq-yataapike yemmá yi-wirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákárâq ketáaimma keréwâqti tirukakéi

kéitaae. ¹² móraraq ketáái tíwíqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo keráwáqá keqtááyábá timuqá maraigáae téqtaa kétunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaarácq yauwéqma timá-yimigaae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqti yúraqa íráqóniq éna kéitaawana yeqti yaákaq íráqóniq kéitata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémô yin-ááímmá aónama arútáaro. ¹³ yaímma keráwápikekémá téq ketáái táagoma Áánúqtaba paá “neginaaigí-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtábátáa túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nōrawabi únnaataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqtaa mirá kúnatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtááyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá kēpuitana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamáarícq yetábá mamá íráqóniq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá maraigáae téna kétiye. yeráwáqtábámá wemá púitana Áánúqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaqtaama maa-márábi-káyúkáráa umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbēqa kéitaunataama wemá keqtáráa umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábi-káyúkáráa umá waayúkati táí-aainabi íráqón-aiqtabama itiraunatae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéitanama Áánúqtuma weni arunóbáqá mamá aúgeniq kēumakaiye. weni naayón-ááíkómá ánatagitana aúgen-awaraimma áaimma átáma kēmayaiye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánúqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánúqtuma maami-máqte-qtátááq mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekácq yauwéqma yiwíqmena uwiyábá Ítu Káríqtomma timákariye. mikáké wemá káqo-yuma wekácq yauwéqma yiwíqme íyábá keqtáámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye. ¹⁹ waayúkama Áánúqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánúqtuma Ítu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábi kukáiyē. náayuwabi yemá maamin-áímmá itáa-yuma Áánúqtuma yeráwáqti kúmiqtabama íma agayániye. ániibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaarácq tínoe” téna Áánúqtuma kamuqá itátimikaiqtaae. ²⁰ márúqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káríqtoma timátikaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánúqtuma keráwáqá kétaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétéma-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánúqtukaq yauwéqma yero.” téq kétéma-yimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiqa íma wáinana Áánúqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabiqtáa Áánúqtun-aurakaqa kateko umá kanaarácq mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánúqtuni mayai-wáyúkámá keráwákácq inaa kétunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánúqtuma keráwáqá kéténimma paábaq íma yúwáaro.” téqtaa kétéma-timunatae. abo Áánúqtuma weni wátáama agamatá-kánáábímmá maará kétiye: “íráqó-kanaaraqa keráwáqti táama itaraune. mi-kánáárácq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiraiyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánúqtuma weni wátáama agamatá-kánáábímmá kétiye. itáaro. íbēq-kanaaraqa Áánúqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéiyē. owé. íbēq-yupaama keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiyē.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánúqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátáarícq íma kúnatae. mirámô onayábátáámá waayúkama ketáái mayaiyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma kanaarácq tínoe. ⁴ abo ketáámá Áánúqtuni mayai-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nōrawabi onayábátáámá Áánúqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kétunatae. ketáámá tú-tiqa kēmayeqtaa ummaa-yátáákárácq matáunatae. ⁵ yemá keqtáámá tebúqa kétumetataa ánná-naupaq tíwíqma tikaraaqtaae. taígani-kayukama áikuteta keqtáámá íyamma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá íma wáeqtaa taibaq-yupaama aáwaaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kēeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá árainmma yímikaune. Áánúqtuma keqtáá íráqóniq umátikenataa weni Aokaq-Áágómá itai-yátáákárácq akoqnáágaracq tímikaiqtaae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanaataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráa uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááikaa uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtááyábá íráqón-aimma kététa yaímma-taoqa táí-aimma tiráae. yaímma-taoqa ketáái tíwíqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa timá tígaerácq tikaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kétunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makati-áiné” téta tiráae. ⁹ waayúkama yemá tíwíqa itaretamanibo keqtááyábámá téta “yeqti

yíwíqqa íma wáíye” téta tiráae. yemá keqtaáyábámá “képuyoe” téta tiráamanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtaámá ayáá atikaraqtaamanibo ketáámá íma tikamma pukáaqtaae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémaraunatae. mōneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-yataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyikaraunatae. ketáái oótamma íma wáímanibo máqte-qtataaqa Ítu Káriqtokaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbáqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtópaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtaá kéwiye. ¹² ketáái tibáqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtaáyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaee. ¹³ ketáái iyápogoqtaba túnnaiqtae umá maamin-áímmá kétima-timunatae: “keráwáqti tiyáámma keqtaáyópaq áruqtuweraq ketáámá keráwáqtábá tirummá timúnnaiqtae umá keráwáqá keqtaámá tirummá tíméro.” téqtae kétunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minná itáiq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtaamá mayaimá mayaiyábámá íma maqma óonaaro. íraqó-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraq mórabí íma kanaarácq yagaroqtaamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuy-yátáákárácq mimórácq íma íyóye. ¹⁵ móraiq umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyanákácq maraiyóyo? móra-waigoma Ítukaq arummá ámi-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámín-nakotema yagaroqtáníyo? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánúqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq taróq uráa-qtataakotetaa kenaarácq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánúqtuma wenamáárícq naayóbácq agamatá-kánnáábímmá tiráine:

“kemá yeqti yirunóbácq maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqti Áánúqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tiráine:

yeqti aúkáapikemma yuwéraq yetópaqe yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaka kemá keráwáqá tiwiránúne.

¹⁸ kemá keqti bomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámúmaaq auránoe.”

téna Áánúqtuma tiráine.

7

¹ ketí tikái-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keqtaárácq anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiqtae. miráipoaqtae ketáámá ketáái túgonabi tirun-iyápógómmá mamá táíq í-qtátáákónópakemma waeránatae. Áánúqtuma wetábá ikatiqtae únna-naqa máimma weqtábá aokarícq umá máiyabaae téqtae ketáámá mánatae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqti tiyáámma keqtaáyópaq yaikáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtae tú-tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae. ³ mirá téq túnnama kemá keráwáqá íma tiguaerácq mamá kéticaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq kétémeq maamin-áímmá naayóbácq timá tímikaunnae. ketáágárácq keráwákárácq puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyanákácq áikuma mánatae. ⁴ kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqti túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae. keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémaraune.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa óriq umá mááunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaarácq aagaráíye. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá wáqe-uráíye. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaqa abarokácq kéitana tirunóbátáámá ikatiqqa í-yátááqá mirá-uraimanibo ⁶ Áánúqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yíwáqnaa kéíye. Tááítati yayamá írenaboana kemmá umá tíqtaaiq uráíye. ⁷ wemá íma paá yi-wáígómá mirá-uraima wení wataágoma keráwáqtábá ti-wáígómá kemmá umá tíqtaaiq uráíye. wemá keqtaá timá tímimma wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá áitaaiq kéeq keqtaábá aónanaqtae kéune téq tewana wemá timá tímikaiye. mi-kúmiq-yátááqá abarokácq paáq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá uráae téna timá tímikaiqtae. keráwáqá keqtaábá tiruqtábá umátíkáan-aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune. ⁸ ketí aúbama mi-kúmiqtábá naayóbácq agatáunama min-áúbámá minnáyabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minná íraqóne. pááqya-kanaama kemá min-áúbámá yuwaiyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitauama keráwáqti tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáá-kanaaraqa wáqe-uráíye. ⁹ íbêqa kemá timuqá kémaraune. nōraq itarácq timuqá kémarauno? keráwáqá íma timuqá máráaqtababiyabo keráwáqá waeréq aúgen-amma matáataboq kemá timuqá makáune. keráwáqti tirukómá Áánúqtumma ákáníq kéitapoq keráwáqá tiruqtábá uráae. miráuma ketáámá keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá íma mamá táíq uráunatae. ¹⁰ arummá í-yátááqá Áánúqtuma mamá abarokácq í-wáígómá waayúkama

keqtaámá tirummá mamá kéwaeraiye. mirái-waigoma Áánûqtuma keqtaámá kanaarâq tîwâqnaa iniye. minnáyabama ketáámá timuqá kémaraunatae. miráimanibo ketáámá maa-márâbí-káyúkárâá umá tiruqtábátáá onnamá minnâgoma keqtaámá tikamma puínîqtaae. ¹¹ keráwáqti tú-tiqtaboana íráqô-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokâq iqtábámá túyánámmá itáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe. keráwáqti otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánâq kéeq náayuwabi otaammá kutáá-yuyabama tiyamma umá yíkaraae. keráwáqá kemmá tímónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma minnâgoma keráwáqti íráqôn-aimma kêtiraatinataa keráwáqti tígaae-yátááqá íkewaiye.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agataúpo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma itáamma keráwáqá keqtaá tirummá tímikaqtaae. ¹³ minnáyaba ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraिताqtaa ketáágárâqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áuyánámmá íkétaiye. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqti tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokâq uráie. ¹⁵ ánibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba aáqqa matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqti naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kėtiye. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kétiatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémaraune.

8

¹ ketáái tîbâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma wení waayúkama maakâq Maateróniabaq álkuyo-yuraq miráiqtaba tímá-timenaqtaa kéunatae. ² mí-káyúkámá yemá anónnma makati-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taíganiamma mataáe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtóma íma makáawata ítaretaboata yíwâqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráie. ³ yeqti oótapikemma taíbaq kényime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáunataama yemá aqtórâriq o-qtátáákárâq kényime. minnârakemma yemá anónnáma yawuwéqma íma mayaígóni q umá kényime. ⁴ áraimma yemá yeqti mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimiyábámá keqtaárâq inaa téta ítama aónaraae. ⁵⁻⁶ ááqibo yemá taíbaqo yímêmma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnâabaqa yemá yenamááriq yetábá uyátârai-nakomma ámíqtuweta mikákémmá yenamááriq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá keqtaámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimonenama keráwápkémmá keráwáqti amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átáma áikáie. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kényime. miráuma maami-máyáimá mamá ánatáikaae téqtaa tímá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqti amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqti amí-yátááqá keráwáqti tirukarâq kényime téna yiráátiye. ⁷ keráwáqti íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma kétewana keráwáqti itái-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtaá tímêqtaboaaq arútái-qtataariq inéq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqti paru-yátáápike uyátá-maqma yimígáae téqtaa kétunatae.

⁸ minnáyaba kemá keráwáqá íma kéwaktunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakâq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma kényime waq kemá keráwáqá tirummá yimiyábá makáqma kétimonaune. ⁹ Ítu Káriqtoma keráwáqtábá arummá tímimma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqóniq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márâbímmá aúkáieye.

¹⁰ írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnâabariq umá Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwâqnaa inéq túyánámmá ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráie. miráitaq íbêqa maará kétune. ¹¹ nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataraaqtabama taákaq márâaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaarâq keráwáqá yimínô? mütûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mütûq yímêmma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áimma tennayábá keráwáqá taíbaq yimiyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kétune. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mütûq yimínêtama yímero maa-kánáárâqá keráwáqá Korítianiabaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamááriq aáwaqtababi mónêqtaba

kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaíyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“min-nákómá náawabi taíbaq mamá áikui-waigoma mórama áábátákárlq íkétitana min-nákómá náawabi pááqyamma mamá áikui-waigoma umaatamá kémaiyaiye.

téna mirá kétiye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá timí-náqá aúrarakariye. minnýaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémaraune. ¹⁷ ketáámá Tááítatiqtaba maamin-ábámá maména keráwáqtópaq wíkáae téqtaa kétunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaróqtamá móra tibâqawaaraa-naqa timákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkáráq kítitataboata taígani Áánûqtuni waayúkábikemma wemmá wenóikaq káonaae. ¹⁹ Ítukaq itáíq-itaíq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê wíyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáíq-itaíq kéoyuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaiyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa íneta aónéta Áánûqtun-awíqa múte yawúinoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaróqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbaq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únntaae” téta kanaarâq ítinoe. ²¹⁻²² Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútáiniq ónáqtaa kéunatae. miráitaqtaa maami-kááyáq-nákátê yagaróqtamá winímma káqomma móra-naqa ketáámá kétimakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónánunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbarawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayaimá yagaróqtamá kémayaiye. ániibo káqomma maa-kááyáqá tibâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Íta Kárlqtoni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígóniq umá yímero. mirámó íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnntaama minná “áraine” téta tínoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maateróniawayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tibâqawaayuma Kárlki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karítimaatiraqa yíwáqnaa íneta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yikariye. ³ íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánoe téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaróqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa úraiyanama ketáái tigeemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyana keráwáqtí tigeayátáákómá ketáái tigeemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tibâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtópaq íyamma minná íraqóne. mi-mónéqtábá yiméúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyana Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunagtaa mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayániimanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoráino. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtababi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáigómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaarâq yimínoe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí mirá téna kétiye:

“wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana weni kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kéíye.”

téna Áánûqtutaba kétiye.

¹⁰ waéqma itai-áímmá itáaro. ánayumma úbí-waigomma Áánûqtu wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbí-waigoma anaaékaqa aáwaqa mamá kénaiye. miráráá umá Áánûqtuma keráwákárâq timínaq keráwáqá kanaarâq kaayoné-yátáákómá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taiganin-aramma pááq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá

umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yimíqma kanaarácq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yumá Áánûqtukaq “tikáiyé” téta kerawáqtí amí-yátááqá yemmá yiménataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimiyábámá mirá-urayie. keráwáqtí amí-yátááqna pó Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqtí amí-yátááqtbámá yeqtí yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tikáiyé” téta tínoe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqtí amí-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítuqaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá kéyimiyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaq “tikáiyé” tínoe. keráwáqtábá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ániibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtbámá yemá Áánûqtun-awíqa múte yawwínoe. ¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yíneta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtábá nunamummá tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtbámá wekácq “tikáiyé” ténatae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákárácq kétéma-timune. kemá nékaq máeqa akoqnaá-aimma kétéma-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áimmmá kétéma-timune téta yaímma-yuma kéte. ² kemá keráwákácq inaa kéténe. keráwáqtôpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnaá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnaá-aimma tiyábámá kanaarácq kéitaune. ániibo yaímma keráwápikémmá téta keqtaáyábámá “maa-márábín-ááimmmá kéwaraae” tiráámá min-áimmmá íma áraíne. ³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áimmmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá áaiqa kéowaqtaama ketáámá áaiqa íkúnunatae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráiyé. táigo-qtataakoni tí-kúrúma yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnaárake kéiyé. ketáámá unítíq-aikaraq ⁵ yúma mamé úí-áikárácq kéywarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi auyáráimma ketáámá kéywarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. ⁶ yemá náayuwabi yeqtí yóyaukakemá téta “ketáámá Ítu Káríqton anaáé kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiníq íma o-yumá ketáámá yemmá táí-meyamma yiménáqtaa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqtí túrakaqa nóí-qtataarabi abarokácq uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinná-waigoma maannáyaba aákaq maráino. ketáágárácq Ítu Káríqtonnamunatae. ⁸ kemmá Áánûqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé úí-áimmmá óriq umá túnnama paá taákqa máráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnaá ónáápoaq mirán-áimmmá kéténe. aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áimmmá kéténe. ániibo ketááyabama tigaemá íkeune. ⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéiyé” tinnama minná íma árain-aimma kéténe. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtbá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnaá-aimma kétémanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéiyé” téta keqtbá kéte. ¹¹ mi-káyúkámá yemmá keqtaáyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabí agatáániq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátáaniq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamááriq yeqtí ámáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. negi-naagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé úí-áimmmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamááriq maqmá káonaunanataa keráwákácq wení átê-wataama tiyábá keqtaámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtaae. ¹⁴ aati-aatimá ketáái náapaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámúraapaqtaa íkúnunataamibo Korítiani-marupaq keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náapaakon aménáápáqá uráunatae. ¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápí mayaímá máyáaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ániibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtaáyábá waráiyana keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtaámá kétékaiqtaae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabíqtaa kanaarácq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbqq timá yimikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ániibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé úí-áimmmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé úí-áimmmá tinnama uyátárai-nakoqtaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awíqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ániþo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama ítáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagi-aíne” tínoe. ² minnáe. waagómá ánákoqtaba kárún-aimma tímákáinikaa umá Áánùqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kékikaitaq kemá kárún-aimma kétima-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamáa wenná maíyaba kékikiaye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagarogtaréna awaikókák áqnáabaq winikáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá irakabayaaakómá Íbima kaaqaari-áinápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waeqma keráwáqti túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaqa kégaiye. ⁴ min-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba tímá-timunaqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenópake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá tímá-timunaqtaa kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqti taákoma agaro kéieye. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánùqtuma keqtaá tímátikaraiqtaae” téta kétémanibo yeqti yáagoma ketáagoni ámúraaq wiyábámá íma itái-q-itaiq kéune. ⁶ kemá íraqón-aimma waayúkati yúbáq íma kétémanibo itái-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnáyaba ítama kétagaee. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataqtabataa tímá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétima-timeqa moneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraopaq minnáyaba keráwáqá páaqya-tiwiqa kéyamátimeo? kemá keti túma mamé kuképoaq keráwáqti túma múte mamé kéuyune. minnáyabama kemá otaanq kutáuno? ⁸ Áánùqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áikuyo-yuma keráwáqtpaq kéyunatama yemá kemmá moneqa yoqmá tiwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqte máeqa aáwaaq nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake tibáqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaimá tíméq arátikaraune. miráitaaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mútúq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétima-timune. Áánùqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áikón áaimma Kariki-wayukama ketópake ímayanoe. ¹¹ nóraq ítaráq maamirán-áímmá kétuno? miráitaaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétéimuno? ímiye. Áánùqtuma káonaitaaq kemá keráwáqá tirummá kétéimune. ¹² miráimanibo kemá keráwáqtpakemma moneqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá árainma íma kanaarác mirá tínoe. minná “ketáái mayaiómá yeqti mayaiógoté mórari kéieye” téta árain-uramma íma kanaarác mirá tínoe. ¹³ yemá kaaqaari-timáykárái-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáykaraí-kayukaraa kéoe. ¹⁴ minnáyabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúraakaq mórama Áánùqtonopake kaqtó-nakaa kanaarác aurániye. ¹⁵ miráinata Tááqtaani mayai-wáyúkámá yemá waayúkati yúraakaq tímáykaraa-kayukaraa kanaarác auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaeeqaq yeráwáqá anónnáma tái-meyama mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq tímá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagi-aíne tiráamanibo keráwáqti túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagi-nakon-aama ítáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá páaqyamma tenúne. ¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátarai-nakoni náapaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqti aúkáapikemma mi-négináági-nákómá wetábá talbaq-aimma ôriq umá kétiye miráráa umá kemá tenúne. ¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátááriqo í-yatabama yeqti yúmo mamé uíyaqa kegárác ketúma mamé uyónúne. ¹⁹ keráwáqá neginaagi-wayukati yáama kanaarác kéitaopaq ketáagaraq ítáaro. ²⁰ káqo-nakoma keráwáqtabá weni ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaaqa kámeq wemmá ayúwáwana keráwáqti túyánámmá kéyabitiye. wemmá ayúwáwana wenaúma maména kéuyena anaeeqaq keráwáqti tóíqa yuraapániye. ²¹ kemá aqnún-náqá máepoq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraq máqte-kayukama yeqti yúma maména kéuyoe. miráinaq íbêqa kegárác neginaagi-nakorraa umá túma maméq uyónúne. ²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqti yúma maména tíoymma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegárác Íbaru-naqune. yemá Ítiráaeo-wayukabiyo? kegárác Ítiráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-wayukabiyo? kegárác Áábaraan-annabike-naqune. ²³ yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátamaqma íraqóniq kéune. ítáaro. taígani-taoqa minnáyaba ánná-naupaq máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yátarakekarag tebúqa yimí-ánnarákékárác tikakaae. miráuraamma taígani-tupaaboq kemá kanaarác minnáyabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebúqa tímikaqtabama púyówanig uráune. maaminnáyaba túma mamé uí-áikómá neginaagi kéimanibo ²⁴ káqo-kaqo-kanaaraq Ítiráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebúqnapo taíganimma (39) túma yurákáae. ²⁵⁻²⁶ káqo-kaqo-kanaaraq kaumo-yúpáámá yáánápó tikakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tikakaae. kaumbóq únópi-káárebímmá máunana yokikáíye. móra-taoqa únókón ámúraaq

móra-wagaagaraq nokáákarag paá mayaqrné uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá óriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítíraeobakemma tikamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaeowayukama tikamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmáapaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópítábágaráq ikatíq kéunata kaaqaari-tibáqáwáaráá-káyúkágaráq yemá kemmá mamá ikatíq umátikaraae. ²⁷ kemá ketí mayaímá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtógaraga íma wáqe-uráie. ²⁸ máqte-tupaama ókon-oko-kayukama Ítuqtaba áikuyóqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítaraune. ²⁹ yeráwápiké yaímma-yuma aqnúníq kéowaqa yeráwáqtábábóaq kegáráq aqnúníq kéune. ániibo yaímma-yuma yemmá yiwíqma kúmiq-yataapi mamá kéyikaawanama minnáayabama kemmá tiyamma kéie. ³⁰⁻³³ Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima weni kawáá-wáyúkámá timáyíkátata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamaágupi tiwítikareta ánnama kúmaketa motóqapike yabitimá márú-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikáie. Áánúqtuma uyátárai-naqa Ítu Káriqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwíqqa watúq-watúq umá míte yaúyóro.

12

¹ ketí náápaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbèqa ketí kaikáá qtátááqtábágaráq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábágaráq tenúne. ² kímora-naqa Ítun anaáe kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánúqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáie. mín-nákómá wenaúrraq utái paá arun-íyápóaq utáie? kemá íma kéitaunamanibo Áánúqtu wenamáa kéitáie. minnámo páaq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiye. ³ ókaraq kétune. wemá wanaúgarag máqe urárani íyaq wenaúgarag máqe uráranibo? kemá íma kéitaune. Áánúqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáá Áánúqtuni mú mikákáá íráqó-marukaq utáie. ⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama wataánaqo kanaarág íma tewáníq uráie. maami-qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero. ⁵ miráuma mín-nákoqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamááríq ketábámá ítenune. mi-qtátááákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúníq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. ⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. wataama téq nórawasi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma kéyiraatiye. kemá ketí árain-aaiikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatawa waayúkama yeqtí yuyánápímmá tétama “wení árain-aaiikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máie” téta tinnomanibo mín-áímmá íma áraine.

⁷ kemá anómma íráqó-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uiyábámá Áánúqtumma íma kákáie. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areríyagoni áwáyaakorraa kéie. miráuma mórana Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebúqa tímínika kéie. kemmá mamá aménáápáq tikáitaq máunaboq ketí túma kanaarág íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaikáae téq kaumobáq ítama aónaraunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yawwéqma tímá tímikáie: “wenamáa ketí íráqó-qtataaqaqtaba emá kéone. miráitaa emá aqnúníq kéonanama ketí akoqnááqoma emmá íráqóníq umá káitana akoqnáá páaq kéie.” téna yawwéqma tímá tímikáie. miráinaq kemá aqnúníq únnyabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káriqtoni akoqnáágoma kemmá yaútúma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu Káriqtoqtabama aqnúníq iyábámá kemá timuqá kémarau. kemá yikáráán-áímmá kémayeq tú-tíqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaae. taíbaq áwáábíq-yataaqa abarokáq páaq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá Ítu Káriqtoqtaboq itó-uma akoqnáá kéune. miráí-qtataakoma ketópaq yiqtábámá kemá timuqá kémarau. kemá aqnúníq únnama mikákémmá mi-kánáárq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétimá-tikáie. kegtabá túma mamé uigóníq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáári-timáyíkarái-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma timáyíkarai-kayukati yaímma keráwáqá kétiraatiye. ániibo Áánúqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayitaaq keráwáqá aónarae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikamanibo kemá paá miráuqte

kéyunaq aónaraae. ¹³ káqo-qaqon-aukapakemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáá pááqyan-iraq umátikarauno? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímonaraunapoag minnýabawaq keráwáqá tirummá kéiyó? kemá keráwáqá íraqóniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqá paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobárlíq umá keráwáqá ko timónanaaq yokaa kéune. ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa timéq tíwáqnaa índqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí móneqtabama kemmá íma kétékaiye. ímiye. Ítukaq itáíq-itaiq índqtaba kemmá keráwáqtábá kétékaiye. itáaro. ketáámá iyápónaqaqtabama yinóboyuma “aáwaaq yímero” téqtaa ikétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaaq yeqtí iyápónaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa iyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábáqáráq keráwáqá timénúne. miráiyabama kemá timuqá kémarauene. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétémenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaarácq timínó?

¹⁶ yaímma keráwápiké maará téta tínoe: “áraine. Póroma keqtáá yama kétémonenama meyámmá íma matáiyé. ááqibo wemá aúyánákárácq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwikaiqtaae.” téta tínoe. ¹⁷ keráwáqá kéitaae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mikáyúkámá yemmá ketí aúbagaraq keráwáqtópaq timáyikaunata maméta o-yúmmá yemá keráwáqá makáqma tiwikaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtópaq wíkáae téq inaa tiráune. ánibo kemá óqa tibáqawaaraa-naqa timákaunana weté yagaróqtamá uráiyé. Tááítatima keráwáqtópakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáiyó? ímiye. weté ketéma mimórá-Áókáq-Áágóni anaaé kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráíq kéiyé.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá itáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-aimma teyúyó? kerátá ímiye. kerátámá nóinainábu Ítu Kárlíqtoma “tekaao” tin-áímmá kerátámá kétématimuye. ánibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétématimuye. kerátái tíkáin-aaabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa iyábá mirá kéuye. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí táaikoma kemmá tikáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá itáan-iraq umáwaaq máeraq ónúno? minnýababa kemá netuq-túyánámmá kéitaune. keráwáqtí aúkáapimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq túyámma í-yátáákárácq aúyababa í-ááíkarácq tikaarárán-áíkarácq káqowa-kaqowamma timá táíq umákai-aikaraq mí-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwíqqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákáq íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtópaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónúno? keráwáqtábá kemá taibaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápikémmá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaaq kemá tiruqtabá óriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobárlíq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúmmá mikáq máiya-yuma mimórá-áin áátuqma tero. ² keráwáqtópaq kaayapárlíq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tikaraunama móragaraq keráwáqtópaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétématikaune. minná kemá keráwáqtópaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqq íma yiménúne. ³ Ítu Kárlíqtoma ketáarake watáama árainma tínaaq itánaae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ wéq. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáarakemma móragaraq wemá paá máiyé. ketáámá Ítuma aqnúníq uráiniq umá mórai q umá aqnúníq kúnataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáarake weté yagaróqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamárlíq maqmá aónaaro. maaminnýababa abáá umá aónaaro. minná itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Kárlíqtoma árainma keqtí tirunóbáqá máiyé téraq kéitaaq? weqtábá keráwáqá ímo ítareqa keráwáqá aammá arábaraae. ⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýababa keráwáqá itaíkáae téq kétune. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnýababa keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaígáae téqtaa minnýababa ketáámá nunamummá kétunatae. ⁸ ketáámá kenamárlíq árain-aikoma kanaarácq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaarácq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnýababa ketáámá timuqá kémarauataamanibo ketáámá aqnúníq únnayabagaraqtaa timuqá kémarauatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútúq mamá íraqóniq

umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétunatae. ¹⁰ minnáyaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaqo ko yamá kéonanama keráwáqtí táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma tímígónîq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá iyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítmikaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama tímá ánanunne. keráwáqá mútûq íráqôniq umá auráiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitera q mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ánibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónááráá umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma tímáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétimatikaae.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akai-yátáákógáráq Aokaq-Áágóni aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing? kemá Póroma
Tímotigarare.

Karétiani

Îtun **anaae kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marucaq Karétia-marabaq mórabi áikuyo-yubaq Póroma agatáiyé.**

¹ kemá Póroma Îtuma timáyikarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánúqtuma wemá Îtumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáíráq tááyariye. ² ketibâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-ábábí keráwáqá Karétiani-marabaq áikuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma kéyuwaunatae. ³ ketibotáámá Áánúqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káriqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá tímêtaao. ⁴ Îtu Káriqtoma Áánúqtuma ketibotáái auyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyáníq uráiyé. wemá mirá éna íbêqa maa-marábí wái-tai-aapike keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uráiyé. ⁵ miráínnataa ketáámá Áánúqtun-awíqa aati-aatimá múte yauyónátae. miráuma waíno.

⁶ keráwáqô, miráonaaíqtabama kemá iyánaáqa kéune. Îtu Káriqtoni íráqô-qtataapike Áánúqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae. ⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáiyé. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqí táyánámmá mamá táíq kéeta Îtu Káriqtoni átê-wataama mamá waéq nááeq kéoe. ⁸ miráimanibo ketáá keráwáqáq móra átê-wataama tímá tímikaanataabi móra Áánúqtuni márúpake kaqtó-nakoma tínna átê-wataagoma minnágogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma mórariq ínnama minná kanaarq móra-nakoma mirá énama wemá áita-marupaq puíno. ⁹ naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kétunatae. ániibo móra-nakoma átê-wataama tímá-timina-waigoma naayóbáqá ítaraanaikaa ímo ínanama min-nákómá áita-marupaq puíno. ¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtbá yikání íyabiyo? ímiye. Áánúqtuma kákaiqtaopaq maamin-áímmá kétune. waayúkama keqtbá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánunamanibo Îtu Káriqtoni mayái-náqá íma mánnune.

¹¹ máqtemma ketibátiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-átê-wátáámá keráwáqá naayóbáq tímá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá páaq uráiyé. ¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Îtu Káriqtoma wenamááriq kemmá tiráátiraiye. ¹³ naayóbáqá kemá nórabi uráunna-aaimma minná keráwáqá ítaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitqa Îtukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta áikuyo-kayukama mamá táíq umáyikaraune. ¹⁴ ketimatoq áa-yeti aúkáapimma kemá táibaq-wayukama uyátáreq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámáaq akoqnáá kéune.

¹⁵ miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-kánááráq kemmá Áánúqtuma auyatikaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaímá mayaíyábá tiwíkaiye. ¹⁶ wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minná íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae. ¹⁷ kemmá uyátéta áqa timáyikarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ániibo anaaékaqa Tamáátikatibaq uráunamiye. ¹⁸ anaaékaqa kaumo-káritímáátímá yáwitaq Pítaate wátáama ténáaq Yérútáárebaq utáunamiye. ániibo weté tiyááka umá móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye. ¹⁹ timáyikarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yémitima uyátárai-nakoni ábákoma wenamá aónaraune. ²⁰ min-áímmá íbêqa keráwáqôpaqo agayáunama Áánúqtuma káonaitaq kemá keráwáqá kaaqaarimá ikétima-timune. ²¹ anaaékaqa Tíría-marabaq Tírítia-maragoni páaqya-marupaqa kemá uráunamiye. ²² miráimanibo Yúriábaqa Îtukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóikaqa ítimonaraae. ²³ yemá miráuma aamá kéitaae: “naayóbáqá maamin-nákómá tíkamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae. ²⁴ minnáyaba yemá Áánúqtun-awíqa múte yaútaae.

2

¹ kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páánabatite keqnáámmá Yérútáárebaq utáuyane. kemá Tááífatimma awíqmetaa wegárq utáunatae. ² Áánúqtuma kemmá tiráátitapaq uráunae. maamin-átê-wátáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minná kemá Yérútáárebaq anó-kayukama Îtuqtaba áikuyikareq yemmá kéyiraatune. kemá maará téq táyánámmá kéitaae: “maami-máyáímá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô

matáunagaraqa kanaararé tínô?" téq ítama káonaune. ³ Tááítati ketê mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta móra-yuyanaqaq íma makááe. ⁴ ítáaro. yáimma-wayukama ketáái túbâqawaayuti aúkâapi aúma karánéta aúpq ya-kéberaae. mi-kááqááí-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábôata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááipiké keqtáá paábaq mamá kétiyuwetataa Ítu Káriqtogaraq mamá táíq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá keqtáá mamá yagaroqtánáae téta irááe. ⁵ ketáámá yemá yikáiniq ikéunatae. miráitaqtaa átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kéyaqtoraunatae. ⁶ áñibo mórama anón-iwiraq wáíye tíya-kayukama ketí átê-wataaraqa móra iráqô-qtataaqa íma maqmá arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wái-kayukayabama minnýaba paátataare kêtune. Áánúqtuma waayúkgoni áwíqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. árainma ímiye. ⁷ Áánúqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabaq timákarainiq éna mórai q umá kemmá timátikena "Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó tiyo" téna timátikaraiye. ⁸ owé. Áánúqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabi mayaímá mayaíkáae téna timákaraiye. mórai q umá Áánúqtuma akoqnáárake "Yéqtaaeo-wayukati aúkâapi mayaímá mayaao" téna kemmá timátikaraiye. ⁹ Yémitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánúqtuma aokariq umá mayaímá tímimma aónaraae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépôaqtáa móra-tiyakaq makáunatae. minná yemá Ítiráaeo-wayukati aúkâapi mayaímá mayaíyaqtaa ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkâapi mayaímá mayánúnatae. ¹⁰ kímora-yataaqa keqtáámô ítáan-aimma téta maará kéte: "keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro." téta tiráae. mi-qtátááqtábá kemmá kétikaitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

¹¹ Pítaama Áátiokiq itaq wenaúbâq Pítaama íarutainiq kéíye téq wemmá timá ámikaune. ¹² naayóbâqá Yémitima tímáykái-kayukama íuraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráíye. miráimanibo mi-káyúkámô kéyemma yeté ókaraq aáwaqa ínaraiye. miráimanibo yúma kárátáa-kayukati yáaqa ikátaiye. minná yúma íkárátáa-kayukagaraq yúma kárátáa-kayukama íma yagaroqtamá kémaae. ¹³ tébakaq Ítiráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana Páánabatigaraq yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkaráá umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae. ¹⁴ kemá yemá yimónáunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúraqaq Pítaamma maará téq timá ámikaune: "emá Ítiráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakora uráne. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítiráaeo-wayukati yáaimma waránô?" téq tiráune. ¹⁵ áraíne. ketáámá Ítiráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítiráaeo-kayukati ámáan-aimma paá wáraaqtaba móra-nakoma Áánúqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítuqaq itáíq-itai q umá arummá aménama Áánúqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. ámáan-aimma paá wáraaqtaba Áánúqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itai q kéipoaqtáa Áánúqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ¹⁷ miráimanibo ketáámá Ítu Káriqtokaq tirummá kámunaboqtaa minnáráke Áánúqtuma "kateko-wáyúkáé" tínataama anaekáqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtaa ketáámá ketábátáa aónaraunatae. Ítu Káriqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? árainma ímiye. ¹⁸ ítáaro. keqnáámmá yawwéqma Mótetini ámáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-ámáán-áímmá waréqa Áánúqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánunne. min-ámmá íarutain-ane. ¹⁹ Mótetini ámáan-aikoma kemmá aúwaraimma íma tímikaitapoq yawítitukaune. mútúq-amaan-aimma kemá íma kanaarâq wakáune. kemá kúmiq-yataari q onanamá Mótetini ámáan-aikoma téna "puínóne" kétiye. miráitana ámáan-aikoma keqtáá tikamma képuimanibo Áánúqtuma aúwaraimma kétimitaae. ketí aúpq-áímmá ítáaro. minná ²⁰ kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibâq máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma ámáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káriqtoma ketí tirunóbâqá máíye. min-náqá Póroe te-náqá íma máíye. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káriqtoni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánúqtuni áanikokaq itáíq-itai q umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnýaba puyónúmanibo keqtábá pukuráíye. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráíye. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáíye. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráíye. ²¹ Áánúqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. ámáan-ainapo Áánúqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaarâq Ítu Káriqtoma pukáimma minná paátataaqtaba pukíné uráimíye.

3

¹ neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káriqtoma pukáitaq keráwáqtí túrakaq

tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá aíbðqnaaboqa káutikaiyo? ² kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba tímá tíméro. Áánúqtuni Aokaq-Áágómá náaraq umáq matááo? ámánaimma wáraaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Ítu Káríqtotaba itáíq-itaiq okákénáq matááo? owé. ³ nòraq itaráq íbêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánúqtuni Aokaq-Áágóní áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa ámán-aikaraq puí-yátáákáráq íyaq yauwéqma mirá ino? ⁴ naayóbáqá keráwápi ummaa-yátááqá páaq uráimma minná keráwáqá paá min-úmmámá matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe. ⁵ nòraq itanawáq Áánúqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tíména keráwáqti aúkáapi anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyoy? keráwáqá ámán-aikoni mayaimá máyáaqtaba mirá-uraiyo? ímibo wení átê-wataama iteq anaáe wáraaqtabae téna mirá-uraiye.

⁶ Áánúqtuni wataáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye: “Áabaraama Áánúqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánúqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráine. ⁷ miráinaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánúqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma máde. ⁸ naayóbáqá Áánúqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánúqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánúqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tiniye. miráitana naayóbáqá Áánúqtuma Áabaraamma tímá ámikaine: “epikémá máqte-marabaq-wayukama íráqóniq umáyikanune.” téna Áánúqtuma Áabaraamma tímá ámikaine. ⁹ Áabaraama Áánúqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánúqtuma wemmá íráqóniq umákaraine. móraiq umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá Áánúqtuma íráqóniq umáyikaniye. ¹⁰ máqtemma ámán-aikoni aménáápáqô kémae-kayukama yúyánápímmá téta “minnárake Áánúqtun-aurakaqa kateko umá mánunatae” tétama min-ámáán-áikómá yemmá yawáaq-umayikaniye. Áánúqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye: “máqte-kayukama ámán-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mütúq waráíyanama yemmá yawáaq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétiye. ¹¹ ketáámá káonauatae. móranakoma ámán-aimma mütúq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámán-ainapo Áánúqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánúqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: “min-nákómá wení itáíq-itaiq í-yátááqnapó Áánúqtun-aurakaq kateko umá matúq-matúq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétiye. ¹² ámán-aimma Ítukaq itáíq-itaiq í-yátááqtabámá íma wáiyé. móra-nakoma Mótetini ámán-aimma íwarenana min-nákómá puíniye. ókaraqa agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mütúq waréname wemá kanaaráq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

¹³ ketáámá ámán-aimma mütúq íma kanaaráq kéwarunaboanataa Áánúqtuma keqtáámá yawáaq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtáámá íma yawáaq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtááyábámá yawáaq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtááyábá yawáaq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkáiye. minnáyaba Áánúqtuni agamatá-kánnáábí maará kétiye: “móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawáaq-i-nare.” téna kétiye. ¹⁴ miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiyé. wemá miráuraipoaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánúqtuma Áabaraaqtaba tímá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana Áánúqtu tímá akoqnáá umákaimma árainama páaq uráiyé. minnáyaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráámma keráwáqtopaq Áánúqtuni Aokaq-Áágómá íraiyé.

¹⁵ itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá tímá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábiké íma yaímma mayaino. ¹⁶ Áánúqtuma Áabaraate aamá tímá yarútaimma mirá-uraiye. kanaaráq Áánúqtuma téna anaáekaaq íráqô-qtataaq páaq íniye tiráiyé. mi tímá akoqnáá umákai-qtataaq Áabaraamma kámena wení iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nóiyápópábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “ení iyápóe” tiráine. min-iyápómá Ítu Káríqtote. ¹⁷ ketáagon áaimma maará-uraiye. mi-kánááráq Áánúqtuma Áabaraamma tímá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámán-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánááráké ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatímá) kóuraiye. mikáké Mótetini ámán-aimma páaq uráiyé. mi-kánáámá páaq uráimma Áánúqtuma Áabaraate aamá tímá akoqnáá uráimma íma waékáiyé. ¹⁸ ániibo Mótetini ámán-aimma waráinapo keqtáámá kanaaráq ayúqtikenataama Áánúqtuma Áabaraate tímá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáán-áinápó íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo keqtáámá paá Áánúqtuma Áabaraate aamá tímá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápo káyuqtikaiqtaae.

¹⁹ abo nòraq itanawáq ámán-aimma wáiyoy? wemá maará-uraiye. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátinenataa mirá-uraiye. Ítu Káríqtoma páaq uráikaq min-ámáán-

áímmá kéwáraunatae. Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáán-áímmá maa-márábí iráiyé. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáán-áíkmá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyôpaq iráiyé. ²⁰ miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uráiyé. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóókarq káonena timá ámikáiyé. ²¹ miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? árainmma ímiye. miráimanibo keqtáámá ámáan-aikoma íma kanaarq káyutikáiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-iniye. ²² ámáan-aikoma keqtáámá kékén-áímmá kétimatimiqtaae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaráiyé. Áánûqtuni agamatá-kánnáágmá minnáyaba kétiye. miráipoaqtae ketáámá paá Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwáráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaarq mayánúnatae.

²³ naayóbáqá Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq í-yátááqá íma páaq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kútikaraiqtaae. ániibo ketáámá ánnábí máqetaa mi-kánáárákémmá áaimma átáma Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq kéunatae. ²⁴ owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tirááti-nakaa umáe kéwitana mi-kánáárqá Ítu Káríqtoma iráiyé. mi-wágóní anaaékaqa Ítuqak itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae. ²⁵ íbêqo Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máiyé. ²⁶ abo itáíq-itaiq í-yátááqánpó Ítu Káríqtoqaraq mórabi yagaroqtmá Áánûqtun-araaq keráwáqá máae. ²⁷ Ítuqak mórabi yagaroqtmá nommá perai-wáyúkámá wenáaimma kémayaae. ²⁸ miráipoana mi-máqte-káyúkámá mimóráiq umá máae. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ítu Káríqtomma mórabi yagaroqtmá mimóráiq umá máae. ²⁹ Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaarq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama máeq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. íyápógoma maabumá máqe-urai-kanaaraqa wemá miráuma mayai-nákóráá umá máqe-uráiyé. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáé. ² wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno. ³ ketáágáráq miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánáárqá máqtemma maa-márábín-ámáán-áíkmá aménáápáq máqe-uraunatae. ⁴ kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení ánikoma timákáráiyé. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uráiyé. ⁵ mi-káyúkámá min-ámáán-áíkmá aménáápáké ayúqyikanena kukáiyé. miráuraipoaqtae ketáámá kanaarq Áánûqtun-araaq mánunatae. ⁶ íbêqa wení iyápó-annama máae. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Áagomma timákáitana ketáái tíyaqnoqbaq min-Áágmá maará kétiye: “apááó, ketiboó” téna tirupiké kétiye. ⁷ miráitaaq keráwáqá ókaraq mayai-wáyúkáráá umá íma máae. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaarq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye. ⁸ áraíne. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma itarepoaq maníkóní aménáápáq máqe-uraamanibo ⁹ íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqá Áánûqtuma kéitáiyé. nóraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétékaiyo? min-ámáán-áíkmá íma keráwáqá tiwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayánéraq kéoo? ¹⁰ keráwáqá nóraq itaráq aokaq-yúpáámá aokaq-wíyóqtábábí kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áíkmá omáqá kémayaa? ¹¹ keráwáqá kemmá ummaamá kétime. miráitaaq ketúyánápmá ketí mayáígmá keráwáqá wáimma paátataakaa ínabo téq kétime. ¹² ketibátiwaayuo, kemá keráwáqáq inaa-inaa kétime. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtikaraiqaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtikaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. ¹³ naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwáqá átê-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae. ¹⁴ kemá karímá kémayeqa keráwáqáqí mayáígmá amúraqa mamá túnnae kámatikaunanmanibo kemmá íma tinaaeemma kéumatikaae. tibó ikamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Káríqtonabi wenamááríq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátikaraae. ¹⁵ ketábá keráwáqáqí timuqó marai-yátááqá náakaraq wáiyó? kemá abarokáq keráwáqáqí íraqón-aaiqtaba kétime. minná keráwáqá keqtábá óriq umá

kétikaipoaq keráwáqti túramma kubíqma kemmá timínóaa kétune. ¹⁶ nòraq íyo? íbèqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboq kemá keráwáqti namurowáq aúkáúno? ¹⁷ áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íraqôn-aimma kétima-timeta keráwáqá tímíqmi kéo. kemmá kétéweqtatuweq yeqti yinaae waraígaae téta kéoe. ¹⁸ íraqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa íyábá timá-yimenunataama minná kanaaráq íye. ániibo ketáá mórabi ímo maéqtaama min-ááímmá íma yúwáaro. ¹⁹ keti pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa inikáá umá tíqa kéíye. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaráq Ítu Káríqtoma keráwáqti tíyaqnoaq wenáaimma pááq umá ánataniye. ²⁰ tirunó kemá keráwáqte íma máune. kemá keráwáqtabá káqon-aimma ténáá kéune. íbèqa kemá keráwáqti táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitaune.

²¹ keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbèqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaao? ²² agamatá-kánnáábí minnýaba kétéíye. Ábaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwíq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. ²³ paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákáraiye. ániibo káqon-inikoma marákárainimma minná anóama Áánúqtuma timá akoqnáá uráikaq marákáraiye. ²⁴ waéqma itai-áímmá mi-kátáágóni áaimma wáíye. mi-kááyáq-ínikórátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánúqtuma waayúkate timá yarúmakaíne. mórama timá yarúmakaíne-aimma Táinaí-anubake íráíye. min-áikáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóni awaaméré. ²⁵ Táinaí-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetini ámáan-aimma matáine. Yérutárebaq-wayukama íbèkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáq ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqti awaaméré. íbèq-Yerutaarebaq wení awaaméré. ²⁶ ániibo Térai Ábaraani áwíq-inikoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq o-káyúkati yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaméré. ²⁷ Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá maará kétéíye:

“aaragó, keráwáqá anaamoq-nóinímmá

timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.

keráwáqá iyápóma marakaiyábá tíqa íuraipoaq

timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.

paá máa-noinimma yeqti iyápógoma

yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”

téna kétéíye. ²⁸ ketibátiwaayuo, keráwáqá Ááitekima Térain áanikote móraiq kéoe. Áánúqtuma Áabaramma timá akoqnáá umákaraiqtaboq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae. ²⁹ Égaani áanikoma aaraukák-ááikákémô marákárainimma wemá naayóbáqá wenábákoma Ááitekimma mamá táiq umákaraine. Ááitekimma Áánúqtuni Áágokake marákáraiye. minnýaba Ááitekimma awaámá uwááguraine. íbèkaraq min-ááímmá paá wáíye. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aqtaba yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq itáiq-itaiq iyábá yúyánámmá itáa-kayukama kéyiwaogoe. ³⁰ Áánúqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráíyo? maará kétéíye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq

paábaq watuwaao.

áwíq-inikoni áanikoma wenamáa

min-ínikóni máqte-qtataaq mayániye.”

téna kétéíye. ³¹ tibátiwaayuo, móraiq umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímiibo ketáámá Ítuni waayúkataama áwíq-inikon-araaqa máunatae.

5

¹ Ítu Káríqtoma keqtaá naayón-ámáan-áipiké ayúqtikaraiqtaae. ayúqtikarai-kayukaraa umá paá máero. minnýaba Ítuma máigaae téna kétéíye. miráitana keráwáqti ayúqtikarai-qtataaq yaqtóráaro. móra-wayukama yeqti yímaán-aikoni aménáápáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro. ² ítáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ániibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqti túma karáiyana kanaaráq Ítu Káríqtoma íma kanaaráq tíwáqnaa íniye. ³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táinaí-anubaken-amaan-aimma mütúq íwareqa puínoe. ⁴ ániibo keráwáqá ámáan-aimma paá waráiyana Áánúqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káríqtonopake Áánúqtuni paru-yátááipiké nékaq mánoe. ⁵ Aokaq-Áágóni akoqnáarake ketáá Ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoraanataa Áánúqtuma keqtaáyábá “kateko-wáyúkááé” tınıqtaba

awé kéunatae. ⁶ ánibo ketáámá Ítu Káriqtogaraq mórabi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karaí-ááikáráq aúma íma karaí-ááikáráq minná paátaare. ánibo Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq éqtaa tirummá ami-yátááqá minná anó-qtataare.

⁷ áqnaábaqa Ítukaq itáiq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo? ⁸ Áánúqtuma keráwáqá tááyaraímma íbêqa keráwáqô wáráa-tuyamma Áánúqtun-aímma íma wáíye. ⁹ Ítáaro. yemá maará kété: “pááqya-qtataaqa (yíqtime) kara-káyúkátí yammá agayái-kánábí makáiyana yakómá itorániye. ¹⁰ miráráa umá móra-nakoma keráwáqatí tủyánámmó mamá táiq i-nákóní áwíqa kemá íma ítarunamanibo Áánúqtuma wemmá yawaáq-umakaniye. keráwáqá keté mórabi yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqatí tủyánákmó ketí tiráátúnna-yataakaq yawuwéqma yínoe. minnáraq tủyánámmá kéitaune. ¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqôo ímiye. mirá ítunnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táiq kéumatikaao? kemá abarokáq téq “túma káráaro” tenatamá Ítíráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. ¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqatí tủyánámmá mamá táiq kéo-kayukama kemá yemmá maará timá-yimenaq kéune: “kenamáárlíq keráwáqatí tíváa-kakamma ko káráaro.” ténáa kéune.

¹³ ketibátiwaayuo, Áánúqtuma keráwáqá ayúqtíkaiqtaae téna tááyaraíye. keqtáa ayúqtíkaraipoaq keráwáqatí tikaí-yátáákmó íma wáráaro. miráímanibo keráwáqá ayúqtíkaraipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma mórabi miráuma wáíye:

“keráwáqá kenamáárlíq tirummá oníkáá éraq mórariq umá keráwáqatí timakaq maíya-kayukama tirummá yíméro.”

miráuma wáíye. ¹⁵ miráímanibo keráwáqá keiyáa unitíqa téq áaiq éqa kanaaráq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútúq áikuyo-kayukama máqtemma táiq umáginoe. ¹⁶ miráímanibo kemá maará téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágóní áaimma wáráaro. ánibo keráwáqá mirá éqa kanaaráq keráwáqatí túgoni akai-yátááqá íma wáráaro. ¹⁷ ketáá káonaunatae. mitái-ááikómá Aokaq-Áágómmá mamá márúte yuwánéna kéíye. mi-kááyáq-wáigórátámá namuroíq kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe. ¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóní anaáemo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq íma mánoe. ¹⁹ waayúkati táí-yaímma áqá aónatukaae. wé maará kéíye. kebó-yátááqá táí-aaímma waátá-yuyanamma wáíye. ²⁰ óqtakakaraq yaatakáráq nunamummá tí-ááímmá kété. uwaatagáán-ááímmá aá awááqí-yataaqa unitíqa tí-yátááqá kárún-aaímma tí-yátááqá áyámma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we ánnáma mamá yataí-yátááqá ²¹ aúran-anna aí-yátááqá taibaq aibôq-nomma náí-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmó tarôq étama Áánúqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe. ²² miráímanibo Aokaq-Áágópiké maarán-ááímmá pááq kéíye. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáíye. ²³ ketáámá túma pukáípaq awé kéunatae. íraqôniq kéunatae. arupú umáe kéuyunatae. itáiq-itaiq umá kéyaqtoraunatae. káqo-yuma tikaq múte kéyikaunatae. ketáái túgoni akai-yátááqá kéyaqtoraunatae. min-íráqó-qtátááqatábámá aammá aúmatan-aimma íma wáíye. ²⁴ máqtemma Ítu Káriqtoni waayúkama yemá táí-aaímma yetúgoni akai-yátááqáráq kaapaq-yátáq arááparainikaa uráitataboata ókaraq ikéwarae. ²⁵ ketáái aúgenauwaraimma Aokaq-Áágóté yagaroqtamá wáíye. min-Áókáq-Áágómá Áánúqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. ²⁶ ketáái tíwíqa íma múte yawíyataa ketáái tíváqawaayuma íyamma íma umáíyeqtaa weqtábá íma koyukaayúmna ono.

6

¹ ketibáqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariq í-náqá keráwáqá Ítu Káriqton-aaímma warané kéíya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyikáaro. Tááqtaama keráwáqáráq makáqnaa aónaiyabae. ² keráwáqá keráwáqatí tíváqawaayuma ummaa-yátááqatábá kammáa kaiyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káriqton-amaan-aaímma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwarae. ³ ánibo móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwíqa wáíye” únimanibo wenáwíqa íma wáitana wetábá wenamáárlíq kaaqaari kéíye. ⁴ ketáá móra-mora-yutaati mayáigómmá táí-mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqmá aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayáigómá íráqôniq itana wemá kanaaráq amuqá maréna káqo-nakoni mayáimá íma aónama yainániye. ⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqtí mayáimá iyááqta kumá máyáaro.

⁶ móra-nakoma Áánúqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

⁷ keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáráabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaarâq íma makatíniye. nói-qtataarabi marábí uqmaráiyamma mimórá-yátááqá utániye. ⁸ itáaro. uq-makáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kaí-kánáágómá miraráá kéiyé. abo móra-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá warénama wení aqtó-kánáárâqá pui-yátááqá mayániye. ánibo móra-nakoma Aokaq-Áágóní akai-yátááqá warénama aqtó-kánáárâqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. ⁹ miráinaqtaa ketáámá íraqôn-aaimma waraíyábámá íma tibókkariq ónátae. minnáyaba íma tibó kégaitanama anaaékaqa íraqô-meyamma mayánúnatae. ¹⁰ miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaarâq ketáámá máqte-kayukaraq íraqôniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtíbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaba áqnáabariq miraráá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

¹¹ kemá kanamááríq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro. ¹² mi-káyúkámá keráwáqtí túma karánáae téta yemá nóraq itatawâq akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúrikaqa anón-iwíqa mayánáae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatíq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátâq pukái-nakomma itáíq-itaiq umá wáráánataama minnáyaba tú-tiqa íyábááé téta yemá ikéyikaiye. ¹³ miráitata yemá keráwáqtí túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaarâq yíwíqa múte yauwínoe. ábo yemá yúma kárâa-kayukama yenamááríq mûtúq-amaan-aaimma íma kéwaraae. ¹⁴ aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwíqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátâq pukáitapoq wenáwíqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakora umá túyánápí wáiyé. kemá maa-márábi-káyúkátí yúrikaqa miráuma tikai-yátááqtabámá pukái-nakora kéune. ¹⁵ aúma karai-ááikárâq aúma íkarai-aikaraqa minnâ paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiye. ¹⁶ minnáyaba máqte-kayukama uyátâ-maqma min-ánón-ámáán-áíkkómmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákárâq wení paru-yátáákárâq yeté máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno. ¹⁷ íbêkaraq anaaékarâq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama káyiraatimma minnâ kemá Ítu Káríqtoni mayai-náqúne. ¹⁸ ketíbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íraqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Ipítiani-marupaq Póroma agatáiyé.

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítiani-marupaq-wayukama náayuwabi Îtuma Metáíyan-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama minnáyaba Áánúqtuma kemmá timátikaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánúqtu ketáái uyátarai-nakoma Îtu Káríqtote yeqtópake kuména maamin íráqôn-aikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtópake kúmímma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

³ Áánúqtuma ketáái uyátarai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqiyé. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtáámá umátikenataa minná wenáanimma keqtáabi wenópake timátikáitana kukáiyé.

⁴ Áánúqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátikaraiqtaae.

ketáámá Áánúqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánúqtuma wemá ákáiabae téna keqtáámá Îtu Káríqtoni-annabi pááq umátikenataa tiráiyé.

⁶ miráipoana Áánúqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwíqqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtátááqá Áánúqtu ketáá paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa iyábá uráiyé.

⁷ Îtuma wemá puyénaoana wení naaemá aqítima wemá ketáái táwî-meyamma mamá paá umátikenataa íbêqa Áánúqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánúqtuma keqtááyábá íráqôniq kéumatikaiqtaae.

⁸ Áánúqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtátááqá wemá paá tímikaiqtaae. minnáyaba anónna-anonna íma kanaarácq aménúnatae.

⁹ Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtáámá wení aúpáq-yátááqá tiráatiraiqtaae. minná

¹⁰ Îtu wení kanaamó pááq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánúqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náápaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamáa wení aúyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-aaimma keqtáámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáíyama keqtááyôpaq wemá timákaraiye. ¹² miráitana ketáámá áqnáabaq-kayukama Metáíyaqtaba awetéáá uráunatae. Áánúqtuma keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-márábi-káyúkámá yirááténa wemá miráigaae téna tiráiyé. ¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aaimma itéra maamin-áíkómá kanaarácq pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánúqtuma wení awaaméqá keráwákáq maréna minná wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna timáyikaraiye.

¹⁴ Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Áánúqtuni awaaméqá máena minnáyaba ketáámá mamá Áánúqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánúqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwíqqa yaaguyabínoe.

¹⁵ miráiyaba keráwáqá uyátarai-nakoma Îtumma itáiq-itaiq umá yáqtóráama itareq keráwáqá mi-káyúkámá Îtun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yíména itareq ¹⁶ minnáyaba aati-aatimá kemá Áánúqtukaq “tíkáiyé” téq keráwáqtábá kétune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa ¹⁷ kemá ketáái anómma kateko-kétibótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amíyátábá kétune. mirámô inaqtaama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánúqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánúqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá nunamupí kétune. ¹⁸ maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánúqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kétune. minná keráwákáráq Îtun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánúqtu kanaarácq yimíniye. ¹⁹ Áánúqtuma wení akoqnáágoma ketáágáráq máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá

wáiyē wení anó-akoqnaama kémayena ²⁰ mimórá akoqnánápó Áánûqtu Metáiyamma pukáipike atínakaraiye. Áánûqtu Ítuma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáráiyē. ²¹ Metáiyama wenáwíqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máiyē. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápáq wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá íniye. ²² Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápáqá aítaupi makáiyē. Áánûqtu pááq umá wení tiwiránín-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa wekáqô itáíq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye. ²³ maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye. maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama Ítuma wenáagoma yetirunóbáqá ógikaiye. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma Ítu Káríqtoma ógikaae.

2

¹ keráwáqá íma Ítiráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámáan-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúraqa pukáa-wayukaraa umá máqe-uraae. ² naayóbáqá maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-náko maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánammá Tááqtaama yabitiráiyē. ³ naayóbáqá ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtae abo tógoma iqtábáé téqtae miráráa uráunatae. tógoma wenápqáq koyágu-yayagu umá táwí-aaimma pááq uráunatae. miráíqtaba Áánûqtuma keqtaáyábáqáq aatáá tiwááquráiqtae. ⁴ áaqibo Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtaáyábá ôrikaa umá kákaiye. ⁵ ketáái kúmiqtaboana anónná táwí-meyamma mamé yínaqtae puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránín-naqa tímikáiqtae. abo minnáyabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínibo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. itáaro. Áánûqtuni paru-yátááqtaábábána íbêqa ketáámá itaa puyónúnatae. ⁶ Áánûqtu yagaroqtaamá wení tiwiráin-náqá Ítute min-nákámá keqtaáyábá naayóbáqá tirááye: “anaaeékaq yemmá kerátámá atínikeka yabikáin-akoqnaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa pááq uráiyē. ⁷ miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábí yiráaráómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiráin-náqá Ítuma keqtaámá tíménataa tiráátiniye. ⁸ keráwáqá wemmá itáíq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtí kúmiq-yataapikekaraq puí-yátááqáqéqáq tiwíkaiye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayairáké mataáe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye. ⁹ Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánápi “ketáái táaimma uyátaraiye” téta yetúma múte yawuwinômanibo ¹⁰ Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtae. ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtae íbêqa mayánatae. ¹¹ túyánammá itáaro. keráwáqô matikaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq káráma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyarae. ¹² taákaq máráaro. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma Metáiyánopake nékaq máqe-uraae. máqte-kayukama yeqtí aúkáapike Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma tímáiyikaraimanibo keráwáqá mi-kánáárqá Áánûqtuni tímú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáa-aikaraq keráwáqá íma yaímma kéyinaae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq abo íma Áánûqtunna máqe-uraae. ¹³ miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaenápó keráwáqá yabítitáq Áánûqtuni waaqókáq írááe. ¹⁴ mirá téqtae kétunatae. Ítu Káríqtoma kaayoné-yátáákón áaine. miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áikuyikaraiye. Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqtí aúkáapimma naayóbáqá kurumá íma kanaarq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarápatukaiye. wemá yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkaiye. ¹⁵ wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma wemá yawarápama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi kaayoné-yátááqá mamá yikaraiye.

wemá aúgekkaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna pááq uráíye.

¹⁶ kaapaq-yátáq wenaúma keqtááyábá tiména Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yikaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwíkaí-kayukatae.

Ítuma yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.

¹⁷ wení kumína-kanaaraq íráqôn-augen-aímma mayáina minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtáábí maména tímíkaíqtaae.

¹⁸ Ítu Káriqtoma keqtáábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítíráaeo-wayukagaraq mimórá-Áókák-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaroqtamá kanaaraq yenúnatae.

¹⁹ miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkáráá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménáápáqá keqtáaráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

²⁰ naakáá umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káriqtoe.

²¹ Ítuma ábokaa kéíteqtaa ketáámá wekák timammá amúnanataa wemá keqtáá máqtemma yagaroqtamá tikaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. ²² Ítuma keráwáqánpó anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq kémaiye.

3

¹ kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqábábóana Ítu Káriqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye. ² é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íráqô-qtataaqa tímíkaíqtaba tíwáqnaa ónúne. ³ paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímíkaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye. ⁴ min-áúbámá yoraúma itéq kemó áaimma átama itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

⁵ naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqtabá íma itaraane.

miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyíkarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

⁶ min-áté-áímmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma pááq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtáaráá umá kanaaraq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketááté mááe. máqten-arain-aímma Áánûqtu akoqnáá umá timá tikaraiqtaama yemá ketéeta íbêqa kanaaraq mayánóe. ⁷ Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyíkarai-kayukabi tikaraitaq miráipoaq áté-wataama Ítuma keqtááyábá umátíkarain-aímma kétune. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike yaímma tiména wení akoqnáágo kepí mayái kémayaiye. ⁸ kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápike anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabititaq minnáyaba timuqá kémaraune. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokák timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káriqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái watáayaba minnáma íma kanaaraq tenúnatae. ⁹ Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtabá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátíkaraiye. naayóbáqá maamin-aúpáq-yátááqá máqte-kanaaraq Áánûqtuni auyánápi aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare. ¹⁰ miráimanibo wemá íbêqa akoqnáá-wayukagaraq náápaa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaae kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itai-yátááqá kéyiraatiye. ¹¹ maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá pááq íniye téna auyánámmá itaraiye. íbêqa wemá abarokák ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoma wení mayairáké mamá pááq kéíye. ¹² íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káriqton-aama wáráanna-wayukataama Áánûqtute watáá-wataa kanaaraq tenanatáá Áánûqtu keqtáámá itátikaniqtaae. ¹³ abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútíq-yátááqtabá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáá Igáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáá umá máiyana Áánûqtu keráwáqtabá amuqá matikániye.

¹⁴ ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-áuyánámmá kemá túyánámmá kéíteq wekák tiraayutaúmmá káyaone. ¹⁵ máqten-annama maa-márábíkáráq Áánûqtuni márúpakaraq

yeqtiwíqa yeqti náapaakaraq Áánûqtuma yímikaiye. ¹⁶ Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqti týaqa akoqnáá umátiqeq minnýaba nunamupí keráwáqtábá kétune. ¹⁷ Ítumma itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoraiqgae téqa Ítuma tirupi máetaq minnýabagaraq nunamupí kétune. yaayanúkoma marabí wiqména kúmikkaa umá keráwáqti itáíq-itaiq í-yatáákómá miráuma Ítuni akaí-yatáápáqá wiqmá kumíniye. ¹⁸ Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyátena mémánóbáq kubaúma keqtaáyábámá kákaitaq keráwáqá minnýábá itama tágaigae téq nunamupí kétune. ¹⁹ ketáámá wení akaí-yatááqtábámá íma ítátuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtaa ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtábá nunamupí kétune.

²⁰ Áánûqtuni akoqnáá-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákóqnáá-yatááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái táyánákaráq ketáái inaa tí-yatáákaráq uyátá-maqma íniye.

²¹ ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekáq “tikáiyé” téqtaa wenáwíqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyauyunatae. áre.

4

¹ kemá Póroma waayúkati yúraqaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikaunayaboaq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéiyaaq kemá minnýaba tikaíkáae téqa kétune. ² abo íma otaa-káyúkáráa aúraro. kaayoné umá máero. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáaro. ³ keráwáqá kaayoné-yatááqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóni amenáápáqá paá máero. ⁴ ketáámá mimórá-túyáwáákaráq mimórá-Áókáq-Áágópi kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataaqa awé ónúnyabataa Áánûqtu táayaraiye. ⁵ kímora uyátárai-naqa ketáámá matéqtaa ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma mórai qumá Áánûqtuni Aokaq-Áágógaráq kéberaunatae. ⁶ ketáámá mimórá-kétibótáa máiyé. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáá-naqa wekáá umá íma máiyé. wemá uyátá-maqma máqte-qtataakaqa máiyé. wemá keqtaábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnááqomma ketáái mayáíbi yemá káona. ⁷ Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtaáyábá óriq umá ákáitana Ítu Metáiyamma tímikaíqtaae. ⁸ Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kétéiyé:

“wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena waayúkaráq amuq-yatááqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini íbí kétéiyé. ⁹ abo wemá meyábáq utáiyé. min áaimma yaímma-kanaama maamárábí máqe-uraiye. ¹⁰ min-nákomá kukáimma wemá mimórá-nákomá anaaékaqa utáiyé. wení náapamma maa-márábí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiyé.

¹¹ wemá wenamááriq téna “keráwápi ké yaímmama tímáiyikai-kayukama máiyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máiyata ínoe.” téna “yaímma-wayukama waayúkati yúraqaq itó-uma máeta áte-wataama tinó-kayukama máiyata ínoe.” téna “yaímmama yirááti-wayukama máiyata ínoe.” téna tiráiyé. ¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátárai-nakoqtaba mirá-umatikano. maami-máyáimá nóinabiyo? mi-máyáimá minná. Ítu Káríqtoqtaq yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqti itáíq-itaiq í-yatááqá akoqnáá umáyikanoe. ¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyannataa Áánûqtuma keqtaámá wenáanikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq ketáái itáíq-itaiq í-yatááqtábá yirááti-wayukati watáagoma tíwáqnaa íniqtaae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá áikuiyona-yupaama mí táoqa Áánûqtuma keqtaámá tímátimiq-timatimiq umá kétiraatinanama ketáái tirun-iyápógómá itóqma Ítu Káríqtoni áaimma mayéna anóniq íniye. ¹⁴ mí táoqa ókaraq iyápóraa ketáái táyánákomá íma wániye. mí táoqa uwááqoma yaayánama waeráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waeránátae. ímiye. ketáái tirun-iyápógómá itóqma anóniq inataa táwí-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae. ¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akaí-yatáákaráq óq-wayukayaba tikániqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanataá wemá aqnókáa íniye. ¹⁶ Ítuma íbèqa máqtemma wekáq itáíq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenáiyawaakaa umá aráápayikanena kéiyé. máqten-aayapaq yabíkéna móra-mora-aukapakemma weqtaábá-weqtaaba akaíyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

¹⁷ íbèqa akoqnáá umá uyátárai-nakonopake tímá-timune. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqti aíbòq-yuyanakaraq íma máaro. ¹⁸ yeqti yúyánámmá paá kumayupí wáiyé. yemá koáráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááe. ¹⁹ yeráwáqá máqte-tawí-kiyaamoq-yataaqa taróq kéeta minnýaba íma yigaaebí kémaraae. ²⁰ maamirá-qtatáákáá-qtatááqá Ítuma Metáiyama

wenôpake keráwáqá íma ítaraae. ²¹ ímiye. keráwáqá Ítuun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye. ²² keráwáqti naayón-ááímmá keráwáqti túgoma ákáin-aaikaraq naayo-páái-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. ²³ minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aaikaraq kúberaaro. ²⁴ mirámô éqa káqomma íráqô-kanokaa umá kúberanoe. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqti táaimma aokáriq umá kateko umá Áánúqtun-aaikoraa umá waíno. ²⁵ miránnaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóni waayúkaboqtaa wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtaa tennatao. ²⁶ abo keráwáqá týámma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma týámma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmá íma kupékainaaqa

²⁷ abo týámmo íq-ia kéiyamoena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

²⁸ keráwáqti aúkáapike móra-nakoma moyá-nákómá máqe-urenama íma ókaraq moyámmá mayáino. íma miráinimanibo wemá mayái ko mayaino. wení ápéqtaba kamáa káena mayái kémayena anaáeqaqa móra-yataaqa íma makáiya-kayukama yemmá kanaarác yíwáqnaa íno.

²⁹ tóyupike táwi-aimma íma yuwákeraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínîn-aimma týana keráwáqti táagoma yemmá íráqôniq umáyikaniye. ³⁰ Áánúqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqti matúq-matuq umá táí-meyakaraq puí-yátáákarác mipíkemma keráwáqá Áánúqtuma tiwikaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqti tiwirai-yátáákkómá káraapaiye. ³¹ táwi-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma týan-aimma aayaqtáá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táiq umáyikai-tuyanamma íma ítáaro. ³² anónna-anonna umá íráqôniq oro. anónna-anonna týaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwíkaq Áánúqtuma keráwáqti otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miráráá umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

¹ aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánúqtu keráwáqtabá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboaq wenáaikaá umá keráwáqti táaimma mamá pááq oro. ²⁻³ Ítu Metáiyama keqttáá tirááténa ákáiniq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqttááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtaae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqti kúmiq-yataaqtaba móra íráqô-kamma ikámma Áánúqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtataba Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánúqtukaq máqe-urena Áánúqtu min-ámí-yátááqtabá amuqá makáine.

keráwáqti aúkáapimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túranannama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqátábá íma tero. Ítumma waráiya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. ⁴ kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánúqtuqtaba "tikáiyé" tero.

⁵ maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátááriq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraqa yeqti anónnáma Áánúqtuni tiwirai-nákómá yabikái-marupaqa íráqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqti kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánúqtuma yabikái-marupaqa íma uyáberanobo Áánúqtuma yemmá anaáepariq umáyikaniye. ⁶ yaímma-wayukama yeqti kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwi-yátááriq kéiya-kayukama Áánúqtuni áyámma mayánóe. ⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábikémmá máero. ⁸ naayóbáqá keráwákarác kumayuq-yátáákarác táwi-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwáqí ómmá ógíqma mááe. miráuma ókón áráakaa umá máero. ⁹ ókómmá máqten íráqôn-aaikaraq arupú-aaikaraq árain-aaikaraq abarokác mamá pááq kéiyé.

¹⁰ nôi-qtataakoq uyátárai-nakomma amuqá kêmaraikaiyaa minnáyaba abáá oro. ¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaemma umáyikáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe. ¹² táwi-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá watáayaba kemá tígaaeyó kétune. ¹³ ópí maami-táwi-yátááqá aónama kétaqta kanaarác aónáiyana paábaq kumayukóráá umá kóinanama ókómó anónaraq wení márúqa kémayaiye. ¹⁴ miráípoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

"keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómmá tímíniye."

téna Áítáiya Áánúqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. ¹⁵ abo keráwáqá nôi-qtataaqtatabi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itái-wáyúkáráá umá máero. ¹⁶ íbêq-yupaama táwi-kanaaboaq keráwáqti túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwi-táwi oro. ¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni auyánámmá abáá umá pááq oro. ¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánúqtuni Aokaq-Áánápó mamá

ógiraaro. ¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábáqáqáq umátikena i-qtátááqtábá ibí anónna-anonna umá tíq-tiq oro. nunamummá ibí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékáráq imá tóyaupikemma kaapáúpíkekaráq tero. ²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwíkaq ketibotááma Áánûqtukaq “tikáíye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéitera q keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero. ²² aaragó, keráwáqá uyátárai-nakon áma wáráanikaa umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro. ²³ ketáámá itáíq-itaiq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máitana miráráá umá ánáakoma aúráitana wenawaikómá aqnókáá umá máíye. aamó itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapíke kéyiwiraiye. ²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náápaakoni aménáápáq mááe. miráráá umá ánáakoma wenawaikóni aménáápáq máíye.

²⁵ yiwaikó, Ítu Káríqtona wekák yirummá ámê-kayukayaba ákátana yeqtábá pukuráíye. miráráá umá keráwáqá yiwaiqmááqá keráwáqtí tínaaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtona wekák yirummá ámê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení watáanapo mamá aokariq umáyíkaraiye.

yeqti kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.

²⁷ miráuraiqtaba wení waayúkama anaáékaqa wenaúraqa kanaaraq itó éta yemá tágaginoo.

unáákáqtóraq paagómá kááraa-kaaraa iéna íma kaabú-káábú inikáá umá wení waayúkama tágaginoo.

wemmá wáráa-kayukama aokariq éta máqten-otaakaraq íma waínna miráráá-kayukayaba Ítumma kákaiye.

²⁸⁻²⁹ yiwíqmááqá yeráwáqtí yúyaba yikáiniq umá mórai q umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoo. ímiye. abo aáwaqa améta íraqóniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamááriq wetábá ákáiniq umá wenánáakoqtaba akaíno. ániibo Ítuma wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekák tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunataa. ³⁰ ketáámá Ítu Káríqton aúma máqte-tuyawaqa máunataa.

³¹ minnáyaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye.

maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine. ³² maamin-áímmá aúpáq áaikaraq wáíye. móra-nakoma wenánáakote kétibo aúpáq-áímmá mirá téna Ítu Káríqtona wení anaáema kéwaraa-kayukayaba kétiye.

³³ miráráá umá keráwápké móra-mora-nakoma wetábá ákáinikaa umá ánáakoqtaba akaíno. ánáakoma awaikón áma yaaguyaqmá itaíno.

6

¹ iyápó, uyátárai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanáuramma paá wáíye. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.”

minnáma áqnáabaq ámaan-aimma timá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu timá tímikaiye. minnáe:

³ “miráráá íyana máqte-qtataakoma íraqóniq umáqtikainaq maa-márábí ayáqtaá-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. ⁴ yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma mamá áyamma í-yátápi aúyikáaro. ímiibo keráwáqá uyátárai-nakoma tirááinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwí-otaama kéguiyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámó éqa yemmá anaúraqaq mamá yirááitimayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqmá wáráaro. keráwáqá Ítu Káríqtonaq mayái kémayeraq miráráá umá keráwáqtí kawáá-wáyúkáráq mayái yikáiniq umá íraqóniq umá máyáaro. ⁶ móra-nakoma íma yabikáinaq keráwáqá aati-aatimá íraqó-mayaima máyáaro. ⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimúqá marakái-máyáílmá íma mayánómanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá marakái-máyáílmá máyáaro. ⁸ taákaq máráaro. íraqó-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánóe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraíne. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraíne. ⁹ kawáá-nákó, keráwáqtí mayái-wáyúkáyábámá mórai q oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabikái-marupa q wemá yeráwáqtí uyátárai-nakaraq keráwáqtí uyátárai-nakaraq mimórá

máena wenaúrikaqa paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áuyánákáq kéyainaiye.

¹⁰ keráwáqtí tébakaq-kanaama maa-márábímmô máeqa uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. ¹¹ keráwáqtí akoqnááma uyátárai-nakonopake máyáaro. weni akoqnááake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabítiné ínnayaba keráwáqá akoqnáá umá kanaaráq itó-inoe. ¹² itáaro. ketáámá íma waayúkate ááíqa kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqtí náapaakaraq kumayupíqtábá ááíqa kéunatae. ketáái ááíqa waátama ketúrapike íma kanaaráq káonetaa yetè ááíqa kéunatae. ¹³ mirá kéibo Áánúqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwí-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkaráá umá kanaaráq itó éq íma yawautínoe. ¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánúqtuni árain-aimma tímúranna kuyéq weni arupú-yataaqa títaaraq tíraaqá kuíyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaaráq kobérániye. ¹⁵ maami íráqô-kataama kaayoné-yátááqtábá aítauqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro. ¹⁶ maamirá éq keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqtí weyukóráá umá akoqnáá ínaq itó oro. keráwáqtí uyátá-maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye. ¹⁷ keráwáqá pukáapike atóbatkaniqtaba Áánúqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-aráín-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokórruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqtí tokórruraa-puma minnáe. Áánúqtun-aama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tínómma tirátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq ¹⁹ keqtábáqáráq nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánúqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timíniqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánúqtuni aúpáq-yátááqá weni Metáíya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánúqtukaq nunamupí timá áméro. ²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miráráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboqá íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tikikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtópaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái íráqô-tibaqawaaraa-naqa máena weni mayáíráq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéíye. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba timá-timiniye. ²² keráwáqá keqtááyábá itánóqtaba keráwáqtí tuyaqa umá tíqtaaiq íniqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákáráq ketibotáá Áánúqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqaraq yeqtópake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kétune. keráwáqtábá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kétune. ²⁴ keráwáqá keráwáqtí akai-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqaraq íma aúyatikeq keráwáqá máqtemma Áánúqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq Píripai-marupaq Pórogaraq Tímotite ánná-naupaq Arómubaq agatááye.**

¹ maa-páátimá Pórogaraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu Káriqtoni kaqtónakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Îtu Káriqtoqak itáiq-itaiq kéo-yubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áikuyo-yubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátimá kágayauye.

² Áánûqtuma ketibotáámá uyátárai-naqa Îtu Káriqtoqaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaay-oné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

³ kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkaiye” kéteqa ⁴ kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémaraune. ⁵ íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáimá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoq kemá timuqá kémaraune. ⁶ ániibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Îtu Káriqtoqaraq yauwéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma mútúq páaq umá ánataniye. ⁷ kemá aati-aatimá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá tímúnnama arútáiniq kéiyé. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáikaaq kúnatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraine téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáikaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboq íbêkaraq kemá ánná-naupaqa máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáikaaq umá matáunatae. ⁸ Áánûqtuma ketáama ítáimma áraine. ániibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Îtu Káriqtoni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

⁹ kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí tirummá ami-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétikaiye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayáigáae téq kétune. nóinawabi íráqóniq éna nóinawabi táiq ínayabama yaináigáae téq kétune. ¹⁰ keráwáqá miráiyatabama nú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaararaq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáiyana Îtu Káriqtoqaraq yauwéqma kumínî-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráqá Áánûqtun-aurakaqa íwaniye. ¹¹ íniye. keráwáqá wenamá Îtu Káriqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yi-qtátááqnpó keráwáqá ógiranoe. min-íráqô-qtátááqá keqtaá kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtae wanáwiqa múte kéyauyunatae.

¹² ketíbáqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaigáae téq kétune. kemá maakáqá ánná-naupaqa máunanaoboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé uráiyé. ¹³ miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Îtu Káriqtoni kaqtó-napoq ánná-naupaqa máune. ¹⁴ kemá ánná-naupaqa máunataboata taiganimma Áánûqtuni waayúkama yeqti Ítuqtaq itáiq-itaiq í-yátáákómá uyátamaqma akoqnáá uráiyé. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kététa ikatíq íkéoe.

¹⁵ yaímma-wayukama kárún-aaimma tímátiketa yemá anón-iwiqa mayáiyábá kéyikaitataboata Îtuqtaba átê-wataama kétémanibo óq-wayukama Îtuqtaba íráqóniq ónáae téta kéte. ¹⁶ Áánûqtuma kemmá wenáama mayáiyuwánúnayaba mi-máyáimá tímikaitata yemá minnáyaba kéitetaboata yeqti yirukaké kéte. ¹⁷ mi-káqô-káyúkámá Îtu Káriqtoqak itáiq-itaiq í-yátáákáké íkete. ááqibo yemá kemmá kárún-aaimma kétima-tikaae. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama tímínóqtabama yimuqá kémaraae. ¹⁸ ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Îtuqtaba átê-wataama itáiq-itaiq kéeta týanabi paá yeqti yóyaukake min-átê-wátáámá Îtuqtaba týamma minná íráqô-qtataaqa wáitaaq kemá timuqá kémaraune. ¹⁹ owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtabá Áánûqtukaq nunamummá kétéwana Îtu Káriqtoqaraq kemmá tíwáqnaa kéiyé. miráiq-qtataqtaboq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tíwíqma paá ayúqtikaniye.

²⁰ uyátárai-nakoni mayáimá mayáiyábámá kemá tigaemá íyábá íkétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatimá Îtu Káriqtoqak íma ikatíq éq yaaguyabiyábá kétikaiye. ²¹ ketí túyánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Îtu Káriqtoqtaba miráiyaba kéune. pui-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare. ²² kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiyé. Îtu Káriqtoqtaba íráqô-mayaima mayáiyábá wáiyé. miráinaq kemá náanawaq aúyaaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? ²³ kemá

maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkáapimma máune, kemá Ítu Káríqtote Áánúqtuni márúpaqa umma mánunayaba kékaiye, mirámô onanamá kemmá íráqôniq íniye, ²⁴ miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyônama minná íráqône, ²⁵ kemá máananama keráwáqá íráqôniq umátikaniye, minnáyatataboq kemá itáunnama kemá íma áruqa puyónúne, miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákáráq uyátá-maqma anóniq íniye, ²⁶ miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kéktimeqona ánná-naupake kúmônayaba Ítu Káríqton-awíqa kanaarâq mûte yawúinoe.

²⁷ íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare, keráwáqti táaimma Áánúqtuni átê-wataarake máyáaro, mirá kéiyáq kemá keráwáqtôpaq ímo yéqa keráwáqti íráqôn-aiiqtaba itánúne, itáiq-itaiq í-yátááqatábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórâ-túyánákáq máero, átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóraráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro, ²⁸ keráwáqti namuro-wáyúkáyábámá ikatiq íoro, akoqnáá oro, mirámô kéiyatama keráwáqti namuro-wáyúkámá timónáiyamma keráwáqá yemmá kanaarâq uyátáawaniq ínoe, taákaq máráaro, móra-waigoma yemmá uyátánimma wemá Áánúqtue, ²⁹ Áánúqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaae téna aúyaqtkaraiye, miráipoaq keráwáqá wekâq itáiq-itaiq kéowana Ítuqtaboq tú-tíqa mayaiyábáqárâq Áánúqtuma keráwáqá aúyaqtkaraiye, ³⁰ keráwákárâq kegárâqtáá mimórâ-ááiqtáá kéunatae, minná Áánúqtuni aakôtê Tááqtaani aakôtê ááíqa kéoye, miráinaq kemá ááíqa únaq aónaaniq umá miráuma ááíqa oro, miráitaq kemá ááíqa paá íq-íq kéune.

2

¹ keráwáqti túwarairoma Ítu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? wení akái-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyó? wení Aágomma aanabórâá umá kémayaa? Ítun anaaeóma káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaao? keráwáqti tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo? ² mirámô kéeqa kemá maarâ téq keráwákáq inaa kêtune, máqtemma keráwáqá mimórâ-túyánákáq máeraq mimórâ-tíkálí-yátáápi yagaroqtaaro, kemá káonaune, keráwáqtábá timuqá kématikaune, ³ aúyababa íoro, keráwáqti túma íma mamé úyôro, ímibo móra-mora-yuti aménâápâq máero, aati-aatimá káqowaqtabama túyánápi má téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáíye” téraq tero, ⁴ kenamááriq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíqyíkáaro, ⁵ keráwáqti túyánákómá Ítu Káríqtoni aúyánákáá íno, ⁶ wenáaikoma Áánúqtuni áaikote móraiq kéíye, wemá Áánúqturama umá máqeuraimanibo min-náápáámmá íma yáqtokaiye, ⁷ ímiye, wení anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye, wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márâbín-nákáá aúkáiye, ⁸ wemá Áánúqtugaraq waayúkagaraq yeqti yiménâápâq wetáábá wenamááriq maréna máqeuraiye, wemá Áánúqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátáq íkámôwana pukuraiye, ⁹ miráimanibo wemá aamâ ítáitanaboana Áánúqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpâq akéna wemmá máqten-awíqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye, ¹⁰ miráinaq máqtemma Áánúqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márâbí máa-yugaraq máqtemma maa-márâgóni aménâápâqá máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Ítuni aúbâq yiraayutaúmmá ayánoe, ¹¹ ánibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tinoe, miráinata máqtemma wenaboámá Áánúqtun-awíqa mûte yawúinoe.

¹² tíkáin-aanabo, ketáama wáráaro, kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa ketáama wakááe, íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro, keráwáqti kúmiq-yataapikemma Áánúqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánúqtuma mi-qtátááqatábá amuqá íma márâí-qtataariq iyábámá ikatiq oro, ¹³ taákaq máráaro, Áánúqtuma tirunóbâq máena wenatúyánákáq miráin-oqtaba tíwáqnaa kéíye.

¹⁴ nôrawabi kéeqa nárún-narun-aimma íma téraq nóbíq-aimma íto, ¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro, keráwáqá waayúkama yeqti áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkâapimma máamanibo keráwáqá Áánúqtuni iyáópoma yeqti otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro, wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqti táaikoma ókáá umá maa-márâbímmá kamá tágaino, ¹⁶ keráwáqá maa-márâbí-káyúkámá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókórâá umá táganoe, miráinana Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne, miráinaq kemá ítaanama máqtemma ketí mayáigómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naaeagómá Áánúqtukaq ami-yátáákáá umá aqti ínyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo inaqa kemá timuqá kémareq keráwákárâq Áánúqtukaq “tíkáiye” tenúne, ¹⁸ keráwákárâq timuqá kémareq kemá púyônayabama Áánúqtukaq “tíkáiye” tígáae téq kêtune.

19 uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq páaqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaarâq kétima-timena umá tíqtaaiq íniye. 20 maakáqá wemá wenamáa ketí tíyaqa kéyainena keráwáqtábá auyánámmá kéitaiye. 21 tébakaq-wayukama paá yenamááriq yetábá yúyánámmá kéitaae. mi-máyáimá Ítu Káriqtoqtaba mayaiyábámá íma yúyánámmá kéitaae. 22 Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéiyé. miráuma áanikoma aboámmá áwáqnaa ínikaa umá ketê mayáimá kémayaiye. 23 ketineqá nôi-qtataarabi páaq íné ínata timá-timiyaaqá kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq wíniye. 24 ánibo kegáráq keráwáqtôpaq páaqya-kanaabi wiyábámá kemmá kétékaiye.

25 keráwáqá Ipaaparoráítatimma ketôpaq timákáawana íréna íráqôniq umá kemmá kawáá umátikaraiye. ábákoma awaaómmá áwáqnaa ínikaa umá kemmá tíwáqnaa uráiyé. wemá ketê mayáimá kémayena ketê yagaroqtamá Áánûqtuni watáama téna áaiqa uráiyé. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemmá yawwéqma timákanaa kéune. 26 wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá karí kémayaiye téq ítaraataboana wemá netuq-áuyánámmá ítaraiye. 27 áraimma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráiyé. miráimanibo Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekárâq Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune. 28 miráiniq Ipaaparoráítatimma keráwáqtôpaq timákáanana yawwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kétékaiye. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kémariyanama mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá ítanune. 29 uyátárai-nakoqtaba tibâqawaamma weqtábámá “iyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráítatima íniq o-yúmá tikaq múte yíkáaro. 30 wemá mayáimá Ítu Káriqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráiyé. áqnáabaqa wenaúma aúgugu íyábámá íma auyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé. keráwáqá kenamááriq kemmá miráuma íma kanaarâq tíwáqnaa owániq oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé.

3

1 ketibâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbaqá keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kétima-timunnamanibo minnáyabama íma tîbô kégaiye. ánibo min-áikómá keráwáqá íráqôniq kémantikaiye.

2 kékén-áimá kétima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqmá káonaae. 3 ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemna waatá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtáámá wení Aokaq-Áágómá tímikiqtaboanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóní akoqnáarakemna ketáámá Áánûqtukaq yunumamma kétunatae. miráitaqtaa Ítu Káriqtonopake tágama-yataaqa kémayauatae. miráitana yuma karáiyátáákómá keqtáaráqá paátataakaa kéiyé. 4 náawabi auyánápímmá téna “Áánûqtuma kárataa-tuyaboboana mamá paá umátikaniye.” tenama wemá íkarutaiye. ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-umatukaune. 5 ítáaro. kemá ketinóma kemmá matíkáitaqa kemá Ítiráaeo-naqa máqe-uraune. inaau-náúpáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata ketúma kárataane. ánibo kemá Péqtiamaanini ánnábike-naqune. ketítaubikoma yemá Íbaru-aimma tiráwáq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Pérati-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune. 6 ámáan-aimma waraiyábámá kemá karuwaaq kéeq minnáyababoq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabi áikuyo-yuma kemá yemmá yikamonaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá íráqôniq kanaarâq umáyikaniyaa-awaataq kemá íráqôniq-naqa máqe-uraune.

7 miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtábámá naayóbaqá “íráqô-qtataare” téq ítarauamanibo íbêqa Ítu Káriqtoqtaboq mi-qtátááqtábámá “paátataare” kétune. 8 mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq weqtábámá “paátataare” kétunamanibo Ítu Káriqtoqtabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááqtábá wenamáa “anó-qtataare” kétune. min-nákóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káriqtoqtaba wenamá matéq 9 weté yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbaqá Áánûqtun-aurakaq ketí íráqô-mayainapo kateko ónúnyaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káriqtoqak itáiq-itaiq umá yáqtorauanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikaraiwo Áánûqtu keqtáámá Ítu Káriqtoqak itáiq-itaiq únnayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtaae. 10 íbêqa kemá Ítu Káriqtote áqnábariq umá yagaroqtanáaq kéune. min-ákóqnáágómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnáágóqtábá itanáaq kéune. Ítuni aú-aiqa yáikaq umá mayánáaq kéune. ánibo wemá

máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. ¹¹ ániibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

¹² kemá téq “Áánúqtun-aurakaqa áqa kateko umá mítóq ánataguraune” téq íkétune. ímibo Ítu Káriqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááimmá ketábá mayánae téq maqmá aónaqté kéune. ¹³ ketibâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba yuaatimá uyátaraune” téq íma kétune. ímibo maami-mórá-yátááqtábá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtabama kétéwikaq túbáq wái-qtataqtaba mayánae téq únna ¹⁴ kemá móma móra-nakoma yuaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtábá yuaatéq ánatái-aqtoraq ónáae téq tiyááqtáma kuyúnna koma kéyauweraune. min-ámúq-yátááq wáimma aúwaraimma Áánúqtuma ketáámá “umma máyáaro” téna Ítuqtabama tááyaraiqtaae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikaa umá miráonatae. minnáyaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyanaama Áánúqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye. ¹⁶ miráinaqtaa íbêq-awaataqa min-ámmá warúnataama waqmé wíq-wíq ónátaae. ¹⁷ ketibâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mikáyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáráaro. ¹⁸ taígani-taoqa maamin-áimmá timá tímikaunama íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ítu Káriqtoni namuro-wáyúkámá máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátáq nórawabi umáyikaraiqtabama paábaq awéqtáma kéyuwaae. ¹⁹ yemá yawítigino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naan-áikómá Áánúqtuni amáákaq kéuwiye. Áánúqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtábámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yúyánámmá mimórá maa-márábí-qtátáákáq áatuqma kémaraae.

²⁰ ketáái naa márúqa Áánúqtuni márúpaq wáiyé. keqtáá atóbatikanin-naqa uyátarainaq Ítu Káriqtoma kumíníqtaba awé kéunatae. wemá Áánúqtuni márúpakemmo kuménama ²¹ ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq autíkaniqtaae. mirámó ínínma mimórá-ákoqnááraké máqte-qtataaqa wení náápaakoni aménáápáqá kémaraiye.

4

¹ ketibâqawaayuo, keráwáqá kemmá tikáin-aanaboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kétékaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábámá amuq-yatááq máae. ketí tikáin-aanabo-wayukao, Ítukaq itáiq-itaiq umá máeraq yaqtóráaro.

² Yúóriaoyaa Tíqtkio, ókaraq uyátarai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakaa. ³ ketibârawaao, egáráq mi-kááyáq-ínikórátámá yíwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáimá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáimá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayaímá matáunatae. ániibo máqtemma yeqtíwíqa matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí wáiyé.

⁴ aati-aatimá uyátarai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kétupo timuqá máráaro. ⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá keráwáqti kaayoné-ááimmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátarai-nakoma íma nékaq máiyé. ⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma itáaro. Áánúqtukaq nunanummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétéimamaraq “tikáiyé” téraq wekáqó ítama káoneqa tero. ⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káriqtokaq kamuqá kéitaiyanaama Áánúqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqti túyánákarábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yátáákómá ketáái itai-yátáákómá uyátá-maqma wáipoaqtáa ketáámá árain-uramma mi-wágóní áaimma íma kanaarág itánúnatae. ⁸ ketibâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-wátááe. min-arái-qtátáákáráq mi múte yawuí-yátáákáráq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íraqóniq í-qtátáákáráq Áánúqtuma keqtááyábá yaaguyabikáae ti-qtátáákáráqá mi-qtátááqtábámá keráwáqá túyánámmá itáaro. ⁹ mi-qtátááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. watáarake keráwáqá kétéraateq nóí-qtataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánúqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqte wániye.

¹⁰ uyátarai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémarauaqa keráwáqá keqtábá tirummmá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummmá umátikaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínóqtabama aammá íma wáqe-uraiye. ¹¹ kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaarág timuqá maránúne. ¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taiganin-aawaqa náyábábi táama yaiyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma maréribi máqte-qtataaqa íma marréq ónúnayabama kéitaune. ¹³ Ítu Káriqtoma kemmá akoqnááma kétémiqtababoqaq máqte-qtataaqa ketúraq pááq ínayabama akoqnáá umá kanaarág mánune.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íraqó-qtataare. ¹⁵ kemá ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá

Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. ¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikaq máunaq miráráa umá tíwáqnaa urááe. ¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma tímíniye. ánibo minnáyaba timuqá kémaraune. ¹⁸ Ipaaparoráitima keráwáqtôpake amí-yátááqá kemmá tímítaq íbêqa kemá nóiqtababi kéunnama kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yátááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqtí amí-yátáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá tímíniye. ²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno. ²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kétimayikaune. ²² tîbâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maarao-aimma kête. ánibo yemá náayuwabi Títani anómma kámááni-naupaq mayáimá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma ôriq umá kétimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote yagaroqtamá waíno. kemá Póroma Tímotigarare.

Koráátiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Koráátai-marupaq Póroma ánná-naupaq máena watáama kêtitana Tímoti agatáye.

¹ min-áúbámá kemá Póroma mórama Îtu Káríqtoni timáyikarai-kayukabike-naqa ketáái tîbâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye. ² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Îtu Káríqtoqtaba kerátáái tîbâqawaayuma yemá Îtukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yatááqá weni Íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátarain-naqa Îtu Káríqtoni aboákáqá nuna-mummá keráwáqtábá kétéka “tikáiyé” kétuye. ⁴ Áánûqtuma weni márûpaq keráwáqtí meyámmá tikáitana wáitaq awé oqtbámá ketáámá itaraunatae. abo keráwáqá Îtu Káríqtoqtaq akoqnáá umá itáiq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yíméqtabama kerátámá kéitauye. ⁵ áqnáabaq keráwáqá árain-aimma min-áté-watáámá Îtuqtaba matáamma minnâ Íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínitaq itarae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-Íráqô-méyámmá weni márûpaq tikaraiye. ⁶ maamin-áté-watáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiyé. minnâ Áánûqtuni Íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama itarae. ⁷ ketáái tikái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórâ-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Îtu Káríqtoqtaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoarena keráwáqá tiwáqnaa kéiyé. ⁸ ánibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá timí-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.

⁹ miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyanápimmá weni aúyanánápó maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma weni Áágoni itai-yatáákáráq Ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye. ¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaarâq mánoe. ánibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maráni-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá Íráqô-mayaima kémayiyana mi-wágómá Íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itai-yatáákómá uyátá-maqma anómma aurániye. ¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá inóqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Îtukaq itáiq-itaiq umá túma pukánabaq mánoe. ¹² keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tikáiyé” tero. wemá weni yabíkái-marupaqa ópí yálkaaq inóqtaba keráwáqá mamá yokaa umátikaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yálkaaq ínoe. ¹³ abo wemá keqotáámá kumayukóni akoqnáábikemma tiwíqmenataa weni ákáiin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáiyé. ¹⁴ weni ánikoma keqotáámá mamá umátíkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paabaq yuwéna awikátukaiye.

¹⁵ Áánûqtumma ketáámá íma kanaarâq aónanunataamanibo Îtu Káríqtona wemá wekáá kéiyé. itáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Îtu Káríqtona tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráiyé. ¹⁶ Îtu Káríqtoni akoqnáarakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráiyé. ketáámá mi-qtatááqá kanaarâq káoneqtaa íma kanaarâq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráiyé. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátaráa-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náapaamma matokáa-kayukagaraqa máqtemma wemá tarôq uráiyé. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Îtu Káríqtonapo tarôq uréna Îtu Káríqtoqtaba tarôq uráiyé. ¹⁷ miráitana Ítuma máqte-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráiyé. ánibo máqte-qtataaqa weni akoqnáánapo yáqtoqma yagaroqtaráiyé. ¹⁸ Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuraqa Ítuma yeqti yiqnómá máitata yemá weni aúma mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máiyé. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urainare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare. ¹⁹ miráuma Áánûqtuma weni máqten-aimma Îtu Káríqtoqtaq wáikaee téna tiráiyé. ²⁰ ánibo Áánûqtuma Îtu Káríqtonapo mayáimá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéiyé. Îtu Káríqtona kaapaq-yátáq púitana weni naaegómá aqtimena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati áukáapimma kaayoné-yatááqá mamé iráiyé. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtabá namuq-nákáá uráine.

²¹ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqtí máqte-tai-aimma tarôq kéeq keráwáqtí táí-tuyanakemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqte-uraae. ²² miráimanibo

íbêqa wení áanikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábôiq uráiyē. wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokariq éq wenáurakaqa tigeamá íma wáinaq wenôpaq kanaaráq wínoe. ²³ miráimanibo keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmma ánúqa yamá akoqnáá umátikarikaq máaro. min-íráqó-qtátááqá Áánûqtuni átē-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáá umákain-aipikemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. maamin-átē-wátáámá máqte-marabaq kétéma-yimewaqa kemá Póroma min-átē-wátááqóqtábá kaqtó-naqa aúkaune.

²⁴ miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémarauē. Ítu Káriqtoni aú-aíqa wení waayúkayaba matáimma kemá mórariq umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabi áikuyo-yuma yemá wenaúma mááe. ²⁵ Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórabi áikuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútikaraiye. maami-máyáimá keráwáqá tíwáqnaa ónúnayaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna timátikaraiye. ²⁶ abo maamin-áimmmá kétéma-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraq Áánûqtuni aúpáq-áuyánámmá aúyóqmakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-áupáq-áuyánámmá abarokáqtaá uráitata wení waayúkama kanaaráq abarokáq káonaae. ²⁷ maami tágama aúpáq-áuyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Ítu Káriqtona tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáikaaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe. ²⁸ miráitaqtae ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkati yúbáq kétunatae. ketáámá kékén-áimmmá kéteqtae Áánûqtunopake itái-yátáákáráq kéyiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káriqtoqtaba mútúq abarokáq umá ánataikaae téqtae mirá kéunatae. ²⁹ maaminnyaba kemá mayaímá kémayaune. Ítu Káriqtona kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákóqnááraké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kétune. miráitaq kemá Árórátia-marupaqa túbáqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóikaq íma káona-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune. ² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatíqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqti tirummá ami-yátáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áikuigae téq kétune. ániibo Ítu Káriqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq kétune. miráráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áuyánáqtábámá ítátuwaigae téq kétune. min-áupáq-áuyánámmá minná Ítu Káriqtona wenamááriq wemiye.

³ Ítuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétéma-timune. waayúkama kaaqaarigón-únitíq-áimmmá téta yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqti yáagoma íráqóniq kéibo atéráaro. ⁵ kemá ketúgogaraq yagaróqtamá keráwáqte íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Ítu Káriqtoqtaq itáiq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétémeoneq timuqá kémarauē. ⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káriqtonna keráwáqti uyátárai-naqa awíkeq mimóráiq uráániq umá weté yagaróqtamá matúq-matuq umá máaro. ⁷ keráwáqá wepímmá ánúqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq keráwáqti táaimma wenámúraaq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq “tikáiyē” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqti ánúqa Ítu Káriqtopi yaráamma yaákama yúwáaro. mi-kááqáári-áikómá paá waayúkati yúyánápké kéiyē. miráinaq keráwáqá yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áimmmá waayúkagaraq maa-marábí-tái-wákógáráq kéyiraate. Ítu Káriqtonopakemma íma kéiyē. ⁹ maanáyaba itáaro. Áánûqtuni mútúq-aikoma Ítu Káriqtopi wáiyē. ¹⁰ ániibo Áánûqtuma mútúq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káriqtote yagaróqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Ítu Káriqtoqtaq itáiq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqti túma íma kárataae. ímiibo Ítu Káriqtona keráwáqti kúmiqa paábaq káratukaiye. ¹² ániibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káriqtoni aúma uqtamákáawana yawéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Ítu Káriqtonna mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágoma kanaaráq ínitaaq itáiq-itaiq urááe. ¹³ naayóbáqá keráwáqti kúmiqtababoana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uraiye. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunna íma máqe-urrae. miráimanibo íbêqa keráwáqti kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuunawa wemá keráwáqá Ítu Káriqtote yagaróqtamá aúgen-auwaraimma

tímikaiye. ¹⁴ ánibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá aratúnnayabataama íma yorauténa yukáíye. ketáái aqtbááma weni agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqtí aqtbááma ánatagiye” tiráíye. ¹⁵ wemá táí-wakoni kawáá-wákárá máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáíye. Ítu Káriqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákoqnaamá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákoqnaágóni kaaqaari-ááímmá aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq iyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáan-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánááráqá naíyábábi aagai-kánáágóni ámáan-aiqtabama keráwáqtí naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaákaqa árain-auwaraimma yíni-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káriqtonopake kéíye. ¹⁷ missing? ¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtábá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náápaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkáráq nunamummá tero” týaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqtí aúkáapikemma yeqtí kaikáá-qtátááqtábá týan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqtí yúma maméta kéuyeta paá yeqtí yúyánápi-kén-áímmá kéte. ¹⁹ yemá Ítu Káriqtoma wenamá ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnoákékémmá mútúq-augoma akoqnaáma kémayaiye. ánibo min-áúmá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káriqtoqtaba mórabi áikuyo-yue. ketáái tiyáátakogaraq amakógáráq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnaárake min-áúgómá akoqnaá umá pááq kéíye.

²⁰ miráitana keráwáqtí naayón-áikómá Ítu Káriqtoma kébuitanama min-áikógáráq pukáíye. íbêqa maa-márágóni táí-wakoni akoqnaábikemma keráwáqá paá kéumagoe. miráitaaq nóraq itaráq keráwáqtí týaimma ayúwáawanawaq maa-márábi-káyúkati yáaikoraama kéíyo? keráwáqá nóraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná ²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nóraq itaráq kaqtó umá kéitaa? ²² maami-qtátááikómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áikómá paá waayúkati ámáan-aine. ²³ mirán-ámáán-áikómá waayúkati yúrakaaq íraqóniq kéíye. miráitana maamin-ámáán-áímmó waráiyábámá íma oyaq kéipoana yáimma-wayukama yúyánápiimmá téta: “maamin-ámáán-áímmá waréqa kemá íraqô-naqune.” téta yúyánápiimmá kéte. áaqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akaí-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áikómá ketáái íma kanaarqá tiwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebúqa ámênataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káriqtoqtaboqaq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma matááe. miráinaq Áánûqtuni márúpaq Ítu Káriqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro. mibáq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náápaan-abitataráq maraq máíye. ² paá maa-márábi wái-qtataaqtaba túyánámmá íma itánómanibo mibáq wái-qtataaqtaba túyánámmá itáaro. ³ taákaq máráaro. keráwáqtí naayón-áikómá pukitana keráwáqtí aúgen-auwaraikoma Ítu Káriqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márúpaqa aúpáq wáíye. ⁴ keráwáqtí árai-tuwaraimma Ítu Káriqtomiye. ániibo wemá kumínaqa keráwáqá weté yagaroqtamá weni tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqtí túgoma kúmiq-yataariq íneta kéomma yíkamma utátúwáaro. miráráá-qtátááqá maannáe. kebo-yátááqá táí-tuyanamma itái-yátááqá túranannama ai-yátááqá táwí-aimma tarôq ínôqtaba tikai-yátááqá káqo-yuti minná mayaiyábá tikai-yátááqá mirá-tíkái-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátááikómá Áánûqtuni márúpaqa kémayaipoana egaamá ai-yátááikómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá tenikáá kéíye. ⁶ máqtemma mirá-qtátááriq o-wáígómá Áánûqtuma yemmá mamá áyámma kéumayikaiye. ⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátááriq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae. ⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtópakemma nékaq yúwáaro. týámma íoro. káqo-kayukama táíq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma itima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqté-qtátááqá keráwáqtópakemma nékaq yúwáaro. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqtí naayón-áímmá miráuma aútún-únákáqtóraa umá ayúqma paábaq yukék ¹⁰ aúgen-aimma mamá kúbekaae. maamin-áúgén-náqá keráwáqíye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taíbariq-taíbariq umá kéíteq uyátá-maqma íraqóniq umá wekáá umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéíye. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraq keráwáqá máqtemma móraiq umáyikanoe. Ítu Káriqtoma máqtemma

ketáái tirunóbáq máiqtabaobaqtaa karaanóbáq-wáyúkágáráq namuq-wáyúkágáráq ánná-wayukagararabi paá umáğuraa-kayukagaraqa yemá keráwáqtí túyánápímmá mimóráiq umá mánoe. Ítu Káríqtokaq máqtemma itáíq-itaiq o-yúti yirunóbáqá wemá máíye.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kêtimiye. ániibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné oro. keráwáqá keráwáqtí tíwíqa káqo-yuti yiménánpáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyíkáaro. ¹³ keráwáqtí aúkáapimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuiyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátarai-nakoma keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwáqá káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyuweraq tiwimmá kamátuwaaro. ¹⁴ máqtemma mirá-qtátáárlq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá káyimeqa íráqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mimórábí mááe. ¹⁵ Ítu Káríqtuni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq mááe. miráinaq mimórá-túrúá umá mayaimá máyáaro. ániibo Áánûqtuma weqtábá “tímuqá kémaraunatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro. ¹⁶ Ítu Káríqtuni watáagoma ayuwáiyanaq keráwáqtí tirunóbáq wáino. morá-mora-yuma Áánûqtuni itai-yátáákókaráq yiráatero. ániibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni watáabike ímá kéteraq Áánûqtukaq nunamummá íbí tero. Áánûqtuma nórabi urái-qtataaqtaaba íbí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekáq “tíkáiye” tero. ¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq móraiq umá aboámá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.

¹⁸ aaraukáq-nóinîno, keqtiwaiqmáati yáama wáráaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaáe kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aaraukárlq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaaqa tirummá yímero. kaayoné umáyíkáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtiñooyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikarárán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá tímuqá matikáiyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayái-wáyúkáo, keráwáqá maa-marábí-káwáá-nákómmá anaáe waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kêtimonaiyarabi íma tímónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayaiğómmá yemá yimuqá maraigáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátarai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íráqô-mayaima máyáaro. ²³ keráwáqtí máqte-mayaima íráqôniq umá mayánómma paá waayúkayaba ímibo uyátarai-nakoma wenamáárlq weqtábá mayaimá íráqôniq oro. ²⁴ taákaq máráaro. uyátarai-nakoma íráqô-meyamma tímíniye. wení waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq mayaimá kémayaae. ²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama móraiq umá káyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqtí mayái-wáyúkámá arupú umá yaínáaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqtí kawáá-nákáráq máimma minná Áánûqtue. ² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. ³ keqtaáyábáğáráq nunamummá tímátíkáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnayababoq maakáqá kemá ánná-naupaq máune. keráwáqá nunamummá kêtianawaq kemá Ítu Káríqtoqtaba aúpq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye. ⁴ ániibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokáq ónúnyaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqtí táaikoma Ítuqaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukaraqa keráwáqá itai-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro. ⁶ keráwáqtí táagoma átê éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaga keráwáqá yemmá yawéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tikái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timíniye. wemá uyátarai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáimá kémayena wení mayaimá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéena kémayaiye. ⁸ kemá wemmá keráwáqtópaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kêtimakau. wemá keqtaáyábá keráwáqá kêtima-tiména umá tíqtaaiq íkáae téq kétune. ⁹ káqo-naqa Onetimatima tímákáanana weté yagaroqtamá wíniye. Onetimatima wemá tikái-tibaqawaama máena Ítuqaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqtí márûpakene.

wemá Tíkikataraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekáq pááq i-qtátááqtábámá timá-timiyoye. ¹⁰ Áarítáákatima wemá keté ánná-naupaqa máena keráwáqtôpaqa miráo-maara-aimma kêtima-tikaiye.

ánibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maara-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awiqme keráwáqtí naaúpaqa ákáaro. ¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maara-aimma kêtima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaewayukabike Ítukaq itáiq-itaiq kéoyubikemma Áánûqtuni yabíkái-qtataaqtaba keté mayaimá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa urááe.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqtí márûpake-nakoma miráo-maara-aimma kêtima-tikaiye. wemá Ítu Káriqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nuna-mummá kêtíye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá kêtíye. ¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágáráq Ítuni waayúkama Áréórátía-marupakaraq Áíráápori-marupaqa máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaimá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráíye.

¹⁴ Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maara-aimma kêtima-tikaiye.

¹⁵ ketáái túbâqawaaraa-kayukama Áréórátía-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maara-aimma kêtima-yikaunatae. min-íníkóní naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káikuyoe. ¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwa iyatawaq anaaékaqa Ítukaq itáiq-itaiq kéoyuma Áréórátía-marupaqa áikuyoyuma yorautígáae téq kêtune. kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaqa máa-yuma yeqtí aúbagaraq yorautígáae téq kêtune.

¹⁷ Áákipatimma maará téq kêtima-amune. minná Áánûqtuma ámikai-mayaima mamá ánataao. ¹⁸ íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamááríq maanná kágayaune. miráo-maara-aimma Póro kemá kêtune.

kemá ánná-naupaqa ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwimmá kamátikáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno.

kemá Póroma

Tímotigare.

1 Tetaróniani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Tetarónáikaq Póroma Táératima Tímotima yetôpake

¹ Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátimá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátarai-naqa Îtu Káríqtokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamáa wení íráqô-qtataaqa wení kaay-oné-yátááqá keráwáqtê waino.

² aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tíkáiyê” kétéqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwíqa yamá kétima-tikaunatae. ³ keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátarai-naqa Îtu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqtaba taákaq matokáunaboqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwíqa kéyaunatae. ⁴ tibáqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. ⁵ ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa íráunama minná paá-aaimma íma timénúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnáágarag Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqtôpaq mamé íréqtaa ketáái tirunóbáqá itáiq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aúkápi miráuma tíwáqnaa ónaqtaa únna-aaimma kenamáárlíq káonaae. ⁶ mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátarai-nakon áaikaraq kéwarae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá talbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye. ⁷ miráitaaq yirummá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkípaq-wayukagaraq tímæeta urááe. ⁸ aamá keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtóráa-qtataaqtabama máqtenaukapaq tímæeta yéwáwé urááe. miráitaaqta ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáiyê. ⁹ máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqttáá íráqóniq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóni anaaé warai-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayáimá matááe. ¹⁰ wení áanikoma Îtuma pukáipike aboámá mûte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínitaaq weqttábá íbêqa awé kéoe. minnáyaba máqtemma keráwáqtábá kété. Áánûqtuni áanikoma Îtuma wenamáa Áánûqtuni áyámma íní-qtataapike keqttáa mamá paá umátikaitaae.

2

¹ ketíbbáqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayáigómá íma paátataakaa itaq aónaraae. ² Pírípaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-yimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráiyê. ³ ketáá keráwáqá aamá tímá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáiyê. káqo-kayukama íma makaténáqttáa uráunatae. ⁴ ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma ákain-aaimma ketáá kétunatae. keqttáa maqma aónatuwenaboana wení átê-wataama tígáae ténataa tímikaitaae. Áánûqtu áqnáabaqa keqttáyábá amuqá matikáíkáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamáárlíq ketáái tíyaqnoabaqa káonaiye. ⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéiyê. aúran-anna ai-áímmá íma mamé uráunatae. mí-qtátááqá Áánûqtu káonaiye. ⁶ ketáái tíwíqa keráwákáráq káqo-kayukagaraq mûte yawuígáae téqtaa íketunataamanibo ⁷ áraine. ketáámá Îtu Káríqtoma awaaméqá umátíkarai-kayukatae. minnáyaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umatíkarauatae. ⁸ ketáá keráwáqtábá tikáitaaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáá tikaraitaae. ⁹ ketíbbáqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayaitáá matáunama íyaq táakaq makááo? wágáágarag nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaaqta keqttábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aaimma aónaraae. íráqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq keráwáqá itáiq-itaiq kéoe. ¹¹ aboámá wení iyápóma kawáá umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáá umátíkarauatae. ¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqttábá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátáárlíq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáá tímá

táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiye” kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáámma minná áraíne. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení auyánammá kémaraiye. ¹⁴ ketibâqawaayuo, mórai q umá keráwákáq páaq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkarq Yúriabaq páaq urááe. Ítiráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúriabaq mamá táiq umáyikaraaniq umá mórai q umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaae. ¹⁵ maami Ítiráaeo-wayukama uyátárai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqotáámá mamá táiq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroíq kéumaketa máqte-kayukama namuroíq kéumayikaae. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kétunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá auyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma képoana Áánûqtuni áyámma í-yátááqá yekáq káraapaiye.

¹⁷ ketáá keráwápiké paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánammá itáiq-itaiq kéeta keqnáámmá keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. ¹⁸ ketáámá keráwáqtôpaq yawéwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yawéwéqma ónáq úmmamanibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune. ¹⁹ minná keráwáqtábáe. kenamáa ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémarauaboata íbêkarq anaaékarqqa uyátárai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae. minnáyaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. ²⁰ owé. keráwáqtábóqtaa ketáámá weganokanoq éqtaa timuqá kémarauunatae.

3

¹ watáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáá-kanaama awé iyábá ôriq umá ummaa kéyaipoataa ² Tímotimma keráwáqtôpaq timákarauunatae. ketáá tébakaqa Áatenibaq máqe-uraunatae. Tímotima ketáái tibâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaímá ketááté kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaaba abarokáq kétima-yimiye. keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákarauunatae. ³ miráiyanaama keráwápikémmá morá-nakoma yawéwéqma naayón-ááimá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kétunatae. maami Ítiráaeo-wayukama keráwáqá mamá táiq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwikaitaq keráwáqá kéitaae. ⁴ naayóbáqá keráwáqté máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá timikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá páaq urááe. ⁵ ayáqtáá-kanaama kanaarâq awé ionune. miráitaaq kemá Tímotimma timákáanaa uréna keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai iyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

⁶ miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yawéwéqmena ketôpaqtaa iráiyiye. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá itáiq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqotááyábá íráqôniq umá túyánammá kéiteq keqotáá timónaneq kéowaqtaa ketáágárâqá timónanaqtaa kéunatae. ⁷ ketibâqawaaraayuo, ketáái ummaa-yátáárâbi ketáái tíqa í-yátáárâbi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqotáámá umá tíqtaaiq uráitaae. ⁸ keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtorapoataa íbêqa paá maéqtaa kanaarâq agaabánúnatae. ⁹ íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiye” téqtaa kanaarâq kéteqtaa timuq-yátááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiye” kétunatae. ¹⁰ wágáágarq nokáakaraq keráwáqá timónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya timónéqtaama itáiq-itaiq í-yátááqtábá ókarq kanaarâq tiráátenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqotáámá tiwiraígáae téta keráwáqtôpaq wiyóye. ¹² uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaaba uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá timúnnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe. ¹³ miráinana keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá iyábá kétékaiqtaae. anaaékaqa uyátárai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágárâq kumínô-kanaaraq keráwáqá Áánûqtun aúraaq arupú umáginoe.

4

¹ ketibâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákainaiq umá mái-aaimma keqtaábiké matéq keráwáqá min-ákáq kémaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwikaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ² ketáá timá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náapaakaraq máena keráwáqá kéitaae. ³ keráwáqá aokariq umá máeq kumari-ááimma íma tarðq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

⁴ waamá keráwáqá móra-mora-yuma íraqõniq umá aokariq umá aaramô máyáaqtabama keráwáqá kéitaae. ⁵ póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma itareta miráráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae. ⁶ keráwáqti tibâtiwaaraamma aaramá mayaiyábámá íma kumari-ótááimma kuyikáaro. naayóbáqá keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqtábámá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááriq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye. ⁷ Áánûqtuma keqtaá tááyaraimma ananna-ááimma waraigáae téna íma tááyaraiqtaae. ímiye. wemá paá aokaq-ááimma waraigáae téna tááyaraiqtaae. ⁸ miráitana móra-nakoma maamin-ááimma anaae ma umákenama paá móra-waigomma íma anaee kúumakaiyo Áánûqtuma anaee kúumakaiye. Áánûqtuma wenamá weni Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

⁹ Ítukaq yirummá amê-kayukama keráwáqté máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamááriq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tiráati-matukaiye. ¹⁰ keráwáqá Maaterónia-marupaq máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tibâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ¹¹ yaákare maera keráwáqá ketiyáápike mayaimá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamááriq keráwáqti táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá itáaro. mánoqtaba túyánámmá itáaro. naayóbáqá mirái-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae. ¹² mirán-áimma waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íraqõniq umá yúyánáimma ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

¹³ ketibâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaigáae téqtaa kétunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáiyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá ínoe. ¹⁴ Ítuma pukéna keqnááimma itó-uraitaqtaa minnýaba kéitaunatae. mórai q umá anaeekaqa Áánûqtuma Ítukaq wekáq yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayána íniye.

¹⁵ maannáma uyátárai-nakoni yiráati-aaimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yauwéqma ínî-kanaaraqa ketáá paá máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaq wínoe. ¹⁶ Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náapaakaraq t́nana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabikái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa itó-inoe. ¹⁷ ániyo ketáámá mi-kánááráq náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnáqáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wiyópaq wenaitaatán onúnatae. mikáké weté matúq-matúq umá aati-aatimá Áánûqtuni márúpaq mánunatae. ¹⁸ maamin-áimma téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

¹ tibâqawaaraayuo, maami-qtátááqá páaq í-kánááyábá kétaapoqtaqa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae. ² uyátárai-nakoma kumíni-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa inikáá umá kumíniye. ³ waayúkama maará téta “íbêqa íraqõ-kanaaboataa íraqõniq umá máunatae” tinómanibo mi-kánááráqá páátákáá anómma táí-kanaama páaq íniye. miráuma aaragómá iyápo ma marakáné kéitama ar-aiqa inikáá ínata máteq-kayukama péqmareta íma kanaarác kóinoe. ⁴ áaqibo keráwáqá tibâqawaaraayuo, maami-qtátááqtábámá kumayuq-yátáápiimma íma máapoana moyá-nákóráá umá íma iyánáaq ínoe. ⁵ máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópi kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae. ⁶ miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa íyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae. ⁷ nokááimma yúmá wagi-kánááráqá yayimma káqo-kayukama aíbðq-nomma kénaae. ⁸ miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboqtaa ítama táganatae. ketáái itái-q-itai q umá yabi í-yátááqá kaay-oné-yátáákarác ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yauwéqma atíqtikaniqtaae. minnýaba ketáámá yáqtoqma akoqnáa éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókáq kúberainikaa umá keqtaá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. ⁹ Áánûqtuma weni áyamma í-yátáápikémmá tíqa í-yátááqá timiyábátáá wemmá íkakai manibo uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoma mi-qtátáápiké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye. ¹⁰ ketáámá weté mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáiyee. pukáipoqtaqa ketáágáráq ípyonunatae. ¹¹ Ítuma kumína-kanaaraqa maa-márábimma ketáámá Káriqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá

máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

¹² ketíbâqawaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqtí aúkâapikemma mayaímá mayáa-kayukati yiménáápáq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkaraiyo yeqtí yiménáápáq máero. ¹³ yeqtí íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tîbâqawaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kétima-timunatae. aúkâapike iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta ikatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tîyáágáréqtaa ínomanibo kaayoné umáyikáaro. ¹⁵ táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyikáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawayauwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyikáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro. ¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro. ¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq iyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aammá íma aúyaráaro. ²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáyikáaro. ²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. ²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáyikáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaiipoana keráwáqá wemá mamá aokariq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráakaq maéq tigae-yátááqá íma mayánômma túbinabi túyánápímmá tirun-iyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumíní-kanaayaba téqtaa kéunatae. ²⁴ Áánûqtu keráwáqá tááyaraimma miráuma máiyana wemá keráwákáq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaraayuo, keqtáágáráq nunamummá timátikáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyikáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náapaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqó-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamáa keráwáqtê waíno.

2 Tetaróniani anaaékaq-aubama Tetaróniikaq-wayukayopaq

¹ kemá Póroma Táeratigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áubámá keráwáqá náayuwabi Tetaróniikaq ketibótáámá Áánûqtukaq ketáái uyátarai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae. ² ketibotáámá Áánûqtuma uyátarai-naqa Ítu Káriqtogaraq keráwáqá paru-yátááqá kaayoné-yátáákáráq timiyóye.

³ ketáái tîbáqawaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” mayaigáae téqtaa kétaunatae. ketáá mirá únnaataama minná keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátamaqma anóniq kéiyé. ⁴ minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúraqaq kéuyunatae. ániibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápi máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqá mamá táiq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá kéowaqtaa minnáyaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maarúma tiráátiraiye. wemá ketáái arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ániibo Áánûqtuma wemá yabikái-maruqtaba keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabikáin-aukapaqa tikáinaq mánoe. ⁶ Áánûqtuma arupú-aaimma miráuma taróq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátááqá mamá ketime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. ⁷ miráitana wemá maamin-úmmáá-yátááqá mamá paábaq kéyuwena aagai-yátááqá keráwákáráq keqtáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátarai-naqa Ítukaraq wení akoqnáá-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabikáimaruwake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe. ⁸ mi-kánááráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuqtaba íma itéta uyátarai-naqa Ítuqtaba áté-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye. ⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátarai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúraqaq nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqa matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe. ¹⁰ mi-kánááráqá Ítu Káriqtoma wemá yauwéqma kumíní-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwíqa múte kéyauwiyata yáimma aarawaamá weqtábá itáiq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémariyaqa keráwákáráq mi-káyúkátí aúkaapimma mánoqtaba minná keráwáqá ketáái táama itáiq-itaiq kéoe.

¹¹ minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tíq kéunatae. keráwáqá yáayai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaigáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnáyaba Áánûqtu keráwáqá tááyaraiye. wemá kanaarácq wení akoqnáama keráwápímmá íraqô-qtataaqtaba túyánámmá itánóqtaba maqma ógirainana keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye. ¹² minnáyaba keráwáqá ketáái uyátarai-naqa Ítu Káriqtoni áwíqa múte kéyauyeq yáimma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátarai-naqa Ítu Káriqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá íraqóniq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaao?

2

¹ tîbáqawaraayuo, íbêqa ketáái uyátarai-naqa Ítu Káriqtoma yauwéqma kumíníqtaba kétunatae. miráinatama ketáámá weté yagaroqtamá áikuyonunatae. tîbáqawaraa-kayukao, óq-aimma keráwáqá timá-timenunatae. ² yáimma-wayukama téta “uyátarai-nakoma kumíní-kanaama áqa pááq uráiyé” kéte min-áimma tímáeta uréire íyan-aimma íma itáaro. yemá téta “uyátarai-nakoni kanaamá pááq uráiyé téta aúbama keqtááyábá agatáae” tíyaqa min-áimma íma itáaro. ³ keráwáqá yáimma-wayukama íma iyuwaiyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokácq íniye. áqnaabaqa taígani-kayukama aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroíq kéumakaiyana Tááqtaama abarokácq yínímanibo anaaékaq áitabaq wíniye. ⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroíq umákema miráinana wemá wenamááriq wenáwíqa múte kéyauyena mi-máqte-qtátááqá mamá táiq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko marác máena wemá maará téna tîniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tîniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqté máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaao? ⁶ maami yíní-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokácq íma pááq í-qtátááqá keráwáqá káonae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokácq íniye. ⁷ keráwáqá

káonaae. Áánúqtumma ááiqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq iní-qtataaqa abarokáq inanama min-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánúqtuma paábaq awikániye. ⁸ mi-túpáámá táí-nakoma pááq inanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáimikaa umá wení aarake min-náqá ikámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá irena mi-tágámá-yátáákákémmá minnámo ámán-aimma aratéwai-nakomma mamá táiq umákaniye. ⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yinimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááikákémmá wemá netuqyammá akoqnáá-mayaima mayéna awaaméq-yátááqá tarôq íniye. ¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-áikóni áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánúqtumma yirummá amíyanama yemmá Áánúqtuma yauwéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe. ¹¹ minnáyaba Áánúqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáiq-itaiq ínoe. ¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáiq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma tarôq iyábá yikáina-wayukama Áánúqtuma yaináni-kanaaraqa wemá yemmá yawááq íniye.

¹³ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtooma keráwáqtábá arummá kêtimitaqtaa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánúqtukaq nunamupí “tikáíye” tíq-tíq ónatae. ániibo naayóbáqá Áánúqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóni akoqnáanapo keráwáqá mamá wení waayúkaiq umátikaraiye. miráitaq keráwáqá árain-aimma itáiq-itaiq kéopoana Áánúqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye. ¹⁴ ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánúqtuma keráwáqá tááyaraine. ¹⁵ miráinaq tîbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánúqtumi watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátunnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaáe wáráaro. ¹⁶ ketibotáámá Áánúqtuma wemá keqtáá arummá kêtimenataa wenamá wení íraqô-qtataaqpapo ketáái týaqa mamá kaayoné kéíye. miráitana wemá keqtáá itáiq-itaiq umá máí-yataaqa tîwáqnaa kéitaqtaa ketáámá Áánúqtuma keqtáá mamá wení íraqôniq iníqtaba awé kéunatae. ¹⁷ ániibo yenákámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtogaraq ketibotáámá Áánúqtugaraq kanaarâq tîwáqnaa kéeta keráwáqti týaqa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íraqôn-aaimma mayéta íraqôn-aimma tínoe.

3

¹ keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánúqtukaq nunamummá týana keqtáámá tîwáqnaa kéinana ketáái táagoma máqten-aukapaqa páátákáá wéyáwé éna keráwáqti aukáapi Áánúqtun áagoma anón-awíqa uúniq umá káqon-aukapaqa anón-awíqa uúno. ² miráinaq keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kétyana keqtáámá óriq umá táí-aaimma tarôq o-káyúkati iyáápikemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. talbaq-wayukama yemá Áánúqtuqtabama íma itáiq-itaiq kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqti týaqa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáiq-itaiq kéonanataa wemá kanaarâq keráwáqá yabíqtikarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabítiniye. ⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá ketagaitaqtaa ketáámá itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqtaa timá-timunna-yataaqa kanaarâq mirá kéopoqa anaáékakaraqa keráwáqá paá mirá áatuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánúqtukaq tîkáníq iníqtaba keqtáámá kêtikaiye. minnágaraqa Ítuma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákoqnáámá keráwáqá mayáinôqtaba keqtáámá kêtikaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoni áwíkaqa ketáámá keráwáqtábá maará téqtaa kêtune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayúq-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itaíyábá anaáémo ikéwaraa-kayukayopakema nékaq máero. ⁷ ketáái táaimma íraqôniq umá kéwaraq keráwáqá aónarae. ániibo naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama tiyáatan ayúbayúq íraunatae. ⁸ ániibo ketáámá mórana keráwáqti tiyáápikemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayaímá mayáiq-mayaiq kéeqtaa keráwáqá mórana ummaa-yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae. ⁹ ketáái náapaamma anóniq wáíye. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaarâq keráwáqtópake aáwaqa íma mayáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqtaa mirákoymmá uráunatae. ¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá

mìn-ámáán-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá ímo mayaínataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa náníye” téqtaa tiráunatae.

¹¹ nôraq itaqtaawáq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapikemma yemá mayaímá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kéte. ¹² ánibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwíkaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kétima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaaráq yeráwáqtí aáwaqa mayainoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá tībâqawaaraayuo, keráwáqá íraqôn-aaimma tarôq íyábámá íma tībôma kaíno. ¹⁴ ánibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aíqtaama íma itai-naqa keráwáqá mìn-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye. ¹⁵ mìn-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái tībâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá aákaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamááríq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqté máqte-tupaama maíno. ¹⁷ Póroma kemá tiyáánaipo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma minná kenamááríq Póro kemá aati-atimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá kémarauene. ¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íraqô-qtataakoma máqtemma keráwápí waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáiq-itaiq iyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyē.

¹⁻² kemá Póroma Ítu Káríqtoni tímátikarai-nakoe. Áánúqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaaráq tiwiránin-nakoratae. min-íráqó-qtátááqtábá ketáá awé kéunataama minná Ítu Káríqtōe. Áánúqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kemmá tímátikarai-nakoma tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórá itáiq-itaiq í-yátááqá yáikaq kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéiyē. Tímotio, ketiborátámá Áánúqtugaraq kerátái uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqó-qtataakogaraq paru-yátáákárq yeqtí kaayoné-yátáákárq emmá amígáae téq kéitaune.

³ Ípitiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa minnáyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ípitiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaq kéyiraatebo emá timá yímínata imira-oro. ⁴ emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni talbaq-yiwíqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítipi yikáitata yemá Áánúqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe. ⁵ paá itáiq-itaiq éqtaama Áánúqtumma kanaaráq aónanunatae. ketáá wekák áraimma itáiq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimiyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakárq íma wáiyē. Áánúqtun-aurakaq agaemá íma wáiyē. ⁶ yaímma-wayukama íráqōn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagí-aimma téite urááe. ⁷ yeráwáqá Áánúqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áikómmá íma kétagaee. yeráwáqá “itáiq-itaiq kéune” tena-áikómmá íma kétagaee.

⁸ ketáámá kéitaunatae. Áánúqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqō-qtataare. ⁹ taákaq máráaro. ámáan-aimma íráqō-kayukayaba íma tarōq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratinéta o-yúyábá tarōq uráiyē. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma képuyeta ¹⁰ yemá kebó-yátááqá aaragárq waagógárq iyápógaraq tarōq kéowana iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarōq uráiyē. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegárq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarōq uráiyē. ¹¹ arupú-aimma minná átē-wataama kemmá Áánúqtuma tíkáae téna tímikaiye. min-átē-wátáámá Áánúqtuma keqtáá íráqōniq umátikái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáiyē.

¹² kerátái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayáimá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatámá tímikaiye. minnáyaba kemá wekák “tikáiyē” kētune. wemá kemmá auyatikarena keqtábá itáiq-itaiq kéipoaq kemá kanaaráq wení mayáimá mayánúnayaba kemá timuqá kémaraune. ¹³ naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táiq umáyikeq wemmá timá táiq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánúqtuma wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nōrawabi únna-yataaqtabama mi-kánáárqá íma tágama arútáranaboana wení paru-yátáákómá tímikaiye. ¹⁴ kerátái uyátárai-nakoma wení íráqō-qtataaqnapo kemmá yawááq-umatikariye. itáiq-itaiq í-yátáákárq arummá amí-yátáákárq Ítu Káríqtonopake kemmá maqmá ógikaiye. ¹⁵ maamin-áímmá kemá tenúnna minná áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwánqta maa-márábímmá kukáiyē. kúmiq-wayukati aúkáapikemma kemá mú mikákáá táwí-naqune.

¹⁶ miráimanibo kemá táwígoma ôriq uráunamanibo Áánúqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únnyaba Ítu Káríqtoma wení íráqō-qtataaq mütúq páaq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq tímíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánúqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáiq-itaiq ínoe. yeráwáárq matúq-matúq umá mái-auwaraimma mayánoe. ¹⁷ Áánúqtuma matúq-matúq umá yabi í-náqiyē. wemá íma kanaaráq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamá maníqiyē. aati-aatimá matúq-matúq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekák mááye. miráuma wáino.

¹⁸ Tímotio, ketí iyápō, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq kemá kētune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááíqa umákanonama min-áímmá minná ení iyebómíye. ¹⁹ itáiq-itaiq umá mái-yataaq yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánúqtun-aurakaq agaemá í-yátááriqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánúqtun-aurakaq yigaeyábá o-yúmá yeqtí

itáíq-itaiq í-yátááq yawítíyukaiye. ²⁰ Áíménéíyatíkarag Érékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááq yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibáq máeta yenákámá Áánúqtuqta timá táwîq íumakain-aimma mayáyóye.

2

¹ áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nuna-mummá kéteqa Áánúqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekáq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tikáíye” téraq káqo-yuyaba tero. ² yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápí arupú-aikarag Áánúqtugaraq waayúkati yúrikaqa kanaarág mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánúqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. ³ missing? ⁴ miráipoata nuna-mummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike atóbaigae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikarag máqtemma árai-qtataakarag aónano. ⁵ kímora manikáá-náqá mímma minná Áánúqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánúqtugaraq mamá mórabi ákuyikaimma minná wenamáa Ítu Káríqtoe. ⁶ keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma minnáyaba pukaiye. wemá pukáimma mi-kánáárágá Áánúqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma ke-qtáá tiráátiraimma Áánúqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéíye. ⁷ minnáyaba Áánúqtuma kemmá káqo-kayukama Áánúqtuqta íma ítaraa-kayukayopaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-áimma íma kétupo árain-aimma kétune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáíq-itaiq í-yábágárag árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

⁸ miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá Áánúqtukaq nunamummá tígáae téq kétune. mirá étama yeqtí iyáámma Áánúqtukaq múte yauyéta yemá unítíqá íma téta íyámma íma oro.

⁹ ókarag aaramá unáákáqtóma ínómma máqte-kayukama yúramma atáa-umayimi-unakaqtoama íumatoraiigae téq kétune. ¹⁰ min-nóníimma náayuwabi Áánúqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íráqôniq umáyíkáaro. ¹¹ yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro. ¹² kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqiyikayabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero. ¹³ taákaq máráaro. Áánúqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákena anaáekaqa íbimma tarôq uráíye. ¹⁴ naayóbáqá Áátaamma ímibo íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánúqtuni amáan-aimma arátaiye. ¹⁵ miráitana aaramá yemá iyápóma maqyíkétama Ítukaq akoqnáa umá itáíq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimetá Áánúqtukaq yimuqá marakánáae týanama yemmá Áánúqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwíráníye.

3

¹ kemá túnna-aimma minná árain-aíne. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. ² Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráino. táwî-aaikomma íma ayuwáinana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áimma íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama auyánámmá itáino. wemá pááqyamma íyímena taíbaq kéyímena namuq-wáyúkámá yiwíqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íráqôniq umá yirááti-naqa máino. ³ wemá íma aíbôq-nomma yéna negínaagí umá waayúkama áyámma umáyikena wenamáárîq íma yáqtoqma akoqnáa énamanibo wemá paá kaayoné íno. mónekaqa auyánámmá íma maráino. ⁴ wení aara iyápóraq akoqnáa umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro. ⁵ miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánúqtuni waayúkaraga náaraq umá kanaarág káwáá ínyó? ⁶ miráuma atgémma áaimma átáma itáíq-itaiq ína-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uiyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánúqtuni aammá yúwáitana wemmá Áánúqtuma yawááq-umakaraine. ⁷ káqo-kayukama itáíq-itaiq kéo-yubikemma tamá íma kéitaa-kayukabikemma wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma timákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginiye.

⁸ móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúrikaqa íráqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaarág yekáq kamuqá itánoe. yemá aíbôq-nomma néta negínaagí íyoro. yemá auyababa íyoro. ⁹ árain-aimma akoqnáa umá yáqtoretawaq Áánúqtuni aúrikaq yigaemá íyoro. ¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonáiyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaarág máinoe. ¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúrikaqa íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro. yemá táwî-aaikomma ayuwaiyana íma yabíqiykáaro. yemá kaaqaari-áimma téta moyámmá íma máyáaro. ¹² móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno. ¹³ mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqôniq umá

mayaimá mayaiyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnááqaraq tinoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitaune. ¹⁵ miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nórabi inó-qtataaqtaba emmá kétima-amiye. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni waayúkama minná Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae. ¹⁶ Ítuma ketáái itáiq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáiyie. minná

¹⁷ maa-marábí-káyúkámá wemmá wayúkaraa umá aónaraawana

Aokaq-Ááógómá wemmá kanaaráq umákáitata

Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae.

máqten-aukapake-kayukama itó-uma

ánateta weqtábá tirááe.

waayúkama wekác itáiq-itaiq urááne.

anaaeékaqa Áánûqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáiyie.

4

¹ Aokaq-Ááógómá timá ketagaiye minná yaímma-wayukama anaaékaqa itáiq-itaiq í-yátáápiékemmá yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágoní anaae waréta waatágooma yiráátimaiq inoe. ² maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábiké kéiyie. maami-kááqáári-áímmá yirááten-aimma yúyánápímmá kubaútônika umá wamá akoqnáá éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanikaa kéiyie. ³ yemá téta “aaramá mayikaimá minná otaamiye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kété. miráimanibo Áánûqtuma min-ááwáqá naiyábá taróq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “túkáiyie” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae. ⁴ máqte-qtataaqa Áánûqtuma taróq uráimma minná íráqõmiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátúwanomanibo paá kémayeraq Áánûqtukaq nunamupi “tíkáiyie” tero. ⁵ Áánûqtuni watáama yorauté wekác nunamummá tígógárác mi-kááyáq-yátááákómá mamá aáwakomma aokariq umá íráqõmma káuqyikáiyie.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema Ítuqtaba emá wení íráqõ-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáiq-itaiq inóne. ⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánûqtuqtaba paáqqa yuwaa. Áánûqtun-aiimma ítama tágaao. ⁸ enaúgomma mamá akoqnáá inónnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-iyápómá mamá akoqnáá inónnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbékaraq anaaékakaraq emmá amíniye. ⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáiq-itaiq uwo. ¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamugá kéiteqtaaboqtaaa kamáa kááeqtaaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáíógómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyuwaimanibo itáiq-itaiq kéo-yuma áqnáabariq umá kémaiyuwaiye. ¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo. ¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tinoemanibo emá Áánûqtun-aaama waráiyama iyúwénatawq yemá emmá aayoq oro. ániibo íráqõ-kataagaraq íráqõn-aaimma kéyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáá umá itáiq-itaiq kéewaqa kúmiq-yataariq íuwo. ¹³ kemá yénúnnama emá Áánûqtuni watáama waayúkati yúbáqá kéyorautewaq kétima-yime yiráátiyo. ¹⁴ Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikáiyie. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráámma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipoaa mi ámikái-qtataaqnapo emá mayai mayaa. ¹⁵ minnáyaba emá auyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íráqõn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. ¹⁶ aati-aatimá ónna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itáiyá-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

¹ anónuqmagopimma aamá íma ma maránõmanibo enaboráá umá watáama timá améniq umá tíma-amio. awaayatí-wáyúkágárác enábâkokkaa umá mirá-umayikaa. ² aaragókárác enanókaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íráqõn-aaimma mirá-umayikaa.

³ ketoq-nóinímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yíkáaro. ⁴ miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápõabi wení arááráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro.

miráuma Áánûqtuma tiniq umá yemá anónnáma yeqti yinóbouyaraq yirááráókáráq mirá-umayikaaro. ⁵ árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa íyábá tíq-tiq kéoe. ⁶ miráimanibo mi-kétóq-íníkkómá wemá paá aábê kuye íyábámá aúyánámmá itái-waigoma wemá atwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéíye. ⁷ min-nóinímmá maamin-áímmá timá yímínatawaaq anaaé warétama íráqóniq umá mánoe. ⁸ ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itáíq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáíq-itaiq íma kéi-nakoma táwí-naqanibo min-nákkómá wemá uyátá-maqma táwí-naqa máíye.

⁹ yíwáqnaa íyábá móra ketoq-íníkkómá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigoma yíwáqnaa ínítaba wenáwíqa agayaa. min-íníkkómá kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma máino. ¹⁰ wení iyápo-annama íráqóniq umá yirááténa namuq-wáyúkkámá wení naaúpaqa yíwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítauqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqokeq-wayukama yeqti ummaa-yátááqá wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awíqa agayaa.

¹¹ aúge-ketoq-noiniti yíwíqa íagayaa. yeqti yúyánákkómá óriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqti yúyánámmá waagópi akoqnáá umá aminoe. mirá kéeta Ítu Káríqtonopake waeráiyata ¹² waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itáíq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe. ¹³ minnágaraq maamin-áúge-kétóq-nóinímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naaúqtaba uréire kéeta káqo-yuma nórawabi o-qtátááqtábá tímáeta kéeneta naaúqtaba-naaúqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewain-áikáráq paá kétepoana ummaa-yátáákkáráq áái-q-yataaqa pááq íniye. ¹⁴ miráitana minná íráqópoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaarácq óqa waamá matéta iyápoama maréta yeqti naa márúkaq yabi éro kétune. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanooqtae. ¹⁵ yaímma ketoq-nóinímmá itáíq-itaiq í-yátáápkémmá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaaé kéwarae. ¹⁶ miráimanibo móra-waigoma ketoq-íníkkóni naaúpaq máina-waigoma wemá Ítuqaq itáíq-itaiq kéenama ketoq-íníkkómá yabíqma íraqóniq umákkaino. miráinata Ítun anaaé kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-íníkkómá íma áwáqnaa ínóbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkkámá íraqóniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaroq-tamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. ¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáággómá maará kéíye: “móra-iyakoma ení mayaimá kémayain-aama aáwaaqa paá amiyo.” ániibo “mayai-nákkómá wení meyámmá meyáníq oro.” téna kéíye. ¹⁹ móra-nakoma kawáá-nákkóni aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaayarábi kaumo-wáyúkkámá yemá mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao. ²⁰ ániibo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúrakaaq min-áímmá timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítuqaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkkáti yúrakaaqa emá maamin-ámáán-áímmá waráikáae téq kétima-amune. móra-nakoqtabama “keti aanáboé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba móraiq kéíye. ²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátarai-nakoni mayaimá mayaiyábá aneqá ayáánapo ánekuyuwu. abo min-nákkómá kúmiq-yataariq kéinaama wetê yagaroqtamá kúmiq-yataakoqtaba íma mánone. ²³ karímá netuqyaa-kánnáámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike áíqa ínítatabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokácq itaqtáá aónatuwaanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena anaaékaqa abarokácq kéíye. ²⁵ móraiq umá yaímma íraqó-mayaigoma abarokácq wáíye. ániibo yaímma íraqó-mayaigoma páátákáá íma abarokácq kéimanibo maaminággogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqti kawáá-nákkómá múte yíkaq ákáaro. miráianama móra-waigoma íma kanaarácq Áánûqtun-ayiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba timá táiq ínoe. ² yeráwáqti kawáá-nákkómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéi-naqa weqtábámá yeráwáqá táwí-tuyanamma íma itá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkkágárácq Ítuqtabama yewátánónáráá kéoe. kawáá-nákkómá itáíq-itaiq o-yúma wekácq mayai máyáa-yuyabama óriq umá kákaibo wení mayairácq akoqnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaqaq timá-yimiyo. ³ náayubi káqon-aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoni watáagote móraiq íkeeta ketáátê yagaroqtamá mórabi íma

Ítuqtaba itáíq-itaíq kéoe. ⁴ Ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqtaba ikéitaiye. wemá paá áyan-aiqtaba kákaiye. wemá káqo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítípi mamá káyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba kamuqá íma kéitaae. ⁵ ániibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá itáamma monoq-áikómá paá “móneqa ôriq umá mayai ámiye” téta kététa taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.

⁶ áraíne. móra-nakoma oótamma mamá ákuiyataba íma akáinanama monoq-áikómá kanaaráq taíbaq-yataaqa wemmá amíniye. ⁷ mi-kánáaráqá ketinótaama kématikaawataama nôi-qtataaraq matokéqtaa abarokáq uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyôna-taoqa nôi-qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye. ⁸ minnáyabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaaqa kémayeqtaama kanaaráq umátikaniqtae tenúnatae. ⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraíyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama mirán-áibôq-yátááqtábáqáráq áwáábíq-yataaqtabagaraq káyikainama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. ¹⁰ móneqtaba ôriq umá akáin-nakoma taígani táwí-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaaé wáráa-yuma yeqti itáíq-itaíq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqti ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéíye.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápkémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqmá aónaao. Áánûqtuni aammá waraao. Ítuqaq itáíq-itaíq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayairáq máewaqa kaayoné umá mááo. ¹² itáíq-itaíq umá máí-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínónama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataaqtaba wáíye. minnáyataba maami-íráqôn-ááíqá uwo. íráqôn-anonnama mayainónama minná matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayaao. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánáaráqá Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayaíkáae téna emmá áayaraine. ¹³ Áánûqtuma aúwaraikon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káríqtoma wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótiáti-Páíratini aúbáq tirái-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaarune. ¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumíní-kanaaraq wáino.

¹⁵ Áánûqtuma Ítumo kumíní-kanaayataba tíniye.

Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamá máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamá íma pui-náqiye.

wemá ópi máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnááqaraq íma ánatena wekáq wáino.

miráuma wáino.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqti taíbaq-otaqtabama keráwáqti túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónekoma íma tíwáqnaa íniibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaqa keqtaá mamá timuqá marai-yátááqá kétimiqtae. ¹⁸ maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqôniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqti oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo. ¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaqa mayánómma minná min-áúwaráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáíq-itaíq umá máí-yataaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma aru-taao. paá-wataagaraq kaaqaari-áikáráq yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itaí-yátááré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae. ²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáíq-itaíq kététaoata Ítuqaq itáíq-itaíq ínôqtabama íbáqyukaee.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqte wáino.

2 Tímoti anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómbuqaq agatáie.

¹ kemá Póroma Áánũqtuma kemmá aũyakaiye. kemá Ítu Káriqtoqtaba timátikarai-naqune. Ítu Káriqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átama Áánũqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaba waabá-káyúkábimmá kétune. ² kemá ketáanikaa umá tikái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. ketiborátámá Áánũqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoqtaba yenákáti íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaikáae téqa kétune.

³ Áánũqtukaq kemá téq “timuqá kémaraune” kétune. kéma Áánũqtun-aurakaq tigeemá íkéitaq weni mayaímá títaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágááwabi nókáamma wekák nunamupí “tikáie” kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune. ⁴ ení aqnuyábámá taákaq yokék emmá aónaiyaba ôriq umá kékikaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánatunne. ⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáiq-itaiq umá akoqnáá ónnama móraiq umá Yúnitima enanógaráq Aróitima enaráárógáráq yenákáma itáiq-itaiq urááyaniq kéone. ⁶ ániibo mi-kánaáráq kemá tiyáámma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánũqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune. ⁷ Aokaq-Áágómmá Áánũqtuma emmá ámikaimma keqtáámá mamá ikatíq í-yátááriq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtáámá akoqnááma tímítqataa ketáámá waayúkama tirummá yimeqtaa ketábátáá tũgoni akaí-yátááqá íkéwaraunatae.

⁸ káqo-yubaq uyátárai-naqtoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárai-nakoni ánná-naqtoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánũqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánũqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. ⁹ Áánũqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtáámá mamá weni waayúkataa aúkaiye. ketáámá íráqô-qtataariq únnyabataa íma tiwíkaitaibo wemá wenamááriq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-márámmá íma abarokák uráitanama naayóbáqá Áánũqtu wenaúyánápimmá weni íráqô-qtataakoma Ítu Káriqtopitaa tímikaine. ¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtááyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboaqtaa íbêqa Áánũqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káriqtoqtaba puí-yátáákóni akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiqtaae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánũqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae. ¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenuayaba Áánũqtuma timátikaraiye. ¹² miráuraiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáiq-itaiq únna-naqa Áánũqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaarák wemá kawáá kéinana Ítuma kumíní-kanaaraq wíniye. ¹³ abo árainaimma aráátunnama yáqtorao. min-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa kéyime Ítuqtaba itáiq-itaiq uwo. ketáái itáiq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa amí-yátáákáráq Ítu Káriqtoqtaba yagaróqtamá máeta ketááyôpaq kéyeye. ¹⁴ minnáyaba Áánũqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máieye. emmá áwáqnaa ínakawaq min-íráqô-kátáámá yáqtorao.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Étia-marupake-kayukama yemá yinaaemma umátikaraae. ¹⁶ uyátárai-nakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq weni aara iyápóbi wáino. itaao. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápi matíkaraiye. ¹⁷ wemá Arómuq yayamá íreña kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakák máunaraq ya tímónaraiye. ¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátikaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma wemmá paru-yátáápike yainaíno.

2

¹ emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káriqtoqtaba weni íráqô-qtataapike ámímma mayaa. ² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátunnama emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá ítáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaarák káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aaiq-i-nakokaa umá aú-aíqa íno. ⁴ abo áaiq-i-nakoma weni anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiye. minnáyaba wemá waayúkagaraq móneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq íkeiye. ⁵ itaao. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarena wemá kanaarák íma uyaatímá uyáténa amuq-yatááqá ímayaniye. ⁶ móra káqon-aimma

itaao. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqõn-aawaqa yópíké mayáino. ⁷ kemá timá-amuna-aiqtabama auyánámmá itaao. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba auyánápí mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánúqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yimikaune. ⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayataboata ánnáma tímikaamanibo Áánúqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámaan-aimma arátí-nakaa umá tú-tiqa kémayaune. ¹⁰ mi-káyúkámá Áánúqtuma wetábá auyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánu. Ítu Káríqtoma yeráwákáráq yíwíqma Áánúqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe. ¹¹ maanná árain-aine.

ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama

wetê yagaroqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaarácq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama

anaaékaqa wetê yabíqma mánunatae.

ánibo ketáámá wemmá tinaaémma

umá áménanataama

wegárácq móraiq umá keqtáámá anaaémma

umátikaniqtaae.

¹³ wemá wení áaiqtaba íma kanaarácq

paábaq awétátuwanipoana

ketáámá kúmiq-yataariq únataama

wemá itáiq-itaiq umá akoqnáá-naqa

paá kémaiye.

¹⁴ maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá ááiq-aimma ítero. mirámó o-wáígómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá itáa-kayukama paá mamá táíq kéumayikaiye. ¹⁵ ení mayárákémhá Áánúqtumma mamá amuqá marakáígóníq umá maqmá aónaao. mayái-nákómá wení mayáiyábámá wenaúyánánóbáq kanaarácq téna “kemá íráqõ-mayaima kémayaune” tinikáá umá mááo. Áánúqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráátiyo. ¹⁶ emá aibõq-aikoma Áánúqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo. ¹⁷ aibõq-aikoma náomma kamá anóniq inikáá kéieye. yirááte-kayukama yeráwápíké maami-kááyáq-nákámá aibõq-aimma yiráátéyamma Áíménéiyatiyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye. ¹⁸ yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáiq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwíq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráieye. ¹⁹ miráimanibo Áánúqtuni árain-aikoma akoqnáá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábõqtaracq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágómá kétiye.

²⁰ itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarõq owata yaímmama yaataké tarõq owata yaímmama mararáké tarõq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ánibo yaímma íráqõ-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maqnarááe. ²¹ miráráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáímá kanaarácq aminana mayániye. ²² aúranannama káe táí-ayuanamma kéitaannama paábaq iyabõtuwewaqa kateko-yátááqtabágárácq Ítuqtabagaraq auyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaqa kaayoné-yátááq yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa íkáae tíya-yuti aanábóíq umá mááo. ²³ miráimanibo aamá íma ítaraa-kayukama yeqtí unítíq-aipikemma nékaq mááo. emá ítaraane mirán-áikómá ááiq-yataaqa mamá abarokáq kéieye. ²⁴ uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tünimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íráqõmma yirááti-naqa máena máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno. ²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratiya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánúqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawa miráimma waránó? ²⁶ naayóbáq Tááqtaama yemmá waiwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3

¹ áakaq maraao. aqtó-kánáaráqá taíbaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye. ² waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta

uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqti yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tínoe. Áánúqtumma yemá yikaq íma múte akéta ³ kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááriq umáyikanomaniho kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábiqua kéta ááiqa ínoe. íraqóniq í-yátábámá ítama táiq kéeta ⁴ káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábiqu-araaq-wayukama máeta yeqti yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá yeqti yúyánámmá Áánúqtukaq íma maránóbo yemá paá yeqti yúgoma mamá yimuqá maraiyába yúyánámmá maránoe. ⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánúqtuni watáama íma mayéta itáiq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémá nékaq mááo. ⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yátááriq o-yúti naaúpaq uréta makatínoe. ⁷ maamin-nóinímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaarác kéitaae. ⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaeémma umákárayaniq umá maami-káyúkáyábá emmá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma kéyikaiye. yeráwáqti yúyánákómá táiq kéitata Áánúqtukaq itáiq-itaiq í-yátáápi-kémá paábaq yuwéta kégoe. ⁹ missing?

¹⁰ ániho emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáiq-itaiq kéunaa emá kétimone. mórai q umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tírummá kéyimune. emá kemmá timónaraanaq ¹¹ waayúkama táwígoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqté-tútiqá í-yátááqá Áátiokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. ¹² máqtemma náayubi Ítu Káriqtoqaraq yagaroqtamá mórahi katekoíq ónnae tíya-yuma waayúkama mamá táiq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamááriq yetábáqáráq makatínoe. ¹³ missing? ¹⁴ miráimanibo emá árain-akaq emmá aráátiraunataa itaraane. minnáyaba paá máeq itáiq-itaiq umá akoqnáá uwo. emmá aráátira-a-yuyabama emá kéyumonaane. ¹⁵ minnáqaraq káonaane. emá páaqyamma máegaraq Áánúqtuni aokaq-wátáayábá wannaabi agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áíkkómá emmá itái-yátááqá kanaarác amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káriqtoqtaba itáiq-itaiq íyanama mín-itái-yátáákkómá yemmá Áánúqtunopaq yiwíqme uwíniye. ¹⁶ máqtemma wannaabi agamatán-áíkkómá Áánúqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kétiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama kanaarác kétiraatena waayúkama Áánúqtun-aurakaq katekoíq inóqtaba yiráátiniye. ¹⁷ maaminnámo agamatán-áíkkómá Áánúqtuni mayái-wáyúkámá máqtemma íraqó-mayaima mayánóqtaba yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánúqtun-aurakakaraq Ítu Káriqton-aurakakaraqa kétima-amune. Ítu Káriqtoqta máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma ke-qtááráq yabi íniqpaq akoqnáá umá emmá kétima-amune. ² áté-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkátí yúraqaq kétewaq káqo-yuma íma iyúwénata emmá timá yaqtoárao. íraqómma watáa te-wái-kánááwábi táí-kanaarakaraqa paá áté-wataama abarokác tiyo. ení waayúkama íma arupú kéyaama mamá arútáyikaa. miráinaawaq arupú inóqtaba umá yíqtaaiq kéewaq kaayoné umá yiráatiyo. ³ mi-kánáámmá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánómanibo yemá paá yeqti yúyánákómá innaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe. ⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. ⁵ miráimanibo emá enamááriqqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaq áté-wataama waabá-káyúkátí yúraqaq timá-yimiyo. máqte-qtataaqa Áánúqtuma wení mayái-nákóqtábá mayaikáae téna timá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánáággómá waaqókáriq kéita kemá Áánúqtukaq amí-yátáákkáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tikamiyaq puyónúne. ⁷ kemá Ítuqtaba íraqón-aiqa uráune. min-áíkkómá ánatagitaq yemá wekác itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune. ⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yátááqá keratái uyátárai-nakoma kemmá timíniye. min-ámúq-yátááqá minná Áánúqtun-abaq katekoíq ónúne. keratái uyátárai-naqa arupú umá yainái-nákómá min-ámúq-yátááqá wemá kumína-yupaama kemmá timíniye. kegáraq tébakaq-wayukama wemá kumíníqtaba óriq umá kéyikaitata awé o-yúma yekáraq íraqó-meyamma timíníqtaae.

⁹ emá ketópaq páátákkáá yínónayaba maqma aónaao. ¹⁰ abo Tímatima wemá maa-marábí-qtátááqtabá auyánámmá mayena kemmá tiyuwéna Tetarónákaq kóuraiye. Karétinima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye. ániho Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye. ¹¹ Arúke wemá namáa keté máiye. emá Máákimma ko awíqme eté yekaa. miráinana wemá mayaimá áwáqnaa umá kanaarác mayániye. ¹² kemá Tikikatimma Ipítiani-marabaq timákaunana kóuraiye. ¹³ emó kéyema ketí kúberai-unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí

kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagaráq mamé iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnáyatabama kemmá òriq umá kètikaiye.

¹⁴ Érékáánara wemá áwáarara kain-òqtá-máyái-nákómá kemmá mamá táíq umátíkaraiye. uyátarai-nakoma minnáyaba táí-meyamma anónnáma amíniye. ¹⁵ emá enamááríq min-nákóqtábámá atéqma arutaa. min-áté-wátáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráíye.

¹⁶ áqnáábq-yupaama kemá aabi matíkáawaq yauwéqma túnna-yupaama móra-waigoma keté íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráámanibo Áánûqtu minnáyaba yemmá táwí-meyamma yimiyábá íyimikaae téq kètune. ¹⁷ miráimanibo uyátarai-nakoma keté máena kemmá akoqnáá umátíkaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkátí yúrikaqa maamin-áté-wátáámá Ítuqtaba kanaaráq timá yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá witíkéna uyátarai-nakoma kawáá umátíkaraiye. ¹⁸ móraiq umá uyátarai-nakoma waátá-yataapikemma tíwíkéna weni yabikái-marupaq tíwíqme uwíniye. wenáwíqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waino.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákárq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtópaqa miráoro-maaraoro-aimma kètimatikaune. ²⁰ Korítiani-marabaq Irááqtime máqe-uraiye. Tarópima wemá karímá máyáitapoq kemá wemmá Malrítati-marukaq ayuwéq iráune.

²¹ yaugiqá íurainaraq emá ketópaq páátákáá maqmá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráínatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtíbbâqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kètimakaa.

²² enaágote uyátarai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqté waino. kemá Póroe.

Tááítati itáíq-itaiq íyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kětítana Tímoti agatáíye.

¹ kemá Póroma Áánũqtuni mayái-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátikarai-naqune. Áánũqtuma wetábá auyáq-makai-kayukayopaq timátikaraiye. yemá yeráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemmá árainai-aqtaba kětíteta Áánũqtuma akáinaiq ínóqtaba yíwáqnaa kéune. ² matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-áráin-áiné. minnýaba Áánũqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá íketiye. ³ Áánũqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa wení áté-wataama keqtáá tímikaiqtaae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánũqtuma min-áté-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánũqtugaraq keqtáá yauwéqma tiwiraiyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákátí Íráqō-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámétao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú ikáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraikáae téq emmá ayúkaune. ⁶ yemá mi-kawáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqtí iyápō-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápō-ánnámá yeqtábámá tawí-aaiqtatabi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaaráq íma maráiyān-o-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánũqtuni mayaiyábá kawáá kéíye. minnýaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména úno. wemá páátákáá áyamma íma íno. wemá taíbaq aibōq-nomma íma naíno. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá móneqtabama auyánámmá íma itáino. mirá ínimanibo ⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yíwíqma yikáino. íráqō-qtataaqtaba wemá akaíno. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama auyánámmá ítama arútátuwena miráino. wemá íráqōmma yainai-náqá maíno. wemá Áánũqtuqtaba aokariq umá maíno. ⁹ wemá árain-aimma kemá emmá aráátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yiráati-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaaráq auyáqtuwaiye.

¹⁰ táíbaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránóqtaba kaúbíq kéowaq minnýaba kemá tirummá kéíye. yemá paá-aimma kěteta káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karaí-áímmá kéte. ¹¹ yetáama timá auyaraao. abo waagógáráq aara iyápógaraq yeqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá mamá kéyawarapaae. móneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáin-áikáráq kěteta kéyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kéte. yemá táwí-wayuka maéta pirúq nááruq ikákáá umá máae. paá aáwaqa naíyábá yúyánámmá kéítaae.” téna tiráine.

¹³ mirámō tiráimma minná árainiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aaiqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaa. ¹⁴ yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aqtabama yemmá íma iyúwénata ítáaro. itáíq-itaiq ikéo-kayukati yúyánápkén-ámáan-áímmá yemmá íma iyúwénata wáráaro. ¹⁵ mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákmá íráqōniq kéitanama máqte-qtataakoma yúrakaaq íráqōniq umá abarokáq kéíye. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánũqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúmá yeqtí yúyánákmá miráuma waátáara kéíye. yeqtí yúyánákmá námōma káuraiye. yigamé íyátábámá ikéítaae. ¹⁶ yemá téta “Áánũqtuqtaba kéitaunatae” kětetamanibo yeráwáqá nōrawabi o-qtátáákmá keqtáá tiráatimma yeráwáqtí yáagoma paá kaaqaari-áiné. táwí-aikaraq kéeta Áánũqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqō-qtataariq kanaaráq ikéoe.

2

¹ Tááítatio, emá arupú ína-yataaqtaba yiráatiyo. ² anónuqma-wayukama timá yímínatawaq yemá taíbaq aibōq-nomma íma naaro. timá yímínatawaq yemá karuwaaq éta yúyánámmá ítama arútáaro. timá yímínatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétawaq yíbbáqawaraa-kayukama yirummá yimí-yátáápi Ítukaq yáqtoqtoraa.

³ araaqná-noinikaraq timá yímínatawaq yemá nōrawabi íya-qaqtaapimma Áánũqtuni áaikaraq yiráatero. yemá waayúkama mamá táiq umáyikai-aimma íma tero. yemá aibōq-nokoni akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-arááqnágmá yemá paá íráqō-qtataaqtaba yiráá

tíyata ⁴ yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqti iyápó-annama yirumma amí-ááímmá yiráátero. ⁵ yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánúqtun-aurakaq íráqóniq iyábá yiráátero. yeqti yúgomma yáqtoraaero. yemá yiwaikóqtábá íráqón-inimma maéta yeqti iyápó-annayaba íráqón-inimma maéta kaayoné iyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataaryq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátááriqo íyatama káqo-kayukama Áánúqtuni áte-wataayaba íma tímá táíq umátikanooqtaae.

⁶ móraiq umá emá awaayati-wáyúkámá akoqnáá umá tímá yímínatawaq yeqti yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqti yúraqa akoqnááma mamá yabíyéero. yeqti yúgoma kanaarác wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáraaro. ⁷ Tááítatio, emá enamááriq íráqón-akaq kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemá yiráátinana árain-aaikoma yúwénana abarokácq waínaa karuwaaq uwo. ⁸ ení wataáama arupú umá árainma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaarácq tímá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení wataágoqtaba tímá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwíqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq tímá-yimiyo. yemá paá yeqti kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. ¹⁰ yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqti kawáá-nákóni anaaémma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma kéyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánúqtuqtaba yirááten-aimma íráqó-qtataare” téta tinoe.

¹¹ Áánúqtuma wení íráqó-qtataaq pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yiniqtaba Ítuma tímákaraiye. ¹² Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánúqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráiyeye. ketáái tógoma akáina-yataaq warai-ááímmá paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqón-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakácq maa-marábí máeqtaama ketáái túraq yabikéqtaa Áánúqtun-aama kéwaraunatae. ¹³ íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtaa mamá íráqóniq umátikani-qtataaqtaba awetéá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtaaú yauwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenáakámá abarokácq íyóye. ¹⁴ Ítuma wenamááriq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátáq pukuráiyeye. wemá miráurairqtaba keqtaámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwikaipoaqtaa Áánúqtuqtabama kanaarácq aokariq umá mánunatae. Áánúqtuma wenamáa wenna auránunayabataa wemá kákaiye. abo ketáámá wení íráqón-ayunamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónunayabataa wemá kákaiye.

¹⁵ maamin-áímmá yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma tímá-yimiyo. yemá umá yiqtaaiq kéewaq mamá arupú umáyikaa. emá mirámo ínónnayaba mútúq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

¹ itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba tímá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabikáa-kayukati yiménáápácq paá máero. tímá yímínatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánóqtaba yokaa umá máero. ² tímá yímínatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemá múte yeqtímúraapaq yíkáaro.

³ móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maararáá uráunatae. Áánúqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái tógoni akai-yátááq máreqtaa yáimma waátá-yataaqtabataa timuqá makáunatae. yáimma-wayukati yineqá táwí-yataaq pááq íyátábámá tíkaraiqtaae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtaámá ítama táíq umátikaawaqtaa ketáágáráq yemá ítama táíq umáyikaraunatae. ⁴ miráitana atóbamatikai-naqa Áánúqtuma wení kaayoné-yátáákarácq akai-yátááakómá keqtaáyôpaq irááyamma ⁵ Áánúqtuma keqtaámá waátágoni aapaké tiwikaqtaae. ketáámá kateko-yátááriq únayabataa íma tiwikaqtaamanibo wení paru-yátáápike keqtaá yauwéqma tiwikaqtaae. keqtaá tete umátikáaraqnaraa umá ketáái kúmiq paábaq matukáiyeye. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae. ⁶ Ítuma keqtaá yauwéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánúqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtaámá ôriq umá tímikaqtaae. ⁷ Áánúqtuma wení íráqó-qtataaqnapo ketáái kúmiq paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúraq ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitabaoqtaa ketáámá wení íráqón-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaq mayánúnataama matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnatae. ⁸ maamin-áímmá áraipooa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáimá kémayeta íráqóniq umáyikáaro. ⁹ tímá yímínatawaq yemá yeqti yítaubikoni yiwíqtabama paá-aimma ítero. tímá yímínatawaq yemá ámán-aqtabama unítíq áái-q-aimma

íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁰móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikanena maqmá aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq timá ááqa yórenana íma itáinaama min-nákómá anaaemma umá ameyaq wenôpakemma nékaq mááo. ¹¹abo miraráá i-nákómá weni auyánákómá kaé kááitana weni kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹²kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemá enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônayaba maqmá aónaao. mibáqá yaugi-kánaábímmá kemá ko mánune. ¹³Tinatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapórogaraq yenákámá ayáqtááq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴kerátái waayúkama timá yímínatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. mórai q umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wái-yuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵máqtemma náayuwabi keté maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maarao-aimma ketáái aanábómmá itáiq-itai q umá ketááté yagaroqtamá kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Pírímoni

yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Pórogoraq Tímotiqte ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

¹ kemá Póroma Tímotiqte maan-ábámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káriqtoqtaba ánná-naupaq máeq wataáma kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kēnaunata minnáyaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketibápoaqta weté kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayaune. emá mórariq umá kerátáqtê mayáimá kémayaane. ² kerátámá aamá yuwéka Áápiagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaq áikuyo-kayukama miráo-maara-aimma kétima-yikauye. Áápiama ketáái tímanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni ááiqtaba ááiqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune. ³ Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátarai-naqa Ítu Káriqtote yemá yimuqá matiketa yeqtí kaayoné-yátááq yeqtí íráqô-qtataakaraq tímíno.

⁴ Pírímoni, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kētune. ⁵ emá uyátarai-naqa Ítuqak itáíq-itaiq umá wení waayúkayopaq enarummá kéyimenaq minnáyaba timuqá kēmarakaune. ⁶ ení itáíq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kētune minnâ káqo-kayukama Ítuqtaba itáíq-itaiq o-yúmá yagarogtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káriqtoqtabama kanaarâq ónúnatae. ⁷ owé. ketibâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáá kéone. minnáyaba kemá anó-timuq-yataaqá kémayaune. arummá ámê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáá kēumatikaiye.

⁸ kemá móra itai-yátááqá emmá itama káonaune. Ítu Káriqtoma ketí anó-napoq kemá kanaarâq eqtábámá akoqnáá-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq íkáae kētune. ⁹ kemá Póroma Ítu Káriqton-aama kētunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minnâ mayaaó maannâ mayaaó íma tímákanune. kemá paá eqtábá kétikaipoaq ekâq móra-yataaqtaba ítama aónanune. ¹⁰ abo Onetímátiqtaba emmá itama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. ¹¹ naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaurakaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaurakakaraqa íráqóniq kéíye. kanaarâq emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéíye.

¹²⁻¹⁴ kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune. kemá maamibâq máunaboa emá kanaarâq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímátiqtaba ôriq umá timuqá kēmarakaunana wemá maakâq máena kawáá kēumatikaiye. miráinana wemá minnáyaba ení márúqa mayániye. miráinaq emá áqnábaq kanaarâré ítirenabimma kemá Onetímátiqtaba íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnáá-aimma ítimakanune. miráinaa emá enamááriq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yawuwéqma tímákaunana enôpaq kéwiye.

¹⁵ áraíne. naayóbáqá Onetímátiqtaba emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma ketáái aanábóe. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaarâq aati-aatimá etê mániye. ¹⁶ Onetímátiqtaba wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káriqtoqtabama ákáina-abaqawaaraa-naqíye. kemá weqtábámá timuqá kēmarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wema keqnáámmá ení kayóqá mayánimanibo íbêqa wemá Ítu Káriqtoqtabama enábáqawaamiye.

¹⁷ minnáyaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá wainakama Onetímátiqtaba yawuwéqma tímákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaq umá yawuwéqma awíránóne. ¹⁸ ániibo wemá yáimma otaammá kuyákárimma epímmá wení aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamááriq kemá aqtábááma yawuwéqma emmá aménúne. ¹⁹ maamin-áimmmá kemá kenamááriq ketiyáápike kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábááma wáíye. minnáyaba taákaq maránúnó? ²⁰ owé. ketibâko, kemá emmá itama aónáúnaiq uyátarain-akoqtabama uwo. minnáyaba kerátámá Ítu Káriqtoni ábáqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaa. ²¹ kemá maamin-áimmmá yuwáúnana enôpaq kēwimma minnâ kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áimmmá túnnama waránóne. ániibo emá ketáama pááqyamma íma kēwaraapo emá áráimma kēwaraane. ²² ániibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikaao. emá uyátarai-nakokaq nunamupí keqtábá kétepoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq tímátikainaq íréq emmá yakáoneq etê mánune.

²³Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye. ²⁴máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá ketê kémayaae Máákima Áárítítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Íbaru aúbama Ítíráaewayukama Ítukaq itáíq-itaiq kéoyubaq

¹ taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. weni amuné-wáyúkábí timá yímikaiye. ² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama weni áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wiyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana

wenáanikoma wenáuyawaare.

Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana

weni watáagoma akoqnáá kéitana

mútûq máá-marabima weni akoqnáágoni

aménáápáqá wáiyee.

kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa

wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni

ayáánurapaqa maráq máqe-uráiyee.

áanikoma Áánûqtuma weni márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwikaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máiyee. Áánûqtu weni márûpake kaqtó-wayukama yetíwíqa anaaépaq mááe. ⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo?

“emá ketáanikoe.

íbêq-yupaama kemá tiráunaboa

ketáaniko emmá mamá pááq urááne.

kemá enaboune.

emá ketáanimone.”

téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma weni márûpaq timá ámikaiyo? Ímiye. ⁶ Áánûqtuma weni áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áipí wé tiráiyee:

“Áánûqtu weni máqtemma kaqtó-wayukama

weni márûpake wekáq

yiraiyutaúma áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráiyee. ⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba weni márûpaqa kétiye.

“weni kaqtó-wayukama uwáaraa káuqyikena

marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá

ira utakáá káuqyikaiye.”

téna ⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnáama máqte-tupaa

watûq-watuq kéiyee.

ení maa-mará yabíqma

íráqôniq umá kémaene.

⁹ íráqômma yanaí-yatáákón áaimma kákaimanibo

táwíqtaba íma kákaiye.

miráipoana ení Áánûqtuma

mú mikákáá uyátárai-nakoma

íráqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá

emá mamá múma

anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”

téna tiráiyee. ¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:

“uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama

maa-mará tarôq umá

wiyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wiyôkaraq maa-márágárq mamá

táwítawaa umáginibo

emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.

wiyôkaraq maa-márágárq mamá

naayón-únáákáqtôraa umáginana

¹² unáákáqtôma yatánáatá umáginikaa

waéqma ínóne. ááqibo
emá íma waéqma miráinonamanibo
matúq-matuq umá paá mánoe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. ¹³ abo Áánûqtu wení kaqtó-nakoma mórama wé téna timá ámikaiyo?

“emá ketiyáánurapaq maraq mááo.
abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá
ení aménáápáqá maránúne.”

Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye. ¹⁴ máqte kaqtó-wayukama Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi wenáamo yabiyína-waigo yiwirání-kayukama yemmá yíwáqnaa ínéna kétima-yikaiye.

2

Áánûqtu ketáámô tiwiráníqtaama anó-qtataare.

¹ maami árain-aimma itáanataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá kónunatae. yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae. ² Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati watáama árainma wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama ímo itáina-nakoabi ímo waráina-waigoma wení ápéqa mamá táigoma umákéna pááq íniye. ³ abo ketáámô ketáái anómo kuqtiwiráníqtaama íma yáqtoqma ketáái táigon-anonnama kanaarâq yuwíqtuwe kónunataabiyo? uyátárai-nakoma wenamáárlîq áqnáabaq timá-timenataa maaminámo kuqtiwiráníqtaba wenáama itáíya-kayukama ketáá timónama áraime timá tímikaiqtaae. yeráwáqá timónamataa áraime tíyana ⁴ Áánûqtuma anó-maiyaiqokaraqa timónamataa áraime tíno. Áánûqtuni akoqnáá-aiqokaraq kéqoke-kaqoke mamá pááq uráitana Áánûqtuma ákaimma wení Aágoma yaímma aarawaamá mamá yimikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwirání-waigoni wenáúwáayama máíye.

⁵ Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa túnnayaba “yabiyéro” ítima yimikaiye. ⁶ Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma Tébiti íbi mirá téna:

“o Áánûqtuo, waayábámá nóina téaq
aúyánápímmá kéitaano?
waayúka-araaqtaba nóina téaq
wegtábámá kéyabi eno?

⁷ pááqya-kanaama waayúkati áwîqa
Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni
yinaaépaq makááne.
emá anómma tágama-yataaqa káme.
waagónáwîqa múte kéyauyone.

⁸ emá máqte-qtataaqa wenáitaupi maráánana
wemá mi-máqté-qtátáákâq yabíkáiye.”

téna tiráíye. árainma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenáitaupitaa makáimanibo ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-márábí yabíkáiye. ⁹ ááqibo Ítuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati yiménáápáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtaboana Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awîqa ámikaiye. miráuma Áánûqtuni íráqôniq umá Ítuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáiyikaiye. ¹⁰ Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqté-qtátááqá tarôq uráíye. wemá táigani-kayukama yiwîqma tágama-yataaqa yimíníqtaba kákaiye. miráitana anón-au-tíqa aménama maamin-áú-tíqtábámá yíwîqme wí-yátááqá mútûq pááq umá Ítuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yauwéqma kuqtiwiráníqtabataa kumíniye. Ítuma wenamá waayúkama Áánûqtunopaqa yabikáá-yuma ¹¹ we mamá íráqôniq umáiyikaiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá yikarai-kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiboámá mimóráé. miráipoana Ítuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá minnáyaba íma agaé kéíye. ¹² agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama
áíqma kuqtáayan-aukaapimma
enáwîqa múte yaúma íbî tenúne.”

téna kétiye. ¹³ óq-wataama téna:
“Áánûqtu kemá wegtábá onana
wé tiwîqma mamá aakaq tíkáiye.”
ókarâq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye. ¹⁴ miráuma maamin-iyáporáwáqtábá yeráwáqá yúgaraq naaegáráq máapoana Ítuma yeráwáqti yúraa umá waayúkati yáaika umá paá máqe-uraimma puínéna uráiyé. miráuraimma Tááqtaama mamá táwíq-umaqtuwanune téna aúgaraq naaegáráq kukáiyé. Tááqtaani akoqnáarake aarawaamá pukááe. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo Ítu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatí-yatááqá puí-yataaqtaba umáyikariye. ¹⁵ missing? ¹⁶ miráuma Áánúqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa ikeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéiyé. ¹⁷ minnágon áaimma máqte-qtataakoma móraiq umá wenaúnabakaa uráiyé. yeráwáqti mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánúqtu áwáqnaa umá auránipoana wé mamá wenaúnabakaa aúyikariye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye. ¹⁸ wemá wenamááriq makáténa aiq-yataaqa matáipoana íbêqa kanaarác wemmó makatíya-kayukama kanaarác yíwáqnaa íniye.

3

Ítuni anón-awikoma Móteti-awiqqa uyátáraiye.

¹ Ítu Káriqtobi ketúnabaro, Áánúqtuni márúpaqtaba yáayarai-kayukama Ítumma aónaaro! wenamá ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa mániqtabae téna tímákaraiye. ketáái itáiq-itaiq umáe uí-yatááqá matáunanataa minnáyaba tímákaraiye. ² wemá kanaarác aammá waqmá Áánúqtukaq itáiq-itaiq umá yabi íniyoana Áánúqtu mi-máyáiyábá wemmá mamá paáq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánúqtuni waayúka aúkáapi itáiq-itaiq umá yabikáine. ³ itáaro. awaaméq-áiné. anón-awiqqa naammó umáraini-waigoma áwíqa mú mikáq uyátá-maqma naakóni áwíre. mimórai q umá Ítuma weni tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. ⁴ máqten-naama wáati taróq oné. ááqibo Áánúqtu wenamá máqte-qtataaqa paá taróq uráiyé. ⁵ abo Móteti Áánúqtuni waayúkama aúkáapimma máqe-uraiye. wemá Áánúqtuni mayai-nákómá máena wemá Áánúqtuni anaaékaq-wataama tiráiyé. ⁶ ááqibo Ítu Káriqtoma itáiq-itaiq umá yabi-í-yatááqá áanikokaa Áánúqtun-anagoni naakác yabikáiyé. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá Áánúqtun awé éqtaama ketáámá Áánúqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáiyá-wayukama íma agaí-yatááqá mayánoe.

⁷ Áánúqtuni Aágoma mirá kétiye:
 “Áánúqtuni áama íbêqa kéitema
⁸ íma áyapimma aráápaaro. ááqibo
 naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkác
 Áánúqtuma ámiqtukeqa mibác
 wemmá makáqma urááe.
⁹ mibác ketítaubikoma kemmá makaténa
 maqmá káonaae. abo kaayaq-wáyúka-káritimáátimá (40 karitimaatiráqá)
 keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.
¹⁰ miráipona kemá tíyamma kéitaq tiráune
 ‘yeráwáqó itáa-yuyanamma aati-aatimá
 táwí-yuyanamma kéiteta ketáaimma ikéitaae’
 téq tiráune.
¹¹ kemá ítama moyáqá kéyeqa
 árain-aimma tiráune téna
 ‘yeráwáqá áraikapoaq íma ketópaqa uyábéqma
 aagamá mánoe.’ téq tiráune.”
 téna Áánúqtuni Aágoma kétiye. ¹² ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma keráwápiké íma arummá
 táwígoni aúyánápi íma íno. Áánúqtu paá mái-nakoma máqtemma káonena waéqma wekác
 ikewariye. ¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin íbêq-yupaa
 paá wáiyé. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnáá umá óqtakaa
 íumaginiye. ¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-kánáárácqá Ítuma tiwiránaqtaa
 Ítu Káriqtote yagaróqtamá mánunatae. ¹⁵ Áánúqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:
 “Áánúqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa
 ketirupimmó maréqa íma mamá óqtakaa oro.
 keqnáámmá títaubikomma
 Áánúqtumma íma awéqtaqtuwaaro!”
 téna aúba-wannaabi kétiye. ¹⁶ ááqibo náawaq Áánúqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-
 kayukama Móteti yíwíqmena Íqtíbibake írái-yuma yeráwáqá ítaraae. ¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka

(40)-karitimaatibimma Áánùqtu náayuyabaq íyamma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq o-káyúkámá íyamma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqe-uraa-kayukayaba Áánùqtuma áyamma umáyíkaraiye. ¹⁸ Áánùqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-káyúkámá wenáámo aratê-kayukayaba tiráiyé. ¹⁹ miráitaqtaa ketáá kéitaune yemá Áánùqtun-aama yirummá ikámepoana minnáyaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánùqtuni aarawaamá aagaaimô mayánôqtabae.

¹ Áánùqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba maamin-áráin-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápké mi aagai-yátááqá íma mayáinabo. ² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánùqtuni íráqô-kataama itéq oni q umá ítama ketáábikeqtaa Áánùqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo maaminnáyaba íma yuyánámmá ítaraapoana Áánùqtu íma yíwáqnaa kanaarácq uráiyé. ³ ketáámá tirummá améqtaama Áánùqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánùqtuma min-áágáiyábá wemá tiráiyé:

“kema ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoaq

íma ketópaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téq tiráune. maa-marámá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá ánatagitana mirá téna tiráiyé.

⁴ Áánùqtun aúba-wannaabi téna:

“abapaké kaayaq-yúpáámá Áánùqtu

wení mayaímá yáqtorena aagaráiyé.”

téna kétiye. ⁵ mimórá-wátááyábá we kétiye:

“yeráwáqá áraikapoaq

íma ketópaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téna kétiye. ⁶ áqnáabaq-wayukama Áánùqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata Áánùqtute

yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye. ááqibo óq-wayukama Áánùqtu “kanaararé”

titata uyábéqma wetê kanaarácq aagaráranoe. ⁷ ááqibo móra-kanaama pááq éna mi-

kánááyábámá íbêq-yupaama Áánùqtuma mirá téna ááyariye. mirá-timatuwena anaáekaq

netuq-káritimáátírácq Áánùqtu Tébitikaq timá ámitana Tébiti mirá téna:

“Áánùqtun áamo íbêq-yupaama

keráwáqá kéiteqa

ketirupimmô maréqa

íma mamá óqtakaa oro!”

téna Tébiti tiráiyé. ⁸ Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánùqtuni aagaíraq miráinana

Áánùqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye. ⁹⁻¹⁰ miráinaqtaa ketáá kéitaunatae. Áánùqtuni

waayúkayabama móra-aagai-kanaama pááq ínanama náawabi Áánùqtute umma aagánimma

wení mayaíyábá Áánùqtuma wení mayaíyábá aagaráinikaa umá aagániye. ¹¹ ketáá íma

yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtaa íma yeráwákáá táwíq umágéqtaa

íuyabekanikaa íonatae. ááqibo tirummá améqtaa akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánùqtute

umma aagánúnatae.

¹² Áánùqtuni watáama aagaraq akoqnáágaraq máiyé. púráámá kaayaq-átóbákékáá

Áánùqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aágogaraq arun-íyápógóni

aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugugóni aúkáapi kábamiye.

miráipoana Áánùqtuni watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa keyainaiye. ¹³ íma

móra-yataakoma Áánùqtuni aúrapí yawáá kéiyé. máqte-qtataaqa abarokácq wenamá abarokácq

pááq kéiyé. maami-kátáágómá tinikáá umá Áánùqtukaqa máqte-qtataaqa pááq éta abarokácq

mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaaqtaba ketáá téqtaa tirummá améqtaa mimórá-yátááqá yáqtoqma akoqnáá

ónatae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma Áánùqtumma áanikoma

wemá Áánùqtunopaqa uyábékaiye. ¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-

qtátááqtábá aruqtábá umátikaninakaa máiyé. wemá makácqma keqtáaráá uráimanibo kúmiq-

yataaqa íma uráiyé. ¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánùqtun amakaq ónatae. wetéma anómma

íráqô-qtataaqa wáiyé. wemá aruq-qtatáákárácq kaayóné-yátáákárácq ketáámá kéonanataa

timíniqtae. miráípoaqtaa akoqnáá umá timuq-yatáápike wenamaqtáá wení anómma íraqô-qtataakaq ónátae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaarácq yauwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé timákena wení mayáimá Áánúqtun-aiyataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánúqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáyíkaraiye. ² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá arati-wáyúkágárácq áá ítai-wayukagaraq áyaqa kéyimiye. ³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamáárícq aqnú-qtátááricq uráipoana wemá wení kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá Áánúqtukaq ámiqtuwenao. ⁴ móra-nakoma wenamáárícq wenáwíqqa múte kéyayenama íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánúqtuma min-nákómmá ááyena Êroni Mótetini ábákoma wemmá ááyarinikaa uráiyie.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánúqti mi-máyáimá aména timá ámikaiye:

“emá ketáanimone.

íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáuene.”

téna timá ámikaiye. ⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráiyie:

“emá anó-monoq-wayukama

matúq-matuq ínóne.

Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa

matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráiyie. ⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábimó máenama wemá Áánúqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánúqtu kanaarácq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáiyie. wenáúyánámmá Áánúqtumma ámikena Áánúqtuni aménaárpáqá makáipoana Áánúqtu wení nunamummá ítaraiye. ⁸ Ítuma Áánúqtun áanikoma máqe-uraimanibo áiqnao Áánúqtuni aammá waráiyabá ítama ántaraiye. ⁹ wekácq mútúq mamá páácq uráiyie. áqnaabaq-naqa Áánúqtunopaq yauwéqmataa tiwirániqtaba máena wenaanae waráiya-kayukama matúq-matuq umá Áánúqtunopaq yauwéqma umánoe. ¹⁰ abo Áánúqtu wemá mamá páácq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekácq uráiyie.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taigani-qtataaqtaba kétunataamanibo ímiye. ¹² íbêqa keráwáqá kanaaráá máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamáárícq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánúqtuni áqnaabaq-wataagomma ikéitaae. akoqnáá-aawaqa íma páácq uráimanibo íbêqa paá anóani náaqtaba kéoe. ¹³ móra-waimo náámma náinama iyápóraa éna íraqô-qtataaqtatabi táwí-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaarácq itániye. ¹⁴ akoqnáá-aawaqa waayúkauraqti aáware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átê-yataakaraq táwí-yataaqtabagaraq kéiteta íraqôn-aikaraq kaaqaari-áikárácq yúyánápímmá kanaarácq kéitaae.

6

ketáái aamo itai-yatááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

¹ áqnaabaq timá-timena tiráati-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboaqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. itáaro. móra-nakoma naakóni ábómma íma ókaraq-okaraq umá atáiyie. ábómma ayáánaiq umáraa mayáipíkémá íma Áánúqtuqtaba waéqma Áánúqtuma tirummá améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae. ² maami máqte-maqte-nomma peraiyátábámá ayáámma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánúqtuni matúq-matuq umá yainai-yátááqtabámá maamirá-qtátááqtabámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá ítanatae. ³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. Áánúqtuma “kanaararé” tinaqtaama ko yokaa ónúnatae. yaímma-wayukama Áánúqtun-aabike paábaq arábáquraae. ⁴⁻⁶ naayóbáqá Áánúqtuni ómmá yúyánápímmá páácq uráae. yímikai-qtataaqtaba Áánúqtunopake páácqyamma matukááe. Áánúqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikaiye. Áánúqtuni átê-wataama akoqnááqoma yiniqtaba ítaraae. Áánúqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqti mayáibikémá íma Áánúqtuqtaba waéqma kanaarácq aúgeniq ínoe. kanaarácq mirá étama

árainma ókaraq Ítu Káriqtoma wemmá kaapaq-yátáq abarokáq ikákanika káepoana wení aagai-yátááqá móragaraq úniye.

⁷ Itáaro. awaaméq-áiné. mararácq aaqá kéyitana íraqóniq umá kéwaiye. abo mi-márágómá íraqón-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéiyé. Áánùqtu mararácq íraqóniq kúmayikaiye. ⁸ maragómá áwáábíq-yataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íraqó-marama wáiyé. Áánùqtu aúyánápi táiq ínana mamá kanaaráríq íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáa umá máunatae.

⁹ ketí aanábó, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqti íraqón-aimma kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íraqó-qtataqa matááe. ¹⁰ Áánùqtuma aati-aatimá waayúkararaq arupú-yataariq kéiyé. wemá keráwáqti íraqón-aiqtabama íma awimmá kániye. keráwáqti wemmá amí-yátáápikémmá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemná yíwáqnaa uqte kéuyowana Áánùqtuma minnáyabama íma awimmá kégaiye. ¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti karuwaaq-yátáákáráq itáiq-itaiq í-yátáákáráq yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéiyana keráwáqá awé kéo-qtataakoma árainma abarokáq iniye. ¹² keráwáqá kaúbíq-wayukaraa íyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itái-wáyúkaráa umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbbáqá Áánùqtuma yimínin-aimma tímá yíkaraiqtaba wení iyápo-annama keráwáqá miraráa umá mayánoe.

Áánùqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaarácq ónátae.

¹³ naayóbbáqá Áánùqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá tímá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánùqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánùqtu wenamáárlíq wenáwíqa yamá akoqnáá umá tiráiyé. miráitana Áánùqtu maamin-aráin-áimná Áabaraamma tímá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaroqá améq ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.”

téna tímá ámikaiye. ¹⁵ Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánùqtuni árain-aimma matáiyé.

¹⁶ móra-nakoma árainma yanaan-áimná kémayena wemá mú maqmá uyátárai-nakonin áwíqtaba kétiye. kémaiayena min-áikómá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.

¹⁷ mayánó-kayukaraq Áánùqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áikáráq árain-akoqnaa-aikaraq mamá aráápapa uráiyé. ¹⁸ mi-kááyáq-áikómmá íma kanaarácq waeráyóye. Áánùqtu kaaqaarimá kanaarácq íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánùqtunopaq weté uyábéqma aagamá mánunatae. Áánùqtuni yanaan-áikómmá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókáríq immá kéiteqtaa kéyaqtoraunatae.

¹⁹⁻²⁰ ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaqá aráápai-itana ító íníkaa miraráa umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-iyápómá káraapaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náúpáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráinika umá Ítuma umátikenataa Áánùqtunopaq wenokáá áqnáabariq umá uyábékaiye. Merékítarekira umá páq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

7

Merekítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹ Merékítareki wemá anómma yabikái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uraiye. wegárácq mú mikákáá Áánùqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabikáa-kayukama yíkamena yauwéqma wení márúpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merékítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye. ² abo Áabaraama Merékítareki tiyáákabikemna móra ámikaiye. Merékítareki wenáwíqa kaayaq-ááiné. mórama kateko-yátáákóni anó-nakoni káqon-awíqa Téiramapaq-ano-naqa wenáaimma kaayoné-yátáákóni anó-naqa wáiyé. ³ Merékítarekini anóaboagaraq iyápo-annagaraq íma máae. anóama marákárai-kanaagaraq puíní-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaraiye. wemá Áánùqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máiyé.

⁴ aónaa! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uraiye. áqnáabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merékítarekima áapike máyáimma tiyáákabike mórama ámikaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí ámáamma mirá téna tímá yímikaiye. mimórá-máraráké-káyúkábiké yemá áwíkaamanibo yeráwákárácq Áabaraani iyápo-annama máae. ⁶ Merékítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánùqtu wení árain-aimma tímá ámikái-nakoma wepiké maténa Merékítareki waaroqá ámikaiye. ⁷ minnáma ketáámá itaqtukaunatae. waaroqá ámikái-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáiniq umá máiyé. ⁸ anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra

tiyáákabike matáámanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áátuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáíye. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétiye wemá paá máíye. ⁹ maamin-áímmá waéqma áaimma miráuma wáíye kétunatae. Áabaraama wemó meyaníq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyaníq uráíye. ¹⁰ Merekítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráíye.

áúge anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyikaraiye.

¹¹ naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike matéta anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayai máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. ¹² abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániye. ¹³ Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábikémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máíye. ¹⁴ ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uráíye. abo Mótetima wení watáabi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwíqtaba ítiraiye.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máíye.

¹⁵ káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokáq pááq kéíye. ¹⁶ ámáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uráíye. máátoqo máí-yataakoni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkáiye. ¹⁷ weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakorraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétiye. ¹⁸ naayón-ámáámmá íma mamá arútááwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna ¹⁹ Mótetini ámáamma ítama arútááwaniq máqte-qtataaqa mütúq pááq iyábá íma kanaaráq uráíye. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íraqôn-amma wé itáimma minnánapo wemmá waaqókáq ketáámá kanaaráq yenúnatae.

²⁰ anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yeté íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáíye. ²¹ Áánûqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánûqtu timá ámikaiye: “kemá uyátárai-nakoma yanaan-áímmá kétunama ketúyanápike íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna timá ámikaiye. ²² miráuma Ítuma aúgemma anóna-anonaiqtaba akoqnáá-awaameqa máíye. ²³ naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netugyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukurááwata yeqtí mayaimá paá íma máqe-uraae. ²⁴ ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayaimá aati-aatimá tíwáqnaa kéíqtaae. ²⁵ Áánûqtunopaq keyewana Ítuma tíwáqnaa kéíye. aarawaamá Áánûqtuni waaqókáq Ítun áwikaq íyana yemmá Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq ítáinana tíwáqnaa íniqtabae téna Ítuma matúq-matuq umá máíye.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae.

²⁶ maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae. Ítuma kateko-yátááqtábá aokaq-naré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáíye. kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwíqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáíye. ²⁷ wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uráíye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Ítuma íma mirá kéíye. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keq-naammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaráq keyuwunatae. ²⁸ naayóbáqá Mótetini ámáan-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yátááqtábá mütúq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáaninna ááyama kateko-yátááqtábá wegáráq mütúq pááq uráimma matúq-matuq umá máíye.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uráíye.

¹ minnáyaba kétunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaan-nákóni ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uráíye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íniq-tataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéíye. min-árái-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma taróq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa taróq umákaiye. ² missing?

³ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta wáiwamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá

Íno. ⁴ Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááq paá kéoe. ⁵ maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaimá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaq tarôq umá anuraqá áráátúnna-amamma emá waraao.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁶ mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaimá Ítuni mayaimá wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáíqómá káqo-monoq-wayukati mayaimá uyátaraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máiye. min-ánóná-ánón-áíqómá anaaékaq íréna naayón-ánón-áíqommá uyátaraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-aráín-áímmá uyátaraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátaraiye.

⁷ árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnaábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráiyé. ⁸ abo Áánûqtuma aarawaati aqnúniq í-yatááq pááq owana minnáyaba óqa tiráiyé:

“uyátarai-nakoma kétune.

‘ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq

aúgemma anóná-anon-aimma

Ítiráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq

téite ónúntae.

⁹ maamin-áímmá yetítaubikote

Íqtíbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma

yíwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite

únna-aiqtaa íma wániye.

maami anóná-anon-aiqtabama

yeráwáqá íma matúq-matuq umá

íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana

yemá íyimonaraune.’ ”

téna uyátarai-nakoma tiráiyé. ¹⁰ naayó-kánáámá ánatainana aúgemma anóná-anon-aimma

Ítiráaeo-wayukate téite ónúntae:

“ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yúyánápi agamaránúne.

kéq kenamá yeqtí maníqómá máenata

yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.

máqtemma kemmá yeqtíyánápi

ítama ánatatuwanoe.

¹¹ mirápoana yeráwápké móra-nakoma

íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo

íma móra-mora aúnbakaq mamá téna

‘emá uyátarai-nakoma aúyánámmá ítaao.’

téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq

kemmá akoqnáá umá timónanoe.

¹² yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yatáákaráqtábámá túyánámmá

móragaraq íma itánúne.

yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa kéyimune.”

téna Áánûqtu tiráiyé. ¹³ wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnaábáq-aikoma naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana pááqya-kanaabi aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yatááqá maqmá waiwaakoni naaebíké ámikaiye.

¹ áqnaábáq anóná-anona Áánûqtuma tiráiyé. ámáan-aikoma monoq-ámáán-áíqtábámá anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráiyé. ² anón-owa-namma umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uraiye. mipí aokaq-yatááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq Áánûqtuma áméma wáqe-uraae. mimórá aráqmata-naupaqa “paábaq Áánûqtuqtaba” téta tirááe. ³ anó-tabaraabe min-aráqmátá-náúpákaráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkáapimma wáqe-uraiye. mi-pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tirááe. ⁴ mipí ákúq-umumma í-yáarégaráq Áánûqtuni anóná-anon-aimma óqtan-anaakaraq íráqó-kaapaa-anagaraq mútúq-aayapa yawááq umá ánáákumakae. ketíbi kaumo-yatááqá

wáqe-uraae. minná íráqô-kaapaa-taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámitana Éroni yátágoa wekáq árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteti agatáye. ⁵ ketimûraaqa íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqti yááyakoma ámûraaqa kúmiqa paá umáyíkaraiqa yaí káqmareta móra-mora umá máqe-uraae. maami-káqá mútûq-aaimma íma timá ámiqma ántaraiye.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náupáqá aati-aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberaae. ⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamá naaúnurapaq kanaaráq uyákéberaiye. máqte-karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékéna naaégáráq maména maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye. ⁸ mútûq yokaa ínôqtaba Áánûqtuni Aágoma kétraiatiye. anón-owa-namma wení mayáigáráq paá wáimma Áánûqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye. ⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaaráq yokaa ínoe. ¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta iyábámá paá ámáamma wááe. miráí-yataaqa naayón-ámááqtábámá waitata Áánûqtu anaáekaq íráqômma uyátá-maqma-amma waékaiye.

Ítu Káriqto keqtaáyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káriqto wemá íráqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáiyé. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánapo íma tarôq urááe. maa-marábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare. ¹² Ítu Káriqto Áánûqtunopaka uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtaáyábá uyábékuraiye. méme-naaegaraq purumakaa-náaégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamá maténa ketáái kúmiqa mamá yawwéqma matûq-matuq umá máiyaba tiwiránîqtaae. ¹³ naayóbáqá mémegoni naaegáráq purumakaakóní naaegáráq purumakaakón áráaqa irábí agáyáawana wení káitogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena ¹⁴ áaqibo íbêqa Ítu Káriqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéiyé. Ítu Káriqto táí-yataaqa wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matûq-matuq umá kémaitana wemá akoqnááma ámikaiyoana Ítuma wenaúmá Áánûqtukaq amí-yátááqá mútûq pááq umá máí-yataaqa ámikaiye. ketáái mayaimá íma Áánûqtunna wáitana minnáyaba wení naaegómá ketirutáá kéiyé. miráinaqtaa mayaimá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánatae.

Ítu Káriqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáá kéiyé.

¹⁵ Ítuma wení naaegóbána aúgen-anona-anona wenôpake pááq uráiyé. miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matûq-matuq umá máí-waaroqa akoqnáá umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama yeqti táwí-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áimná pááq éna yeqti táwí-yataapike yemmá yáinikena waktúyikaraiye.

¹⁶⁻¹⁷ ítáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-taorabi aminénama wannaabí kágamaraiye. waayúkama ífátuweta min-nákómá puínata mí-kánnáámá yorautí-yátááriq ínoe. paá máinanama íma pááq ínimanibo anaáekaq wemá puínana mamá pááq íniye. ¹⁸ miráráá umá paá-naaegogaraq naayón-ánón-áimná pááq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákaae. ¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma timá-yimena purumakaakóní naaegáráq nokáráq popoq umá ákú-ayaunapogaraq tipí-tipigoni karogaron-áyáunápogáráq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyíkaraiye. ²⁰ miráuma tiráiyé: “naaenápo anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáá íniye.” téna Móteti tiráiyé. ²¹ mimóraiye umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataaqaq popoq uráiyé. ²² ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápo mamá kuyúqtukaiye. naaegómá wenamá aqtiména kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káriqto wenamááriqa ketáái kúmiqa kémaqtuwaiye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq umáqtukaamanibo miráí-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márúkaq wáiyé. Áánûqtuni márúkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íráqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. ²⁴ ketáá itánátae. Ítu Káriqto aokaq-náupáqá waayúka ímakaa-naupaaqá árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márúpaqa wenamááriq uyábékaiye. uyábékéna íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaaq keqtaáyábá itó-uma máiyé. ²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnurapaqa móra-tawigoni naaegógáráq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. áaqibo Ítu Káriqto wenaúma netuqyaa-kánáámá wetábá íámikaine. ²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáámá mirá

énamoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aíqa mayániye. awaaraq-kánáábí ántai-kanaama aqtóráríq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánípoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámikáae téna yímikaiye. ²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaaékaq máqtemma yainániye. ²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwáníqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí yauwéqma móragaraq kúmiqtaba ikuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiya kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukáae.

¹ naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóni mayáimá íma ántaraiye. mórariq umá taitawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútúq arupú umá pááq umá ántano. ² aaqáo. ámáakoma íma mútúq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááqá agayáno. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq kóinata agaéyátábá íma iyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taitawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámiqma ánatagino. ³ máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéiye. ⁴ mémegoni naaegógárq purumakaakóni naaegógárq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwáno. ⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánûqtuma timá ámikaiye: “emmá amí-wámmá agayái-yááréráq agamá amíyábá kúmiqa kématuwiqtaba emmá ikákaiye.

móra aúma yokaa umá tímikaiye. ⁶ missing?

⁷ abo ké mirá téq kétune.

‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráanaiq ónááq

minnýaba kukáune.

mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá

agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma

miraráá umá kemá máeq mirá kéune.’”

téna Ítu Káríqto Áánûqtumma timá ámikaiye. ⁸ áqnábaq tiráiyé: “taitawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayái-yakaraq máqtemma taitawaa-wamma amí-yátááqá agayái-yááréráq améta kúmiqa matuwaiyábá emmá ikákaiye.” téna tiráiyé. áqíbo naayón-ámáápí “ámikai-kamma agáyáaro” tiráiyé. ⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráanaiq ónááq minnýaba kukáune.” téna tiráiyé. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráiyé. ¹⁰ Ítu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnýabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáiyé.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáiyé.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaiyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáiyé. ¹² áqíbo Ítu Káríqto kímora-taoqa íráqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matúq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uráiyé. ¹³ mibáqá wé awé umá maínana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá aítuqa aménáápáqá yíkaraiye. ¹⁴ kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútúq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matúq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

¹⁵ Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnábaq tiráiyé:

¹⁶ “mi-kánáámá áqnábaq ánataginana

aúgemma anóná-anon-arain-aimma

yeráwáqté maránúne. minnáe.

ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yuyánápí agamaránúne.”

téna Áánûqtun Aágoma tiráiyé. ¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmikaraq táwí-yataaqa okárq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.” téna tiráiyé. ¹⁸ abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirumma améta wení waaqókaq ónúnatae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaqtaq kanaarâq uyáberanunatae. ²⁰ Áánûqtunopaq aügen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá pááq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáiyey. ²¹ ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama kéyabiyepoaqtae ²² ketáámá agaemá tirunóbáqá íma waínaqtaae árainmma tirummá améqtae ketáái araaqtáma íwái-nokaraq tete umátuweqtae maamin-áwááméq-yátáákárâq Áánûqtunopaq waaqókák ko mánátae. aúyánámmá ámiqma wetê awé-i-yátááqá akoqnáá umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae. ²³ Áánûqtu itáiq-itaiq umá yabi ínípoana wení árain-aimma yabíqma káonaunabonatae íráqô-qtataaqa awé únna-yataaqa minnáyabatae ketáá yáqtoranatae. ²⁴ ketáá wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtae káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa íyábá íráqô-mayaima mayánátae. ²⁵ yaímma-wayukama oníq umá íma mórabi yorupamá miráumaraa íma mánátae. uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókáriq kéipoana aamá timá yokiréetae móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátae.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma itareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákárâq kúmiq-yataakaraq pááq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwáníqtaba íma wáiyey. ²⁷ maaminnáyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yainá-yátááriq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaarâq ámán-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo móra-nakoma ámáamma aratínnama wemmá timá móra-akaq maréta ikáqtuwanoe.

móra-nakoma Mótetini ámáamma
mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta
wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma
márúte aménáápáq yuwáinatama
wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye.

Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama
áanikoni naaegómá maan-nákóni táwî-kumiqa
matukáitana

wemá iténa “pááqyan-awiqa yéna
anón-awiqa ikéyayie” mirá téna
maamirán-áuyánáná kéitaiyo?

Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá
wemá timá agaebi mayákaraiyo?

maaminnáyaba túyánápi máráaro.
móra-nakoma Mótetini ámán-aikoma araténa
anómma anónnáma mayánimanibo
maamin-nákóni anómma uyátá-maqma
táígon-anonnama yayániye.

³⁰ min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá ketí mayaimá wáiyey. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma yiménúne.” téna tiráiyey: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráiyey. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama
³¹ minnáyaba ikatíqa ôriq umá ónátae.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma máíqáae.

³² Íbaru-wayukao, keráwáqti naayó-qtátááqtabá túyánámmá itáaro! mi táoqa Áánûqtuni ókómá túyánápi tágaítana taigani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-tíqtaba urááe. ³³ yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapí mamá itó-umatiketa táwî-aimma tímátiketa mamá táíq umátiketa ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimórai q umá yíwáqnaa íyábá yokaa urááe. ³⁴ keráwáqá tiruqtabá ánná-naupa q máiya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá mái-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqti máqtemma maa-márábi wái-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqmá máqé-uraae. ³⁵ abo ikatíq íoro! anaaékaq anón-apeqa wániye. ³⁶ paá waqmá Áánûqtu wemó ínna-yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikákáq yáqtoqma miráiq-miráiq oro. anaaékaq wemá timá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe. ³⁷ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.
páátákáá kumíniye.

³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq
yúyánákárâq yiméta mánoe.

ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo
tinaaeemo umátimetama
yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.”

téna Áánûqtun-ába-wannaabi mirá kėtiye. ³⁹ ketáámá aamá íma ítaá-kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye. ketáámá itáíq-itaiq umá yabíqma máraananataa kuqtiwiráníqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

¹ Áánûqtuqtaaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-qtataaqa ketáámá Áánûqtukaq awé únayaba ikáonauna-yataaqa ínîqtabataa awé kéunatae. ² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu yeqtábámá yimuqá maqyíkaraiye.

³ matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-márágáráq wíyòkaraq wenáanapo taròq umákaiye. miráuma íbèqa káonauna-yataaqa kanaaráq ítaa aónéwauna-yataaqnapo taròq uráiyé.

Éboyaa Ínokiyaa Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Ébo agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. Ébo wení amí-yátáákómá Kááinani amí-yátáákómmá uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkáiqtaboana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákáraiye. Ébo wení kateko-ááíqtabámá wení Áánûqtu wenamááíq amuqá marákáraiye. Ébo pukuráímanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáá túyánákáq taákaq makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waéqma káqoniq umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáá-imanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. ⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma kanaaráq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaaba aúyánápi mayaijáae. minnáe. Áánûqtuma áraimma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana yeqti ápéqa yimínata aúyánápi mayaijáae.

⁷ Áánûqtu Nóamma nói-qtataaqtaba pááq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá yabíkáipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáiyé. anón-unopi-kaare taròq uráiyé. únópi-káarébi wemá wení aara-iyápóté uyábereta anó-nomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkwaiye. matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Nóaa wenamá máipoana maa-márábi-káyúkámá iyuwéna yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu tiráiyé.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraama ááyaitana wemá watáama wakáiyé. wení naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkáq uráiyé. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqma náakaraq yamáune téna íma ítaraiye. ⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaq ko máqe-uraiye. mikáq kárágáaq máqe-uraiye. Ááítekikaraq Yáakobogaraq owá-náúpáq máqe-uruae. yenákámá mimórá akoqnáá árain-aimma Áánûqtu timá yikaraiye. ¹⁰ Áabaraani anó-maruruqa Áánûqtu ámúraaq-aikaraq matúq-matuq umá ámúraq taròq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaaráq marákáwaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyé. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápi ítaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama abóará ayúkáiyé. ¹² anónuqma kágípíke min-iyápómá marákáraiye. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama pááq uráamma miráuma wíyókáá éta kegébaraa uráae.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq pukuráae. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yimikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo pááq ínîqtaba nékaq aónéta yimuqá makáae. yúyánápi téta: “kárágáaq ya máunatae. pááqya-kanaama maa-márábi kémaunatae.” téta yúyánápi tiráae. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápi téta yeqti árai-maruqtaaba abááíq-abaaiq ommá íaonarae kéitaunatae. ¹⁵ yemá íma yeqti naaku-moyábámó yúyánámmá itétama yeqti naakumóbáq yawuwéqma kanaaráq uwínoe. ¹⁶ áaqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márúkaa-nakumoe. yeqtábámá

Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune. yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yikaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “íkámma

agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama wení matúq-matuq umá

yabí-í-yátáápóana wemá yokaa éna aminé uráiyé.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taínganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo

wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápo ikámma

agamá amé-waonikaa umá aminé uráiyé.

¹⁹ aúyánápi téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itó-iniye.” mimórá-áúyánámmá itáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

²⁰ Yáakoboyaa Ítaughtaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaeékaqa yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá yikaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana anaaékaqo páaq ínigtaba kanaaráq timá yikaraiye.

²¹ mimóráiq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq pukáiyé. wení uréire iyátaráq aagebéna Áánûqtukaq taíngani íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tikáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tikáiyé” timá yikaraiye.

²² Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaarq itana Ítiráaeo-wayukayaba Íqtíbike yéta tiráiyé. miráuwo-maraauwo-aimma wení ayátáámma náarabi uqmá utáníqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana tiráine.

Móteti

²³ Mótetimo kaumo-wíyópi páaq itana wenanóboma wemmá yabírákaraae. yenáká yabíráketa aónááyamma kína íráqôn-iyapoma máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamá-íyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni ámáamma íma waqmá íma ikatíq uráiyé. yenákáti matúq-matuq umá yabí-í-yátáákárq máqe-uraaye.

²⁴ Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtíbi mi-márúkóni anó-naqa wení ayáámukoma Móteti wenáanini ítigáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáákómá anómma aúkaiye. ²⁵ wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákárq abáá éna awaaraq-yúpáámó amuq-yatáápímmá mániqtaba kéiyé. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqtí yútikaraq ínigtaba uyátá-maqma kákaiye. ²⁶ aúyánápi ítama Metáiyaqtabama agaémó éna uyátá-maqma Íqtíbi-marabí-qtataaqa íráqómma wáqe-uráiyé. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

²⁷ wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana Móteti Íqtíbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyamma umákáiqtaba íma íkatíq uráiyé. íma ko yauwéqma íniye. Áánûqtumma wenamááriq aonarenaboana uráiyé. ²⁸ naayóbáqá Móteti kótai-kanaaroni aammá wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápí tiráiyé. Ítiráaeo-wayukama naeamá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnábaq-aanikomma íikaminiye.

²⁹ aaq íráqma-taoqa Ítiráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágitata matúq-matuq umá yabí-í-yátáákárq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yetinaae waqmá ommá Íqtíbi-wayukama aqtánáae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítiráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana Yériko-tiqa yawarápama kumá-uráiyé. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráaeo-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uráiyé. ³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóinímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yikaraimanibo wení matúq-matuq umá yabí-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yeté íikakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Péraqiqtabama Táámutoniqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuoqtabama aamá itái-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáiyé.

³³ taíngani-marukaq ááíqa éta

yeqtí matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana

ááíqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata

Áánûqtuni íráqô-qtataaqa

wení akoqnáá-arain-aikaraq timá yímimma
yemná matááe.
arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta
34 iramá putíqtuweta
waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.
yemá aqnúníq umá máqe-uraamanibo
yemá akoqnáá-wayukama aúkááe.
akoqnáá umá kárágáaq-wayukati ááíq-wayukama
uyátáraae.

35 matúq-matuq umá yabi-í-yátáápoana yaímma aaramá yeqtí pukáá-kayukama pukáápíke
yauwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe. Áánúqtuma anaaéma umá améta
abo yeqtí namuro-wáyúkámá iyuwéta ikoinopoata yúyánápi téta puíyapíke itó-uma matúq-
matuq umá mái-yataaqa uyátá-maqma mayánoe.

36 yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqtí namuromá
kéteqtaba matéta ánná matááe.
yaímmama ánná atáá-ataa umá
ánná-naupaq yíkaraae.

37 káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta
waqtáánápó yigaibamá ábákaa qurááe.
tipi-típigoni áuwaratigaraq
mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta
ánnábi kémaae-kayukama
yú-aíqa kémayaa-kayukama
otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

38 yemá mú mikákáá íráqô-kayukama
maa-márábi káyúkáráá íuraae.
kaqmáápakaraq anubakarác quréire kéeta
muriánóbákárác kekoq anóbákárác
mipi yúwataae.

39 abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe uráíyô! ááqibo
Áánúqtuni íráqô-qtataaqa akoqnáá-arain-aimma timá yímikaitata yemá ímataae.

40 Áánúqtu káqon-augen-auyanamma keqtááyábámá mamá pááq uráipoana maami itái-
wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágárác mütúq pááq umá ánataginoe. Áánúqtuma
wenaúgen-auyanamma miráuma wáíye.

12

Ítuma túyánámmá améeta miráráá ketáá ónátae.

1 ketáá nôraq kéuno? maami-áaráwáámô naayóbáqá máqe-uraama yeqtí áaimma paá
keqtáábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq
wéyáwé umágitana kúmikogaraq yáqtoqma yatítinaraimma maami-qtátááqá paábaq koíno.
ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápíké kúmiqtabama uyátáananataa páátákáá
uyátá-maqma ónátae. 2 Ítu Káríqtokaq túraqtaa karáqma arupú umá minnýyaba ónátae. ketáái
matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbákárác Ítuma máíye. kaapaq-
yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánúqtuni amuq-yatááqá anaaékaq mayániipoana
wemá kaapaq-yárác agaemá íyéna aúyánápi íitaraiye. íbêqa Áánúqtuni ayáánurapaq wemá
maraq máíye.

Áánúqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtaae.

3 ítáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámikaamanibo Ítuma wení matúq-matuq
umá yabi-í-yátááqá Áánúqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkáiye. Ítumma túyánápi maréra
aqnúníq éra íma yuwaaro! 4 keráwáqá kúmiqtaba ááíqa ománibo min-áíqtábámá keráwáqí
naaegómá íma kukáíye. 5 Áánúqtu mamá timá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá
tiwikaráo? Áánúqtu nóinabi máqtemma wenaánimaaqa maaminnyába timá tímikaiyo?

“ketáanimaaro,
uyátárai-nakoma táígoniq umátikena
yíkaniqtaba atéráaro!
emmá aáqa yoráinayaba
íma komá yamátuwe kóaa!
6 aúyánákác itaao.
uyátárai-nakoma maa-káyúkámá

náayubi táígoniq uráamma
mamá arútáyikena
yeqtabá ôriq umá kákaiye.
máqtemma wenáanimaaga tebúqa yíminiye.”

téna tiráiyé. ⁷ keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtôpaq yíno. keráwáqti tú-tíqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yi-boámá yeqti yáanima mamá kárutaiye. ⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táígoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máiyé. ⁹ itáaro! ketáái marabí-kétibótáá ketáámá táígoniq únnayabataa mamá kárutatikaawaqtaa yeqtiwíqa múte kéyayunatae. áágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma ôriq umá mánátae. abo wenôpake matúq-matúq umá mái-yataaqa kémayaunatae. ¹⁰ paá pááqya-kanaama keráwáqti marabí-kétibótáá táígoniq únnayabataa mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoíq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba tíwáqnaa umáe kéuiye. weni aokaq kateko-yátááq keqtaáyátábá akáinana yainániipoana wemá keqtaámá táígoniq umátikenataa mamá kárutatikae. ¹¹ ketibotáá táígoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtaa mi-kánááráqá timuqá ikémaraunatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátáe.

¹² keráwáqti tiyáámma akáginaq múte arútáaro! keráwáqti tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro! ¹³ aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátágina-yuma aapaké íma waeránómanibo mamá atóbanoe.

¹⁴ máqte-kayukate kaayoné-yátááq abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákárq kateko-yátáákárq maaminná iyoreq uyátárai-nakoma íma kanaarq aónanoe. ¹⁵ móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaaq-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubiyábá atéráaro! ¹⁶ Étáu pááqyan-aawaqa mamé íréna weni áqnáaekoni waaroqá aboánópake máqtepaq meyaníq uráiyé. Íbaru-wayukao, keráwáqti áqnáaekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. ¹⁷ túyánámmá itáaro. anaaékaq Étáu wenabóání waaroqá móragaraq ákáráimanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma íbìqá ôriq umá yáráimanibo áqnáaekoni waaroqá íma kanaarq matáiyé.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwíqqa Tááíoni yaayáqinoe.

¹⁸ keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítiráaeo-wayukaraa íma ya áikutaee. aokaq-ánúbóata waayúkama ínekuinoe. Tááíoni-anubaq iragarq kumayúkómá aabutámmá auréna tutúwáá aqa yéna abotáyákárq ¹⁹ wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta íma ya áikutaee. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itái-yááqá yawíkaiye. ²⁰ móra-aimma yé itaraama mirá-uráiyé: “móra-nakobi wáíwaakoma min-ánúráq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma ylkamonatae.” téna min-áímmá tiráiyé. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karááe. ²¹ mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráiyé: “kegarq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráiyé. íbêqa miráráá íyábá íma yagáikuyoe.

²² ááqibo itáaro. mi-máqte-qtátááqtábá íma ya áikutaee. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma weni márúkaqa weni Yérútáárebaqa taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnáyaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápiké íma áikutaee. ²³ Áánûqtuni márúkaq agamaréna yepáq yorupamá áikugwana Áánûqtu máqte-kayukati yainá-náqá wenôpaqa ya áikuteta áqnáaema kateko-wáyúkámá mútúq pááq umá kánateta yetôpaqa ya áikutaee. ²⁴ Ítuma aúkáapi-naqa aúgemma anóná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tirái-nakoma wenôpaqa ya áikuteta weni naaegómá popoq umá naaeráq ya áikutaee. Ítuma weni naaegón áaikoma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Éboni naaegómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

²⁵ aamá tinná-nako tinn-aimma íkéite-keite íoro. min-nákómá wenáagaraq maa-márábí-káyúkáyábá Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá íkéite-ikeite umá máeta íbekuraae. miráitata móra aamá tinná-nakoma Áánûqtuni márúpake tinn-aimma íkéite-ikeite umá uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

²⁶ naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiyé. minná: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo maa-márágárq yanáá-márúkárq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyé. ²⁷ kímora-taoqa miráuma

tiráátiraiqtaae. minná paá máqtemma tarôq urái-qtataaqa waráá-waraa umá aweqtánímanibo tébakaq iaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

²⁸⁻²⁹ aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa minnýaba “tikáiyee” tenúnatae. “tikáiyee” Áánûqtukaq tinnaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánimma miráráa máiyee. abo wenáwíqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátae.

13

túnabakaa umá tikáinaiq umá máero.

¹ Ítu Káríqtoqaq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero. ² túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqóniq umá naaópaq yíkáaro. yaímmama maamirámmá íyamma íma ítaretá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe. ³ ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkápikaa máérá yemmá túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkápikaa máérá túyánámmá ítáaro.

⁴ ye-áúkáká máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógáráq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire étamo ye-áúkáká yainéta íyamma ápéqa anaáekaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awiqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-qtataaqa kenamááríq yimuq-yatáápí máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtaae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye. ⁵ missing? ⁶ ketáá árain-arutaa máeta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré.

ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá

nóraq kanaaráq umátikano?”

téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

⁷ naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnýaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráánabiyo yawéqma túyánámmá itera yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yatááqá mimórai q umá oro. ⁸ énaikaraq íbékaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá máiyee. ⁹ ókon-okomma yirááti-yataakaraq káqo-kayukati yirááti-yataakaraq kateko-ápike íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa tikáino. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnapo ketáái timammá akoqnáá umá pááq-umaginoo. wenámáakoni íráqô-qtataaqnapo uyátá-maqma íráqóniq kéibo aáwakon-aimma ímiye. ámáamma aáwakoni ámáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéiyee.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náupáqá amí-yááreráqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe. ¹¹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wáíwaakoni naemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopaga máqte-uraimma mamá uyabékena kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo wáíwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe. ¹² miráuraaniq umá Ítuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápó waayúkati kúmiqa maqtukáiyee. ¹³ wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánátae. ¹⁴ ketáái árain-ano-maruqa maa-marábí íma wáiyee. Áánûqtuni kateko-márúqá yiniqtaba awé umá máunatae. ¹⁵ aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwíqa múte yamá Áánûqtukaq ténátae. aati-aatimá Ítun áwíkaq tóyaupike “tikáiyee” ténátae. ¹⁶ íráqóniq iyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa iyábá ítiwikaaro! miráráa umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

¹⁷ keráwáqtí anó-kayukati aammá wáraaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaáekaa yeqtí mayáimá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkaiye. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápí yabítikanoo. íma waráiyana tirummá íyéta íyabítikanoo.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

¹⁸ keqtááyabá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yatááqá tikáinaiq ónúnatae. ¹⁹ mí-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtopaq wakútikaniye.

²⁰ ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitaboboana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yátááqtábá Áánûqtu máena ²¹ máqtemma íráqô-qtataaqa wení aúyánáqtábá íyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtaábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtoqaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiyie. miráuma waíno.

yaimma-aqto-aíne.

²² ketúnabaro, maamin-áipíké akoqnáama mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtááq-aubae. ²³ kemá timá-timena kéune. ketáái tîbâqa Tímoti ánná-naupake ayúbakaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama ketê máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

²⁴ keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tikaraae. ²⁵ Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqtê waíno!

Yêmiti

¹ min-âúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátarai-naqa Ítu Káriqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

² ketíbáqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátarai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miráráá íyana keráwáqtí tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnáyaba áqa káonaae. ³ missing? ⁴ keráwáqá yáqtotukeq keráwáqtí íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq inaqa móra íráqô-qtataaqa Áánûqtutaba íma iyawáá yánoe. ⁵ keráwápiké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónáinana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqmá keráwáqá máqtemma timínéna kéíye. ⁶ keráwáqá minnáyabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá iteraq tínómanibo paá wekák tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwááqoma awekarááq inikáá umá mi-káyúkámá máae. ⁷ miráráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátarai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe. ⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yikái-qtataaqtaba íma kéítaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekák kémaraipoana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápi mániye. ¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwíqa mé kumínanama minnáyabama anaaékaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama puúnikaa umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginíye. ¹¹ aabaúma kéutena aaqá kégautowana áápepaqaq kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéíye. mirá kéítanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá min-nákómá tarbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginíye.

¹² ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama wenarukómá íráqôniq íniye. uyátarai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtabá uyátarai-nakoma akoqnáá umá tiráíye: “mi-káyúkámá keqtabá yikáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráíye. ¹³ yáimma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma timákaitana iráíye:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye. ¹⁴ móra-nakomma makátimma wení táwí-auyanakoma wemmá kéyabitíye. ¹⁵ táwí-yuyanakoma yemmá yabítinata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tikái-tibaqawaaraa-kayukao, táwí-auyanamma ayuwáiyana keráwáqá makatíniye. ¹⁷ máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqtááyôpaq kéíye. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máíye. aabaúgógáráq wíyokogaraq yenákkámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma kéyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma wáíye. ¹⁸ Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aaimma tímikiqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnaae-iyapo-annaraa umá máunatae.

¹⁹ tikái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáayaba iteraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqtí táama kéteqa áqnaabaqa túyánápi iteq tero. íma páátákáá tiyamma oro. ²⁰ keráwáqá tiyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwarae. ²¹ keráwáqtí táwí-aaimma paábaqtaa iyaabótúwáaro. keráwáqá kenamááriq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtírupi máráin-aaimma wáráaro. maamírán-ánápó Áánûqtuma keráwáqtí tirun-íyápógómmá awíránana ípuiniye.

²² keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánómanibo yaaguyaqmá nóinabi tinnaiq oro. ²³ náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinana wemá kaapópiké wenóíqa aónainikaa íniye. ²⁴ wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye. ²⁵ áá ítarai-nakoma Áánûqtun ámán-aaimma aónaimma minná íráqô-kaapore. maamírán-ámáán-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétimiqtaae. máqtemma áá itáa-wayukama Áánûqtun ámán-aaimma kéwarae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéyuwikaae. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kéetama yimuqá kémarae.

²⁶ móra-nakoma wenaúyánápi téna “kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune” timánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kéíye. wenaúyánákómá

Áánûqtuqtaba íma arupú kéiye. ²⁷ arupú-ayuanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-ínikáráq iyápógarag yetínóbo pukáiyamma yiwáqnaa oro. abo keráwáqá táwí-aiiqtaba nékaq máero.

2

¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, Ítu Káriqtoqtaba itáiq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íráqôniq kúmayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaemma kúmayikeq ommá táwí-aaimma paá kéoe. ² itáaro. móra-nakoma keráwáqá áikuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa ³ máka-nakama móraiq íráqôniq paá umayikáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íráqôn-ábíqtátáráq maráq mááo” itéraq ániibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero. ⁴ keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápike táwí-aaimma kéyainaae.

⁵ ketíbâqawaaraa-kayukao, itáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íráqô-meyamma yiménúne” téna tiráiyé. wení yabikáí-marupaq yeqtí yíwíqa máikaae téna minnáyaba máqtemma wekág yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáá umá timá yimikaiye. ⁶ miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaemma kéoe. itáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táigomma umátiketawaq tiwíqmeta túbimma maránó? yemá oótamma makáa-kayukae. ⁷ yemá Ítu Káriqtoni íráqôn-awiqtaba táwí-aaimma kéte-kayukae.

⁸ keráwáre maamin-ámáán-áímmá tirummá amiyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáraaro. mirá téna “keráwáqá ketábáráá tikáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye. ⁹ keráwáqá oótamma makáiyi-kayukama yetiwíqa múte kéyaueq áwáyoq-wayukati yíwíqa íma múte yaíyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe. ¹⁰ náawabi kímora-amaan-aaimma akátinnama wemá otaammá kéguye. ¹¹ Áánûqtu téna “kumari-áímmá íma taróq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yikamma púyôro” téna tiráiyé. abo íma kumari-áímmá éqo waayúkama yikamma púyômma Áánûqtun-aurakaq tigeemá kéiye. kímora ámáan-aaimma íma waráanayatabooba Áánûqtun ámáan-aaimma emá akátaane. ¹² min-ámáán-áímmá káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáán-áíkómá timátikainaqtaa túwawaaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigeemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqti máqten-aaimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-káráq min-ámáán-áímmá wáraaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áíkq keráwáqá yainániye. ¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápikeemmá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápike mirá-umatikaniye.

¹⁴ tibâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aaimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraunatae.” téqtaa kétunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tiniq itaa únnama ketáái watáama íma arupú-áiné. ¹⁵ yaímma keqtiwaráánabi keqtinaanoráánabi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtóaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa ¹⁶ maamin-áímmá téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawáaq umá kokoq í-unákáqtó kúberera íráqôniq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-áímmá íma timá yikáaro. maamirán-áímmó kétemma íma yiwáqnaa kéoe. ¹⁷ keráwáqti itáiq-itaiq-yataakoma móraiq kéiye. keráwáqti itáiq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáiyé. ¹⁸ yaímma keráwápike téta “emá itáiq-itaiq í-ááímmá mayánaq kemá káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téta tínoe. kemá Yëmitima yawuégma tenúne: “móra-nakoma wení itáiq-itaiq í-yátááq wáinama káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáiq-itaiq í-ááímmá ketáámá káonaunatae. ¹⁹ keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamáá árai-manikoma máiyé” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áímmá ítama ikatíq umá aqteete kéoe. ²⁰ aíbôq-wayukao, keráwáqá kétimonaune. itáiq-itaiq kéomanibo minnáyaba íma éta keráwáqti itáiq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéiye. ²¹ maamin-kátáámá taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuáq amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aaimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráine. Áabaraama miraráá uráiqtababoana Áánûqtun-aurakaq arupú uráiyé. ²² keráwáqá kéitaa? Áabaraama itáiq-itaiq uráiqtababoana Áánûqtuma timá-amin-aaimma mirá-uraiye. Áabaraama wemá minnáyaba uráiqtababoqtaa ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uraiye.” téqtaa kétaunatae. ²³ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kétiye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáiq-itaiq umá ítaraiipoana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye.
abo weqtabámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tiráae.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kétiye. ²⁴ miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítuqaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorauene” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-naré. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré.

²⁵ móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóiniqtábá wenáwíqá Aréaabee. maami-Y*qtááéó-ínikómá min Ítiráaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyikái-kayukama yemmá maan-ínikómá yíwáqnaa uráíye. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqti namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-ínikómá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá Yótuaani timáyikái-kayukama yeqti namuro-wáyúkábiké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínimmá aúká*ye. ²⁶ itáaro. aúgoma áama íma wáinanama aráákagurain-*ue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqóniq íumayikaama yeqti itáíq-itaiq-yataaqa arááq-yuraa *áíye.

3

¹ ketibâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápi kémmá aúba yiráati-wayukama íma aúraro. Áánûqtu aúba yiráati-wayukama páaqya-paru-yataakaraq yainániye. ² itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba Íkarutaunatae. ketáá ítaa arútáanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye. ³ ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyaupi akoqnáá-annama (téini) kégumaraunatae. mirá únnayabataa wíinna-ayapaq ketáá yabi tenanataá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae. ⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq kéyaqtoraiye. uwáama kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káárémá wíinna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye. ⁵ móraiq umá amáábíyataba wáíye. páaqyamma wáimanibo netuq-áimmá kégaraña ketútaa múte kéyauíye. miráipoaq keráwápi kémmá netuqyaammá yiráati-wayukama íauraaro. itáaro. páaqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaarácq kamá íqtubíniye. ⁶ timáábígoma miráuma iraráá kéíye. káqo-kaqo-tai-aimma kanaarácq tniye. timáábígotaama táí-aimma kétitanama máqte-tugotaa táwíq umákana ketáái íraqón-aaimma mamá táwí-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéíye. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéíye. ⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaarácq awíma kaayoné umáyikanoe. numagárácq abááq-wákárácq taiwakaraq noyáákarácq máqtemma awíma kaayoné kéoe. ⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaarácq awíma kaayoné umákano. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwí-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye. ⁹ ketáái timáábínapo ketibotáá uyátarai-nakon-awíqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqnéqtaa kéunataama yemmá keqtaaráa umá Áánûqtu wetábá wekáá umá taróq uráíye. ¹⁰ mimórá-tóyáúpikétáá íraqón-aikaraq táwí-aikaraq kétunataamanibo miráráátáá umnataama táwí-aaine. ¹¹ ketibâqawaayuo, poqnokómá non-úrákógárácq únókógárácq mi-mórábiké ikégumiye. ímiye. ¹² móraiq umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqá káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrámá káyubiye. móraiq umá mimórá-tóyáúpiké íraqón-aikaraq táwí-aikaraq kétunataamanibo táwí-aaine. miráipoaq netuqyaammá keráwápi kémmá yiráati-wayukama íma aúraro.

¹³ móra itái-nákómá wení íraqón-aaimma tiráátinaqtaa kanaarácq aónaunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayaímá íraqóniq kéitaqtaa ketáámá káonaunatae. ¹⁴ keráwáqó, keráwáqti tíyaqnoabaq táí-tiyamma kémaraao? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? auyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámó kéeq oweqa keráwáqábá téq “kemá aá ítaraua-naqune” itero. maamin-áimmá kaaqaari-áiné. ¹⁵ maamin-áimmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábiké paá kéíye. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéíye. ¹⁶ waayúkama yetíwíqá mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kététaama abo unítíqá tíyanama káqo-kaqomma táwí-aaimma páaq íniye. ¹⁷ miráimanibo itái-yátááqá Áánûqtunopakemina minné. mütúqa íraqóniq umá wáena táígokaraq íma wáíye. min-itái-yátááqá kaayonégárácq parugárácq wáíye. aamá ítama akoqnáá kéíye. máqte-kayukama íraqóniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéíye. Áánûqtuni itái-yátáákómá miráráá kéíye.

¹⁸ mi-káyúkámá kaayonégárácq kémaeta yeqti kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóni arammá waayúkama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkáé.

4

¹ ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéíyo? keqtirunóbáké kéíye. mi-qtátááqá keqtúgoma tikáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatímá ááíqa kéíye. ² keráwáqá maami-qtátááqábá kékikaimanibo íma kanaarácq mayánópoaq keráwáqá waayúkama

yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááiqa kéoe. itáaro. keráwáqá Áánùqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkái-qtataaqa íkemayaae. ³ keráwáqí táwí-tuyanakake Áánùqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenópake mayánoe. keráwáqá kenamáa keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae. ⁴ waayúkaq, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-marábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánùqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-marábí-qtátááq kékaiye” tinnama aati-aatimá mirá kétena wemá Áánùqtuni namuro-náqá káukiye. ⁵ Áánùqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánùqtuni Aágoma keqtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráíye.” téna íma paátataakaan-aine. ⁶ miráimanibo Áánùqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánùqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. ⁷ miráipoaq keráwáqá kenamááríq Áánùqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtópake péqmarena paabaq uyaa timáginiye.

⁸ Áánùqtunopaq waaqókák íyanama wemá keráwáqtópaaq waaqókák yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariq kéeqa paabaq tinaaéma umáméro. ⁹ keráwáqí kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkáráq máero. minnáyaba íma wíráa ínómanibo tiruqtábá oro. ¹⁰ uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauiyiye.

¹¹ ketibáqawaaraa-kayukao, keíyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwí-aimma weqtábá ítero. náawabi wenábáqawaaraa-naqa kéyainenama táwí-aimma weqtábá tinnana wemá Áánùqtun ámáan-aimma kéyainenama táwí-aimma weqtábá kétiye. wemá ámáan-aimma kéyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétiye. ¹² itáaro. Áánùqtuma wenamáa ámáan-aimma kétimitaamanibo keráwáqá kenamááríq keqtí ámáan-aimma tímínéqtaa kéoe. Áánùqtuma wenamáa wemá kanaarác aúwaraimma tíménataa wenamáa kanaarác ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánùqtumune” téraq kéteo? abo íma túbáqawaaraa-kayukama yaínáaro. ¹³ keráwáqá maan-áikáámô téq oweqa “íbêq-kanaarác ketáámá maabáq ónúntaae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntaae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá páaq ónúntaae.” maamiraráá téq oweqa keráwáqá ketáama itáaro. ¹⁴ keráwáqá nóí-qtataaraq aabáyaama páaq ínimma íma ítaraae. keráwáqí túwaraimma konnákóráa umá pááqya-kanaama maéna kóiniye. ¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátárai-nakomma akáináiq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúntaae.” miráá téraq tero. ¹⁶ miráimanibo íbêqa keráwáqí túma múte kéyauyeq keráwáqá miráino-qtataaqtabagaraq íma miráino-qtataaqtabagaraq paá kéte mirá kéeq Áánùqtuni aménáápáq íma maíyamma minná táwí-aine. ¹⁷ itáaro. móra-nakoma íráqôn-aimma aónarena mirá íma innama min-nákómá kúmiq-yataariq kéíye.

5

¹ íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama itáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwíq-totiqa maréq íbígá yaránóe. ² keráwáqí ótamma kabiréna unáákáqtóma kawaaonógómá kégárainana ³ akoqnáán-otamma naaenómmá augéna keráwáqtábá tirááinoqtaae írámô árainikaan-aíqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqtópaaq yíniye. kenamáa keráwáqí taíganin-otamma káikuyoe. ⁴ keráwáqí yópímmô mayáimá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemmá íma meyáníq kéopoata yeráwáqá anókqaq ááyataa umá keráwáqí táwí-aiqitaba kéte. yeráwáqí ááyataa-aikoma Áánùqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máíye. ⁵ maa-marábí kéráwáqá taíganin-otamma káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayáí matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama tímáykáawata waayúkama yíkakaae. ⁶ missing?

⁷ keqtibáqtiwaama ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumiyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá íyábá aú pukáipaq awé iníq umáraa máero. ⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááq yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókáríq kéíye.

⁹ keqtibáqawaayuo, móra-nakoma Káríqton-annabike-nakoqtabama táwí-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánùqtuma keráwáqá yaináinaq tígáeyábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yaináí-náqá waaqókák kéyena yokaa umá yaberániye. ¹⁰ keqtibáqawaayuo, Áánùqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq uyátárai-nakon áwíkaq tirááne.

yetáaiqtaba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeqtí yíqa í-yátáapí awé urááe. ¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íráqôniq umáyíkaraiye.” téqtaa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá ítaraae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwíq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaémma ámikaimanibo aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúrítana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráiyé. uyátárai-nakoma wení paru-yatááqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá ôriq kéiyé.

¹² ketibáqawaayuo, ítáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwíkarraq maa-márágón áwíkarraq káqo-kaqo-qtataakon áwíkarraq yamá keráwáqti akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwíkaq kéteraq túyánápí kéteqa “mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwápipíké móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáapí máenama nunamummá tíno. keráwápipíké móra-nakoma amuqô kémarenama uyátárai-nakon áwíqa múte ibí timá yayuíno. ¹⁴ keráwápipíké móra-nakoma karímô kémayenama itáiq-itaiq o-yúti kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kêtimaketa matawémma uyátárai-nakon áwíkaq marakánoe. ¹⁵ ániyo yeráwáqá ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kárí-náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiqo wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye. ¹⁶ keráwáqti kúmiq-yataaqtaba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá páaq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq katekon-aráe wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyé. ¹⁷ Íráiya paá keqtáaráá-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-márábí kaumo-káritimáátígáraq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuráiyé. ¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wíyópake kuména keqnáámmá yópíké aáwaqa utaráiyé.

¹⁹ keqtibáqawaayuo, keráwápipíké móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáiq-itaiq umá maina-nakoma yauwéqma awíqme yíno. ²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwí-aaipike waéqma ayuwáinana mi-kúmíq-nákóní arun-iyápógómá mamá íráqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítáa

Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaq wéyáwé umáguraa-kayukayopaq Pítáama mórana Ítu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-nakoma kétitana Táératima agatáiyé.

¹ kemá Pítáama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkaráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pítinia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtópaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánúqtuma wenaúyánápké keráwáqá wetábá aokariq umá máigaae téna aúyaqtikariye. Aokaq-Áágómá keráwáqti tirunóbáq kémayaitapoq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Ítu Káríqtona keráwáqá wení naeenápo tete umátíkaraiqtaba keráwáqá wanáama wáráaro. wení Íráqô-qtatakekeraq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-maqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timino.

³ Áánúqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtonma aboákáq wení anó-paru-yataaqtaba “tkáiyé” kétunatae. wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtae íma aónaunayabataa Íráqô-qtataaqa yíniqtaba kanaaráq awé ónúnatae. Áánúqtuma Ítu Káríqtonma pukáipike mamá itó-umakaraiqtaboaqtae ketáámá miráuma kanaaráq akoqnáá umá awé ónúnatae. ⁴ miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyábá Áánúqtuma wení márúpaq tíkaraiqtatae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúníq éna íni-qtataaqa wáiyé. ⁵ wení akoqnáágarraq Áánúqtuma keqtáá Ítukaq itáiq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yawwéqma kumíniye. mi-kánáágóni aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtona yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwirániqtaae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaaráq maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqti tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábimma mayánoe. ⁷ maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqti Íráqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá iranápó agamakéta námó ai-wáigómmá mamá paábaq kéyuweta áwáarara kai-wáigómmá máráníq umá miraráá umá keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánúqtuma maqmá timónaniye. keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáiyé. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama Ítu Káríqtona kukéna keráwáqá matúq-matúq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

⁸ kemá Pítáama kenamááriq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábimma íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. íbêkaraqa keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekáq itáiq-itaiq kéoe. miráiqtaqoq keráwáqá timuq-yatáákáké kétagaae. ániibo min-ánó-tímúq-yátááqátábámá kanaaráq móra-aimma íma tenúnatae. ⁹ keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaboaq áqqa Íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáiq-itáiq umá yáqtoraaqtapoana Áánúqtuma keráwáqti tirun-iyápógómmá wení márúpaq awíqmena uíyábá kákaiye.

¹⁰ naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá Áánúqtuma wení Íráqô-qtataaqa timíníqtae téta yemá tirááne. Áánúqtuma náaraq umáwaq keqtáámá tiwiráníyô téta yemá abáá íq-iq urááne. ¹¹ Ítu Káríqtoni Aágoma yeráwápi wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénaqqa maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taaraq wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ániibo naayóbáqá yemá amuné-áimma Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáiya kukéna anómma aú-aíqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánúqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaqa mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine. ¹² Áánúqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqti kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámuné-wáyúkámá keráwáqtábáqáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúma Aokaq-Áágómmá Áánúqtuma timáyíkáitata wení mimórá-wátáámá kéte. owé. mi-kátáámá ketáámá áqqa kéitaunanataa yemá Áánúqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaiyábámá ôriq umá kékaiye.

¹³ miráinaq keráwáqti túyánápiimá Íráqôn-aiqtaba yokaa oro. kamuqá kéiteraqa máero. Ítu Káríqtona yawwéqma kumíni-kanaaraga Áánúqtuma wení Íráqô-qtataakae keráwáqá timínimma minnáyaba awé oro. ¹⁴ wení árain-iyaporaqa umá Áánúqtun-aama wáráaro.

keráwáqá keqtúgoni akaí-yátááqá íma wáraaro. mi-tíkái-yátááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéítaae.

¹⁵ Áánúqtuma keráwáqá tááyarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokariq umá máíye. miráinaq máqtemma keráwáqti táaimma Áánúqtuqtaba mamá aokariq oro. ¹⁶ Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“kemá aokariq kéunaboq
keráwáqá aokariq umá máero.”

téna Áánúqtuma wení agamatá-kánnáábi kétiye.

¹⁷ keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráámanibo wemá máqte-kayukama mimóráiq umá keyainaitana minnáyabama móra-waigoma íma wení aanábómá máíye. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqti naa márúakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqti táaiqtaba atéráaro. Áánúqtumma amuqá mamá íma marakaíyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqti títaubikoni áamáan-aikaraq yáaikaraq yeqti aménáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánúqtun-aurakaq kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá meyáníq uréna maamin-áqnún-ámáán-áikóni aménáápákémmá keráwáqá tiwikáíye. wemá monekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáraraq keráwáqá meyáníq uráíyo? ímiye. ¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyáníq uráíye. típi-típi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánúqtukaq amí-yááréráq máránikaa umá Ítuma miraráá umá máqe-uráíye.

²⁰ maa-márámá Áánúqtu íma tarôq urénama ákaq téna “Ítu Káríqtoma mirá-iniye” tiráíne. íbêqa ketáái kanaama aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma abarokáq uráíye. wemá keráwáqtabámá kukéna pukáípíke itó-uráíye. ²¹ Ítu Káríqtotababoq keráwáqá Áánúqtumma kamuqá ítáyaminoe. wemá Ítu Káríqtomma pukáípíke mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikáíye. miráípoaq keráwáqá Áánúqtukaq itáíq-itaiq kanaaráq kéeq matúq-matuq umá máí-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq awé ínoe. ²² keráwáqá Ítu Kárítomma anaaé wakáaqtaboana keráwáqti tirun-íyápógómá Ítuma mamá íraqóniq umá pááq uráíye. keráwáqti tirun-íyápógóni abumá íma wáíye. íbêqa keráwáqti tibâqawaaraa-kayukama árainma kanaaráq tírummá yimínoe. miráuma tirun-íyápórákémmá keráwáqá móra-mora-yuma tírummá yímero. ²³ Ítáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwáráikómá íma waayúkagoni ánayukakemma pááq uráíye. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqti aúgen-auwaraimma Áánúqtuni matúq-matuq umá máí-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráíye. ániibo keráwáqti aúgen-auwarikogaraq matúq-matuq umá mániye. ²⁴ minnáyaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábi kétiye:

“máqte-kayukama ókáráákáá kéoe.

ániibo yeqti tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.

ókómá aayámmá kamágitana

ókóni arakómá apibí umá kégumawiye.

²⁵ miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma watúq-watuq umá wáíye.”

téna Áánúqtuni wannaágómá kétiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba áté-wataama ketáámá timá tímikauna-aíne. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2

¹ miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káútóro. ² miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íraqón-naananoqtaba táa yáinimma minná Áánúqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráíyanaboana Áánúqtuma keráwáqá ti-wiráinana keráwáqti tirun-íyápógómá íma puíniye. ³ minnáyaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yátáákómá mamá aónaraae.” téna Áánúqtuni watáagoqtaba kétiye.

⁴ Ítu Káríqtoni atúrikaq yero. wemá Áánúqtuni-naupaq matúq-matuq umá máí-aboqtama máíye. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánúqtuma wemmá aúyárákáitana Áánúqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánúqtuma keráwáqá ayuwáíyanawaq wemmá keráwáqnápó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá máí-arukaa umá máeq Áánúqtuqtaba aokariq

umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtátááqá Ítu Káríqtoma mamá íráqôniq umá pááq uráí-qtataaqá Áánûqtukaq aminoe. Ítuma mirá-uraiqtataboana Áánûqtuma keráwáqtí amí-yátááqtábá amuqá marániye. ⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnábí kétéiye:

“aónaaro, kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémaraune.

min-írâqôn-óqtámmá matáunama

wenámmûraaq naammá yemá ínoe.

náawabi min-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama

Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákainayabama

wemá agaemá íma íniye.”

téna Ítukaq itáíq-itaiq íyátábá kétéiye. ⁷ mi-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yuma weqtábá téta “árainma anón-iraqo-qtataare” téta kéte. miráimanibo náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétéiye:

“min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma

yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta

wenámmûraaq naamma kéoe.”

téna ókaraq kétéiye:

⁸ “wemá yítauqa mamá yurarái-óqtámiye.

wemá waayúkama mamá márúte yuwánin-oqtamiye.”

téna kétéiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yítauqa yuraránoe. Áánûqtun-aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe. keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá máan-annae. keráwáqá taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá keráwáqtábá mirá-umatikaiqtaba maa-marábí-káyúkámá timá-yimigaae téna keráwáqá tiwikaiye. wemá keráwáqá keráwáqtí waátágoni kumayu-ááikáké tááyama wení tágama-yataakoni ókák keráwáqá tìkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-yátáákómmá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátáákómmá kémayaae.

¹¹ tikái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkaráá umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akai-yátáákóni anaáe waraiyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqtí yúgoni akai-yátááqá kéwaraawana yeqtí yúgoni akai-yátáákógáráq yeqtí yirun-íyápógógáráq ááiqa kéoe. ¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkátí aúkápimma máeqa íráqôn-aaimma wáraaro. mirámô kéiyatama keráwáqá kétimonetama yainai-kánáámá yinatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. íniye. yemá keráwáqtí íráqôn-aiqtaba Áánûqtukaq “tikáíye” téta tínoe.

¹³ uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-maráráqtábá áqnáae-naapaamma matáipoaq wenáama wáraaro.

¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqtí yáama wáraaro. anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma kényime yemá náayuwabi íráqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqtí yíwíqa múte kéyauyoe. ¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá waráiyanaama keráwáqtí íráqôn-aikoma min-ábóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta íyamma yeqtí yóyauqa aúyaraniye. ¹⁶ keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátááriq oqtábámá íma paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. ¹⁷ máqte-kayukama tikaq múte yíkáaro. keráwáqtí tìbáqawaraa-kayukama tirummá yimero. Áánûqtumma timuqá íma marakaiyábámá ikatíq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayone kéetabi áwáábíqa kégaiyaaq keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. ¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tiqa í-yátááqá kétiminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tiqa Áánûqtuni aúyánámmá wáraaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tiqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqôniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tiqa timíyaaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tiqa kemá mayaúnaiq umá mayánoe” téna tiráiyee. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamááriq keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqtí awaaméqá wemá máíye. ánibo wemá keráwáqtábá wenanaae waraígáae téna kétéiye. ²² Ítu

Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyauipikemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma íraíye. ²³ yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábúqa yíkaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yainai-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. ²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáíye. wemá mirámó uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq iyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mûtúq kateko iyábá ákaraiye.

ánibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápó keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. ²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqti aammá íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yawuwéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqti tirun-iyápógómmá yabikái-waigonopaq irááe.

3

¹ keráwáqá aaraukáríq uréna-iniko, keráwáqti tiwaikóni náapaakoni aménáápq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenana ení íraqón-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáíq-itaiq ínyô? enáaikoma áraimma íraqóniq kéinaamma enáaiqtaba tiyábá íma ínóne. ² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaiyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe. ³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaaririmá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá íraqóniq kéeq tiyáápipma waatammá kéeq anón-oqtan-awíqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaaririmá kéoe. ⁴ ímibo keráwáqá kenamááriq keqti tirunóbáqtábá konaaririmá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónáárirígómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye. ⁵ min-nóinimmá naayóbáqá yemá Áánûqtutaba aokaríq umá máeta weqtábá kamuqá ítáyamikaae. mirá o-wáíqómá yemmá mamá waayúkati yúrikaqa íraqóniq umáyikaraiye. ⁶ Térima awaikómá Áabaraani anaé wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóni yinaae wakááe. Térima Áabaraaqtaba “keti uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukáríq uráa-noinimma keráwáqti táaikoma íraqóniq kéinaq ummaayátááqá kémaye qkatíq íma ommá keráwáqá miráuma Téromo ayáámúmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aaraukáríq uráiya-kayukama keráwáqti tinaaqmaate kémaeqa yemmá mûte tikaq yikáaro. aaranaammá yeqti yúgoma waati yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo yemá Áánûqtuni íraqó-qtataakokaraq matúq-matuq umá mái-yuwaraikaraq waatê mimóráiq umá mayánoe. keráwáqti tinaaqmaaqá íma mûte tikaq yikáianama keráwáqti nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íniye.

⁸ maamin-áqtó-áikaráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákáq máero. tiyaqa kéyimero. ánibo keqtiwíqa íma yanaa máráaro. ⁹ waayúkama mamá táíq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táíq ímayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétima-tikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma tímá yikáaro. ímibo yemmá íraqóniq umáyikáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyaraiye. mirá kéianama Áánûqtu keráwáqá íraqóniq umátikaniye. ¹⁰ Áánûqtuni wannaagómá kétiye:

“náawabi wemá íraqóniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama
tái-aimma íma téna

wení óyauipikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá táí-aimma tarôq í-yátáápkémmá waeréna
íraqón-aaimea tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá máí-amma abáá éna

wemá min-ámmá waqména uwiq-uwiq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma

arutáiniq o-yúma kéyimonena

minnáyabama amuqá kémaraiye.

uyátárai-nakoma yeqti nunamummá kéitaimanibo

táwí-aimma tarôq o-yúyôpakemba waeréna

áyamma kéitana anaáema kéumayikaiye.”

téna kétiye.

¹³ keráwáqá arutáinaiq iyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táíq umátikanomanibo ¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutáinaiq íyatababoq tú-tíqa kémayaiyana Áánûqtuma keráwáqá íraqóniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatíqa éraq netuq-túyánámmá íma itánómanibo ¹⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aokaq-náqá mûte tikaq

kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-wayukama keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqtabá ítama tímónáiyaq yemmá timá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro. ¹⁶ keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqtabá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yikáaro. keráwáqá nóinawabi arutáinaiq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma ítánoe. keráwáqá Ítu Káríqtoni íráqôn-aaimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqti íráqôn-aiiqtaba kaaqaari-áimmá tiyamma anaaékaqa yemá yigaeyabá ínoe. ¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tiqa mayai-yátááqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánúqtuma aúyánákómá téna “arútái-qtataaqtabama tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare. ¹⁸ Ítu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aíqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá pukáiyé. keqtáámá yauwéqma Áánúqtunopaq tiwíqmenataa uwíniqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiyé. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiyé.

¹⁹ Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánúqtuni watáama abarokáq timá yímikaiye. ²⁰ min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánúqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánaáráqá Nóaama únópi-kááremá taróq kéitanama Áánúqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqti kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgítata abapaké kaumowáiyúkámá yenamáa nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

²¹ min-nókómá minná Ítuqtaba nommá peraigóni amané. ketáámá Ítuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma kéyiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaraanikaa umá keqtáámá Ítuma mamá kátobamatikaiqtaae. Ítuqtaba nommá peraímá paá túma tete iyábá íma wáiyé. ímibo minnágoni áaimma minná ketáámá Áánúqtukaq nunamummá túnnataama Áánúqtun-aurakaq tígáemá iyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Ítu Káríqtoma pukáipike itá-uraiqtababoana Ítuqtaba nommá peraigómá keqtáámá mamá kanaaráq atóbatamatikaiqtaae. ²² íbêqa Ítu Káríqtoma Áánúqtuni márúpaq máena wemá Áánúqtuni ayáánurapaq maraq máiyé. mibákémmá máqtemma Áánúqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náápaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá kéyabiqiyikaiye.

4

¹ Ítu Káríqtoma keráwáqtabá aú-aíqa matáiyé. miráinaq keráwákáráq tú-tiqa mayánôqtaba yokaa oro. keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraaqtaboapaq tú-tiqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnáágoma keráwáqá íma kéuyataiyé. ² miráuma íbêkakemma Áánúqtuni aúyánámmá kéwaraaq máero. keráwáqti tógoni akai-yátáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánúqtukaq íma itáiq-itaiq o-káyúkámá miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátááriq keráwáqá urááe. keráwáqá aibôq-nokakemma aibôriq urááe. keráwáqá aábêguyé kéeq aibôq-nomma taíbaq nánóqtaba maqma aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaará-qtátáákáq nunamummá tiréq ókon-okomma táí-yataariq urááe. ⁴ íbêqa Ítuqtaba íma itáiq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqti táí-aiiqtaba yagaroqtaíyábámá íma kétéikaitanaboana yemmá mamá iyánáaq kéumayikaae. miráitata yemá keráwáqá anón-aimma kétimatiketa agamá kégautoe. ⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeqti táwí-aiiqtaba Áánúqtukaq aamá maránóe. Áánúqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yainániqtaba yokaa kéiyé. ⁶ miráitanaboana Ítu Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáiykaraapaq kukéna áté-wataama timá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá mórai q umá máqte-kayuka umá yaináiyé. miráimanibo Ítu Káríqtoma yeqtópaq kukéna timá yímikaiye. miráuraiqtaba yemá kanaaráq mánoe. Áánúqtuma wení Aágopi paá kémáiniq umá mórai q umá yemá yaágopi aúgen-auwarikaraq kanaaráq mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ántai-kanaagoma aqtóráriq kéiyé. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá ítáaro. mirá kéeqa Áánúqtukaq nunamummá kanaaráq tíq-tíq ínoe. ⁸ keráwáqá móra-mora-yuma tirummá óriq umá yimínóqtaba taákaq máráaro. keráwáqá áqnábariq umá miráiyaqtaba keráwáqti otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmera q keráwáqti naaúpaq kéweraq minnáyaba timuqá máráaro.

¹⁰ Áánúqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákkónáámá tímikaiye. miráinaq min-ákkónáárákémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéeraq miráuma Áánúqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yeté yaináaro. ¹¹ náawabi Áánúqtuqtaba watáama waabá-káyúkati yúbáq tínénama Áánúqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánúqtuqtaba mayaimá kémayenama Áánúqtuni akoqnáárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq

ínòqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánùqtuni áwíqá múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq wennámá watúq-watuq umá wáiyé. miráuma wáino.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráá kégena keráwáqá maqmá timónaraimma minnáyaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiq-yataakoma yíníqtaba kéitaae. ¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa yainánòqtaba timuqá máráaro. ániibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnapó ógiranoé. ¹⁴ keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé wáraaqtababoqta waayúkama keráwáqtabá timá táiq iyamma Áánùqtuma keráwáqá íraqòniq umátikaniye. miráitana Áánùqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákq kéwaiye. ¹⁵ ketáama maannáyaba íma wáiyé. minná waayúkama yú-tiqa mamá yímikeq yíkamma kúpuyeq moyámmá kémayeq káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimiyábámá mirá-yútíq-yátááqatábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. ¹⁶ miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoq tú-tiqa í-yátááqá kémayeqa minnáyabama netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwíqtababoata keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kétimiyaqa keráwáqá Áánùqtuni áwíqá múte yaúyóro.

¹⁷ Áánùqtuma maa-marábí-káyúkámá yaináí-kánáaráqá áqnaabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánùqtuni yaináí-yátáákómá keqtaáráq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení áté-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq pááq ínyíó? minnáyaba Áánùqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétéye:

“Áánùqtuma íráqò-kayukama mamá atóbamayikanimma íma oyaaq kéimanibo mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta Áánùqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraq nói-qtataaraq pááq ínyíó?”

téna kétéye. ¹⁸ missing?

¹⁹ miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánùqtuni aúyánámmá wáraaqtababoq tú-tiqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-íq oro. keráwáqá kenamááriq taròq umátikarai-nakomma améraq weqtabá kamuqá itáaro. wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyé.

5

¹ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkararaq kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtona aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ániibo wemá yawuwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáikaq umá mayánúne. ² Áánùqtuni tipi-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyikáaro. mirá kéeraq minnáyaba timuqá máráaro. Áánùqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáimá mayánòmanibo karuwaaq umá máyáaro. ³ kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáá-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegáráqá keráwáqá íyaniq umá mórai qoro. ⁴ miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íráqò-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayáiyana mi-kámókóni áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

⁵ maabugò, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáq máero. keráwáqá máqtemma keqtí tíwíqa márúte móra-mora-yuti tíménáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtò-naqa máaro.

minnáyaba Áánùqtuni agamatá-kánnáábí kétéye:

“mi-káyúkámá yeqtíwíqa yanaa múte yaúyo-yuma

Áánùqtuma kéyiweqtaimanibo

mi-káyúkámá yeqtíwíqa márúte yúwáa-yuma yemmá

Áánùqtuma wení íráqò-qtataakomma kényimiye.”

téna kétéye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamááriq Áánùqtuni akoqnáá-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tiráí-kanaaraqa keráwáqá múte yawwíniye. ⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyanaama keráwáqti taíbaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéitera q yoka oro. áwáábíq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma náníq-qtataaqtaba abáá inikáá umá keráwáqti namuro-náqá Tááqtaama mirá kéiyé. ⁹ miráipoaq keráwáqá itáíq-itaiq í-yátááqatábámá akoqnáá kéeraq wemmá awéqtátuwaaro. taákaq máráaro. Ítuqtaba keráwáqti túbáqawaayuma mimórá-yú-áíqá í-yátááqá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqatábá kémayaae. ¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá pááqya-kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánùqtuma íráqò-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáá umátikena abauimma ánúqa yamátikaniye. wemá keráwáqá mamá mútúq íraqòniq umá ánataniye. Áánùqtuma wení

watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá yáíkaaq ígáae téna keráwáqá tááyaraíye. ¹¹ Áánûqtukaq máqten-akoqnaama wáíye. miráuma waino.

¹² Táératima maamin-áwááráq-áúbámá kennámá agatáíye. Ítuqtaba wemá ketí tima-túbáqáwáámíye. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaaiq íníqtaba keráwáqtôpaq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íráqô-qtataakoqtaba árain-aimma kétéíye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtóráaro.

¹³ keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírónikaa-marukaq máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráiq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáitana kéwiye. ¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyáama wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.

kaayoné-yatáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni waayúkabi máa-yubaq waino.
kemá Pítaae.

2 Pítáa

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaáékaq-aubama agatáíye.

¹ kemá Tááímoni Pítáa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá timátíkáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa matááe. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtaámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtaboqaqta ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kêtune. maami-kááyáq-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itai-yátáápké kéíye.

³ Áánûqtuma wení aokaq-ákóqnááráké ketáámá weqtábá aokariq umá mánatae túnnataama kétimiqtáae. áqnáabaqa wetábá wení itai-yátááqá keqtaámá tímikaiqtáae. wemá keqtaá tááyaraítana wení arútái-qtataakoma keqtaámá wenópaq yabítiráíye. ⁴ mikákémmá ke-qtáámá wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami timá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akai-yátááqá waraiyábá puí-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemna nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtaámá wení aokaq-ááikákékáráq tímikaiqtáae. ⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq arúbainana arutáina-yataakoma itai-yátáákáq arúbaaro. ⁶ ániibo keráwáqti itai-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqti túgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waraino. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ániibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokariq umá máaro. ⁷ mirá kéeraq Ítuqaq itáíq-itaiq o-yumá tirummá yímero. ániibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqtabámá anóniq-anóniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabagaraq keráwáqti itai-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyababoaq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqóniq kéumayikaiyana keráwáqti íráqón-aaikoma arammá ima abarokáq íniye. ⁹ náawabi wemá mirá ima ínna-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa ima aónai-nakaa kéíye. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáara wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye. ¹⁰ miráinaq ketúbáqawaayuo, keráwáqti íráqón-aainapo Áánûqtu áraimma keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátiinoqtaba maqmá aónaaroo. mirámô keráwáqá éqa aammá ima arábanoe. ¹¹ miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-marupaq keráwáqti uinô-kanaama pááq ínana keráwáqá kanaaraq paá únoe. mibáqá ketáái uyátárai-naqa keqtaá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-íye.

¹² miráinaq kemá maami-qtátááqtabámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa ítareq árain-aimma matáaqtaba kéyaqtoraaanibio ¹³ kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránáae téq túyánámmá kéítaune.

¹⁴ kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnáyaba uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma timá tímikaiye. ¹⁵ miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabi kágayaunama kemá púyónaqa keráwáqá ima tiwimmá kaaro.

¹⁶ ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba wení akoqnááyaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yawwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá ima maníqá wáimanibio min-áíkmá áraimma pááq ínln-aine. ketáámá kenamááriq Ítuni anó-qtataaqa aónaraunatae. ¹⁷ ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáíye. ániibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamáa tikáí-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémaraune.” téna aagómá tiráíye. ¹⁸ ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúrúqá wetê mibáq yagaroqtmá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni márúpake timmá itaraunatae. ¹⁹ maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa itareqtaaboaqtae Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnáá umá itáíq-itaiq kéunatae. yeqti yáayabama túyánámmá itáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautiq-yorautiq kéiyanaawaqa íraqtáiraqtama nokáápaq áwáarara kai-kíyókógaráq tirunóbáqá kamá táganiye. ²⁰ áaqibo maannáma taákaq máráaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábí wáimma

máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq itánoe. ímiye. ²¹ mi-kátáámá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráámá yeqti yúyánápikekémá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánúqtuni auyánápike tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.

2

¹ Áánúqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámúné-wáyúkágáráq máqe-uraane. mórai q umá keráwáqti aúkápimma kaaqaari-yiráátí-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áinápo yemá keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá mayáníq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye. ² miráimanibo taígani-kayukama yeqti kebó-yátáákóni aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqtaba timá táiq ínoe. ³ mi-káyúkámá keráwáqti moneqtaba kéyikainataboata yeqti yúyánápike kaaqaari-áimá tinoe. miráimanibo naayóbáqá Áánúqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraiipoana yemmá Áánúqtu yawarápaniye.

⁴ itáaro. kaqto-wayukagaraq Áánúqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánúqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaie. mibáq yemá kumayupí ánná kúyikaita mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéiyán-awaatae yainai-kánáámá kumíniye. ⁵ mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá yegáráq Áánúqtuni yainai-yátáápikekémá íma yubiqtuweta kóuraane. ímibo waayúkama táiq umá máqe-uraawanaboana Áánúqtuma maa-marábímá nonápo mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógarag Áánúqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánúqtuni watáama arutáinaiq inóqtaba timá yímikaitababoana Áánúqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótómabakaraq Komórabakaraqa Áánúqtuma iranápo yawarápatukaine. waayúkati táí-aaíqtaboana wemá mirá-uraine. mirámō uráimma táí-aaimma tarōq o-káyúkáráqá nōinawabi abarokáq iníqtaba awaaméqá wáena kéyiraatiye. ⁷ mi-kánááráqá Áánúqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqō-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátááriq oqtábámá wemá óriq umá arummá umáyikaraine. ⁸ min-íráqōn-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkápimma máitana Áánúqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwí-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine. ⁹ miráimanibo uyátárai-nakoma íráqō-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútúraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yainai-kánáámá yíníqtaba kéitaiye. ¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánámá káeta Áánúqtuni náápaaqtabama yeqti yúyánápiemmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yímíniye.

maami-kááqáári-yiráátí-wáyúkámá íma ikatíqa éta yeqti yúma múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánúqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautiyábámá íma ikatíq kéoe. ¹¹ kaqto-wayukama Áánúqtunopakemma yeqti akoqnáágoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yiráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautinóqtaba kaqto-wayukama uyátárai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqto-wayukama yeqti akoqnáágomma wenaúbáqá aráátiyaba ikatíq kéoe. ¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáíwákóni yáaikoraa kéieye. yeqti yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoke ta kéyikamoe. yemá íma itáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégauteo. ániibo yemá abááq-wáíwákóráá umá yemá yawarápaginoe. ¹³ yemá yeqti táí-aaíqtabama yú-tiqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqti yúgoni akai-yátááqá kéwareta yeqti kebó-áimá abarokáq tarōq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqte yagaroqtamá aáwáqa kéneqa keráwáqti tigae-yátááqá yemá mamá kétimewata keráwáqti aáwakaqtabama táwí-aaimma óq-waayukama kéte. ¹⁴ yemá paá aaranaatē kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqti yúgoni akai-yátááqá waránóqtabama aati-aatimá íma kanaaráq yimuqa yaráie. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátēwata yetē yagaroqtaréta yeqti táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánúqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. ¹⁵ yemá arupí-amma yuwéta aammá arábaraae. íbēqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyóqtabama mōneqa mayéwaine. ¹⁶ minnáyabama Áánúqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraakakomma waayúkati yáama ámitana mi-kákómá Péiraamma aa urápike watáama timá ámikaine. ániibo Péiraamma timá ámínanawaq wení aibōq-aaimma “yuwaino” téna mi-kákómá timá

ámitana tiráine. ¹⁷ miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqti aúkápimma yeqti aíbôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara ínikáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqti márûqa yokaa kéumayikaiye. ¹⁸ yemá yeqti tái-aiiqtabama anókaq ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi tái-amma paabaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánnámá ai-áímmá téta makáqma kéyimonaae. ¹⁹ yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétetamanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa umá mááe. itáaro. móra-yataakoma waayúkgomma uyátana wení akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma yikáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumago. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe. ²⁰ waayúkama ketáái uyátarai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káriqtomma kéitetaboata táwí-aaikoma yemmá yautúma ikúyikainabike yubíqtuweta kóiyayuma móragaraq maami-táwí-ákómmá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. ²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma itáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq paru-yátáákómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kétetamanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéa kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyimiye. ²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáiyi. minná “iyákómá yeqti múmá yawuwéqma kéiyi. ániibo pógoma nommá pétuwetama yawuwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.” téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kéiyi.

3

¹ ketí tíkáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínôqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kétune. ániibo ketáái uyátarai-naqa ketáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káriqtoma wení timáyikarai-kayukati yáanapo keráwákáq timá timikain-aimma taákaq maraígáae téq kétune. ² missing?

³ áqnáabaqa maannáyabaa taákaq máráaro. aqtó-kánááráqá yaimma-wayukama paá yeqti yúgoni akai-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma timá-tiketa ⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yawuwéqma kumónúne’ téna aamá timá akoqnáá umákaimma iyabiyo? náakaraq máiyó? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá páaq kéitana wáqer-uraimma móraiq umá wáiyi.” téta yemá tínoe. ⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kétitana maa-marámá páaq uráiqtabama yemá yaákaq ínôqtabama íma kéyikaiye. nokáké maramá tarôq umaráitana maragómá nopiké utaráiyi. ⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-marámá yawááq-urena miráuma naayó-marágáráq wení tái-wayukagaraq yawarápatukaiye. ⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yainai-kánáyábá awé kéiyi. wemá maa-marágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yainai-kánáámá páaq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-marágáráq wíyôpakaraq iranápó yawarápatuwainata tái-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápamayikaniye.

⁸ tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. itáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátarai-nakotema móraiq kéiyi. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq móraiq kéiyi.

⁹ uyátarai-nakoma wení timá akoqnáá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaimma-wayukama mirá téta yúyánámmá kéitamanibo wemá íma káwikaiye. ímiibo wemá aú pukáipaq awé í-náqíye. ániibo wemá waayúkayaba yeqti kúmiq-yataapike waeraígáae téna yiwé kéiyi. yemmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéiyi.

¹⁰ miráimanibo uyátarai-nakoni yainai-kánáágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyánámmá itáiyana-awaataq kumíniye. mi-kánááráqá wíyômma anókaq áama káayena panane umáginíye. aabaúgógáráq wíyókógáráq wíyôkógáráq íramá kamá káuma ánataginoe. maa-marágáráq máqte-qtataakaraq mirá-marábí wáimma íramá kamá káuma ánataginoe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqti táaikoma náaraq íniyô? Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro. ¹² keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqti mayaígómmá mirá-oro. mi-kánááráq wíyômma íramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wíyôkógáráq wíyókógáráq íramá kamá yaeq-yaeq umáginoe. ¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánoe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáápí máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakaiyábá maqamá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqamá aónaaro. ¹⁵ taákaq máráaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá aú púkáipaq awé kéiyé. ketáái tikái-tibaqawaaraa-naqa Póroma maaminnáyabama keráwáqtôpaq Áánûqtuni itai-yátáápíkémá áqa agamá tímikaiye. ¹⁶ Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yauwéqma kumíní-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oyaaq kéiyé. yaímma-aama íma ítáa-kayukama yemá Ítukaq itáíq-itaiq íyábámá íma akoqnáa kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamááriq yeqti yúraqa yawarápai-yataaqa mamakááe.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmma ánûqa yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqti otaakáráq íarutainiq íya-qtataaqnapoma keráwáqá íyabitero. ¹⁸ ímibo uyátárai-naqa Ítu Káriqtoni íráqô-qtataakoqtabagaraq itai-yátááqtábáqáráq ítame uiq-uiq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watuq umá wániye. miráuma wáino.

kemá Pítaa.

1 Yóáne

¹ Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uráiyie. ketáá wenáama ítareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa wenaneqá ánekukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá máí-auwaraimma wáiyie. ² maami matúq-matuq umá máí-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá máí-auwarai-naqa naayóábáqá aboáté máqena wanamááríq kumma tiráátiraiqtae. ³ miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotétaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa Ítarauna-yataaqa timá timikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minná keráwákáráq mimórá-túyánákáq maraígáae téqtaa kétunatae. ⁴ keráwáqtí timuq-yatáákómá mútúq pááq íniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtópaq kágayaunatae. ⁵ ketáámá maamin-áimmá Áánúqtuni áanikonopake ítareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minná mirá-uráiyie. Áánúqtuma ómmá máiyie. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yatááqá wáiyie. ⁶ abo ketáá téqtaa “Áánúqtugaraq móra-tuyanakaq kémarauunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánúqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minná kaaqaarimá kétéqtaa íma árain-áipimma kémaunatae. ⁷ aanibo ópí tágai-pin-amma Áánúqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáátáá kéumayaunanataa áanikom Ítuni naeagómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtáá mamá aügen-auge kéumatikaiqtae. ⁸ “kepiqtáá íma kúmiq-yataaqa wáiyie” tennatáámá minná kenamááriqtaa ketáái tiyakomma kaaqaari kétima-kaunanataa árain-aain-aimma kepiqtáá íma wáiyie. ⁹ ketáá Áánúqtuma paá timá ámenunataama, nói-kumiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániye. Áánúqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tírunóbáké paábaq kématuwena aügen-auge kéumatikaiqtae. ¹⁰ Áánúqtu maará kétiye. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kétiye. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íraunatae” téqtaama aanibo min-áimmá minná “Áánúqtuma kaaqaari-naré” téqtaa kétunataa Áánúqtuni watáagoma kepiqtáá íma kéwáiyie.

2

¹ pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq íigaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq iyana móra-nakoma tíwáqnaa ínín-naqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamáa íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yatáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínín-naqa máiyie. ² kenamáa ketáái kúmiq-yataaqtaba ípukaiibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáiyie. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máiyie. ³ Áánúqtuni ámáan-aimma itéqtaa miráonataama ketáámá árainma kanaarác aónanunatae. Áánúqtumma káonaunatae. ⁴ móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá íkéwáiyie. ⁵ ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánúqtuni akai-yatááqá ógiqma pááq umá wániye. ⁶ móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káríqto ma máqe-urainikaa mórai qumá maíno. ⁷ tikái-kayukao, kemá maan-ámáan-áimmá íma aügen-amaan-aimma káгатimune. ááqibo maaminná naayón-ámáan-áimmá káгатimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo ⁸ maamin-áügen-ámáan-áimmá árainma Ítupi miráurainikaa umá íbèqa keráwápi mirá kéiyie. kumayuq-yatáákómá kéyatamakitana ókómá keráwápi ógiqma pááq umá wáipoana mirárára umá maamin-ámáan-áimmá aúgema wáiyie. minná árain-okoma íbèqa kétagáiyie. ⁹ móra-nakoma téna “kemá ókóni aapi kémaune” kétenamanibo Ítu Káríqtomma arummá amí-naqa áyámma kéumakenama wemá paá kumayupí máiyie. ¹⁰ ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtomma arummá amí-nakomma kákainanama ókóni-aapi kémaitana wemá waayúkama otaa-qtátááríq íkéumayikáiyie. ¹¹ ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtoni aanábómá áyámma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yatáákómá aúramma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena ikaonáiyie. ¹² pááqya-noiyapo, Ítu Káríqto keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukáiyie. ¹³ ketibóutaa, áaimma áqtarai-kake máqe-urainaaqá Ítu Káríqtomma wemmá káonaapoqa keráwáqtópaq kemá kágayaune. maabuibóákaao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtópaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánúqtumma káonaapoqa keráwáqtópaq kemá kágayaune. ¹⁴ ketibóutaa, áaimma áqtarai-kake máqe-urainaaqá Ítu Káríqtomma wemmá aónaraapoqa keráwátópaq kemá agatáune. maabuibóákaao,

Áánùqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táigo-nakoma uyáqqtá-maqma máápoaq keráwáqqtôpaq kemá agatáune. ¹⁵ maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábáqárq ítikaino. móra-nakoma maa-márábin-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akai-yátááqá arupimmá íma wáiyé. ¹⁶ wenaúgon amuq-yatáákárq aúrananna ai-yátáákárq aweké kui-yátáákárq Áánùqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábiké-qtátááré. ¹⁷ máqtemma maa-márágóni waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákárq maa-márágóni waayúkagaraq paábaq wáyamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánùqtun aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ítu Káríqtoni webóé. ¹⁸ pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánáárq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánáárq íye. ¹⁹ Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqttáábiké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqttááráá umá máqe-uraae. yeráwáqá keqttáágárq móra-yuyanakaq marétaraatai ketááté máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqttáábiké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtae. ²⁰ ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaiipoaq máqte-qtataaqa áraimma kéitaae. ²¹ árain-aain-aimma íma kéitaawapoaq íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoaq kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipekemma móra kaaqaari-áimmmá íma kanaarq páaq kéiyé. ²² nááwaq kaaqaari-náqá máiyó? “Ítuma íma Káríqtoni máiyé” téna aboáqtábáqárq áanikoqtabagaraq wakaráína-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káríqtoni webó-naré. ²³ náawabi Áánùqtuni áanikoqtaba wakaráinama Áánùqtu weté ímaipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá weté máiyé. ²⁴ aamá áaimma áqtaaraikake ítaramma tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémaineraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápiqárq mánoe. ²⁵ Ítu Káríqto timá akoqnáá umá tíraiyé. “matúq-matuq umá mái-auwaraimma timínénataa keqttáámá timá akoqnáá umátikaraiqtae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike ²⁶ tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnáyaba kemá kágatimune. ²⁷ ááqibo Aokaq-Ááqómmá tímikaitana paá keráwápi ku máipoaq keráwáqá káqomma tiráati-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa íqtáámá árain-aain-aimma wáiyé. kaaqaari-áimmmá íma wáiyé. ááqibo Aokaq-Ááqó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero. ²⁸ pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiya wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikáq wenaúbáq tigae-tigae íéqtaa kanaarq itó-uma mánunatae. ²⁹ keráwáqá aónaraae. Áánùqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáiyé. kateko-yátáákón áaimma máiyé. mórai q umá kateko-yátáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánùqtu aúgemma maqyikáraiye.

3

Áánùqtun-araabitie.

¹ keqttááyábá akai-yátááqá abó “íráqône” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánùqtuma íkaonaapoata maa-márábi-káyúkámá ketáágárq ítimonaraaqtae. ² tikái-kayukao, íbêqa Áánùqtuni áráabititaa máunataamanibo anaáékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítarunataamanibo ketáá ítarunataama wemmá aónaraunaboqtaa weráá umá mánunatae. mikáq wenáaimma mútúq kanaarq aónanunatae. ³ máqtemmá wekáq yirummá kámeta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq íkatéta nékaq mááe. ⁴ móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánùqtuni ámán-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mí wáiyé. ⁵ keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkáimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáináyataba kukáiyé. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáiyé. ⁶ morá-nakoma Ítu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye. ⁷ pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwaíno. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye. ⁸ náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánùqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá matuwáináyataba kukáiyé. ⁹ ááqibo náawa-naawanabi Áánùqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánùqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááqá wepi máipoana wemmá Áánùqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaarq umáena kéuiye. ¹⁰ miráinaqtaa náayubi Áánùqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani áráabiti maíyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá áme-kayukayaba íkéyikaitata yeráwáqá Áánùqtuni áráabiti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹¹ maamin-áimma áqnáabake minnámo itaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae. ¹² ketáá íma Kááinaraa umá mánatae. anómma Táí-nakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nóraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaígómá táigoni itana ábâkoni mayaígómá íráqôniq itanabóana ikákaiye. ¹³ ketibâqawaayuo, maa-márábí-káyúkámá íyamma kéumatikaiyama íma iyánáaq oro. ¹⁴ máqtemma Ítun anaaé wáráá-kayukama keqtáámá kêtikaipoqtaa aónaraunataama tirun-iyápómá pui-yátáákómá yátamaqtuweqtaa matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá pui-yátáápi paá mááe. ¹⁵ móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakora-naqa áyamma kéumakenama aúyánápi ikámma púimma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímatokaae. ¹⁶ maaminná nóinabi akai-yátáákón áaiqtaaba tiráatiraiqtae. Ítu Káriqtoma keqtááyábáe téna pukáiyé. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáá kanaarâq puyónátae. ¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqtaábá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana íamikaimma Áánûqtuni akai-yátááqá wepíimma kémaiyo? ¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátááqá wataama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yirátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbâq ikatíq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá áraimma yirátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbâq akoqnáá umá kanaarâq itó kéunatae. ²⁰ ketáámá kenamaáríq ketúyánákótáá ketúbi maránimma minnáyabagaraq Áánûqtuma kêtaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaaba kêtaiye. ²¹ tikaí-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni aúbâq akoqnáá umá kanaarâq itó-onunatae. ²² wenámáan-aimma kêtéqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanataámá nói-qtataaqtababi itána-yataaqtaa wenôpake paá mayánúnatae. ²³ maaminná wení ámáan-aimma mirá-uraiye. áqnáabaqa wenáanikoma Ítu Káriqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae. ²⁴ náawabi maami-kááyâq-ámáán-áikárátá kêtiena miráina wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu wení Áágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémai iyabiyo” téna kêtiraatiqtae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgararaq.

¹ tikaí-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kêtí-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikárâq-wáyúkámá maa-márábíimma uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbâqá máitana mipiké táí-aimma kéiyé. ² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiya maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgararaq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáiyé” ténama wemá Áánûqtunopake kéiyé. ³ ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgararaq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukaiye” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake írena wemá Ítu Káriqtoni anómma webó-nákónópake kéiyé. minnáyaba “keráwáqá ateráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káriqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máiyé. ⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraipoaq wenáráabiti mááe. keráwápi máí-nakoma uyátá-maqma maa-márábí-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraa. ⁵ yemá Ítu Káriqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóní waayúkamo. maa-márágóní waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóní waayúkama kêtiaae. ⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraipoaqtaa wenáráabiti máunatae. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kêtiaae. aaniibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkárâi-kayukama ketáái táama íketaae. miráitaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi kaaqaari-áágógárâq-narábiyo.

Áánûqtuma akai-yátáákón áaine.

⁷ tikaí-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akai-yátááqá Áánûqtunopake kéiyé. náawabi káqowaqtaaba ákáin-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye. ⁸ Áánûqtuma akai-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye. ⁹ kímora wenáanikomma maa-márábí tímákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáiyé. ¹⁰ ketáá káonaunatae. áraimma

akai-yatááqá ketáái tikaí-yatááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akai-yatááqá keqtááyábá árainma akai-yatááqá wáíye. minná wemá wenáanimma timákáitana kumma kaapaq-yatáráq kúpuyena ketáái kúmiq-yataaqa meyánîq kúematikaiqtaae. maaminná árainma akai-yatááqá wáqe-uráíye. ¹¹ tikaí-kayukao, Áánûqtummo miraráá umá kákaina mórai q umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae. ¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kakáina onanataámá Áánûqtu kepiqtáá kémainanama wení akai-yatáákómá kepiqtáá mútúq páaq umá ánataginiye. ¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtae yáátáá umá kémayaunaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepiqtáá kémaíye. ¹⁴ ketáámá Ítu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma timákáitana maa-márábi-káyúkámá táayabo ínenataa kukáíye. ¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiye” téna arummá káména tin-nákópí Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máíye. ¹⁶ ketáámá káoneqtae tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá óriq éna kákáíye. Áánûqtuma akai-yatáákón-áaiipoana akai-yatááqá máíye. miráipoana náawabi akai-yatáápi kémaina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtuma wepí kémaíye. ¹⁷ yainai-yúpááráq onanataámá táaqa íkáinanataa akai-yatááqá kepiqtáá mútúq páaq umá ánataginiye. ááqibo maa-márábikaráq káqowaqtaba Ítuma ákáiniq umá mórai q umá káqowaqtabataa tikaíkáae. ¹⁸ akai-yatááqá wárainanama áaqa íkaniye. ááqibo akai-yatááqá mútúq páaq umá ánataguraitana ikatíq-yataaqa páabaq waqmá kényuwayíye. móra-nakopimma ikatíq-yataaqa wárainanama agaegóní anónáma táí-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi ikatíq kéenama wení akai-yatááqá mútúq íma páaq uráíye. ¹⁹ áqnáabaqa Áánûqtu keqtááyábá ákaraiipoaqtae ketáá weqtábátáá kanaaráq tikaíkáae. ²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kétékaiye” kétenamanibo wemá ábâkora-naqa áyámma kéumakéna wemá min-nákómá kaaqaari kétéíye. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkáinananama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaaráq akániyo? ímiye. ²¹ Ítu Káríqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtuqtaba kákainanama wenanaae wáraa-kayukayabagaraq akáino.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márábi-qtátááqá márúte kényuwayíye.

¹ máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minnáma Áánûqtu tímákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkariye. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkari-kayukagaraq kényikáíye. ² ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtuqtaba tikáínaqtae wení ámán-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenaráabitiyabataa tikaíkáae. ³ ketáá Áánûqtuqtabataa tikáínaqtaama wení ámán-aimma matoránátae. maamin-ámáán-áímma íma ummaa kéyáíye. ⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkari-kayukama maa-márábi-qtátááqá kanaaráqá márúte íbáq kényuwaee. ketáái tirummá amí-yatáákómá maa-márábi-qtátááqá uyátá-maqama kétémiqtaae. ⁵ náawaq maa-márábi-qtátááqá kanaaráq márúte kényuwayio? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márábi-qtátááqá uyátewae kéíye.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokáq kétéíye.

⁶ Ítu Káríqtoma nokaráq naeagáráqtábá íráíye. wenamáa noqtábá íraibo nokaráq nae-yatábágaráq íráíye. káqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kétéíye. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aíne. ⁷⁻⁸ kaumo-yatáákómá Ítuqtaba árain-aimma kété. yeráwáq Aokaq-Áágógáráq nokaráq naeagógáráq wááe. árain-aimma Ítuqtaba kététa mimórá-yúyánákáq makéta kété. ⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráán-aimma uyátá-maqma kéténa maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráíye. ¹⁰ maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma máqtemma Ítumma arummá ámê-kayukabi wáíye. náawabi Áánûqtu tin-áikáq íma arummá aménama Áánûqtuqtaba “wemá kaaqaari-naré” kétena Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqména kéúíye. ¹¹ ááqibo minná árain-aimma Áánûqtu timákaqtaama maamin-áúwáráímmá áanikopi wáíye. ¹² náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkámenama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matuq umá máí-auwaraine.

¹³ keráwáq náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá máí-auwaraimma árainma ítareq matáapoq keráwáqtábá

agatáune. ¹⁴ wenáúyánákáq maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi itáananataama ketáá árainma káonaunatae. wemá ketáái táaraq itániye. ¹⁵ ketáái táaraq kéitaiqtaa ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekáq itáananataama wemá áqa kétimiqtaae. ¹⁶ ábâkoraanakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawááq umá matúq-matuq umá mái-yataapi íkewinaqa keráwáqá Áánûqtukaq itaiyana matúq-matuq umá puí-yátáápi kémá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáyaba “nunamummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kuí-yátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-okokumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápi awíqme wíniye. ¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-okokumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi íma kéwiye. ¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matikárai-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiye. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana Táí-nakoma wemmá íma kanaarâq táí-yataariq kéumakaiye. ¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun árâabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-márâbí-qtátáákâráq Táí-nakoma nórabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye. ²⁰ ááqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtaae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káríqtopi máunatae. maaminnâ árain-Aanuqtugaraq maaminnâ árain-auwaraimma matúq-matuq umá mái-auwaraine. ²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáne.

2 Yóáane

Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko ení iyápógarag árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétikaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma itaraa-kayukama keráwáqtábá óriq éna káyikaiye. ² maami árain-aimma keqotáábi wáena taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqotáábi watúq-watuq umá wániye. ³ ketibotáá Áánúqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqti aokaq íráqô-qtataakaraq arummá yimí-yatáákáráq kaayoné-yatáákáráq keqotáábi wairo. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akai-yatáákáráq mayánátae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá óriq umá kémarauene. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae. ⁵ tíkáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake itaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónátae. ⁶ akai-yatáákómá mirá kéiye. minná Áánúqtun ámáan-aimma waránátae. mimórá-ámáan-áimná áaimma áqtaraikake itaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. ⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqotáá kaaqaari-áimná timá-timinetataa maa-marábí uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyé.” téta waayúkama kaaqaari kéteta yemá Ítumma webómá kágáyakaae. ⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa mayaímá matáunaboq íráqô-qtataaqa Áánúqtu timá akoqnáá umá timínna-yataaqa íma mayáínoe. ⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánúqtu mibáq wetê íma máiyé. móra-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataaqa itarena Áánúqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyé. ¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq iréna “Ítuma Áánúqtunopake aúgarag íkukaiye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqti naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro. ¹¹ aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áimná agamá timá-timenaq únmananibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamááriq uréq wenóikaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápiqtáá mánunatae. ¹³ ketimanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétimatikaae. áqa kínnae. kemá Yóáane.

3 Yóáne

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq óriq umá kétikaiye. ² tíkái-nako, kemá nunamummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqóniq umá mirá kéitakaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íráqóniq kéiyé. ³ yaimma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá óriq umá kémarakaune. ⁴ árain-aipimmo keti iyápó-annamo itaraanata uréire kéiyana kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. ⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamanibo ááqibo íráqóniq umá yabíqyikaraane. ⁶ yemá máqtemma yirummá ámé-kayukama emá íráqóniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kéyime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqóniq kéiyé. ⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatananibo oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. ⁸ ketáá kenamááriq yiwíqmataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaimá yegárq kémayaunatae. ⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wáraa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúraqa “anómma mánaae” ténaboana keqtáámá ítiwirainenataa kéiyé. ¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaimma-yataariq kéitaba wemá táí-aimma keqtábá kéténa Ítuni aamô maméta ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábíké kéwaqtuwayiye. ¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. aanibo táigo-qtataariqo íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma árainma aati-aatimá íkaonaae. ¹² Timítarima máqte-kayukati yúraqaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kétiraatiye. ketáámá mórai q umá íráqôn-aimma weqtábá kétunataama minná árain-aimma túnna-taama keráwáqá itaraae. ¹³ kemá taiganin-aimma agayánáq únnamanibo íma kenamááriq kemá wannabí agayánúne. ¹⁴ miráitaaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákaráq mi-qtátáátábá mórabí máeqtaa watáá-wataa tenúnatae. ¹⁵ kaayone-yátááqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábóráq ketí miráoro-maaraoro-kemá Yóáne.

Yúti

¹ kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayái-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátimá Áánûqtuma yááyarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma weni akái-yátáápi kémaewana Ítu Káriqtoma yabíq yíkaraiye.

² Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtópaq ókaraq-okaraq páaq íniye. minnáyaba ôriq umá keráwáqtábá kêtikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

³ ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánámmá ítátuweq keráwáqtópaq aúbama agamá Áánûqtuni yawéqma máqtemma tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayánáa kéunamanibo keráwáqti itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma weni waayúkama tímikaimma minnáyaba yáqtoqma akoqnáa ígáae téq kemá keráwáqtópaq kágayaune. minná ⁴ yaímma-wayukama keráwáqti aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa ikáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataqtaba yemá aagómmá mamá kéwaerae. yemá mirá képoataa yeqtí táí-yaaimma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaee. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawáaq-umayikaniye. ⁵ keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátárai-nakoma Ítiráaeo-wayukama Íqtíbibake yawéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. ⁶ taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máqe-urabo Áánûqtuni marúpake yuwéta kóurae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáa-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraq wemá yemmá mamá yawáaq-umayikaniye. ⁷ táí-wayukama Tótómabakaraq Komórabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama onikáá éta kumari-áímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káiq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-meyamma yimíniqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá ketagaiye.

⁸ miráuma mirá-káyúkama máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnoaba yíkáiniq itata yeqtí yúbima táí-yaaimma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náapaqtabama pááqya-qtataarabiya téta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táiq kéumayiketa kéoe. ⁹ uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini aráaq-auma náawaq mayániyó téta minnáyaba tirááye. ááqibo Mááíkoroma wemá náápaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátárai-nakoma emmá timá márúte táiq umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráiyé. ¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kété. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikaa umá káonaae. ániibo mirán-ááikómá yemmá mamá táiq kéumayikaiye. ¹¹ táí-meyamma ôriq umá mayáinoe. Kááiniini áaikan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yirááte paá meyaqtábá yeqtí yúma yiméwata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwareta Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááriq kéeqtaoata yemá táiq kéumagoe. ¹² aanábómá áíkuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq képoata ananna-yátááqá yemá yubairáinikaa úma mááe. yeqtí yuyaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta uwáágoma konnámá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yinikáá umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma aaqá íma yinikáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyaí-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákagitapoata ánúkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye. ¹³ únókómá anón-iyaraa kémetaitana yeqtí otaa-qtátáákómá ananna-agaregóráá umá ámúraaq mayaq-mayaq inikáá umá mááe. ániibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqtí yirááti-yataakoma arupú umá íma kényraate. yeqtí márúqa anó-kumayuqnobaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnáyaba mi-káyúkama mibáq matúq-matuq umá mánoe.

tái-meyamma yemá mayánoe.

¹⁴ Énòkima abapaké kaayaq-nápoana wemá Áátaani anaaé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkátê kumíniye. ¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yiráátí-wayukama ítama yaiqtuwena táí-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéna umáketa yeqti táí-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma táí-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma táí-meyamma yiména táí-aimma téta Áánûqtumma tímá táiq uráapoana anónnáma táí-meyamma yimíniye.” téna Énòkima tiráine. ¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kéteta káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqti táí-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmíq kéeta yemmá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqti tirummá amí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo ketí aanábó, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káríqtoma yiwíkai-kayuka tímá tímikaan-aimma taákaq máráaro. ¹⁸ yemá maará téta keráwáqá tímá tímikaane: “anaaékaqa aqto-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá táí-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tiráae. ¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáe. yeqti yúgoni akái-yátááq áatuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá ketí aanábó, aati-aatimá keráwáqti itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáágaraq nunamummá tero. ²¹ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá mái-auwaraimma tímíniye. maamin-áuwáraíqtábá awé uréqa Ánûqtuni akái-yátáápi máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero. ²³ yemá miráuma irabíkáá mááe. ániibo keráwáqá páátákáá yawwéqma yiwiráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqti yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqti unáákáqtóma námó ainíkáá kéobo minnáyaba yeqti unáákátógaraq kúmiq-yataatabagaraq ítama táiq umáyíkáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awíqa múte yawwíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaaráq keráwáqá kawáá umátikarainaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe. ²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamáá ketáá yawwéqma tiwiránin-naqa Ítu Káríqtoni mayáiráké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení áwíqa múte yawwónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náápaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaarqa anaaékakaraq aati-aatimá paá mánoe. miráuma wáino.

Arébárétiani

¹ naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uraiye. miráitana Ítu Káriqtoma mamá abarokáq pááq uráiy. minnáma Áánúqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayai-wáyúkámá keqtáámá tiráátinana mi-qtátááq anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaigáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánúqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáaneqa kukáiy. kemá Ítuni mayainápóana wemá watáama timá tímikaiye. ² ánibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááq máqtemma aónatuwe abarokáq Áánúqtun-aama timá kétagaune. mi-kátáámá Ítu Káriqtoqtaba “áraine” kétune. ³ náayubi yoraútína-nakoma itaíya-kayukagaraq Áánúqtuni maami-ámúné-áimma yeráwáqá nónabi tinna éta yeqtábá Áánúqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaraq-kánnáábí pááq ínanama Áánúqtu “mirá ónúne” tirái-qtataaqa miráinima wemá paá mirá-iniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáiy.

⁴ kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áimma kágáyaune. íbèqa Áánúqtuma máiy. naayóbákáráq máqe-uraiye. anaaékaqa wemá paá maéna wení íraqó-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánúqtuma Ítu Káriqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráq aúrapaq Áánúqtuni náapaan-abiqtataraq máena yemá Áánúqtuni íraqó-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae. ⁵ Ítu Káriqtoma Áánúqtuni máqten-aimma arupú umá tñ-náqíye. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqíye. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máiy. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáiy. ⁶ wemá miráurai-waigoma keqtáámá mamá wenabomá Áánúqtuni anó-monoq-wayukaraa umátikáraiqtatae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno. ⁷ aónaaro. wemá konnákóni aúkáapi kumínéna kéiy. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámmá agaibéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkama weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááq pááq íniye. ⁸ Áánúqtuma uyátarai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.” téna kétiye. wenamá Áánúqtuma íbèkaraq naayóbákáráq anaaékaqa paá máiy. wemá máqten-akoqnaama matokáiy.

Yóáanema Waayúkaqon-Araaqa aónaraiye.

⁹ kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí tibâqune. kegáráq keráwákáráq ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqté yagarogtamá ummaa-yátááq tíqa í-kánáámá Áánúqtuni yabikái-qtataakaraq aménáápáq máunatae. ánibo ketáámá awé kéeqtaa Ítuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá Áánúqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirumma kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwíqa Páátamoti tíkaraae. ¹⁰ uyátarai-nakoni kanaaráq Aágoma Áánúqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaeépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá umá kaapáúkora táayaraiye. ¹¹ min-áikómá mirá tiráiy: “máqte-qtataaqa aónánama minná wannaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áikuyo-kayukabaq yuwao. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiyátérabakaraq Tááritibakaraq Pirárépiabakaraq Áréórátiabakaraq aúbama agamá yuwao.” téna tiráiy. ¹² abo náawa kétiyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune. ¹³ ánibo kemá aónáúnama mi-táárégóni aúkáapimma móra-naqa itó-uma máqe-uraiye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkáapimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútú makáiy. ¹⁴ aqnotáugoma wayámmá wáqe-uraiye. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráiy. miráitana aúrakoma iragóráá kamá tágaraiye. ¹⁵ ánibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtaqoma óniq-irabi kamá kawaabába inikáá uráiy. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiy. ¹⁶ wemá abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánurapaq matokáiy. ánibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyapike ku tayaráiy. ánibo wení óikoma tágama aaqá kain-í-káá uráiy. ¹⁷ kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagég puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráiy: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaaékaq-nakaraq kemúne. ¹⁸ kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo tímónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áíta-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kima kemá kéyoraune. ¹⁹ miráinaa máqtemma kaikáá aónána-yataakoma íbèqo aónána-yataakaraq anaaékaq pááq íni-qtataaqtabagaraq agayao. ²⁰ abapaké kaayaq-wíyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itái-áipóana

áaimma miráuma wáiyē. abapaké kaayaq-wíyóqá minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukare.” tēna Ítuma Yóáanemma tiráiyē.

2

watáama Ipítianiq áikuyo-kayukayatabae.

¹ óq-aimma tiráiyē: “Ipítianiq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaa. abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánuranapo yabíkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóni aúkáapi uréire kéeq wení amuné-áimmá mirá-uraiye. ² máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáiq-itaiq umá yabiyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá ikéyikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará téta ‘Ítuni timáyikarai-kayukaqtaae’ téta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá mááe. ³ ketíwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma tíbð karááe. minnáma káonaune. ⁴ miráimanibo móra-yataaqa íma íraqóniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaarác íraqóniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye. ⁵ naayóbáqá keráwáqá íraqóniq uráamma íbêqa kétéwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma naayóbáqá íraqóniq uráániq umá tirummá waéráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketópaq iréq keráwáqti ókóni yaaremámá mamá paábaq yuwánúne. ⁶ miráimanibo mirán-íraqón-ááimmá keráwápiimmá paá wáiyē. Níkorááitini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune. ⁷ móra-nakoma aáqa wárainanama maamin-áimmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétima-yimiye. ‘móra-nakoma ááiqá umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá máí-yataaqa amí-yábiké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópi wáiyē.’ tēna Aágoma kétima-yimiye.” tēna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyē:

watáama Támánabaq áikuyo-kayukayatabae.

⁸ “Támánabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaáe-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá máí-nakoma wení amuné-áimmá mirá-uraiye: ⁹ keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá páaq íma káonaune. ániibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ómmá kétémonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkámá akáyáámá timá tíkáama kéitaune. ániibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukataa máunatae.’ téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááqtaani áikuyo-kayukabike mááe. ¹⁰ anaáékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnáyaba ikatíqa íoro. itáaro. Tááqtaama keráwáqti aúkáapike yaímma-wayukama ánná yiminímma keráwáqá makáqma aónaiye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayáano. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqti puí-kánáárác wínaq kemá anónnáma íraqó-meyamma matúq-matuq umá máí-yataaqa timénúne. ¹¹ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áimmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéye. ‘móra-nakoma ááiqá umá uyátanama yauwéqma puí-kánáárácá wemmá íma mamá táiq íniye.’ tēna Aágoma kétima-yimiye.” tēna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyē:

watáama Págamabaq áikuyo-kayukayatabae.

¹² “Págamabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áimmá mirá-uraiye: ¹³ kemá keráwáqti márúqa káonaune. mi-márúkáqá Tááqtaani náápaan-abiqtataraq wáiyē. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoma akoqnáá uréq kekáqá tirummá kétémera q kekáq tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtipaatima ketqábá téwai-nakoma keráwáqte máqe-uraiye. áraimma wemá ketáama wárái-naqiye. ániibo keráwáqti aúkáapi mi-márúkáqá Tááqtaama máitaaq Ááqtipaatima ikámówana pukáiyē. mi-kánáárácá keráwáqá íma anaáe umátikaraae. ¹⁴ miráimanibo yaímma-yataaqa íma íraqóniq kéoe. keráwápiimmá yaímma-wayukama Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoma akoqnáá kéoe. Péiraani áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá wemá Péirakimma arááitiraiye. anaáékaq Péiraakini kaaqaari-áimmá Ítiráaeo-wayukama yiráá tēna ‘manikókáq wái-waamma agamá ákúq umákáá-kamma kanaarác nánnoe’ kétena ‘kumari-ááimmá kanaarác ínoe’ tēna kúmiq-yataaqa urááe. ¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápi máe-kayukama Níkorááitini-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe. ¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá waéráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ániibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi

matokáuna-punapo mi-káyúkátê ááíqa ónúne. ¹⁷ ániibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánúqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. 'náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórama wíyópaqe aáwaqa aúpáq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awíqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmó mayáina-nakoma wenamá kanaaráq aónaniye.' téna Aágoma kétima-yimiye." téna Ítuma óq-aimma Yóáanemmma timá ámikaiye.

watáama Táiyátáéribaqa áíkuyo-kayukayatabae.

¹⁸ "Táiyátáéribaqa áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake min-áíkkómá wekák agayaa. Áánúqtun áanikoma wenaúrakoma miráuma ira autakáá kéitana títaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáíye. mirá-nákóni amuné-áímmá keráwáqtópáq mirá-uráíye: ¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá kéyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekáqá itáíq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnábabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqóniq uráámanibo íbéqa uyátá-maqma íráqóniq kéoe. ²⁰ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqóniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máíye. min-ínikómá 'amuné-ínimúne' kétimanibo wemá ketí mayái-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae téna kéyiraatena manikókák agamá ákúq umakáá-kamma náígáae téna kéyiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqaari kétima-yikáíye. ²¹ kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraikáae téq túmmamanibo wení kumari-áuyánámmá yuwánin-aaga paá kéitena arummá íma waekáíye. ²² ítáoro. kemá aíqa í-yátáákáráq karígáráq min-ínikómá aménúne. ániibo náayuwabi min-ínikótê kumari-ááímmá waré máíya-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaaráq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákáráq ummaa-yátááqá móraíq umá yemmá yiménúne. ²³ máqtemma wení iyáópáraqa karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áíkuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-kayukati yúyánákáráq yirummá yaímma káonaune. ániibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyamná timénúne. ²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáéribaqa máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-ínikóni yiráati-yataaqa íma waréna Tááqtaani arunóbáq máin-aaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne. ²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. ²⁶ ániibo móra-nakoma ááíqa umá uyátana wemá ketáaimma waqmé wéqéna wení kanaaráq mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména móraíq umá wemmá aménana maa-márábí-wáyúkama wenáménáápáq mánnoe. ²⁷ mútúq-yanapo mara táwéraq púbyuinikaa umá miráráá umá wení akoqnááma wániye. ²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyóqa anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. ²⁹ náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

3

watáama Tááritibaqa áíkuyo-kayukayatabae.

¹ Tááritibaqa áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíkkómá wekák agayaa. min-nákómá abapaké kaayaq-áággómá Áánúqtunopake abapaké kaayaq-wíyókáráq kématorena wení amuné-áímmá mirá-uráíye. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. 'maamin-áíkkúyó-káyúkáráqá matúq-matúq í-yátááqá wáíye.' téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukuráae. ² keráwáqá ító éra tú wai-yátááqá yúwáaro. keráwáqtí máqten-aaimma paá wáena puíníqtaboia keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánúqtun-aurakoka móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. ³ naayóbáqa maamin átê-wataama ítama yáqtoqaiyama minnáyaba tirummá waeqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ániibo íma ító éqa miráuma moyá-nákóráá umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítomonano. ⁴ Tááritibaqa keráwáqá yaímma-wayukama yikaraamanibo yeráwáqtí unáákáqtóma kúmiq-yataaqtaba paí íma auqyikaraiye. yemá mi-káyúkama kanaaráq mayánôpoata waayán-unákkáqtomá mamaréta keté uréire ínoe. ⁵ ániibo náawabi ááíqa umá uyátainaqa min-nákómá waayán-unákkáqtomá umákanunne. miráinaq matúq-matúq í-áwíq-wánnáábíkémá wenáwíqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrikaqa wenáwíqa múte yauyéq Áánúqtuni kaqtó-wayukati aúbákáráq áwíqa múte yauyónúne. ⁶ náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno." téna Ítuma Yóáanemmma timá ámikáíye. óq-aimma tiráíye:

watáama Pírárépiabaqa áíkuyo-kayukayatabae.

⁷ "Pírárépiabaqa áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíkkómá wekák agayaa. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáíye. mi-náápáákáráq oqtamá ítuwaanana móra-nakoma íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ániibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma

keqñáámmá íma ítuwaniye. min-aókák árain-aii-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye. ⁸ máqten-aaímma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ániibo keráwáqá aónaaro. keráwáqti túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaaráq íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápmá pááqyamma akoqñáama wáitaq ketáama kéware ketiwiqá íma kéwakaraae. ⁹ miráimanibo Tááqtaani áíkuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. 'ketáámá Ítiráaeo-wayukamune' kétémanibo íma máeta itáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqti títaupi yiraayutaámmá má-ayikaanata kemá keráwáqtbá tikáanna aónaao. ¹⁰ máqte-marabikayukama makáqma móra aíqa í-kánáámá maa-marábáq yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánábímmá kemá yayáa tikánúne. ¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákáqá yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaq yáqtoqma akoqñáa oro. móra-nakoma keráwáqti íráqó-meyamma paábaq matuwayíyábá yáqtoqma akoqñáa oro. ¹² ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainaqá kemá wemmá mamá keti Áánúqtuni aokaq-nákóni arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqñáámmá máápaqa kóiniye. wekáqá keti Áánúqtun-awíqa agamaréq ketiboní márúkoni áwíqa agamaránúne. mi-márúkón áwíqa aúge-maruqa Yérútáare. mi-márúkómá keti Áánúqtunopake kumínimma wení márúkake yuwéna keti aúge-tiwikote kumíniye. ¹³ ániibo náawabi ááqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno." téna Ítuma Yóáanemba timá ámikaiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé:

watáama Áréórátíbaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹⁴ "Áréórátíbaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíkmá wekáq min-nákmá árain-aikon áaimma máena Áánúqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánúqtuma máqte-qtataaq tarôq urái-waigoni áaimma máíye. min-nákóni amuné-áímmá keráwáqtpaq mirá-uraiye: ¹⁵ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokog umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minná íráqóne. miráimanibo keráwáqá aúkámakaariq umá máa-yuma óriq umá táígoniq kéoe. keqtábá itáiq-itaiq kéunataae kétémanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokog kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáaimma waraígáae téq kéténe. ¹⁶ miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kégeq yaugiqá íma kéumagoe. keráwáqá paá pááqyamma iraráá kégaapoaq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéne. ¹⁷ keráwáqá maará téq kéte. 'ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaq netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtóráriq kéunatae.' kétémanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopágitag ti-wapáá mááe. miráitaq kenamááriq maami-qtátááqá íma kanaaráq káonaae. ¹⁸ miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétémunne. oótamma mamá íráqóniq ínetama paá agamá táwi-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqá keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwaapáayaba waayán-únákáqtmá íma kúmiq-yataako pai auráinaq keqtópake máyáaro. keráwáqti karopaiyábá atóba-i-yataaq keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónaao. ¹⁹ kemá mi-káyúkámá tikáimma yúitqa yímíqqa anaáékaqa akoqñáá auránóe. kégokeq-yaímma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátamma kuyéraq tirumma waéráaro. ²⁰ itáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kéténe. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqá wení naaúpaq wenópaq uyábéma weté nanúne. weté ááwaga naanana wemá keté nániye. ²¹ ániibo náawabi ááiqa umá uyátainaqá wemmá timá áménana wemá keté keti náapaan-abiqtatarag maraq maína móraiq umá naayóbáqá kemá ááiqa umá uyátámatuweq ketiboní náapaan-abiqtatarag weté maraq máqe-uraune. ²² náawabi Ááqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno." téna Ítuma Yóáanemba kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánúqtuni márúkaq wenáwíqa múte yaútaae.

¹ minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáúnama oqtamá ítuwe Áánúqtuni márúkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: "maakáq uyuwo. anaáékaq pááq-ino-qtataaqá aráátenune." téna tiráiyé. ² páátákáá Aágoma Áánúqtunopake keté máqe-uraimma Áánúqtuni márúqa aónáúnama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikáq maraq máqe-uraiye. ³ min-nákmá maraq máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogarómá tágaguraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiqtataraga íkúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakora umá tágaguraiye. ⁴ miráuma móra-wayuka umá abapake kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni

amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátaráqá anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae. ⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kétitana wíyôn-aama tiráíye. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaawana kainikáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake wáíye. ⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tátaguráíye.

ánibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkápimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa waéna yóíparaa yinaaeépaqa yawááq-uráíye. ⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábíq anó-putiraa (arááyane) uráíye. anaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmkáákóráá uráíye. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráíye. mamá írêq-kamma akikígómá arabéna uréire inikáá uráíye. ⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma wáqe-uráíye. miráuraitana netuqyaa-yúrámámá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawááq-uráíye. ánibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tíq kéoe: “aokaré. aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaáékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte. ⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá máí-nakoma “tíkáíye” tirááe. ¹⁰ ánibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq máí-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq wenaúbáq tipaké agéq mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéíyaabotuweta maará téta kéte:

¹¹ “ketáái uyátáráana-nako! ketáái Áánûqtuo!

ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.

máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágaraq emá kanaaráq mayánóne.”

maará téta tirááe.

5

móra aúba-wannaama aúíyaqmakaawana Yóáanema aónaraiye.

¹ ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uráíye. mi-kánnáágóní arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áímmá wáqe-uráíye. ánibo abapaké kaayaq-aráátá-káwéqá minnánapo arááparáíye. ² ánibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráíye: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráíye. ³ miráimanibo mórama Áánûqtuni márúkake-nakowabi mórama maa-márábiké-nákówabi mara-áménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye. ⁴ abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa kanaaráq máimma íaonaraapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa yoráutaiye. minnáyaba kemá tirummá itaq íbìqá yakáune. ⁵ ánibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá tímá tímikáíye: “emá íma íbìqá yaraao. ítáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábíq-putiraa umá (arááyane) ááíqqa uyátáraiye. wemá Tébitin-annabike áai-nare. wemá wenamá káwéqqa aukátuwena maami-kánnáámá agatáníye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá tímá tímikáíye.

Yóáanema típ-típi-araaqa aónaraiye.

⁶ náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aúkápimma anó-kayukagaraq mórama típi-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púinikaa umá íto-uma máqe-uráíye. mi-típi-típi-aráákkómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áurámmá wáqe-uráíye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq tímáíkaraiye. ⁷ wemá náápaan-abiqtataraq uyáyoqmena uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáíye. ⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq típi-típi-araakoni aúbáq yípaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma ímá yawáámma matoréta móra kugáíqma áwáarara kain-óqtakáá matokááe. ánibo kugáíqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikáíye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkati nunammá wáíye. ⁹ ánibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe:

“emá íráqô-naqa kanaaráq máanaboana maami-kánnáámá kanaaráq mayé káwéqqa aukáqtuwanone.

yé ikámówaa pukáane.

keqtaá ení naaenápó meýáníq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama
 10 emá mamá yemmá ketáái Áánúqtuni anó-monoq-wayukama aúqyikaraanama maa-márábí
 yabi ínoe.”

téta tirááe.

tipi-tipi-araakon áwíqa máqtemma múte yaguyakááe.

11 kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá
 kaayaqte-kaayaqte-wayukagaraq taigani kegéba ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánúqtunopake
 náapaan-abiqtatama ikúma yaütüreta yáama ítaraune. 12 yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típi-típi-árááq náayóbáqá ikámówana pukáímma wemá kanaarág akoqnááma mayéna
 máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itai-yátááqá mayéna náapaamma mayéna yaagumá
 mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaarág mayániye.”

téta tirááe. 13 ániibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánúqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama
 ítaraunama máqte-qtataaqa Áánúqtuni márúkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa
 mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópi wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukapaq máqten-
 aukapakoni arunóbákárág wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:

“náapaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq tipi-tipi-araakote kenákárág ketáámá túgau
 aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtaba kenákátí akoqnáá-
 yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kétunatae.”

téta máqtemma tirááe. 14 miráinata kaayaqte-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe:
 “árainima waíno.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta
 Áánúqtuyaa Ítuma yenákárág nunamummá kéteta yenákátí yíwíqa múte yaütæe.

6

tipi-tipi-araaga Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-auba-wannaama aukákaiye.

1 kemá Yóáane aónáúnana tipi-tipi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-
 kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqte-kaayaqte
 máqe-urai-kapike móra-maqe-urai-kakoma aamá ti-wáigómá wíyón-araa téna tiráaiye: “maabáq
 iyo.” 2 titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa mín-ótí ámúraaq aónaraune.
 mín-ótí ámúraaq mái-nakoma imá matóráitata móra uyátáni-kamoqa ámikamma miráuma
 móra-nakoma ááíqa umá uyátárai-naqa améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááíkaq
 kóurena netuqyaan-ááíqá umá uyátaniye. 3 ániibo tipi-tipi-araakoma mikáké kaayaq-
 káwéqá aukáitaq itaúnana anaáe máqe-urai-kama ááyama tiráaiye: “maabáq iyo.” titaq
 4 aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá páaq uráaiye. miráitana móra-naqa
 ámúraaq mái-nakoma wemá akoqnááma maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá
 paábaq matuwáinata yegáráqá káqo-kayukama yíkaminoe. miráinata wemmá ááíqa í-tókóru-
 yákáá-púmá ámikaae. 5 ániibo tipi-tipi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama
 aukátúwáitaq itaúnana mamá mikák máqe-urai-kama ááyama tiráaiye: “maabáq iyo” titaq
 keqnáámmá aónáúnama abuqtán-ótí ámúraaq mái-nakoma móra yainai-yátááqá (tikérima)
 ayáápi matokáaiye. 6 ániibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aukáapike móra-aikoma aamá
 téna maará-tiraiye: “móra kamáábauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. móra kaatopébauma
 móra-taoq-meyanawíqa kéaae. abo matawékaraq wááéni-nomma íma táwíq oro.” téna
 matawékaraq wááéni-nomma Áánúqtukaq amí-yátááriq umá ámenibo “íma táwíq oro” tiráaiye.

7 tipi-tipi-araakoma kaayaqte-kaayaqte-kaweqa mín-áúbá-wánnaráq aráápamatama
 aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráaiye: “maabáq iyo.” titaq
 keqnáámmá 8 aónáúnama eqábu-otima mín-ótí ámúraaq mái-nakoni áwíqa “puí-yátááqá”
 téta ááyaraawaq aónaraune. ániibo anaáe waqmé “aítabaq” pukáa-kayukati márúpaq iráaiye.
 yenákámá “puí-yátááqá aítabakaraq” náapaamma mamá aarawaamá máqte-marabake
 kaayaqte-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo
 puyéta yáama kéyainata puyéta karímá kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkama
 puínoe. 9 tipi-tipi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq
 aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánúqtukaq amí-yátááq-yááeréqá
 aménáápáqá máqe-uraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánúqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta
 timáe uréire kéowata namuro-wayúkámá yíkamowata pukááne. 10 mín-ímákómá yááyama
 anókaq tirááe: “uyátáráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. ániibo náaraq umá kanaaq
 yáwínaaq maa-márábí káyúkama mamá yainé tikakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná
 yimínónó?” téta tirááe. 11 ániibo máqtemma ayáqtááqa waayán-únákáqtómá kéyimena maará
 téna timá yímikaiye: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaáékaqa keráwáqti namuro-
 wáyúkámá keráwáqti móra-mayai-wayukagaraq tibáqwaayugaraq yíkamowata pukáániq mórai

umá tíkamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaaráq ánatagiya namuro-wáyúkámá yeráwáqtí anónmá mayánoe.

¹² ánibo tipí-típi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráiyé. ánibo aabaúgómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiyé. ánibo wíyókoma mamá karogromá aurena naegóráá uráiyé. ¹³ ánibo aabayákákémá wiyóqá yaráqmena marabí kutturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwáágoma yoqmá arari umátúwáiníkaa umá arammá marabí kutturáae. ¹⁴ aabayákógáráq ánatama yuwiqá yawátáma útíníkaa umá útúmena kóuráiyé. ánibo máqtemma anugógáráq únópi máqten-aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákáae. ¹⁵ maa-márábí anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaanikayukagaraq ááiq-wayukati kawáá-wáyúkágáráq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwíqá wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágáráq muriánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq máqtemma aúpáq aúyokaae. ¹⁶ ánibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiraae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátíkáaro! anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoni aúrakaqtaba tipí-típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátíkáaro! ¹⁷ yenákátí anó-yiyamma yínna-taoqa íbéqa pááq kéipoata náawaq kanaaráq ító-uma akoqnáá kéena minnágoma uyátaniyo?” téta tiráae.

7

Ítiráeobake netuqyaa-káyúkámá Áánúqtuni awaaméqá matááe.

¹ minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqte Áánúqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóni téba-tebaq ító-uraae. yemá maa-márágóni kaayaqté-kaayaqte-aayaqqaq yáqtokaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye. ² ánibo káqomma Áánúqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúma utain-áúkápáké iráiyé. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtema Áánúqtunopake kaqtó-wayukama akoqnáama matéta maa-márágáráq únókáráq mamá táiq ínéta o-yúyábá téna ³ wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrábi íma mamá táiq oro. áqnáabaq ketáái Áánúqtuni mayai-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátááriq umá yikánúnatae.” téna tiráiyé. ⁴ ánibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútówaq ítauraune. miráuma Ítiráeae-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkáráq (144,000) awaaméqá makááe. ⁵ miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁶ Áátan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁷ Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aribaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁸ Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótêbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiaamanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánúqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánúqtun anaae wakááe.

⁹ minnáma ánatagitana keqnáámmá aónáúnama netuqyaammá aarawaamá áikutaama móra-nakoma yemmá kanaaráq íma yoraútíniye. máqtemma mi-nónín-aúkáqá máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-aubaqa tipí-típi-araakon-aubaqa ító-uraae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataaqa matoréta máqe-uraae. ¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tiráae: “ketáái Áánúqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipí-típi-araakoma yenákaráké keqtaá yawwéqma tiwirai-yátááqá kéiyé.” téta tiráae. ¹¹ ánibo máqtemma Áánúqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútúmareta móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútúraae. náápaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánúqtukaq nunamumá maará téta tiráae: ¹² “áraine. mirá waíno.

ketáái Áánúqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémaranatae. wenaúyánápike tággatitaboaqtaa máqte-qtataaqa aúyánápi kéitaiqaqtaa wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mütúq-yaaguyabi-yataaqa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

áraiqtbae. minnáma waíno.”

téta tiráae.

íbéqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ánibo mórama anó-nakoma timá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááq waayán-únákáqtóma umátokaamma yemá náayubiyo? ánibo yemá náan-aukapakenaq irááq?” titaq ¹⁴ kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: “ketí anóko, enamááríq emá káonaane.” túnana wemá timá tímikaiye: “yemá mamin-ánnámá aíqa í-kánáábiké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááq matááe. ánibo yemá tipí-típi-araakoni naaeráké yeqti unáákáqtóma tete uráawana yeqti unáákáqtógoma waayámma aúkáiye.

¹⁵ miráipoata yemá Áánúqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ánibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náúpáqá wekácq nunamummá kéitaae.

miráitana Áánúqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemámááríq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá íyíkена ínoe.

ánibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

¹⁷ tipí-típi-araakoma náápaan aúkáapi mái-nakoma yeqti kawáá-náqá mániye.

wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópiké aúwaraimma mayánoe.

miráiyana Áánúqtuma wenamááríq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.”

téna anó-nakoma timá tímikaiye.

8

tipí-típi-araaqá Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáiye.

¹ tipí-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánúqtuni márúpaq pááqyamma ayáqtáá-kanaama íma aamá pááq uráíye. ² kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánúqtun aúbáq abapaké kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.

³ ánibo káqomma Áánúqtunopake kaqtó-nakoma Áánúqtukaq amí-yátááqá amé-qaaregoni waaqókáq ya itó-uráíye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íráqôn-akuqa í-yátááqá matokáiye. yemá íráqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánúqtuni aokaq-ááráwáátí nuna-nummá mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-tááréráq agamá ákúq umákanena uráíye. ⁴ ánibo íráqô-kuyun í-kánágóní úmúkogaraq Áánúqtuni aokaq-ááráwáátí nunamukógáráq yanaa uténa Áánúqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike yuwéta Áánúqtunopaq yanaa utarááye. ⁵ mi-káqtó-nákómá íráqôn-aku-kana-taapeqa maténa Áánúqtukaq agamá ákúq umákai-irabike iráámma kúrakena mi-táápáímmá maqmá ógiqmarena maa-marábí iyaabótúwáitana kukáiye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márúma yokáiye.

kaayaqté-kaayaqte Áánúqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánúqtunopake abapaké kaayaq-wéróq-ánámá matóráama werôqa yínéta mamá yokaa urááe. ⁷ ánibo áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágáráq iragógáráq naaégáráq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkápáq móra-aayapaq iragómá kágitana máqten-aapepaaqa iragómá karáíye. ⁸ anaáékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitata anón-anuma iramá kainíkáá umá iyaabótúwáawana únopí kukéta kaumo-áúkápáq móra-aukapaqa waéqma naaemá aúkáiye. ⁹ únopí máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááe. únopí-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokíkuraiye. ¹⁰ má mikácq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórama wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikáráq kuturáíye. ¹¹ wiyóqá wiyôpake yaráqmena kúmí-waigon áwíqa “aabígaráq-irae.” minnágón-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kétiye. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma lkaa-ánnáiq urétaboata netuqyaammá minómma yaqnaa-káyúkámá pukááe. ¹² ánibo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wiyómma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uráae. móra-aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wiyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aúkááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábiké móra-aayapaq íma tágaraiye. ¹³ miráimma ánatagitaq kemá aónáúnana mórama anón-akikigoma aabáábáq aabayákáq arabéna uréire uráíye. miráitaaq itáúnana anókaq ááyama tiráíye: “tirunô. tirunô. maa-marábí máa-noinin-aukaqa tirummá mayikáune. miráitata káqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánúqtunopake yeqti werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabí pááq íniye.” téna anókaq ááyama tiráíye.

9

ôqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánúqtunopake yeqti werôq-anabike werôqa yurááe.

¹ móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánúqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wiyópake yuwéna marabí kukáitaq aónaraune. áñibo áítabaq abéyúmmá íma wáiq kíma ámikaae. ² miráitana wemá min-áítábáq ítuwaitana úmúmma utaimmá anón-iragoni úmúkaa utaráiye. min-áítánóbáké utain-úmúkómá abaúgaráq uwáágokaraq mamá kumayuta aúkááye. ³ netuqyaa-tái-wámmá pítaaq min-úmúpiké yuwéta marabí kukááe. miráitana yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaalikóni akoqnáaraq umá matááe. ⁴ áñibo yemá maará téta aamá matááe: “karaatatááq íma namá ánatera máqte-qtataaq maa-márábí karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayaq Áánúqtuni awaaméq-yátááq íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuयो. ⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátááq móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínómanibo yemmá íma yíkama púyoro.” téna maan-áímmá matááe. áñibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaalikómá yúputita yíqtaba onikáá uráiyé. ⁶ mi-kánááráq waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo íaonanoe. mi-kánááráq áraimma puí-yátááqtábá óriq umá yíkánimanibo puí-yátáákómá yeqtópake péqmé kóiniye. ⁷ kemá mi-pítááq aónáúnama oótigoma ááíqa ínéna yokaa inikáá urááe. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtáká-kámóq urááe. yóikoma miráuma waayúka óíkaa uráiyé. ⁸ yiqnótáugoma ayáqtááq miráuma aarati yiqnótáuraa uráiyé. áñibo yíwáyaakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráiyé. ⁹ yíqtaaraqa aakaqá akoqnáá umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaa-áyáremmá oótigoma kúma ááíqayabitimáena kéwitana kabámnikaa umá wenáama anókariq uráiyé. ¹⁰ yemá uwabaalikóni améráakaa umá uwaaqá yiméráan aqtóráq wáqe-uráiyé. yetiméráapi waayúkama yúpuí-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uráiyé. ¹¹ yeqtí yabikái-naqa wemá min-áítábáq abéyúmmá íma waéna kaqto-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqto-nákóni áwíqa Áábaronie. áñibo Karíki-aipimma Aapóronie. ¹² áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaáeékaq páaq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaq itaúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yaummatapike kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkáapimma Áánúqtukaq amí-yátááq ámê-taereraqa áwáarara kain-ótaq-tááremá Áánúqtun aúbáq min-ámá ¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakoma timá-amitana wení werôq-anama matórái-waigoma timá ámikaiye: “Áánúqtunopake kaayaqté-kaayaqte kaqto-wayukama anó-nomma Yúpáreti-nokaq ánnáma matáamma emá kanaaráq iyúwénata kóro.” téna timá ámikaiye. ¹⁵ wemá Áánúqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mi-káqto-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uraaqtáaboata yemmá iyúkaiye. ¹⁶ áñibo oóti ámúraqa ááiq-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwígani (200 mirioni) kegebá ayuraa páaq uráiyé. miráitaaq nóraq umábiyo téq ítaraune. ¹⁷ áñibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótimá aónáúnata waayúkama min-óti ámúraqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uráiyé. waayúkama akoqnáá-puyaqa kúbekaama iragóráá tágama yóikoma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uráae. máqten-otigoni aqnoómá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnoókáá uráiyé. áñibo yóyaupike abááq-írágógaráq úmúkogaraq uwaaq-áitógáráq yá-uráae. ¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-írágógaráq úmúkogaraq uwaaq-áitógáráq oótigoni yóyaupike páaq-umayikaraae. ¹⁹ máqten-otigoni akoqnáama yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uráae. yiméráakoma miráuma irakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uráiyé. miráitana minnáake waayúkama kéyupuiye. ²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápikekémá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo tarôq o-qtátáákómá yinaáemmma íyumakaraae. íniye. yemá waátágoqaa aágokaraq tíq-tíq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo tarôq o-qtátáákókáq yúyánámmá kémaraae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaq máqtemma yaaguyakááe. ²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkama puyéta uwaatagáániq éta kebo-yátááq waréta moyámá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waekááe.

10

Áánúqtunopake kaqto-nakoma Yóáanemmma aúba-wannaama ámitana naráiyé.

¹ miráí-qtataaq ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-naqa Áánúqtuni márúpake kukáiyé. wenaúraqa konnámmá aqména aabotáyákómá aqnoókáq yaútúriye. óíkoma tágama aakáá karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútúnika uráiyé. ² wemá pááqyan-aba-wannaama ayááipimma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uráiyé. wemá ayáánurapaq-aitauqa áruqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa áruqma paá

marabáq makáye. ³ ánibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (aráyane) umá wááqa yuráye. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wiyón-áámá kabámitata tirááe. ⁴ mi-wiyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmó timmá agayánáae téq únana Áánùqtuni márùpake móra-aikoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wiyón-áárá timmá minnáma auyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráye. ⁵ ánibo mi-káqtó-nákómma keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikárq marabákárq itó-uma máena ayáánuramma múte yaútaie. ⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqtaba mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaae téna tiráye. Áánùqtu wiyóma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragárq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókárq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá taróq uráye. Áánùqtuni kaqtó-nakoma tiráye: “awé-í-kánáámá ánataguráye. ⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánùqtunopake wení weróq-anabike weróqa yumatúwáitana wááqa yinéna ínna-taoqa Áánùqtuni aúpáq-áuyánámmá wení amuné-wáyúkámá átê-wataabi timá yímikaimma abarokáq pááq ínana tiráátiniye. ⁸ ánibo min-áíkómá Áánùqtuni márùpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráye: “Áánùqtuni kaqtó-naqa únópikárq marabákárq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-mayaa.” téna timá tímikáye. ⁹ mikáké kemá Áánùqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnama wemá tiráye: “maaminná emá maté naao. áyaqnoaba ikaa tínimanibo óyaukaq átê umá kopaq átéráá íniye.” téna timá tímikáye. ¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánùqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaq átê uráimanibo nawikatuwaunana tíyaqnoaba ikaa tiráye. ¹¹ wemá maará téna timá tímikáye: “emá keqnáámmá Áánùqtuni amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma yabikáiya-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráye.

11

kaayaq-nákórátá watáama tiráye.

¹ kemmá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaae: “emá itó-ure Áánùqtuni aokaq-náúpakárq Áánùqtukaq amí-yátááqá ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánùqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaao. ² miráimanibo aokaq-nákóni naamátúpaq íma maqmá aónaao. naamátúpaq mi-márúqá Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama máewata yiyápi yímikaae. mi-káyúkámá Yerútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wiyókón arupi yatámmeta uréire ínoe. ³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtabá áraimma tíya-nakama apekiráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wiyókón arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye. ⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óríbéti-yaráá óyana ómma kaayaq-yáárérq máqte-marabaq-wayukati uyátarai-nakoni aúbáq itó-uraaye. ⁵ ánibo yaimma-wayukama yenákámá táigoma yikaikaae téta yenákátí yóyaupike iramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táiq ínnaa áaiqtaba miráráá umá wemá puíniye. ⁶ yenákámá akoqnááma yokáayapoata aabayámmá yáqtoqma Áánùqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniye. ánibo yenákámá akoqnááma yokáayapoata máqte-nomma mamá kanaarq waéqma naaemá auréta maa-marábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaarq táiq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátááriq óyáae tétama kanaarq paá mirá-iyoye. ⁷ yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abeyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniye. uténa yenákáqté ááiqua mú-iniye. miráéna yenákámá uyátana yikaminata puíyóye. ⁸ miráínana yenákátí arááq-yuma mi anó-marukoni anón-ápi pareráq íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkq kaapaq-yátq pukáitq yenákátí arááq-yuma pareráq íyóye. Tótóma-marukaa Íqtíbi-marukaagaraq mi-márúkáré. ⁹ waayúkama ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraq yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí arááq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónanoe. miráinata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe. ¹⁰ ánibo maa-marábí-káyúkámá min-nákámó puyóyaqtabama óriq umá yimuqá maréta ímá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aigta-táumá yoqmá yeqtí aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-káayáq-ámúné-nákórátámá araawaamá maa-marábí máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímikaipoata íyámma umáyikaraae. ¹¹ kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánùqtuma wení aáma yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó iyata waayúkama kéyimoneta óriq umá yáaqa kániye. ¹² yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánùqtuni márùpake anókaq yááyama tíniye: “kenákámá maabáq úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánùqtuni márùpaq uyéta konnápi uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye. ¹³ mirámó kéina mikáq anó-maruma yéna tíyáákaiyapake móra-aayapaq

táwíq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómá yáaqa káinata Áánúqtuma wení márúkaq mái-naqa wenáwíqa múte yauwínoe. ¹⁴kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miráráá umá ánataginiye. pááqyakaanaabi kaumo-úmmáá-yátááqá pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánúqtunopake wení weróq-anabike weróqa yuráíye.

¹⁵ abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánúqtunopake wení weróq-anabike weróqa yumátúwáitana Áánúqtuni márúpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánúqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama káuráíye. ánibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukama yeqti náápaayibiqtataraq Áánúqtuni aúbáq yipaq ayéta Áánúqtukaq nunumummá mirá téta ¹⁷ tirááe: “uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémarauatae.

máqten-akoqnaama yokáane.

íbêqa emá máe naayóbákáráq máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átáma yabi éwaniq kéone.

¹⁸ maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyamma pááq kéíye.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yaináí-kánáámá pááq kéíye.

íbêqa ení mayaí-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwíqa yaaguyábó-kayukama yíwíqa wái-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqíye.

íbêqa maa-márámá mamá táíq íkánááráqíye.”

téta tirááe. ¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánúqtuni márúpaq aokaq-námmá ítuwaawana óqtan-anaamma Áánúqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náupáq wáitata máqtemma aónaraae. ánibo aabayúma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áma kááyaitana wíyôn-aama kítitana márúma kéyoraitana kaábaramma kukáíye.

12

aaraqóté anó-kumurokoma

¹ móra anón-awaameqa Áánúqtuni márúpaq pááq uráíye. minnágoma mirá-uráíye. móra-inimma máena aneqá aabaúma maqmá atáá-uma wáqtô íyáanikaa uráíye. miráitana wíyómma aítaukoni aménáápáqá wáqe-uráíye. ánibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtkókáíye. ² wemá ámúkaraq máqe-uraitana iyápo akaí-áíqá uráíye. miráitana aíqa óriq itana wáaqa kéyena iyápo akánéna uráíye. ³ miráitana Áánúqtuni márúpaq káqon-awaameqa pááq uráíye. min-áwááméqá mirá-uráíye. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-uráíye. minnáma abapaké kaayaq-áqnómá waéna tiyááka-awayaamma aqnókáq wáqe-uráíye. ánibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnokaa wáqe-uráíye. ⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwápíké mórama wíyókake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómá iyápo akánéna in-ínikóní aúbáq ító-uma máena min-ínikómá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáae téna awé uráíye. ⁵ min-ínikómá iyápo inaamaí marákáíye. min-iyápo gómá anaáékaqa akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíqkaniye. ánibo min-ínikómá iyápo akátuwaitata páatákáá min-iyápo má awíqmeta yanaa kóuraae. yemá Áánúqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe. ⁶ ánibo min-ínikómá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuráíye. min-áukápáqá Áánúqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákareta aáwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-ínikómá máqe-uráíye. ⁷ Áánúqtuni márúpaq anón-aiqa pááq uráíye. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokoma ááíqa urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááíqa uráánamanibo ⁸ yeqti akoqnááma íma wáqe-uráipoata ááíqa íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánúqtuni márúpaqa wenópaq íma máqe-uráíye. ⁹ ánibo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-iráákábáyáámá áwíqa Tááqtae máqe-uráíye. wemá máqte-marabí-kayukama kaaqaari-áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánúqtuni márúpaqe márúte iyaabótúwáawata maa-márábí kukááe. ¹⁰ mikáké Áánúqtuni márúpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiráíye: “íbêqa ketáái Áánúqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabi í-kanaagaraq pááq immá keqtaá yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq pááq kéíye. Áánúqtuma mamá timákarai-nakoni anón-naapaamma kéíye. min-nákómá ketáái túbáqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánúqtuni aúbáq wágááwabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánúqtuni márúkkake márúte kéiyabotuwaae. ¹¹ ketáái túbáqawaaraayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítatapoata wemmá uyátáraae. típi-típi-araakoni naeeráké akoqnááma mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá

puíyábá íma kéqaraapoata ááiqa uyátáraae. ¹² keráwáqá máqtemma Áánúqtuni márúpaq máa-kayukaa timuqá máráro. minnáyaba Tááqtaama weni kanaamá pááqyamma awaaríq iníniq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáíye.” téna min-áikomá Áánúqtuni márúpaqe tiráíye. ¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-iníkomá inaamá marákárain-inikoni anaaé wakáíye. ¹⁴ miráitana min-iníkomámá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokqtaba wemá arabéna wenamáápaq kaqmááq-marabaq waayúka íma máapaq mákena kóuráíye. min-áúkápáqá aáwakaqa íráqóniq umá kawáá uréta kaumo-kárítímáátigáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uráíye. ¹⁵ mi-kúmúrókómá weni óyaupike nommá wíqmá yukáíye. wítúwáitana min-nókomá anó-nokaa uména kégoena min-iníkomámá waqména kóuráíye. mi-kúmúrókómá min-iníqtábá nawikainana puikáae téna uráíye. ¹⁶ miráitana maragómá min-inímá áwáqnaa uráíye. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókomá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawikatukáíye. ¹⁷ ániibo anó-kumurokoma min-iníkomámá áyamma umákéna weni yaímma-iyapannate ááiqa mó-umayikanena uráíye. mi-káyúkámá yemá Áánúqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kéteta anaaé waréwaone. ¹⁸ min-ánó-kúmúrókómá únókóni aqtamáábaq itó-uráíye.

13

kaayaq-ábááq-wámmá utaráíye.

¹ miráitana abááq-wámmá aónáúnana únópiké utaréna tiyááka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uráíye. mi-kákóni áwáayakaqa tiyááka-naapaa-kamoqa wáqe-uráíye. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánúqtuqtaba wáqe-uráíye. ² mi-kámmá aónáúnama anón-awaabi-putiraa kapoq-kápoqa uráíye. aítaukoma anón-awaabi-iyakaa uráíye. óyaukoma anómma áwáábíq-putiraa-putiraaakoni (arááyane)” akáá umá máíyo? náawaq kanaaráq wemmá ááiqa umákaniyo?” téta tirááe. ³⁻⁴ missing?

⁵ miráitana Áánúqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-áímmá Áánúqtuqtaba timmá weni akoqnáarake kaayaq-wáyúká umá kaayaqté-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uráíye. ⁶ óyauqa ógaakena Áánúqtuqtaba akáyáán-áímmá timákéna Áánúqtuni áwíqtaba weni márúpaqa maéwaa-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááe. ⁷ miráitana Áánúqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánúqtuni aokaq-wáyúkámá weni aménáápqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóni akoqnááma aménáápqá máqte-kayukama máqe-uráae. ⁸ máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwíqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánúqtuma maa-máramá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá wekqáq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae. ⁹ náawabi áaqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

¹⁰ keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikáiyama kanaaráq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ítkiminoe. miráipoana Áánúqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itái-q itai-q í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

¹¹ káqomma móra-abaq-wama aónáúnana marabíké abarokáq uráíye. min-ábááq-nákóni aqnópiké utaaín-áwááyákómá tipi-típi-awaayakora uráitana anó-kumurokora aamá tiráíye. ¹² maamin-ábááq-wákómá áqnáaen-abaq-waakoni akoqnááma aménáápqá máqe-uráíye. anaáekaq-abaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúyíkáitata áqnáabaq-abaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe. ¹³ anaáekaq yiráin-abaq-wakoma anón-awaameqa óriq umá tarôq kéíye. móra-anon-awaameqa mirá kéíye. aarawaatí yúrapimma wíyôpake íramá mamá aúqmáráitana kamáena marabí kukáíye. ¹⁴ miráitana min-ábááq-wámá Áánúqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáíye. min-áwááméq-yátááqá áqnáae-abaq-wakoni aúbáq tarôq uráíye. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaq-waqtataba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráíye. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabiyátábá tiráíye. ¹⁵ miráitana Áánúqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aama min-ámápi ámitana aamá kanaaráq tína náayuwabi min-ámákáq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe. ¹⁶ máqte-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq yíwíqa wái-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápeqa matáa-kayukagaraq ápeqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaáekaq-abaq-wakoma mamá aúyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe. ¹⁷ miráinana náanaoabi abááq-wákóni awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyáníq kanaaráq íniye. abááq-wákóni awaaméq-áúbámá mirá kéíye. wenáwíre. náapaamma wenáwíkon awaaméré. ¹⁸ awaaméq-áuyábámá aupaq-ááíkomá mamá óriq umá tágama-itai-yataaqtataba kákáíye. náawabi áá

keítaina-nakoma máina abááq-wákóni náápaayaba aúyánápi maíno. mi-náápáámmá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taiganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

¹ kemá aónánuna Tááioni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taiganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. tipi-típi-araakoni áwíkaraq aboán áwíqa yúwáayakaqa máqe-uraae. ² kemá itaúnana Áánúqtuni márúpake móra-aikoma téna noniya áraa kétena anómma wíyón-aaraa tiráíe. min-áímmá itaúnama imá tenikáá umá náriq-naraaq-yataakoma áama tiráíe. ³ náápaan-abiqtatagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéokakoni aúbákáráq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mi-táigáni-káyúkámá (144,000) marabiké yíwíkai-kayukama aúgen-ima tirááe. min-ímá káqo-kayukama íma kanaaráq kéte. ⁴ maami-káyúkámá aaranaatéma mórabí máqe-uraae. yeráwáqá tipi-típi-araakoma winnáápáq waqméta yéire kéoe. marabí máa-kayukati aúkáapike yíwíkena yeráwáqá áqnaábariq umá Áánúqtukaq tipi-típi-araakokaraq yimi-yátááre. ⁵ yeráwáqá yóyaupike kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánúqtun-aurakaq yepímmá íma wáíe.

kaumomá Áánúqtuni márúpake kaqtó-wayukama

⁶ miráitaq kemá aónánuna Áánúqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráíe. wemá átê-wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-marábí-káyúkámá timá-yiminená máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikáíe. ⁷ anókaq ááyama téna maará-tiráíe: “waayúkama yaináníq-kanaama páaq uráibo Áánúqtuqtaba ikatíq éraq wení anó-qtataqtaba wenáwíqa múte yáuyóro. Áánúqtuma wení márúpaqa maragáráq únókáráq poqnokáráq taróq uráí-nakomma wekákq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánúqtunopake tiráíe. ⁸ Áánúqtunopake iráí-kaqto-nakoni anaae móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráíe: “Pébíróníqa anó-maruqa yawarápamataae. Pébíróni-wayukama yeqtí táwí-aaimma máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápoata máqten-aukapaq-wayukama aúyíkákama Áánúqtuni áyamma mataáe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráíe. ⁹ yenákatí yinaaéma káqo-kaqto-nakoma Áánúqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráíe: “móra-nakoma abááq-wákókákq wení amakókáráqq nunamummá tinnama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayénama ¹⁰ min-nákómá Áánúqtuni akoqnáá-ayamma mayániye. min-nákómá Áánúqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyópaq tipi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-átítókógáráq irá aráinana aíqa óriq umá íniye. ¹¹ mi-káyúkámá abááq-wákókákq wení amakókákq nunamummá tiyama yúwáayakaq abááq-wákóni awaaméq-áúbámá mayétama miraráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnáyaba úmúmma yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráíe. ¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánúqtuni ámán-aimma waréta Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtoqero. ¹³ mikáké móra-aimma Áánúqtuni márúpake itaúnana min-áímmá téna tiráíe: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoqama wekáqtábá éta pukáíya-kayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’ kétiye. íbêqa yeqtí akoqnáá-mayaiyataba kanaaráq agánoe. yeráwáqá yeqtí íraqón-aikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráíe.

marabiké aáwaqa mayáí-kánáámá abarokákq uráíe.

¹⁴ ánibo aónánuna waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákákq Waayúkaqon Áráakaa-naqa máqe-uráíe. min-nákóni aqnoókákq náápaa-kamoqa aqtoqéna ayáápimma áanaiq púráá-qtátááq matokáíe. ¹⁵ ánibo mórama kaqtó-nakoma Áánúqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama konnákákq mái-nakomma maará téna timá ámikáíe: “ení púráá-qtátááqnapó marabikén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokákq uráitana marabikén-ááwákómá ábu karáíe.” téna titana ¹⁶ min-nákómá konnákákq máena wení púráá-qtátáánápó marabiké ábukain aáwaqa yurákáíe. ¹⁷ keqnáámmá aónánuna káqo-kaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánúqtuni márúpaqa ayáápimma púráá-qtátáákáráq matoréna kukáíe. ¹⁸ ánibo káqomma Áánúqtuni kaqtó-nakoma Áánúqtukaq amí-yátááq ámê-taarerake kukáíe. wemá iratábá akoqnááma matáíe. anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púráá-qtátááq yokái-nakomma timá ámikáíe: “maa-marábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráíe. ¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánúqtuni áyáne. ²⁰ kaqmá ánáamma Ítiráaeo-wayukama nunamummá te-márúpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma

Áánûqtuni áyamma matáá-kayukae. yemma káraapaawata naaegómá ôriq umá ko yáaya uráiyé. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótiqon aqnókák utáiyé.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá matááé.

¹ miráitaq kemá aónáunana Áánûqtuni márúpaqa anón-awaameqa abarokák kéita netuqyaa-tááqá itaraune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyamma matokááé. ² ániibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókáráq iragáráq awígíyôq uráiyé. non áwabaq ááíqa umá uyátáraa-kayukama máqe-urrae. yeráwáqá abááq-wakomma wení amakókák nunamummá íteta wenáwíkon náapaamma yemá ímataapoata ááíqa umá uyátárae. iyáápi nariq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yimimma matokááé. ³ tipi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayái-náqá Mótetini igáráqá tirááé. min-ígóni aamá mirá-uraiye:

“uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáé.
anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae.
enáaimma áraikaraq íráqóniq umá kéyainaiye.
máqte-kamaanima yabíkána-wai máane.

⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô?
náawaq kanaarác enáwíqa íma múte yauwíníyô?
emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbáq nunamummá tínoe.
arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq emá ónnayaba abarokák pááq uráiyé.
maa-qtátááqtbá náawaq enáwíqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááé. ⁵ ánatagitaq kemá aónáunana Áánûqtuni márúpaq tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq íguraiye. ⁶ miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí pááq íni-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yímúranna urááé. ⁷ kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqtí aúkáapikemma mórama abapaké kaayaq-táápéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyamma ógiqma wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yímikaiye. ⁸ Áánûqtuni akoqnáágarác wení tágama-yataakaraq mi-náúpáqá úmúkaa umá ógikaiye. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaarác uyáberanimanibo paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqtí abapaké kaayaq-áqtóráq-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

16

Áánûqtuni áyamma abapaké kaayaq-táápépi

¹ kemá Yóáane ítarauana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yááyama tiráiyé: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyamma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráiyé. ² ániibo áqnáabaq-kaqto-nakoma íréna Áánûqtuni áyamma ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiyé. abááq-wákóni amakókák nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yikaraq anónaomma pááq uráiyé.

³ anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá íréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegóráá itana únópi-kámá máqtepaq pukááé.

⁴ anaaékaqa kaumomá kaqto-nakoma íréna wení táápeqa mamá anó-nopikaraq po-qnopikáráq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkáiyé. ⁵ ániibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráiyé: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokaríq kée tái-wayukama yaináánama arupú uráiyé. ⁶ maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkagáráq ení amuné-wáyúkagáráq yíkamma púyô-naaema yayaráiyé. ániibo íbêqa yeráwáqtí anónnáma yímikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqtí tái-mayane.” téna tiráiyé. ⁷ ániibo kemá Yóáane ítarauana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake anókaq ááyama tiráiyé: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáé. enáaimma áraikaraq íráqóniq umá kéyainaiye.” téna tiráiyé.

⁸ ániibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma íréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama irá kamá káutaiye. ⁹ ániibo maamin-ábáúgóni kokokómá irá kamá káuti-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwíqtaba akáyáán-áímmá tirááé. maami-tái-yátááqá maa-marábí pááq immá Áánûqtun aménáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwíqa íma múte yaaguyakááé.

¹⁰ ánibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóni náápaan-abiqtataraq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkaiye. yíqa ôriq kéitataboata yimáábimma ukákááe. ¹¹ yeráwáqti yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánúqtuni áwíqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqti waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá itaraae.

¹² ánibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpáreti anó-nopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkáa-kayukama yínóqtaba aammá yokaa uráíye. ¹³ kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni abááq-wákóni kaaqaari-ámúné-nákóni yóyauqnobake kaumomá aágoma táí-aama táora-a kama yáubama irááe. ¹⁴ mi-káúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé umá anómma yabíkáa-kayukama yorupamá yiketa Áánúqtuma mütûq-akoqnaama wái-nakoni kanaarâqá áaiqa pááq íniye.

¹⁵ itáaro. kemá móra moyá-nákórâá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtómá aneqá umátorena íma awapáá uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

¹⁶ aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwíqma áikuyikaitata min-áyápáq Íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

¹⁷ mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráíye: “kánataiye.” téna tiráíye. ¹⁸ miráitana wíyôn-aama téna aabayúma kéyoraitana anómma márú yuráíye. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márúma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráíye. ¹⁹ maamin-ánó-márúqá kaumobí yáíkkaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébírôniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnaá-ayamma matááe. ²⁰ ánibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráíye. ²¹ miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánúqtuni márúpoke kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtórâq-tái-yátááq ôriq kéumayikaitatapoata Áánúqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

17

aakaq-ínikómá táí-meyamma matáíye.

¹ mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábiké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna timá tímikaiye: “íyo. aakaq-ínikómá anó-nokoni ámúraaq máena wení táí-meyamma mayánimma arááatenune. ² marabiké anómma yabíkáa-kayukama maami-áákáq-ínikógárâq kumari-yátááriqa urááe. miráitata taígani marabí-káyúkati yúranannama nommá naa-káyúkárâá aúyíkaraíye.” téna timá tímikaiye.

³ Áánúqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnaá kéitana mi-káqtó-nákómá Áánúqtunopake tíwíqmena kaqmáápaq uráíye. min-áyápáqá aónáúnana mórama karogoron-ábááq-wámmá wení ámúraaqá mórama aakaq-nóínímmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóni aneqá Áánúqtuqtaba taiganin-akayaan-awíqa wáqe-uraae. maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uráíye. ⁴ maamin-ínikómá tokô-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátórâqá pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íraqôniq uráíye. maamin-ínikóni ayáápipimma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbímmá wení kumari-kébó-yátááqá táwíq uráimma ógíqma wáqe-uráíye. ⁵ min-ínikóni áwáayakaq móra-awíqa aúpáq-ááikárâq wáqe-uráíye. Pébírôniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínímmá táí-aiikoti yinóae téna wáqe-uráíye. ⁶ ánibo maamin-ínikómá Áánúqtuni aokaq-wáyúkágárâq ítu Káriqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqti naaemá naréna maamin-ínikómá nommá naan-ínikórâá uráíye.

ánibo kemá Yóáane maami-qtátááqá káoneq ôriq umá iyánâaq uráune. ⁷ ánibo Áánúqtuni kaqto-nakoma keté yi-wáigómá timá tímikaiye: “nóraq itaawáq iyánâaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínimá ámúraaq máitana yenákáyábá aúpáq-ááimmmá timá-amenune. ⁸ maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máíye. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítima ánataniye. mi-márábí-káyúkámá yeqti yíwíqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kanaabimma íma Áánúqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta iyánâaq ôriq umá ínoe.

⁹ maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukae. ¹⁰ ánibo abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana

mórama íbêqa máitana mórama anaaékaqa abarokáq umá pááqya-kanaama mániye. ¹¹ ániibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá yabíkáa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáan-annabikaraq máiye.

¹² ániibo abááq-wákóni tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkáa-kayukae. min-ánnámá yeqti náápaamma yabíkáiqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógáráq náápaamma móra-aabaubi mayánoe. ¹³ min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórá-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqti akoqnááma náápaakaraq abááq-wámmá káme. ¹⁴ miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típkoni áráakomma ááíqa umákaiyana tipi-típkoni áráakoma ááíqa umá yeráwáqá uyátaniye. minná tipi-típi-araakoma máqtemma uyátaráa-kayukati uyátárai-nakoe. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati anómma yabíkái-nakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote aúyáq máráa-kayukae téta itáíq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tirááe.” téna kaqto-nakoma Áánúqtunopake timá tímikaiye.

¹⁵ óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámúraq maraq máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq mááe. ¹⁶ ániibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abááq-wákógáráq yagarotaréta aakaq-íníkmá yiyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqá unáákáqtógaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. ¹⁷ maami-qtátááqá uráa-kayukama Áánúqtuma yúyánápi maráinata yemá Áánúqtuma akáina-yataaqá éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqti akoqnáa-naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánááráqá Áánúqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ániibo min-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-kayukama máqtemma min-ánó-márúkóni aménáápáqá mááe.” téna mi-káqto-nákómá Áánúqtunopake timá tímikaiye.

18

Pébiróniq anó-maruqa táiq umáguraiye.

¹ mirái-qtataaqá ánatagitaq aónáúnana Áánúqtuni márúpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqá máqte-marabaq kamá tágaguraiye. ² anókaq ááyama tiráiyé: “yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébiróniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.

káqo-kaqon-aagoma numagáráq táigon-aikaraq lýíkáawata mibáq kémaae.

³ itáaro. waayúkama máqte-marabake min-íníkmá kumari-ááíqtabá yúrananna urááe. ániibo anómma yabíkáa-kayukama min-íníkmá kumari-yátááqá tarôq urááe.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyáníq o-káyúkámá oótamma ne-tuqyaaníq umá matááe.”

téna mi-káqto-nákómá anókaq ááyama tiráiyé. ⁴ ániibo kemá Yóáane itaraunana Áánúqtuni márúpake óq-aagoma akoqnáá umá tiráiyé:

“keti waayúkae, népaq min-íníkmá wení yá oro.

wení kúmiq-yataakaqo yagaróqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánoe.

⁵ min-íníkmá wení kúmiq-yataakoma Áánúqtuni márúpaq uyátamakitana wení táí-aiqtaba Áánúqtuma aákaq uráiyé.

⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqá wemmá mórai q umákáaro.

yagaróqtaráina-yataaqá umátikainaqa wemmá mórai q umákáaro. wení anónnáma yagaróqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqto maátorena kumari-yátááqtabábóa ôriq umá aíqa í-yátááqarq aru-qtátááqá áméro.

wení aúyánápi maará téna kétiye.

‘kemá anómma yabíkái-inikoraa umá máune. kemá íma keqto-íníne. kemá tirummá lkéiye.’

téna aúyánápi kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta pui-yátááqarq yoaa-yátááqarq ayawaa-yátááqarq mayániye.

iranápó wemmá agamá kautíniye.

minná uyátárai-nakoma Áánúqtuma akoqnáá máena yainániye.”

téna Áánúqtuni márúpake tiráiyé.

⁹ ániibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-íníkmá kumari-yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmúmma káoneta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabítínoe. ¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aqtaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:

“tirunô. tirunô. Pébiróniqtaba tirunô.

akoqnáá márúqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráiyé.”

téta tínoe. ¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyaníq ínopoata maa-márábí meyaníq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe. ¹² maami-máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íráqôn-oqtanabi íráqô-karunaama áwáarara kai-tábaráábémá tokônabi karogaromá íráqômma waayá-tábaráábégáráq yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íráqô-tarake-qtataaqá tarôq urááe. ¹³ ánibo yaímma-otamma naí-wínábi yaímma ákú-kanama irabí agamá ákúq í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókáráq yaímma wááéni-nokaraq íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqtí tipí-típigaraq oótiwabi yabitána waéqmena wí-yátáákáráq mayái-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqá ókaraq móra-nakoma íma meyaníq íniye. ¹⁴ miráinata oóqta-mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataakaraq keráwáqá tyyánámmá máráawana tíkáimma keráwáqtópake aúyokuraae. máqten-otamma mi-qtátááqá aónánama íráqôniq immá íbêqa yawítiguraapoq ókaraq íma aónanoe.” téta tínoe. ¹⁵ miráinata meyaníq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aítqaba yoaa nómáá éta íbiqá yaráyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqá anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítiguraiye.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-káárémá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta ¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmúmma káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: “náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyó?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópi kébereta íbiqá óriq umá kéyareta maará téta tirááe:

“tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kái-kaaregemma aboáníq uráa-yuma anón-oqtamma maami-márúpiké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.”

téta tirááe.

²⁰ Áánúqtuni márúpaq-wayukao, Áánúqtuni aokaq-wáyúkáo, tímáyikarai-kayukao, Áánúqtuni amuné-wáyúkáo, tímugá máráaro. wení anónnáma tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánúqtuma kéyainena táí-meyamma wenópaq tímákaraiye.

²¹ maamin-áimná ánatagitana Áánúqtunopake akoqnáá-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútenu únópi iyaabótuwena tiráaiye:

“maamiráráá akoqnáá umá Pébírôniq anó-maruqa Áánúqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.

²² miráinata nariq-naraaq-aimma tímá itai-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aaimma ítaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

²³ ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkáríq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyaníq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae.

waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áimná téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áimná tímá yimiketa makákááe.

²⁴ maami-márúkáké Áánúqtuni amuné-wáyúkátí naaegáráq wení aokaq-wáyúkátí naaegáráq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naaegáráq aónanoe.”

téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánúqtunopake tiráaiye.

19

máqtemma Áánúqtuni márúpaq Áánúqtun áwíqa múte yaútaae.

¹ anaáekaga kemá Yóáane ítaranana Áánúqtuni márúpaq anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábiké maará téta tirááe:

“Áánúqtun áwíqa múte yaúyoro.

keqtáá yauwéqma kétéwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnááma wennáe.

² áraikaraq arupúkaraq kéyainaiye.

min-ínikómá wení kumari-yátááqá anó maa-márábí-káyúkámá mamá táiq uráitana

Áánúqtu wemmá yáikaiye.

miráitana Áánúqtu anónnáma wení mayái-wáyúkámá yíkakaiqtaba min-ínikómá táí-meyamma ámikaiye.”

téta tirááe. ³ ánibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánúqtun áwíqa múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéiyé.”
téta tirááe. ⁴ ániibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte
maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipa q agéta nunamummá
tirááe. Áánûqtuma wení náapaan-abiqtataraq máitata wekáq maará téta tirááe:
“árainma waíno. Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.”

⁵ mikáké Áánûqtuni náapaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráiyé:
“máqtemma Áánûqtuni mayai-wáyúkáo, Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.
máqtemma mi-káyúkámá yíwíkaráq íma yíwíqa máe-kayukagaraq keráwáre.
Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.”
téna tiráiyé.

tipi-tipigoni áráaqa Ítuma aaraukáríq wáiyé.

⁶ ániibo kemá Yóáane Ítaraunana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kéititaa
maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.

uyátarai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi ínena kéiyé.

⁷ ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máránataa.

tipi-tipi-araakoma Ítuma wení aaraukáríq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro.
ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

⁸ Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”

téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-
yátááqá uráaqtaboata kéguberaae.

⁹ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma keté i-wáíqómá timá tímikaiye: “maamin-áímmá aúbama
agayaa. tipi-tipi-araakoni aaraukáká-ááwáqtábá yááyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna
timá tímikaiye. ¹⁰ wekáq nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune.
miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miráráá uwo. Áánûqtukaq wenamá nunamummá
tiyo. egaráq enábáqawaarayuma Ítuqta q itáíq-itaiq onikáá umá kegaráq paá Áánûqtuni
mayai-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiqtaa mayéqtaaraa mórabi
kéunatae.” téna tiráiyé.

maamin-áímmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikaraq Aábike
mimórámá mi-kááyáq-áímmá páaq urááye.

móra-nakoma waayán-ótiqóni ámûraaq máqe-uraiye.

¹¹ kemá Yóáane aónáunana oqtamá iyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibáq
waayán-ótimá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáíq-itaiq umá
yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tirááe. arupúkaraq keyainena arupú-aiiqtaba ááíqa kéiyé.

¹² wenaúrakoma íráráá kéigaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye.
móra-awiqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaaráq íma kéitaiye. we-
namáa wenáaimma kéitaiye. ¹³ wení unáákáqtóma naaegómá yawááq uráitata áwíqa yamá
ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe. ¹⁴ Áánûqtuni márûpake ááíq-
i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótiqóni ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó
umátoreta min-nákóni anaae waqméta urááe. ¹⁵ áqnábaq yeráwáqtí anómma wi-nákóni
óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqta q íma
ítáan-araukaqa yikaminiye. ániibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabikéna wemá we-
namááríq ánná-aramma yatámma anommá kaqmá yayáinana miráráá umá wení namuro-
wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáiyikaniye.

¹⁶ ániibo maamin-nákóni árúkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awiqa maará téna wáqe-uraiye:
“yabíkáa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátaráa-kayukati uyátarai-nakoe.” téna agatáiyé. ¹⁷⁻¹⁸ ániibo
kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipi itó éna anókaq
ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yimikaiye:

“yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áikuyoro.
anómma yabikáa-kayukati yúgaráq ááíq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaráq yama naaro.
akoqnáá-wayukati yúgaráq oótiqoni yúgaráq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaráq naaro.
máqtemma yíwíkaráq-wayukama íma yíwíqa máe-wayukagaraq mayai-wáyúkámá ápéqa mayáa-
kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yimikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-marábí anómma yabíkáa-
kayukagaraq yeqtí ááíq-i-wayukagaraq máqtemma yama áíkuteta oótiqoni ámûraaq máqe-urai-
nakomma wení ááíq-i-wayukagaraq ááíqa íneta yokaa urááe. ²⁰ miráimanibo abááq-wákógáráq
kaaqaari-ámúné-nákóté anón-awaameqa abááq-wákóni aúbáq tarôq urái-nakoma ánnáma

umáyikariye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóni awaameq-ábámá matáa-kayukama wení amakókáq nunanummá tiráa-kayukama wé makákáye. yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragáráq uwaa-áitókáráq kégaiye. ²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámúraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqa máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taiganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráye.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánúqtuni márúpake kaqtó-nakoma kukáye. ániibo min-nákóni ayáápimma akoqnáá ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáye. ² miráitana naayó-kúmúrókómá áwíqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taiganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uráye. ³ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá aráápatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma tímá yímikáye. miráinata taiganin-auqa (1,000-karitimaatima) mainata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ániibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainái-wáyúkámá Áánúqtu atúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uráae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánúqtuni watáayabagaraq tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-íyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abááq-wákókárábi wení amakókáq nunanummá íteta wení awaameq-ábámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káríqtogaraq taiganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabíkááe. ⁵ ániibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taiganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánááráq áqnábariq umá pukáápike itó-i-kanaae. ⁶ mi-káyúkámá pukáápiemma áqnábariq umá itó-uráiya-kayukama yimuqá kémareta aokariq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóni akoqnááma aménáápqáq íma mánomanibo Áánúqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taiganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáye.

⁷ anaaékaqa taiganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana Tááqtaama ánnáma ayútuwena ⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááíqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkái-naqa áwíqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe. mi-márúkón áwíqa Méíggogae. Tááqtaani ááiq-i-wayukama únókóni kegébaraa umá taigani mánoe. ⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araarua kéeta Áánúqtuni waayúkati káimma Áánúqtu ákain-anomaruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánúqtuni márúpake iragómá kukéna maamin-ááíq-i-wáyúkámá kamá ánataraae. ¹⁰ ániibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá tímá yímikaitana Tááqtaamma Áánúqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áitógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráq máyayakq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágááwabi nokáámma yíqa óriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainái-kánáámá abarokáq uráye.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uráye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenópake maragáráq aabayákaráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeq-timáákaq íma wáqe-uráye. ¹² ániibo pukáa-kayukama yíwíqa wái-kayukagaraq yíwíqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóni aúbáq itó-uraawaq aónaraune. káqon-ába-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábi káonena pukáa-kayukama nórawasi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. ¹³ máqtemma únópi pukáamma únókómá yeráwáqá yawuwéqma yukáye. áitanobaq pukuráa-kayukama yeráwákaráq yawuwéqma yiréta máqtemma nórawasi uráa-qtataaqtaba yáikáye. ¹⁴ miráitana áitayamma yéta puí-yátáákaráq yáuma nokaayúnóbáq iramá uwaa-áitógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yawuwéqma kaayaq táoríq umá pukáa-kanaae. ¹⁵ ániibo aamá yainái-nakoma matúq-matuq umá mái-wannaabimma aónaimma móra-waigoni áwíqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kéginobaq iyaabótukaiye.

21

aúge-maragaraq wíyðkaraq

¹ kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyðkaraq wáqe-uráye. áqnáabaq-maragaraq aabayákaráq yáwítana únómmá ókaraq íma wáqe-uráye. ² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóni áwíqa aúge-Yerutaare wáqe-uráye. Áánúqtuni márúpake kukéna aaragómá

waamá mayánena inikáá umá wenaneqá matawékarag kétagaiye. ³ ániño Ítarunana náápaan-abiqatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráiyi: “aónaaro. íbèqa Áánùqtuni amááqa waayúkabi wáiyi. wemá yeté mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maiyana Áánùqtuma wenamááriq yeráwáqti aúkápimma mániye. ⁴ miráinata Áánùqtuma wenamááriq yeráwáqti máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáurapoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaa núnu íeta ókaraq íbiqu íma yaréta ókaraq yú-yiqa íma íniye.” téna mún-áikómá tiráiyi.

⁵ ániño anó-naapaan-abiqatarag mái-nakoma maará téna tiráiyi: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráiyi: “maamin-áimmá wannaabi agayao. máqte-kayukama maamin-áimmá mayáiyana akoqnáá umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráiyi. ⁶ ániño wemá óqa maará téna timá tímikaiye: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataiyi. máqte-qtataaqtaba kemá kenamááriq áqnábariq éq aqtórakárq máune. náawanabi nonáá ákainama watúq-watúq umá wái-poqnopike paá aménúne. ⁷ ániño móra-nakoma ááiqu umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá wení Áánùqtu máenana wemá ketáanima mániye. ⁸ ániño yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáiq-itaig umá íyáqtoraa-kayukama táí-aaimma tarôq íya-kayukagarag yíkamma utai-wayúkagárq kumari-yátáákárq íya-kayukagarag iraaq-wayúkagárq awéqa íya-kayukagarag kaaqaari-áimmá tiráiya-kayukagarag máqtemma yeráwáqá nokaayunóbáqá mánoe. iramá uwaaq-áitógárq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

⁹ ániño mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánùqtunopake wení táápepimma waayúkama mamá táiq í-yátáákárq kaayaqte-kaayaqte-yataaqa anaékaq mamá abarokáq ínéna miráitana ketópaq Yóáanekaq iréna maará téna timá tímikaiye: “iyo. tipi-tipi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá wení waayúkama yiwíráimma aráátenune.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ ániño ketaágoma kemmá mamá akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tíwiqmena aúgemma aokaq-márúqá áwíqa Yérútáárebaq Áánùqtuni márúpake kúmimma tirááitiraiye. ¹¹ maamin-áúgé-márúpimmá Áánùqtuni tágama-yataakoma íraqón-oqtakoma áwáarara kainikáá umá tágariye. ¹² ániño maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánùqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-Ítirááéó-ánná-wáyúkátí yíwíqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye. ¹³ maami-márúkóni kururáqá aabaumá utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaumá kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiye. ¹⁴ ániño maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáq wáitana mún-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá tipi-tipi-araakoni tímáyikaraa-kayukati yíwíqa wáqe-uraiye.

¹⁵ ániño mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayááipimma maami-ánó-márúqá oqtagárq kurugárq maqmá aónanimma áwáarara kai-tátámá matoréna máqe-uraiye. ¹⁶ maami-márúqá máqten-aukapaqa mórai q umá yáumatamma wáqe-uraiye. Áánùqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqá nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uraiye. kokupaqá mórai q umá (2,415 km) wáqe-uraiye. ¹⁷ ániño maami-kúrúqá yanaammó utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá aónaraimma ayáqtááqá (144 m) wáqe-uraiye. ¹⁸ maami-márúkóni kurumá íraqón-oqtakake tarôq uréna kuru aúkápimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokoráá uráiyi. ¹⁹ miráitana maami-kúrúgóni aménáápáqá títaupake kaayaq-íraqón-óqtákáq anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiye. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokón-oqtama wáqe-uraiye. anaékaqa awígíq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq ²⁰ abutákárq kawaan-áigárq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákárq karogorokárq kaqma-wáyúkákárq muma aqtóróqá írèq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyi. ²¹ máqtemma títaupake kayaaq-óqtárqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóni anón-amma áwáarara kégaitana aónama yúftinikaa umá umákaiye. ²² ániño kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-nakoma mi-márúkáqá íma wáqe-uraiye. ímiye. Áánùqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-tipi-araakoma Ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-urayye. ²³ Áánùqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-tipi-araakoma mi-márúkóni ókáá kéiyi. aati-aatimá tágaiikaiq kéipoana aabaúkárq wíyókarqataba íye. ²⁴ miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabiké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqti kateko-yátááqá akoqnáá-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoe. ²⁵ mi-márúkáqá wágáama oqtámá íma umá áuyaranoe. ániño aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye. ²⁶ miráinata máqte-kamaanima yeráwáqti tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoe. ²⁷ ániño máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-mánikónópake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaarq uyáberanoe. waayúkama kaaqaari-áimmá téta Áánùqtun-aama

íkewaraa-kayukama íma kanaarâq uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkáráq yetíwíqá agamakáina-wayukama kanaarâq mi-márúpáqá uyáberano.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

¹⁻² kemá Yóáne kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórana anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nóková yóíqa aónai-yataaqa kaapókáá uráíye. Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nóková kukéna mi-márúkóni anón-akoni aúkápimma kukáíye. mi-márúkóni anón-akoni aúkápimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wána máqte-karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóni ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqóniq uráíye. ³ mi-márúkáqá mórana Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkóni aúkápimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayai-wáyúkámá wekáq nunamummá tínoe. ⁴ Áánûqtun óipi yeráwáqá aónano. ániibo wenáwíqa yeráwáqtí yúwáyakaq agamarániye. ⁵ kumayuqá íma auráinana ókárâq aaqá kaíyábágárâqtábá mibâq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá weté matúq-matuq umá yabi ínoe.

Ítuma yawuwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá kéyimitata watáama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi abarokâq íniqtaba wení mayai-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Ítuma téna tiráíye: “aónaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénúne. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amune-aimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráíye.

⁸ Yóáne kemá maráí-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekáq áaimma átama ténáe túnnamanibo ⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágárâq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayai-náqúne. Áánûqtuma wenamáa wekáq nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyoytuwaao. ímibo abarokâq íni-kanaama waqókáríq kéíye. ¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéíya-yuma móragaraq paá tárôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá tárôq kéíya-yuma móragaraq paá tárôq oro. ániibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéíya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéíya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Ítuma téna tiráíye: “aónaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meýámmá maméq kumónúne. ániibo kemá yawuwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nórabi uráan-awaataqa yiménúne. ¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnábakaraq írékaraq kemá máqte-qtataqtabama áaikaraq aqtógárâq kemá máune.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáíya-kayukama unáákáqtôma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaarâq matúq-matuq umá máí-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaarâq maami-márúkóni oqtarâq uyáberano. ¹⁵ miráimanibo kebó-yátááíq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágárâq kumari-yátááíq o-káyúkágárâq waayúkama yíkamma pukáíya-kayukagaraq manikókâq nunamummá tiráíya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágárâq máapaq mánoe.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráíye: “kéma Ítuma ketí kaqtó-nakomma tímákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáíq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyoga kamá kétaqune.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁷ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógárâq tipi-típi-araakoma Ítuni waayukagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá itaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí itaraa-kayukama kemá Yóáne kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áikóni ámúraaq óq-aimma ténama mi-tái-méyámmá maami-kánnáábí tiráí-meyamma min-náková mayániye. ¹⁹ ániibo móra-nakoma

maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tiráí-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá mái-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráíye.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá tiráíye: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráíye.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráíye.

²¹ uyátárai-nakoma Ítuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.